Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Het gulden cabinet vande edele vry schilder-const ontsloten door den lanck ghewenschten vrede tusschen de twee machtighe croonen van Spaignien en Vrankryck, waer-inne begrepen is den ontsterffelijcken loff vande vermaerste constminnende geesten ende schilders van dese eeuw, hier inne meest naer het leven af-gebeldt, verciert met veel vermakelijcke rijmen ende spreucken

https://hdl.handle.net/1874/179845

25-

AA. qu.
140

LEESZAAL.

Gouvellen S 22 7/30.

t'Antwerpen gedruckt by Ian Meyssens Const vercooper op de Eyermert inden goude Rex dalder

Abrah. a Diepenbeck delin. Cornelis Meyssens sculpsit.

gec

AA qu. 140

HET GULDEN CABINET

VANDE EDELE VRY

SCHILDER-CONST

Ontſloten door den lanck ghewenſchten Vrede tuſſchen de twee machtighe Croonen van

SPAIGNIEN

E N

VRANCRYCK,

Waer-inne begrepen is den ontſterffelijcken loff vande vermaerſte Conſtminnende Geeſten

E N D E

SCHILDERS

Van deſe Eeuw, hier inne meeſt naer het leven af-gebeldt, verciert met veel vermakelijcke Rijmen ende Spreucken.

D O O R

Cornelis de Bie Notaris binnen Lyer.

DEN GEBOEYDEN MARS

Spreckt op d'uytleggingh vande Titel plaet.

El wijckt dan mijne Macht, en Raſerny ter ſijden?
Moet mijne wreetheyt nu dees booſe ſchant-vleck lijden?
Dat ick hier ligh gheboyt en plat ter aert ghedruckt,
Ontrooft van Sweert en Schilt, t'gen' my is af-geruckt?
Alleen door liefdens kracht, die Vranckrijck heeft ontſteken,
Die door het Echts verbont compt al mijn luſten breken,
Die ſelffs de wreetheyt ben, wordt hier van liefd' gheplaeght,
Den Dullen Orloghs Godt wordt van den Peys verjaeght.
Ach! d'Edel Franſche Trouw: (aen Spaenien verbonden:)
Die heeft m' allendigh Helt in ballinckſchap gheſonden.
K'en heb niet eenen vriendt, men danckt my ſpoedigh aff
Een jeder my verſtoot, ick ſien ick moet in't graff.
Nochtans ſal menich menſch mijn ongeluck beclaghen
Die was ghewoon door my heel *Belgica* te plaeghen,
Die was ghewoon met my te liggen op het landt
Dat ick had uyt gheput door mijnen Orloghs brandt,
De deught had ick verjaeght, en liefdens kracht ghenomen
Midts dat mijn fury was in Neder-landt ghecomen
Tot voordeel vanden Frans, die my nu brenght in druck
En wederleyt mijn jonſt, fortuyn en groot gheluck.
Alleen door liefdens kracht die my nu compt verachten
Die my nu ſelfs laet in't vergoten Bloedt verſmachten.
Ha *Venus* wree Goddin, vervloeckte voeſter vrouw
Van al dat liefde voelt, en oorſaeck van dees Trouw,
Hoe compt dat ghy mijn ſiel door af-keer ſoo laet krencken?
Ach! wilt mijn ſoete jonſt (bid ick) noch eens ghedencken;
Die ick u eenmael gaf, trots uwen Man *Vulcaen*,
Als wy in overſpel hebben den luſt verſlaen.

Waerom en ſtraft ghy niet, die door ſijn minne ſchichten
Doet Trommel en trompet, en't Krijghs Canonnen ſwichten
Cupid' u dertel Kindt, die *Spaenien* verweckt
Door't minnen-vier tot Peys, en *Vranckrijck* ontſteckt.
O wanckelbare Vrouw, die eerſten hadt gedrongen
In't hert van Nederlandt, *Anteros* uwen jonghen
Cupidos eygen broer, maer ongelijck van aert
Die door ſijn booſheydt eerſt t'landt had met nijdt beſwaert.
En ſiet, nu laet ghy toe *Cupidos* minne luſten
Die door een Echte Trouw de Landen brenght in ruſten.
Dat ick den ſchelm hier had, ick ſcheurden hem van een
Ick aet hem levent op van 't hooft tot aenden teen
Ick ſou ſijn dertel jeught te pletteren ſtracx botſen
Ghelijck *Saturnus* 't kindt ſmeet tegen d'herte rotſen
Want hy van mijn verdriet de rechte oorſaeck is
Den oorſpronck van mijn leet en t'ſiels bederffenis.
Waer is mijn blixems ſweert, waer ſijn mijn oorloghs knapen
Kloeckmoedigh inden krijgh, manhaftigh inde wapen;
My dunckt ſy zijn verjaeght, een jeder my verlaet
Niemandt en iſſer die mijn ſiele compt tot baet:
Ick ben nu aen het radt der wree Fortuyn gheteugelt
En van mijn ſnellicheydt oock heel en gans ontvleugelt,
Ick ſien het is om niet, de liefde is te groot
Die Vranckerijck beſit, en deſen Vrede ſloot.
Mijn aeders giftich bloedt begint de doodt te voelen
Mijn tygers vree ghelaet mijn jngewand doet woelen.
De prickel ſpoor des Nijdts tredt op mijn roemich hert
En ſchettert met mijn quael vol ingecropte ſmert.
Iae al mijn dullicheyt, mijn tieren, ſchreeuwen, raeſen
Eylaes mijn droef gheween, niet als met quellingh aeſen.
Schoon ick ſoo langhen tijdt 't landt heb gheſtelt tot roof
Den Peys en Vred' verjaeght, jae oock by-naer 't Geloof,

Die't

Die't heyligh Chriſtendom, by-naer oock had ontluyſtert
En al den hellen glans der deughden heel verduyſtert
Door mijn bloedt-dorſtigheydt by-naer al doen vergaen
Die de ſtaet-gierigheydt en pracht heb voorgeſtaen
In ſin 't heel Nederlandt door mijn ghewelt gherengelt
Door wreedtheydt ende *Nijdt* met grooten twiſt ghemengelt
Met boosheydt en bedrogh, met belghſucht, *dievery
Met onrechtveerdigheydt, en helſche raſerny.
En ſchoon ick ſelver heb *Pandoras* doos ontſloten
Waer door de Wereldt werdt met boosheydt overgoten,
De liefde (die van GODT eerſt haren oorſpronck heeft)
Is oorſaeck dat in ruſt weer alle dinghen leeft,
Is oorſaeck dat den *Peys* gecroondt wordt met laurieren
Is oorſaeck datmen gaet over mijn doodt nu vieren.
Dat al de Conſten weer bethoonen henne deught
En weeldigh leven in haer volle ruſt en vreught.
Voor eerſt de ſchoon *Pictur*, die met haer eel Pinceelen
Door Konſt vercrygen ſal veel gaven en juweelen,
Daer by *Rethorica* met haer *Soet-Rijm* ghedicht
Die menich droef ghemoet en ſwaeren geeſt verlicht,
Die ick had door't ramoer van mijnen Krijgh doen dolen
En allen hunnen luſt, jever, en gheeſt gheſtolen,
Die ick ſoo had geplaeght, met arremoy verkracht,
Dat niemandt vande Conſt by Menſchen wert gheacht:
Die compt de liefde weer van alle cant bejegnen
Die deſen nieuwen *Peys* met rijckdom gaet vertegnen.
De wonder *Schilder-Conſt*, en Rijcke Coopmanſhap
Die klimmen weder op Fortunas hooghſten trap.
Nu ſal *Poæſis* pen tot mijnen ſpot gaen ſchrijven
Om 's menſchen vrees des crijghs uyt het ghedacht te drijven
Nu ſalder menich gheeſt krijghen haer grootſte jonſt
De Meeſters ſunderlingh van d'Edel *Schildsr-Conſt*.

*jeloeſy

Den *Peys* die ſal den gheeſt met jever nu ontſteken
En al mijn Wapen-tuygh in duyſent ſtucken breken.
Den *Peys* en geeft my niet als droefheyt druck en pijn
Als wanhoop ſonder trooſt, om haeſt in't graf te zijn.
Den *Peys* en geeft my niet als quellingen met hoopen
Om als een bedelaer nu achter 't landt te loopen.
Den *Peys* die heeft ontrooſt, de weelde die ick had:
Wanneer my rijck en arm om mijn ontſagh aenbad.
Den *Peys* die heeft ontrooft mijn jaerelijckſe renten
Die ick wiſt vanden boer te perſen met tormenten.
Den *Peys* heeft nu ontrooft mijn pluymen vanden hoet
Mijn kleedt met gout gheboort, en mijnen hoogen moet.
Compt hier *Megera* compt en laet de wolcken dondren
Laet over mijnen druck de wereldt eens verwondren.
Iſſer dan gheen genaey; ſeght *Pluto* wreet gheſel
Die ſijt den quaetſten Godt en dwingher vande hel?
Ghy cunt wanneer ghy wilt de ganſche aert doen beven?
Ghy cunt wanneer ghy wilt den menſch veel quellingh gheven?
Waer is nu *Eolus* die Godt is vanden windt
Dat *Bereas* nu eens my tot mijn wraeckluſt dient.
Sa helſchen *Charon* compt, haelt my onſaligh ſterver
Met u bebloeyde ſchuyt, die ben den Hel beerver
Want *Iupiter* en wilt my niet meer by gheſtaen
Die door ſijn blixems vier de Reuſen heeft verſlaen.
Den vred' en geeft my niet anders als pijnlijck voetſel
Als eenen haet en nijt vol boos fenijnich broetſel.
Dat my nu vry ſlickt in den dry-hoofdighen hondt
Die niet als vlammen ſpouwt uyt ſijnen helſchen mondt:
Compt wree *Fataelen* compt met u vergifte ſlangen
Compt helpt my *Titius* oft ick ſal my verhangen
Want wie op d'aerde leeft, die heeft van my een walgh
Men heeft my lanck ghenoegh ghewenſcht aen eene galgh.

Den

Den lanck verwachten *Peys*, die gaet de weth heirmaken
Sy brenght de ruſte med' en doet den Krijgh verſaecken;
Ick ben den Godt des *Moorts*, en iſſer niemant niet
Die my dan trooſten ſal in dit mijn groot verdriet?
Soo wil ick dan voor 't leſt: Eylaes mijn graf-ſchrift ſchrijven
Dat by de menſchen mach tot een memori blijven,
De *Liefde* en de *Trouw* hebben den *Krijgh* verjaeght
Die by de dertigh jaer heeft *Nederlandt* gheplaeght.
Wanneer de *Min* haer cracht aen *Vranckerijck* bethoonde
En met de *VVedermin* van *Spaenien* beloonde
Waer door den *Peys* en *Vred'* met vreughden is ghemaeckt
Waer door den *Oorloghs Godt* is in ſijn doodt gheraeckt.

DROOM VAN DE BIE.

NAer dat ick *Floras* Hoff had leſt eens overvloghen
En uyt haer blom-ghewas veel ſoete Conſt gheſoghen,
Soo ſocht mijn hert de ruſt door ſwaeren ſluymer-ſucht,
Daer mijn Natuer terſtont op't hoochſt' wert med' bevruht:
En qualijck had den ſlaep mijn ſiel oock niet becropen
Den Droom-Godt is daer oock met ſtilheyt by geſlopen,
Die my heeft ingebeldt een wonder vrempt geval
Vol ſwaer becommernis, 't gen' ick u ſeggen ſal.
Ick droomde dat ick was gheſtelt in een valleye,
Beplant met groen geboomt en tuynen tuſſchen beyen,
ſeer aengenaem en fraey, daer ick twee weghen ſach
Waer-by tot mijn vermaeck een vreughdigh luſthoff lach.
En ſoo ick ſtondt verſtelt wat wegh ick in ſou treden
Om al mijn Honingh-ſoet te moghen wel beſteden
Te ſchencken aen de gen' die al haer deughden ſmaeckt
En naer haer lackerny met open Monden haeckt,

Om

Om mijnen ſoeten Coſt met vreughden op te dragen
Daermen geen hinder lijdt van 't winters felle dagen:
Daer is mijn jverich hert met vreught naer toe-geſnort
Daer noyt den grijſen tijdt het blom-gewas verdort.
Dit nacht-geſicht verdween, den droom is oock gheweken
En deſ' jnbeldingh heeft mijn hert met luſt ontſteken,
Want ſoo den ſlaep ontſchoot met haeſten uyt 't ghemoet
(Die menichmael 't ghedacht met valſche liſten voedt)
Soo heb ick metter daet een vrempt gheheym ghevonden
'Tgen' dient te zijn ontdeckt, 't gen' ick hier moet verconden
Ter wijlen dat den Menſch al menichmael bevindt
Dat eenen kleynen Droom tot voordeel dickwils dient.
Want ſiet door deſen Droom weet ick te onderſcheyen
Waer henen my den ſin van dit gheval wilt leyen,
Dat is naer 't vreughdich Hof daer geene Conſt ontbreckt,
En die ons met genucht ſeer weſentlijck ontdeckt
Een geeſt van kloeck vernuft, een kender vande krachten
Die oyt de *Schilders* met Pinceel ten voorſchijn brachten.
Daer ſocht ick mijne ruſt, naer dat ick al den ſchat
Der honigh-ſoete Conſt by een verſamelt had.
Doen quam de raſſe Faem my uyt den ſlaep verwecken
En naer den vollen eys dit luſtich Hoff ontdecken
Daer al de ſchoon Schildry beſchaemt ſchier de Natuer
Door d'overvloedicheydt van d'edel vry *Pictuer*
Daer t'blom en t'fruyt ghewas op doeck ſeer levent ſchijnen
Nochtans geen winters kou en can haer kracht verdwijnen
Hier vondt de *Bie* haer plaets om haeren honigh-graet
(Die ſchuylt in deſen Boeck) te ſtellen inden ſtaet,
Te brenghen voor den dagh en naer dit Hoff te draghen
Daer menich Conſtenaer ſchept vreught en groot behaghen,
Om al de ſeldſaemheyt van d'edel *Schilder-Conſt*,
Daer (die dat Hoff beſit) is Rijckelijck med bejonſt.

WAERHEYT BAERT NYDT.

OP-

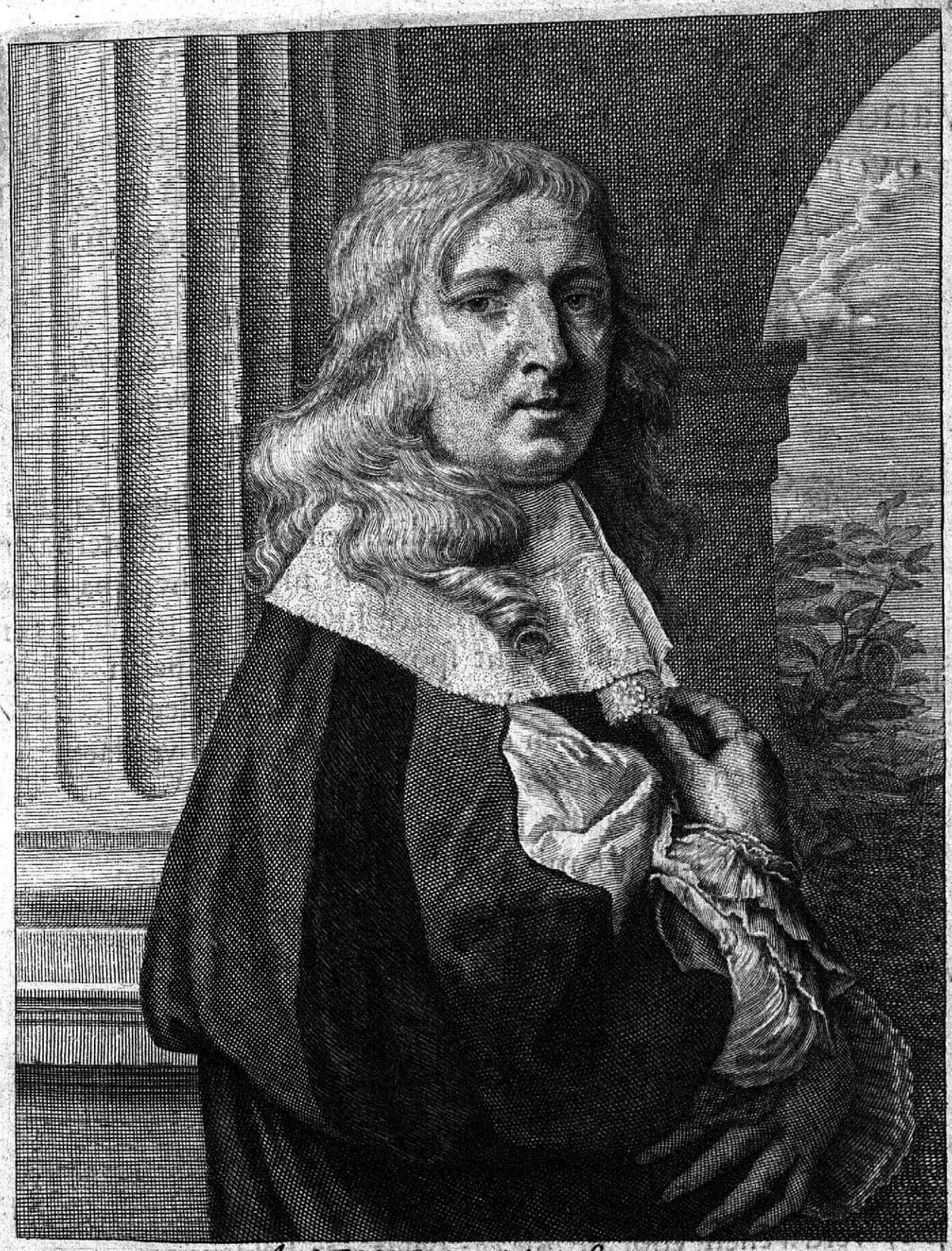

ANTHOINE VAN LEYEN
Grand amateur des artes, peintures, etc.
N'admirez pas icy la grace exterieur,
C'est l'ombre du subiect: considerez le coeur
Rempli de mill' vertus, et l'invisible esprit,
Dont les perfections iamais burin n'acquit.

E. Quellinus pinxit. Richard Collin sculpsit 1661.

ONTSCHULDINGH
Vanden Auctheur aen alle Rijm-lievende Poëten over d'uytheymſche woorden (doch eyghen Schilder-ſpreucken) hier in begrepen.

MVlta renaſcentur quæ jam cecidere, cadentque
Quæ nunc ſunt in honore vocabula, ſi volet vſus
Quem penes arbitrium eſt, & jus & norma loquendi.

HORATIUS *in arte Poatica.*

SOo jemandt vande Konſt ſoeckt naer de hinder-palen
Van mijn cleyn rijm-ghedicht en tracht te achterhalen
Oft in mijn duytſch beſchrijf niet ongherijms en is
T'gen' vrempt in d'ooren luyt, oft niet uytheyms en is.
Daer een Poëetſe tongh mocht ſpots-ghewijs op ſpelen
En ſonder mijne weet d'eer van mijn wercken ſtelen:
(D'welck niemandt doen en ſal die d'eel *Pictuer* verſtaet,
En kent den handel daer ſy mede omme gaet)
Dus moet ick evenwel my hoeden voor hun ſtormen
En ſegghen dat ick niet mijn ſpellingh can heirvormen
Als *Cadmus* d'A. B. C. (die t'draeckx Tant-ſaeyer was)
Want ſoo *Pictura* ſpreckt compt in dit Boeck te pas.

OVIDIUS *Libro* 3.

Waerheyt baert Nijdt.

Op de ſpreuck des Auctheurs.

VVaerheydt baert Nijdt.

ALs waerheyts Sonne-ſtrael de Nijdt voor ooghen ſtelden
Haer grauwel, die ſy baert (tot eyghen ſpijt en ſtraf
Js ſy verdwenen voor de *Bie'ens* beldt der belden
Die levende en dôon herſtelden uyt hun graf.

N. OMASVRINVS
Omnia in Deo.

OP-

OP-GHEDRAGHEN

Aenden Conſt-minnenden, Deught-rijcken ende ſeer Diſcreten Heere

D'HEER

ANTHONIO VAN LEYEN

VVoonende binnen de Keyſerlijcke Stadt van Antwerpen, den 10. Februarij Anno 1662.

Engheſien ſeer weet-lievenden Heer ick lanck gheweten heb dat V. L. begaeft is met een uytnemende kenniſſe vande hooch-gheachte vry Schilder-conſt, *die van V. L. ten hoochſten bemint ende in weerden ghehouden wordt, ghelijck den coſtelijcken Schat van V. ſeldſaeme ende uyt-ghekeurde ſtucken van Schildry, daer van ghetuyghenis ghenoch gheven. Soo hebbe ick my langhen tijdt veel willigher als vermoghende ghevoelt, om V. L. (als rechten Beſcherm-heer vande Schilders) dit myn* Gulden Cabinet *der* Schilder-conſt *op te draghen, het welck my niet onvoeghelijck en docht, aengheſien door deſen onbrekelijcken ende lanck verwachten* Peys *tuſſchen de twee machtichſte Croonen van* Spaignien *en* Vranckrijck *alle Conſten wederom ſullen floreren, nu ſy verloſt zijn uyt de bloedtdorſtighe ſlaverny vanden wreeden Oorlogh. Verhopende dat t'ſelve werck V. L. ſal aenghenaem weſen inſiende de liefde die mynen jever (tot verheffinghe der vermaerſte Gheeſten ende Lief-hebbers der Schildry) heeft aenghedreven ende verweckt om den grondt van deſe wetenſchap eenichſints uyt te wercken, niet ſonder eerſt van V. L. vernuftheyt raedt ende oorlof ghevraeght hebbende, eer dat ick t'ſelve heb derven beſtaen, want volghende de Leſſe vanden wijſen* SALOMON: De Tonghe der Wijſe maeckt de Leere lieffelijck. *Soo en twijffel niet oft dit mijn werck ſal door V. L. beſcherminghe*

minghe aen een jeder aenghenaem ende lieffelijck bevonden, ja van alle Lasteraers bevrijdt worden. Ick bekenne dat mijn vleughels van verstandt te swack zijn, om de kracht van sulckdanighe Const te verheffen: Ick wete wel dat het ander Voorsnijders souden moeten wesen, om soo-danich werck voor te dienen ende op te rechten, eer jemandt den vollen smaeck daer van soude ghevoelen. Maer ter wijlen de loffelijcke Pictura my soo veel wetenschap van haer verholen Const heeft mede ghedeylt, dat ick my eenichsints heb derven verstouten om haeren Loff ten voorschijn te brenghen, siende datter niemandt der Const-minnende Geesten met desen lust bevrucht en is. 'Tis waer dat jemant anders letter-condigher ende reden-rijcker als ick, dese eer der Schilders had connen uyt-drucken. Maer t'is grooteljckx te beduchten (by aldien hy selver gheen Schilder oft Kennis-hebber van dese Const en waer) oft hy de eyghenschappen van Pictura sou hebben connen treffen, niet dat ick hier mede wil doen verstaen dat ick my selven daer-toe gans bequaem sou kennen, waer over ick my niet en beroeme, daerom en sal Momi tongh daer uyt gheen voetsel willen trecken, want t'selve sou wesen een specie van hooverdy, al oft ick hoogher sou willen vlieghen als een ander, waer door ick mocht comen tot eenen leeghen val. Maer midts een ander (sijnde vande Const) gheenen lust oft jever en heeft, om sulckdanighen werck met beter gheleghentheydt van wetenschap, ende grooter verstant aen te vatten, soo heb ick t'selve ghedaen. Hopende seer voorsinnich Heer dat t'selve werck, ghemenght zijnde met goedtjonstichcydt ende vervrempt van diepsinnighe reden, met een willich hert ontfanghen ende aenghenomen sal worden, des ick dit mijn cleyn vermoghende werck V. L. op offer, en stelle inde bewaernisse van V. L. rijpe voorsichticheyt, wensende hier mede aen V. L. ghesontheyt, peys, voorspoet, ende lanck leven op dese wereldt, ende naermaels d'eewighe Salicheyt.

blijvende

Seer Konst-lievende Heer

V. L. onderdanighen ende dienstwillighen Dienaer

CORNELIS DE BIE.

VOOR-

VOOR-REDEN
TOT DEN NIEU-LUSTIGHEN
LESER.

Ick wete seer wel Goedt-jonstighen LESER, datter veel (dit Boeck openende, ende den jnhouden van het Werck siende) niet en sullen aenghelockt worden, om den Loff der SCHILDER-CONST met verstandt te aenmercken, uyt redenen datter veel Menschen vyandt van dese Const zijn, ende oock niet gheren hooren jemandts lof uyt spreecken, als door een jngheboren belgh-sucht ende hooverdy t'selve benijdende, sal my nochtans troosten met het Latijns spreeck-woordt seggende: *Ars nullum habet jnimicum nisi jgnorantem*, dat den onwetenden alleen vyandt vande Const is. Oft wel aldus: naer het segghen vanden gheleerden SIDONIUS APOLLINARIS: *Qui non norunt artes, non mirantur artifices.* Aenghesien dan, dat de edel vry SCHILDER-CONST met groote wetenschap begaeft is, soo en ist my niet mogelijck ghewcest achter te laten de selve Const met mijn Rijm-ghedicht te vercieren, besonderlijck overdacht hebbende datter stof ende materie ghenoegh is, om aende Poëtsche Lief-hebbers den lof der selver aenghename Const in't licht te brenghen. Want aenghemerckt dat eertijdts de Heydenen, jae de grootste Monarchen des wereldts de Schildry in sulcken weerden hielen, datse daer voor groote schatten gaven, ghelijck ALEXANDER MAGNUS voor een Schildry aen APELLES gaf dry hondert Talenten: ende den Coninck ATTALUS kocht een Tafereelken (het welck den vermaerden ARISTIDES gheschildert hadde) voor hondert Talenten, doende elcke Talent (naer de opinie van BUDEUS, ende sommighe andere curieuse Lieden) ses hondert goude Croonen: boven dien soo was den voorseyden ATTALUS noch bedroeft dat hem een Schildry wert gheweyghert voor ses duysent Sisterces. Ende meer ander sulcken voorvallen souden connen by-ghebrocht worden, waert saken dat ick niet en hadde ghevreest den goet-willighen ende weet-lievenden

LESER

LESER daer door den luſt te benemen van voorder te gaen. Maer om met de oude anticke gheſchiedeniſſen niemandt verdrietich te vallen, ſoo en wil maer by-brenghen het koſtelijck CABINET oft ESCHORIAEL van ſijne Majeſteyt van Spaignien, ende overſlaet eens de weerde van alle de uytnemende Stucken die daer te vinden zijn, ende voor de grootſte ſeldſaemheyt des wereldts bewaert worden, om te ſien wat merckelijcke ſomme gheldts dat de ſelve ſouden uyt-brenghen, ick en twijfel niet oft ſult moeten bekennen dat deſe eerlijcke ende vrije SCHILDER-CONST is een treffelijcke Oeffeninghe die voor gheen ander Naturelijcke oft vrije Conſten en moet wijcken, die door den wreeden MARS ende raſende BELLONA ſoo lanck in vercleyninghe is gheweeſt, maer nu door deſen ghewenſten Peys wederom opghetrocken zijnde, heeft my den jever de Conſt-minnende ghedachten ſoo ontſteken, dat ick mijn MUSA niet en heb connen ontſegghen, om PICTURA te vergheſelſchappen naer den Bergh PARNASSUS, alwaer ſy vande Neghen Sangh-Goddinnen (als rechte Voedtſters vande ſeven vry Conſten) verwacht wordt, om haer te ſtellen in haer oude beſit-plaets tot vreucht van alle Pinceelhanteerders, ende Leer-gierighe jeught.

Tot de neghen Muſen.

No ha ſot il Cielo &c.

1. GUlden Lauwer-dragher
Pithons eerſten Plagher
Prael van alle vreught
Die *Parnas* verheught
Met ſpelen, en quelen
Op u ſoete velen
Daer den Muſen ſanck
Door hun helle kelen
Paſt op U gheclanck.

2. STelt U loſſe ſnaeren
Om te connen paeren
Met *Amphions* fluyt
En *Eratos* Luyt,
Siringhen, wilt ſinghen
En u pijpen bringhen
Naer den *Helicon*
Daer de aeders ſpringhen
Vande water-bron

3. HOort hoe dat de Herpe
Vande eel Euterpe
T'Cabalins gheberght
Met haer thoonen terght
Plaiſirich en virich
Gheeſtich en manirich
Hout *Clio* de maet
Daer de ſtem heel ſwirich
T'ſpel te boven gaet.

4. MOeſels en Schalmeyen
Hoortmen tuſſchen beyen
Orghel en Cornet
Spelen een Baſet
Siet *Venus* en *Rhenus*
Luyſt'ren naer *Thymbreus*
Daer den ſoeten dranck
Vanden vrindt *Lyéus*
Ververſt het gheclanck

5. HIpocreen gaet vloyen
Nu de Konſten groyen
Op *Pegaſus* dal
Door dit bly-gheſchal,
De dieren die ſwieren
Ende vrolijck tieren
Jn dit Muſen hof
Die door Konſt vercieren
D'eel *Picturas* lof.

6. *Daen*-mue van't jaghen
Krijght oock groot behaghen
Jn dit ſtil accoort
Dat daer wordt ghehoort
Des' trecken haer wecken
En het *Wilt* ontdecken
Dat ſy door den boogh
Anxtich ded' verrecken
Als het voor haer vloogh.

Jn lau-

Jn laudem Honestissimi jngeniosissimique Viri

CORNELY DE BIE

Civitatis Lyranæ Notary, Artiumque Magistri, nec non Poëtæ Dulcisoni Poæmata sua in lucem Proferentis.

CAstalidum cur turba gemit? cur tota querelis
Atria Parnassi, fluminis jnstar eunt?
An quod Apollineos nulli lustrare Cothurnos
Sit cura, & pereat Daphnide plenus ager?
Musa genas absterge precor: Nouus ecce Poëta
Phœbo non impar limina vestra terit
Sponte venit, sapidam carpens de flore medullám
Et fugit gracilis mellea sicut APIS
Dona petita diu vobis fert aurea, mille
Quæ vates versu non potuêre suo:
Dona refert totus multum quêis gaudeat orbis
Quêisque novum Pallas nomen ad astra vehat.
Audior: applaudunt Musæ lacrymasque remittunt,
Flebilis & cessat fusus ob ore sonus.
Pegasidum clamant pariter juga sacra Sororum
Huc, huc Corneli Noster alumne veni.
Lilia prênde manu cingat tua tempora laurus
Quæ dudum præses cinctus Apollo fuit.
Tu Decus Aony, nostri tu gloria Montis
Calliope Natum quem putat esse suum.
Diva Minerva tuis labris dedit vbera lactis
Clara vt Pictorum pandere gesta queas.
Melliferæ quamvis volucris modo nomina serues
Attamen excellens Carmine Phœbus eris.
Ergo age dulcis APIS *tua grata poæmata pande*
Prodeat in lucem Suada quod optat opus
Hinc tibi surget honos, surget quoque gloria vatum
Inclyta; quæ multis non adhibenda viris.

F. Guilielmus Carolus de Haze Ord. Præd.

TOT DEN AUTHEUR
Spelende op den Naem van
DE BIE.

DEn PAUS URBANUS voer dry Byen in sijn wapen,
Hy, die de plaets besat van die 't al heeft gheschapen,
En die de wetten gaff aen Godts vercoren Lie
Beseghelde Godts wil alleensijck met DE BIE.
Sy spijst het Autaers licht, en leert oock aenden Coningh
De straf en de ghenad' door d'anghel en den honingh.
Behoeft daer dan den PAUS, den Coninck en Godts dienst
Soo is DE BIE het meest al is mijn schrijven t'minst.
Die niet een sier en cost, oft noyt een dicht en maeckte
Js die eerst door DE BIE aen dese Const gheraeckte.
DE BIE süyght Const des bloms, mijn schrift haer honing-graet
Soo ist ten minsten soet, al is het maecksel quaet.

Seght cort en al,
Soo heeft het val.

B. V. MEVRS.

Tot den Lof-weerdighen Auctheur
Op sijn Af-beldsel.

PICTVR en can door Konst den gheest niet achterhaelen
Van hem (die door sijn Konst) PICTVRAM af can maelen.

EEN ANDER.

IN Coper staet ghesneën seer konstich naer het leven
CORNEEL DE BIE, wijns gheest-rijcker is
Als hem oyt Konstenaer can in t graveren gheven
Soo veer de ziel van't lijf schilt sijn ghelijckenis.

EEN ANDER.

DE rijcke Konst-Goddin (behoeftich in haer vlercken)
Swicht hier als JCARVS voor PHÆBI licht verstelt
Wanneer sy t'hooch vernuft quam van DE BIE te mercken
Heeft slechts het wesen maer den gheest niet uyt ghebelt.

N. OMASVRINVS
Omnia in Deo.

TOT

CORNELIVS DE BIE

Née dans la ville de Lyere l'an 1627. le x. de fevrier, Notaire, Procureur et Greffier de l'Audience Militair dans laditte ville, Auctеur de ce liure.

E. Quellinus pinxit. *I. Meÿssens excudit.*

C

TOT LOF VAN Mr. CORNELIS DE BIE Autheur van deſen Boeck.

FOppe quam uyt verre landen,
En vertelden aen de liên,
Dat hy aen de Weſter ſtranden
Wonder dingen had gheſien,
Bien groot als onſe ſchapen.
Titer vraeghden, met een lagh,
Oft hy van dees vreemde apen
Oock haer korven niet en ſagh?
En hoe groot dat die wel waren?
Foppe ſeyde, meer, noch min
Als de onſe. Wel hoe paeren
Deſe bien dan daer in?
Daer laet ick haer meed' betijen.
Siet ſijn ſtoeffen viel hier vuyl:
Ick laet Foppen dan beſyen
Want ick acht hem voor een uyl.
'K heb een grooter BIE ghevonden,
Die met 't ſchrijven van ſijn handt
Heeft in eenen tuyl ghebonden
Al de bloemen van het landt,
En daer uyt heeft hy gheſoghen
Al den honich, daer hy med'
Hemel hooch is opghevloghen
Hooger als oyt Bie ded':
Daer gheeft hy hem nu ten beſten
Aen all' die de Conſt bemindt:
Seght nu eens in wat gheweſten
Datmen ſulcken BIE vindt?
LIER ſal u den korref wijſen
Van DE BIE, en van ſijn Werck,
Die de dooden doet verrijſen
Wt het kerckhof, ofte Kerck,
Daer iſt dat hy pluckt de bloemen
Die hy ons ten thoone ſtelt,
En der Schilders deught vol roemen
Met haer wonder Wercken telt;
Tot verquicking vande vromen,
Die met leerſucht ſijn belaen,
Tot een ſpoor' van die met dromen
Haeren tijdt voorby doen gaen.
Dat's den Honich die wy ſuyghen
Moghen uyt ſijn Schilders-Boeck,
Dats daer Momvs voor moet buygen
En den Nijdt moet in den hoeck.
Deſen Boeck die is mijn proeve
Van DE BIE en ſijnen lof,
Soo dat ick niet en behoeve
Tot een toet-ſteen ander ſtof.
Laeten wy dan Foppen blijven
Met ſijn bie ſoo ſoo wonder groot.
GROOTE BIE met u wel ſchrijven
Siet ghy s'allen over t'hoot.

E. Quellinus.

TOT DEN SNELLEN BERISPER.

HAemſchender ſonder Eer, die ſoo u prael bedeckt
EEn inden valſchen liſt gheveynſdelijck confijt
RIoem-drager, die fenijn uyt ſoete Conſten treckt
IJoomt vry in tijts u tongh hier wordt u ruſt ontſeyt.

OP dat mijn MVSA aen u leugentael niet lijmt
DIe den doorſlepen aert bemomt met valſcheyts ſchijn
IſT dat mijn cleyn gedicht naer uwen ſin niet rijmt
ALs niet naer Conſt gemaeckt, ſpouwt daer op noyt fenijn.

VErdooft haer reden niet met Nijdt ſuchts bitter gal
EEr uwen quaden gheeſt van jeder wordt verſmaet
RIjmhater, die de liefd' der Conſt licht brenght tot val
UBooſe laſteringh van FAMA wordt behaet
MIdts u lichtveerdigheydt maer inden twiſt beſtaet.

VRede brekers twiſt bereyders
Laſter ſprekers jeught verleyders
Die inwendigh wolven ſijn
En ghelijck een duyf in ſchijn,
Momi vrinden die met loosheyt
Onder-winden groote boosheyt
Sijn door hunnen quaden wil
Arger als een Crocodil,

Conſt-benijders, ruſt beletters
Deught beſtrijders, horen ſetters
Op gheblaſen door den haet
Die en wenſche ick geen quaet,
Als twee langhe ezels ooren
Die Poëſis Conſte ſtooren
Oft een Sots-cap 'k geef hun keus
Die ſchoon fluyten voor den neus.

IN-

INLEYDINGHE.

LEstmael liet ick mijn ghedachten
Eens van d'Erghwaen gans vercrachtē,
Om dat ick voor oogen ſach
Datter een verſchillingh lach,
Tuſſchen PALLAS die naer reden
Had een aerdich beldt gheſneden
En Pictura oock daer by
Had gemaeckt een ſchoon Schildry.
PALLAS liet haer Conſt aenſchouwen
Die in Marber was gehouwen
Naer het doots-hooft van een beeſt
Oft het leven had gheweeſt.
'T ſelf gerijmpt PICTVR' oock brochte
'Tgeē my noch veel ſchoonder dochte
Dat ſy met haer eel pinceel
Had gheſchildert op panneel.
Deſe twee van my ſtrax vraegden
Welcke Conſt my meeſt behaeghden
Die van hen was af-gebelt,
Maer ick bleef daer in verſtelt.
Stracx begoſt den NYDT te blaſen
En oock MOMI tongh te raſen
MIDAS daer het Vonnis gaff
En wees d'Eel PICTVRA af.
MOMVS riep den NYDT ter ſijen
Met de helſche raſernijen
MARS die hiel de handt oock aen
Om PICTVER te doen vergaen.
Hy beloofde te verjaghen
Al de Schilders door ſijn plagen
Vande booſe Orloghs cracht
Die hy had in't landt gebracht.
Maer PICTVRA heeft ontboden
Tot haer hulpe al de Goden
Om dat ſy van jeder een
Wert ghetreden op den teen.
Sy ded' aen IVPYN haer clachten
Om dat ſy haer ſach verachten
En dat PALLAS vande jonſt
Wert verheven inde Conſt.
Al de negen Sangh GODDINNEN
Waren oock verſtoort van ſinnen
Om dat MARS daer ſonder reen
Wou de Schilder-Conſt vertreen.
Siet de GODEN gingen ſamen
By malcand'ren om te ramen
Watter beſt moeſt ſijn ghedaen
Om PICTVRA by te ſtaen.
PALLAS Hooft van Marber ſteene
Werdt gethoont aen jeder eene
'Tgeen ſoo conſtich hun beviel
Dat het eerſt den prijs behiel.
Maer als Sy PICTVR' ghenaeckten
Hen noch meer verwondert maeckten
Want deſ' Conſt naer hunnen ſin
Had noch meerder crachten in.
Dit gerijmpt was op pineele
Plat gheſchildert met pinceele
Dat de Goden maeckte ſtom
Die daer ſtonden ront en om,
Want deſ' Conſt haer ſoo verhefte
Dat ſy PALLAS overtrefte,
Dat het ſteenen beldt daer by
Scheen te weſen een Copy.
Maer IVPYN den vrindt van PALLAS
Die den hoochſten Godt van al was
(Om te hebben geen verwijt)
Heeft verjaeght den haet en nijdt,

En

En in't by-ſijn vande Goden
Eenen blinden Man ontboden
Die niet eenen ſteeck en ſach
Schoon dat was in claren dach:
't Steenen hooft wert hem ghegeven
Dat gemaeckt was naer het leven
En men vraeghden hem wat t'was,
't Geen' hy ſeyde met den tas.
Hy ſprack vlijtich, ſoo ick ſpeure
T'is van achter en van veure
t'Dootshooft van eē muyl oft peert
Daer het vlees is af geteert,
Maer alſmen hem heeft ghegeven
D'eel Schildry, die ſcheen te leven
Daer het ſelve Hooft op ſtont
Ded' hy open ſijnen Mont
Dit ſijn twee verſcheyde ſaecken
Want hier can ick niet af maecken
Dit is maer een enckel planck
In't heel geen twee voeten lanck.
Doen begoſten ſy te mercken
Dat de Edel Schilders wercken
Beldt-Sny'ry te boven gaen
Als ſy op paneelen ſtaen.
Al de Goden die daer waren
Soo ſy hoorden dit verclaren
Sagen dat PICTVRAS cracht
Wort in Conſt het hooghſt geacht.
Is het wonder lieve vrinden
Want geen Conſt en is te vinden
Dle ſoo inde ooghen ſpelt
Als een ſchoon PICTVRAS belt.
Want haer deelen ſijn ſoo crachtich
Haer pinceelen oock ſoo machtich
Dat een jeder tuyghen moet
Dat ſy veele luſten voet,
Sy verheft haer wel ſoo wonder
Soo van boven als van onder
(Schoon dat ſy by naer is rouw)
Dat een jeder ſeggen ſou
't Leeft al 't geen men in Schildry ſiet
En als ghy het maer van by ſiet
Is het plat en niet en ſier
't Gen' van vers is vol plaiſier.
Siet de Aerdighe Figuren
Schijnen dat 's hun ſullen ruren
Soo biſaert is't uyt geboetſt
En van d'eel pinceel getoetſt.
Boomen landtſchap, en proſpecten
Metſelrijen, Architecten
Soet in alle ſijn verſchiet
Siet wat Conſt Pictur' geniet.
Soumen niet van haere ſtucken
Schier de malſe fruyten plucken
En de boomen oock daer by
Leven inde eel Schildry,
Iſſer jemandt wel veel milder
Inde Conſten, als den Schilder
Want hy maeckt het gen' hy peyſt
En dat ſijn verſtant vereyſt.
Siet eens aen dit ſchoon ſpectakel
't Schijnt te weſen een mirakel
't Schijnt te weſen toovery
En t'is ſtomme Poeſy.
Daerom laet ons dan betrachten
Deſe Conſt wel groot te achten
Want in haer geen Conſt ontbreckt
Die vol edel gaven ſteckt
Hier med' wil ick't laten blijven
En niet meer haer eer beſchrijven
Want ſy geeft my ſoo veel ſtof
Om te dichten haren lof
Dat my ſou pampier gebreken
Om ten vollen uyt te ſpreken
Haren lof met groote vreught
Die daer in bethoont haer deught.

FINIS.

AEN-

AENMERCKINGHE.

OM aende Weetlievende Verstanden het beginsel ende oorspronck vande uytnemenste Schilder-Const eenichsints te ontdecken / eer dat ick de Loffbaer Oeffeninge der over-vliegende Geesten geruchtbaer maecke. Soo heb ick goet ghevonden hier voor oogen te stellen hoe dat PICTVRA haer eerste Scheppinghe heeft ghecregen uyt een ydel schaduwe voortskomende door het helle licht der Sonnen / den Schyn des viers ofte Claerheyt des waters / want ghelijck de verscheydenthey dt der thoonen in het loffelijck Musyck / is ghebooren op den Aenbeldt door het ghelupt der hamer-slaghen / de letters (die de fondamenten der Lees ende Schrijf-const sijn / ende door wiens gebruyck de Eeuwighey dt der memorie wordt onderhouden) zijn ghevonden in Egypten / die haer begin hebben uyt den omloop der sterren en hemel-teeckenen: Andere seghen uyt de vremde-ghesichten der Egyptsche beesten die verscheyde sinnen des ghemoets uytbelden. De Edele Druck-Const schijnt haren oorspronck te hebben uyt de schoorse banden beucke-boom waer uyt eenen Laurens de Coster was snijdende eenighe verkeerde letters die hy daer naer op papier wist te drucken. De Geometrie (ghelijck Herodotus in sijn 2. Boeck verhaelt) heeft oock in Egypten haer begin ghenomen door de menichte des waters die daer d'een jaer meer / d'ander jaer min is te sien / waer uyt sy oordeelen oft de vruchten in dat jaer veel oft luttel sullen wesen. Oock eenen Egyptenaer voelt sijnen natuer tot blijschap / droefheyt / rust / dorst oft honger ghenegen met het op en afgaen vanden Nyl / waer uyt de Geometrie eerst is gevonden. Het vier is by eenen Sone van Ciles gevonden in een key / gelijck 't selve daer noch inne te vinden is. Plinius sept dat 't selve eerst ghevonden is van sommige Heyrders / de welcke (als hun steenen oft keyen waren ontbreekende) het vier hebben ghevonden uyt verscheyde boomen / als Moerbesie / Laurier ende Veil boomen: En gheljck het hout door het vier wordt vernielt / wisten sy door den steet ende hert vrijven vande voorsz. boomen vier voorts te doen comen. Ende meer andere (te lanck om te verhalen) Soo ist dat Pictura oock haer wesen ende aert heeft opgenomen uyt een een enckel schaduwe / alswanneer den herder Philocles in het sant de schaduwe sach van sijn schapen door het licht der Sonnen / die hy vlijtichlijck wist af te teeckenen / waer door de Teecken-const (als zijnde siel van Pictura ende de verven het lichaem) wordt gebooren. Naer het seghen van Quintilianus: Niemant en moet hem verwonderen dat soo grooten Const is ghesproten uyt een schaduwe (die in haer selven Niet en is) aengesien wy altemael voorts comen van slijm der aerden op dat wy ons selven souden leeren kennen / optmoedigh leven / ende salich sterven / want ons lichaem (dat soo delicaet wordt opghevoet) wederom in slijm en vuylichey t moet vergaen / daerom behoorden wy wel met reden de Hemelsche dinghen meer te beminnen als te trachten naer de ydelhey dt des werelts: ick segghe ydelhey dt / door dien alle dinghen (behalven Godt te beminnen) maer ydelhey dt en is. Om dit claerder te bewijsen sult bevinden datter geen Const soo eel oft vermaert en is / oft de selve comen altemael voorts van Niet. Het Musyck uyt een ydel geclanck

Diodorus lib. 1.

Adrian. Iun. Batau. pag. 255. cap. 17.

ende

ende Pictura upt een verganckelijcke ſchaduwe die nochtans de bloem is van alle Conſten / waer op wel te pas compt de fabel van Narciſſus, den welcken (ſijnde op de jacht) ſeer dapperlijck werdt vervolght vande Nymph Echo; die eerſt een ſchoon jonghe Maghet was / ende nu eenen vliegenden galm.

Ouid. lib. 3.

Een lijvelooſe ſtem die nievers en wilt ſchuylen
Als in het eenſaem wout, in boſch en diepe kuylen
Oft by het hoogh gebou daer ſy de woorden breckt
Die eenich menſchen tongh ontrent haer wooningh ſpreckt.

Ende verliebende op ſijn eyghen ſchaduwe (die hy in een claer Fonteyn oft Spzinghbzon was ſiende) is van dzoefheydt gheſtozben / gheliick den blinden Tireſias aen Liriope ſijn Moeder voozſeyt hadde / ende is verandert in een bloem / waerom de bloem aen Pictura niet qualijck en wozdt toegheeygent / ter wijlen het water (uytbeldende de ſchaduwe van Narciſſus) de oozſaeck was van ſijn liefde ende doodt: ſijnde een recht voozbeldt datmen ſoo licht ſijn ſinnelijckheyt niet en behoozde te volghen / en datmen dooz opgheblaſen behagen tot ſijn ſelff een ander niet en behoozden te verachten. Plinius verhaelt oock dat de Dochtee van eenen Potbacker (verlieſt zijnde op eenen Jongelingh) den ontreck van ſijn tronie met een ſwerte cole ſeer aerdich wiſt af te trecken / de welcke dooz het keers licht haer ſchaduwe gaf op den muer om altijdt ſijn ghedaente booz oogen te hebben / ſoo dat dooz de dzy voozvallen eenichſints waerſchijnelijck can bethoont wozden dat Pictura haren oozſpzouck heeft upt een ſchaduwe des biers water oft licht der Sonnen / ende verbolgens ſou de Schildzy geteelt weſen van dzy Vaders / te weten: Phœbus, Neptunus, ende Vulcanus.

Plin. lib. 35. cap. 12.

De Edele *Pictur'* (die ſuyver is en teer
En treckt uyt niemants ſchad' haer hooch verheven eer,
Al terght ſy den Natuer, den jever wint haer gunſt
Wanneer alleen ontbreckt het leven inde Cunſt.
Die den ſichtbaren geeſt op de paneelen maelt
En uyt een aertſe verff met ſacht pinceelen haelt,
Iae ſchoon het Sonnen licht haer d'eerſte voetſel gaf
En 't flickerende vier trock hare ſchoonheyt af.
En 't ſilver clare Nat ontfongh oock haeren aert
Die in het levens ſchijn haer weſen openbaert
Nochtans en vintmen niet dat jemandt ſchade lijt
Als ſy in deſe dry haer ſpiegh'len gaet met vlijt.

Niemandt en ſal my gheliefven te beriſpen om dat ick ſoo Edelen Conſt noemre een ſchaduwe ende de ſelve gheliicke by een bloem / wel wetende dat ons leven

niet

niet anders en is als een weecke Veldt-bloem ende een wijckende schaduwe. Om voorders upt te drucken waer upt den Naem van Schildry haer beginsel oock is hebbende / dat can ick bethoonen upt den voorseyden gheleerden Plinius, seggende dat de Schildry spruyt vanden Naem: Schildt: want eertijts hadden de Romeynen de manier/ dat/ alswanneer een Cloecke veldt-tocht was ghedaen/ tot meerder loff ende eer vande Cloeckste Helden in hunne schilden werden afgebeldt hun vrome daden om soo te climmen op den trap van meerder glorie. Als Minerva te veldt trock wapende sy haer selven met Jupiters harnas/ ende nam op haer schouderen synen schildt/ waer op de vreese ende verschrickthey t/ twist/ tweedracht ende ghekijf / gramschap en furie / ende in't midden het hooft vande Gorgonne seer grouwelijck gheschildert waren. Dien treffelijcken Poëet Homerus verhaelt / dat op den schildt van Agamemnon was gheschildert een ghewoel van alle wreedthey t / om soo den vyandt de bleecke vreese des doodts aen te jaeghen. Op den schildt van Perseus was het hooft van Medusa daer hy Atlas in eenen bergh mede heeft doen verscheppen. Ock soo hadde Vulcanus eenen schildt gemaeckt voor Achilles met duysent derley versieringhen / te weten: hemel ende aerde/ de zee / den loop van Son en Maen ende die hemel-teeckens met alle de sterren. Men leest dat de Schildry eertijts in sulcken weerde wert gehouden dat Candaules voortijts Coninck van Lidien cocht met ghewicht van goudt een Tafereel geschildert van eenen Bularchus, alwaer den Crijgh der Magneten in was uptgebeldt. Waer upt te gissen is dat dese Const wel van grooten ouderdom moet wesen/ aengesien dat de voorverhaelde Schildry moet gheschildert syn ten tijde van Romulus, mits hy was levende als den voorseyden Candaules regneerde. Wyders wil ick spreken; ick lees dat ontrent 200. jaer naer de Dilurie / Belus Sone van Nemrot liet een beldt maecken / waer upt is ontstaen de Afgoderije. De Troysche Vrouwe Helena wist naer het belegh van Troyen met syn garen in haer weef-werck af te beelden den heelen crijgh vande batalien / vechtinghen ende strijden tusschen de Grieeken ende Troyanen. Siet hoe aendachtelijck dat Virgilius schrijft in't eerste boeck der Æneidos dat den Troyaen Eneas comende te Carthago in eenen Tempel van Juno, een Schildry vont vande belegeringe van Troyen daer hy Priamus, Achilles ende veel andere naer 't leven gheschildert sagh/ dat hy de selve altemael daer upt wist te kennen/ daer desen Achilles het doodt lichaem van Hector (om de mueren van Troyen ghesleept hebbende) vercoopt voor een deel goudt / ende meer ander omstandichey t/ al het gene soo aerdich ende net gedaen was dat het Æneas syn gemoet soo beweeghde dat de tranen upt syn oogen dryggelden / ende syn wangen bevochtichden. Eyndelijck soo cannen upt dit voorschreven merckelijck bewijs genoech voelen dat de Schilder-const wel van groote cracht ende deught is: welcke Const voormaels by de Oude Romeynen van niemandt en mocht als van Edel Persoonen geoeffent worden / die onder de slaefachtige Ambachten / handt-werckers oft onvrije Consten niet en mocht gerekent syn / gelijck nochtans de selve by plompe en onwetende Midas kinderen hier te landt wel wordt gevoeght by verachtelijcke ende grove Ambachten/ daer de Const van Pictura by past gelijck eenen slaweelen lap op eenen ouden versleten dooznaepden ende vollapten mantel. Dese vry Schilderconst (die de Suster is vande levende Poësie) heeft haer eerste wesen ghehat in Chaldeen door

Plin. lib. 35. cap. 30.

Egypten in Griecken, van daer te Room ende soo herwaerts over is sy verheyt gewoorden / gelijck ick voorders hier sal bewijsen met dese naervolgende veersen sprekende vande Edele Teecken-Const / de voedster van alle wetenschappen / ende de ziel van Pictura.

OP DE TEECKEN-CONST.

T'Is seker dat Natuer haer met den gheest sal voeghen
Wanneer in eenich dinck den mensch schept sijn ghenoeghen,
Als sijnen gheest met lust en jever is ghemenght
Al t'geen hy maecken wilt, door arbeyt licht volbrenght.
Ghelijck ick tot een preuff aen al de jeught sal thoonen
Die in *Picturas* school als voester kinders woonen
Hoe dat de edel Const wordt van Natuer versterckt
Soo haest sy door 't ghesicht in jemants sinnen werckt.
Dit sal u *Philocles* met rijper reden segghen
En door Ervarentheyt ons breeder uyt can legghen
Die eenen Herder was, en sijnde op het velt
Heeft eenen vremden gheest in sijn ghedacht ghespelt:
Wanneer de gulde Son met haer goudt-geele straelen
Quam op't ghewolde vee van sijne schaepen daelen,
Soo sach hy op de aert daer door hun doncker schaey
Het gen' hem in't ghemoet docht aenghenaem en fraey
Die hy in't drooghe sant seer vlijtich af gongh meten
Waer door hy quam den gront der Teecken-const te weten
Des' proeff beviel hem soo dat hy van stonden aff
Hem tot deel' nieuwe Const met grooten lust begaff.
En *Phidias* daer naer (hier door gans aenghedreven)
Heeft hem tot Teecken-const oock neerstich gaen begeven
En alles wat hy sach wert van hem soo ghevat
Dat hy heeft voor de jeught vergaert veel rijcken schat

Van

Van cloecke Teeckeningh, Omtrecken Meesterachtich
Seer snel, soet, eel en fraey, suyver en wonder crachtich
Waer door dat *Gyges* oock werdt inden gheest verweckt
Die heeft door sijn verstant de Schilderconst ontdeckt,
En *Cleophas* de verff, waer med' dat werdt gheschapen
De Edele *Pictur'* om lusten uyt te rapen.
Soo was't dat dese Const haer eerste voetsel creegh
Waer door de tongh vol nijdt van *Momus* schandich sweegh,
En siet door eene schaey is alles voorts ghecomen
Een schaey die heeft alleen des' gaven aengenomen,
De Constighe Schildry een schay heeft voorts ghebracht
Die Coninck, Keyser, Prins bemint en t'hoochsten acht.
Ist wonder; aenghesien dat 'tgen' noot was voor desen
Gheschapen is van niet, uyt niet eerst creegh sijn wesen,
Eer dat de wereldt stont, eer jet sijn selven sach
En dat (al watter is) in eenen *Chaos* lach
Eer datmen cost ghesien eenich volmaeckt ghewemel
Eer dat den reghen seegh van boven uyt den Hemel,
Soo heeft den grooten Godt naer sijnen wil en wensch
Geschapen d'aert van niet, van slijm gemaeckt den mensch,
Pictura van een schaey, diemen soo siet beminnen,
Waer op den Mensch soo vast stelt al sijn ydel sinnen,
Al 't gen' de wereldt ons stets prijst soo vlijtich aen
Is maer een schaey en sal ghelijck een schaey vergaen.
Daerom ghy jonghe jeught, die neerstich soeckt te leeren
De gronden van *Pictur'* wilt met de schaey verkeeren:
Leert dat des' diepe Const maer enckel schaey en is
Maeckt datse niet en streckt tot t'ziels bederffenis.
Wilt u in't teeckenen altijdt verstandich draghen
En in d'onnutticheydt en schept geen vuyl behaghen
Dat ghy niet naer en boetst litmaten naeckt ontdeckt
Waer uyt een suyver oogh onsuyver lusten treckt:

Want wee hun die de oogh van ſuyver zielen quellen
Met hen Figuren hier en daer te naeckt te ſtellen.
Leert dan van jonghs af aen beſtieren uwe handt
In Conſt met deught ghemenght, ſoo ſchouwt ghy veele ſchant.
En op dat ghy het Mergh der Conſten uyt ſout ſlorpen
Soo mooght ghy nimmer U aen traegheyt onderworpen
Want traegheyt is de Moer van alle ſondich quaet
Voedtſter van d'arremoy en ondeughts giftich ſaet.
Sijt inde Teecken-conſt eerſt wel oprecht ervaren
Soo ſal u cloeck verſtant veel Edel Conſten baren:
Eerſt alles op ſijn maet, en naer den reghel ſtelt
Eer dat ghy met Pinceel gaet toetſen eenich Belt
Want die gheen vaſte handt en heeft van Teeckeninghen
Can ſelden fraey Schildry volmaeckt ten voorſchijn bringhen
Soo dient van jeder een gheprent in ſijn ghemoet
Dat vaſte Teeckeningh alleen *Picturam* voet.
Hoe menigh ſchoon Schildry, die u ſchijnt aen te ſpreken
Waer in men ſiet de Conſt van teeckenen ontbreken
Hier ſietmen eenen arm, oft handen veel te ſtijf
Een been gheſtropieert, te groot oft cleyn van lijf:
Lichaemen hier en daer die ſtaen te crom en hellen
En alles by ghebreck van niet te connen ſtellen,
Soo dat de Teecken-conſt is 't lichaem van *Pictur*
En hare ziel alleen den omtreck der Figuer
En haer gheſteltenis des gheeſt, en tweede leven
Wordr vande Verf alleen aen d'eel Schildry ghegeven.
De oeffeningh daer van die opent het verſtant
En maeckt het werck vermaert en ſeldſaem t'alle cant,
Daerom wanneer ghy wilt u in deſ' Conſt vercloecken
En al haer wetenſchap gaet neerſtich onderſoecken
Soo ſalmen u voor eerſt voor geven een Ovael
Oft om-treck van een Ey dat recht is en egael,

Als

Als uwen A. B. C. en als ghy dat ſult weten
Soo ſalmen u daer naer ontdecken meer ſecreten,
En voorts een oor oft neus, een oogh, voet oft een been
Het gen' ten leſten compt met t'lichaem over een.
Nempt cryt, cool, enck en pen, en wilt met ſtille ſinnen
Op blauw oft wit papier deſ' Conſt dan gaen beginnen
Waer in de gratien te ſien ſijn vanden gheeſt
Die altijdt t'fondament der Conſten is gheweeſt:
Leert reuſelen met cryt, leert mette penne trecken
Soo ſult ghy uwe jeught tot meerder vreught verwecken,
Teeckent, arſeert, en waſt, naer Print oft ſchoon Schildry
Naer 'lleven uyt den gheeſt oft naer boetſeerdery,
Let op u Muskels wel in't hoogen, diepen, ſchaeyen,
Dat can u teeckeningh met groote Conſt verfraeyen
En in de Cleedingh oock u hoochſels wel bewaert
Spaert wel u ploykens uyt, ſoo gheeft ghy't cloecken aert,
Geen Printen door en treckt, dat uwe conſt doet lieghen
En wilt met ruyten oock u ſelven niet bedrieghen,
Soo ſult ghy dan in't leſt gheraecken op den trap
Van deſ' ſeer edel Conſt, en meerder wetenſchap.
Beneerſtight uwen luſt, en leert hoe lancks hoe liever
En nimmermeer en laet verſlappen uwen jever
Soo ſult ghy meer en meer crijghen *Picturas* jonſt
Ghelijck als *Zeuxis* ded' door ſijn begaefde conſt.
Die eenen wijngaert had ſoo aerdichlijck gheſchildert
De druyven ſoo biſaert, de tacken ſoo verwildert
Soo levendich naer Conſt, ſoo aengenaem voor d'oogh
Dat hy het pluym ghediert des lochts daer door bedroogh,
Paraſius daer by, die ded' door Conſt verſchijnen
Op eenen blooten muer twee groote groen gordijnen
Die *Zeuxis* ſchuyven wou, maer ſelfs bedroghen viel
Soo dat *Paraſi* Conſt de grootſte eer behiel.

In fin de Teecken-conſt, waer uyt de Conſten ſpruyten
Die can het fondament van alle Conſt ontſluyten,
Wat Ampten datter ſijn die't teeckenen verſtaen
De ander Ampten al in Conſt te boven gaen.
Belthouwers, Muſiſiens, Smeders, Aſtrologanten
Plaetſnijders, Inſeigneurs, Slijpers van Diamanten
En alderhande Soort van eenich edel werck
Die niet op Teecken-conſt en nemen oogh ghemerck
Die connen in hun Conſt oprecht niet ſijn ervaren
Wánt d'edel Teeckeningh moet alle Conſten baren.
Nempt uwen tijdt wel waer, en oock beſteedt hem wel
Soo wordt ghy eens op't leſt *Picturas* Med'ghеſel.

Tot Loff vande Edel
VRY SCHILDER-CONST.

SWijght Smeders weynich ſtil met u ſeer hert gheclop
Treckt d'yſer uyt het vier en hout u hamers op,
Op dat *Pictur'* haer Conſt met diep en ſtille ſinnen
Eens mach op't gladt pinneel met aerdicheyt beginnen
Die door haer ſoete Conſt een jeder overtreft
En hare Edelheydt boven de Conſt verheft.
Schoon de Beldthouwers al en geeſtighe Boetſeerders
Borduerders vol verſtant, Bouwmeeſters en Stoffeerders
Voeghen hen Conſt hier by en willen weſen een
Pictura boven al die heeft den loff alleen
Alleen ſpant Sy de Croon, Sy is te eel gheboren
Daerom heeft ſy altijdt de eenicheydt vercoren
Om met een rijp ghedacht en onbecommert hert
De vruchten van't verſtant te Schilderen op bert.

GHE-

GHESANGH

STEMME:

Si jauois les Cheueuz blond, &c.

1.

GEeſt-rijcke jeught hoort met vlijt
Hoe de Schilders ſijn verheven
Op dat ghy den ſchoonen tijt
Met neerſtigheydt bemint
En ſoodanich eer verdient
Als die deſe Conſt bedrijft
Maeckt dat ghy onſterflijck blijft.

De ſnijders in het Houdt, jn Marber oft Ivoor
Die ſijn oock heel vermaert de ganſe wereldt door
Die door hun wijs vernuft de menſchen connen gheven
Een werck het gen' ghelijckt te weſen d'eyghen leven
Maer moet noch even wel uyt *Paris* oordeel gaen
Alſmen het ſelve werck op het paneel ſiet ſtaen
Dat hem daer ſoo verheft, en ſchijnt u aen te ſpreken
Nochtans en voeldet niet, dat ſijn de Schilders treken.
't Vry peyſende ghedacht heeft wonder cloeckheydt in
Als's't maer en jnventeert naer jeders hert en ſin.
Men ſiet op eenen doeck veel werckelijcke boetſen
Seer lieflijck af-ghemaelt 't gen' de pinceel can toetſen
Daerom gheeft *Pallas* ſelff deſ' Conſt den hooghſten prijs
Om dat haer weerdigheydt gheacht wordt naer den eys.

2.

T'Is geen Ampt de Schilders Conſt
Die den Eeldom can bederven
Want den Eeldom meeſt bejonſt
En begaeft d'Eel Pinceel
Als haer werck op het pineel
Cloeck naer Conſt wordt afghemaelt
Daer Coninck en Prins naer taelt.

Pictura die begint, den Esel is gheſtelt
En haer pallet ghemaeckt tot een ſeer Conſtich belt:
Sy nempt een ſwerte cool en geeft de cloeckſte trecken
Om door het ſacht pinceel met verven te bedecken
En tempert voor het eerſt naer haeren eyghen ſin
Wat Loot-wit of Seruys, en daer wat Ocker in
Een weynich Fermilioen, en weet dat ſoo te ſtrijcken
Dat ſy daer med' t'recht vlees en leven doet ghelijcken.
Hoe ſwierich ſtaet dat werck vol ſchoon Poëtery
Seer aerdigh naer de Conſt gheployt de drappery,
Biſaert, cloeck, en ſeer mals, gheſchetſt heel naer het leven
Gehooght en uyt ghediept, gheſchommelt en verdreven,
Seer net op ſijnen dach, een geeſtich wederlicht
Plaiſant in het verſchiet, vermaeck'lijck in't gheſicht.

3.

HOe aerdichlijck en biſaert
Hoe eel en gheeſtich naer t'leven,
Met wat eenen cloecken aert
Wordt deſe Conſt ghetreft
Die haer ſoo wonder verheft
Met een rijpſinnich verſtandt
't Comt al vande Schilders handt.

Men ſiet hier in dit ſtuck *Naſonis* cloeck verſtant
Soo dat haer rijpe Conſt de ſchoonſte croone ſpant
Pictura heerſt alleen boven de ſeven Conſten
En wint door haere cracht Coninckx en Keyſers jonſten
En hebben Pauſen niet gheſtelt hun hert en ſin
Op *Michiel Angelo* en *Raphael Vrbin?*
Apelles had de jonſt alleen van *Alexander*
Frans Floris, *Ian van Eyck*, *Holbeen* en noch meer ander
Die hebben g'hadt de jonſt van menich Potentaet
Om dat deſ' Rijcke conſt boven al d'ander gaet

Van

Van Dijck in Engelandt, en *Rubbens* oock in Spangien
Freer Segers den blommist by Princen van Oraignen
In Duyts-landt *Aldegraeff*, daer sal de snelle faem
Tot inder eeuwigheydt verbreyden hunnen Naem.

4.

EDel Schilders cloeck van gheest
Die by Keysers, Coninck, Princen
Sijt verheven om ter meest
Door uwe wetenschap
Die besit den hoochsten trap
Van hun liefde jonst en eer
Die u maecken eenen Heer.

Waer is nu d'oude Const vanden Atthensen *Demon*
Melanthus Phidias, *Antitodus* en *Abron*
De Wercken van *Carats*, van *Sandro Bellicello*
Den wond'ren *Titiaen*, en oock van *Bandinello*
Van *Guido Bolloneis*, *Cleanthes*, *Tinturet*
Bassan en *Pollidor*, *Quintyn Messys* den Smet.
Mabeus, *Herri de Bles*, en *Rogier vander VVeyden*
Breugel, *Merten van Cleef*, *Franck* en *Lucas van leyden*
Blommaert en *VVillem Kaey*, *Spranger* en *Ieroon Bos*
Mostaert en *Hans de Vries*, *Grimmer*, *Marten de Vos*
Michiel Coxi, *van Oort*, *Vadder* en *Lenaert Bramer*
De Backer *Pauwels Bril*, *van Aken*, *Elsenhamer*
Frans Floris en *Verbeeck*, *Octavo Venus* oock
Sijn met den snellen tijdt te saem vergaen als roock.

5.

IS het wonder dat den Mensch
Des' Const bemint om haer gaven
Was't oock niet den wil en wensch
Van Godts Moeder en Maeght
Die des' Const soo heeft behaeght
Dat haer LVCAS met pinceel
Heeft gheschildert op pincel.

Dees Conſt heeft boven dit een lieflijck vermaeck
Den menſch ghebreckt daer in alleen maer ſijne ſpraeck
De beeſten, keucken goet, de nachten en de branden
De blommen en het fruyt, landtſchappen en waranden
Proſpect en metſelry, compartiment, ovael
Zee, water en Ruwien, grot, Kercken ende ſael
'T wordt al wat datter is naer 't leven uyt ghetrocken
En menich ſtaende werck de Menſchen aen can locken,
T'Is ſonder ſiel en ſmaeck, t'is ſonder reuck het cruyt
Al wercktmen deſe Conſt ſoo weſentlijcken uyt,
Maer ſpeelt ſoo vlijtelijck in d'oogen vande menſchen.
Die dickwils van't pineel oft doeck de vruchten wenſchen,
Wie derft dan eenich Ampt ghelijcken aen deſ' Conſt
Die door haer edelheydt verwint een jeders jonſt.

6.

LUCAS Heylighen Patroon
Vande Schilders eel gheboren
Die beſit des Hemels throon
Wy hebben menich reys
U ghebeden om den Peys
Die nu met PICTVRA leeft
En den crijgh verdreven heeft.

Aurora Titans Bruydt nu uyt den ſlaep ontweckt
En haer hel claer gheſicht voor deſe Conſt ontdeckt.
Sy pronckt ſeer lieffelijck by *Thetis* hooge bergen
Beglinſtert vande Son, en compt de Schilders tergen.
Siet daer hoe dat *Pictur'* de ſchoone *Ceres* vleyt
En heeft een aerdich beldt tot haeren loff bereyt
Siet hoe de boomen ſtaen, en haer voor uyt verheffen
Van achter ſoet en flauw die deſe Conſt betreffen,
Iae *Flora* ſtaet verbaeſt, *Pan* wilter inne gaen
En meynt ſelfs dat het leeft ſoo wel ſtaet het hem aen.

De beeſtjens inde wey, Melck-meyſkens in prieelen
Fonteyn, beeck ende grot, Heyders, huys, en Caſteelen
Een ſchoon verdreven locht, 't verſchiet ſoo ſoet en licht
Dat 't ſchier noyt en verſaedt des menſchen hel gheſicht.

7.

Set 't blomghewas vlijtich aen
Met ſijn ghevlamde Coleuren
En 't gheboomt daer neven ſtaen
Het gen' de Conſt al doet
Oft van Natuer waer ghevoet
T'is door 't pinceel naer gheboetſt
En alleen daer aff ghetoetſt.

Den Schilder Conterfeyt den Menſch ſoo wonder naer
Oft hy het leven had en ſoo gheſchapen waer:
Maer d'oogh bedrogen valt hy is ſtaegh ſonder leven
Dat den Algever Godt hem maer alleen can gheven.
De bloem ſtaet op den doeck ſoo levendich in fleur
Het cruyt heel aengenaem en ſonder reuck oft geur
De vruchten op pineel ſoo geeſtich ſtaen en proncken
En ſchijnen voor de oogh u ſtadich toe te loncken
De druyf, peér, abricock, de appels krieck en noót
De pers, vis en het vlees, radijſen en caroot,
Den wijn vers in het glas, t'is wonder aen te mercken
Al ſijn ſy ſonder ſmaeck, het ſijn al Schilders wercken
Den Grooten Schilder Godt hier af is't Principael
Den Menſch alleen Copy, Godt weet het altemael.

8.

God die 't al gheſchapen heeft
Den Hemel, Aert en de Menſchen
Die een jeder voetſel gheeft
En den Menſch in't verſtant
Sulcken Conſt en eer inplant
Om te Schild'ren naer den ſin
Maer ten heeft gheen leven in.

HET EERSTE DEEL,

Vande Vermaertſte Schilders in onſe Eeuw gheſtorven zijnde.

MEn leeſt dat Cupido ende de Doodt ſamen eens hadden gheſlapen op ſekere plaets/ en ſmorgens heel vroegh noch half ſlaepluſtich opſtaende / nam de Doodt onwetende den Pijl-Coker van Cupido ende in teghendeel Cupido den Coker vande Doodt elck in't beſonder meynende dat hy ſijnen eyghen Coker hadde / ende elck ſijnen wegh nemende naer de wereldt om met hunne Pijlen de Menſchen naer ghelegenthept te quetſen: ſoo iſt ghebeurt/dat de Doodt ſommige Menſchen (die door verſleten ouderdom niet meer bequaem en waren om te leven / ende de welcke inde ghenuchten des wereldts geen vreught meer en coſten ſcheppen) meynde van't leven te ontrooven / door den vranden pijl van Cupido tot een nieuw leven heeft verweckt / ende 't hert met liefde ſoo ontſteken/ dat ſy in plaets van op het graff te dencken / door de liefde een nieuw leven wilden aennemen: vanden anderen cant den verblinden Jongen van Venus heeft upt dertelheydt door de cracht van ſijn pijlen de liefde onder de jonghe jeught gaen ſoecken te dringen ende hen herten met liefde te bevanghen / niet beter wetende oft hy en was ghewapent met ſijnen eyghen Coker / heeft met de pijlen des doodts de jonghe jeught voor der handt omghevracht / en in plaets van inde minnelijcke ghenuchten der liefde te doen leven / heeft de ſelve door de verkeerde pijlen met groote droefheyt ende verlach doen ſterven.

Om dan tot den inhouden van dit volgende Deel te comen / ſoo duncht my dat in deſe ghelegenthepdt de Faem in plaets vande Doodt, ende Pictura in plaets van Cupido ſamen ſijn op-gheſtaen upt den ſlaep van veel ouruſt des oorloghs / voerende Pictura den Pijl-coker der Conſten en de Faem den Coker der nieuwe mare verwiſſelende van pijlen. Dat is hoe Pictura door den nieuwen Vreys ende Vrede (daer Nederlant mede begaeft is) tracht de jonghe jeught vlijtich aen te wackeren ende met luſt tot haer Conſt te ontſteken/ en brenght in dit Deel geen ander Conſt voor den dach als de Faem der roemruchtichſte Schilders die deſer wereldt overleden ſijn / ende de Faem in teghendeel meynende te verbreyden ende met haer trompet upt te blaſen den onghedadighen Oorloghs handel tuſſchen Spaignien en Vranckrijck (die de oorſaeck vande vallinckſchap der Schilder-conſt ende de vreeſ vanden Vrede is geweeſt) en becommert den luſt der nieuſgierige Geeſten (die den inhouden van dit werck leſen) nievers mede als met de verholenthept van Picturas Conſten gheliick hier door de Wercken van menighe Conſtenaers (in onſe Eeuw gheſtorven zijnde) can beweſen worden / welcke Wercken hun door de Faem doen verrijſen.

ADAM

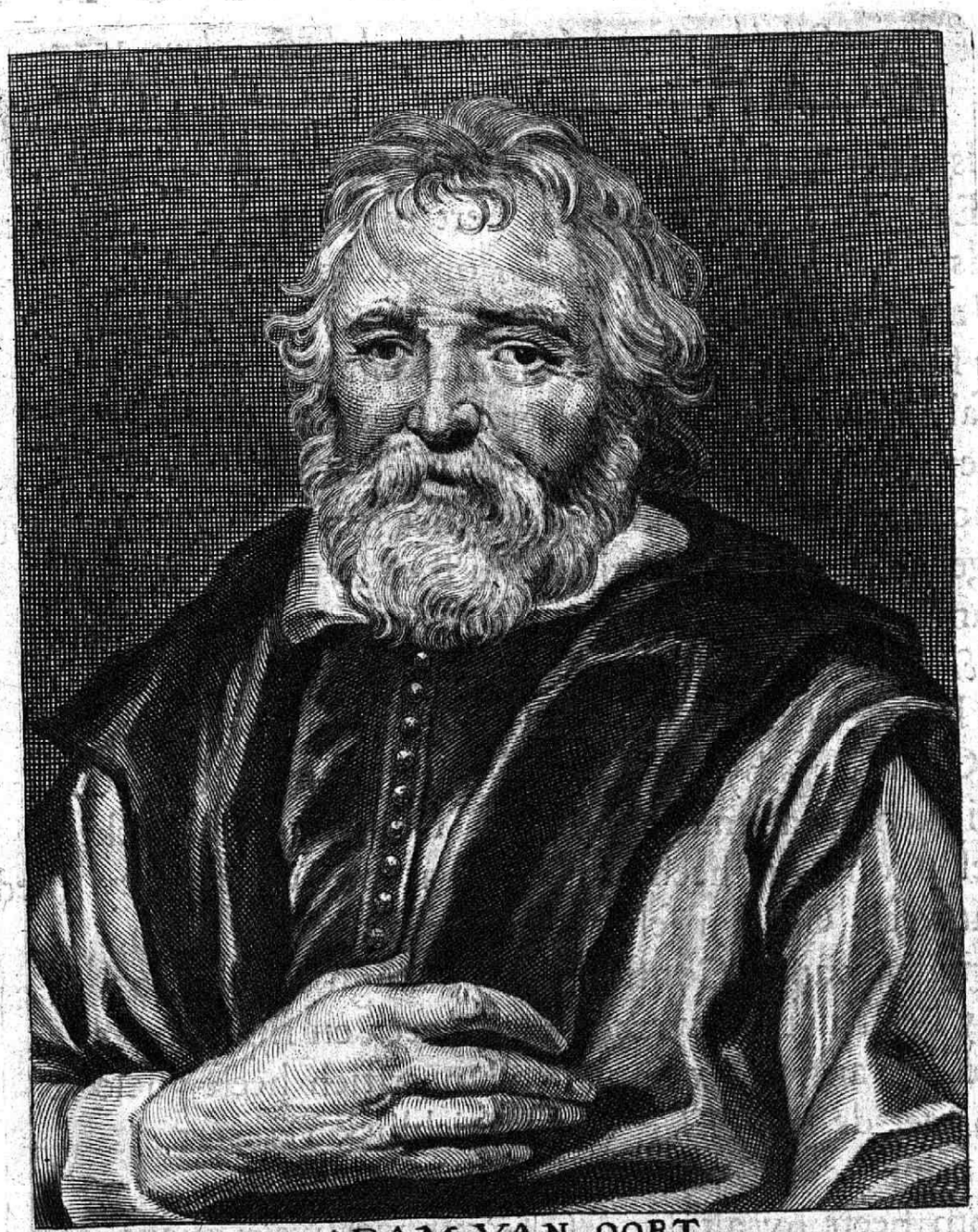

ADAM VAN OORT

Fut un paintre renommé, en magnificques ordonances, ce qu'on peut voir per diverses œuvres qu'on trouve entre les mains des amateurs, il at eu son pere pour son maistre, nommé Lambert van oort, il est né en Anvers l'an 1557 et il y mourut l'an 1641.

Iacobus Iordaens pinxit. *Hend Snyers Sculp.* — *Io. Meyssens exc.*

ADAM VAN OORT.

Schilder van Antwerpen geboren Anno 1557.
Ende geſtorven Anno 1641.

T'Is waer Rethorica can door haer Rijm-ghedichten
Een droef ſwaermoedich hert met groote vreught verlichten
Als ſy de fabels van *Ovidius* ontdeckt
Waer door ſy menich Menſch tot nieuwe luſten weckt,
Maer ſiet een cloecke handt die met pinceel can leven
Die ſal hiſtorien en fabels daer beneven
Seer geeſtich munten uyt, met ſulcken aerdicheyt
Soo datmen ſiet voor d'oogh het gen' den Dichter ſeyt.
Het gen' den Dichter ſchrijft en u ſtets uyt wilt legghen
En can hy door de pen oft met den mont maer ſegghen,
Pictur' in tegendeel die doet u alles ſien
In haer eel ſtomme Conſt al watter can gheſchien.
Deſ' Conſt en is by't goudt van *Cræſus* niet te gh'lijcken
Sijn rijcken ſchat moet voor deſ' Hemel-gaeve wijcken
Deſ' Conſt die heeft van OORT ſoo wel en fraey ghedaen
Dat veele Geeſten ſelffs daer af verwondert ſtaen.
De vrinden vande Conſt ſijn handelingh beminnen
Die hy heeft uyt ghewerckt met cloeck en rijpe ſinnen
Die hy van jonckx af aen ſeer neerſtich heeft gheleert
En met de eel *Pictur'* ſeer vlijtichlijck verkeert,
Want ſijnen cloecken geeſt is daer aff voort ghecomen
Daerom heeft hy altijdt deſ' Conſt wel waer ghenomen
By *Lambert* ſijnen Vaer, in't groot en in het cleyn
Die ſeer ghetrocken wordt midts ſy is ongemeyn.
Waer af de ſnelle faem altijdt ſal eeuwich melden
Want ſijnen geeſt die was het leven af te belden
Soo dat ſijn Conſt (die hy met ſorghen heeft vergaert)
Wordt by een jeder een voor ſeldſaem Conſt bewaert.

OCTA-

OCTAVIO VAN VEEN

Estoit en son tempre, un de plus florisantes maistres de toute la paijs bas, comm' on peult cognoistre per un tableau dans l'eglise de Nostre Dame en Anvers, sur l'autel de la chappelle de S.t Sacrament, et dans la derniere cene de nostre Seigneur, avecq ses apostres. il a été paintre du prince de Parma, et de l'Archiduc Albert, et autres princes. il fut ne a Leyden, en l'an 1558. et mourut a Brusselles, l'an 1629. le 6. de maij. Gert. van Veen pinxit. Ægid Ruchol sculpsit. Ioan Meyssens excudit.

OCTAVIO VAN VEEN.

Schilder van Leyden gheboren Anno 1558.
Ende gheſtorven Anno 1629.

ACh! waer is nu den tijdt, ghelijck den windt verſtoven
Waer is het wonder werck van *Semiramis* hoven
Waer in *Afriquen* ſich gheheel verwondert vondt
Waer is den rijckdom nu van *Cira* ſonder grondt.
Waer is de ſchoonheydt al van d'eel *Zantippes* wanghen,
Die eenmael *Socrates* had ſoo met liefd' bevanghen,
Waer is het blonde hair van *Dido* helder wit
Waer op *Æneas* ſeer trouhertich was verhit,
Waer is de liefde van *Roxaen*, en *Alexander*
Van *Paris*, en *Helen'*, van *Hero* en *Leander*,
Waer is *Anthonis* liefd', waer is ſijn vreught en heyl
Als hy *Cleopatra* ſach met haer ſchip en ſeyl.
Waer is de liefde van *Hanibal* en *Thamira*
Waer is den fellen Camp, die om *Deianira*
Door *Achelaus* wert met *Hercules* beſtaen
T'is met den ſnellen tijdt te ſaem als roock vergaen.
Soo gaeget met den menſch, die is terſtont verbeten
Die is ghelijck als niet in corten tijdt verſleten.
Octavio van Veen in Hollandt hooch gheacht
En groote Geeſten meer ſijn, vande doodt vercracht:
Nochtans hun wercken al die blijven in het leven
Die hebben menich hert tot grooten luſt ghedreven.
De Conſte van *Octaeff* (die haer ſoo hooch verheft)
Wert van hem ſoo ghedaen en gheeſtich wel ghetreft
Dat Keyſer, Coninck, Prins, Biſſchop en ander Heeren
Octaeff daer voor met jonſt en loff quamen vereeren,
Die met *Octaeff van Veen* vergaen ſijn als een bloem
Maer d'edele Schildry die draeght noch haren roem.

Schoon

SChoon dat mijn MVSA haer Dicht-pen hier schijnt op te houwen / ende daer mede de weerdicheyt van OCTAVO VENVS voor hy te gaen / het welck sijn verdiende Eer niet toe en laet / my dwingende om wat meer sijnen onsterffelijcken Naem kenbaer te maecken. Soo wil ick hier voor oogen stellen hoe dat OCTAVO VAN VEEN, niet alleen en is gheweest een uytnemende ende wijtvermaert Schilder / maer oock in gheleerthey t wonderbaer heeft uytghesteken / als blijckt aen sijn schriften die hy heeft achter-gelaten / ende door de Edele Druck-pers aen ons voorgehouden. Soo wanneer dat de Constighe Schilders de naeste Erffgenamen vande milde Natuer sijn / die stadich hen tot voordeel is dienende / als wesende de gene / daer sy alle gaben af ghenieten als sy de volcomen schoonheyt in verscheyde deelen naerboetsen. Soo acht ick dat OCTAVIO VAN VEEN daer van eenen is om dat hy de rechte oorsaeck heeft gheweest vande Edele vry Schilderconst tot sulcken ghedaente ende wesen te brenghen (als de selve niet alleen in Italien / maer oock in dese Nederlanden vande rampsalighe Crijghen ende onghevallen soo overloopen werdt / dat niet alleen de Schildry / maer selver de Schilders ontbraken) datse door hem in Nederlandt wederom is op-ghetoghen / ende in fleur gheraeckt / waer op dese naervolgende Poæmata niet qualijck en sullen wedergalmen / ende soude Octavio van Veen met volle recht hebben moghen seggghen :

Dum quondam jngentes præſſerunt prælia mentes
Dum tenuit plenas Belgica *fonte genas*
Nocte tenêbrarum viſa eſt Pictura *ferarum,*
Aſcendiſſe polum, deſeruiſſe ſolum.
Picturæ *lator, ſculpendi nullus amator,*
Nec, quæ blanda ſtruit, picta tabella fuit.
Aſt modo floreſcit, per me eius gloria creſcit:
Et vehitur motis cuncta per arua notis:
Aſtra petit, ſurſum meditatur ad Æthera curſum:
Et cuicumque placet, captus amore, tacet.
Per me haud jmbelles lator ſibi Pictor Apelles
Conſimiles miros gaudet habere viros.
Duxi ad ſolertes animos OCTAVIVS *artes:*
Hinc me Fama manet, quæ mea facta canet.

BY-VOEGHSEL.

SChoon MARS verhongert was in alle snoo crakeelen
Om hem in't s'menschen bloedt op't grouwlijckxt te versaen
Den lieffelijcken lust van VENVS mins pinceelen
Heeft sijn crakeels ghemoet door liefde doen vergaen

Sijn Nijdt-ſuchts moet-wil is verkeert in ſoeticheden
Als ſijn bloedt-dorſtich oogh grimlaggende beſach
D'aenlockſel vande Min in VENVS naeckte leden
Die op natuers paneel naer Conſt gheſchildert lach.

ALs de beſte Poeſterlingen (die den Natuer tot deſe Conſt trachtelijcken aenlockt) comen te ſmaecken / ende met ſmaeck te gheboelen de overvloedighe boſten vande onderwijſinghe / dan ſietmen datter grooten waſdom ende cracht gheſchiet / gheliick in Octavio te beſpeuren is als hy met groote neerſtichepdt de ſecreten van ſijn verſtant ſoo jonſtelijck heeft geopent ende mede ghedeelt aen ſijnen Diſcipel Petrus Paulus Rubbens, den welcken dooz de Leerſaeme Onderwijſinghe van Venus ſoo inde Conſt is op-getogen ende erbaren ghewozden datter de wereldt noch over hondert en meer Jaeren af ſal ghedencken. Dooz deſen Dooztuchtighen Octavio van Veen, dooz deſen Naem-weerdighen Man (die uptmuntich is gheweeſt in loffelijcke deughtſaem oeffeninghen ende gheleertheydt) heeft ons den hemel met een vzindelijck gheneyght toe-vloyen der Nature deelachtich ghemaeckt met de hoochſte eer der Schilder-conſt die Octaeff in Nederlandt wederom heeft doen verrijſen naer datſe dooz den wzeeden MARS was vertreden ende gedoot/ wiens weerdicheyt ick niet en wete hoe lupt-ſtemmich dat ick de ſelve ſal upt-blaſen met het Trompet vande wijt-vlieghende Faem. Den Erbaren Poëet ende Schilder Carel van Mander, en heeft oock niet connen naer laten de weerdicheyt ende noot volpzeſen Loff van Venus naer ſijn verdienſt in ſijn Schilder-Boeck ruchtbaer te maecken / ſeggende dat hy upt een goedt Gheſlacht is ghebozen tot Leyden / ende natureliick aenghewent ſijnde vande Schilder-conſt/ heeft Italien/ Room ende andere plaetſen in ſijn leven beſocht / en is ſoo inde Conſt erbaren gheweeſt / dat hy by den Pzins van Parma en de meeſte Heeren werdt in eeren ende groote weerde ghehouden. Oock in ſonderheydt by haere Hoocheden den Dooztuchtighen Erdts Hertogh Albertus, ende Iſabella Clara Eugenia de Hertoginne / oock by den Coninck van Vzanckrijck Saliger ghedachtenis. Hy heeft veel ſelſaeme ende frap conſtighe Conterfeytſelen ghedaen / oock de twee Conterfeytſels van haere voozmoemde Hoocheden / de welcke gheſonden ſijn aenden Coninck van Engelandt Jacobus den tweeden in't jaer 1604. is oock van hem ghecomen een groot ſtuck weſende een Bachus Feeſt oft Triumph / gheliick tot Middelbourgh een is ghedaen ende te vinden van Hems-kerck, oft oock de ſelve Ozdonnantie / midts ſy in pzint is. Daer is van Octaeff oock te vinden eenen Zeuxis Schilderende naer 't leven vijf naeckte Vzouwen/ ſeer uptnemende ende fraey om ſien / ende voozts meer andere ſelſame ſtucken die ick om cozthepdt wille achterlact / dan en can niet vooz-by-gaen het Coſtelijck Taſereel het welck van hem te ſien is inde Heylighe Sacraments Chooz in onſe Lieve Vzouwen Kerck tot Antwerpen / weſende een devote Avontmael Chziſti / ghetuygende ſijn uptnementheydt van jnventie ende ozdonnantien ſoo in Actitude dzapperijen als Colozeren / waer in hy ghethoont heeft den upterſten gheeſt der Conſten / ſijn overvloedicheydt in ozdonneren heeft hy abundantelijck ghethoont aen diverſche pzinten van hem uptgegaen / de welcke meeſt gheſneden ſijn van Gijſbrecht van Veen, ende Q. Boel, die ſijn teeckeningen ſeer naer 't leven ende met loſſen aert hebben upt-ghebeldt / namentlijck gheliick te ſien is aen ſijn Emblemata Horatiana, het Leven van Sinte Thomas Aequinas, als oock aen ſijn Emblemata Amoris Divini, mede het leven der Batavieren ende noch veel ander dooz Anthoni

Tempeeſt

Tempeest gheſneden / waer inne de Heereliycke Inventien ende Conſtvloyende Aerdicheden van Octavio ghenoech te ſpeuren ſijn. Hy is in Nederlandt het eenich licht van Pictura gheweeſt / gheliyck ſijn Diſcipels (die hy in groot ghetal heeft gehadt) ghenoech connen ghetuyghen. Soo dat ick met recht mach ſchryven dat hy is gheweeſt den nieuwen Phœnix der edele vry Schilder-conſt. Want gheliyck den Phœnix (door het vier van het Sonnen licht ontſteken) tot aſſen ſijn ſelf laet verbranden / ende daer uyt wederom eenen anderen voghel Phœnix opſtaet. Volgens het ſinghen van myn Sangh-goddin ſpreekende aldus:

Den *Phœnix* die het vier tot ſijne doodt bereyt
En ſoeckt daer in ſijn eyndt, terſtont de Sonne vleyt,
Op dat haer heete ſtrael het houdt ſtracx ſoud' ontſteken
Om ſoo door deſen brandt ſijn heel Natuer te breken,
Het vier is ſijne doodt, het vier brenght hem tot aſch
Dat weer een *Phœnix* wordt ghelijck als *Phœnix* was.

SOo iſt dat Octauio van Veen de ſuyvere ende crachtighe Pictura (de welcke eerſt door de bloedtdorſtighe ende al vernielende Oyloghen / ende in't 's menſchen jever door onluſt en quade tijden gans verſlapt was) met ſijn aenporrende neerſtichept ende licht van verſtant wederom heeft ontſteken ende doen verrijſen / jae ſoo in woogen ende leven ghehouden / dat de ſelve Conſt in ſijnen tijdt het hondertſte paert meer wert geeſtimeert ende gheacht als in deſe tegenwoordige tijden de ſelve wordt gheſocht / behalvens dat een jeghelijck door deſen nieuwen Vzede wederom tot jever wordt verweckt die de eenighe oorſaeck is dat alle Conſten wederom in't leven ſullen comen: want al iſt dat de doodt Octavio van Veen heeft den draet deſs levens af-gheſneden / de leeringhen ende verholen wetenſchappen der Schilder-conſt die hy aen veele van ſijn Diſcipelen als Rubbens en meer andere heeft naerghelaten / ſijn ghetuyghen gheweeſt dat de ſelve Conſt wederom is verreſen / ende ſal altijdt leven.

ABRAHAM BLOMMAERT.

Schilder van Gorricum.

HEt goedertierent gheluck heeft ghedooght ende gevoeght dat d'aenporrende Natuer van inde lenten ſijns jeughts heeft vercoren eenen uytſtekenden ende vernuften geeſt by naeme Abraham Blommaert, weerdich becroont met de bloemen aller Conſten / want Pictura heeft hem vergunt veel bloemaerdighe vercieringhen af te belden tot meerder loff ende vermaerthept vande ſtadt Gorricum alwaer hy ghebooren is in't jaer 1564. ende over 3. a 4. jaeren eerſt ghestorven. Was een ſeer Conſtich Architect ende Inſeigneur / ſijnen Vader een Veldt-ſnijder ghebooren van Dordrecht: den welcken ſijnen voorſchr. Sone (ontrent 15. a 16. jaeren oudt ſijnde) heeft ghevonden naer Parijs / ende was aldaer by eenen Jan Baſſot ontrent ſes weken / ende van daer by eenen andren Schilder geheeten

Maiſtre Henry, waer by hy alles uyt den gheeſt was Schilderende / oeffende hem ſelven ondertuſſchen uyt den geeſt te Teeckenen. Eyndelijck Blommaert heeft hem inde Conſt ſoo beneerſticht, dat hy een overtreffende Meeſter ghewoorden is. Hy heeft tot Amſterdam onder veel andere fraey dingen ghemaeckt / een ſeer groot plaiſant ſtuck / waer inne tomen verſcheyde Naeckten van Mannen en Vrouwen / ſoo groot als het leven / uytnemende wel ende met verſtant ghehandelt / weſende de Hiſtorie van Niobe daer haer kinderen doodt geſchoten woorden van Apollo en Diana. Van de ſelve Hiſtorie (doch van ander ordonnantie) is van hem oock by den Keyſer / een groot heerelijck ende Conſtvloyende ſtuck / daer ſijn Majeſteyt ende alle Conſt-verſtandighe groot behaghen in hebben. Deſgelijckx is van hem oock gheſchildert een ſeer ſchoon Goden banquet ſeer wel gheordonneert ende uytghewerckt / d'welck by den Graef vander Lip eertijts heeft te ſien gheweeſt / en misſchien noch onder ſijn gheſlacht. Voorts ſijn oock te vinden by verſcheyde Lief-hebbers veele andere cleen ſtuckxkens die grooten welſtant hebben. Onder andere dry tronien van Venus, Iuno en Pallas, voorts oock een doodts-hooft en ander byvoeghſelen ſeer wel ghecoloriert ende net ghedaen / oock een Andromeda daer Perſeus haer verloſt. By de Conſt-beminders woorden van hem oock ghevonden aerdige Lantſchappen met eenighe boetſerije / boeren / huyſen / boerigh ghetuygh / boomen en gronden / die veel tot Vytrecht te ſien ſijn. Hy heeft gehadt een fraey handelingh met de pen / daer hy eenighe ſappighe verven wiſt onder te menghen tot groote cracht van ſijn werck. Ende ghelijck hy in alle deelen der Conſt ſeer ervaren was / gaff hy ſijn dingen grooten aert ende ſchoonheyt / daer inne ſomtijts te pas brengende eenige ſonneſchijnen / wederlichten / duyſter oft bierighe lochten naer den eys des werckx. Deſe dingen (hoe wel niet overladen met werck) ſtaen ſeer beſonder ende uytſtekende wel. Verſcheyde dingen / ordonnantien en belden van hem gheteeckent met de pen / ende daer naer met wit en ſwert en van olie verff gheſchildert ſijn in Coper gheſneden door den Conſtrijcken Ioan Muller, ende noch meer door den vermaerden Sanredam die in ſijn teeckeningen grooten luſt had. Eyndelijck deſen Blommaert (daer de Poeet-vloyende pen van Carel van Mander noch breeder van ſchrijft) was een Man van ſtil ende bequaem weſen die hertelijck verlieft en toe ghenegen was altijdt meer en meer naer te ſoecken / de gronden / crachten ende uyterſte ſchoonheden van de volmaeckte Pictura, de welcke Blommaert om ſijnen Blommen-aert (van hem bloemich verciert weſende) gheheelijck vrindelijck toegedaen ende gunſtich was. Sijn Conſt is d'eenighe oorſaeck dat ſijnen Naem ſoo in Hollandt als Brabandt / Vlaenderen ende meer wijder plaetſen / door de alſtende ſpraeck ende dnyſent tonghſche ſnel vliegende Faem wordt gheruchtbaer ghemaeckt / die hem in dit boeck figurelijck heeft doen ſtellen / ende door de Rijm-conſtige Poeſie vercieren.

ABRAHAM BLOMAERT

Un tres vaillant paintre, inventif en grandes, et petites figures, paisages, et animaulx. auſſi un bon deſſeigneur: natif de Gorckom, en l'an 1564.

Hen. Blomaert delin. *Hen. Snijers ſculpſit.* *I Meÿſſens excudit.*

DE bloeme vande Conſt is BLOMMAERT uyt vercoren
Die oock als eene blom is inde lent gheboren.
Gorcum de ſchoone ſtadt die roempt op ſijne eer
Uytrecht, s'Hertoghen-boſch, en Amſterdam noch meer
De Eer heeft hem ghevolght in veel vermaerde Rijcken
Daer hy al menich Gheeſt ded' voor ſijn Conſte wijcken
Was een Belthouwer eerſt, en wonder Inventeur
Modern' in Architect, en fraeyen Inſeigneur
De doodt had hem gheſpaert ontrent de hondert jaeren
Om dat hy beter ſou de Conſt veropenbaren.
Was vloeyende van gheeſt in alle drappery
Cloeck, mals, en wonder los in teeckenen daer by,
En had veel gaven meer als *Mander* heeft gheſchreven
Ghelijck het Schilder-boeck ſpreckt van ſijn weerdich leven,
Heel Ordonnanti rijck in't cleyn ſoo wel als groot
Waer in hy heeft den luſt gheoeffent totter doot,
Meeſt heeft hy uyt den geeſt del' Conſt alleen becomen
En ſonder onderwijs deſ' wijſheydt waer ghenomen,
Iae ſijn weetlieventheydt was ſoo in als volmaeckt
Dat hy daer door oock is in't Schilder-boeck gheraeckt.
Daer *Mander* met verſtant u aenwijſt al ſijn wercken
Die *Blommaert* heeft ghemaeckt ſeer wonder aen te mercken
Daerom ſal ſijne Faem oock ſijn onſterffelijck
Om dat ſijn Edel Conſt ciert menich Coninckrijck.

De bloeme vande Conſt is Blommaert, &c.

TOBIE VERHAECHT.

Peintre en peisages fort renommé par ses rare tableau a'st este primiez maistre du fameux P. Paul Rubbens est ne a' Anuers l'an 1566 et mourut 1637.

C. van Caukercken sc. *Octauie Venus pinxit I. Meyssens excudit*

TOBIAS VERHAEGHT.

Schilder van Antwerpen gheboren Anno 1566.
Ende gheſtorven Anno 1631.

HOe wordt den loſſen luſt des menſchen hert gheterght
Wanneer de oogh aenſchouwt, 't gheboompt en hoogh gheberght
Van onſen gheeſt VERHAEGHT, die in ſijn jeughdich leven
Heeft wonder groote Conſt met d'eel Pinceel bedreven.
Ghelijck men aende eracht van al ſijn wercken ſiet
Hoe fraey dat jeder ſtuck verſoet is in 't verſchiet.
Sijn boomen ſchoon ghelooft en levendich gheſchildert
De gronden los en mals, de tacken dicht verwildert:
Daer by in Metſelry en netten Architeckt
Al wat hy heeft ghedaen heel naer het leven treckt.
Men ſiet hoe wonderlijck hy binnen t'ſtadt Florencen
Verbreydt heeft ſijne Conſt tot aenlock vande Menſchen
Alwaer hy in het Hof des Hertoghs heeft verkeert
Die hem met groote jonſt heeft om zijn Conſt vereert,
Daer hy met cloeck verſtant PICTVRAS diepſte gronden
In 't Jtaliaens gheberght heeft door 't Pinceel ghevonden
Wanneer hy naer den eyſch het leven volghden naer
Dat ſijn Schildry haer draeght oft tweede leven waer.
De Edel Stadt van Room die can dat oock bewijſen
En thoonen dat hy was in ſijne Conſt te prijſen
Die daer in Freſco is met wonderheydt te ſien
Hoe fraey hy is gheweeſt in Landtſchap en Ruien,
Waer hy oock heeft ghemaeckt den BABILONSEN thoren
Die daer meer wordt gheacht als eenich werck te voren
Ghelijck hy naermaels noch ghemaeckt heeft dry oft vier
Waer van men eenen vindt oock binnen ſtadt van Lyer.
Die FRANCK heeft gheſtoffeert met aerdighe Figuren,
Waerom dat ſijnen Naem door Conſt ſal eeuwich dueren:
Om dat ſijn vry Pinceel naer 't leven heeft ghewerckt
Die al de wetenſchap van d'Eel PICTVR verſterckt.

ADAM

ADAM ELSHEIMER.

Natif de Francfort en lan 1574. filz d'un Tailleur, faisoit son apren-tisage a Francfort Chez Philippe Oudenbach, gran deseignateur, et tres bon painctre, neau-moins Surpassoit son maistre de beaucoup, estoit d'un Hu-meur melancolique, se treuent ordinairement dans les Eglises ou en quel-que Viele Ruine, exersent de la facon, son estude, on troue peu de ses œuures mais extremement labourées auecque vne grande force et d'un diuin entendement, Il a peu dessaingue, mais tenant du grand maistre, Touchant sa vie at este de peu de durée, mourut pouure, laissent per le monde vne Renomée, qui durera a jamais:

W. Hollar fecit. *L. Kersens pinxit et excudit,*

ADAM ELSHAMER.

Schilder van Franckfort van het jaer 1574.

DEn gheeſt der Schilder-conſt wordt in't ghedacht geboren
En t'gen' men maecken wilt inwendich compt te voren,
Eer dat een ſtoute handt, doeck oft pineelen toetſt
Waer op ſy met vermaeck haer inbeldinghen boetſt.
En hoe den menſch meer is gheregelt in manieren
Gheſchickt, ſtil, en beleeft, hoe meer den geeſt ſal ſwieren.
FRANCKFORT de rijcke ſtadt in Duytſlandt wijt vermaert
Heeft door ELSHAMER dit wel rijpelijck ghebaert.
Die met ſijn Schilder-conſt en wonder ſeldſaem wercken
PICTVRAS geeſten al oock mede compt verſtercken.
Een Man in ſijnen tijdt vernuftich en gheleert
Sijn Conſt ghetuyghen can wat loff ſijn FAEM begeert
Was wonder in ſijn werck van groot en cleyn te maecken
Om ſoo naer ſijn verdienſt op't ſop van d'eer te raecken.
Hy was melancolijck en altijdt ſtil van geeſt
In d'eenſaem plaetſen daer bevontmen hem het meeſt.
In Kercken oft in Cluys, daer ſaeyden hy ſijn deughden
En als hy was alleen, dan ſchepten hy meeſt vreughden.
Melancoly ſoeckt ruſt in ſtillicheyt altijdt
Bemint de droefheydt ſeer en d'eenſaem eenicheydt.
'T gheſelſchap vluchte hy om daer geen quaet te leeren
Hy wiſt wel dat den dronck niet als ondeught coſt leeren
Hy volghden wel de leſ' die SENECA ons gheeft,
Als hy was uyt gheweeſt, ſeer wel gheſproken heeft
Als ick was by het volck heb niet als quaet vernomen
'K gingh uyt als eenen menſch, ben minder menſch t'huys comen.
Dit was een Heydens woordt een rechte redens ſlodt
Want deught en vintmen niet by menſchen maer by Godt.
Daerom had ADAM oock den gheeſt in eenſaem ſaecken
By rotſen en ruien, om ſoo wat fraets te maecken
Soo heeft hy ſijnen tijdt beſteedt tot inder doodt
Jn d'edel Schilder-conſt bekent by cleyn en groot.

GUIDO RHENUS

Excelloit en grandes ordonances, d'un eſprit abondant; ſes inventions ſont aſſez cognues par les eſtampes, qu'on voit de ſa main faictes, en eau fort. Le iour de ſa natwite, a été à Boloigne 1574. et mourut en l'an 1642.

Guid. Rhenus pinxit. *I. Meyſſens fecit et excudit.*

GUIDO RHENUS.

Schilder van Boloigne gheboren Anno 1574.
Ende gheſtorven Anno 1642.

COmt MVSA ſoete Nymph met PALLAS, JVNO, VENVS
En ſinght met volle Stem den loff van GVIDO RHENVS
Hoe dat hy door de Conſt PICTVRAM heeft vereert
Met veel en ſchoon Schildry, die hedendaeghs floreert.
Hy heeft meeſt op het groot gheſtelt ſijn vaſte ſinnen
Waer door hy wiſt de oogh van menich menſch te winnen.
Soo dat de ſnelle FAEM, ſijn Rijpſinnich verſtant
Met 't hel trompet van loff verbreyden mach door't landt,
Veel ſchoon verſieringhen wiſt hy te weegh te bringhen
En liet in overvloet uyt ſijn Pinceelen ſpringhen.
BOLONIEN die gheeft ghetuygenis daer van
Wat GVIDO RHENVS was voor een diepſinnich Man,
Die met ſterck water oock ſeer aerdich wiſt te leven
Waer med' hy op de plaet heeft groote Conſt bedreven
Men mach daerom ſijn eer wel brenghen voor den dach
Mits ſijn Conſtvloyentheydt vry meerder lof vermach.
Den gheeſt der jonghe jeught haeckt naer ſijn cloecke ſchetſen
Om met een vollen luſt die vlijtich naer te etſen,
Hun hert verlanght naer ſijn Conſtvloyende Schildry
Die overloopt van Conſt en ſchoon Poetery.
Ghelijck een dorſtich hart ſal naer het water trachten
Soo ſietmen GVIDOS gheeſt van jeder een oock achten.
Soo ſietmen dat 't gheluck fortuyn en milde jonſt
Verheffen ſijne FAEM door ſijn begaefde Conſt
Om dat ſijn Edel werck was vol van ſoete trecken
Die (ſonder roem) de cracht van't leven gans ontdecken,
Leeft dan ſin-rijck vernuft tot inder eeuwicheyt
Want ghy 't recht voeſterlinck van d'Eel PICTVRA ſijt.
Men hoort noch uwen loff op den Parnaſſus ſinghen
By t'wit ghevleughelt peert, daer veele aders ſpringhen
Om dat U Cloeck verſtant in Conſt was werckelijck
In't leven heel volmaeckt, in alles redenrijck.

EEn dinghen is weerdich met verstandich insicht te aenmercken / ende met verwonderingh te ondersoecken dat den Natuer soo verscheydentlijck inde menschen is werckende. Ende een jeghelijck met verscheyde Const begaeft / den eenen die uytsteckt in Lantschap sal verbrempt sijn van Figueren / in tegendeel de Figuer-schilders onwetende in Lantschap / den tweeden sal overvlieghen in Frupt den anderen in Blommen / den derden in water / den anderen in vier en soo voorts / sal selden eenen Schilder in alles ervaren sijn / schoon dat hy in eenighe particuliere Const d'andere overtreft. T'is ghelijck een coppel sleutels de welcke altemael van eenen oft verscheyde Smeders en elck naer de Const ghemaeckt ende ghevylt sullen wesen / nochtans altemael een slot niet connen open doen ghelijck het latijns spreeckwoort seyt / non omnia possumus omnes. Soo ist oock met de menschen en Constminnende verstanden ghestelt die altemael in een Const niet ervaren en sijn. Daerom behoorde een jeder mensch die van Godt begaeft is t'sy met particuliere Const oft rijckdom sijn selven te vreden te houden en niet verder sijn selven te verloopen als de pennen van sijn vleugels en strecken. Is hy bejegent met matighen oft soberen rijckdom / oft armoede / hy behoorde sijn selven te vreden te houden ende sich te dragen naer staet ende macht / want non omnia possumus omnes, gaet sijnen naesten broeder oft ghebuer wat ijdelder verciert als hy / misschien dient hem de fortuyn beter t'sy door officie oft ander gheluck / dat sijnen staet wat beter dracht verepst / non omnia possumus omnes, maer siet hedendaeghs de hooverdy der menschen wordt soo inghesogen datmen den Edelman uyt den boer qualijck meer en kent / waer door ons al veele straffen over het hooft waeyen / al ist dat den mensch niet en wilt weten van waer sy comen / daerom machmen wel seggen met Job. Manus Dei tetigit me propter scelus populi mei. Wyders soo vintmen oock een groot ghebreck inde verstanden der menschen / als wanneer sy (ghelijck sommighe onervaren Schilders alles trachtende naer te trecken) van alle wetenschappen willen kennis dragen en niet te vreden sijn met 't gene hun van Godt verleent is / want somtijts sal een Ambachtsman willen berispen een by Const barende verstant / eenen onwetende die lesen oft schrijven en can sal willen een ervaren Doctoor oft schriftgheleerden Theologant trachten te achterhalen in gheleerthept oft sijn gheleerthept naer te acpen daer hy bequaem toe is ghelijck om gout uyt steen te disteleren / andermael sal oock eenen anderen die niet verder en siet als den neus lanck en is willen sijn oordeel geven over een wel gestelt ende frap gecoloriert stuck Schildry dat niet naer een botte plompaerts oogh geflatteert / maer eygentlijck naer de Edel Const ghemaeckt is / en dickwils beter sou verstaen verckens te stouwen / als sulcke diepsinnighe Const te oordeelen. Want die dese wetenschap naer tracht / moetse soecken daer sy is te vinden / de wetenschap en waerhept connen sonder oordeel by den mensch sijn / en het oordeel can daer oock sonder kennis en wetenschap sijn ende de kennisse vande onwetenthept is de beste ghetuygenis daer van. Appelles den Prince der Schilders / Schilder van Alexander den Grooten die seer aendachtich ende opmerckich in sijnen handel was / dat hy niet en verwirp menich slecht mans oordeel als hy 't selve op den toetssteen der reden bont goet te wesen / daerom hadde hy een ghewoonte (als hy eenich stuck Schildry hadde opgemaeckt / 't selve te stellen in een galdery oft ghemeyn wandel plaets by sijn hups in't ghesicht des volcks / en wist hem heymelijck daer achter te verborghen / om acht te nemen op de ghebreken diemen daer in vinden soude. Soo ist eens gheschiet dat eenen schoenmaecker jet had ghevonden te seghghen op een van Appelles Tafereelen datter aen eenighe schoenen te weynich stricken oft riemen waren om die te mogen dragen / want men moest op dien tijdt de schoenen met veel bindtleiren oft

stricken

stricken binden / ghelijckmen de selve noch in oude fray Schildry can sien / Apelles, die van grooten gheest was heeft dit wel connen verdragen berispt te wesen van eenen schoenmaker / de wijl hy maer en oordeelde dat sijn ambacht belanghde / en vindende sijn meyninghe oft Schoenmakers oordeel goet / heeft het stuck in huys ghenomen ende die schoenen verbetert ende met meer stricken ghemaeckt / des anderen daeghs werdt het Taefereel wederom uytgestelt ter plaetsen daer het te voren had ghestaen / ende den selven schoenmaecker wederom voorby het Tafereel comende / en siende de schoenen verandert / was wat hooveerdich om dat Apelles op sijn oordeel was te werck ghegaen. Soo begost hy het stuck wat voorder aen te sien / en wilde oock wat seggen op de schene van het been van een naeckte Venus, jmmers Plinius seght een schene / ende Valerius seyt een been / dat in dat Tafereel was / dat den Schoenmaker seyde niet behoorelijck gheschildert te zijn / het welck Apelles niet en conde verdragen dat hy hem dorst berispen over een dingen dat buyten sijn Ambacht was en daer hy geen verstandich oordeel van doen en conde / heeft hem straffelijcken aengewesen dat hy hem niet verder en sou bemoyen als sijnen pantoffel oft schoen / waer van het ghemeyn spreeckwoort de wereldt door verbreydt is. Ne Sutor vltra Crepidam. Dat den Schoenmaker sijnen schoen niet voor by en gaet. Dit spreeckwoordt soo Plinius en Valerius ghetuyghen / heeft sijnen oorspronck van dien overvliegenden gheest Apelles, waer uyt te speuren is dat in dien tijdt oock wonder ende verstandighe Mannen ghevonden zijn. Welcken Apelles soo wonder was in het Schilderen dat hy op sekeren tijdt comende te Marcedonien daer hy vremt was ende noyt gheweest en hadde / wert vande Schilders des Keysers Alexander Magnus (den welcken aldaer sijn Hoff hiel) seer behaet uyt vreese dat sy (soo wanneer den Keyser sijn Const sou comen te aenschouwen) uyt de gratie mochten gheraecken / hebben uyt een vervloeckte jalosie ofte ergwaen onder malcanderen raet gheslagen om desen Apelles van cant te helpen / en vonden goet dat sy hen souden cleeden inde livraye van sijn Keyserlijcke Majesteyt / ende alsoo met den avont by den voorschz. Apelles gaen om hem van 's Keysers wegen te gebieden by den Keyser sanderdaeghs te gast te comen / daer den Keyser niet van en wist oft den voorschz. Apelles niet en kende oft noyt en had gesien / wel wetende dat hy het ghebodt des Keysers (dat dese nijdige ende belghsuchtige Schilders uyt gaven) volbrengende / soude in groote schaempte ende vreese des doots gheraeckt hebben. Sy sijn dan onder dien deckmantel daer op toegegaen hen verthoonende voor Apelles als pagien oft lackeyen vanden Keyser met expres bevel dat hy sonderdaeghs by sijn Majesteyt sou te noen mael comen. Appelles in dit landt vrempt zijnde ende noot te voren de voorschz. Schilders (nu in schijn van lackeyen oft pagien) ghesien hebbende / heeft hem sanderdaeghs in't Hoff verthoont ende voor ghenooden gast ghepresenteert. Den Keyser Alexander aengedient sijnde dat sekeren vremdelinck by hem was ghenoot / is seer ghestoort ghewordden / seggende: wie dat hem dorst verstouten met den overwinner des werelts te comen noenmael houden ter wijlen noyt jemandt ghewoon en was met hem te eten / doch curieus zijnde om de uytcomste van dese stoutheyt te sien doet Apelles binnen comen ende ghevraeght hebbende wat hy begeerde / sach Apelles dat hy bedroghen was / hem voor de voeten vanden Keyser worpende badt sijn lijfs ghenade / ende seyde: dat hy van de knechten bevolen was 't gebodt des Keysers te onderhouden ende niet te versuymen / Alexander hier door beweeght ende by een doen roepen hebbende alle sijne knechten / vraeghden aen Apelles wie van hun / hem ghenoodt hadde / maer niet eenen daer af kennende / eyschte hy een swerte ghebrande kole om de persoonen (die hem ghenoot hadden) op den muer door sijn ervaren Const uyt te

mogen

mogen drucken: Ende siet watter ghebeurt is. Soo haest als aen Appelles door't Keysers bevel de versochte cole ghegeven was / wierden de tapijten op-ghelicht en hy heeft op den witten muer met sulcken geestichepdt de persoonen (die hem ghenoot hadden) af gebeldt dat den Keyser Alexander ende alle sijne Edelieden terstont merckelijck kenden dat de selve waeren de Schilders die Alexander in groot aensien hiel / maer door dese nijdige actie uyt het hof moesten verhuysen / ende Appelles bleef van stonden aen des Keysers gast / daer hy langhen tijdt de edel Schilder-const by heeft gheoeffent ende daer door den Keyser seer behaeght. Jemant van verstant dit eens overwegende sal verwondert staen dat eenen Schilder (als Apelles jemant in sijn afwesen weet naer te boetsen oft hy leefden / besonderlijck jemandt die hy maer eens in sijn leven ghesien en hadde. Hier uyt blijckt de cracht ende groot vermogen van Pictura die de Oude Meesters hebben uytghewerckt. Ende om dat dese nu vanden tijdt versleten ende uyt menschen memorie schier verdwenen zijn / soo wil ick eens daelen op de onuytsprekelijcke Const die de wijt befaemde ende edele Schilders van dese Eeu ghehandelt hebben / die noch vers in 's menschen memorie woonen / ende niet alleen in Spaignien / Vranckrijck / Italien / Duydtslandt en andere hooghe Coninckrijcken / maer in ons vredelijck Nederlandt te sien is / waer van onse oogen sekere ghetuyghen zijn / ende oversulckx de oogen sijn veel getrouwer als de ooren / want jet ghesien te hebben meer gheloof verdient als van hooren segghen / daerom wordt een oogh ghetuygenis meer geacht als van't gehoor / ende seyt Plautus dat hier uyt spruyt dat het ghesicht by het verstant wordt vergeleken. Om dan de oude Meesters aen d'een sijde te stellen midts van hen wercken geen overblijffels meer en zijn / soo wil ick voor het eerst aenwijsen de seldsaeme ende Constvloyeude Schildrijen die Petrus Paulus Rubbens heeft ghedaen als binnen de Rijcke ende Keyserlijcke Stadt van Antwerpen in overvloedigheyt te sien sijn die de Const en Inventien der oude Meesters nieuen wijcken. Ende ghelijck altijdts in verscheyde Consten t'zy Metselry / Poesie oft Schildry is gheweest ende sal wesen de Inventie de rechte Moeder van alle uytnemende Wercken die fray Geesten in't licht brenghen. Soo is dese sonderlinghe gratie der naturen te deele bevallen den wel-gheboren ende gheleerden Petrus Paulus Rubbens Edel Schilder van Antwerpen / gheboren in't jaer 1577. ende ghestorven Anno 1640. tot wiens meerder loff ende ontsterffelijcke Eer niet qualijck en sijn uyt Poesi pen ghevallen dese volgende versen.

PETRUS

PETRUS PAULUS RUBBENS.

Edel Schilder van Antwerpen.

DE ſchoon Schildrijen van de oud' Egyptenaren
Eertijts by't Griecxe volck in groote achtingh waren.
'T verſtant van *Ludius*, *Oreſtes* en noch meer
Van *Iphis* en *Leon* behaelden groote eer.
Ariſtiphonis Conſt was wonder aen te mercken
Als hy gheſchildert had *Anceus* met t'wilt vercken
Het gen' *Aſtiphale* met grooten ſchroom aenſach
Ter wijl hy in ſijn bloedt daer by verſlagen lach.
Den *Perſiaenſchen* ſtrijdt vol lancien en ſabels
Daer *Schillis* met ghewelt af ſnijt de ancker cabels
Die had *Androbius* ſoo gheeſtich af-ghebeldt
Dat een mirakel ſcheen ſoo wonder was't gheſtelt.
Antichides Eel Conſt ghehouden wert in weerden
Als hy gheſchildert had den wagen met twee peerden
Daer de victorie alleen den voerman was,
Siet wat een Conſt bedreef eenen *Oenias*
Eenen *Simonides Tauriſcus* en *Craterus*
Nealces Cleſides, *Artemon* en *Severus*
Daer by oock *Titiaen* uytſtekende van gheeſt
Die by de hondert jaer een Schilder is gheweeſt.
Maer als ick overloop de dry-en-ſeſtich jaeren
Die *Rubbens* heeft beleeft en was in Conſt ervaren
Soo vindt ick wel te recht dat hy heeft overtreft
De oude Meeſters die de Faem ons ſoo verheft,
Die door ſijn eel pinceel, de wereldt maeckt verwondert
De Faem in Nederlandt om ſijne Conſte rondert,
Die van het Spaenſche Rijck gehadt heft groot faveur
Die wert van Engelandt ghemaeckt Ambaſſadeur

T'is

PETRUS PAULUS RUBENS

Tres renommée, mais encor plus noble per les rares dons, de les quelles il etoit pourveu: car cest lui pour qui toutes arts liberaux ont emploiee toutes leur scienses, pour amasser dans luj, le plus haut de leur pouvoir. certe la painture aijant faict un compact avec la fame (pour promulger ses louanges per tout l'univers) n'a point mancquee en son intention. mais l'Eloquence accompaignee de la Dignité, et Richesse, la tellement adornée, que le Roij d'Espaigne, le Roy de France, et le Roij d'Angleterre; en temoinage de ses merites, lui ont faict lhoneur de leur ordres de Chevalerie. Anvers est la ville, de ceste heureuse nativite, le 28. de Iuin, 1577. ausi du deplorable iour de son trespas, lan 1640, le 30 de maii. J. Meijssens ex.

T'is *Rubbens* die ick meyn, die Edel is geboren
Nochtans en liet hy noyt den tijdt eens gaen verloren
Die hy ſoo neerſtelijck in groote ſorghen nam
Dat hy daerom niet veel in het gheſelſchap quam,
Om dat hy deſe Conſt op't hoochſte ſou betreffen
Om eeuwlijck ſijnen Naem door Conſt te doen verheffen
Ghelijck hy heeft ghedaen, want die de Conſt bemint,
En heeft geen groote Conſt daermen niet *Rubbens* vint.
Seght! wie en ſou dan niet op ſijne Eelheydt roemen
En hem het fondament van deſe Conſte noemen
Hy is van Edel ſtam, noch Eelder door de Conſt
Waer door hy oock vercreegh een jeders diepſte jonſt.
Wie iſſer oyt gheweeſt van over hondert jaeren
Die ſoo in d'edel Conſt van teeck'nen was ervaren?
En in Poëtery, jae alderhande tael
In't leven ende ſpraeck hy wiſt het altemael.
Hoe wonder wiſt hy niet van als te inventeren
Een ſchat-kiſt voor de jeucht om jevrich naer te leeren:
Hoe wonder heeft hy niet het licht van ſijn verſtandt
Ontſteken aen t'pinceel van *Titiaen* in brandt
Hy was in fin ſoo fray in groot en cleyn figuren
In Landtſchap heel plaiſant, wiſt alles uyt te vueren.
Gaet naer't Eſcoriael in Spanien vermaert
Daer heeft ſijn cloeck verſtant het merck der Conſt ghebaert,
Hoe menich geeſtich quant can ſijn verſtant verſcherpen
Als hy ſijn Conſte ſiet in d'edel ſtadt Antwerpen
In ons Lieffvrouwen Kerck, een recht Conſt Cabinet
Daer hy heeft menich ſtuck van ſijn pinceel gheſet
Tot Bruſſel, Mechelen, tot Gendt en ander ſteden
Iae in Italien wordt ſijn Schildry beleden
Te weſen d'uyterſte dat naer het leven treckt
Die door de Edel Conſt het leven ſchier ontdeckt.

Her

Het Keyſers Cabinet, des Coninckx groote Saelen
En't Princen Hoff daer by ſijn Faem ghenoch verhaelen,
Ten is hier niet van noy te ſegghen wie hy is
Sijn werck geeft ons ghenoch daer van ghetuygenis.
Sijn Ordonantien ſoo rijckelijck vercieren
En met een groot verſtant in een ſoo geeſtich ſwieren
Soo wel ghecoloriert en net op ſijnen dach
Dat niemandt laſteringh daer teghen ſpreken mach,
Want t'Werck verheft ſijn ſelf en ons can claer bewijſen
Dat *Rubbens* in't pinceel ten hoochſten is te prijſen,
Soo wel in drappery als in het poeſel naeckt
In Landtſchap en het Fruyt was *Rubbens* heel volmaeckt.
Room, en Florentien, Veneten en Milaenen
En noch veel plaetſen meer, die meeſt de weghen banen
Der diepſte wetenſchap van d'edel Schilder-conſt
(Die in Italien oprecht eerſt is begonſt,)
Die heeft hy met vermaeck in't eerſten al doorwandelt
Daer heeft hy deſe Conſt al lanck ghenoech ghehandelt,
Daer heeft hy ſijn vernuft met ſulcken cracht ghewet
Dat hy in d'eerſte plaets der Schilders wordt gheſet.
Schoon hy door ouderdom daer naer niet meer coſt reyſen
Hy ſach t'modernich werck van Room in ſijn ghepeyſen:
Sijn hooch begaeft verſtant (het licht van d'edel ſiel)
Ghedurich op de cracht der Conſten ſoo verviel,
Dat niet van ſijne handt ten voorſchijn is ghecomen
Oft t'ſchijnt dat al ſijn werck heeft t'leven aengenomen.
Waer door oock ſijnen Naem onſterff'lijck blijven ſal
Om dat ſijn ſoete Conſt nu uytſteckt boven al.

FRANCHOIS SNYERS.

Schilder van Antwerpen. Anno 1579.

DEn aenporrenden gheeſt can door de oeffeninghen
Veel wonder ſeldſaem Conſt voor d'oogh der menſchen bringhen
Hoe mild'lijck heeft Natuer haer gaven med' ghedeylt
En haere wetenſchap aen vremde gheeſten veylt:
Ghelijck waerſchijnelijck compt daghelijckx te blijcken
Hoe ſy met groote Conſt de Menſchen can verrijcken,
Den eenen met vernuft dat tot gheleertheydt ſtreckt
Den and'ren met een Ampt dat menich hert verweckt
Tot aenlock van veel vreught, en voorts tot groote dinghen
Die ſy in overvloet can inde Herſſens dringhen.
Maer ſiet oock ſonderlingh, hoe ſy den menſch begonſt
Met groote wetentheydt van d'edel Schilder-conſt.
Den eenen heeft den gheeſt te Schil'dren cleyn Figuren.
Den anderen in't groot, vol gaven der Naturen
Den derden in Landou, den vierden in het Fruyt
Den vijfden in't ghediert werckt wonder boetſen uyt.
Siet SNYERS inde Jacht, hoe aerdich naer het leven
Wiſt hy deſ' ſoete Conſt een groote faem te gheven:
Het gen' hy heeft ghemaeckt, was altemael ſoo vlack
Dat daer maer enckelijck het leven in ghebrack.
De herten op den loop en honden die haer jaghen
De Swijnen, wolff en Stier, die Menſch en beeſt verſlaghen,
Coſt hy met geeſticheydt uyt-belden wonder ſnel
Dat niemandt ſijne Conſt can Schilderen ſoo wel.
Maer nu de bleecke doodt hem heeft de Conſt verboden
Als hem het levens cracht door't ſterven is ontvloden
Soo blijft noch even-wel in't leven ſijn pinceel
Die onſe jacht Goddin brenght op het Conſt-toneel
Haer honden ſtaen verbaeſt, als ſy deſ' vremde dieren
Soo naer het leven ſien in boſch en canten ſwieren,
MELIAGER op de jacht, NARCISSVS by fonteyn
Het is ſoo uyt ghehaelt oft waer een VENVS pleyn

FRANCOIS SNYDERS

Un tres excellent paintre, en chasses, poissons, et fruicts. il est ne en l'an 1479, en Anvers il a faict plusieurs magnifiques ordonances des chasses, et autre admirables ordonances quel les il a paint pour le Roy d'Espaigne, et aussi pour l'Archiducq Leopolde Wilhelme, et plusieurs autres princes. son maistre fut Henri van Balen, et il a este long temp en Italie.

Ant. van Dyck pinxit. Jo. Meyssens exc.

ACTEON by de beeck (die met DIANA lachte)
Hoe dat hy ſich daerom in groote quellingh brachte,
Hoe 't jacht ghetuygh verdwijnt en is heel wilt en fel
Hoe 't lichaem wordt bedeckt met een rouw herten vel,
Hoe hy door wreetheydt wordt van al ſijn eyghen honden
Seer onghenadichlijck voor eenen hert verſlonden.
Ghelijck in overvloet te ſien ſijn in het hoff
Die door de ſoete Conſt bewijſen meerder loff.
Die SNYERS heeft verdient om de verheven crachten
Die ſijn pinceelen in Pictur' ten voorſchijn brachten.
Voorwaer al wat hy heeft ghemaeckt was ſeer biſaert
En levendich ghedaen, ſeer net en cloeck van aert.
Vier Wolven voor hun proy gaen daer een Peert verſcheuren
Daer ſietmen Torcken die den Struys en Leeuw nae ſpeuren,
Den Luypaert en den Beir ſijn vande jacht omringht
Daer menich ſnellen Wint en hitſich Brack nae ſpringht,
Daer t'Swijn verſcheurt het net met cracht en groote felheydt
Daer d'Herten loopen wech met een ghevreeſde ſnelheydt
Soo dat ſijn dieren al ſoo geeſtich ſijn ghedaen
Dat veele Menſchen daer af ſeer verwondert ſtaen.
By FON SOLDANI ſijn Schildrijen ſijn verheven
En LEOPOLDVS houdt ſijn werck voor 't tweede leven.
Hy heeft Jtalien door-reyſt wel treffelijck
En is daer door vermaert in menich Coninckrijck.
De Viſſen en het Fruyt wiſt hy oock naer te treffen
Wie en ſou ſulcken gheeſt met loff dan niet verheffen,
Wie en ſou met de pen beſchrijven niet ſijn eer
Die door ſijn weerdicheydt verdient ghewis al meer:
Want d'eelheydt van ſijn werck en is niet af te meten
Soo wonder heeft de handt van SNYERS ſich ghequeten
En ſchoon de handt is doodt, die veel gheſchildert heeft
Haer werck vol gheeſticheydt tot onſe vreught noch leeft.

GUI-

GUILLAUME DE NIEULANT

Natif d'Anvers lan 1584. paintre renomé partout, il faisoit les ruines de Rome parfaitement bien, et adornées de petites figures, et payſages. il illuminoit, et faisoit de merveille en eau fort. il fut entre le meilleurs poëtes de son temps ayant apris son art chez Iacq Savery a Amsterdam, l'an 1599 et il est allé a Rome, ou il demeuroit 3 ans auprès Paul Bril, et retournant de Rome, l'an 1609. il entré dedans la confrerie de paintres en Anvers, et ayant demeuré long temp en la dicte ville, il retournoit a Amsterdam, ou il mourut, lan 1635. Iean Meyssens fecit et excudit.

GUILIAM NIEULANDT.

Schilder van Antwerpen gheboren Anno 1584.
Ende gheſtorven Anno 1635.

WAt Coſtelijck ghebouw van ſchoon al oude wercken
Werdt eertijdts al ghemaeckt, ſeer wonder aen te mercken
Daer d'overblijſſels noch aff binnen Roomen ſtaen
Die nu by naer al zijn verſleten en vergaen,
Van Piramiden, en van Naelden, Kercken, ſaelen
Van Welfſels en Ruien, van Arcken triumphalen.
Column', Brugh, Laborinth', van Rots, Fonteyn, Pileer
Van Graven en Paleys, en noch veel wercken meer.
Den grooten Obiliſq' (ſeer weert om te vertellen)
Van eenen ſteen ghemaeckt, hoogh hondert twintich ellen
Daer by de Piramid' oft ſcherp Egypſe Naeldt
Die hebben groote Eer de wereldt door behaelt.
Den Coperen Coloſſ' den Dool-hoff en Theater
Den Tempel van DIAEN, de Brugghe over t'water
Op Jſter de Rivier (ſoo SENECA vercondt)
Die met haer boghen op twintich pilaëren ſtont,
Het Capitolium en noch veel ander bouwen
Met arbeydt op-ghemetſt en uyt 't ghefteent ghehouwen
Den gheeſt van NIEVWELANDT ſoo fraey gheſchildert heeft
En op de Plaet gheetſt, al oft het had gheleeft
Sijn Rotſen en Ruien, ſijn ſchoone Water-vallen,
Drijf-wolcken, ſteyl Gheberght, Hoven en oude ſtallen
Bewaſſen en bemoſt, gheſcheurt en afghecalmt
Van oudtheydt ſchier vergaen, daer Echo teghen galmt
Dat wiſt ſijn Cloeck vernuft, ſoo aerdich af te maelen
Dat ſijne Conſt daer in de grootſte eer coſt haelen.
In't Landtſchap heeft hy oock doen blijcken ſijn verſtant
En ſich vermaert ghemaeckt in't heele Nederlandt
Die als PROMOTHEVS het leven ſocht te brenghen
In ſijn begaefde Conſt, en met de verff te menghen
Die t'vier van d'eel Natuer ſoo crachtich heeft ghevleyt
Dat ſy aen NIEVLANTS Conſt noyt leven heeft ontſeyt.

BE-

BETRACHTINGHE.

DE Conſt van Schilderen ſpelt ſoo verſcheydentlijck inde verſtanden der Menſchen gheljck een accoort oft over-een-cominghe der clocken / want den eenen geeſt ſal tot vermaeck ende voldoeninge des Menſchen gheſinthept ſich oeffenen met lichtveerdighen aert heel plaiſant te ſchilderen / den anderen ſeer delicaet en ſoetelijck met pinceel te handelen met het licht ende verdiepinghe wel vaſt ende ſeker op hun plaetſen te ſtellen tot meerder loſ van ſijn werck / andere doen in't verdonckeren en ſchaduwen hunnen geeſt claerlijck blijcken: Sommige hun verwen black aenleggen/ en veele metten eerſten treck hun Conſt tot perfectie brengende / ende alſoo thoont een jeghelijck met groote behendicheyt des gheeſts de cracht van ſijn verſtant. Men ſal ock bevinden datter veel ſeer erbaren / net en wonder eel inde Teecken-conſt ſullen weſen / nochtans bot en ſonder cracht in het pinceel / andere wonder geeſtich in't handelen der verven / en bot in het teeckenen. Soo dat segh ick / de verſcheyden gheneegenthepdt der naturen bzemt in aenſien is. Ick hebbe in mijnen tijdt vande ſtudie gheken veele Studenten/ ende onder andere / ſommighe / de welcke inde cleyn latijnſche ſchole waren uptſtekende in Carmina oft Poætelijcke Poæmata te componeren / en nochtans ſeer ſlecht ende onerbaren in Oratien gheljck ock eenige in Oratien uptſtekende/ ende plomp in Carmina ſijn gheweeſt. Dit en is niet te verwonderen terwijlen de Menſchen van verſcheyde voeſters wozden op-ghequickt ende hunnen aert upt diverſche ouders wozdt gheſoghen / maer ghedenckweerdich is te noteren dat Goulartius verhaelt van twee ghebzoeders / die tweelinghen waeren ende die de gheleerthepdt ſeer beminden / nochtans ſoo verſchepden in hun ſtudie / dat den eenen nergens luſt in en hadde dan in Hiſtozien / bzemde diſcourſen ende in het Muſijcke / in tegendeel was den anderen alle het ſelve grootelijckx verachtende ende bpandt der boozſchz. wetenſchappen / en hadde alle ſijnen luſt ende upterſte vermaeck in het onderſoecken der verholentheden vanden natuer / en beminde de eenichepdt ſoo ſeer als ſijnen bzoeder het gheſelſchap.

ABRAHAM IANSSENS.

Figuer Schilder van Antwerpen.

ENde gheljck Guiliam Nieuwelandt grooten arbepdt heeft ghedaen om met neerſtighe vlijt / de oude verballen Ruinen / Modernige wercken/ Berghen en Rotſen/ Landtſchappen ende veer gheſichten af te belden (het welck hp meeſt naer het leven was doende:) Soo heeft Abraham Ianſſens Schilder van Antwerpen in ſijn Schilder-ſtudie ock ghedaen / de welcke van Nieuwelants Conſt ſeer verſchepden is / want hp heeft uptgheſteken in Figuren ſoo groot als het leven af te malen dat hp niemandt in ſijnen tijdt daer inne gheweken heeft. Al ſijn wercken ſijn upt een baſte handt gheſtelt / ſeer aerdich in anotomie/ de verven wel

vermenght

vermenght met groote conſt aenghelept ende verdzeven/ vol rijckelijcke gratie/ de verdiepingen der verdzoꝛtſelen en bouwen der dzapperijen wel waer ghenomen / die ſijn verſtant inde Figuren ſoo heeft te werck gheſtelt/ ende de Schilder-conſt dooꝛ ſijnen ſnellen gheeſt met verſcheyde vindinghen ſoo heeft vermeerdert ende verbetert / waernemende de gheliickformichept/ maet/ weſen ende gheſteltenisſe ſijnder Beelden/ dat ſijn Conſt van Pictura dooꝛ het leven menichmael woꝛdt aenghesien/ de welcke hy met groote aendachtichept ende goede manier naer het eygen leven heeft weten naer te boetſen/ want het leven den vaſten grontſteen van Pictura is/ het leven geeft de upterſte natuer ende weſen inde Schildꝛy / het leven is ſonder blancketſel van flateringhen verciert / het leven wijſt den wegh van perfectie en gheeft den ſin van Godts Mogenthepdt. Het leven (dat alleen van Godt vooꝛtcompt) leert alle dinghen. Ergo ſoo moet de Conſt van Pictura (die naer het leven uptghewerckt is ende het leven afſchaduwende) ongheliick meerder cracht hebben als het gene gecopieert woꝛdt naer den ſchijn van het leven. De Giſte die my upt de handt van eenen vꝛindt gheſchoncken woꝛdt/ is aenghenamer ende van meerder aenſien als de gene die my vanden ſelven vꝛindt dooꝛ eenen derden toegebꝛocht woꝛdt. Den Conſtrijcken Dꝛuck ſal aengenamer ende vꝛy ſoeter om leſen ſijn als de letter die upt den dꝛuck met de pen gheſchꝛeven is / in tegendeel ſal de nieuwichept van eenich beſchꝛijf met de penne ſeldſamer gheweerdeert woꝛden als het gene (dooꝛ den dꝛuck ghecopieert ſijnde) ghemeyn is. Daerom behooꝛde de leergirige jeught altijdt te trachten naer het leven te teeckenen (daer dooꝛ een vaſte handt crijgende) om naermaels upt het leven te ſchilderen / ſoo ſal de Conſt met een vermaeckelijck behaegen van alle Natien des volcks altijdt gheſocht woꝛden. Hoe menich fraey Meeſter en woꝛter niet ghevonden / die ſoo biſaert ende wel ſal copieren eenich oꝛigineel ſtuck Schildꝛy (naer het leven ghedaen zijnde) datmen de Copije daer upt niet en ſal connen kennen. En ſoo wanneer hem woꝛdt verſocht te maecken eenighe oꝛdonantie upt ſijn eygen phantaſie dat nopt te vozen gheſien en is / die ſonder het leven niet volcomentlijck en can uptgewerckt woꝛden / ſal beſchaemt ſtaen jae geen middel vinden als hem te behelpen met het gene hem dooꝛ een ander Erbaren Schilder ſal woꝛden vooꝛgheſchetſt. T'is gheliick veele vꝛouwen die ſonder patroon geenen werckcant oft vꝛeynaert / geen ſteeckletters / oft figuren en connen met de naelde af-malen. Daer nochtans allen de cracht der Conſten in verbozghen is / dat is de inventie/ hier af geeft Nieuwelant goede ghetuygenis dooꝛ de geſteltenisſe van alle ſijn edel wercken die meeſt in dꝛuck ſijn upt-gegaen en ſeer dinſtich en vooꝛdeelich by de Schilders woꝛden gheeſtimeert gheliick oock de crachtighe inventien van Abraham Janſſens, hoe wel verſcheyden van Conſt ende weſen aen Nieuwelant , den welcken geen Ruinen / Landtſchappen oft verſchietende gronden en heeft upt gebelt/ maer was ſeer erbaren in Figuren en Hiſtozien met pinceel ſoo upt te dꝛucken dat ſijn Naeckten natureliick vleeſ / ende de cleederen waerachtich het leven ſchijnen te weſen. Waerom ick niet en roſt vooꝛ-by-gaen ſijnen lof dooꝛ deſe volgende veerſen wat bꝛeeder te ontdecken.

Hier

Hier compt een hoogh vernuft door onſe Landen rennen
Als eenen Arent met ſijn uytghekeurde pennen
Ghevult met ſacht pinceel, die dienen tot de Conſt
Wanneer ſy op den Doeck van *Ianſſens* wordt begonſt.
Siet ſijn Anatomi in't 's Menſchen naeckte leden
Naer 't leven uyt ghewerckt volgens Natur' en reden,
De rimpels in het vleeſch, de ployen in't habijt
De vouwen inden doeck vol ſoete aerdicheyt:
Daer by den grooten geeſt van't menghen der Coleuren
Waer in men 't minſten geen ontſteltenis can ſpeuren
Soo crachtich ſtaet ſijn Conſt en grondich uytghewerckt
Dat menich geeſtich oogh in Schilder-conſt verſterckt.
Beſiet het langh ghenoegh met opghetoghen ſinnen
Wat diep verholen Conſt dat daer al ſchuylt van binnen.
Ghelijck de beſte vrucht is midden in het veldt
Soo leydt de diepſte Conſt oock in *Picturas* beldt.
Als wel aen *Ianſſens* blijckt, een vande Cloeckſte Gheeſten
Die was ghelijck een vorm om herſſens op te leeſten:
Sijn Conſte op panneel ghelijck een beke vliet
Die hy voor al de jeught de wereldt over giet.
Een jeder ſtaet verbaeſt, want die deſ' Conſt beſichten
Ghevoelen dat ſy licht de ſinnen can verlichten,
Om naer proportie en wel op ſijne maet
Te volghen d'eel *Pictur'* ghelijck den regel gaet:
Als *Ianſſens* werck bethoont, dat ſelfs ontſluyt de monden
Om door 't gheſicht alleen ſijn eere te verconden
Daer niemandt eenichſints af mach verwondert ſtaen
Want 't werck ſijn ſelven prijſt, en wijſt de waerheyt aen.

Wie en ſou dan inde Schilder-conſt geen groote neerſt doen om tot ſoodanigheyn/ jae hondert-mael grooteren loſ te geraecken / tot eenen loſ die ontſterffelijck is / want jemandt die uptnemende Conſten can achterlaten (die dickils 300. jae meer jaren in fleur blijven:) daer moet de wijde Faem langh af ghedencken ende de werelt door verheyden / wat ſulcken verſtant in ſijnen tijdt heeft connen

uptwercken. Ende al iſt dat jemandt van deſen tydt ſijn Conſt ten hoochſten ſiet verheven / daerom en moet den Schilder der ſelve Conſt ſijn ſelven niet verhooverdighen noch trachten naer de eer / maer wel nae een verſtandich oordeel/ want iſt dat hy hem verloopt met ſich in te planten eenige laetdunckenthept / ſoo compt hy nootſaeckelijck tot de hooverdy die den luſt benempt vande Conſt ende de bederffenis vande ſiele is en in plaets van tot eer / rijckdom ende hoogen naem te comen / raeckt licht tot de grootſte armoede ende ſpot vande wereldt. Daerom behoorden een verſtandich Schilder te volghen de leere van Seneca die ick hier in rijm verduytſe.

Hy rijck op d'aerde leeft die d'hooverdy veracht
En hy het meeſte heeft die naer het minſte tracht.

Die den minſten loſ ſoecken verdienen de grootſte eer / hoe veel en vintmen hedendaeghs niet die met de ſieckte van laetdunckenthept en hooverdy beſmet ſijn/ die hun ſoo veel toeſchrijven dat ſy het al meynen te weten (een teecken vande uyterſte onwetenthept) dat ſy een jeghelijck verachten ende niet en verſtaen de ſpreucke die ghemeyn is / Quantum eſt quod neſcimus, dat is te ſegghen ; hoe veel iſt dat wy niet en weten. Voorwaer daer reſteert al veel te weten dat wy meynen te weten ende niet en weten : dit ghebreck is meeſt te vinden in menſchen die door een goede fortuyn wat ghemackelijck aenden coſt ghecomen / by menſchen die rijck ſijn/ en meeſt by menſchen die van niet tot jet ghecomen ſijn/ want ter wijlen dat hun milthepdt voor de pluymſtrijckers ende vleyers dan openſtaet (die om een lecker broerken van tafel te crijghen) ſulcken Dedaliſche kinderen verheffen) ſupghen de hoogheerdichept ende ydel glorie ſoo in datſe hun laten voorſtaen gheleert te ſijn al iſt dat hun herſſens dickwils geen acs ſwaer en weghen. Leert dan ghy Weet-lievende Schilder-jeught altijdt de hooverdy verachten / de vleyers haten/ ende die upt vrindtſchap u fouten aenwijſt / beminnen. Want ſoo lanck ghy de vleyers in uwen voorſpoet ghehoor geeft / ſoo lanck ſullen ſy u by-blijven ghelijck de ſwaluwen die den ſomer volghen / maer wilt ghy hun ſoecken in uwen tegenſpoet dan ſullen ſy den rugh keeren/ daerom ghelijckt Plutarchus hun by de lupſen die de dooden verlaten om dat ſy geen bloedt meer en hebben / ſoo en comen de vleyers oock niet by arme maer by rijcke menſchen die groot van vermoghen zijn. Hoe wel datmen niet en mach ſegghen / dat al die jemant prijſt vleyers ſijn/ want het prijſen beſtaet oock in vrintſchap doch eer den noot vereyſt vrinden te ghebruycken moetſe eerſt leeren kennen / want de vrinden veelderley ſijn daer Seneca wijt en breedt af verhaelt ende om corthept wille wordt achter-ghelaten

Die vrinden inden noot behoeven
Die moetſe als het goudt eerſt proeven.

En ghelijck deſe loſwaerde Edele Conſt de vrindinne vande eenichept is en volcomentlijcker inde eenichept beropenbaert wordt als in tegenwoordichept van eenich menſchen ghеſelſchap / aenghemerckt dat eenen Schilder de vruchten van ſijn verſtant niet wel tot rijpe uptbeldinghe can brenghen alſer luttel oft veel perſoonen

ſoonen ontrent ſijn / upt redenen datter altijdt jemant is die daer ober ſijn vonnis ſal willen gheven. Soo dient de jeught aendachtich opſicht te nemen dat ſy het gheſelſchap moet ſchouwen / eensdeels om dooz flateringhe van een ander niet te comen tot ydel glozie die de moeder van hooverdy is / anderdeels om dooz berisſpinghe den jver ende luſt niet te verlieſen / want den luſt ende jever hebben het meeſte vermoghen om te leeren ende om wat goets in't licht te bzengen / ghedurich de jonckheydt aenpozrende ſoo lanck den geeſt noch onghebonden ende in volle vzijheydt leeft. Ende iſt dat oock jemandt in't groenſte van ſijn leer-jaeren ſijn ſinnen belaſt met liefde ende daer dooz vzoegh gaet verbinden aen den houwelijck ſoo blijft ſijnen wil ghetoompt / ende de vzuchten vanden houwelijck beletten terſtont ſijn ſtudie / den luſt haeckt meer naer de winſt om de ſchouw te doen roocken / als naer meerder wetenſchap. De vzouw bindt hem aen den block van de ſozgh die de winſt boven de eer ſtelt. En ſchoon den man het ſelve meynt te wederſtaen en tracht (ghelijck in ſijn jonckheyt en volle libertept) te ſtuderen op de verholenthept der natuer om't ſelve met ſmaeck jever en luſt upt te wercken / de liefde (die van meerder cracht is / can hun dat beletten. Want Petrarcha ſeght ſeer wel in ſijn eerſte boeck / geintituleert de remediis vtriuſque fortunæ, in deſe woozden: Amor eſt latens ignis, gratum vulnus, ſapidum fenenum, dulcis amaritudo, delectabilis morbus iucundum ſupplicium & blanda mors, hoe iſt dan mogheliick dat jemant met deſe ſieckten obergoten ſijnde ſijn ſelven can begheven om de volmaeckthept van Pictura met rijp verſtant inde ſtille eenſaemhept te onderſoecken / wel is waer dat deſe ſieckten altemael ſchuylen in een bedeckt vier der liefde ſonder nochtans het lichaem te verbzanden oft te hinderen. Want naer onſe duytſe tael is de liefde een aenghename wondt een ſmaeckelijck venijn / een ſoete bitterhept een lieffelijcke ſieckte / een ghenochelijcke ſtraf ende een plaiſante doodt.

Die ſijn vrijheydt vroegh wilt toomen
En de min in't hert laet comen
Set terſtont ſijn wetenſchap
Op *Picturas* leeghſten trap
Want veel onghetemde ſorghen
Ligghen dan in't hert verborghen
Boven al het Echte bedt
Grooten luſt van Conſt belet.
Laetmen ſijne ſinnen ſpelen
Op het ſwieren der pinceelen
Tot meer loff van d'eel *Pictur'*
Daer ontbreckt terſtont Natuer,
Die wilt weſen onbedwonghen
Niet gheport oft aengedronghen

Want in haer een leven ſweeft
Dat in volle vrijheydt leeft.
Liefde doet den aert vergeten
Diemen eerſt wiſt af te meten
Inde Conſtighe Schildry
Oft de ſtomme Poëſy.
Daerom die *Pictur'* beminnen
Stelt u hert en teere ſinnen
Op de min niet voor den tijt
Eer dat ghy goet meeſter zijt:
Onderſcheyt eerſt wel u plichten
Eer CVPIDOS minne ſchichten
Dringhen in u jeughdich hert
En u aendoen groote ſmert.

Den hoogh vlieghenden ende gheleerden CATS ſept ſeer wel op deſe paſſagie te pas comende:

Vier en liefde trecken ſterck
En beletten menich werck.

DAT IS:

Si quis amore Calet, conſueta negotia ceſſant.

Wat iſſer ſtercker als de liefde tot de Vrou / de welcke als eenen Magneetſteen de ſinnen vanden Man ſoo tot haer treckt dat hy ſelden ſijn werck (namentlijck de Schilder-conſt die ſtudieus is) tot volle perfectie can brenghen.

Darius vraeghden eens aen veel van ſijne vrinden
Wat dat het ſterckſte was hier op deſ' aert te vinden
Gheloofde die 't hem ſeyd' met wel beleyden praet
Dat hy hem gunnen ſou een hoogh en ed'len ſtaet.
Den eerſten heel vernuft begonſt daer uyt te treden
En gaf den Coninck ſtracx deſ' wel ghegronde reden:
Dat niemandt ſtercker was als eenich Potentaet
Waer onder 't heele landt alleen ten dienſte ſtaet.

Den

Den tweeden heeft aldus *Darium* aen gheſproken
En door ſijn reden daer het eerſt relaes ghebroken
En ſprack op s'weteldts boom geen ſtercker dinck te zijn
Als den ghemenghden dranck van eenen ſoeten wijn,
Den wijn heeft menich Vorſt ghevelt en overwonnen
Is *Holofernes* eyndt door wijn niet af-gheſponnen?
Den derden ſeyd' noch wijn, noch Vorſt tot dit en dient
Maer ick ſegh dat een Vrou het ſterckſte overwint.
Een Vrou het ſterckſte is die can Monarchen temmen
Schoon dat hun ſinnen wel in ſtraffe gramſchap ſwemmen.
Siet hoe de groote cracht van *Eſters* lief ghemoet
Aſſuerum heeft ghetemt en ſijnen torn' verſoet.
Wert *Sampſon* niet ghevelt, van *Dalila* beſtreden?
Als ſy hem met de ſcheir het hayr heeft af-gheſneden:
Siet *David* quam tot val om eender Vrouwen ſchoont
Door *Barſabea*, die hem heeft van ruſt ontcroont.
Een Man die wordt beheerſt van eens Vrouwen aenſchouwen
Die can qualijck 't verſtant in ſijn balance houwen.
Dit was het redens eynd', het ſlot en rechte grondt
Waer door dat jeder een de Vrou het ſterckſte vondt.
Het is een cloecken Man die hem van ſond' can mijden
Noch cloecker die de oogh van Vrouwen can beſtrijden,
Die dan verwonnen wordt van een oprechte min
Mint met de ſuyver deught ſoo iſt een goet begin.

Maer iſt dat jemants geeſt in't groenſte vanden tijdt ghedreven wordt tot eenighe edele Wercken als tot de bry hanteringhe der Schilder-conſt / die moet ſijn verſtant van alle minne-luſten / en ſonderlingh oock van andere handt-wercken af-trecken en nievers naer trachten te ſchieten als naer het wit daer de glorie van ſijn eere in verborgghen leydt/

Want wilt hy meer als een beminnen
Soo wordt hy licht verſtroyt van ſinnen

Pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus.

De Edele Pictura is vpandin van het gheselschap/ van de sinnelijcke liefde tot de Vrouwen ende den eenighen schroom banden overdaet / maer in tegendeel de voester vande eenicheyt weibaert der Consten ende vrindinne vanden arbeydt. En ter wijlen datter niet sonder arbeydt en can vercreghen worden dat eenige volmaecktheyt voortbrenght (ghelijck het latijns spreeckwoort seyt: Par est fortuna labori: vigilando, agendo, bene consulendo prospere omnia cedunt. Saluſt. Catil. Soo ist datmen geenen arbeydt en mach ontsien om de uyterste verholentheyt der Schilder-const te vatten.

De Art. Poët.

Qui studet optatam cursu contingere metam
Multa tulit, fecitque puer: sudauit & alsit.
Abstinuit venere, & vino qui pythia cantat
Tibicen, didicit prius, extimauitque magistrum.

Adolescens Bachum & Venerem fugiens, recta ad honoris & quietis metam tendit, dum vigilat, currit, & cæli ac fortunæ jniurias inuicto fert animo.

DAT IS

Die tot de volmaecktheyt vande eer ende glorie soeckt te comen / die moet van jonghs af door hitte ende kou geenen arbeydt ontsien van sijn herssens te breken ende abstineren van wellust ende overdaet / labor enim est bonæ gloriæ pater, want den arbeydt is den vader van een goede glorie. Daerom seyt Ovidius seer wel.

Dum vires annique sinunt, tolerate labores
Nam veniet tacito curua senecta pede.

Verdraeght den arbeyt als het de crachten ende jaeren toelaten / want den crommen ouderdom allenskens aencompt. Ock niemant en is tot ontsterffelijcke Eer ghecomen door luyerdy en sonder den arbeyt lief te hebben.

Salluſt. *Nemo vnquam ignauia est factus immortalis.*

Daerom segh ick noch eens behoort de leergirighe jeught d'occasie van groot gheselschap ende wellust te schouwen. Want d'occasie maeckt over al den dief.

Ghelegentheyt maeckt roof, en die d'occasi mint
Seer licht een open deur van veele sonden vint.

Laet jemandt in't vlopen van sijn leer-jaeren sijn sinnen verleyden door occasie vanden minnen-lust / soo verdwijnt sijn wetenschap ghelijck den roock / ende blijft een slaeve des werelts. Soo dat somwijl de occasie van eenich quaet de bederffenis der weet-lievende jeught is.

Malitia tantum occasionis indiget.
Le trou appelle le larron.

Een

Een open gat roept ſelf den dief
En wijſt den wegh naer ſijn gherief.

Daer op ſpreckt den voorſeyden CATS oock ſeer wel:

Een open deur oft open cuyl
Daer in ſteckt licht een hont ſijn muyl.

Iſt dat jemandt ſich te vroegh laet verballen op de minne-luſt / de occaſie brenght hem ſoo ver dat ſijn luſten) tot de Conſt verkeeren in minne-ſpel en wordt door de cracht der Vrouwen aenlockſel overmant / die de eenighe oorſaeck is dat het verſtant alſdan verdooft wordt van ſware ſorgh ende achterdencken: Sir. 23. die inde luſt ontſteken is, die is als een brandende vier ende en hout niet op tot dat hy verbrandt. 22.

Al die dan trachten wilt naer d'hoochſte eer der Conſt
Hebt lief den arrebeyt en vlucht CVPIDOS jonſt
Schouwt de ghelegentheydt van eenich ander werck
Als ghy op d'eel *Pictur* hebt d'uyterſte oogh ghemerck.

Hier mede wil ick eens openen ende aenwijſen den coſtelijcken Toets-ſteen der uyterſte Conſten die ons den waerachtighen Phœnix van Nederlandt (te weten Anthoni van Dyck) heeft achtergheiaten / die te ſien is in ſijn Edele Schilder-Conſt tot verwonderinghe van alle menſchen.

ANTHONI VAN DYCK

Schilder ende Cavailler vanden Coninck van Engelandt CAROLVS *den* I. *geboren Anno* 1599. *ende gheſtorven binnen Londen Anno* 1641.

HOe wonder wordt den Geeſt der menſchen aengedreven
Om rijpelijck te ſien al watter wordt beſchreven:
Den eenen die bemint den oorloghs handel ſeer
Den and'ren onderſoeckt den Eeldom pracht en Eeer.
Siet hoe 't Romeynſche Volck, Aerts-helden *Mavors* kinders
Die door hun macht alleen ghebleven ſijn verwinders
Van 't heel werelts ghebou, door hun ſcherp blickxems ſweert
Een jeders cloecken moet hebben in crygh verteert.
Ghelijck *Suetonius* ons claerder uyt can legghen
Waer van dat *Curtius* en *Livius* oock ſegghen.
Hun crachten ſijn voor-by, vergaen als eenen ſchijn
Daer geene vruchten van meer op de wereldt ſijn
Hun ingegriften *Mars*, bloetdorſtighe *Bellone*
En Thermodonſchen ſtrijdt wraeckluſtigh' *Amaſone*
En canmen met de pen ſoo wel niet drucken uyt
Ghelijck de Eer vereyſt en hunnen Lof beduyt.
Nochtans ben ick miſnoeght, om daer af veel te praten
Om dat ſy niet een ſier en hebben naer ghelaten,
Als enckelijck een Faem, die van hun daden ſpreckt
Daer ſy ons geene vrucht in't minſte van ontdeckt.
Maer als ick d'edel Conſt der Schilders gaen doorgraven
Die overvloedich is van wonder rijcke gaven,
Soo vind' ick onder al, een man van groot verſtant
Eenen *Van Dyck* ghenoempt vermaert in Engelant,
Die door ſijn ſtoute handt vol cracht van cloecke trecken
Den grondt van d'eel *Pictur'* wiſt aerdich te ontdecken:
Die (ſegh ick in ons Eeuw niemant gheweken heeft
Iae aende Schilders al een nieuwe leeringh geeft,

Wanneer

ANTHOINE VAN DYCK CHEVALLIER DU ROY DANGLETERRE

Est ne a Anvers lan 1599. le 22. du mois de mars, a este le vray Phœnix de nostre siecle. on voit par tout de ses merveilles soit en pourtraicts ou en tableaux, dont il a monstré Son esprit divin, c'est dommage que la mort nous a ravij d'un tel miracle de la nature en un si bas age, il mourut a Londres l'an 1641.

Ant. van Dyck pinxit. *Paul. Pontius sculpsit.* *Ie. Meyssens excudit.*

Wanneer dat jemant ſiet ſijn hooch verheven wercken
Waer med' hy heeft verciert, Paleyſen, Huyſen Kercken.
Sijn vruchten ſijn ſoo fraey, ſoo ſeldſaem en ſoo raer
Datmer af ſpreken ſal naer ſeven hondert jaer,
Soo crachtich, mals en ſoet, ſoo los, ſoo cloeck en ſwierich
Soo levendich in Conſt, ſoo hel, verlicht en vierich,
Soo wel geobſerveert en vlijtich aengetaſt
Vleeſachtich in het Naeckt, ſoo fortſich ſterck en vaſt
Datmen 't jugeren ſou te weſen enckel leven
Soo aengenaem en net is ſijn Schildry verheven:
Notoirlijck in pourtret en oock in taeffereel
Daer leeft ſijn cloeck verſtant, daer ſietmen ſijn pinceel
Dit ſal de raſſe Faem noch breeder u verconden
Reyſt maer naer Engelandt in d'edel Stadt van Londen
Daer hy den Coninck ſelf met d'Edel Coningin
Seer wel gheſchildert heeft naer jeders hert en ſin,
Dat hy als Cavailler oock Ridder werdt gheſlaghen
Om dat hy ſijnen geeſt ſoo wel heeft op-ghedraghen.
Hoe menich cloecken Helt en machtich Edel Heer
Heeft hem om ſijne Conſt begaeft met lof en eer?
En ſchoon dat hem de doodt tot Londen quam vercrachten
Den Roem van ſijne Conſt en coſt ſy niet verſmachten.
De vruchten van *Pictur'* en ſijn noch niet vergaen
Die op de wereldt noch ghelijck mirakels ſtaen.
Hoe menich Tafereel ſtaet op Godts dienſt Altaren
Die ſijnen weerden naem en Faem ghenoech verclaren
En ſeggen wat *Van Dyck* was voor een Edel-man
Daer niemant inde Conſt ſoo by gecomen can
Daer compt de Cloeckicheydt alleen van hem te blijcken
Schoon dat ſijn vrome handt daer af heeft moeten wijcken.
De daet van d'edel werck noch inde oogen blijft
Daer menich cloecke pen veel loff en eer af ſchrijft.

Iae dat ick waer begaeft met hondert duyſent tonghen
Die ſijne eer in Conſt van d'eel *Pictura* ſonghen,
Ten waer noch niet een ſier, daer ſou ghebreken ſtof
Om uyt te ſpreken eens ten vollen ſijnen lof.
Men leeſt van al 't gherucht van Trommels en Trompetten
Van Sabels, Lancien, Harnaſſen en Caſketten
Van Peerden heel verwoedt, van Schilden Pijl en boogh
Het ſcheen dat jeder een vier ende vlammen ſpoogh
Waer med' dat quam te veldt het volck van *Macedonen*
Dat ſnorcken ded' 't ghewelt der ſtrijtbaer *Schipionen*,
Hoe dat hun groote Macht de heele wereldt dwongh
Iae door hun ſnelheyt ſchier door muer en veſten drongh,
Nochtans en ſietmen niet verſchijnen van hun vruchten
Waer in den menſch met vreught can ſcheppen ſijn ghenuchten
Daer en is geene ſchets oft overblijffel af
'Tis altemael vergaen, gheſmolten in het graf.
Maer ſiet de vruchten vande crachtighe Pinceelen
Ghetoetſt met oli-verf op gladde Taefereelen
Alleen van d'edel handt van onſen Geeſt *van Dyck*
Die niemant inde Conſt can vinden ſijns ghelijck.
Die al de Roomſche macht, van wapens doet verdwijnen
Als hy met ſijne cracht van Conſte compt verſchijnen.
Al iſt dat hem eylaes; is 't leven af gheruckt
Daer wordt veel leeringh uyt ſijn eel Schildry ghepluckt.
Die hedenſdaeghs floreert en wordt ſeer hoogh verheven
Om dat ſy door de Conſt compt aldernaeſt by 't leven.
Soo dat hy is gheweeſt den Phœnix van ons Eeuw
Daer Fama van verhaelt, en roept met luy gheſchreeu
Den ſtouten toets *Van Dyck*, en is niet af te meten
Soo overvloedich is ſijn Conſt van fray ſecreten.
Iſt wonder, aengeſien dat 't ſpreeckwoort ons verclaert
Dat meeſtendeel den Menſch treckt naer ſijn voeſters aert

Het gen' ick claerlijck can hier in *van Dyck* bewijſen
Diemen van jeder hoort in Conſt ten hoochſten prijſen.
Sijn Moeder was begaeft met groote wetentheyt
In't ſteken mette naeld ghelijck de Faem ons ſeyt.
Sy wiſt door teeckeningh te ſtellen heel figuren
En dan met ſoet coleur der ſijden te borduren,
Ghelijck ſy met vermaeck heeft meeſten-deel gedaen
Beſonder als ſy van, *van Dyck* heeft groot gegaen.
Soo heeft ſy mette naeld' ſeer aerdich net gheſteken
Een Schou-cleet wonder fray, en vol van cloecke treken
Seer wel gecoloriert en wonder wel gheſtelt
Dat de Hiſtori van de ſchoon Suſan af belt.
Leeft dan cloeckmoedich Geeſt eeuwich in eeuwicheden
Want uwen Naem die leeft in veel vermaerde ſteden:
Al menich ſtuck van U dat op Godts Paſsi treckt
Veel ſielen tot berou van hunne ſonden weckt:
De deughden die daer door u ſijn pinceel quam ſaeyen
Die hop' ick dat u ſiel, op't leſten af quam maeyen
Als ſy gheſcheyden is uyt dit droef tranen dal
Waer door ſy in Godts Rijck eeuwelijck woonen ſal.

Graf-Schrift op de Sepulture van ANTHONI VAN DYCK.

HIER LEYT DEN ROEM VAN D'EEL PICTVR'
EN GROOTSTE CRACHT VANDE NATVR'
DIE DOOR HVN HOOCH VERHEVEN CVNST
DIE TOT HAER TROCKEN JEDERS GVNST
WANNEER SY SWEEFDEN IN VAN DYCK
DIE IS VERGAEN IN STOF EN SLYCK,
DEN HEMEL HEEFT SYN SIEL GHEMAEYT
EN D'AERDE MET SYN CONST VERFRAEYT
DIE HY AEN FAMA ACHTERLAET
WAER IN DEN GEEST GHESCHILDERT STAET.

Galenus. De manieren volghen de ghematicheyt van het lichaem. Welcke ghematicheyt ghebouwt is op het goet voetſel, en ghelijck de lumemren gheſtelt zijn, ſoo ſijn ook de manieren.

GILIS

GILIS MOSTAERT.

OP dat dan het vier der aenghename Schilder-Const (voorthrenghende soo menichderley socte effecten) mach volherden / ende haer volcommen vlammen vermeerderen in't hups vanden vlytighen jever / inde saele vande liefde / ende in't Salet vanden Natuer / die haeren levenden geest aen Pictura mede-deelt / als synde de rechte voester-vrou vande Edel Pinceel. Soo en cost ick niet voorby gaen in't licht te brenghen de wyt-besaemde Const die aen ons is achter ghelaten door Gilis Mostaert Schilder van Hulst in Vlaenderen / soo seer te prysen door de volmaeckte ghestelteniss soeten aert en wel gecoloriert wesen van plaisantie als oock door de aerdighe en vremde Boetserijen die den selven Mostaert heeft uyt-ghewerckt. Waer in te speuren is dat hy eenen rechten Aep der natueren is gheweest / om dat hy alle natuereliycke dinghen vlytich wist naer te aepen. En soo hy was in het leven soo was hy in syn sterven. Qualis vita, finis ita, sulcken leven sulcken eynt / ons Godt ghemeynelijck toesynt. Syn leven leerden veele onnoselen om sich voor slimme streecken en valse bedrigerijen te hoeden / ende aen de quaetdadighe hun fout te verbeteren. Die alle syn actien ende vremde manieren naer ghelegenthevt van tyde met goet fatsoen sulcken verf wist te gheven / dat al de wereldt door syn gheestige slagen hem moest beminnen. Hoe wel dat hy van opgheblasen en staetgirighe menschen dickwils wert veracht / om dat hy de ydelheydt des wereldts versoepde / hy werdt vande vrecke girigaerts ghehaet / om dat hy liberael was / vande dobbelhertige Momi vrinden verstooten om dat hy openhertich was: eyndelijck oock vande eersuchtighe ghe-blammeert om dat hy ootmoedich was. Hy trachte meer naer eenen ontsterffelijcken naem als naer verganckelijcken rijckdom. Curtius die sprongh gewapent in den vrandenden put op de Roomse merckt om eenen ontsterffelijcken naem achter te laten en seyde: Pro patria mori dulce est. Als den Coninck Porsena de Stadt Roomen belegert hadde / wilden den Cloecken Scevola met dry hondert Jonghmans de selve Stadt ontsetten / ende den voorschr. Coninck om hals brenghen / dan Scevola de selve mooyt meynende uyt te wercken / ende door eenen missiach doodende den Secretaris in plaets van den Coninck / weet ghevanghen ende ghedoemt / syn rechte handt met syn sweert in't vier te laten verbranden / daer hy den Coninck meynde mede te vermoorden: waer op hy met een groote eracht des ghemoets (in't vranden van syn handt) antwoorde: al heeft dese handt ghemist / daer isser noch dry hondert die het connen doen. Waer op Martiales gheleerdelijck spreckt: Si non erraſſet fecerat ille minus. Had hy niet ghemist hy sou het minst ghedaen hebben. Voorwaer een groote cloeckheyt om eenen ontsterffelijcken Naem achter te laeten. Den stouten Eroſtratus naer 't schrijven van verschepde Schrijvers stack den tempel van Diana (die een vande Miraklen des werelts was) in vrandt / om als eenen Phœnix uyt de assen vanden selven Tempel op te staen ende ontsterffelyck te leven. Eenen Romeyn (synde op zee inden zee-slach) hiel met syn handt des vyants schip teghen het syn ghedrongen / om dat het volck te wacker soude vechten / en niet tegenstaende synen arm wierdt af-ghecapt / trock met den anderen het schip naer heen / en den selven arm oock verliesende

verliesende viel met sijnen mondt ende half lichaem op het schip om sijn volck aen te wackeren tot dat hy 't leven verloor.

Ende Mostaert en heeft sijn leven oock niet overgebrocht met veel farsen en drollighe hanteringhen uyt te wercken) als allenelijck om eenen onsterffelijcken naem achter te laten / sijn leven is soo wonder gheweest als sijn Const / sijn manieren nochtans waren in de deught ende goedertierentheydt ghefondeert / hy was met sijn fortuyn te vreden / ende vyandt van den overvloedighen rijckdom / wel wetende dat den Rijcken altijdt ongherust van gheest is / hy en wilde met Icarus niet te hoogh vlieghen / om ghelijck eenen Dedalus te vallen / hy volghde

Socrates. de leere van Socrates die seyt: Eenen Mensch die met weynich te vreden is die gaet eenen lieffelijcken wegh die veel ghemack ende luttel moyt heeft. Ende voorwaer allen het selve wel considererende soo moet men bekennen dat de overvloedicheyt den mensch tot groote slaverny brenght / want den mensch houwt ondertusschen met sijn goeden al qualijck huys en stellet soo aen oft hy eeuwich wilden leven. Sommighe verquisten hun goet met bouwen en timmeren de welcke hun in groote sorgh brenght en niet en peysen dat sy eens moeten verhuysen / en dat die meest bouwt selden sijnen bouw bewoont / een teecken dat Godt sulcken wercken moeten mishaghen. Mathusalem die tot den ouderdom van 969. jaren ghecomen was

Gen. 5. cap. en wilde noyt om soo cleynen tijdt een huys bouwen. Die van het edel gheslacht van Este hadden in Italien voor sijn huys doen stellen in goude letteren: Nulli certa domus, dat niemant hier op dese wereldt een seecker wooninghe is hebbende. Voorwaer een reden die ghebouwt was op groote wijsheydt. Sommighe verquisten hun goet met processen aen te vatten / het welck het alderquaetste leven is / want dat is een leven vol sorgh en onrust. Sommighe ghebruycken hun goet in overdaet en alle schelm-stucken / de welcke het arghste ende perijckeleuste is ter wijlen sy beulen sijn van hun eyghen lichaem het welck sy door overdaet oncuysheyt / vechtery en hondert ongelucken soo raeybraecken datse somwijlen in eenen oogenblick uyt de wereldt gheruckt ende inden afgrond der duysternissen worden gheworpen. Mostaert alle dese perijckelen schouwende / was te vreden met sijn nootelijck behoef / wel wetende dat den overvloedighen rijckdom de bederffenis vande siel is. Want selden rijcken oft hy is al beseten met de girichеyt dat eenen ongeregelden appetijt is die de menschen meest quelt om rijcker te worden

Seneca. als sy sijn sonder jemandt van hun goet mede te deylen / peccunia non satiat sed jrritat, & idcirco auarus ipse miseriæ suæ est causa: Eenen girigen is selfs de oor-

Aristot. saeck van sijn eyghen miserie. Desiderium diuitiarum viuit in infinitum, de begeerte naer het geldt is oneyndelijck. Mostaert wert liever van sijn geldt ghedient als het geldt te dienen / en was met sijnen staet te vreden om dat hy naer een goet ghe-

Seneca. rust en salich eyndt hopte. Nemo alius est Deo dignior, quam qui opes contempsit. Quarum possessionem tibi non jnterdico sed efficere volo vt illas intrepide possideas. Jngentis animi est qui diuitias circumfusas sibi multum diuque miratus, quod ad se venerint, ridet, suasque audit magis esse quam sentit. Niemandt en is aengenamer aen Godt als die de rijckdommen veracht / nochtans en verbiede ick u niet de selve te besitten / maer wil maecken dat ghy die sonder vrees besit. T'is een cloeckmoedich Man den welcken de rijckdommen (rontom hem aengevloyt) veel en langhen tijdt verwonderende / schier laght datse tot hem sijn ghecomen / en

eerder

eerder van dander hoort datse hem toebehoorzen als dat hy dit selver is ghehoe-
lende. Eenen Rijcken (die qualijck het eyndt van sijn goedt en weet) is door de
vervloeckte begeerlijckheydt altijdt ongherust om meer en meer in sijnen pot te
crijghen. Quo plus sunt potæ plus sitiuntur aquæ. Soo is oock een gierich mensch/
hoe satter dat hy is van rijckdom hoe meer hy naer rijckdom dorst heeft. Eyn-
delijck bevanght dit ghebreck den mensch soo dat hy sijn selven berooft van sijn
eyghen liefde. Sinte Augustinus gheliickt den girigen by de helle/ om dat sy nim- Augustin.
mermeer upt en spouwt en nopt en sept datse ghenoch heeft; en waerlijck sept den
Sophist Bion dat de girichevt het hooft-stuck is van alle boosheden. Heeft den Bion.
girigaert een officie daer hy twee peerden met een Coetse can op houden/ hy tracht
naer hooghor om vier peerden in sijn Coetse te voeren/ altijt trachtende naer beter.
Sinte Ieronimus sept dat den girigen soo behoeftich is van 't gene dat hy heeft Ieronim.
als van 't gene dat hy niet en heeft / ende dat de girichevt altijdt wast ghelijck het
vier onder het droogh hout. De stoische Philosopen seggen dat de behoefelijckheyt
ende nootsaeckelijckheden van armoede niet en comen / maer vande overbloedic-
heydt / want hoe eenen mensch meer heeft hoe behoeftiger hy is. Besluytende dat
het goet is luttel te hebben om niet behoeftich te sijn / waer op Iuvenalis wel Iuvenal.
spreckt: sommighe winnen ende profiteren alleenelijck om het leven te onderhou-
den / maer ander die leven om te winnen. Altijdt trachtende naer meer en niet en
overlegghen dat sy op het lest maer en winnen een handts vol aerde. Weert is te
noteren de fabel vanden Esel die t'elckens van Meester veranderde om altijt eenen
betteren stal te hebben. Ende sijnde eerst by eenen Hovenier verdroot hem altijdt Fabel
den mageren cost te eten ende den sueren arbeyt te doen. By den Potbacker wert vanden
hy moe altijt cley en steen te draghen. Eyndelijck by den Leertouwer claeghde Esel.
hy van altijdt gheladen te gaen met huyden van peerden koepen en sijn naeste
maeschap / vreesende oock op't lest eens sijn hupt te verliesen / somma noopt ghe-
rust om altijdt beter en beter te crijghen / gheliick de girighe menschen die altijdt
naer meer en meer trachten tot op het eyndt des levens als sy wel wenschen te sijn
den armsten om altijdt te leven. Hoe seker en handelt den mensch dan niet die met
eenen cleynen staet te vreden is met hope van een goet eyndt te hebben / want hy
alsdan hem met geen rijckdommen en moet becommeren / daer in tegendeel eenen
rijcken in girichevt sonder hope leeft / want die met de onversadelijcke girichevt
is beseten en heeft geen hope / die hy verliest door de becommernis van rijckdom.
Als Alexander den grooten vraeghden aen Diogenes (sittende inde Ton) oft hy Ant-
wilde mede gaen naer sijn hoff dat hy hem daer sonde gheven al dat hy begeerde/ woort
waer op Diogenes uptviel en seyde: wie van ons beyde heeft meer van noode / ick van Dio-
die niet meer en begeer als ick heb / oft ghy die u niet en vernoeght met u Vaders genes.
Rijck / maer u leven in ghevaer stelt om de heele werelt te crijgen: daer-en-boven
beneempt ghy my dat ghy my niet gheven en condt te weten het licht en schijnsel
der Sonnen. Waer op Alexander met een verstelt ghemoet antwoorde / vtinam
non essem Alexander, sed vnus Diogenes, och oft ick waer eenen Diogenes in plaets
van Alexander. De reden (beminden Leser) was alleen om dat hy wel wist dat
Diogenes gherust van geest was / en dat hy in sijn selven vondt eenen vragenden
worm van onrust. T'is waerachtich ende seker dat eenen armen mensch / die
met sijn sober fortuyn te vreden is / die geen processen en heeft/ oft geen sorgh moet

hebben over sijn schatten en rijckdommen als eenen rijcken wreckgirigen mensch die door sijn staetgirichept nopt versacpt en is die liever de hellicht van sijn middelen om eenen hoogen staet sou verprocederen als te wijcken aen jemandts anders opinie daer ter contrarien eenen armen liever sou gheven sijn rechtveerdich goedt aen eenen ongerusten onrechtveerdighen mensch als daerom te procederen. Nochtans wordt hedendaeghs eenen onrechtveerdighen die rijck is meer geweerdeert / geeert ende verheven / als eenen armen die vol deughden / Consten / ende gheleerthept is. De armoede is hedendaeghs een alghemepne verachtinghe / een verstootelingh vande vrintschap / een arm mensch staet van achter / hy eet het lactst / het slimste ende het dierste / sijn reden worden voor sot ghehouden / sijn wijshepdt wordt voor ondeught beschuldight / niemandt en beschermt sijn recht / niemandt bewijst hem gunst / niemandt en troost hem in tegenspoet / en al upt reden dat hy berooft is van rijckdom. Ende in teghendeel eenen rijcken al waer hy sot / men acht hem wijs / is hy plomp / men hout hem geestich / is hy overdadich / men sept dat hy liberael is / in sin al had hy al de ghebreken des wereldts inghesogen / soo soumen sijn septen verbeteren ende hem aenhanghen. Met dese sieckten heeft altijdt de wereldt besmet gheweest / waer door datmen can sien hoe bedrieghelijck de vrinden des wereldts zijn. Mundus impostor & fallarius est, omnes siquidem decipit, omne hominum genus excæcat & fascinat vbi fugerit, nihil est, cum videtur mera est vmbra cum sustollit se & effert, fumns & mera vanitas. De wereldt is een bedrieghster ende falsaris / want sy bedrieght een jeghelijck / sy betoovert ende strijckt het menschelijck gheslacht upt / waer sy vlucht oft niet / als sy ghesien wordt / is een waerachtighe schaduwe / als sy haer verheft ende verhoovaerdicht / een rechte pdelhepdt ende verganckelijcken roock: Al 't gen' de wereldt is en prijst ons vlijtich aen en is maer pdelhepdt / en moet als roock vergaen. Die de werelt veracht en verliest niet / maer wint al veel meer als hem de wereldt can gheven. Al heeft Alexander den Grooten de heel wereldt onder sijn macht gehadt / hy en heeft niet ghewonnen als een cleyn leemen hupsken / eenen mieren nest in plaets van het Costelijck Paleys des Hemels daer de rijckdommen (die onepndich sijn) ende de eeuwighe glorie altijt verschijnen naer het seggen vanden Prophet Psal. 3.

Petrus Bessæus.

Matth. 16.

Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur.

DAT IS

Wat helpt den mensch de heel wereldt ghewonnen te hebben, ist dat hy sijn siele verliest.

Wonder is te aenmercken dit volghende Lijck-dicht op de doodt vanden voorschreven Alexander den Grooten, het welck naer mijn duncken voor sijn graf-schrift niet qualijck en sou passen.

DIE HEDEN DOOR SYN MACHT D'HEEL WERELT HAD GHEWONNEN
EN PAELDE DAER DE AERT VERLIEST HET LICHT DER SONNEN,
DIE D'AERDE SCHEEN TE CLEYN, EN WAS DAER BY SEER DROEF
DAT HY GEEN WERELT MEER EN VONDT TOT SYN BEHOEF.

DIE

DIE LEYDT HIER IN EEN GRAF BY VUYL EN NAECKTE WORMEN
DIE 'S WERELTS DWINGHER NV TOT IN'T GHEBEENT BESTORMEN
EEN GRAF VAN CLEYN BEGRYP BESLVYT SYN HOOCH GHEMOET
DAER D'AERD' SYN ROEM VERSLYT EN 'T LICHAEM D'AERDE VOET.

Om dan in dese Materie niet te verwerren ende vast te gheraecken/ soo wil ick (om tot ons voorstel te comen) hier by voeghen dat het verachten des werelts op verschepden sin moet verstaen worden: dat is/ verachten de werelt om deught te winnen oft om tot sijn eyghen ghemack de sinnelijckheyt te volghen. Want sommighe versmaden de werelt en haeten den rijckdom/ om daer door niet te comen tot hooverdy ende andere wellusten. Andere verfoyen de staetgirichevt/ en verstooten de ydel glorie om hun gelt-sucht sonder belet van een ander beter upt te wercken/ upt wat reden den Constrijcken Gilis Mostaert de werelt als eenen Democritus bespotte ende haer ydel pracht verstiet en staet my niet toe te ondersoecken/ doch cannen upt sijn belaggelijcke aventuren en geestighe snaeckerijen wel merckelijck sien dat hy al menichmael den grondt des werelts wanckelbaerheydt heeft doen blijcken. Hy was een Man seer uytnemende fraey en versierlijck van belden en histozien in't cleyn te schilderen/ namentlijck in devotie oft de gheschiedenissen van het oudt en nieuw Testament seer aerdich upt te belden/ met sulcken lossen aert en goede Teeckeningh dat niemandt in ons eeuw den natuer van perfectie soo naer en compt/ emmers die hem overtreft. Dat hy seer vermaeckelijck in manieren ende spraeck was/ cannen bewijsen upt een vremde actie die hy ghespelt hadde aen seker Edelman die van Mostaert was uytghestildert seer constich en wel ghedaen dat de spraeck en leven in't Conterfeytsel maer en ontbraken. Dan den Edelman door hooverdy ontsteken sijnde/ was de Const verachtende/ en seyde dat hy in't pourtret niet en ghelceck/ dat het te bruyn was/ en soo Mostaert 't selve niet en wilde verbeteren/ dreyghde hem 't selve aende handt te laten. Desen Mostaert dit liedeken niet geren hoorende ter wijlen hy ghewoon was naer het werck gelt te ontfangen om de weerdinne den penninck te gunnen/ en cost in het stuck niet vinden als een volle perfectie/en denckende datter veele Menschen waeren die soecken ghestaleert eñ ghepluymstrijckt te worden/ heeft ghelooft de Troni te veranderen/hoe wel hy daer aen niet en toerste/maer wist om het hooft een geestighe Sots-cap met water verf te schilderen/ settende alsoo het stuck dagelijcks voor sijn deure: ende alsoo den Edelman inde stadt ghenoech bekent was/ waren alle de passanten seer verwondert siende sulcken treffelijck Man met een Sots-cap/ ende 't selve aen hem ghewaerschouwt zijnde/ is met grammen moede naer het huys banden Schilder gecomen om ock sijn eygen af-beltsel inde figure van eenen Sot te sien/en 't selve siende wert insulcken colair ontsteken dat (by soo verre Mostaert hadde ouder sijn ooghen ghewees) hy den selven sou 't leven ghenomen hebben/ ende naer den selven vragende/ wert ghetoepen/ den welcken terstont sonder eenighe ontsteltenis ende met een ongeplopt aensehijn (siende den Edelman) wist sonder vraghen wat hy begeerde/ ende daer by romende vraeghde den Edelman upt wat reden hy hem ghelijck eenen Sot hadde ghestildert/ ende alsoo ghelijck eenen Sot noch voor sijn deur op straet ten thoon stelde/ sulcks dat hem alle de werelt kende: heeft Mostaert terstont daer op met een statich wesen

Aerdige antwoort

gheantwoort: verwondert te ſijn dat hy ſijn ſelven nu was kennende ter wijlen hy de Sots-cap aen hadde, en dat hy ſijn ſelven niet en kende als hy ghelijck een wijs Man gheſchildert was. Voorwaer een opzecht voorbeldt aen veele Menſchen die ſtaetgirich en welluſtich van leven ſijn / en hun ſelven niet eer en kennen voor dat de fortuyn hun den rugh keert. Hoe veel ſijnder inde wereldt die in voorſpoet ſoo opgheblaſen en hooveerdich ſijn datſe hun naeſte vrienden (die wat minder van ſtaet ſijnde / qualijck aenden coſt connen gheraken) niet en willen kennen. En comende tot de nederlaegh van armoede / als ſy door hun banquetteren / de mode te volghen / en al te hoogh willende vlieghen / ten leſten vande Crediteurs overvallen / en in't opvreken vande merckt worden ghekent / ende tot ſpot des wereldts gheraecken / dan kentmen eerſt ſijn ſelven.

Op eenen anderen tijdt iſt ghebeurt dat jemandt van ſijn naeſte vrinden ſtont op het houwelijck / ende vreeſende datmen hem niet te gaſt-mael en ſou roepen upt dien hy ſich vande wereldt ſeer verbremt ende eenich hiel / meer beminnende een ſlecht gheſelſchap van goede Cnupſen om met de ſelve in een cleyn piſtaverne vrolijck te zijn / als d'opgheblaſenthept van ſtaet / oock om dat hy niet naer de mode en pracht in't habijt en was d'welck hem de bier-tap meer belette als de Edel Conſt daer hy den rijckdom hadde door connen winnen. Soo heeft hy nochtans (om de wereldt eens te proeven) een opſet ghenomen ſijnen tijdt beter waer te nemen ende naer een goede winſt ſijn ſelven in een eerlijck habijt te ſtellen / ghelijck hy heeft ghedaen. Sijn vrinden ſiende dat Moſtaert begoſt wereldts te worden / dat Moſtaert de mode ginck volghen / pepſden by hun ſelven dat hy door ſijn groote Conſt ende rijcke winſt hun eenen ſchat ſou achterghelaten hebben / en die Moſtaert te vozen niet en hadden willen beſien oft kennis draghen / begoſten Moſtaert nu te caraſeren / en een jeder was jalours om hem het meeſt te behaghen. Het gheſchiet dat Moſtaert met ſijn cleeren van pan ghenoot wert / en ſittende inde volle Bruyloft van ſijn Nichte oft Neve / ſach voor hem eenen malſchen vetten Capoen op de tafel ſtaen / die daer in't ſchotel in ſijn vet lach met een aenghenaem behaghen van alle de ghenoode. Moſtaert deſen ghebraden Capoen upt ſchotel nemende ſtreeck den ſelven tegen ſijn nieuw pannen cleedt / ſulcks dat 't ſelve gans bedorven was / ende d'andere vrinden hem ſoeckende 't ſelve te beletten / meynende dat hy dwaes ende ſot wert / ſprack den ſelven Moſtaert / en ſeyde: Hola vrinden ick en ben niet dom van ſinnen, ick wete ſeer wel wat ick doen, waert dat ick dit pannen cleedt niet aen en hadde ghehadt, men ſou Moſtaert niet ghenoot hebben, overſulcks iſt reden dat het pannen cleedt mede eet, ter wijlen dat het cleedt maer niet den Meeſter van het cleedt alhier te Bruyloft gheroepen is: waer mede Moſtaert alle de gaſten den mont in't ſlot ſloegh / en ginck naermaels ſijn oude ganghen. Dit wel gheconſidereert ſijnde / ſal een jeghelijck moeten bekennen dat hedendaeghs met de menſchen noch al veel argher gaet: want men ſiet daer dupſentderley exempelen af / daer het gene voorſchr. is een vande minſte is. De wereldt is hedendaeghs ſoo dobbel ende vals / ſoo prachtich en hooveerdich / ſoo dwaes en ſot / datſe nerghens als by een recht dulhups moet ghelelken worden: datſe dobbel en vals is blijckt by dupſent exempelen die wy daer dagheljcks af ſien / hoe den eenen menſch beſich is / om den anderen te bedrieghen en upt te ſtrijcken / ende datſe prachtich en hooveerdich is blijckt oock upt de dagheljckrſe

Cluchtighe antwoort.

expe-

experientie. Eyndelijck datſe dwaes en ſot is en ontallijcke meer ghebzecken is hebbende/ cammen bewijſen upt de nieuwe moden die inde Cleedinghen der Mans en Bzouwen alle daghen opſtaen / jae al waert dat een Sots-cap met bellen te dzaghen de mode waer / het ſou ghevolght wozden / hoe wel dat de ſotte maeckſelen der Cleederen al veel argher als Sots-cappen ſijn / want eenen dwaſen dien men met een Sots-cap cán papen die houdt ſijn mode / dat is altijdt een manier van Sots-cap. Al hadden de Cleermakers hedendaeghs (in plaets van vijf) hondert ſinnen om alle daghen wat nieuws te practiſeren noch en ſouden ſy de hoobeerdighe menſchen niet contenteren / welcke hoobeerdighept (het ghene het arghſte is) by de ſlechtſte menſchen ende vande vernedertſte qualitept / jae by arm handtwerckers die qualijck ſout en bzoot en winnen om daeghs te verteren/ meeſt is te vinden ende in alles den Kijcken in ſijn mode willen naerboetſen en geenen coſt en ſparen om oock te dzagen dat een Edelman dzaeght / en het grootſte ghebzeck dat de menſchen nu hebben dat is dat ſy hun beter en ſchoonder willen maecken als Godt hun heeft gheſchapen / en niet en dencken dat ſy naeckt op de wereldt ſijn ghecomen en daer naeckt ſullen afgaen / ſietmen niet dat het hazz ghepopert/ het aenſchijn gheblancket / ende met ſwerte plaeſters beplackt is / jae in plaets van menſchen hun ſelven als monſters maecken/ en ſchoon dat het Godt mishaeght en qualijck ſtaet en booz de wereldt ſtinckt / ſoo moet het ghevolght wozden om dat de mode leert.

De ſotte en hoobeerdighe ſtatue van Nabuchodonoſor (die in Babilonien op- Dan. 2.
gherecht was) hadde het hooft van goudt / de armen van ſilver / het hart van coper / ende de boeten van ſlijck oft leem / het welck is een waerachtich af-beldt vande ſotte wereldt : want het gouden hooft ende ſilvere armen / dat is het cierſel en blancketſel van een ghepaleert hooft ende een lichaem naer de mode des wereldts ghecleet / maer het coperen hert wilt aenwijſen het boos en quaedt leven dat den menſch daer dooz overbzenght / ende de boeten van ſlijck oft leem / wijſen aen de ydelheydt en dwaſe ſottichepdt die den menſch dooz ſijn modich en hooveerdich leven aennempt / ende dat allen het ſelve maer en is ydelheydt en buplicheydt. Als een Pauw op haer boeten ſiet dan wozt ſe bedzoeft / meynende de ſchoonſte te ſijn / en ſiende op haer boeten (die de ſlimſte deelen van't Pauwen lichaem ſijn) kent haer ſelven. Och oft de menſchen ſomtijts eens overpepſden wat den menſch is / niet anders als een riet dat in ſlijckachtighe en bupl plaetſen op-waſt / ſchijnende ſchoon inde ooghen / ſterck en hert van bupten / en van binnen maer ydel buplichepdt / niet meer als eenen dzoom die bergaet ende vergeten wozdt. Als jemandt in het bed der wellusten lept en ſlaept / hy dzoomt dat hy rijck/ gheluckich ende den ſalichſten des wereldts is / en wacker wozdende bevint dat den dzoom bals is / dat al het gene hy meynden te beſitten maer ydel dzoomen en ſijn ghebweeſt. Siet dat ghy dwaſe menſchen die ghedurich leeft inde dzoomen van wellust en rijckdom / dat ghy daer in niet en verſtickt oft en blijft hanghen / maer keert u hert tot Godt die onepndich en ſeker is / ende de rijckdommen berganckelijck en onſeker. En dzoomt niet ghelijck den Coninck Siſara die Iudic. 4.
van Jahel met eenen naghel wert dooz t'hooft gheſmeten en in ſijnen dzoom ghe- Iudith.
ſtozven is. Holophernes Pzince van den crijgh van Aſſyzien/zijnde in ſijnen dzoom 13.
en dzoncken van alle wellust des wereldts / wert van Judith onthalst. Siet dan

dat

dat ghy (in welluſt des wereldts verdroncken zijnde / niet en vergeet op te ſtaen en die te verlaten : want ſy en connen u niet gheven als een quaet eyndt tot bederfenis vande ſiel / hebt Godt dan lief en haet de wereldt / de wereldt en can u geen vrintſchap thoonen inwendich vooz de ſiel/maer wel uptwendich vooz het lichaem. Moſtaert die naer den voozſepden treck die hy ſijn vrinden hadde gheſpelt / wilde thoonen en leeren dat eenen vrindt aenden anderen geen eer en moet bewijſen oft eenighe liefde dzaghen / ter oozſaecken dat hy daer voozdeel ende pzofijt af ſou comen te ghenieten / maer dat hy hem moet beminnen liefhebben gheljck ſijn eyghen ſelven/ dat hy ſoo ſeer naer ſijn welvaert moet verlanghen als naer ſijn eyghen / dat is opzechte vrintſchap / want de vrintſchap en moet niet uptwendich/ maer inwendich toe ghedzaghen wozden. Daerom ſept Lilius Giraldus in ſijn Hiſtozi der Goden ſeer wel / dat de Romeynen eertijts de vrindtſchap bloots heefts en jongh van ghedaente hebben afghebeldt / ende voozts gheljck u Poeſis hier ſal aenwijſen:

Lilius Giraldus

HOort wat *Giraldus* ſeyt in ſijn beſchrijf der Goden
In *Belgica* verbreyt, jae 't blijckt by d'Antipoden.
Hoe vrintſchaps eygendom wert eertijdts afghebeldt
En by 't Romeynſche Volck aen jeder voorgheſtelt
Voor een Geeſtrijcke Maeght, blijhertich in haer weſen
Maer armelijck ghecleet, waer op dat ſtont te leſen
Veer ende By altijdt, op 't hert *leven en doodt*
Een ſpin-rock inde handt, naeckt voets en cael van hoot
Waer 't dobbel wijs vernuft een weynich op moet ſpelen
Eer dat de helle tongh hier af den ſin can quelen,
Waer van *Pitagoras* een claerder uytlegh heeft
En *Lilius* daer af het redens oordeel gheeft,
Die van dit diep begrijp ontſchakelt deſe reden
Met wel beleydt verſtant vol wijsheydts goede ſeden
En uytghemunte prael; hy ſeyt dat t'jongh ghelaet
Beteeckent vrintſchaps cracht die nimmer en vergaet.
Als hy in s'menſchen ſin can vaſt gheſtadich blijven
Soo ſal ſy't ſpoockich quaet van haet en nijdt verdrijven
Die boven dien verhaelt en brenght ons in het licht
Dat d'ongheveynſde hert beſtaet in het gheſicht.

Door't

Door't ſchrift : *veer ende by* wilt ons oock claer bethooghen
Dat vrintſchap niet alleen moet ſchijnen voor de ooghen
Maer in afweſentheyt oock haere cracht verweckt
En naer den trouwen vrindt ſonder gheveynſtheyt treckt.
Naeckt voets en cael van hooft, vervrempt van dobbel ſinne
Ontmaskert, onbecleet, onramſtochtich van binnen.
De liefde ſonder feyl, in't leven totter doodt
Bepeylt die even ſterck, en altijdt meer vergroot:
Noch nijdt noch tegenſpoet en connen haer verarghen
Haer rouw habijt weerſtaet het nortſich afgunſts terghen.
Hoe Conſtich dat Natuer haer gaven ons bediet
Nochtans men hedendaeghs die qualijck volghen ſiet
De wereldt is ſeer dom, en can ſeer qualijck ruſten
Voor dat den duyvel wieght en boet haer geyle Inſten,
Haer vals vermomde gunſt die is vol loos beleyt
Gheanckert op bedroch, ghehecht aen dobbelheyt,
Ghelijck den traghen kreft gaet by de oeſter ſlapen
En vleyt haer als een vrindt tot dat hy haer ſiet gapen
Daer hy behendich dan een cleyne key in worpt
En ſonder vrees den vis ſoo in ſijn maeghe ſlorpt,
Het gaet ſoo hedendaeghs in Dorpen en in Steden
By al het wereldts volck, het ſijn hun oude ſeden,
Die vrindtſchap loopt ſoo dweers die by de menſchen is
Dat die ghy liefde thoont, ſoeckt u bederffenis.
De vrindtſchap is beſtroyt met ſuycker als de pillen
Die ſchoon ſijn voor de oogh maer doen den buyck licht ſwillen
De vrindtſchap laght u aen, en ſchijnt in d'ooghen ſoet
Maer 't hert tracht naer n doodt, naer deylingh van u goet.
'T ſchijnt dat de vrindtſchap voor u waghen ſal haer leven
En dickwils in haer hert u vonnis ſtaet gheſchreven.
Dat is des wereldts loop, ſoo datmen ſelden ſiet
Dat jemandt ſlaet ſijn oogh op d'uytlegh en bediet

Het gen' de vrintſchap thoont, die ons den wegh can leeren
Hoe datmen op deſ' aert met vrinden moet verkeeren,
Hoe dat de vrintſchap ſtaegh moet weſen ongheveyſt
Ghelijck den mont bemint dat ſoo het herte peyſt.
Soo ſal *Aragne* noyt u vanghen in haer webben
Die by *Erebi* vliet haer ſwerte wooningh hebben
En vroeten met den nijdt in't phlegetonſe bron
By Cocitum den Stix, ontrent den Acheron.

Soo en was het niet te verwonderen dat Gilis Moſtaert (misſchien ſijn ooghmerck ſlaende op de bedrieghelijckheyt des werelts) ſomtijts de vrinden eens proefde om daer door ſijn ſpeculatien voetſel te gheven / ende meeſt om eenen onſterffelijcken naem achter te laten. Noch een ghedenckweerdige Comedie heeft hy gheſpelt aen eenen Portugies die hem had doen ſchilderen een Avontmael ghelijck hy oock met goet verſtant ende naer de Conſt had uytghewerckt ſeer devoot ende bewegelijck om ſien. Dan alſoo den Portugies hem 't ſelve ſcheen aende handt te laeten midts hy niet om en ſagh / was Moſtaert ſeer ghestoort die lieber het geldt van ſijn Conſt ſach in ſijn borſſe als het werck in huys te houden. Heeft overſulcks met lijmverf dit Avontmael overſchildert / waer op hy maeckte daer de Apoſtels ſamen met de caert ſpelden / en onder malcanderen vechten / ſlaende ons Heer ten huyſen uyt ſeer ſchandeleus en tot ſpot vande HH. Apoſtelen / het welck niet en betaemde / ondertuſſchen den Portugies comende om ſijn ſtuck te haelen / en ſiende ſulcken ſpectaeckel wert ſeer tooznich / en Moſtaert niet vindende (die hem had doen looghenen t'huys te weſen) heeft 't ſelve ſtuck van achter met een merckelijck teecken gheteeckent / ende is ſoo datelijck by den Marckgrave Paſtoor vande Parochie ende andere Officieren ghegaen hun biddende met hem te comen ten huyſe van Gilis Moſtaert om te ſien het ſpectakel dat den ſelven tot ſpot ende ſchandael vande H. Kerck / aldaer had gheſchildert ende hun den inhouden verclaert hebbende ſijn mede gegaen / Moſtaert door de venſter ſiende den Marckgrave dito Portugies ende Paſtoor met meer andere Officiren naer ſijn huys comen / heeft het ſtuck (dat hy alreede met eenen natten doeck had uytghewiſcht) met den rugghe vanden muer gheſet / en is ſonder achterdencken en gheruſtelijck aen ſijnen Eſel ghevallen / om ſijn ander werck (dat hy by de handt hadde) te verboozderen. De Perſoonen ghelijck vooꝛſchꝛ. is boven comende / en vragende aen Moſtaert waer dat alſulcken ſtuck was als hy vooꝛ den Portugies hadde gheſchildert / heeft het aenghewesen / den Portugies ſeer jeverich ſiende naer ſijn ghemaeckt teecken d'welck hy daer op noch vondt / heeft het ſtuck omghekeert / en daer niet anders als een devote Avontmael op vindende / meynde 't ſelve enckel toovery te weſen / waer door den Portugies beſchaempt ſtont / en Moſtaert protesteerde van injurie / ſoo dat den Portugies het meeſte ongheluck ende ſchaempte was halende die ghenoech te doen hadde om Moſtaert te ſtillen ende volle ſatisfactie te gheven. Meer vremde boertigheden heeft hy uytghe-

werckt

werckt te lanck om hier te verhalen / hy hadde oock eens gheschildert een Oordeel daer hy sijn selven inde helle brocht / en met sijn Cameraden sat en tick-tackte. In sijn sterven liet hy aen sijn kinders achter de heele wereldt / segghende dat sy daer inne ghenoech souden vinden / maer moesten het sien te winnen. Hy is ghestorven in goeden ouderdom in't jaer 1601. Sijn Wercken sijn by de Const-minnende Gheesten veel te sien / en worden by de Lief-hebbers in groote weerden ghehouden.

PEETER BREUGHEL.

IN't jaer 1552. isser binnen Antwerpen oock gheweest een Constich Fraey Meester inde Schilder-const / by naem Peeter Breughel soo Carel van Mander beschrijft. Gheboren van een Dorp ghenaempt Breughel, niet wijt van Breda. Welcken Naem hy met hem ghedraghen heeft / ende sijn Naecomelinghen achter ghelaten. Den Natuer heeft wonder wel haren Man ghevonden / ter wijlen hy (onder de Boeren gheboren sijnde) een groot Constenaer was in Boeren kerremissen en boertighe actien naer te schilderen / daer ons vred-samich Nederlandt met recht op roemen mach. Hy heeft dese uytnemende ende noot-volpresen Const gheleert by eenen Peeter Cock van Aelst, wiens Dochter hy naermaels trouwde / hy hadde veel gheleert uyt de handelinghe van Jeroon vanden Bosch en maeckten oock seer drollighe en viese spoockerijen / waerom hy van veel wert gheheeten Peeter den Drol. In sijn reysen heeft hy veel ghesichten naer het leven ghedaen / soo dat hy (wesende in d'Alpes, al die berghen en rotsen had ingheslocken) en t'huys comende wist de selve op doecken en panneelen soo aerdich te spouwen dat het ghelijck mirakels sijn op de wereldt door de Const ende soete manier van handelingh die daer in uyt-ghewerckt zijn. Ende om niet buyten de spore van mijn voorghenomen grondt-stuck te loopen / om niet / segh ick / buyten den wegh van onse eeuwe te dwaelen / soo laet ick de eer aenden voorschz. Constrijcken Mander die van desen ouden Breughel wijder en breeder in het Boeck der Neerlandtsche Schilders gheschreven heeft. Maer om den Lof van Peeter ende Jan Breughel (des voorschreven Peeters Sonen) gheruchtbaer te maecken / daer Mander niet af en spreeckt als dat sy gheweest sijn goede Schilders / dat Peetet Breughel is gheweest een goet Conterfeyter naer het leven / die gheleert heeft by Gilis van Coninckstoo en Peeter van Aelst. Soo wil ick daelen op den top der Consten die Ian Breughel (diemen hier den Flaweelen Breughel) soo heeft ten voorschijn ghebrocht / my soo veel materi ghevende / dat ick de penne te swack kenne om sijn verholentheydt van Pictura ten vollen in Rijm te stellen / want hy niet alleen en was ervaren in cleyn Figuren en ghesichten van Lantschap soo uytnemende te maecken daer den Natuer niet voorder en can comen / maer heeft oock uytstekende gheweest in Blom-schilderen / daer hy door edelheydt en soeten aert (die in dese Const verborghen sijn het leven schier afronteerde. Ghelijck aen veele van sijn Wercken compt te blijcken / ende namentlijck aen den Const-barenden Geest van Daniel Zeghers die sijnen Discipel is gheweest / en soo heeft aenghenomen dat sijn blom-

men onweerdeerlijck dooz hun groote cracht wozden gheestimeert.

Ten selven tijde heeft oock gheweest eenen Ioos de Momper die seer erbaren en wonder uytstekende was in't Schilderen der Ruinen / Steenrotsen / Waterballen en gronden. Soo dat ick tot sijn meerder eer wel mach singhen dese naervolghende veersen.

SOo haest den mensch besiet de Const van *Mompers* berghen
Den lust sal hem terstont met grooten jever terghen
Om dat sijn edel werck soo geestich is ghestelt
En door het veer verschiet soo fraey in d'ooghen spelt
De Rotsen steyl en hoogh, hier en daer af-ghemortelt
Daer somtijts compt een beeck van water door ghebortelt.
Steen-gronden wonder net, beset met groen gheboomt
Waer by een claer Rivier tusschen de Bruggen stroomt,
Van achter blauw gheberght soo wijt de oogh can draghen
Daer med' wist *Momper* seer de menschen te behaghen,
Iae tegenwoordighlijck sijn Const soo wert bemint
Dat sy vry meerder lof en grooter eer verdient.
Besonderlijck wanneer hy toetsten de panneelen
Uyt eenen cloecken aert met sijne gout pinceelen
En dat sijn Conste was van *Breughel* ghestoffeert
Met kleyne Boetsery oft Ruyterkens te Peert
Met Muylen hier en daer, met Schaepkens inde weyden,
Met Pellegrims beschelpt en huysken tussen beyden
Een blauwlijvighe locht, daer 't Sonnen licht door straelt
Dat uyt een lichte wolck op *Mompers* berghen daelt;
Dat is het uyterstten dat ons *Pictur'* can gheven
Soo wonder schijnt des' Const te wesen 't tweede leven.
Wie isser oyt gheweest van over hondert jaer,
Die oock in't cleyn soo net ghelijck als *Breughel* waer
De soetheydt van sijn Const en is niet te waerdeeren,
Soo scherp, soo snel en mals, was hy in't ordonneren.
Gheen Diamant en gloyt in jemandts oogh soo schoon
Als *Breughels* Const die hier verdient een Lauwer Croon.

Daer

Daer by ſijn Blommen ſijn ſeer ſoet en wel ghetrocken
En menich Gheeſt tot Conſt en nieuwe luſten locken
Om haere Edelheydt die daer van binnen leyt,
Die den Natuer beſchaempt wat dienter meer gheſeyt?
Soo maelde *Breughel* af in ſchijnſel van het leven
Al wat Natuer vermocht in't blom-ghewas te gheven
En maeckt door ſijne Conſt de ſnelle bie verſtelt
Als ſy 't gheblompt beſiet, en ſweeft plat teghen 't belt.

ADRIAEN BROUVVER

Schilder uyt Vlaenderen.

WAt een ſtadich voornemen met een blijtich volherden al vermach om te comen tot den uyterſten ende hooghſten graedt van den Natuer / is wel ghebleken aen Adriaen Brouwer die in ſijnen tijdt is gheweeſt een vande beſte over-vliegers der Schilder-conſt / die alle ſijn ſtudie ende vermaeck des gheeſts hadde in t Schilderen van aerdighe ende ſeer vremde voetſerijen en voertighe converſatien. Deſen Brouwers (ghebooren in Vlaenderen) en heeft niet minder ſijn ſpeculatien ghenomen inde vremde hanteringhen der menſchen als den voorſeyden Gilis Mostaert: ſoo dat ſijn leven door geeſtighe aventuren (die hy heeft ghehadt) noch langh inde ghedachtenis ſal blijven. Sijn verſtant was ſoo groot / dat hy onder den deckmantel van ſpots-ghewijſe / redenen en manieren / de ſotte dulheydt des werelts wiſt aen jeder te ontdecken. Hy ſpelden tot Amſterdam eens eenen gauwen-treck daer veel leerſaem leſſen coſten uyt ghetrocken worden: als wanneer hy (op Zee gheweeſt hebbende) vanden vyandt gans berooft was / ende met groot gheluck ſijn leven behouden hadde / ende geen middel vindende om hy te leven / boven dien naeckt ende bloot / heeft de handt aen het palet gheſtelt ende door ſijn erbaren wetenſchap der Schilder-conſt terſtont geldt weten te becomen / en heeft van grof ſlecht lijnwaet doen maecken een cleet ende mantel naer de mode / d'welck hy daer naer ſeer geeſtich wiſt te witten met lijmberf ende daer op te ſchilderen ſeer fraey ende aerdighe blommen dat het kleet ſich verthoonde oft het vande beſte ende coſtelijckſte ſtof des werelts hadde ghemaeckt gheweeſt daer Brouwers alle dach mede ginck vroncken: de Damen ende modige Joffvrouwen op deſe ſtof ſeer jeloers zijnde / trachtende de ſelve in eenighe winckels van Amſtelredam te vinden / om hun ſelven daer mede op te cieren / en luttel peyns den dat Brouwers ſelver den wever der voorſchz. ſtoffe hadde gheweeſt / ghelijck daer naer is ghebleken. Want Brouwers (zijnde in een Comedie / die inde Academie van Amſtelredam werdt gheſpelt) ſprongh naer het eynde van de ſelve Comedie op den Theater / hebbende in elcke handt een natte ſchotel-vodde (en ſeyde teghen alle

de Omstaenders die daer in groot ghetal bergadert waeren) in dese oft dierghelijcke woorden: vrinden vande wereldt / en weest niet verwondert over de seldsame costelijckheydt van mijn Cleedt / daer soo menighe oogh der Amstelredamse Joffvrouwen ende Edele Damen hebben op gheloert: jae ghetracht om vande selve stoffe te vinden / ghelijck de selve nievers en is te becomen / upt dien ick alleen daer van den wever ende inventeur ben / en om te thoonen dat het niet en is als ydelheyt / bedroch / ende ydelheyt / soo sult ghy vinden en moeten bekennen dat het met de wereldt aldus ghestelt is als met dit Cleet / die bedrieghelijck ende valsch is. Waer mede hy het selve Cleedt af-wiesch / en met de voorseyde twee schotel-vodden de blommen en helle coleurkens soo schoon dede vergaen datmen niet meer en sach als het grof ende slecht lijnwaet. Siet hoe veer de verstanden van perfecte Meesters sijn swierende. Hoe veer dat hunnen gheest de stoffe gaet soecken om de ydelheydt des wereldts aen hoogheerdighe menschen voor ooghen te houden.

Mundus exteriora rerum ostendit, interiora tegit.

Voorwaer de wereldt thoont haer van buyten soo aengenaem en schoon voor d'ooghen / als sy van binnen grouwelijck en schroomlich in aensien is. Al het gene sy weet te bedecken tot op het lest / als wanneer den Mensch soo diep in haer wellusten verdroncken leyt / dat hem onmoghelijck daer is upt te raecken.

De wereldt is een ydel schijn
Van binnen valscheyt en fenijn.

De woeste Zee thoont haer aenden Schipper somtijts calm en stil / maer houdt van onder bedeckt de clippen en steenrotsen die het schip dreyghen / en daer naer ten grondt trecken. De wereldt schenckt den mensch lichtelijck eer / staet / ende wellust / maer houdt bedeckt de perijckelen die daer in gheleghen sijn. Soo heeft de
2. Reg. 19. wereldt oock verthoont aen Absalon den glans der Coninckelijcke dignitepten / de ghehoorsaemheydt der ondersaten / de Regeringhe der Provintien / de Coninckelijcke Macht over de leghers en al den wensch der wellustigheyt / maer heeft bedeckt de perijckelen die in elck besonder verborghen laghen / sy en heeft hem den boom niet ghethoont daer hy met sijn gout-geele hayr sou aen verweirren / noch de lancie niet laten sien daer hy door Ioab mede sou doorloopen worden. De wereldt heeft de ooghen van Judas verblint door de vermaledijde penninghen die hy inde
Math. 27. Sinagoge had ontfanghen ende daer voor onsen Salighmaecker verkocht / en heeft hem niet ghethoont den boom daer hy hem daer naer aen sou verhanghen. My dunckt dat onsen Constrijcken Brouwers sulckdanighe gheschiedenissen en duysent meer ander die door de bedrieghelijckheyt des wereldts comen te gheschieden / niet qualijck met sijn beschildert lijnwaeten cleedt te pas en brocht. Waerom ick voorder sijnen handel van Rijm-const sal ontdecken.

Den smaeck van *Brouwers* Const, die *Brouwers* heeft ghebrouwen,
Die sal de wereldt noch ghewis al lanck onthouwen,
Die arm van gheeste was, maer inde Const heel rijck,
Seer wreck aen al sijn werck, in't gheven mindelijck.

Hy

Hy menghden ſijn vermaeck door Conſt met wonder voordeel,
Hy trachten naer gheen Eer, maer naer een vlijtich oordeel,
Om dit met claerder ſin te dringhen in't ghemoet
Hy heeft altijdt veracht al 's wereldts ydel goet.
Was traegh in't Schilderen, en milt in het verteren
Met 't pijpken inden mont, in ſlechte pis taveren,
Daer leefden ſijne jeught, ſchoon hy was ſonder gelt
Ghelijck hy meeſtendeel was al den dagh gheſtelt,
Maer ſijne wetenſchap, daer hy ſijn hop' op bouwde,
Op 't leſt ſijn voordeel was, daer hy hem op betrouwde.
Hy loegh met 's wereldts pracht en achte meer de Faem
Die hy door Conſt vercreegh, tot lof van ſijnen Naem.
En ſoo hy was in't werck, ſoo droegh hy hem in't leven
En heeft tot 's wereldts ſpot veel aepery bedreven.
En als hy was in noot by eenen ſtueren weert
Daer hy had eene ſom van vyftich pont verteert
En had hy cruys noch munt om hem dan te betaelen,
Soo ded' hy wat papier, wat enck, en pennen halen
Om niet tot ſijne ſchandt te ſpelen broecxken uyt
Die dickwils niet en was weert een ſes dobbel duyt.
Daer hy met cloeck verſtant een aerdich beldt op ſtelde,
En ſoomen hem daer voor gheen hondert daelders telde,
Soo wierp hy ſijne Conſt met haeſten in het vier
Schoon datmen twintich pont hem bode voor 't papier.
En woumen hem voor een van ſijne teeckeninghen
Gheen hondert pattacons oft hondert croonen bringhen
Geringh liet hy ſijn werck verſengen inden brandt,
En liever bleef hy cael, jae ſitten in veel ſchandt.
Al ſijne ſnaeckery waeren miſmaeckte boetſen
Die hy ſoo aerdich wiſt met d'eel pinceel te toetſen
Dat niemandt ſijns ghelijck in onſe Eeuw en is
Die ſoo compt over een met ſijn gheſteltenis.

Hier

Hier ſietmen eenen Boer van ſatticheydt ſtaen ſpouwen,
En 't wijf met eenen ſtock, om ſijne huyt te touwen,
Daer eenen Boots-gheſel met 't pintjen inde vuyſt
Hier eenen Fielen-roth dat met de caerten tuyſt.
Daer ſtopt een vieſe ſnaeck de verſe toeback-pijpen
Hier ſietmen eenen quant naer 't meyſens voorſchoot grijpen.
Daer vechtmen om 't ghelach met pot, ſtoel, ende banck,
Daer ſietmen boers ghevry, daer vreught ghemenght met ſanck
Hier vaeght een wijf haer kindt dat hem heel heeft beſcheten.
Daer ſietmen eenen hondt den heelen huſpot eten;
In fin al 't gen' men ſiet in ſijne ſchoon Schildry
En is niet als ghewoel van alle apery.
Waer in dat *Brouwers* noyt jemandt en heeft gheweken,
Iae altijdt door ſijn Conſt daer in heeft uyt-ghefteken.
Als *Rubbens*, en *Van Dyck*, en ander Meeſters meer
Beleden dat hy heeft behaelt de grootſte Eer,
Door ſijne Edelheydt en geeſtighe Manieren
Waer med' hy ſijne Conſt ded' in malcand'ren ſwieren,
Diemen noch hedendaeghs voor d'alderraerſte hout
En noch ſeldſamer wordt, hoe datſe meer verout.
Men ſach naer ſijne doodt niemandt om 't goedt crackeelen:
Want hy niet achter liet als eenighe pinceelen,
Met eſel en pallet, maer ſijne Schilder-conſt
Die wordt van jeder een door d'edel Faem bejonſt.

GRAF-

GRAF-SCHRIFT
Op den ontsterffelijcken Gheest van
ADRIAEN BROUWER.

SIET DESEN SARCK BESLVYT BROUWERS VERTEERDE LEDEN
DIE MET HET CLOECK PINCEEL MEER ALS APELLES DEDEN.
EEN GEEST VAN HOOGH VERSTANT, DIE 'S WERELTS PRACHT VERSTIET,
EN ACHTEN HET GHEWIN EN RYCKDOM MIN ALS NIET.
MAER NAER SYN BLEECKE DOODT DE CONST NAER D'EERE DRAEFDE
WANNEERMEN SYN GHEBEENT VYT D'EERSTE GRAF OMTGRAEFDE.
DEN ROEM VAN SYNEN GHEEST SOCHT DE ONTSTERFFELYCKHEYDT
ALS 'T LICHAEM WERT MET LOF IN'T TWEEDE GRAF GHELEYT
NIET OM SYN EDELDOM OFT CLOECKE ORLOGHS SLAGHEN
WERT BROUWERS NAER DE KERCK VAN'T KERCKHOF GHEDRAGEN:
MAER D'EERSTE GRAF DAT SCHEEN TE WESEN NIET GHENOEGH,
OM DAT SYN GROOTE CONST NOCH AL VEEL SWAERDER WOEGH.

GEERAERT

GEERAERT SEGERS

Conſtich Figuer-Schilder van Antwerpen, gheſtorven Anno 1651. den 18. Meert.

SEGERS die is vermaert in veer en vremde Landen
Om ſijne cloecke Conſt, het puyck van veel verſtanden
Hy was ſeer lieffelijck en mals in al ſijn werck,
Seer krachtich in pinceel, devoot, en wonder ſterck,
Die dickwils 't s'menſchen hert in't aenſien heeft bewoghen,
Jae menich ſnelle oogh voor 't leven heeft bedroghen.
JTALIEN bekent ſijn hooghe weerdigheyt
Die ſijne Schilder-conſt de wereldt door verbreydt:
Waer op Antwerpen roempt daer SEGERS was gheboren
Die was een Conſtich Gheeſt van duyſent uytvercoren.
En ſchoon de bleecke doodt hem nu begraven heeft,
Sijn Conſt vol wijs vernuft noch op de aerde leeft,
En in het hemels Rijck daer leven al ſijn deughden
Die hebben ſijne ſiel van hier ghehaelt met vreughden.
De wereldt erft ſijn Faem met grooten lof en prijs
Sijn deught won voor de ſiel het eeuwich Paradijs.
Sijn Conſt ſal dickwils noch, jae over hondert jaeren,
Aen menich goede ſiel veele devoti baeren:
Midts hy de Paſſi Godts ſoo wel heeft af-ghemaelt
Dat ſy uyt s'menſchen oogh al veele tranen haelt.
Wanneer men ſterck beloert haer ſoet en ſuyver wercken
Wat daer al groote cracht en aert is in te mercken
Waerom den Spaenſchen Vorſt hem thoonden groot faveur;
De la maiſon Royale te weſen Serviteur.
Soo wordt deſ' Conſt bemint, dat al de hoochſte Heeren
Haer met den elſten ſtaet en grootſte pracht vereeren.
Gheen Keyſer is ſoo Eel, ſoo rijck oft hoogh van macht
Die meer den Eeldom als de Schilder-conſte acht,
Soo haeſt den Edelman wordt van Fortuyn verlaten
En dat hy arm (als Job) moet bed'len achter ſtraten,
Soo hy het Edel werck der Schilder-conſt hanteert,
Den Eeldom t'minſte niet daer door en wordt onteert.
Maer gaet hy door den noodt een ander ampt beginnen,
Al werckt hy dach en nacht, om ſijnen coſt te winnen.
Het ſchijnt dat hy daer door den Eeldom doet te cort,
Ghelijck het hedendaeghs dickwils bevonden wort.

GERARD SEGERS

Tres expert peinctre en grand il a faict beaucoup de belles pieces principalement en devotion, a long temps demeure en Italie comme aussi en Espaigne dont le Roy lui a honnore du tiltre de serviteur de la maison roiale, tient sa demeure a present en Anvers ville de sa naissance faisant illec de belles œuvres.

Ger. Segers pinxit. *Pet. de Iode sculpsit.* *Ie. Meyssens excudit.*

LOVVIS DE VADDER

Landtſchap Schilder van Bruſſel.

SOo haeſt als *Cibele* den ſomer had ontſloten
En dat *Tellurus* ſchoot met luſt was overgoten,
Van *Cloris* ghepalleert, van *Veſta* op-gheciert,
Van *Flora* met gheblompt op't ſchoonſt ghecoloriert.
En dat het vruchtbaer hooft van *Ceres* werdt beſchenen
Door *Phœbi* ſtralen licht, en ſwinters kouw verdwenen,
En dat den groenen Eyck met bladers was ghelooft
Den grijſen tijdt vergaen en van ſijn kracht berooft,
Dat al de *Driades* en Somerſe vrindinnen
De ſchoon *Caſtalides* en ſoete boſch Godinnen,
Sijn in haer volle vreught en uyterſte ghenucht,
Dan ſachmen VADDERS gheeſt maeyen des Somers vrucht,
Dan ginck hy naer het wout in't dichtſte vande boomen
Om hunnen loſſen aert in't leven by te comen,
Als *Titan* lach en ſliep en dat *Auroor* op rees
Die hem in't groene wout veel ſchoon gheſichten wees,
Ter wijl hy met pinceel de cracht des booms ginck ſoecken,
En ſtelden die ſeer fray op ſijn en effen doecken
Van voor ſterck uyt-ghediept dat 't leven ſchier gheleeck,
Soo wonderlijck ghetoetſt dat 't leven niet en weeck.
De beecxkens hier en daer met cruyt en lis bewaſſen
Daermen de boomen oock ſiet ſchijnen inde plaſſen,
De gronden wel verdeylt, 't gheberght ſoet uyt ghehaelt
Daer 't flickerich gheſcheen van't Sonnen licht op-ſtraelt,
Dat wiſt de VADDERS gheeſt ſoo aerdich te verdeelen
Seer crachtich naer de Conſt met ſijne verf pinceelen,
Dat niemandt in ons Eeuw ſijn werck ſoo naer en compt
Beſonder in het groot daer ſijne Faem op-roempt.

AEN-

AENMERCKINGHE.

Dry dinghen sijnder inde wereldt die den Mensch meest tot de Schilder-const beweghen: dat is / het geldt / de eer / ende de liefde. Maer die beweeght wordt tot de Const ter oorsaecken van het geldt / die wordt op't lest vande giricheydt beseten / daer hy een slave van wordt / en dickwils verliest de volmaecktheyt en diepste wetenschap van Pictura. Ende die ghene aenghelockt wordt tot de Schildery door de eer / die wordt beseten vande ydel glorie / hoe wel hy de uytterste wetenschap der volmaecktheyt hier door niet en verliest / maer wordt licht berooft van sijn wijsheydt. Eyndelijck die tot dese Const wordt ghetrocken alleen door enckel liefde / die en verliest gheen wetenschap / om dat de neerstigheyt verduldicheyt ende ghewilligheyt arbeyt hun ghedurich by blijven en hun leyden tot de verholentste volmaecktheydt der natueren. Dese leste gaeve heeft ghehadt eenen Michiel Mierevelt ghebooren van Delft, wiens Vader was eenen Silversmidt / ende om dat hy was uytstekende fray in't Conterfeyten / werdt van Mauritius Prins van Oranien seer bemint / ende voor sijnen Schilder aenghenomen. Eenen Wenslaus Coebergher die Prefect is gheweest vanden Bergh van Bermhertichevdt tot Brussel / ende eertijts menschelijck Figuer-schilder van Albertus Aerts-Hertoghe van Brabandt / was seer wonder in ordonneren ende naer het leven te schilderen / dat hy niemandt in sijnen tijdt en heeft gheweken. Eenen Gaspar Ravestijn Conterfeyter en fray ordonnantie Schilder inden Haghe / heeft sijnen naem niet min als de voorgaende door sijn soete handelingh der pinceelen ruchtbaer ghemaeckt / als oock eenen Palamedes Palamedessen Batali-schilder in Hollandt / de welcke soo aenghenaem en fray in ordonnantien sijn gheweest / dat hun Conste by alle Lief-hebbers in groot aensien en vermogen wordt ghehouden. En noch meer andere / die ick om corthevdt wille heb goet ghevonden in Rijm te stellen: om de Weet-lievende ende Const-minnende jeught ondertuschen een veranderinghe te gheven / ende door langhe Prosa den lust niet te benemen.

Michiel Mierevelt.

Wenslaus Coeberger.

Gaspar Ravestijn.

Pallamedes Palamedessen.

Siet eens den cloecken aert in d'edele Schildrijen
Van *Palamedessen* vol oorloghs vechterijen.
En steenwijckx prospectif, en netten architeckt
Daer d'uyterste der Const wordt wesentlijck ontdeckt.

De Ordonnantien van gheestighe Figuren,
Die *VVolfaert* en *Pepijn* met hulpe der Naturen
Af-maelden op den doeck oft fijn gheschaeft panneel,
Beschamen 't leven schier, soo cloeck was hun pinceel.

De ſoete Conſt daer by van *Henderick van Balen*
Can menich droef gheſicht uyt 's menſchen herte haelen
Wanneer de oogh beſiet ſijn Conſte, heel devoot
En gheeſtich uyt-ghewerckt, ſoo wel in't cleyn als groot

Rombouts heeft oock de Conſt der vry *Pictur'* doen leven
En heeft haer eenen glans door haer pinceel ghegeven
Als van hem 't Crijghs ghetuygh wert aerdich af-ghebelt
Wacht-huyſen daermen tuyſt en met de caerten ſpelt.
Daermen ſtaet ſinternel oft dobbelt op de trommel
En leyt de wachten af met ſchrickelijck ghedommel
Oft daermen in het ront ſiet gheven 't ſtille woort
En daermen ſlaet revel op't ſluyten vande poort.

Niet min en was vermaert *Ian VVildens* inde boomen
En *Rijckaert* in't gheberght, en loſſe water ſtroomen,
Dat al het geen Natuer can ſchencken aenden Menſch
(Beſonder inde Conſt) dat deden ſy naer wenſch.

Van Lier. *Peeter van Avont* was in't Naeckt oock poeſelachtich
In kinders ſonderlingh ſeer ſoet en wonder crachtich,
Seer mals in het pinceel, in't oogh heel aenghenaem
Waer door hy heeft verbreydt ſijn eere ende faem.

Daer by van *Lonius* ſeer vrempt in't ordonneren
In ſijn figuren vaſt, waer uyt de jeught can leeren.
En *Iſack Mijtens* is gheweeſt fray in pourtret
In't Conterfeyten ſoet, plaiſant en wonder net.

Wel hoe can mijne pen ſoo lanck den beck bedwinghen
Om oock den lof van *Franck* hier in het licht te bringhen
Eerſt hoe *Sebaſtiaen* met rijpe aerdicheyt
Te ſchild'ren wiſt 't ghewoel van Oorlogh ende ſtrijt

In

In landtſchap en figuer heeft hy oock uytgheſteken
En heeft in ſijnen tijdt niemandt daer in gheweken,
  En daer by *Gabriel* was ſoo in Conſt volmaeckt
  Dat hy *Picturas* gront in alles heeft gheraeckt.
Den *Ionghen Franck* in't cleyn ſoo geeſtich en manierich
Soo los en abondant, ſoo crachtich, eel en ſwierich,
  't Ghen' ſijnen lichten dach naer Conſt ſoo wel ontfanght
  En met een goet fatſoen in een ſoo geeſtich hanght
Dat ſijn vermaerde Conſt aen niemandt en ſal wijcken
Soo naer compt ſy Natuer, jae 't leven ſchijnt te g'lijcken
  Iſt in Hiſtorien van 't Nieuwe Teſtament
  Oft oudt Romeynſche volck, 't ghewoel is ſonder ent.
Het gen' ſijn eel pinceel daer in wiſt af te malen
En met een loſſen aert ſeer crachtich uyt te halen,
  Waer af de wereldt noch al lanck ghedencken ſal
  Want daer geen ſchimpers tongh op ſpouwen can haer gal.

VVENSLAUS COEBERGER

Van Bruſſel.

SChoon dat de bleecke doodt, *VVenſlaus* herte trof,
  Sijn Conſt het leven houdt, en wordt begaeft met lof.
Den *Erts-Hertoch Albert* die heeft oock wel gheweten
Dat ſijn Conſt overliep, van wonder fray ſecreten.
  Daerom namp hy den geeſt, van *Coebergh's* Conſte waer
  Die was in ſijnen tijdt, den grooſten Conſtenaer
Te hand'len met pinceel, beſonder in Figueren
Die ſchier het leven gaf aen alle ſijn Poſtueren
  Hy is door ſijn verſtant en Conſt begaeft pinceel
  Ghewo rden 's wereltds eer, en nu des Hemels deel.

GASPAR

GASPAR RAVESTYN

Schilder vanden Haeghe.

HEt huys van *Ravestijn* placht eertijdts te floreren
Door al het groot beſoeck van d'Eeel gheboren Heeren,
Die daer met grooten luſt, jverich dronghen aen
Om door *Picturas* Conſt op het panneel te ſtaen.
Die *Ravestijns* pinceel ſoo levendich af maelde
Dat hy in het pourtret de meeſte eer behaelde.
Waer in den Prins van't Landt oock ſchepte ſijn vermaeck,
Midts dat in *Gaſpars* werck het leven maer ghebraeck.

PALAMEDES PALAMEDESSEN

Batalie Schilder in Hollandt.

IS Palamedes op-ghekoeſtert
Van Mars, oft wel de wree Bellon
Oft vande furien ghevoeſtert
Het ſchijnt hy is des Crijghs-Godts ſoõ.
Om dat ſijn Cloeck vernuft het leven
Soo heeft door ſijn pinceel ontdeckt,
En ſulcken cracht aen Conſt ghegeven
Dat daer maer 't leven in ghebreckt.
Wanneer hy in ſijn wonder belden
Heel legher-tochten druckten uyt,
En 't Crijgs-volck in ſlagh-ordẽ ſtelden
Daer jeder tracht naer roof en buyt.
'tSchijnt datmẽ hoort de trommel roerẽ
En 't moort-trompet gheblaſen wort
Daermen ſiet de ſtandaerts voeren
En menich herten Coghel ſnort.
Den rooc door al het grauſaem ſchietẽ
Verdooft de ooghen met torment,
En al het droevich bloet vergieten
Het ſchijnt te nemen noyt geen endt.
Daermen menich helt ſiet ſterven
Door het ſpelen der Canons
Door het houwen ende kerven
Daermen breckt heel ſchadrons.

MIC-

MICHIEL MIEREVELT

Schilder van Delft.

DE Mier, die heele ſomer daeghen
Is beſich in het groene veldt,
En ſchier door aerebeydt verſtelt
Om Coren-graentjens wegh te draeghen.
(Proviſie voor de winters kouw)
Op dat ſy die dan eten ſouw.
Soo ſachmen *Mierevelts* ghedachten
Oock ſwieren op het glad panneel
Door Conſte van ſijn eel pinceel,
Waer med' heel daghen ende nachten
Hy was becommert inden gheeſt
Oft hy een Miere had gheweeſt.

CORNELIS SCHUT

Schilder van Antwerpen.

EN had de Eel Pinceel van *Schut* niet cloeck gheweeſt
(Waer uyt Natura ſoogh het leven vanden Gheeſt)
Den roem van haere Conſt en waer hier niet gheſtelt,
Van Dyck en had oock noyt ſijn weſen af ghebelt.
Midts d'overvloedigheydt van *Nazos* Poeſy
Leeft ordonnantich-rijck in alle ſijn Schildry.
Het werck bethoont de daet, wat dient het meer gheſeyt?
De Druck-pers wijſt oock aen ſijn Conſt vol aerdigheyt.

IOANNES SNELLINCKX

Schilder van Antwerpen.

DEn Snellen gheeft in *Snellinckx* wercken
Compt ons *Pictura* oock verstercken,
Die door haer cracht der Conſt bedroogh
Al menich ſcherp' en ſnelle oogh.
Wanneer men ſach het tweede leven
In ſijn Tapecery gheweven,
Waer in met ſnel en ſtouten aert
De ploeyen cloeck ſijn uyt-gheſpaert.

CORNELIS DE VOS

Schilder van Hulſt.

HOe can mijn penne ſtille ſtaen
En haren jever doch vergaen
Ter wijl' de Gheeſten ſoo vermeeren
En door hun Conſt dit boeck vereeren,
Ghelyck de wercken vande *Vos*
Seer aerdich, ſwirich, ſterck en los,
Die my ſoo veel materi ſchencken
Om hunne cracht te doen ghedencken,
Dat ick daer af niet veel en ſegh,
Midts Faem al langh hun eer heeft wegh.

HORATIO GENTILESCO

Italiaenſchen Schilder.

HOe geeſtich en gentiel, hoe fray in't ordonneren
Was *Gentileſco* niet in doecken te ſtofferen,
Te ſchild'ren naer de Conſt, naer reden en Natuer
Beſonder in het groot, in Landtſchap en Figuer.
Soo fray en aenghenaem, ſoo mals en ſoet verdreven
Dat hy het leven ſchier aen ſtof en aſch coſt gheven,
Daer ons de raſſe Faem ghenoegh van openbaert
Die ſijn eel Schilder-conſt de wereldt door vermaert.
De vrinden van *Pictur* beminnen ſijn Pinceelen
Om hun gentiligheyt, die ſy ons mede deelen
En ſchencken aende oogh van die de Conſt bemint
Daermen jentilen aert (als inden Naem) in vindt.

ANDRIES VAN ARTVELT.

Zee Schilder van Antwerpen.

HEt ſwalpen vande Zee, en 'truyſchen vande baren
Waer op men ſiet ſoo veel bepeckte Schepen varen,
Daer geene weghen ſijn, die jemandt ſpeuren can
En waer in dat verſuypt, ſoo menich oorloghs man.
Die ſomwijl calm en ſtil, en ſomtijts wel ſoo wonder
Door 't heete blixems vier, den wint en hollen donder
Door onweer en Tempeeſt haer ſoo grammoedich thoont
Dat ſelver, die het diep van haren ſchoot bewoont.
Wordt bangh door kille vrees, en al ſijn leden beven
Het gen' *Artvelt* ſoo fray gheſchildert heeft naer 't leven,
En ſelfs ghejnventeert, ſoo crachtich en ſoo ſoet
Oft hy van jonghs af aen waer op de Zee ghevoet.

ARIAEN VAN UYTRECHT.

Schilder van Antwerpen gheboren Anno 1599.
Ende ghestorven Anno 1651.

OM dat Adriaen van Uytrecht was een Schilder seer vermaert door de natuerlijcke Const die hy wist uyt te wercken in vruchten / soo levende als doode Beesten/ ende besonder: Indiaense Vogels en ander Pluymghediert. Soo heeft de faem hem oock willen ghenoeght hebben onder het ghetal der onsterffelijcke Geesten / want sijn wercken meest te sien sijn by de grootste Monarchen vande wereldt. Uyt dien dat hy Vranckrijck/ Provensen/ Italien/ Duydtslandt / ende meer ander deelen des wereldts ghesien en door-reyst heeft daer hy al menighe vruchten van sijn pinceel tot een eenwighe ghedachtenis / ende tot roem van sijnen Naem heeft achter-ghelaten / waer in te sien is / hoe goedertierentlijck den natuer hem moet gehandtreyckt hebben / die door de lichaemelijcke schoonheyt/ ende uytterste bevallijckheyt in sijn Const af te beelden in groot aensien/ ende weerde by den groote Vorsten gheweest is. Waerom werdt den grooten Schilder Apelles anders op-ghetrocken by Alexander den Grooten als om dese Const / waerom werdt den Thebeschen Arristides in weerden ghehouden / ende van Mirason Coninck van Elatea bemindt als om dese Const. Waerom werdt Ian van Eyck vanden Graef Philips van Charlois verheven als om dese Const. Waerom heeft Carolus Quintus Albert Duret de grootste eer bewesen als om dese Const. Hans Holbeen heeft om sijn Const het uyterste weldaet ontfanghen van Henrick den Achtste Coninck van Engelandt, eenen uytghemunten Schilder by Naeme Geeraert Dou placht Jaerelijcks te trecken vanden Agent van Sweden duysent guldens/ om maer alleen te hebben het eerste ghesicht van sijn Conste die hy met de Edele vry Pinceel ten voorschijn bracht / ende meer vremde weldaden hebben verscheyde Const-minnende Schilders van veel Monarchen des werelts ontfanghen. Ghelijck dock onsen Voorschreven Adriaen van Uytrecht groot gheluck heeft ghevonden by den Coninck van Spanien en ander Heeren alleen om sijn cloecke handelinghe inde eel Pinceel.

Hy heeft door sijne Const in beesten en in vrucht
Bewesen sijnen aert tot menich gheests ghenucht,
Want waer dat al sijn werck by jemandt heeft ghebleken
Is by de handelingh van *Snyers* vergheleken:
In Duydtslandt vintmen veel van sijn Const-rijcke handt
Van groote cracht en prijs, gheschildert met verstant.

GUI-

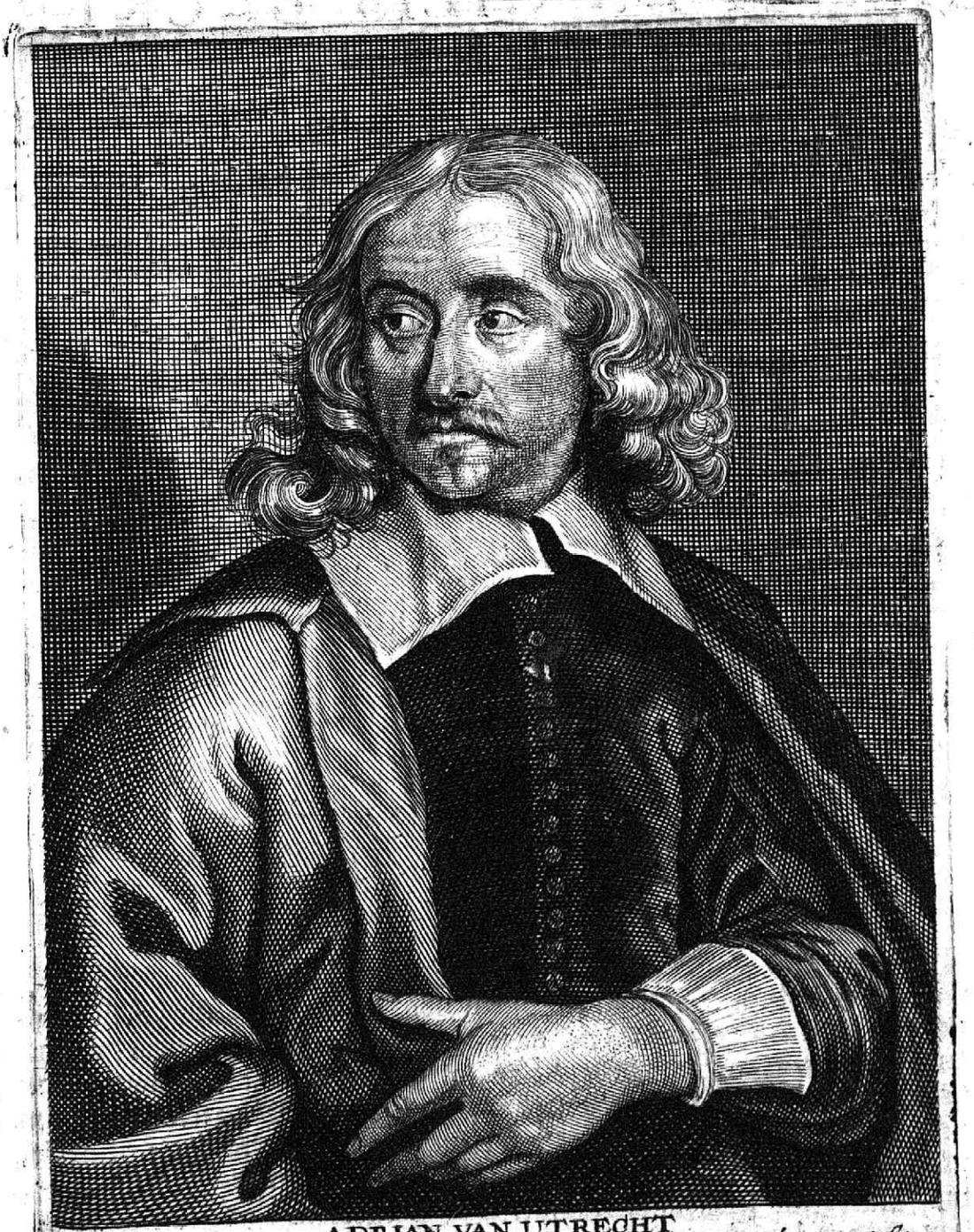

ADRIAN VAN UTRECHT

Ne en Anvers, lan 1599 le 12.me de Ianuier, il est un paintre fort renōmé pertout. son excercice est en fruicts, animauls mortes, et vifs, admirabilement, princepalement les poulees, cocqs d'Indes, et autres oiseaux. on voit de ses œuvres aupres l'Empereur, le Roy de Espaigne, et plusieurs autres grandes princes, et au pays d'Hollande. il at ete en France, Provence, Italie, et en Almaigne. et il se teint en la Ville d'Anvers. Ioan Meijssens pinxit et excud. Coenr. Woumans sculp.

GUILIAM EN GILIS BACKEREEL

Schilders van Antwerpen.

HOe wonder heeft Natuer twee geesten op ghekoestert
Twee Sonen van *Pictur'* en aen een borst ghevoestert,
Die voerden eenen Naem, nochtans geen een Pinceel
Verscheyden inde Const, en beyd' ghenoempt *Backreel.*
Den Eenen wist den gheest in Landtschap te ontdecken,
Den And'ren de Natuer der Menschen te voltrecken.
Den Eenen hiel den sot met 's wereldts domme pracht
Den And'ren heeft al meer den staet en d'eer gheacht.
Den Eenen stierf te Room, t'Andtwerpen stierf den And'ren
En sijn ghewis al veer begraven van malcand'ren.
Nochtans hun beyder Const noch inde wereldt leeft
Die aende jonghe jeught groote leeringh gheeft.

IAN DE VVAEL

Schilder van Antwerpen sterft Anno 1633.

oudt sijnde 75. jaeren.

VOorwaer men behoeft gheen sonderlinge proeve om te bethoonen dat Pictura is verciert met veel gaben die sy door de soete en stille Oeffeninghe schenckt aende Constenaers / ende doet de jonghe jeught op haer schoonheyt verlieven / de welcke gheen moyt oft arbeydt en sal sparen om de volmaecktheydt van haer achtbare Const soo veer te verlepen dat sy op het leste de selve eens compt te winnen / haer gheduerich met een soet vermaeckelijck behaghen aensiende / om tot de hoochste eer der glorie te gheraecken / dit can ghetuygen het leven van Ian de Wael die sijnen tijdt inde handtteringhe van Pinceel soo wel heeft waer ghenomen by den Ouden Franchois Francquen van Herentals (waer by hy gheleert heeft) dat hy sijn selven op corten tijdt bequaem vondt met sekeren Ian de Mayer te reysen naer Parijs, welcken Ian de Mayer oock een goet Schilder is gheweest alwaer hy (niet door de sorturyn van gheluck) maer door sijn Const alleen / rijckelijck werdt begaeft met veel eer / lof / ende groot vermoghen. Want hy heeft in sijnen tijdt veel fray en nette dinghen ghemaeckt en hadde een gratie van seer plaisant / ende lieffelijck te schilderen naer reden ende natuer.

IOOS VAN CRAESBEECK.

MEt het selve gheluck is oock ten hoochsten vereert gheweest seker Ioos van Craesbeeck den welcken van synen stijl was eenen Backer gheboren tot Brussel, ende gheliick Quinten Mathijs door de cracht der liefde (die eerst eenen Smidt was) quam tot de oeffeninghe der vry Schilder-const gheliick sijn grafschrift tot een eeuwighe memorie binnen Antwerpen ghetuyght / ende sept aldus: Conubialis Amor ex Mulcibre fecit Apellem. Dat is: naer onse Tael op desen sin te verstaen: dat de houwelijckse liefde van eenen Mulciber (oft smet) eenen Apelles heeft ghemaeckt. Soo is desen Ioos Craesbeeck niet door de cracht van sijn pael maer door den dzinck-pot ghecomen tot den vollen smaeck van Picturas soethevdt/ want ondertussen met dien grooten Meester Abraham Brouwers cliebende een stoopken en stoppende een toeback-pijpken / heeft hy allenskens de Schilder-const aenghenomen ende den oven verlaten/ siende segh ick ondertussen Brouwers dese Const handtteren / die hy met een wonderlijcke opmarckinghe soo wel wist naer te volghen datmen hem voor den tweeden Brouwers heeft ghehouden / ende gheliickmen sept voor een spreeckwoordt: soo d'oude songhen / soo pypen de jonghen / soo is de handelingh van Craesbeeck inde ghesteltenis des gheests ende Ordonantien met Brouwers Const over een ghecomen. Niet alleen in wercken / maer oock in manieren met boertighe aperijen te schilderen / en kluchtighen handel van leven te bedrijven / en gheliick hy eenen gauwen snaeck en drollighen grol was / soo heeft hy eens (aenden esel sittende) een diese inbeldinghe ghecreghen / latende hem voorstaen dat sijn vrouw liever een ander sach als haeren man / en om eens te proeven oft 't selve oock waer was / soo heeft hy sijn wambas van voor ontnopt ende op sijn bloote borst gheschildert een seer afgrijselijcke wonde met roode verf haer verthoonende soo natuerelijck ofter een waerachtighe wonde in sijn lichaem hadde gheweest / en sijn temper-mes oock met roode verf beschilderende / gonck plat op de camer uptghestreckt ligghen en schreeuwende seer grouwelijck om hulp al oft hy de doodt op de lippen hadde / sijn vrouwe comende met verbaesthevdt boven gheloopen / en siende haren man daer ligghen (die haer wijs maeckte dat hy by ongheluck in't mes ghevallen hadde) begost te lamenteren ende de wonde te cussen. Waer op Craesbeeck in dese oft dierghelijcke woorden antwoorde: Nau ghy sottin houdt u backhuys ick sien wel dat ghy my niet hebt ick en ben noch niet doodt. Sulcken ende meer ander cluchtighe trecken heeft desen Craesbeeck in sijn leven uptghewerckt / en om datmen naer sijn doodt sou sien upt de af-beldinghe van sijn wesen wat leven hy heeft ghelept / emmers van wat conditie oft natuer hy is gheweest en heeft hy met geen beschrijf vande pen / maer met de pinceelen ghethoont in sijn poortret / daer hy sijn selven niet en flateert met schoonheydt/ maer meer mismaeckt schilderde als hy in sijn selven was / sijnde somwijl gheschildert gapende / andermael spouwende oft maeckende eenighe grillen en treckinghen in't aensicht door het tongh-bijten banden annijs / op eenen anderen tijt met een plaetster op de een ooghe / en voorts ontallijcke schrijters / spouwers/

tupsers/

tuyſers / dronckaerts / bordeelders / luyſers / ſlapers / ſangers / en andere dolligheden heeft hy gheſchildert met groote neerſtigheyt ende ſtudie die by de Conſtkenders ſeer worden ghepreſen : waer op wel paſt dit volghende veers :

Al 't gen' werdt af-ghemaelt door Conſt-pinceel van *Brouwer*
Was eenen ſatterick, n'en ſchijter ofte ſpouwer,
En ſoo den Meeſter was ſoo was oock ſijnen Knecht
Want *Craesbeeck* Schilderden oock tuyſers oft ghevecht.

ABRAHAM MATHYS

Van Antwerpen.

TEn is niet te verwonderen dat in voorleden tijden in onſe Nederlanden de Edel vry Schilder-conſt werdt ghevoeffent ſonder gheleerthevdt oft ſtudie/ die de Italianen uyt de Antieque Belden hebben beſpeurt. Soo is nochtans te verwonderen vanden welſtandighen aert en crachtigh weſen die ſy ſoo voegh lieten ſien in hun belden ſoo fray gheſtelt ende wel gheroloziert als oft ſy het uyt den Natuer gheleert hadden / gheliick ghemerckt can worden aende Wercken van dien grooten Gheeſt van Abraham Matthijs / die met ſijn weerdighe pinceelſtreecken en loſſen aert tot de volmaeckthevdt van Pictura is gheromen als ghenoech aen al ſijn wercken binnen de ſtadt Antwerpen ende meer andere plactſen te ſien is.

ADAM

ADAM WILLAERTS

Gentil paintre de mers, bateaus, et de petites figures, sur le rivage, ports, et dans les petites baraques: il est ne en Anvers en l'an 1577. et il a pris sa demeure dans la ville d'Utrecht.

Ad Willaerts delin. *fr. vande Steen sculpsit.* *I. Meyssens excudit.*

ADAM VVILLARTS

Van Antwerpen, ende gheſtorven tot Vytrecht.

ONtwaeckt mijn ſlap vernuft, wilt uwe Conſten drijven
Om uyt een goede jonſt een geeſtjch rijm te ſchrijven
Tot lof en meerder eer van *VVillarts* cloeck verſtant
Die door ſijn eel pinceel de jeught heeft ingheplant
Veel leerſaem onderwijs, van 't leven 't achterhaelen
Om 't leven met pinceel in verven af te maelen.
Want *VVillarts* Schilder was daer by oock goet Poeët
Die wiſt *Picturas* cracht, die eenich Schilder weet.
Daerom wanneer den gheeſt wordt tot deſ' Conſt ghedreven
En tracht door ſijn verſtant te comen by het leven.
Soo dient hem een ghemoet vol rijpe raetſaemheyt
Waer in het jnnich mergh van alle reden leyt,
In deſe Conſt daer is een wetenſchap verborghen
Die menichmael 't ghedacht perſt met veel diepe ſorghen,
'T ghepeys dwaelt hier en daer en ſtaet gheheel beroert
Om dat ſomwijl den luſt een ſtrenghen oorlogh voert
Teghen den ſwacken gheeſt, wanneermen vroegh wilt weten
Picturas diepe cracht, en ſoeckt haer deught te weten
Want haer verholen deught heeft ſeker al veel in
Haer Conſt die wordt verſtaen op veel verſcheyden ſin.
Deſ' Conſt vol rijpe deught wiſt *VVillarts* wel te vatten
Als blijckt aen d'eel Schildry vol rijckelijcke ſchatten
Die hy ons achter laet ſoo fray en wel ghedaen
Dat ſy op't plat panneel ghelijck het leven ſtaen.
In water, brandt, figuer, Zee-haven en Rivieren
Daer med' wiſt hy ſeer net ſijn handelingh te cieren
Beſonder in het cleyn, t'gen' *Vytrecht* tuyghen can.
Die ſijne ſelſaem Conſt maeckt kenbaer alle Man.

IEAN

IEAN GUILLAUME BAUUR

Natif de Strasburg, il faisoit merveille en la miniature, il a demeuré a Rome chez le duc de Brassignano, l'an 1637. il estoit a Venise, et de la il est venu vers l'Empereur d'Almaigne Ferdinand, à Viene: estant son paintre, mourut l'an 1640.

Io. Guillelmus Bauur pinxit. *I. Meyssens fecit et excudit.*

IEAN GUILIAM BOUVVER

Conſtigh Schilder van Straesborgh, ſterft Anno 1640.

OM te thoonen wat de edele Schilder-conſt oock in waterverf oft verlichterije vermach / can gheſpeurt worden uyt de uytnemende Wercken van Jean Guiliam Bouwer, die mirakels vande Natuer ſchijnen te weſen / welcken Bouwer door ſijn Conſt Schilder is gheweeſt vanden Keyſer Ferdinandus den III. ende den Hertogh van Brabant tot Coomen. Welcke Conſt den ſelven Bouwer heeft willen onſterffelijck maecken; want de nettigheyt / ſuyverheyt / edelheyt / ſnelligheyt ende ghewoel van cleyn Figuerkens ſoo verr' als de ooghen connen draeghen / en ſoo cleyn als ſy connen ſien / en is met de pen qualijck te beſchrijven / en ſoo ſeer niet uyt te drucken als de eer van ſijn werck wel verdient. By d'edelſte Princen des Landts en de jeverichſte Conſt-beminders zijn ſijn wercken in groot aenſien / gheliick Anthonio van Leyen Mecenas van dit Boeck oock doet ghetuyghen door twee edel en ſuyver Oordonnantien in water-verf verlicht / af-beeldende den Legher van David, daer Abſalon aenden boom hanghende wordt van Ioab doorloopen / ende noch een ander vande ſelve grootte / de welcke ſchier alle Conſten des werelts beſchamen door de edelheydt en ſuyuer nettichept die daer in te beſpeuren is. Waerom den ſelven Willem Bouwer noch al meer loff verdient / en behoorden toeghewijt te worden als ick hier met mijn cleyn vermoghende pen voorts brenghe; waerom niet qualijck en wordt ghevueght by ſijne Conſt dit dus luydende ghedicht.

Can *Bouwers* cloeck Pinceel ſoo ed'le wercken bouwen
Op een ſoo cleyn begrijp van weynich parckement,
Waer op heel Leghers ſtaen, die vechten, kerven, houwen;
Iae ſchier ontelbaer zijn en woelen ſonder endt;
Soo moet de raſſe Faem van *Bouwer* eeuwich roemen
En blaſen met 't trompet tot een ghedachtenis,
Dat jeder *Bouwer* moet den overvliegher noemen,
Daer niemandt ſchier ſoo by in Conſt ghecomen is.

NICO-

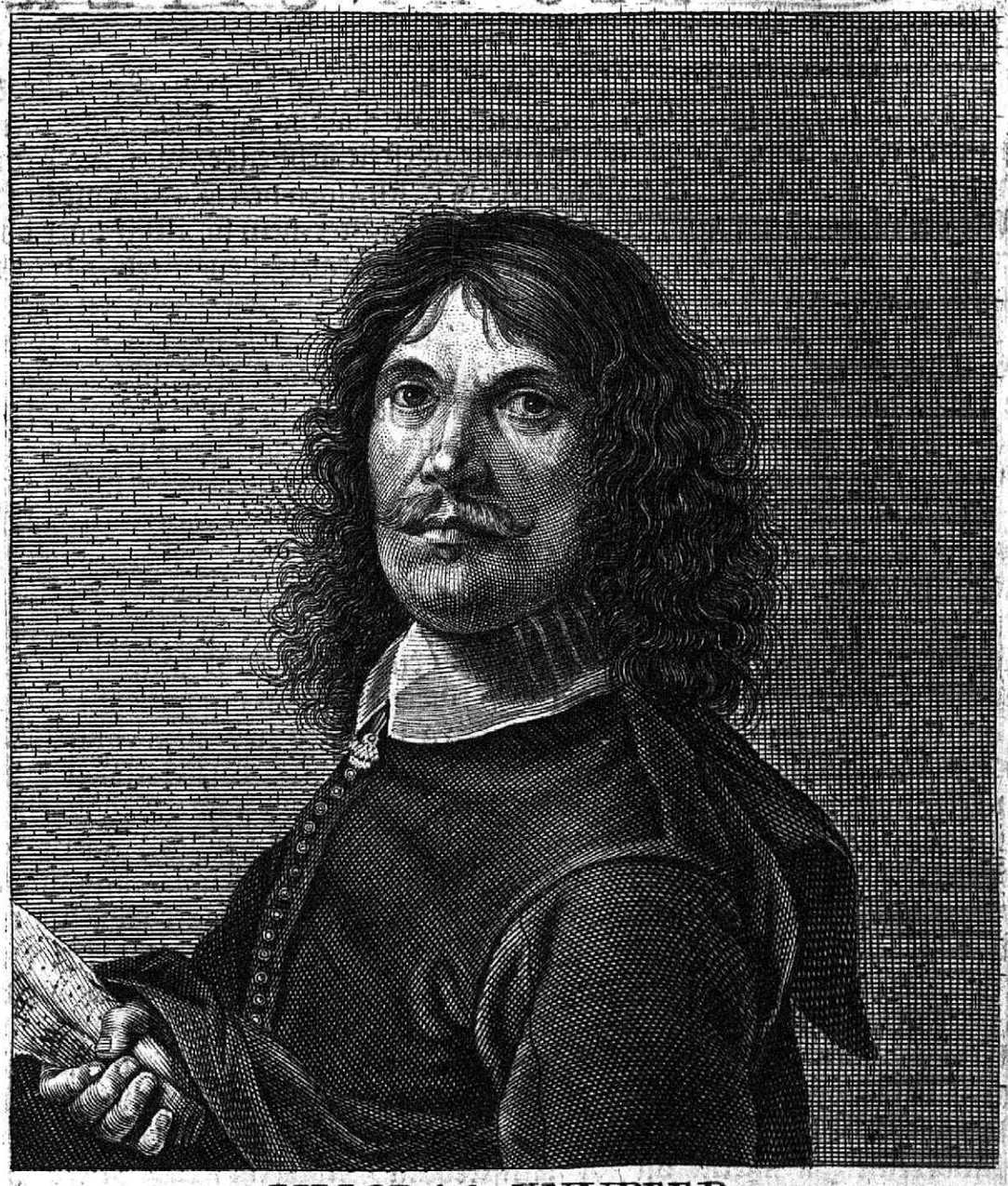

NICOLAS KNVPFER.

Peintre artificieux en figures. Il fit son apprentiſsaige a Lipsic, chez Emmanuel Nÿsen, l'an 1603. et du depuis a Magdembourg. Il vint l'an 1630. tenir sa reſidence en Vtrecht, chez Abraham Blommart, ou il at mis au iour quantité de pieces admirables tant pour le Roÿ de Dannemarc, comme pour aultres grands Princes et perſonnes curieuſes.

Nicolas Knupfer pinxit. *P. de Iode ſculpſit.* *Ioannes Meÿſſens excudit.*

NICOLAES KNUPFER.

NIcolaes Knupfer is gheboren van Lipsic Anno 1603. van Eerlijcke Ouders/ die dese treffelijcke Schilder-const van jonghs af is aenghegheboren upt de Natuer; want sijn Vader hem ter studie gheselt hebbende/ was meer gheneghen om mannekens op papier te maecken als te schrijven den Thema die hem vanden Meester gheghéven was / en al was sijn Meester hem somwijl daer over berispende / ende dat hy niet min vanden Vader ghecastijdt en wierdt / ende menighe statighe roede creegh/ om dat hy de boecken van binnen en buyten berladde met Figuren / Peerdekens / en alderhande Beestjens soo hem de Natuer aenwees/ soo en waren de muren van sijn huys daer oock niet vry af. Onder al hadde hy op de muer van sijn camer seer gheestich af-ghebeldt de Historie van Ulysses, daer Homerus af schrijft/ daer den selven Ulysses naeckt is comende by Nausica, waerom hy oock vande Meydt leelijck afghetrocken werdt / midts de muer (naer haer oordeel) met de swerte col' bedoven was / tot dat den Vader (siende hem meer gheneghen tot de Schilder-const als de studie) hem alle de Ambachten die hy bedencken cost / gheschreven hadde op het papier/ en sijnen Sone voor hiel om daer upt een te kiesen die hem behaeghde: die niet anders en verkoos als dese vry Schilder-const die hem aenghegheboren was / en eerst besteedt zijnde by eenen Schilder ghenaempt Emanuel Nijsen, daer hy twee Jaren by woonde/ werdt meest ghebruyckt voor eenen Knecht om den deghen achter hem te dragen; dan t'selve Ampt moe zijnde/ quam tot Maeghdenborgh/ daer hy sijnen cost won met Pinceelen te binden: daer naer by eenen Cladder gherakende nam hy daer in corten tijdt soo aen/ dat hy daer by ghebleven is tot sijn 26. jaren/ en comende in't jaer 1630. wederom tot Uytrecht, en siende hier en daer seer fray en aenghename dinghen van Pictura, werdt tot de Const soo ghepryckelt/ dat hy sijnen jever ende lust te kennen gaf aen Abraham Blommaert, den welcken hem in sijnen winckel een plaets verleende / alwaer hy eerst door neerstighe oeffeninghe ende goede onderwijsinghe is gheraeckt op den trap van Picturas volmaecktheyt ende is soo verre ghecomen/ dat hy voor den Coninck van Denemarcken ghemaeckt heeft dry constighe Stucken af-beldende sijn Ghestaeht en andere Velt-slaghen/ daer sijn Voor-ouders in ghewees en de victorie behouden hadden. Voorts heeft hy noch seer veel seldsame Schilderijen ghemaeckt die tot Amsterdam / Uytrecht / ende meer vermaerde plaetsen te sien zijn.

Homerus.

Hoe can *Picturas* schoól dan oyt eens gaen verloren,
Ghemerckt noch daghelijcks des' Conste wordt herboren?
Soo daer maer eenich gheest door ouderdom vergaet,
Soo sietmen dat al weer een nieuw verstandt op staet.

JEAN

IEAN BYLERT

Paintre fort adroict en ſon art, il faict bien ſes ordonances, ſes figures ſont mediocrement grandes, et extrement douces. il eſt fils d'un viturier, natif de la ville d'Utrecht.

Io. Bylert pinxit. Petr. Balteu ſculp. Io. Meyſſens excudit.

IEAN BYLERT

Schilder van Vytrecht.

HEt jnnich vanden luſt en is niet t'overweghen,
Soo haeſt hy inden Menſch tot Conſten is gheneghen:
Als 't pandtcier van ſijn Deught beſchanſt wordt in't ghemoet,
Van liefd' en jever, dan wordt d'edel Conſt ghevoet.
Dit leert ons d'oude Faem van over langhe jaren,
En compt met goet fatſoen ons claerlijck openbaren,
Hoe altijdt inden Menſch erſt eenen loſſen luſt,
Die in het goedt oft quaedt ſoeckt ſijn volcomen ruſt.
Maer ſoo hy buyten ſpor' van neerſticheydt wilt ſpringhen,
Soo ſchijnt het traegh ghemoet den jever om te bringhen.
Voorwaer die eens de cracht van dit verwert gheſchil
Met rijpheyt overleyt wat dat ick ſegghen wil,
Sal vinden metter daet hoe dat den roep des Heeren
Sich anckert inden Menſch, om tot de deught te keeren
Van eenich edel werck, oft tot Godts eyghen dienſt,
Waer in dat ſamen ſteckt een over-groote winſt.
Dit ſien ick wel te recht in BYLERTS ſoete dinghen,
Die hy met ſijn pinceel wiſt geeſtich voorts te bringhen,
Dat hy van joncks af is tot Conſten aen-gheport,
Midts ſijn ſeldſame Conſt voor goedt ghehouden wort.
Dat ſijnen jever-luſt den tijdt heeft waer ghenomen,
En is door neerſticheydt in grooten naem ghecomen;
Tot eenen naem die is by ons onſterffelijck,
N'en naem die is bekent in menich Coninckrijck.
Die daer van jeder wordt ten hooghſten op-ghetoghen,
Midts dat ſijn weerde Conſt is van veel crachts vermoghen
Die noyt vergaen en ſal uyt 's wereldts ghedachtenis;
'T gen' UYTRECHT beſt ghetuyght, daer hy gheboren is.
Sijn dinghen zijn ſoo ſoet en lieffelijck ghedommelt,
Soo wel ghecoloreert, verdreven en gheſchommelt,
Dat de Natuer daer voor is menichmael verſtelt,
Wanneer ſy als Copy ſtaet neven BYLERTS belt.

IOAN-

IOHANNES VAN BALEN.

Bon Painctre en petit et en grand, il a este quelque temps en Italie, a pris son Commencement aupres son Pere Henderic van Balen. Il fut ne en Anuers l'an 1611, ou il ce tient mentinant,

Iohannes van Balen pinxit — *W. Hollar fecit* — *I. Meyssens excudit*

IOANNES VAN BALEN

Schilder van Antwerpen gheboren Anno 1611.

VAn *Balen* (die in Conſt oock ſeer ervaren was,
En brocht het leven ſchier (door Conſt) in doode aſch,
'T gen' hy met d'eel pinceel ſeer geeſtich maelden af)
Is door de bleecke doodt ghetrocken naer het graf.
En ſchoon hy deſe Conſt had vanden Vaer gheerft
Die op deſ' wereldt blijft, en nimmermeer en ſterft:
De handt is doodt en vrot, die wel gheſchildert heeft,
Maer ſiet van *Balens* gheeſt in hare Conſt noch leeft.
Sijn Conſt leeft door den gheeſt, den gheeſt verweckt de Faem,
Om door de Conſt te doen verrijſen ſijnen Naem.

AEnghesien de vry Pictura oft Schilder-conſt van ſoodanighe cracht is/ dat ſy naer hondert en meer jaren den Schilder (in manier van ſpreken) can doen verrijſen/ dat is de wereldt door verbreyden den Naem van ſoo grooten Conſtenaer/ die nochtans alsdan inde werelt noyt gheſien oft in Perſoon bekent en is; want buyten alle twijfel ſoo verandert de wereldt alle hondert jaren/ en naer hondert jaren can den Naem van eenen Schilder door Conſt noch leven ende bekent zijn / ghelijck de ſeldſaeme Schilderijen / ende gheſneden Beelden tot Roomen ende meer andere plaetſen de namen van ſoo veel Conſt-hanteerders (die nu dry hondert en meer jaren overleden zijn) tot op den dach van heden noch doen leven/ daer ſoo menich gheleert Man van ſchrijft ende hunnen lof tot verſterckinghe der Schilder-conſt verheft. Want hunne wercken de heele wereldt beroeren om van hen te ſpreken; en hoe wonder van conſt en cloeck van geeſt ſy gheweeſt zijn/ ende hoe langh ſy gheleeft hebben / het eynde is gheweeſt de doodt. Dien grooten Meeſter Giotto, die door ſijn vremde ordonnantien ende uytmuntende Conſt vanden Coninck van Napels ſoo werdt in weerden ghehouden dat hy hem verſach met honderdt goude Croonen jarelijcks uyt de incomſt vande Stadt / boven t'gene hy met de Pinceel noch verdiende; heeft nochtans door de doodt alle deſe gaven moeten verlaeten ende ghewonnen eenen onſterffelijcken Naem. Eenen Leonardo Davinci heeft door ſijn treffelijcke Conſt het hert vanden Hertoch van Milanen ſoo becoort ende tot hem ghetrocken/ dat hy van hem voor een teeckeningh creegh ontallijcke giften; en op d'eynde van ſijn leven flau wordende is inde armen vanden Coninck van Vranckrijck gheſtorven; ſoo veel vermocht de edelheyt van ſijn Pinceel dat ſoo grooten Monarch des werelts ſijn armen niet en heeft gheſpaert om te laten dienen in plaets van het doodtbed van eenen Schilder. Anthonio Corregio, Raphael Zanſio van Urbijn, Polidor,

Polidor, Michiel Angel, Iulio Romain, Pierijn del Vaga, Baccio Bandinelli, Baſſan, Tinturet, ende meer ander hebben door hun miraculeuſe Wercken ende wonder Conſten / Pauſen/ Keyſers/ Coninghen/ Hertoghen/ en Princen tot hun ghetrocken/ ende de Conſt ſoo doen verheffen / dat ſy onweerderelijck wordt ghehouden by de gene die de ſelve door dieren prijs heeft connen coopen. De Edelheydt en vaſte gheſtaltenis der Conſten die oock eenen Carats, Franciſco Primatrice, Georgio Mantuaen, Franciſco Salviati, Julio Bonaſſoni, Andreas de Monteigne, Petro Teſta, Guido Rhenus, Paulo Verroneus, Dominiquin, Iean Benedetti, en menighe andere hebben upt-ghewerckt en is met geen goudt te betaelen door de aerdigheyt en wonder cracht die daer in te ſien is / waerom dit cleyn en cort veers tot hunnen Lof niet qualijck en paſt / het welck ick in wijder Materie en overbloedigheren ſin ſou uptghebelt hebben / dan aenmerckende dat ick qualijck het eyndt van hunnen Lof ſoude connen vinden / en hebbe t'ſelve niet noodigh ghevonden / upt redenen oock dat hen wercken ghenoch bekent ende door haer ſchrijven van verſcheyde gheleerde Italianen onſterffelijck ghemaeckt ſijn.

Italien dat roempt op 't puyck van haer Schildrijen,
Die menich Neerlandts gheeſt gaet als een Vrijſter vrijen,
En ſoeckt daer in ſijn luſt te ſpijſen naer den eys,
Gheen ſandt oft hooch gheberght beſwaren ſijne reys.
Om dat hy winnen ſou de Roomſe Schilder-jonſten
Alwaer den Tiber laeft *Picturas* diepſte Conſten,
Ghelijck aen d'eel Pinceel van *Raphael Vrbien*
En *Michiel Angelo* ooghſchijnlijck is te ſien.
En noch veel gheeſten meer tot Room op t'hoochſt verheven
Daer ſy door hunne Conſt onſterflijck ſullen leven,
Om dat gheen leven in hun edel Conſt ontbreckt
Waer aen heel Nederlant haer cloeck Verſtant ontſteckt.

Fruſtra fit per plura quod per pauciora fieri poteſt.

'Tis te vergeefs met veel gheſeyt, t'gen' worden can in't cort verbreyt.

Aenmerckinghe op de doodt

Die het eynde is van alle dinghen.

Nil aliud ac vmbra, atque flatus eſt homo. Sophoc.

ECce ſumus puluis, ſumus ecce miſerrima tellus
Et noſtri fugiunt (vt leuis aura) dies.
Solvimur vt nebulæ, ſurgens & in aëra fumus
Lamp. *Et veluti ſolui ſola pruina ſolet.*
Carpimur vt ſtipulæ rapido carpuntur ab jgne,
Nil niſi viuendo ſomnus & vmbra ſumus.
Vnde jgitur faſtus venit, vnde ſuperbia nobis?
Quos fatum, præter tot mala, triſte rapit.

Quand au cercueil la Mort le Corps faict deualler,
Helas qu' eſt ce de Nous? ſi non vne fumée,
Vn ombre, ou vn fantoſme eſuanouy en l'air,
La vie humaine eſt courte & de peu de durée.

Lib. 1. Od. 4. *Pallida mors æquo pulſat pede pauperum*
Tabernas regumque turres.

Als ick met rijp verſtant eens neerſtich gaen bemercken
Het leven vanden Menſch en al ſijn ydel wercken,
Soo vinde ick anders niet als ſlechts een handt vol ſtof
T'geen met den wint vergaet, als blommen vanden hof.
Iſt Paus oft Cardinael, ſijn't Biſſchops oft Prelaten,
Sijn't Keyſers, Coninghen, Princen en Potentaten,
Hertogh, Graef oft Baron, ſijn't Overſten in ſtrijt,
Iſt edel oft onedel, de doot hen niet en mijt.
De doodt de ſchrale doodt compt voor Paleyſen cloppen
En brenght de Princen om, ſy mijdt geen edel coppen:
Sy viert geen Conſtenaers, hoe rijck oft hoogh gheleert,
Al wat eens leven creegh, wort vande doodt verteert.

Het

Het leven gaet voorby ghelijck de water ſtroomen,
Al wat het leven is, ghelijck ick by de droomen,
[a]Oft by een gulde handt die op den wijſer ſtaet
En wijſt ons aen 't getal van elcke ur' die ſlaet.
[b]Soo gaet den tijdt voorby, den tijdt cant al vernielen;
Den tijt verſlijtet al, de doodt cant al ontſielen:
Het gene dat beſtaet int lichaems eygendom,
Is brooſer als een glas en weecker als een blom.
[c]Een ſchaduw' eenen damp, ſegh ick, iſt s'menſen leven,
Dat (als den dicken roock) is inde locht verheven,
En als een bobbel ſchoon in jemants ooghen ſchijnt
Die op een oogenblick vergaet en weer verdwijnt.
Hoe jeughdich, ſterck en vroom, de doodt cant al verraſſen,
Sy brenget al tot ſtof, tot wormen aes, en aſſen.
Ons erfdeel is de doodt, die niemant niet en ſpaert:
Ons eynde is wat ſtroy, een planck, een ſchupken aert.
Gaet jemant maer voorby daer menſchen beenen leggen,
Ick vraegh' hem oft hy wel aen my ſou connen ſegghen,
Wie daer van gheeſtelijck oft weerlijck is gheweeſt,
Was arm oft rijck van ſtaet, was plomp oft cloeck van geeſt.
Daer jeders ooghen ſijn van wormen uytgheſoghen
Die nu ſijn ſonder ziel en ſonder nachts vermoghen;
Daer leyt den Bedelaer by Coninck ende Prins,
Daer ſietmen dat den menſch maer is een blaes vol wints.
Wat heeft het lichaem doch naer t'leven al ghewonnen,
Als haren webben draet van t'leven is volſponnen?
Niet als een duffe graf, en 't gen' de ziele wint,
Is vreught ofte groote pijn daermen geen eyndt en vint.
Waer dwaelt mijn los ghepeys met al deſ' buyten-ſprongen
Hier dient een ander liedt met droeuer ſtem gheſonghen,
Wanneermen overleyt hoe menich Conſtenaer
De doodt op corten tijt ghetrocken heeft tot haer.

a *Vt Cuſpis ſic vita fluit dum ſtare videtur.*

b *Tempus edax rerum tuque inuidioſa vetuſtas.*

c Ons leven is als een ſchaduwe op der aerden. *Pſalm.* 102.

Hoe menich cloeck verſtant, maer-ſedert vyftich jaren
En brocht de doodt niet om, t'gen' was in conſt eruaren
Eruaren in pinceel, int ſchilderen ſeer cloeck
De Conſt mirakel ſcheen die t'maelden op den doeck.
Van Oort die is vergaen en vande doodt doorſchoten
De ooghen van *Octaef* en *Blommaert* ſijn gheſloten,
Elshamer en *Verhaeght*, *Rubbens*, *Snijers*, *van Dyck*
Ianſens en *Nieuwelant* verkeert in ſtof en ſlijck.
Adam de Keuſter, die fray ſchilder was van nachten,
VVolfart, *Steenwijck*, *Delmont*, die quam de doodt vercrachten:
Is *Peeters* oock niet doodt! en *Gaſpar Raveſteyn*?
Van Avont, *Rombouts*, en *Van Balen*, en *Pepijn*.
Iae noch veel ander meer te veel om hier te tellen
Het is te grooten hoop om hier in rijm te ſtellen
Hun wercken leven noch die ons ſtets wijſen aen
Hoe menich cloeck vernuft is met den tijt vergaen.
Hoe menich wijs verſtant als *Moſtaert* ende *Brouwer*
VVouters en *VVilleborts*, *Honthorſt*, en *VVillem Bouwer*,
De VVael, *Craesbeeck van Hoeck*, *VVildens*, *Cornelis Schut*
Cnupfer, en *Artvelt*, ſijn gheſmolten inden put.
VVaerop ſal ſich den menſch dan moghen vaſt betrouwen
VVaerop ſal hy dan oock ſijn hope moghen bouwen,
Als op den goeden Heer die t'al gheſchapen heeft
Die al de wetenſchap der Conſten aen ons gheeft.
Leert dan ghedurichlijck al levende te ſteruen
Op dat ghy naer de doodt het leven eens mooght erven
En ſien cont daer u hert ſoo menichmael om peyſt
Sterft dan op dat ghy leeft als uwe ziel verrijſt.

ROELANT SAVERY

A été un paintre extraordinaire des animaux, et autres oyseaux; et les païsages les quelles il faict, sont bien estimées de les amateurs de la painture il est natif de Flandres, il a este peintre du l'Empereur Rudolphe second.

Adam Willaerts delin. Io. Meyssens fecit et excudit.

ROELANDT SAVERY

Schilder uyt Vlaenderen.

HOe wonder heeft den Heer door ſijn almogentheden
Den Menſch begaeft met Conſt, verſtant en diepe reden,
Ghelijckmen daghelijcks ſtets over al beſpeurt
En ſiet wat groote Eer den Schilder al ghebeurt.
'T verſtant dat valt ſeer vremt in veel verſcheyde Gheeſten
Ghelijck aen SAVERY fray Schilder inde beeſten,
Den welcken het ghediert ſoo wel gheſchildert heeft
Al oft het op panneel had in natuer gheleeft.
Waerom al menich gheeſt moet voor ſijn Conſte buyghen
Ghelijck den grooten Vorſt RVDOLPHVS ſal ghetuyghen,
Die, als hy Keyſer was, van Duytslandt wijt vermaert
Heeft vele ſoete Conſt van SAVERY vergaert.

IOANNES PARCELIS

Zee-Schilder van Hollandt.

HOe ongheſtadich dat den windt de Zee doet raeſen,
Hoe luy de Tritons oock hun holle horens blaſen,
Daer GLAVCVS met vermaeck cuſt ſijne ſtroom Goddin,
En is in't koude nat ontſteken vande min;
PARCELIS wiſt door Conſt haer ſoet-ghecrulde baren
Met ſijn pinceel op doeck ſoo geeſtich t'openbaren,
Dat, die de loſſicheydt van ſijne baren ſiet,
Moet lijden dat ſijn Conſt en wijckt voor 't leven niet.

IOANNES VVILDENS

Landtſchap Schilder van Antwerpen.

HEt groen ghelooft gheboomt' en ſchoon bewaſſen velden
Wiſt WILDENS naer de Conſt ſeer geeſtigh af te belden,
En ſoo door d'eel Pinceel (ter eeren van PICTVER)
Sijn ſinnen heeft gheſcherpt op't voorbeldt van Natuer,
Dat ſy de groote cracht van RVBBENS niet coſt hind'ren
Oft oock den loſſen Aert in ſijn Schild'ry vermind'ren,
Als WILDENS had den grondt by RVBBENS Conſt gheſtelt,
En gaf het leven ſchier aen RVBBENS edel beldt.

HEN-

HENRY VAN DER BORCHT,

De Brusselles ou il naquit l'an 1583. dou il fut emmene en Allemaigne par les troubles l'an 1586, et apres il at apris la Peinture Chez Gilles de Valckenborgh Estant retourne d'Italie il a demeure a Franckendael iusques en l'an 1627 quil ert venu demeurer a Francfort au Palatinat, estant aussi un amateur admirable de toute sorte de raretez et antiquitez aussy, que le Conte d'Arondell le Cherischoit pour les rares pieces et Curiositez quil auoit en de luy, tant en Medalles que Peintures et autre sortes d'Antiquitez.

Henricus van der Borcht iunior pinxit, W. Hollar fecit 1650, Ioannes Meyssens excudit.

HENRICK VANDER BORGHT D'OUDE

Schilder van Brussel.

HEnrick vander Borght is ghebozen tot Bzussel in't jaer 1583. van waer dat hy is gheuoert naer Duytslandt dooz de troubelen die in't jaer 1586. hier te Lande waren / ende heeft daer naer de Schilder-const gheleert by Gilis Valckenbourgh. is oock gheweest in Italien / hy heeft tot Franckendael gheWoondt tot het jaer 1627. ende daer naer tot Franckfozt / hy was een wonder beminder van alle raritepten ende anticque dinghen / soo dat den Hertogh van Arondel sijn raritepten soo van Schilderijen als curieuse Madaillen en ander soozten van fraeyheyt in groote weerden is houdende.

Ten is niet te verwonderen dat de grootste geesten / Personagien des werelts de seldsaeme Consten (die eenighe sonderlinghe gheest) upt-wercken / grooteliJckx beminnen ende in weerden houden / aengheSien een jegheliJck met sulck gheluck niet begaeft en is om dooz sijn verstant eenighen Monarck te behaghen daerom en hebben de Coninghen geen meerder milthepdt ghetoont als aen uptgheleSen Meesters die dooz eenighe bzemde wercken / hun mildthept ghemeyn maeckten. Alexander den Grooten gaf aen Aristoteles boven alle noodighe middelen acht hondert talenten / dat is de weerde van vier hondert tachentigh dusent Croonen / om dat hy de natuer der dieren soude beschzijven. Men leest dat den Gheneeg-meester Teombratus ontfingh sestich dusent Croonen om dat hy den Coninck Antiochus van seker sieckte gheneSen hadde? sekeren Tadeus die Doctooz te Flozencien was creegh sulckenen Naem om sijn Const ende gheleerdthepdt dat hy alle daeghen eens upt de stadt gaende / om sijn Const te pleghen / won vpstich Croonen soo dat den rijckdom / eeldom / oft schoonhepdt (daer den Mensch mede begaeft is) van soo grooten cracht niet en sijn als alleen de wetenschap van Const oft gheleerthepdt / hoe menich arm Jongman die van een cleyn nederich gheslacht ghebozen is / wozdt om sijnen geest ende besondere gratie in eenighe wetenschap te pleghen / by Coninghen en Pzincen niet op-ghetrocken ende bemint gheliJck Hendrick vander Borght oock vanden Hertogh Azondel om sijn eruaren wetenschap ontalliJcke weldaden heeft ontfanghen die van goeden ouderdom gheStozben is doch het jaer aen my onbekent.

IACOB

IACOP BACKER

Est un excellent paintre en grand, fort inventif, et bon couloreur qui s'entend tres bien pour faire un bon nud: et il est fort adroict pour faire un portraict, il est natif de la ville de Haerlinge, en l'an 1608 et il se tient à Amstelredam.

Iac. Backer delin. *Pet. Balliu sculp.* *Io. Meijssens excud.*

IACOB DE BACKER

Schilder van Haerlinghen Obijt Anno 1638.

O Bleecke wree fatael, ô afghecnaeghde doodt;
Die menich fray verſtant brenght inden leſten noodt:
Hoe menich conſtich Gheeſt moet voor u ſtrafheyt beven
Als ghy in haren fleur ontruckt het jeughdich leven.
O ſchrick van t'rijcke volck, ô lanck verſochten wenſch
Voor die hier op de aerdt is een catijvich menſch.
Want uwen booſen nijdt die heeft u oock verwonnen
Als ghy de *Backers* eyndt ſoo haeſt hebt af-gheſponnen.
De Backers weerden naem voor eeuwich dueren ſal
Schoon ghy hem door u kracht brocht al te haeſt tot val,
Soo ghy hem niet en had ſoo haeſt ſijn jeught benomen
Hy had noch op't Toneel der hoochſte eer ghecomen.
Soo levent is ſijn Conſt in't naeckt en drappery
Dat t'leven maer ontbreckt in *Backers* eel Schildry
In Spanien ſchreeuwt de Faem ghenoch van *Backers* wercken
Die daer al ſijn te ſien in Huys, Paleys, en Kercken.
Was dertich jaren oudt als hy liet t'leven af
Als hem de bleecke doodt quam trecken in het graf.
Daer leyt den cloecken gheeſt berooft van alle krachten
Om niet meer door ſijn Conſt naer hoogher eer te trachten.
Om niet meer door ſijn Conſt Natuer te belden uyt
Die nochtans in ſchildry de grootſte kracht beſluyt:
Die aenden Schilder gheeft den vaſten levens ſeghel
En wijſt hem efter aen *Picturas* rechten reghel.
Die ſoo wel op haer maet de *Backer* volghden naer
Dat ſijn *Pictura* leeft oft van *Appelles* waer.
En had de doodt ſoo vroegh ſijn kracht niet doen verſwacken
Hy had al meerder kracht in deſe Conſt ghebacken.
Die ſoo wel had gheſmaeckt en aenghenaem gheweeſt
Midts daer in was te ſien *Van Dijck* oft *Rubbens* gheeſt.

PAU-

PAULUS MOREELSE

Schilder, Raedt ende Schepen van Vytrecht
gheboren Anno 1571. en gheſtorven Anno 1638.

EEn der Schilders luyſter bloemen
Was MOREELSE door ſijn Cunſt
Daer mijn penn' wel op mach roemen
En hem ſchencken lof en gunſt.
K'hoor de Faem al hooger ſchreeuwen
Met een ſterck en hel gheluydt
Om ſijn eer noch langhe eeuwen
Over al te roepen uyt.
Midts ſijn Conſt ghelijckt het leven
Door de krachten van Natuer
Daer den gheeſt ſtaet in ghedreven
Tot verheffingh van PICTVER.

D'oordeel laet ick aende ooghen
Als ſy ſien ſijn eel Schildry
Voor die d'eer niet wilt ghedooghen
Uyt een booſe jeloſy.
Schijn ick wat te hoogh te vlieghen
Voor die ſijnen roem behaedt
Oft Poételijck te lieghen
Voor die d'edel Conſt verſmaet.
En wilt hare deught vertreden
Die en moet gheen kender ſijn
Van PICTVRAS edel-heden
Die uyt Conſten ſuyght fenijn.

Ad Eundem.

PIctorum laudes ſonitu dum Muſa refundis,
Quos tenuere altos ſæcula noſtra viros;
Corpora ſunt quorum meſto tumulata ſepulcro,
Splendidior quorum ſydere lucet honos:
Sume Chelijn, *cantare juuat præconia* Pauli,
Quem canit aſtrei turba novena Chori.
Hunc Vltraiectum *vidit grauitate* Catonem,
Atque Senatorem, deliciumque ſuum.
Obſtupuêre omnes, huius dum ſigna notabant
Artis: nam viſa eſt picta tabella loqui.
Parrhaſio *maior, ſumpſit* Timantis *honores,*
Et cum præclaro Zeuxide *compar erat.*
Hinc tremulo volitans ſuper Æthera Fama volatu,
Diſperſum Pauli *nomen ubique tulit.*

Cuncta quis effari poterit? quis viuida mentis
Munera diffuso promet ab ore sono?
Quis plausus memoret, suum quibus jncola civem
Vltraiectinus *semper honore colit?*
Plurima restabat tibi gloria Paule, *ferenda:*
Pallida sed nimium mors jnimica fuit.

HENRICK VERBRUGGHEN

Schilder van Vytrecht ghestorven Anno 1629.

DEsen Verbrugghen is gheweest een vande vermaerste ende gheruchtbaerste Schilders van sijnen tijdt / seer fraey in Historien ende naer 't leven te Schilderen / die veel vremde Landen door-reyst ende besien heeft / was oock seer ervaren in het Conterfeyten ende alles soo naturelijck uyt te belden dat sy gheen stucken in Consten en moeten wijcken daer de Stadt Uytrecht ghenoch ghetuyghenis af gheven can / alwaer veel van sijn seldsame Pinceel-vruchten te sien sijn / ghelijck op meer andere plaetsen / die met goedt verstandt sijn uytgewerckt / daer de ghemeyne Faem onder de Const-kenders meer van spreckt tot sijnen grooten Lof ende Eer als ick hier can schrijven / hy was twee-en-viertich jaren Oudt ten daghe van zijn overlijden.

De Const wijckt voor de doodt, hoe wijs, sterck, eel, oft groot
T'moet al eens onderstaen den doodts-pijl, vande doodt
Schoon dat het overschot des menschen Const noyt sterft
Den mensch verdwijnt in stof, de Const sijn Faem beerft
De Conste noyt vergaet al wijckt sy haeren Man
Sy draeght nae hondert jaer noch haeren roem daer van.

DEODA-

DEODATE DEL MONT

Noble domestiq du Duc de Nieuborg, son peintre et architecte generale, pour quelques annees, par l'aduoy des Sereniss.mes Archiducs Alberte et Isabelle, des quelles il fut entretenu sa vie durante, mourut en Anvers l'an 1643.

Deodatus del Mont pinxit. *C. Waumans sculp.*

DEODATUS DEL MONT

Edel Schilder van S. Truyen gheboren Anno 1581.
ende binnen Antwerpen gheſtorven den 25. Novemb. 1634.

VEel gheleerde Mannen en bethoonen niet alleen dat Pictura is een byp Conſt maer bewijſen opentlijck dat het is de Alder-edelſte Conſt die by den menſch gheoeffent can worden: ghelijck de ſelve niet alleen van ghemeyn volck maer van Coninghen en Pzincen is ghehanteert gheweeſt ſonder nochtans hunnen Edeldom daer dooz te hinderen. Ende alſoo den Edeldom naer d'opinie van verſchepde Schzift-gheleerde ſchijnt te beſtaen in diverſche qualitepten ſoo cannen bethoonen dat de Schilder-conſt met eenighe der ſelve qualitepten begaeſt is / ergo ſoo en can niet faelgeren oft miſſen dat ſy moet weſen de Alder-edelſte Conſt.

Ende aenghеſien dat Pictura begrepen wozdt in jeder een van deſe voozſchz. qualitepten / oft edelheden ſoo moetſe wel verbzempt zijn van alle grof handtwerck dat de Latijnen noemen Ars Mechanica. Daerom ſoo ſegghen de Rechtſ-geleerde aldus van Pictura. Eſt qualitas illata per principatum tenentem qua quis vltra honeſtos plebeios oſtenditur: dat is: het is een jnghebzochte qualitept vande gene die heerſchappije heeft / met de welcke jemandt ſich verthoont ofte uptſteckt boven het eerlijck ghemeyn volck. Waerdooz men moet verſtaen dat dooz dat woozt (principatum tenentem, heerſchappy hebbende) wozden begrepen Kepſers Coningē en Pzincen. Wiens ampt is den Edeldom booz te ſtaen: te bolmaecken ende te bevzijden: Cæſaris eſt nobilitatem conſervare & efficere. Dat ſy oock behoozden de ghemeyn opinie der menſchen een weynich in te volghen ter wijlen den Edeldom meeſt beſtaet inde opinien ghelijck de Latiniſten ſegghen. Nobilitatem ipſam opinionibus conſiſtere & Famam publicam conſtituere aliquem quaſi in poſſeſſione jngenuitatis. Soo beſtaet den Edeldom oock inde opinie ende al ghemeyne Faem. Waermede ick can bewijſen dat de Schilder-conſt (hebbende van ober langhe veroude tijden) ende alſnu ſoo danighen reputatie / mach politiequelijck edel ghenoempt wozden. Welcken naem ſy heeft vercregen dooz verſchepde Pzincen / jae Philippus Maredo ende Alexander den Grooten zijnen Sone hebben de Schilder-conſt ſoo verheven dat ſy de ſelve hebben edel gemaeckt/die den Schilder ſoo grooteliicks eerden (geen opſicht nemende op zijn hooghe macht ende ſinneliicken appetijdt) gaf aen Appelles zijn Alder-ſchoonſte Vzindinne Campaſpe, want als hy de ſelve ten verſoecke van Alexander ſoude uptſchilderen werdt om haer ſchoonheydt eñ bolmaeckt weſen ſoo beroert dat hy de Pinceel upt de handt liet vallen/ hem latende voozſtaē dat haer ſoedt weſen vziendeliicke ghedaente / ende obergroote ſchoonheydt de heel wereldt wel ſoude hebben in bzandt ghеſteken. Soo veel heeft de Conſt vermogen by de oude Komeynen ende Monarchen des wereldts / dat ſy geen dinghen ſoo lief en in weerden en hielen oft hebben t'ſelve wel aende Schilders vereerdt ende hun daer mede begift. Plinius ſchzijft dat in heel Griecken-landt de ſelve Conſt werdt edel ghenoempt / ende Plutarchus ſeydt dat de ſelve Conſt de vermaerſte/ ſchoonſte / ende bolmaeckſte was / ende Plinius alſoo by een voeghende d'een reputatie by d'ander ſeydt noch meer Arte quondam nobili cum expeteretur Regibus popu-

Bart. in d. l. 1. & 10. plac. ibi col. 2. c. de dignit.

Plin. in Panegyrico.

Tiraque de nobil. cap. 10. num. 6.

Plutar. de fort. Alex. lib. 8. cap. 10.

Plin. lib. 35 c. 11.

Plin. lib. 35. c. 1.

populisque &c. dat de Const edel is als sy vande Coninghen ende Princen soo ghesocht wordt: datse natuerelijck is midts de selve van Philosophen ende de gheleerste Mannen uyt den Natuer is voordts ghebracht ende gheoeffent. Eyndelijck dat sy gheestelijck is / midts dat sy oock van verscheyde Heylighe ende gheestelijcke Mannen is in't licht ghebrocht gheweest niet anders als geestelijcke dinghen af-beldende tot groote devotie van veel menschen ende wel behagen van Godt. Ghelijck ick in't volghende tweede deel noch naeder sal bewijsen ende met verscheyde waerachtighe exempelen bethoonen. En ghelijck veele Schilders van desen tijdt door hun ervaeren Const zijn Ridders gheslaghen ende edel ghemaeckt soo is den voorsz. Deodatus del Mont om zijn groot verstandt inde edel Const van Schilderen/ Geometrie Astrologie / en ander wetenschappen oock genobiliteert vanden Hertoghe van Nieuwenborgh volghens de Patenten daer van zijnde. Daer hy langhen tijdt by heeft ghewoondt. Sijn groote wetentheydt in verscheyde natuerelijcke ende heerelijcke Consten was van sulcken vermoghen dat hy in zijn jonckheydt ten dienst van den Coninck van Spaignen is gheweest Inseigneur / waer over hy alle zijn vrijdommen heeft ghenoten nochtans sonder eenighe obligatie van dienst / ende als den selven vrijdom hem oock ontnomen was ten tijde dat veele plaetsen waeren gheborreerdt soo heeft zijn voornoemde Majesteydt van Spaignien aen sijnen Broeder Ferdinandus den Prince Cardinael by expresse misive bevolen datmen de plaets vanden voorsz. Del Mont soude goet houden ende hem laten volghen de mercede oft vrijdommen ende andersints die hy door zijn ghetrouwe diensten meriteerde / in sulck aensien was den selven Deodatus del Mont by zijn voorsz. Majesteydt om zijn groodt verstandt dat hy in verscheyde Consten hadde doen blijcken. Hy is gheweest Discipel / ende den besten vriendt van Petrus Paulus Rubbens, waer mede hy ghereyst ende alle de plaetsen van Italien met groodt vermaeck doorsien heeft/ volgens de loffelijcke ende heerelijcke ghetuyghenis die dito Rubbens aen hem tot meerder vasticheydt van zijn groote wetenschap ende neerstich ondersoeck der verholentheden van Pictura, heeft verleendt ende met eedt de selve bevesticht. Waer van ick de Copije naer de Autenticque Copije geschreven ende gecollationeert hier hebbe ghevoeght luydende aldus.

In Dei Nomine Amen,

Nouerint vniuersi præsens publicum instrumentum visuri, jnspecturi, vel legi audituri quod Anno a Christo nato Millesimo Sexcentesimo Vigesimo Octavo, jndictione vndecima Die vero Decima Nona Mensis Augusti, in mei Petri de Breuseghem *Notary ac Tabellionis Publici Regio Consilio, in Ducatu Brabantiæ ordinato admissi & approbati, testiumq; infra scriptorum præsentia personaliter comparuit, Illustris Dominus* Petrus Paulus Rubbens, *Nobilis Domesticus Serenissimæ Infantis harum Regionum fælicis Gubernatricis, vniuerso fere terrarum orbe celeberrimus, Pictorumque huius sæculi omnium facile Princeps, qui condescendens honestæ petitioni, Nobilis Domini* Deodati vander Mont, *nempe vt testimonium veritatis daret juramento solemni in manibus mei Notary tamquam personæ authenticæ ac publicæ præstito dixit, affirmavit, ac testatus est verum esse. Quod ipse, eundem Dominum* Deodatum, *quoad vitam, mores religionem, nomen ac famam omnino novit.*

Hac

Hac de cauſa, quod ſcilicet multis abhinc Annis eum in domum ſuam & victum recepit, vt apud ipſum Dominum comparentem artem pictoriam diſceret, quam quidem dictus Dominus Deodatus *ab ipſis fundamentis ita amplexus eſt, vt brevi tempore mirum in eadem arte progreſſum fecerit ipſo Domino comparente varias interim Regiones, præſertim Italiam aliaſq; mundi partes, ac loca perluſtrante, quo ipſe Dominus* Deodatus *eum ſemper ſecutus ac per jtinera vbiq; comitatus eſt, nec non ſemper ac vbiq; locorum ita obtemperantem integrum, veracem ſolertem, ſuæ aliorumq; bonarum artium, ſtudioſum, probum, honeſtum, ac denique humanum, & precipue veræ orthodoxæque catholicæ romanæ religionis amatorem, atque ſequacem ſe præbuit vt non tantum dicto Domino comparente Domino ſuo Magiſto charus omnino ſatis fecerit, ſed etiam omnibus eum cognoſcentibus gratus & acceptus fuerit. Conſtituto demum tempore elapſo, dictus Dominus* Deodatus *convocatis Parentibus eius cum honore amicitia ac ſumma laude ab ipſo Domino Comparente diſceſſit denique Matrimonio junctus ita recte, honorifice ac laudabiliter in hac vrbe ſe geſſit, vt omnium cum eo tractantium ſibi amorem ac benevolentiam paraverit, præcipue dicti Domini comparentis cum que indies fere verſatur de quibus omnibus conſentijt dictus Dominus Comparens, & petijt præfatus Dominus* Deodatus *publicum ſive publica vnum vel plura, optima forma ſibi confici jnſtrumentum vel jnſtrumenta, quæ acta vel geſta ſunt Antverpiæ in domo dicti Domini Comparentis præſentibus ibidem* Juſto Egmont & Gulielmo Paneels *teſtibus ad præmiſſa vocatis habitis atque rogatis. Et ſignavit Dictus Dominus Comparens ſuo nomine notam huius in Regiſtro mei Notary jn quorum fidem præſens jnſtrumentum ſignavi, rogatus & requiſitus. Et erat ſubſignatum* P. de Breuſeghem *Not. Publicus.*

Paulo inferius ſcriptum erat, Nos jnfraſcripti teſtamur fidemque facimus Petrum de Breuſeghem *(qui præcedens inſtrumentum ſcripſit ac ſignavit) eſſe Notarium Publicum in hac Civitate Antverpiæ reſidentem, boni nominis ac famæ ſcripturiſque per eum ita ſignatis omnino fuiſſe adhibitum, & adhuc adhiberi plenam fidem in judicio & extra illud. Datum Antverpiæ Die Vigeſima Sexta Auguſti Anno Milleſimo Sexcenteſimo Vigeſimo Octavo ſubſignauerunt* J. Waerbeque: *Notarius.* L. de Halle *Notarius*; Mr. van Couwenberghe *Notarius.*

IEmandt die curieus ende nieulustich is om de Conſt van dien uytnemende Schilder ende Conſt-beminder te ſien / ende te aenſchouwen de vyome ende vaſte handelinghe die hy inde pinceel ghehadt heeft / die en moet maer zyn ooghen ſlaen op een wel ghecolloyeert vaſt gheſtelt ende kloeckt gheyzdoneerdt ſtuck ſoo groot als het leven binnen Antwerpen in't Kloofter ghenaemt de Facons ſtaende op den hooghen Altaer aldaer weſende een offerhande vande dzy Koninghen. Ende noch een ander in Onſe Lieve Vyouwe Kercke afbeldende de trans-Figuratie Chzisti. Boven dien alnoch inde Sodalitept vande PP. vande Jeſuiten eenen Cruys-dzagher ende dzy Koninghen / mitsgaders in vele andere Kercken / ſoo in Vlaenderen / Henegouw / Artoys / ende meer andere die van zyn handt ſoo in Italien ende veel vermaerde deelen des werelts te vinden zyn. Hy is gheſtoyben Anno 1634. in't ſelve jaer dat hy dooz zyn ervaeren Conſt van Aſtrologie dickwils vooyſeydt hadde / ghenoempt by de Gheleerde Annus Climatericus, dat is het 7. mael neghenſte oft neghen-mael ſevenſte jaer van zynen ouderdom. Waerom ick niet en heb connen verboyghen houden dit volghende tot zyn meerder eer in't licht te bzenghen.

Wie

Wie leefter naer ſijn doodt in't vry ghedacht der menſchen
Als die den naem door Conſt ontſterffelijcken wenſchen,
Als die de vruchten van hun onverlempt verſtant
Soo vaſt in het ghemoedt van *Fama* ſien gheplant.
Dat hunnen hooghen Naem door 't ſwerte ſpor' der pennen
Gheperſt wort op papier om naer de doodt te kennen,
Die altijdt door de Conſt hier op del' wereldt blijft
Daer tot ghedachtenis al menich gheeft af ſchrijft.
Als wel in *Deodaet* kompt claerelijck te blijcken
Daer *Fama* van verhaeldt in vele Koninckrijcken,
Die hy met jever heeft ſeer vlijtichlijck beſocht
En groote wetenſchap der Conſt van daer ghebrocht.
Een wetenſchap die can ſijn heel gheſlacht vercieren
Een wetenſchap die nu ſoeckt 't leven in lauriren,
T'geen heeft de Conſt verdient van *Deodaet Del Mont*
Waerin men al de kracht van t'weede leven vondt.
T'ſcheen 't puyck der wijsheyt was van *Pallas* hem gheſchoncken
En had van jonckx af-aen uyt *Hijpocreen* ghedroncken,
Om dat ſijn Schilder-conſt gans op het leven treckt
Die al de kracht; en deught van d'eel Natuer ontdeckt.
Om dat oock ſijn vernuft had ſulcken hooch vermoghen
In't kennen van t'gheſtarnt en marber reghenboghen,
Den loop van Son en Maen in't op en onder gaen,
Iae de Planeten die verdeylt in d'hemels ſtaen.
Wiſt door d'Aſtrology ſeer conſtich uyt te legghen
En 't jaer van ſijne doodt oock waerlijck te voorſegghen,
En ſoo hy had gheſeyt iſt oock alſoo gheſchiet:
De doodt heeft hem vercracht, maer ſijne Conſt noch niet.
Die blijft ontſterffelijck en ſal al langher leven
Midts dat ſijn weerde Conſt ſtaet op 't trompet geſchreven,
Van d'alghemeyne Faem, die onvergancklijck is
En hout altijt de Conſt in haer ghedachtenis.

Anders.

CElſa ſtupet Montis *quicumque cacumina cernit*
Dum nullis meritis aſtra ferire videt.
Aſt ne mireris dum noſtra Poæmata voluis
Dumque Deodati *culmina celſa notas.*
Fama hunc euexit licet jnuida, Montis *acumen*
Eſt, habeat dignus, quod videatur, ait.
Hiccine mons tantum conclamat Pallas Olijmpho?
Altius extollas, ſit Pharus alta micans.
Intonuit tandem Regis vox ſumma Philippi:
Sit par cum reliquis Nobilitate viris.
Talia quis meruit? minimum num forte putatis
Eſſe Pharum, montem, nobilibusque parem?
Maxima ſunt (fateor) meruit ſed maxima cuius
Nomen pingendi nobilitavit opus.
Dira ſed (heu) morſu parcæ mors ſtamina mordens
Illi tam celſum non ſinit eſſe locum.
Bis ſex cum medio vitæ vix luſtra tenebat,
Quin (vt prædixit) mors ſubeunda foret.
Vt dictum, eſt actum: ſubijt nam fata ſuprema
Pictor & Aſtrologus nobilitate vigens.
Sijdera qui novit, nomen protendat ad jlla,
Atque Deodatus *ſit datus ipſe Deo.*

PEE-

PEETER VANDE PLAS

Schilder van Hollandt.

Hy verdient in de Schilder-conſt een loffelijcke Eer / en af gheſchepden te weſen van alle Conſt-hatende Beriſpers die in veele deelen van Pictura andere overtreft / ende te boven gaet / waerom de reden vereyſt om hier te ghedencken de treffelijcke ordonnantien die Peeter vande Plas heeft in zijnen tijdt voorts ghebroocht met het Pinceel van zijn verſtant / tot verwonderinghe van alle Lief-hebbers / midts daer in te ſpeuren is dat den Nature hem mildelijck heeft beionſt met de gaven van de uyterſte volmaeckthept die in't leven can gheſien worden ghelijck tot Bruſſel en meer andere uytlantſche ſteden te vinden zijn / ſoo dat zijn wercken ghetuyghen dat hy ſonder beroeminghe niemant in ons eeuw in grooter volmaeckthept naer reden proportie ende epſeh van eenighe Schilder-conſt en heeft moeten wijcken / den welcken binnen Bruſſel gheſtorven is.

IACOB BLANCHAR.

OOck isſer ghewees binnen Parijs over eenighe jaren eenen uytnemenden gheeſt by naeme Iacob Blanchar ſeer uytſtekende fray in het handelen der Pinceelen ſoo in Figueren als Landt-ſchappen / waerdoor hy in het Frans Hof onder den Edeldom in groot aenſien was om de loſſichepdt / liefelijcken aert / ende nette gheſtelteniſſe die hy tot wel behaeghen van een jeders oogh inde Edel Schilder-conſt wiſt uyt te wercken. Sijnen ſterf-dach ende plaets van overlijden is my onbekent.

DAVID TENIERS DEN OUDEN.

Schilder van Antwerpen, geboren Anno 1582.
Ende gheſtorven Anno 1649.

DEſen David Teniers is Diſcipel gheweeſt vanden Edelen ende Conſtrijcken Petrus Paulus Rubbens, ende daer naer in Italien komende heeft thien jaren ghewoont by Adam van Franckfort ghenoempt Elſenhamer, hy was een treffelijck Schilder in't groot ende in't kleyn op de manier ende met ſoo grooten aert als den voorſz. Elſhamer zijn t'weede Meeſter / ſeer aenghenaem ende plaiſant / ghelijck over al en ſonderlingh by de Conſt-beminders ende groote Heeren des Landts te ſien zijn / d'welck ſoo ſeer niet te verwonderen als te prijſen en is. Nademael hem een groot voordeel is gheweeſt als zijn natuer ende luſt het gheluck hebben ghenoten van te hebben ſulcken vermaerden ende befaemde Meeſters als voorſz. is / die zijn handt-leyders ende wegh-wijſers waren om de volcomenthept van Pictura te onderwinden / om upt te werckken zijn aenlockende voor-beelden / zijnde vergheſelſchapt met goet / vaſt ſeker ende verſtandich onderwijs / welck onderwijs ende vernuftighe leeringhen hy oock heeft achterghelaten aen David Teniers zijnen Sone oock een kloeck ende uptnemende Schilder daer in't tweede deel noch naerder af wort ghetracteert. Sulckx datmen wel mach segghen aldus.

Die ſtets daer ſtappen heen' naer Room en ander landen
Om daer tot ſpor der Conſt te wetten hun verſtanden
Te raecken op den trap van d'Eel *Picturas* throon
En ſoecken inde Conſt eeuwich een Eeren kroon.
Iſt dat u op den wegh den luſt ontvalt in't reyſen
Wilt vrijlijck wederom te rugh naer Neerlandt deyſen
Daer vintmen ſoo veel kracht in d'Eel Conſt van *Teniers*
Als daer ghevonden wort by al de Room Scholiers.
Elck een vindt hier ſijn les der Conſt verholentheden
Die ons diep-geeſtich wijſt den reghel vande reden,
Elshamers vaſte handt en *Rubbens* los pinceel
Die vintmen overal in eenich taefereel.
Gheſchildert van *Teniers*, ſoo groot ghelijck het leven
Seer wel gheordonneert, gheſtelt en net verdreven
Soo dat ſijn eel Pinceel van Conſt noot is ontmaeght
Door al het gen' *Pictur'* in haeren boeſem draeght.

En

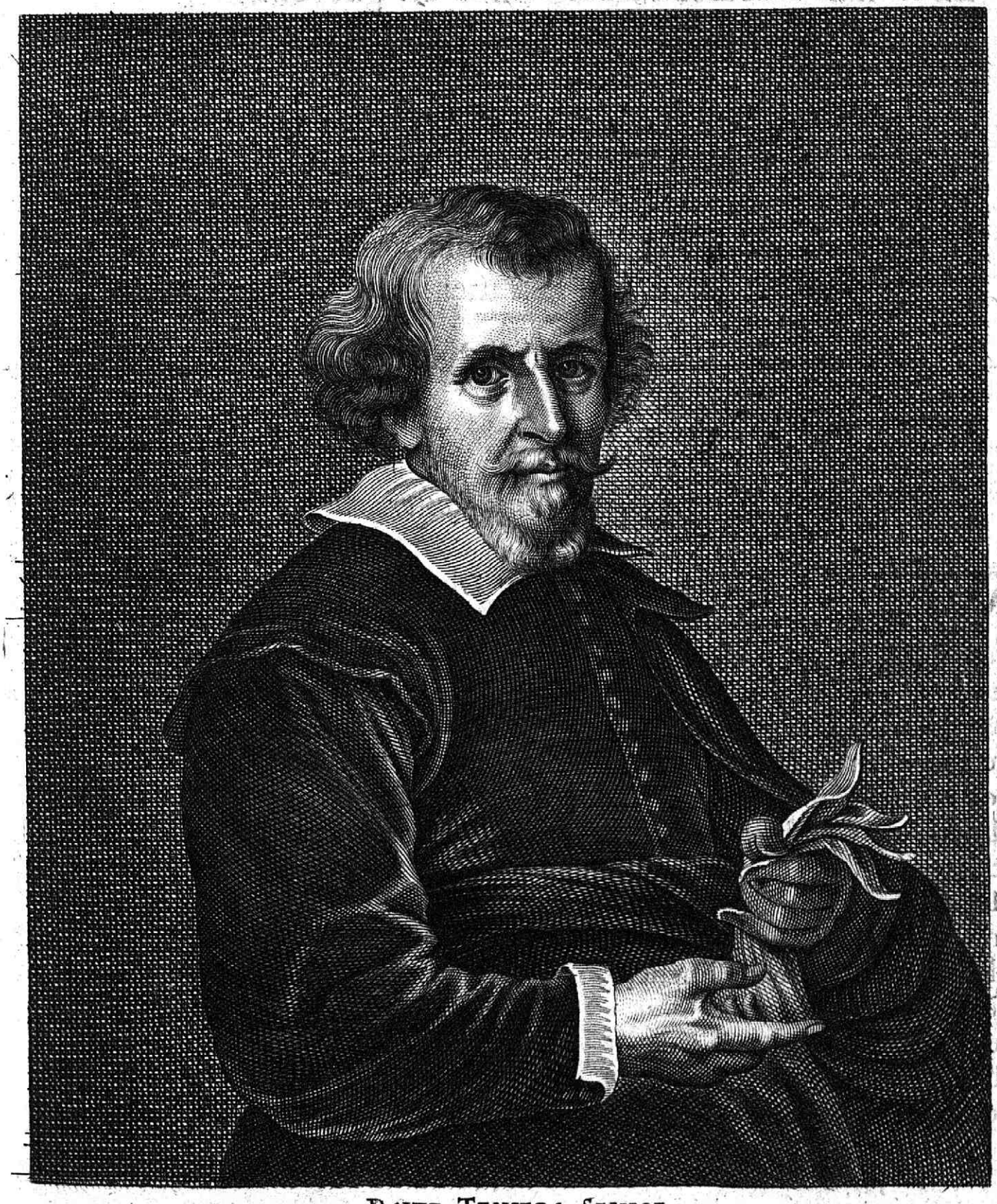

DAVID TENIERS SENIOR.

Nasquit a Anvers l'an 1582. ou ayant appris l'art de peinture soubs PP. Rubens, et Adam Elsh etc. devint Maistre tres excelent et renommé en toutes sortes de grandes, et petites figures, et païsages, et mourut l'an 1649.

P.V. Mol pinxit *P.V. Leysebetten sculp*

En in haer Cabinet verborghen wort ghevonden
Dat wort door ſijn Pinceel voor jeders oogh ontbonden:
Daer ſietmen al het gen' Natuer ons geven can
Daer ſietmen wat *Teniers* was voor een geeſtich man.
Soo dat ſijn wetenſchap vry haren roem mocht dragen
Want niet en can in't oogh der menſchen ſoo behagen
Als t'gen' door het Pinceel wort conſtich voor gheſtelt
Waer in het leven van den menſch wort uyt-ghebelt.

DAVID DE HAEN

Schilder van Rotterdam.

WEl wilt de Faem noch lanck
Mijn jnnighe ghepeynſen
Door haer trompets gheclanck
PICTVRAS Conſt doen veynſen.
Om door dit rijm ghedicht
Te brenghen voor den dach
Tot voetſel van t'gheſicht
Al t'gen' de Conſt vermach.
Schoon dat de Faem al raeſt
Met noyt vermoeyde tonghen
En t'Schilders lof uyt blaeſt
Ghelijck veel Rijmers ſonghen.
Die nimmermeer en ſal
Verſlijten oft vergaen,
Men hoort noch boven al
Het kraeyen vanden HAEN.
Die uyt het Hollants-landt
Naer Roomen was ghevloghen
Alwaer ſijn groot verſtant
Wert jevrich op-ghetoghen.
Door al de wonder kracht
Die hy met d'eel Pinceel
Naer Conſt ten voorſchijn bracht
Op doeck en plat panneel.
Waer voor NATVRA wijckt
En ſtaet ghelijck verſlaghen
Die t'leven ſoo ghelijckt
Tot jeders wel behaeghen.
Dat wie ſijn conſt beooght
Moet lijden dat ſy is
Daer t'leven ſchier voor booght
Door haer gheſteltenis.

VINCENT MALO.

PIctura ſou met reden haer moghen beclaghen ende ſeer grootelijckx jelours zijn dat de Faem hier niet en vermelden ende den loſ upt en riep van dien grooten Meeſter Vincent Malò ſeer fray ende upt-nemende in't groot en cleyn en ſonderlinghe in het naeckt dat zijn Conſt booz gheen Meeſters in deſe Eeuw en hoeft te wijcken ſoo aenghenaem / en crachtich is alles daerin upt gewerckt. Hy heeft eenighen tijdt tot Genoa ghewoont by Cornelis de Wael ende by hem gheſchildert / ſulckx dat zijn Conſt niet te verbeteren en is en wel ſtaen mach op het toneel van Picturas upterſte wetenſchap / upt dien geen Conſt daer in en ontbzeckt maer gangs op't leven treckt.

FRANCISCUS PERREER.

MEde was Franciſcus Perreer een konſtich Schilder die ghebozen is tot Parijs alwaer hy Gheeſt heeft hondert al oude ſtatuen oft anticquen die ſeer fray ende aenghenaem om ſien zijn / daer alle de deelen ende verholentheden van het leven ende natuer ſeer conſtich in upt ghewerckt ſtaen. Hy is tot Parijs gheſtozben / maer in wat jaer oft van wat ouderdom is my onbekent.

IAN VAN HOECK

Schilder van Antwerpen, gheſtorven Anno 1650.

OP dat de eerlijcke Stadt Antwerpen in onſe Edel Schilder-conſt mach behouden een dobbel vercieringhe booz de menichvuldighe geeſten / die ſy boozthzenght / als ſchijnende te weſen de vzuchtbaerſte Voeſter van alle wetenſchappen / ſoo dient hier in't licht ghebzocht den gheeſtrijcken Ian van Hoeck die niet minder als Petrus Paulus Rubbens ſijnen Meeſter / by Keyſers Coninghen en Pzincen om zijn diepe wetenſchap in aenſien en ghewardeert is gheweeſt / den welcken in zijnen tijdt meer Crediet hadde binnen Roomen by den Paus ende Cardinalen als alle de andere Schilders ende conſtighe verſtanden die daer woonden. Want gheljck de Schilder-conſt ſoo eel is / dat ſy veel meer als eenighe andere juweelen wozdt in weerden ghehouden / ende by Keyſers en Coninghen booz het hoochſte craet des Rijckdoms is gheoozdeelt ende op den opperſten trap gheſtelt gheweeſt: tanquam ars ſuper omnia excellens, gheljck een Conſt die boven alle Conſten upt ſteckt: jae die de ſelve met woozden niet en coſten pzijſen / die hebbenſe met verwonderinghe aenſien. Soo iſt oock ghebeurt met deſen van Hoeck dat hy by de Cardinalen tot Roomen in ſulcken reputatie was om ſijn uptnemende verſtandt / dat ſy egeen ſeldſaeme juweel-ſtucken van

Pictura

Pictura in hun ſecrete Cabinetten verborghen en hielen / oft lieten de ſelve aen van Hoeck beſien ende van hem copieren / ſchoon dat niemandt anders inde wereldt het vermoghen en hadde om ſulck-danighe Karitepten te moghen aenſchouwen / als alleenelijck dienende tot hun eyghen gheſicht.

Artificum quæ facta manu, ſi rara, Monarchæ
Illa ſolent valuis clauſa tenere ſuis:
Sed licet occludant, nulli ſint peruia luci,
Attamen aſpiciens, dulcis amicus erit.

Ofte wel:

Niet worter by den Menſch ſoo lief oft weert gheacht
Om ſijn ſeldſaeme Conſt, en diep verholen cracht
Oft 't wordt aen eenen vrindt noch ſomtijdts uyt-ghereyckt
Ghelijck aen *Ian van Hoeck* hier voor ghenoeghſaem blijckt.

Het licht van ſijn wetenſchap heeft in Italien ende Duydts-landt ſulcken luyſter ende ſchijnſel ghegheven dat ſy al menich oogh der nieuluſtighe Conſt-beminders verlicht tot voetſel vande jonghe Schilder-jeught tot verwonderingh van veele gheleerde Mannen / ende tot vrenght der Edele Heeren. Het Paleys vanden Keyſer ende meer andere edel huyſen van Keurborſten in Duyts-landt gheven op den dach van heden ghenoeghſaem ghetuyghenis van ſijn wercken / daer de ſelve mede verciert ſijn. Hy is met ſijne Keyſerlijcke Hoocheydt den Arts-Hertogh Leopoldus in Nederlandt ghecomen / daer hy Domeſticq ende Schilder van het Princelijck Hof langhe jaeren is gheweeſt / door de vaſte handelingh / cloecke manier / ende vlopende Ordonnantien die hy ghehadt heeft / als over al aen ſijn weert-befaemde Schilders ghenoech te ſpeuren is.

Soo wie ontluycken doet ſijn tintel bruyne ooghen
En laetſe ſpelen op den weerſchijn van Natuer
Die ons *van Hoeckx* pinceel ſoo gheeſtich can vertooghen
In de gheſteltenis oft weſen van *Pictuer*,
Moet lijden dat ſijn Conſt door vaſt gheſtelde trecken
(Vol levens nutticheydt, vol ſins beteeckenis)
In ſchijn van 't leven ſchijnt het leven te ontdecken
Door al den levens Aert die in ſijn Conſte is.
Wie iſſer doch verrijckt met wijsheydt oft met reden
Die niet op 't eerlijck fray van ſijn *Pictuer* en vlampt

Midts

Midts ſy van *Zoilus* noyt worden can beſtreden
Oft van een Schilders oogh in eenich deel beſchampt:
Den roem van ſijne Conſt en Hoorens weerde Maeren
Die m'over al van hem ſiet melden door de Faem
D'onſterflijckheyt van d'Eer ghenochſaem openbaeren
Die ſijn Pinceel verdient tot lof van ſijnen Naem.

AUguſtijn Brun, ende Hans Holſman fraey Schilders van Ceulen. Midtſgaders Frederick Brentel ende Jacob vander Heyden vermaerde Schilders van Straesborgh. Hebben door hun groot verſtant ende diepſinnighe wetenſchap menighen Prins ende Hertogh beweeght door den liefelijcken Aert die ſy tot hun wel-behagen inde Schilder-conſt uptwerckten/ ſulckx datmen wel mach ſegghen:

Auguſtijn Brun.
Hans Holſman
Frederic Brentel.
Iacob vander Heyden.
Heſſelic van Amſterdam.

HAns *Holſman* ende *Brun*, *Brentel* en *vander Heyden*
Die coſten menich Vorſt door hunne Conſt verleyden
En *Heſſelien* daer by oft *Crabbeken* ghenoempt
Op Landtſchap en Figuer en ſijn Ruinen roempt.
Die wonder cloeck en los gheſchildert ſtaen naer 't leven
Waer door Natura ſchijnt (door cracht van Conſt) te beven.
Die 't Landtſchap ſiet daer by van *Peeter Meulenaer*
Sou ſegghen dat ſijn Conſt oock in het leven waer
Soo geeſtich uyt-ghewerckt beſonder in Batali
Oft daermen voorraet haelt, proviſi oft victali,
De Ruyterkens te peert d'Infanteri te voet
Oft Crijghs-volckx peſtery, 't ſtaet altemael ſoo ſoet
Soo mals en wel gheſtelt, ſoo meeſterlijck ghemalen
Uyt t'verf coleurich aſch dat Faem daer op mach pralen
Als oock van *Raphael Coxi* Soon van *Michiel*,
Die door des Vaders geeſt ſoo op de Conſt verviel.
Dat hy ſeer wonderlijck in Conſt heeft uyt-gheſteken
Daer geenen levens-aert in't minſt en ſchijnt t'ontbreken.
Daer by oock *Spaniolet* die wonder heeft gheſchetſt
In't grauw met ſijn pinceel en net op plaet gheetſt.

Peeter Meulenaer van Antwerpen.

Raphael Coxi van Mechelē

Ioſeph Ribera alias Spaniolet.

Gilis Peeters van Antwerpen.

En *Gilis Peeters* in't Gheboompt en groen Landouwen
Seer eel in het verſchiet, ſoo veer d'oogh can aenſchouwen
En lantſchaps achter-werck, het leven gans ghelijckt
Soo dat ſijn ſoet pinceel geen Landtſchap-Schilders wijckt.

ADRIAEN NIEULANDT

Schilder van Antwerpen.

Die dickwils ſich begeeft om buytens landt te reyſen
Moet altijt onvermoijt gaen baden in ghepeyſen
Midts dat in't reyſen ſteckt veel ſwaer becommernis
Waer van *Voorſichticheyt* den beſten Leydtſman is.
Want die ſich buytens landt op t'ſop van d'eer wilt brengen
Moet ſijnen handel met ghetrouwe deughden mengen
En al het gen' hy doet moet eerſt wel ſijn bedacht
Ghelijck een kieckxken drinckt dat elcken teugh wat wacht.
Dit heeft bedencken in voor die *Pictuer* hanteren
Wanneer ſy gaen een beldt naer t'leven ordonneren
Wanneer ſy met de col' gaen ſwieren op panneel
Om eenich edel werck t'ontdecken door Pinceel.
Dat alles op ſijn maet gheſtelt ſy naer de reden
Op dat de Conſt door fout noyt worden mach beſtreden
Soo in gheſteltenis als t'menghen van t'coleur
Want ſulcken fouten gaen met d'eelheyts luyſter deur.
Soo ſalmen met vermaeck daer in veel kloeckheyt vinden
Veel gaeven van verſtant by d'eel *Picturas* vrinden
Soo ſal de Conſte zijn ghegrontveſt op de eer
Die ſonder weergae is en groyt noch meer en meer.
Dit heeft oock *Nieuwelant* al langen tijt gheweten
Eer hy noch op den trap der Conſten was gheſeten
Dat in *Picturs* Pinceel ſteckt groote wetentheyt
Die met verſtant en ſin moet worden overleyt.

Moet

ADRIAN VAN NIEULANT

Tres bon paintre en petites figures, et paissages, il a faict beaucoup des histoires du vieulx testament, il est natif d'Anvers son commencement á esté a Amstelredam, chez Piere Isacx, et aupres Francois Badens, 1609, et maintenant se tient á Amstelredam, agé de 59 ans. *Cor. Janssens pinxit. C. Waumans sculpsit I. Meyssens excudit.*

Moet worden wel bedacht om niet uyt t'loot te wijcken
Van een gheſteltenis die t'leven doet ghelijcken.
T'gen' *Nieuwelant* ſeer fray met reden en fatſoen
Vyt eenen loſſen aert ſoo geeſtich wiſt te doen.
Dat hy door al de Conſt van zijn Pinceele treken
Geen Conſtenaers en heeft in deſe eeuw gheweken,
Beſonder in het kleyn dat grooten welſtant heeft
Waer in geen Conſt ontbreckt maer ſchijnt dat alles leeft.
Soo in hiſtorien als groen gheloofde boomen
Is ſijne Conſt bekent tot binnen Stadt van Roomen
Die hy met jever heeft, gheleert tot Amſteldam
Alwaer hy inde ſchool der Edel Schilders quam.
Om ſoo het fondament van deſ' vry Conſt te leeren
En altijt met vermaeck haer weerde deught te eeren
Soo als hy heeft ghedaen met een ſeer kloeck verſtandt
Tot dat ſijn ziel vertrock naer t'hemels *Nieuwe-Landt*.

Aenmerckinghe.

DE wijſe der Griecken ſegghen datter niet en is dat tegen de weerderinghe van Pictura can op ghehanghen worden / en niet ſonder reden ter wijlen datter niet nutter / plaiſanter / en eerlijcker by den Edelman voor oeffeninghe en can ghevonden worden als de voor verhaelde teecken oft Schilderconſt. Want ſy is de oprechte moeder van alle vercieringhe / de oorſaecke is / dat alle Conſtighe wercken door haer de uyterſte volmaeckthept ende hoochſte ſchoonhept komen te ghenieten / om dit te bewoeven / ſoo moet een verſtandich Oordeelder bekennen en toeſtaen datter niet en can ghebouwt / ghemeedt ghegoten / ghehouwen / ghetekent / ghetimmert / gheweven / ghenapt / ghevordert oft anderſints ghewrocht worden oft de grootſte nerſtichept ende beſte ſchoonhept diemen daer in ſien kan heeft zijnen oorſpronck upt Pictura. Heeft jemant een kopere plaet die beſchildert ofte door den Plaetſnijder beſteken is met eenich konſtich werck / ghewis ſal de ſelve Conſt veel meer gheweerdeert worden als de valeur van het koper / ſoo dat de materie daer alle konſtighe handwercken van worden ghemaeckt / van ſoo grooten aenſien niet en is als wel de Conſt diemen daer in ſien can. Weert is te noteren het leven van Albert Durer uytnemenden Schilder / Plaetſnijder / ende Bouw-meeſter van Norenborgh / den welcken zijnde in't werck voor den Keyſer Maximiliaen die Grootvader was van den Keyſer Carolus Quintus ende voor den ſelven teec-

kenende

kenende jet groots op eenen muer ende soo hooch niet en kost reycken als zijn intentie tot de Const vereyste / soo heeft den Keyser beuolen aen een van zijn Edelmannen die daer teghenwoordich was dat hy de schabel sou vasthouden daer Albert Durer ginck op staen / op dat hy niet en sou vallen / waerover den Edelman zijn excues oft ontschuldingh doende aenden Keyser als willende segghen dat hy sijnen Edeldom sou vercleynen met te dienen eenen Schilder inde manier om onder desselfs voeten te moeten knielen om de schabel te houden. Soo ist ghebeurt dat den Keyser (segghende dat hy meer estimeerde sulckenen Constenaer als een Edelman) aen Alberto Durer voor hem ende zijn naecomelinghen / gaf een wapen / om by hem ende alle Schilders gheuoert te worden te weten dry silvere oft witte Schilden in een blauw velt. Welcke wapen by alle Schilders tot hen loffelijcke ghedachtenis ende Edel-teecken op den dach van heden gheuoert wordt / sulcke ende dierghelijcke andere weldaden (die de Schilders by de grootste Monarchen des werelts ghenoten hebben) sou konnen by brenghen doch te lanck zijnde om te verhaelen sullen ons ghenoeghen met t'gene voorsz. is / in dit teghenwoordich deel tot inde volghende deelen daer den Leser seer fray ende ghedenckweerdighe verhalen sal vinden / ende om niet te vergeten de treffelijcke Const van Remigius van Rheni gheboren tot Brussel die met grooten jever zijnen tijt waerghenomen heeft om te vatten al het gene de grootste kracht van Pictura can uytwercken / sulckx dat hy een uytnemende Schilder is gheweest in fray ordonnantien blijckende aen zijn stucken die van hem gheschildert zijn voor den Grave van Wolfegh in Duytslandt / waerby hy in't jaer 1600. ghewoont heeft ende voor den selven seer veel seldsame ordonnantien vol diepe wetenschap ende Consten / ghedaen heeft / als oock voor meer andere Hoochduytsche Heeren / waer van oock in Nederlandt eenighe te sien zijn / hy is eyndelijck in Duytslant ghestorven naer dat het Casteel vanden voorsz. Grave van Wolfegh (by naeme Henricus) met alle de Const door de Swetsche gans verbrandt ende gheruineert was.

Remigius van Rheni van Brussel.

PEETER VAN LOON.

OOck isser gheweest in onse Eew eenen seer uytstekenden geest by naeme Peeter van Loon die een ander handelinghe hadde als de voor verhaelde / want hy was uyter maten cloeck ende vernuftich in ordonneren ende te Schilderen Perspectiven / Architecten ende sulckdanighe loffelijcke wercken die seer net sijn en in groote achtinghe ghehouden worden om de suyverheydt ende aerdicheydt die daer in te sien sijn. Hy is ghestorven tot Antwerpen daer hy oock gheboren is gheweest.

FRAN-

FRANCHOIS PADOANINO

Italiaenſchen Schilder van Padoa.

NU de reden my gaet leyden
Teghen ſtroom van mijn gedacht
Om de waerde te verbreyden
Vande Italiaenſche kracht.
Buyten ſpor der Neerlants gheeſten
Als hier voor meeſt is ghethoont
Midts PICTVR in die gheweſten
Noch al treffelijcker woont.
Soo dient hier met jnck beſchreven
D'eel werck van PADOANIEN
Daer Natuer en t'weede leven
Door de Conſt in zijn te ſien.
Hooch verheven ſoet ghedommelt
Wel verdreven, en gheſtelt
Vaſt gheteeckent ſacht gheſchommelt
Niet ghebreckter in zijn beldt.
Sonderlijck in groote ſtucken
T'ſy Hiſtory oft Pourtret
Wiſt hy t'leven uyt te drucken
Wat hy ded' t'ſtaet even net.
Leeft dan naer dit tijd'lijck leven
In het eeuwich hemel-rijck
Die u had deſ' Conſt ghegeven
Om te leven eeuwich-lijck
By de menſchen die beminnen
D'edel Conſt van u PICTVER
Daer den gheeſt van uwe ſinnen
Noch in ſpelt als in Natuer.
Daer den gheeſt van u ghedachten
Sal in ſweven langhen tijt
Daermen ſiet de Faem naer trachten
Om te ſegghen wie ghy zijt.

LUCAS

FRANCISCO PADOANINO

Natif de Padoa, paintre admirable de grandes figures, il eſt ſuperflux aux inven-tions, bon portraicteur, ce qu'il at monſtré per les pōrtraicts du Conte d'Arondel, et de ſa femme, il ſe tient ordinairement à Rome, et maintenant il tient ſa demeuré a Padoa.

F Padoanino delin. *I Meyſſen fecit et excud.*

LUCAS ENDE PEETER FRANCHOIS

Schilders van Mechelen.

DE Philosophen leeren ons dat de wetenschap (al ist dat sy / van verschepde conditien ende naturen is) maer en can wesen eenderley / dat is soo wanneer jemant het een gheleert heeft terstont het ander sal begrijpen. Alsoo leert ons de wy Schilder-const den aert van groote en kleyn dinghen te verstaen / de Teecken-const leert Pictura ende Pictura de Teecken-const / die de wetenschap heeft van belthouwen moet noatsaeckelijck verstaen op zijn maet ende naer den reghel te teeckenen: uyt reden dat d'een uyt het ander is spruytende. De gheneeskonst oft medecijne die in haer selven maer een Const en schijnt te wesen handelt nochtans beyde van ghesonthept en siecke van matichept en overdaet / van ghetemperthept ende onghetemperthept / gheliick oock Pictura soo vande verdeplinghe der verven als vande Teecken-const is handelende met dese Const / is oock ten hoochsten begaeft gheweest Lucas Franchois ghebozen tot Mechelen in't jaer 1574. op den 25. Januarij / die van jonckx af aen zijn verstant soo blijtick ende met groote neerstichept heeft gheoeffent om de verholen wetenschap ende kracht der Schilder-const te ondersoecken / dat de Faem my oock heeft aenghelockt zijnen ontsterffelijcken Naem gheruchtbaer te maecken / Spanien en Vranckrijck (daer hy sesse jaren dese edele Const gheoeffent heeft) gheven ghetuygenis ghenoch wat lof zijn Pinceel ende diepsinnich verstant verdient heeft / welcke Koninckrijcken / Nederlant ende meer andere plaetsen met zijn prijsbaere ende Constrijcke Schildrijen genoch verciert sijn tot verwonderinghe van alle Lief-hebbers. Syn studie brocht groote volmaecktheyt / nerstichept / suyverheyt ende levende ghesteltenis voorts in't groot als in het kleyn was seer uytnemende in ordonneren van conterfepten gelijck inde voorghemelde plaetsen en sonderlijck binnen Mechelen / soo in Kercken gulde Kamers ende andere Huysen ghenoch te sien zijn / by wie dat hy heeft gheleert en is my niet seker bekent / hy is ghestorven binnen Mechelen den 16. September in't jaer 1643. achterlaetende twee Sonen den eenen by naeme Peeter ende den anderen Lucas Franchois, desen Peeter is ghebozen tot Mechelen in't jaer 1606. den 20. October ende ghestorven den 11. Augusti 1654. gheleert hebbende de voorsz. Schilder-const by zijnen voornoemden Vader / ende daer naer by Gerart Segers binnen Antwerpen. Synen geest was uytstekende in het cleyn te schilderen / Lantschap te stofferen en andere seer aenghename ordonnantien tot groote voldoeninghe ende contentement van alle Const-beminders / uyt te wercken / oock seer fray in konterfepten / daer veel Edel ende Hooch-vermaghende Personagien van konnen ghetuyghen die hy naer het leven heeft ghekonterfept met sulcken kloecklheyt nette en suyver manier dat door de kracht zijnder Pinceelen daer in het leven maer en ontbreckt. Hy heeft voor Syne Hoocheyt den Arts Hertogh Leopoldus oock gheschildert en voor andere Edele

France

PIERRE FRANCHOYS.

Il estoit fort bon peintre natif de Malines, et mourut le 11. d'Aoust l'an 1654.

Lucas Franchoys pinxit — *C. Waumans sculp.*

France Heeren binnen Parijs daer hy ook eenighen tijdt sijn woonplaets heeft gehouden / de wetenschap die hy hadde van wonder te Copieren ende crachtigh te Teecknen wordt daghelijckx vande alghemeyne Faem by de Lief-hebbers inde memorie ghebracht ende ten uytersten verheven / hy en is nopt ghehouwt gheweest / en spelde hy naer op alle instrumenten plaisant ende vermaeckelijck in't gheselschap / soo dat de verscheydenthepdt der Consten (als Musica ende Pictura, die hy naer alle Consten te boven gaen) in hem te vinden waeren / ende werden met een wonder volmaecktheydt upt-ghewerckt / waerom dat ick wel segghen mach :

De waerheydt moet van 't werck sijn eyghen vonnis uyten
De proef moet oock de daet van jemants werck besluyten,
Soo als hier Vaer en Soon bethoonen met pinceel
In hun loflijcke Const op doeck oft plat panneel.
De handelingh van Vaer en wilt den Soon niet wijcken
Den Soon doet sijne Const, oock met den Vaer ghelijcken,
In Ordonnantien soo wel als in't Pourtret
Al watmen van hun siet het staet al even net.

PEETER SOUTEMANS

Schilder van Haerlem.

TEn is niet te verwonderen dat upt den Const-rijcken Winckel oft Schilder-school van Petrus Paulus Rubbens sijn voorts comen soo veel constighe Meesters / die als jeverighe Leerlinghen soo cloecken ende verstandighe borsten van de upterste volmaecktheydt hebben ghesoghen als waeren de lessen ende gheestighe onderwijsinghen van dien Edelen ende weert befaemden Petrus Rubbens, daer onder menichte van meer andere desen Peeter Soutemans eenen Discipel van is gheweest / waer by hy soo heeft aengenomen ende sijnen lust vervoordert datter geen secrete verholentheden in Pictura te vinden sijn (comende naest by het leven) oft de selve connen in sijn velden ghevonden worden / was seer fraey in't Conterfepten ende excellent goedt Meester in groote Ordonnantien / sulckx dat hy langhe jaeren is Schilder gheweest vanden Coninck van Polen / wiens Hof ende meer andere Coninckrijcken met sijn ervaren Schildry verciert sijn. Hy is ghestorven tot Haerlem.

PEETER

PEETER NEEFS

Schilder van Antwerpen.

VVAt Pauſelijck portael, perſpect oft galderijen
Wat Tempels, Kercken oft verheven metſelrijen
Ons Room aenwijſen wilt van Net Architectuer
Dat thoont de *Neeff* ons hier in ſijne Eel *Pictur.*
Sijn welf-ſels in't vercort, baluſters en grottiſſen
Uytſpronckſels net verdeelt, pileeren en corniſſen,
Met boghen fray om ſien ſeer net in het verſchiet
Waer in men 't minſte geen vergaderingh en ſiet.
Soo veel als 't leven can in eenich deel ons gheven
Dat ſietmen van de *Neeff* door ſijn pinceel ghedreven:
Het ſuyver baſiment, en netten Capiteel
Ovael en parckiment, thoont *Neef* met ſijn pinceel;
Sijn weert befaemde Conſt is vrempt om aen te mercken
Soo jemandt maer en ſiet naer 't leven al ſijn Kercken
Waer in niet eene Choor oft Ommegangh verſchijnt
Tot de Hooch-ſaelen toe, ſtaen in ſijn Conſt verclijnt.
'T plaveyſel van beneën, het welf-ſel, en pilaeren
De deuren en portaels, jae tot de ſy Altaeren
Men ſiet in ſijn Schildry ſoo 't leven uyt-ghebelt
Al oftmen in perſoon waer inde Kerck gheſtelt.

THEODOR BABUER

Van Hollandt.

DE Conſt van *Theodor* die thoont de Schilder-jeught
En al die Conſt bemint, hier een gheleerde vreught
In ſijn Conſt-Tafereel ſeer wel gheordonneerr
En op ſijn maet gheſtelt, die meerder lof begeert
Als ick hier ſchrijven can, om dat daer niet ontbreckt
VVant 't ſchijnt in ſijn Schildry het eyghen leven ſteckt.

IAN BOTH

Schilder van Vytrecht.

MEt wat een lauwer loof, oft groen olijve ſpruyten
Dient nu het geeſtich Breyn van onſen *Both* ghehult,
Met wat Poëſij pen wil ick ſijn roem beſluyten;
Die ſoo den lof en d'eer van ſijne Conſt vetvult.
T'herdencken gans beroert al mijne vry ghepeynſen
Soo ick mijn ooghen ſlaen op ſijn verheven werck
En mijnen luſt ontwaeckt jae doet gheheel ontveynſen
Midts ick daer in niet als Naturas cracht bemerck,
Waer uyt te ſpeuren is het leven van ons leven,
Waer op ons leven ſteunt, en t'levens hope baert
Dat is het ſoet ghewas t'gen' daegh'lijckx wordt ghegheven
Door Godes zeghen uyt de groen en vruchtbaer aert.
Dit wiſt *Both* met t'pinceel ſoo wonder af te maelen
Dat al ſijn maelery door haere geeſticheyt
Den menſch (die Conſt bemindt) met jever can beſtraelen
En menichmael het hert tot haere deught verleyt:
De dreven des warandts veer uyt t'gheſicht gheleghen,
Het blader-rijck gheboompt, valley, en hoogh gheberght,
Het ſtraelen vande Son langhs onbevolckte weghen
En noch meer lieflijckheydt t'gen' jeders gheeſten terght
Dit alles ſaem ghevoeght door cracht van *Boths* Pinceelen
Wel op ſijn maet gheſtelt en fraey gheordonneert
Op eenen effen doeck oft ſijn gheſchaeft panneelen
Wijſt aen het uyterſte dat ons *Pictura* leert.
T'waer herſeloos ghebroet vol haetighe ghebreken
Dat ſonder oordeel is van *Midas* overſchot
Soo wie uyt bot verſtant de Conſt wou teghen ſpreken
Die ons ten thoone ſtelt den gheeſt van *Ian de Both.*

Een

IEAN BOTH

Bon painctre en paijſages bien ordõnées, a la veue bien douces, les devants fortset bien coulerées garnies des figures, et animaux bien entendües. ſe tient miantenant a Vtrecht ville de ſa naiſſance.

Abr. Willaris pinxit. *C. Waumans ſculpſit.* *I. Meyſſens excudit.*

Een Conſt die niet en ſoeckt van jemandt eenich voordeel
Om die te prijſen oft te blamen teghen reën,
Maer midts de ooghen ſijn voorloopers van het oordeel
Soo dunckt my dat dees Conſt noyt worden can vertreën:
Schoon dat mijn pen te vroech laet haeren beck beſnoeren
Om meerder (naer verdienſt) den weert befaemden lof
Van *Both*, om ſijn vernuſt hier claerder uyt te voeren
Ter wijl my overſchiet noch veel bequaeme ſtof,
Waer-in gheleghen is t'wit, om van hem te roemen
Daer ons de daet hier gheeft ghetuyghenisſe van
Sulckx datmen hem hier mach wel een groot Meeſter noemen
Midts t'ſelf' ons daeghelijckx ſijn werck bethoonen can.

PETRUS TESTA

Van Roomen.

ALs het oudt vermaert Roomen langhen tijdt berooft had gheweeſt van Schilder-conſt / midts den jever der Schilders dooz Martis wapen-roem gants verdozt en van luſt ontbloot was. Soo is even wel daer naer dooz verſchepde Cloecke verſtanden en Roomſche Geeſten het ſelve wederom in ſteur ende welſtant ghebzocht / als van Peeter Cavallini Giotto, ende meer Andere / gheliick Petrus Teſta haeren roem dooz ſijn nytnemende Conſt oock vermeerdert ende aen doen groepen heeft / die ſeer frap is gheweeſt in ozdonnantien naer t'leven / ende met cloecken Aert uyt te belden / gheliick over al in Italien en hier te Landt oock veel te ſien ſijn / beſonder aen ſijn Pzinten die hy ſelfs met ſulcken wonder gheeſtichepdt Gheeſt heeft / dat ſy dooz ſeer ſelſaem ende onghemeyn by de Lieſhebbers wozden ghehouden. Ick laet den Leſer oozdeelen hoe veel te meer ſijn Schildzy in weerden wozdt ghehouden daer de Faem in Nederlandt noch al lanck af ſal ghedencken / aengeſien dat uyt geeſte Pzinten en andere Dzucken (die maer als ſchaduwen van Pictura en ſijn) by eenen Conſt-kender ooghſchijnelijck can gheoozdeelt wozden / met wat diepſinnighe wetenſchap den pzincipalen Meeſter moet begaeſt ſijn / gheliick den voozſz. Teſta altijdt is gheweeſt / hy is tot Roomen overleden / doch in wat jaer is my onbekent.

CHRI-

CHRISTOFFEL IACOB VANDER LAENEN

Converſatie-Schilder van Antwerpen.

DE handelinghen der Schilders ſijn veelderley en vremt / als wanneer den Schilder door den Natuer daer toe ghetrocken wordt / ende niet door een bedwonghen onderwijſinghe de ſelve heeft gheleert. Dit blijckt in Chriſtoffel vander Laenen, die ſeer verballen is ghebweeſt op de Converſatien van vrijagien / balletten / en andere ghenuchelijcke tijdt-verdrijven van malle Jonckers ende Joufvrouwen ſeer aerdich upt te belden die ſeer aenghenaem en lieffelijck ghe-ſchildert ſtaen / en meeſtendeel niet anders en heeft gheſchildert als de ghene:

Die met mallen en met rallen
Brenghen over hunnen tijdt
Jn balletten en bancketten
Daermen geenen coſt en mijdt.
Hier met danſen daer met ſchranſen
En veel ander ſotterny
Hier met loncken en met proncken
Tuſſen beyden vrijery
Siet de Speellie voor de Eellie
Toetſen baſſen, en viool
Daer s'op ſinghen danſen ſpringhen
t'Schijnt het is een danſers ſchool
Schroſſen broſſen, ſchincken drincken
Sonder reghel ſonder maet
Nijghen ſtuypen, droncken ſuypen
Soo't al inde wereldt gaet
Hier Monſeuren, daer Monkeuren
Hier wat praten vande min
Hier wat pruylen daer wat muylen
Jeder naer den tijdt en ſin.
Hier wat vrijen daer wat lijen
Om te winnen Joffers hert
Hier wat ſlaghen daer wat claghen
Vande liefd' en minne ſmert
Hier wat wand'len daer wat hand'len
Van het rijcke Coopmans goet
Hier wat ſpelen ſinghen quelen
Tot trooſt van een ſwaer ghemoet,
Hier wat clappen, daer eens tappen
Van het beſte kermis vat
Hier wat doppen daer wat ſoppen
Tot datmen is vol en ſat.
Van te ſmeren en te teren
Van te clincken op den pot
Van te cannen en te pannen
Van te maecken heel den ſot.
Van te tuyſen en te ruyſen
Schoon dat Godt den Heer mishaegt
Van te boeven en te troeven
Daermen naer geen geldt en vraegt.
Van te koken en te ſmoken
Van te ſwemmen in veel quaet
Van te ſlaepen en te gaepen
Van te leven boven ſtaet:
Wiſt ſoo loflijck en ſoo hoflijck
Soo biſaert, ſoo cloeck en eel
Vander LAENEN uyt te maenen
Met ſijn liefelijck pinceel,
Heel manierich, los en ſwierich
Daer Natuer maer in ontbreckt
Soet verdreven, t'ſchijnt dat t'leven
In ſijn eel Schildrijen ſteckt.

DAVID

DAVID BECK

Schilder van Delft.

SOo veel vermach PICTVR' door onghemeyne trecken
Die sy met d'eel pinceel weet claerelijck t'ontdecken,
Dat sy al menichmael een man'lijck hert beroert
Wanneer sijn oogh maer eens op haere Const en loert,
Wanneer de Aerdicheyt van wel gheſtelde leden
In weſen en ghedaent vol ghemanierde ſeden
(Beſonder in een vrouw) bethoont wordt op Schildry
Daer dickwils neven ſtaet het leven als Copy :
Soo ſchijnt dat jemandt voelt Cupidos minne ſtraelen
Soo diep doet u t'gheſicht den luſt in't herte daelen
Ghelijck als DAVID BECK heeft met pinceel ghedaen
Waer van den Roem noyt ſal verſlijten oft vergaen.
Daer ſietmen een Pourtret vol Meeſterlijcke douwen
'T geen wel een Keyſers oogh mach om ſijn Conſt aenſchouwen
'T geen wel mach ſijn gheſien door al den cloecken aert
Die ons den gheeſt van BECK daer in veropenbaert.
Een weſen heel volmaeckt, ghemarbert met twee blooſen
Jae op-ghepronckt ghelijck ghefermilioende rooſen,
Daer op de borſtjens naeckt ſoo menich croltjen ſwiert
En daer t'heel lichaem is op t'ſchoonſten op gheciert,
Vol bagghen oft gheſteent en d'alderfijnſte perels
Ghelijck een VENVS oft een Afgoddin des werels
Daer t'leven maer ontbreckt ſoo gheeſtich weet t'pinceel
Van B'ECK, naturas cracht te brenghen op't tonneel.
Dit wiſt CHRISTINA wel, de Coningin van Sweden
Die ſoo wert in't ghemoet van DAVIDTS Conſt beſtreden
Dat ſy hem in haer Hof heeft minnelijck verſocht
En hem tot groote eer en hooghen naem ghebrocht.
Om dat ſijn rijp verſtant deſ' Conſt wiſt uyt te vueren
Soo dat ſijn weerde Faem ſal eeuwichlijcken dueren
En nimmermeer vergaen ſchoon t'lijf in d'aerde leyt
Sijn werck verbonden blijft aen de onſterfflijckheyt.

DAVIT BECK

Peintre, et Valet, de Chambre de la Serenissime Reÿne de Sweede, enuoié de Sa Ma: pour peindre les personnes Illustres de la Chrestienté. natif de Delft en Hollande.

Dauit Beck pinxit *Ant. Coppet sculpsit* *Ioan. Meÿssens exc.*

NICOLAES VANDER HORST

Schilder van Antwerpen.

WAs een seer excelent Schilder soo in Ordonnantien als Conterfeyten / die gheleert heeft by Rubbens, ende daer naer gherepst naer veel Coninckrijcken / Landen en Steden / daer sijn handelingh in groote weerde wordt ghehouden. Ende wederom keerende heeft hem langhen tijdt tot Brussel ghehouden / alwaer hy veel fraey ende nette Teeckeninghen ghemaeckt heeft soo van Tytels als andersints die in print uytgaen ende ghesneden zijn van Cornelis Galle den Ouden / als oock van meer andere. Hy is Hartsier gheweest vanden Arts-Hertogh Albertus ende d'Infante Isabella Clara Eugenia saligher ghedachtenis. Voor wien hy veel seldsaeme ende cloecke Teeckeninghen ghemaeckt heeft / seer aerdich ende diepsinnich ghehandelt. Is ghestorven tot Brussel Anno 1646.

MATHIAS KAGER

Schilder van Ausbourgh.

DE Pinten die Ian ende Raphael Saedeler seer uytnemende Net ende Cloeck ghesneden hebben naer de vermaerde Teeckeningen Schilders ende Schetsen vanden gheruchtbaeren ende Roemweerdighen Mathias Kager gheven meer ghetuyghen wat Meester ende edelen geest hy gheweest is als mijn pen hier can beschrijven waerin te sien is dat hy de uytterste volmaecktheyt ende diepste wetenschap van Pictura in alle haer deelen heeft verstaen / soo in't groot als in't kleyn / soo in't ordonneren als kopieren / in't verckorten als andersints / waerom dat hy is gheweest Schilder vanden Hertoch van Beyeren die grooten lust ende behaghen was scheppende inde eelheyt van zijn Pinceel / ende niet sonder reden uyt dien hy alle de Landen ende plaetsen des werelts (besonder daer de Const in weerden ghehouden wordt) meest ghesien heeft met groote studie ende vermaeck / den welcken tot Ausburgh ghestorven is.

De doodt die scheen jalours te wesen op sijn Conſt
Waer door dat *Kager* wirdt van jeder een bejonſt,
Want had sy hem soo vroegh van t'leven niet berooft
Misschien had sijne Conſt Naturas roem verdooft.

THEO-

THEODOR ROMBOUTS

Schilder van Antwerpen geboren Anno 1597.
Ende geſtorven Anno 1637.

GElijck voortijts de ſchoone Stadt van Florentien in Italien placht te weſen een Moeder der Conſtenaeren / ſoo is in Nederlant de Rijcke Stadt van Antwerpen een oprechte voeſter vande voornaemſte: (emmers ten deel) der meeſt vermaerſte ende Conſt-oefenaers die in Pictura wonder ghedaenten van leven hebben aenghewent / ghelijck deſen uytnemenden Theodor Rombouts oock een van haer beſte ſcholieren ende voeſterlinghen is gheweeſt / door zijn groot verſtant ende neerſtighe onderſoecktinghe der Natueren / die hy in groote Figuren boven het leven wiſt uyt te wercken / ſoo ende ghelijck aen veel van ſijn ſtucken hier te Landt te ſien zijn. Hy heeft Italien en meer ander Landen door reyſt ende tot het eynde des levens de Conſt met grooten jeuer waergenomen / zijnde gheſtorven binnen Antwerpen in het jaer ghelijck voorſeyt is.

HENRICK DE CLERCK.

NJet min en is begaeft gheweeſt met groote wetenſchap der Schilder-conſt Henrick de Clerck Schilder van Bruſſel die gheleert heeft by Marten de Vos, ende was ſeer aerdich ende fraey ſoo in't groot als in't kleyn af te beelden alle poëtery ende oock devotie ghelijck in veel en verſcheyde Taefereelen van hem tot Bruſſel in verſcheyde Kercken te ſien is / die ſeer Ordonnanti-rijck ende met neerſtich opſicht gheinventeert ende uyt ghewerckt zijn. Hy is ghe-ſtorven tot Bruſſel.

ANTHONI SALART

Schilder van Bruſſel.

HY is gheweeſt ſeer overvloedich in Ordonnantien / ſulcks dat in het leven niet te vinden en was / oft hy koſt het ſelve door zijn erbarenthey t met Pinceel door zijn treffelijcke Conſt uytwercken / die noch teghenwoordich in groote achtinghe / ende voor ſeldſaem ghehouden wordt: want d aenlockende begeerlijckheyt des ſoeten ghewins ende den ſmeeckenden lof (diemen door Conſt vercrijght met natuerelijcke liefde tot eenen onſterffelijcken naem) brochten hem door een blijtighe oeffeninghe tot ſulcken volmaeckthey t dat hy in zijn leven Niemant in ordonneren / kolorieren / vaſte ſtellinghen ende malſchey t des Pinceels en moeſt wijcken. Hy is tot Bruſſel gheſtorven daer zijn Conſt in't leven is ghebleven ende ſal noch langh inde memorie des menſchen onſterffelijck ende bekent blijven.

GEERAERD HONTHORST

Schilder van Vytrecht.

O Edel Enghels Hoff verciert met ſeldſaemheyt
Van d'Edele Pinceel vol vrome gheeſticheyt
Door *Honthorſt* afghemaelt, waerin hy naer het leven
Aen Coninckx ooghen heeft ſeer groot vermaeck ghegeven.
Want al ſijn werck dat was ſeer aenghenaem en net
Als hy den menſch alleen mocht ſchild'ren in't Portret:
Waerin hy jeder een ſoo aerdich wiſt te vatten
Dat niemant wie het ſiet de weerde can gheſchatten,
Soo gheeſtich is ſijn Conſt ghediept en uyt ghehooght
Vleeſachtich ſterck en ſoet daer veele Conſt voor booght
Soo als Italien en ander Coninck-rijcken
Hem by *Appelles* gheeſt om ſijne Conſt ghelijcken.
Daer hy heeft langhen tijt in't *Pauſen* Hoff verkeert
En in Italien de meeſte Conſt gheleert.
Italien de ſchool van veele wetenſchappen
Heft menich fray verſtant op d'Eel *Picturas* trappen:
Ick ſegh Italien, midts ſy ons can doen ſien
Een wonder vrempt Natuer, van Rotſen en Ruien.
Haer Berghen die ſchier niet, als vier en vlam en ſpouwen
Soo menich ſchoon Paleys, en koſtelijcke bouwen,
Die trecken menich geeſt en uytghekeurt verſtandt
(Om al t'ſeldſaeme werck) naer haer vruchtbarich landt
Naer *Roomen*, die de ſchool is van veel vrije Conſten
Want die *Room* noyt en ſach, kreegh noot *Picturas* jonſten.
De groote ſtadt van *Room*, omringht van t'Tybers vocht
Die heeft al menich geeſt tot hooghen ſtaet ghebrocht
Soo als aen *Honthorſt* blijckt, die om ſijn trotſe wercken
In't Hoff van *Enghelant*, en oock van *Denemercken*
Werdt hooghelijck gheacht, en rijckelijck bejonſt
Om ſijn verſtant alleen, en weerde Schilder-conſt.

THO-

GERARD HONTHORST

Est ne a Vtrecht l'an 1592. tres bon peinctre en ordonnances et pourtraicts, a esté long temps en Italie y faisant pour plusieurs Cardinaulx des choses exquises, comme aussi il a faict en Angleterre des œuvres tres belles pour le Roy, lon voit encores en la cour du Roy de Denemarque beaucoup de ses tableaux, il se tient a present a la Haye au service de son Altesse le Prince d'Orange. son maistre estoit Abraham Blommaert.

Ger. Honthorst pinxit. Pet. de Iode sculp. Io. Meyssens excudit.

THOMAS VVILLEBORTS BOSSAERT

Schilder van Berghen op Zoom.

VVAt aengenaem Pinceel, heeft *VVilleborts* ghehandelt
En daer med' tot ſijn eer al menich Rijck doorwandelt:
Al wat hy heeft ghemaeckt was los en cloeck van aert
Vol wijs en diep verſtant, dat *Berghen* heeft ghebaert.
Sijn Conſt wordt groot gheacht in Duytſlandt en in Spanien
Tot Roomen, Enghelant, by Princen van Oraignien
Daer hy ſoo menich ſtuck naer t'leven heeft ghemaeckt
En is daer door alleen in grooten naem gheraeckt.
Was wonder in Pourtret, Hiſtorien naer t'leven
In't groot te belden uyt en goeden aert te geven,
Henricus Frederic Prins *Guiliam* en noch meer
Om ſijne wetenſchap hem thoonden groote Eer.
Al wat hy heeft ghedaen is wonder aen te mercken
Waer med' dat ſijn verciert Paleyſen en veel Kercken,
De ſtadt *Berghen* op Zoom, roempt tot ghedenckenis
Op ſijn ſeer Edel Conſt daer hy gheboren is.

DANI-

THOMAS WILLEBORTS BOSSAERT

Peinctre tresrenommé, travaill admirablement bien en grandes figures, estimé pour pouvoir faire un pourtraict exactement bien, son Altesse le Prince d'Orange Henry Frederic luj a faict faire beaucoup de pieces, comme aussi son filz le Prince Guillaume, aussi pour d'autres Monarques, son maistre estoit Gerard Segers, est ne de Bergue sur le Zoom lan 1613. et demeur a present a Anvers.

Tho. willeborts pinxit. *Coenr. Woumans sculp. fit.* *Io. Meyssens excudit.*

DANIEL VAN ALSLOOT.

DE erbarenthept van Daniel van Alſloot (beſonder in het kleyn met Pinceel eenighe Lantſchappen en gheſichten uyt te wercken) en is met geen pen te beſchryven als wel de daet daer van verdient uyt reden dat het leven inde aerdichept van zyn Conſt maer alleen en onbeckt. Hy heeft veel ſchoon wercken ghemaeckt voor den Arts-hertoch Albertus een ſonderlingh Beminder van Pictura oock veel andere ſeldſame ſtucken en proeven heeft hy gedaen voor meer andere Monarchen des werelts die hun gheneghenthept vande Conſt qualyck ghenoch en koſten verſaden om de ſelve te ſien en voor dieren prys te coopen.

Een Landtſchap daer m' in ſiet een groot vermaeck voor d'ooghen
Koſt ons *Van Alſloot* naer natuer en leven thooghen
Seer net in het gheboompt en licht op ſijnen dach
Soo dat ſijn Conſt bewijſt al wat den aert vermach.

IACQUES FOCQUIER

Lantſchap Schilder tot Parys.

DE edel Schilder-conſt (voor ſoo veel raeckt de wetenſchap van Lantſchap naer t'leven te ſchilderen / hadde haer wel te belgen ſoo ick niet ten voorſchyn en brocht de krachtighe handelingh van Iacques Focquier die Niemant in ons Eeu oft voorgaende Eeuwen (aengaende den malſen en krachtigen toets van bladeren verſchieten / berghen en roetſen) en moet wyckten / ſoo aengenaem en aerdich ſtaen alle zyn Schildryen / die in groote weerde ende voor ſeldſaem by de Conſt-kenders ghehouden worden om de ſupverhept en grooten aert van nettichept die daer in te ſpeuren zyn.

Al wat de Eel Pinceel brocht van *Focquier* in't licht
Staet krachtich uyt ghewerckt en ſoet in het gheſicht,
De gronden wel verdeylt, het loof heel aenghenaem
En geeſtich in't verſchiet tot lof van ſijne Faem.

GUILIAM MAHUE.

VOorders ſoo iſſer tot Bruſſel oock gheweeſt eenen ſeer konſtighen Conterfepter by naeme Guiliam Mahue die inde ſelve handelingh van Pinceel ſeer excelent was ende uytnemende wel het leven in zyn Conterfepten dede gelyckende daer veel en menichvuldighe ſtucken noch ghetuyghenis van geven alwaer hy oock gheſtorven is.

PEETER

PEETER VAN LAER
Ghenaemt van Boets,
Schilder van Vytrecht.

Die al te geren hoort den Lof van Schilders ſinghen
Beſonder alſmen ſpreckt van ſeldſaem oude dinghen:
Van die de vinders ſijn van Verf en Teecken-conſt
Waer in verborghen leydt des Schilders grootſte jonſt.
Dat hy vry naer den roem *Van Laers* Pinceelen luyſtert
Want t'licht van ſijn verſtant de oude Conſt verduyſtert
Van *Zeuxis* en *Apel* door al den ſtouten toets
Die ons *Van Laer* bethoont oft handelingh *Van Boets*.
Die ſoo verliefelijckt *Picturas* Edelheden
Dat ick wel ſegghen mach met ongheveynſde reden:
Van Laer is die Natuer van t'leven ſchier ontmaeght
Van Laer is t'Hollants licht daer hy den naem afdraeght.
Wijns naem noch inden Boeck van *Clio* ſtaet gheſchreven
Die op den *Helicon* ſal eeuwich blijven leven
Waerop *Caliops* dicht met reden roemen mach
Door al den cloecken geeſt die m' eertijts in hem ſach.
Want t'gen' *Van Boets* wiſt met ſijn eel Pinceel te toetſen
Dat was vol aerdicheyt, vol wel gheſtelde boetſen
Bandiets, en Bedelaers, jae Boeven op Galey
Sulck-danich meer ghewoel van ander ſnaeckery.
Niet min in't eel Muſijck en t' toetſen alle ſnaeren
Daer was *Van Laer* door Conſt op t'hoochſt oock in ervaren,
Soo dat d'onſterflijckheyt van ſijnen grooten naem
Belouwert is met eer' by d'alghemeyne Faem.

BONAVENTURA PEETERS

Zee-Schilder van Antwerpen gheboren Anno 1614.
Ende gheſtorven Anno 1652.

DEn ſtraffen *Eolus*, die Godt is vande winden,
Door *Boreas* ghehuyl, de Zee ſchijnt te verſlinden,
En met t'grammoedich weer *Neptun'* ten vollen ſtoort
Als maer den Zeeſchen Godt de donder vlaghen hoort.
Die in het fel tempeeſt, en diepe water golven
Doen menich kloecke Schip verſincken en verdolven.
Men ſnijdt de Cabels los, hier worptmen Anckers uyt
Daer ſtrijcktmen ſeyl en lul, men vlucht in't achter ſchuyt.
De viſſchen ſijn verbaeſt en ſtooren al de baeren
De Schepen vallen om, en weten niet waer vaeren
De Zee die raeſt van ſpijt, en ongheſtadich ſlaet
Waer door dat Locht en vier meynt dat de Aerdt vergaet.
Bonaventura heeft dit alles ſoo gheſchildert
Tempeeſtich, calm en ſtil, jae ſomtijts oock verwildert,
Dat jeder ſegghen ſou, dat enckel water waer
Soo gheeſtich mals en los, ſtaet elcke baer op baer.
Seer conſtich uytghehaelt, ghediept en ſoet verdreven
Soo datmen t'oordeelt oft het is het tweede leven,
Hier vlieght een witte Meeuw, daer ſwempt den Wallevis
Hier drijft een koopmans pack dat uyt gheworpen is:
En ſomtijts is ſijn Conſt, verciert met zeeſche haven
Met ſchip, pleyt en geley, met naeckt gheſchoren ſlaven,
Vol dapper oorloghs volck, die naer den Zee-ſlach ſtaen,
Hier rotſen wonder hoogh, daer baeren teghen ſlaen.
Soo dat zijn deftich werck wort over al ghepreſen
Midts niemant ſijns ghelijck in Conſt en ſchijnt te weſen,
Want niemants Conſt in Zee ſoo op het leven treckt
Als *Peeters* cloeck Pinceel, die t'leven gans ontdeckt.

GRAF-

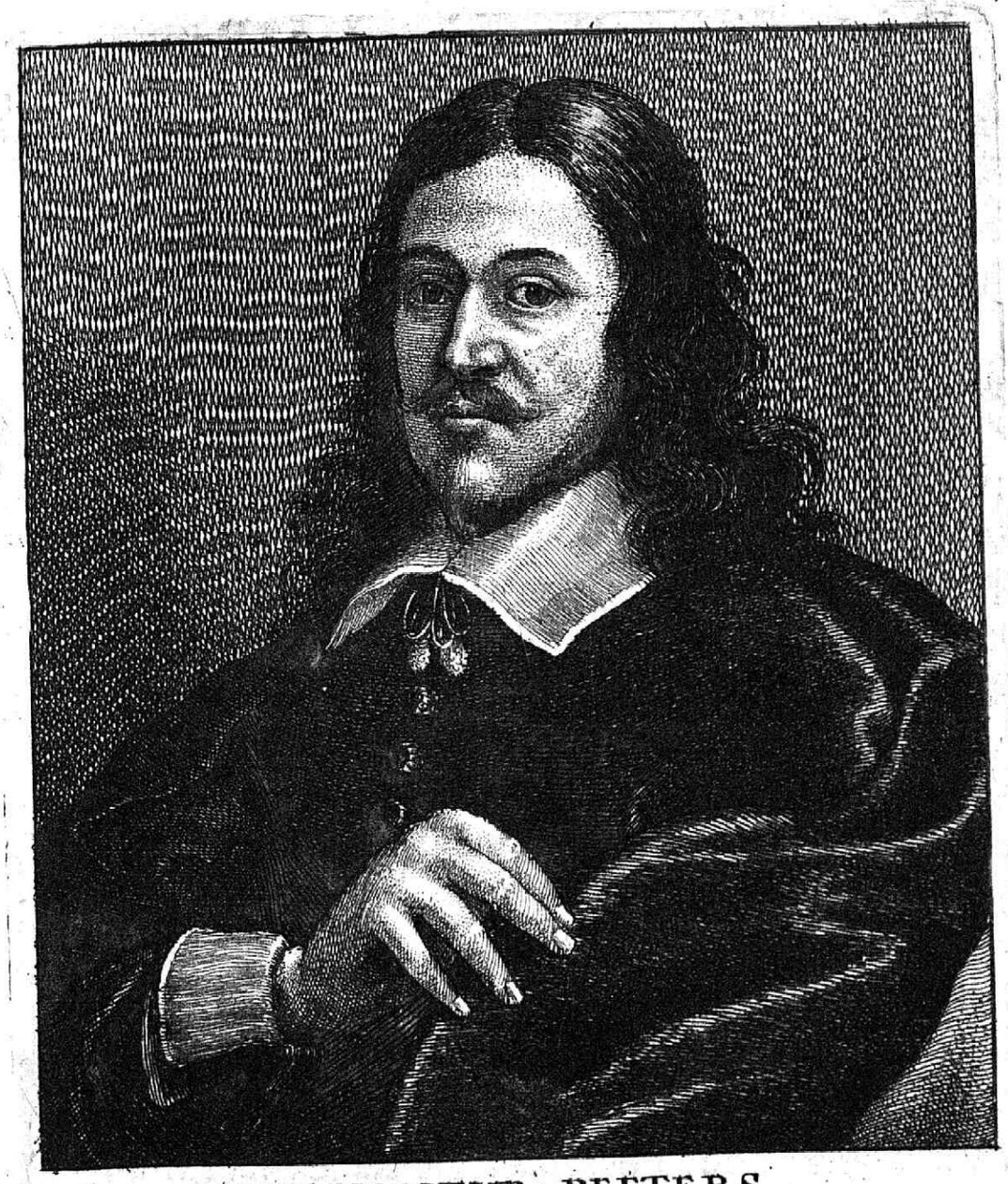

BONAVONTVR PEETERS.

Tres bon Peinctre de Mers, Calmes, et Tempestes ilſcntent bien aux nauires, galeres, et Batailles sur Mer. Cognoſt l'orisont, ses ſfloignements sont douces, faict bien les Villes, et Chateaux, on voit par tout, Beaucoup de ses œures, dans les Maisons des amateurs, il est natif d'Anuers, et fut ne en l'an 1614.

Ioannes Meyssen pinxit et excudit. *Wenc: Hollar fecit,*

GRAF-SCHRIFT
Door ſijnen Broeder Ian Peeters.

Dees aert begrijpt een van des werelts wonderheden
Zee Schilder en Poët, ſoo groot als d'aert oyt lede:
Peeters ſijn toenaem was, den naem *Bonaventuer*
Sijn lof eeuwen verſlijt, al rot dees ſepultuer.

Ende om naer mijn ghevoelen den ſin te volmaecken dunckt my niet qualijck op het graff van dien uytnemenden Zee Schilder ende ſoet-vloeyenden Poët Bonaventura Peeters te paſſen dit naervolghende graff-ſchrift ende lijckſangh.

Beſprinckelt en bedauwt uyt een oprecht medooghen
De doot van *Pallas* Soon met traenen van u ooghen,
Die hier begraven leydt, en is van kracht berooft
De fackel van *Pictuer* die leyt hier uytghedooft,
Die *Themis* aen haer borſt met hulp van *Thetis* voyde
Sulckx dat zijn groot verſtandt in alle Conſten groyde,
Die van Poëſis werdt ghelaeft uyt d'Hypocreen,
Soo als een ſchemer licht van d'aerde hier verdween.
Neptun' die in een ſchelp van *Tritons* wordt ghedraghen
En doet ghedurich niet als ſuchten, ſtenen, klaghen,
De ſchoon *Nereides* ſijn inden rouw becleet
De Zee benevelt is met droefheyt druck en leet.
Apollo wilt ſijn herp in *Lethes* vliet verſmooren
Die over *Peeters* doot oock haer gheclanck laet hooren,
Van *Peeters* die door Conſt met ſijn Poëtſe tongh
Soo ſoet en liefelijck ghelijck als *Naſo* ſongh.
Die oock door ſijn Pinceel noyt heeft Natuer gheweken
En ſonderlingh altijt in zee Conſt uyt ghefteken:
Waer van den hoochſten roem door Faem noyt ſal vergaen
Maer altijt meer en meer ontſterflijck groyen aen.

LYCK-

LYCK-SANGH,

Stemme:

Le flots n'auront point de rigeur, &c.

DE jammer klacht doorſcheurt mijn hert
Die uyt gheſtort wordt door de ſangh Goddinnen
En vande Zeeſe Mereminnen,
Met droef gheſchrey en over groote ſmert,
Inden verbolghen OCEAEN
Daer al de water Goôn verſlaghen ſtaen,
Om dat de Son nu is verduyſtert
Van PICTVRAS kracht,
En haeren glans ontluyſtert,
Die dit graff verſmacht.

ICk ſien de aert in't ſwert becleet
Met druck bevanghen ſoo veel trouwe vrinden
En vrome gheeſten die hem minden
Om dat hy was kloeck Schilder en Poeët,
Den eerſten Soon van d'Eel PICTVER
Vol ſoeten gheeſt, met naem BONAVENTVER
Die ons op d'Aert-rijck heeft ghegheven
Van ſijn Conſt een deel
In ſchijnſel van het leven
Door Pen en Pinceel.

WAt treurt ghy Vrinden vol verdriet;
Staeckt uwen druck en wilt u wanghen drooghen,
Vaeght af de tranen van u ooghen
En gunt ghy uwen vrindt den hemel niet?
Den roem van ſijn onſterflijckheyt
Sal altijt leven inder eeuwicheyt,
Al leyt ſijn lichaem hier begraven
En vergaen in ſlijck
Sijn deughdelijcke gaven
Sijn in't Hemel-rijck.

EYNDE.

FRAN-

FRANCISCUS VVOUTERS

Schilder van Lyer, gheſtorven Anno 1659.

DE Edele Schildry can 's menſchen hert vermaecken
En jemants ſwaeren geeſt door haere Conſt ontwaecken,
De liefde dwinght den luſt als eenen drooghen dorſt
Die menichmael beſtrijt met bangheyt jemants borſt.
Soo port de liefde oock de noyt verſaeyde luſten
Van een Conſt-minnend' hert dat nimmermeer can ruſten
Soo ſaen *Pictuer* haer Conſt de Minnaerts toebereyt
En brenghtſe voor den dach in overvloedicheyt.
T'gen aende Edel Conſt van *VVouters* is te mercken
Seer liefelijck in't naeckt en mals in al ſijn wercken
Seer los gelijck *Van Dyck*, ſeer ſoet als *Titiaen*
Soo net en aenghenaem ded' hy zijn ſtucken ſtaen.
Het aenſien gans becoort den gragen luſt van d'ooghen
Die dickwils door deſ' Conſt valt in den ſin bedroghen.
Siet *Venus* by *Adoon*, oft ander hey Goddin
De naeckte gratien, oft eenich Saters min,
Diana op de jacht, oft daer ſy haer gaet waſſchen
Oft daer den Satur *Pan*, *Sieringa* wilt verraſſen,
Oft daer naer t'leven compt een ſtille wildernis
Al wat hy heeft ghemaeckt het ſchijnt dat t'leven is.
Daer veele Conſt voor moet haer glori laeten buyghen
Soo als ons Engelant met reden can betuyghen,
Daer *VVouters* in het Hof heeft langhen tijt verkeert
En van het Coninckx bloet wert om ſijn Conſt ghe-eert.
Sijn ſoet vlammighe oogh en Conſt verrijckte ſinnen
Die hebben by den Prins hem hooghe Faem doen winnen
Om ſijn welſprekentheyt, gemenght met grooten gheeſt
Waer door hy in het Hof in aenſien is gheweeſt.

LYCK-

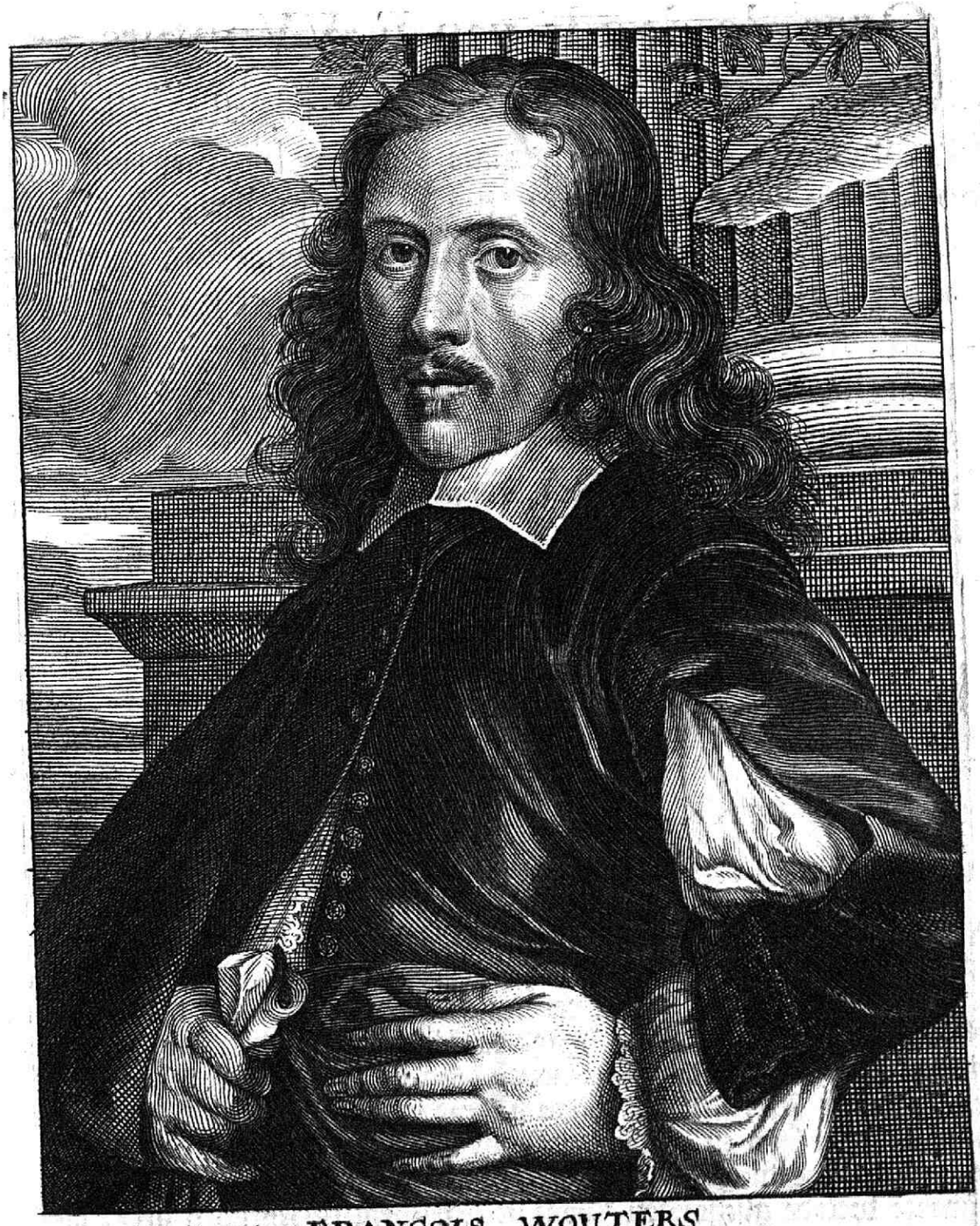

FRANCOIS WOUTERS

est né a Lyere lan 1614. faict extremement bien les petites figures principalement nuës et aussi des parsages. il a esté disciple de Paul Rubens, et par son addres est faict peinctre de l'Empereur d'Allemaigne Ferdinand le 2.me s'estant allé avec son Ambassadeur en Angleterre, ou estant arrivé receut la novelle que sa Maj.te Imperi.le estoit mort lan 1637. en apres fut peinctre et homme de Chambre du Prince de Galles, ayant demeuré quelque temps a Londres s'est retourné a Anvers s'y faisant valoir par son art. Fr. Wouters pinxit. Pet. de Iode sculp. Io. Meyssens exc.

LYCK-DICHT
Over de doodt van F. VVouters.

DEn menſch ſterft als hy meyndt het ſekerſte te leven
En ſnelder loopt den tijdt als wel een bie can ſweven,
Soo als aen *VVouters* blijckt, die door ſijn hooghe Cunſt
Trock s'werelts eer naer hem, jae Prins en Coninckx gunſt.
De doodt die heeft de hop' van meerder gunſt ghebroken
Als hy in't ſterf-bed had ſijn leſte woort gheſproken:
Den afghecnaeghden nijdt, die ſchonck hem doen den vred'
T'gen' ſy uyt booſen haet in't leven noyt en ded'.
Ghedurichlijck nochtans ſijn hert naer vrede trachte,
Den vred' van Engelant was 't die ſijn ziel verwachte
En oock ghevonden heeft in't Enghelijck Palleys
Daer noyt geen eyndt en is maer altijt blijden Peys.

HENDRICK ANDRIESENS
Ghenoemt Mancken Heyn.

Schilder van Antwerpen, ende gheſtorven in Zeelant in't Iaer 1655.

ALſt dat den Naem van Mancken Heyn aen een jeghelijck verachtelijck ſal duncken te weſen / ende my ſullen willen beſchuldighen van bottichept uyt dien Mancken Heyn ſchijnt eenen naerghewozpen naem te ſijn ghelijck ick oock oozdeel / doch ter wijlen hy ſelver niet en ſchaemden ſijn Conſtige ſtucken met ſoo daenighen Tijtel te teeckenen / ſoo en hope niet te miſdoen / upt reden oock hy by de Lief-hebbers alſoo bekent is / ende al iſt dat den naem ſchijnt manck te gaen / ſoo en gaen zijn Conſt-rijcke Schildzijen niet kreupel / want alle de ſtilſtaende dinghen die hy met groot verſtant gheſchildert heeft wozden in groote weerde ghehouden / dooz de nettichept en levenden aert / die daer in te ſien zijn.

T'Pinceel van *Mancken Heyn* heeft ſoo veel voorts ghebracht,
Dat ſy niet om den naem, maer wordt door Conſt gheacht:
De daet bethoont het werck, het werck verheft den Naem
En blijven allebeyd' onſterff'lijck by de Faem.

Yet

BY-VOEGHSEL.

HEt sterven is ons aenghebozen ende alle menschen ghemeyn. Al ist dat Alexander den Grooten de heel Wereldt heeft in sijn macht gehadt / hy is ghestozven. Al had Salomon de grootste wijshepdt/ hy is ghestozven. Al had Cræsus den overvloedighsten rijckdom/ hy is ghestozven. Al had Appelles de diepste Const van Schilderen / hy is ghestozven. Al had Helena de hoochste schoonhept sy is ghestozven. Al hadde Sampson de vzoomste sterckhepdt/ hy is ghestozven. En al had jemandt allen dese gaven alleen hy moet sterven. De doodt compt ghelijck eenen dief inden nacht / en meest by menschen daer sy minst verwacht wozdt. Den stercken Milo bleef met sijn handen tussen eenen op-ghescheurden boom soo vast gheperst en toegenepen dat hy daer van hongher en pijn moest sterven. Den Poeet Eschilus sittende in een veldt onder de Sonne om hem te verwermen / is ghestozven een wzeede doodt dooz de Schildt-pad die den Arent op zijn cael hooft liet vallen meynende dat het eenen steen was. Den Coninck van Navarre by naeme Carolus seer sieck in al zijn leden zijnde / werdt dooz ozdze van de Medecijnen / in een lijnwaeten laecken ghewonden dat in den ghebzanden wijn ghetempert was / en comende wat te naer by de keerse is de vlam in't laken ghestaghen ende alsoo miserabel ghestozven. Philemon siende aen taefel eenen Esel komen die de vyghen socht te eten die daer op laghen/ is van laggen ghestozven. Den Keyser Tiberius wert van zijn Vzouwe Agrippina vergheven en is ghestozven. Iulius Cæsar werdt sonder achterdencken van de doodt dooz Bruto Cassio omghebzocht. Vitellius werdt in den Tyber ghewozpen en is ghestozven. Den Herder Crates werdt in den slaep van eenen Boeck (die hy met zijn andere Schapen weyde) ghedoodt. Henricus den III. Coninck van Vzanckrijck wert in zijn Coets vermoozt / ende meer andere diemen in groot ghetal sou connen by vzenghen waer uyt men can bewijsen dat de doot seker en de ure onseker is / ende dat de Coninghen en Pzincen de doodt soo wel als de arme menschen onderwozpen zijn. Franchois Wouters dien plaisanten Schilder is dooz eenen pistool scheut by ongheluck ghestozven. Ontallijcke gheesten der Schilder-const zijn uyt de werelt ghetrocken ende ghestozven. Ist dan wonder dat eenen mensch / daer op somtijts wel behoozde te dencken / want die daer minst op dencken die wozden van de doodt eerst besocht; Om dan in dese vzoebe materie niet te blijven hanghen ende daer nede de overledene cloecke Meesters van Pictura de eeuwighe rust te wenschen / soo heb ick voozgenomen eens te ontdecken den onsterffelijcken Loff / die de Edel Hanteerders der vyf Pinceel (noch in't leven zijnde) verdienen / die ick met mijn swacke pen / soo seer niet en can herheffen / als hunnen roem vereyst. Ick soude hier meer neerstichept ende vlijtighen jever ghebzuyckt hebben / om oock in't licht te vzenghen de uytnemende Eer diemen de Italiaense Meesters van dese eeuw in de Schilder-const schuldich is. Doch om in gheen verschil te commen met den gheleerden jtaliaenschen Schzijver Georgius Vassari, den welcken het leven/ manieren / ende ontsterffelijcke Consten / van de jtaliaensche Schilders in eenen Georg. Vassari.

besonderen Boeck heeft beschreven / ende dat Carel van Mander sijn groot verstant heeft ghetoont ende laeten blijcken in het beschrijven der uytnemenste italiaensche Meesters / soo heb goet ghedocht daer niet meer af te schrijven als voorschr. staet / laetende Italien behouden den hoochsten roem van alle Landen. Ende niet sonder reden / aenghesien de Schilder const nievers meer als in Italien en wordt gheweerdeert. De Venetianen achten haer door de Schilders soo vereert te zijn / dat sy aen jeder Meester (die in dese Const uyt-staecken) plachten te gheven dry-hondert goude Croonen jaerlijcks / op datse de selve door sulcken begiftinghe binnen hun mueren oft palen mochten behouden. Als Raphel d'Urbijn eerst ghestorven was / heeftmen den Paus Iulius den II. sien weenen / en sijn wanghen met traenen overdecken. De moort van Polidoor heeft den Raet van Roomen soo hoogh op-ghenomen / datse den moordenaer soo swaerlijck straften oft hy eenen Coninck omghebracht hadde. Baccio Bandinelli wert vanden Paus Clemens den VII. (door de liefde die hy tot dese Const droegh) het Ridderschap van S. Peeter ghegheven / en daer naer van Carolus Quintus oock Ridder ghemaeckt. En om uyt ons paelen niet te gaen / en den Leser te overlasten / soo wil ick weder keeren tot de Schilders teghenwordich in't leven zijnde / daer ons vedsaem Nederlant ghenoch af versien is / ende sulcken luyster van Loff en Eer af ontfanght dat sy de gheheel werelt door / voor de beste Moester-brouw der Vry-consten wordt ghehouden. Ende al ist dat Pictura eerst oprecht in Italien werdt opghetrocken / ende door Michiel Angelo, Titiaen, ende Raphael Vrbijn, meest is in staet ghesedt / de welcke uyt de oude antique wercken gingen soecken de volmaecktheydt vande natuer / brengende by een menichvuldighe ghebrocken lichaemen / soo van hout ghesneden / als uyt marmer en steen gehouwen oock van coper ghegoeten / om uyt thien armen / vyf-en-twintich beenen / veel schouders / ende andere deelen des lichaems een volmaeckt lichaem te maecken (ghelijck sy oock met cloeck verstant hebben ghedaen) het welck wy heeten de antiquitept. Soo ist nochtans dat onse Nederlantsche Schilders / als Rubbens, Van Dijck, Michiel Coxi, Floris, en meer andere door hun wonder maenieren / ende gheestighe inventien: de vrye Schilder-const tot meerder perfectie / ende volcomender leven hebben ghebrocht / als de oude antique Schilders hebben ghedaen / het gene ick de beste Kenders der Consten laet oordeelen / daer de Keyserlijcke Stadt van Antwerpen het principaelste bescheedt af soude connen geven. Ick segghe Antwerpen om dat sy de vrughtbaerste Moeder is vande kloeckste verstanden der vry Consten voorts te brengen: ende met haer natuerelijcke borsten van wetenschap op te voesteren / daer het ghetal der Antwerpsche Schilders ghetuyghenis af gheeft. Antwerpen (die het hert is van Brabant) is oock de rechte handt van Picturas volmaecktheyt: daerom schrijft den Eerw. Pater Adrianus Pooters Priester der H. Societeyt Jesv seer gheleerdelijck in een van zijne boecken behelsende het leven van de H. Rosalia, ende seydt onder zijn honingh-vloeyende Poësi, dese woorden die hy gheboetseert heeft naer het schrift van den Eerw. P. Scribanus in Antverpia folio 136. aldus:

Neder-

Nederlandt, den rinck vande wereldt,
ende den Diamant van deſen rinck is

Antvverpen.

Nederlandt, de ooghe vande wereldt,
ende den appel van deſe ooghe is

Antvverpen.

Nederlandt, het boſch vande wereldt,
ende den Lavrier van dit boſch is

Antvverpen.

Nederlandt, het Paradijs vande wereldt,
ende het lieffelijckſte van dit Paradijs is

Antvverpen.

Nederlandt, eenen hemel vande wereldt,
ende de Son van deſen hemel is

Antvverpen.

Ende ick ſoude moeghen ſegghen aldus tot haer
meerder Eer, Roem ende Glorie.

SOo lanck als *Phœbus* ſal, met ſijn vergulde toomen
Beſchijnen t'ſilvre nat van *Schaldis* water ſtroomen,
En daelen met ſijn licht uyt t'hemels claerſte wolck
Op al de menichte van t'vredſaem *Antwerps* volck;
Soo ſal de ſnelle Faem, noyt houden op van raſen,
En met haer hel trompet de werelt door te blaſen:
Dat *Antwerpen* is t'hert van t'heele Nederlandt
En oock daer by den glans des Neerlandts diamant,
Den toom des vyandts cracht, door al haer ruym gheweſten
Bewatert, ſterck Caſteel, en ſchoon bemuerde veſten.
De rijckſte Have van, den grooten *Oceaen*,
Daer t'ſilver en het gout op t'coſt'lijckſt' comen aen:
Dat Spanien haer ſeyndt, uyt d'Indiaenſche Mijnen
Daer ſy haer waeren veylt, en doet haer Conſt verſchijnen
En drijft haer coopmanſchap, in overvloedicheydt
Die over haere cruyn haer rijcke vlueghels ſpreydt.

EYNDE

Van het eerſte Deel.

HET

HET TVVEEDE

DEEL.

Jnhoudende

den weert befaemden Lof vande vermaerſte

SCHILDERS,

Zijnde teghenwoordich in't leven,
de welcke door hunnen kloecken
Aert ende Geeſt-rijcke Oeffe-
ninghe de Edele

PICTURA

in Conſt verſtercken.

Alles tot vermaeck ende luſt der Conſt-jeverighe Lief-hebbers
ende Rijm-minnende Poëten by een vergadert
ende beſchreven

DOOR

CORNELIS DE BIE, Notaris tot Lyer.

VVaerheydt baert Nijdt.

VOOR-REDEN.

Nieu-Luſtighen *Leſer* aenghelockt ſijnde door liefde tot de Doorluchtichſte vry Schilder-conſt ſoo en hebbe ick niet connen laeten haeren uytſteckende Lof en Eer (die onſterffelijck ſijn) inde tegenwordige levenve Gheeſten van deſen tijt wat claerder te bewijſen ende hoogher te verheffen, wel wetende dat het ſelve voor de jeught leerſaem ende aende Schilder-conſt-minnende Liefhebbers aenghenaem weſen ſal. Ter wijlen dat elcken Schilder ende uytnemenden Gheeſt teghenwoordich vlamdt om ſijn eyghen werck inde Couſt te ſien floreren, ende te gheraecken op het Toneel vande oude ervaren Meeſters. Ende al iſt dat in mijn voorgaende deel eenighe wijtvermaerde ende Conſtvloyende Schilders vergheten ſijn, oft dat ick in het begrijp van dit teghenwoordich boeck, ſommighe ſoo overledenen als levende Gheeſten (die de Conſt oeffenen oft gheoeffent hebben) mocht voor by gaen, ſult my gelieven te ontſchuldigen, ende daer over niet beriſpen, uyt redenen dat ick my hebbe ghevoeght, naer den Plaetſnijer den welcken my gheen platen meer als daer in ſtaen en heeft ghelevert, uyt oorſaecke oock dat ick niet veel met de uytſtekende Meeſters en hebbe verkeert, en overſulckx my onbekent ſijn, hopende dat ſy daerom hun t'ſelve niet en ſullen aendragen aenghenen hunne wercken ende loffelijcke vruchten vande edele Pinceel hunnen Lof meer ſullen verbreyden, als ick ſou connen doen door de pen van Poëſis, jae waert oock ſoo dat ick de moyt hadde ghenomen om naer ouderdom ende oorden alle de achtbaere Naemen ende verſcheyde Conſten van onſe eeuw op te ſoecken, ick en twijffel niet oft de druck-perſſe ſoude te ſwack ghevallen hebben, om ſoo menighvuldighen Loff der overvloedige Conſtenaeren te drucken. Het dunckt my genoch te weſen dat ick in het beghin van mijnen boeck hebbe geſeyt

wat

wat ſchoone vruchten de Edel *Pictura* is barende. Ende waert ſaecken dat jemandt oock ſich beneerſtichde om haer deughden in wijder materie te beſchrijven, ſou qualijck een eyndt vinden, maer wel een ſoete belooningh, vande ghene die haer ſoet aerdicheyt lief hebben en beminnen. Overſulcx en moet niemant hem voor laten ſtaen dat ick al het gene (tot lof van *Pictura* hier in't licht wordt ghebrocht) ſou gheſchreven hebben, om den Leſer meer te doen verwonderen als te gelooven : dan alſoo ick door beveſtinghe van veel exempelen en waerachtighe teeckenen can bewijſen dat de Schilder-conſt is de oudtſte ende aenghenaemſte Conſt, die by Coninghen en Princen ten hooghſten ghe-ſocht wordt, waer mede ick wil te kennen gheven de onſterffe lijcke Eer die ſulck-danighe Oeffenaers verdienen, op dat inde toecomende tijden de ghedachten der menſchen niet en ſouden verlieſen de Faem die de teghenwoordighe Schilders hebben en ſullen achterlaten aen alle hun naecoemelinghen de welcke ick door mijn beſchrijf, beſtandiger ende vaſter hope inde memorie te doen blijven ende verſer voor ooghen te houden, wenſchende overſulekx dat hier uyt gheenen nijdt-barenden achterclap oft jeloſie en worde ghetrocken, maer wel eenen nieuwen luſt en ſmaeck tot de Schilder-conſt, die in het leſen van mijn werck U. niet en ſal ontbrecken, doch waertſaecken datter jemandt (met een verkeerde oogh t'ſelve werck aenſiende) my daerinne wilden beriſpen ende verworpen, daerom en ſal den glans van *Pictura* gheenſints ontluyſtert worden, maer meerder aencomen, en met den teghenwoordighen vrede tuſſen *Spanien* en *Vranckrijck* groeyen, door de menichvuldige gheeſten die teghenwoordich opghevoedt worden inde *Academie*, ende ſchole van *Pictura*, want t'is met deſe oeffeninghe gheſtelt, als met de fenijnighe Water-ſlangh van *Hidra* naer het ſchrijven van den ſoet vloeyenden *Ovidius* de welcke, als ſy vanden ſtrijtgierighen *Hercules*

een

een hooft ontrooft wert, wederom ſeven andere cregh. Gelijck Ovid. lib. 9. t'ſelve oock blijckt inde Oeffenaers van *Pictura*.

Schoon dat Apelles *is vergaen*
Daer compter ſeven ander aen.

T'is waer den vreeden oorloghs Godt heeft door zijnen onrechtverdighen Crijgh de ſeven vry Conſten lanck onder de voeten ghehadt. Maer aenghеſien ſy door eenen onbreckelijcken vrede wederom hunnen aedem herſchept ende hun krachten hebben aengenomen, ſoo is dit werck aenghevat om de Conſte daer mede te bejeveren inde ervaeren Geeſten van deſe eeuw in't leven ſijnde, waer van de uytſteckende ende roemruchtichſte hier inne meeſt ſijn afghebelt, om te thoonen wat ſeldſaeme wercken hun cloecke Pinſeelen ſijn voortſ-brenghende, ende oock naer eenen onſterffelijcken naem trachtende, blijvende hier mede als voore Weet-lievenden *Leſer*.

V. E. Dinſt-willighen ende
gheaffectioneerden Dienaer.
Cornelis de Bie.

Z EER-

EER-DICHT
OP DE POESIE
VANDEN
Weet-lievenden ende Rijck-konſtighen Meeſter
CORNELIS DE BIE.
Spelende op de Spreucke:

De beſte Bloem en plucktmen niet,
Het beſte Hout en kaptmen niet,
Den beſten Voghel en ſchietmen niet.

GHeen Maeght-en-monſter *Sphijnx* met diep-verholen ſinnen
Stelt u dit raedtſel voor om t'leven af-te-winnen;
De vraegh en dreyght geen doot, men waeght hier lijf noch goet,
Maer ſcherpt wat u verſtandt, en wet hier u ghemoet.
Ick ſeggh': de beſte *Bloem* die niet en wordt ghetrocken,
En t'beſte *Hout* dat noyt ghekapt en wordt tot blocken,
Den beſten *Voghel* oock die noyt en vreeſt den bout,
Dat ſijn de *Terwe-bloem*, *de Bie* en t'*VVijngaert-hout*.
Al ſtont in uwen hof het puyck van alle bloemen,
Waer op dat *Flora* ſelf hooghmoedich ſoude roemen;
Al broght ghyſ' een voor een en ſtelden die ten toon,
Het *Bloeyſel* vanden terw' ſpant boven al de kroon.
Den Eyck, den Noortſchen Maſt, de groen Cypreſsi-boomen,
Den Palm in't jootſche Landt die boordt de Ceder-ſtroomen,
Dees buyghen haere kruyn voor d'eed'len Wijngaert-ranck,
Die ons ſchenckt jeught en vreught door ſijnen ſoeten dranck.
Laet vry de trotſe Paeuw met haeren ſteirt gaen ſwieren,
En dat den Nachtegael ſijn ſtemm' doet tierelieren,
Nochtans *de Bie* verdient den eerſten prijs en loſ,
Die hoonich en geel waſch voert in haer ſtrooyen hof:

En of dit niet en deed' een *Bieken* van Hijmetten,
Ick weet' een *Bie* tot *Lier* die ſoud' ick boven ſetten,
Een *Bie* die onvermoeydt door-vlieght het heele Landt,
En ſoeter ſuyght als ſoet uyt bloemen van t'verſtandt.
Wat dient hier noch gheſeyt? ghy ſtelt met jnct voor ooghen,
Wat met verſcheyde verw' *Pictura* koſt vertooghen:
Ghy doot-verwt jeder een in uwen boeck met ſwert,
En uwe doot-verw' maeckt dat jeder levend' wert.
Hier leefter naer hun doot, hier leefter in hun leven,
Die naer den dootſ-pijl oock u penn' ſal t'leven geven,
De Bie ſteckt op de doot, en ſtraelt dit maegher Dier,
Dat het moet aen de *Bie* ghedooghen den Laurier.
En waerom ſouwſe niet? *Picturas* oli-verwen,
En ſullen noyt de Conſt noch Meeſter laeten ſterven,
Noch verder gaet u penn', dat hun Conſt toe-ſtaen ſal,
Want ghy eeuwt in u werck de wercken van hun al.
Mijn *Spreuke* gaet dan vaſt, dat voor gheen *Doot* noch ſchichten,
Den *Beſten Voghel* oyt het *Bieken* en moet ſwichten,
Vlieght, vlieght *Europa* door, noch iſt een kleen Tonneel,
Voor die *Pictura* ſchonck haer Conſt, en haer Pinceel.

Per Amatorem Picturæ.

P. A. P.

LOF-DICHT.

Tot den Honingh-vloeyenden Schrijver,
Op de ontſluytinghe van ſijn Gulde Schat-Camer

CORN'EEL DE BIE,
Notaris ende Practiſijn tot Lyer.

Corn'eel den Horen duydt van over-vloedt en welden
Kan min *De Bie*, als t'ſoet des Honing'-graets uyt-belden,
U weventrooſtendt Ampt, thoont d'openbaere Trouw
Waer-med' ghy t'onrecht weirt ſoo wel van Man als Vrouw.

Lyer u gheboortens plaets, houdt groot ghewicht en maeten
Dies vintmen wel te recht (in ſpijt van die u haeten)
Een overvloedt van gheeſt, en ſoetheyt in u dicht
Met trouw oprechticheyt, en t'rechte *Lyers* ghewicht.

CORNELIVS DE BIE.
ANAGRAMMATA.

1. NOBILE DECVS REI.
2. BENE DICES LIVOR.
3. BENE LIVOR CEDIS.
4. LIBER VINCE DEOS.
5. J' RE NOBILE DECVS.
6. E LVCE BONIS RIDE.
7. NVBES COELI RIDE.
8. DVLCI IS ORE BENE.
9. RELVCEBO INDIES.

EPIGRAMMA.

Nobile pando *decus rei*, *bene Livor* inique
Dices, dum *cedis* quin *bene*, *Livor* habes.
Vince Deos liber, ipſe tonas, tibi gloria ſurgit,
I cito, *re* creſces, *nobile* & inde, *decus*:
Ride E luce bonis, *Coeli nubes* quoque *ride*:
Nam totum *is dulci* promis ab *ore bene*.

Duyt-

Duytſche Letter-keeren
uyt den ſelven Naem:
CORNELIS DE BIE,

1. Beeld-Ryc Sone. | 2. Soen Ryc Beeld.

OFT

CORNELIUS DE BIE.

3. Sin Edel Bicorve. | 5. Belden Cier Vois.
4 Eel Vredens Bicoi. | 6. Levend Bie crois.

UYTLEGGINGH.

DE *Bie*, *Apollos* Soon doorſweeft gebloemde velden,
Om voor haer *Biencorf* te ſaemelen Honingh-raet:
Dat is dit edel Boeck, ſoo *Rijck* van Kunſt als *Belden*,
Daer menich veers vol gheeſt en cloecken *Sin* in ſtaet.
Hier wordt elck *Beeld'* ghekent door Rijm-kunſt duſent jaeren
En jeders lof ghehoort van *Muſas* ſoete *Vois*
Soo als *De Bie* ons kan ſeer *Cierlijck* openbaeren
Wiens penne groeyt als t'Cruydt, of t'*Levend'* water *Crois*.

Uyter herten
Door
R. de Mont
Adv^t. tot Antwerpen.

OP

OP 'T GULDEN CABINET DER SCHILDER-CONST

Vanden Rijm-vloeyenden

M^r. CORNELIS DE BIE.

TOen *Mauors* Nederlandt door wapens quam verdelghen,
Wierdt d'edel *Schilder-kunſt* vertreden in't ghevecht:
Maer nu *Vulkaan* t'gheweer (verzaadt van bloedt te ſwelghen)
Tot minne ſchichten ſmeedt, wordt zy weer opgherecht:
Want *Venus* Zoon deurwondt het hooft der Franſche Rijken
En Dochter van *Philips*, tot ſchrick van t'Krijghs gheweldt,
De min is machtich om het Oorlogh te doen wijken.
Dit wiſt *De Bie*, en heeft de Kunſt hierop herſtelt.
Wie dat de Kunſt beſchrijft zal leven door ſijn blaaren:
Dit is gheen *Bie* die op *Himet* ſijn honing gaart,
De ſtrijdtbre *Scheldt* zoo rijck van Kunſt als Kerck Outaaren
Verthoont het oogh, een *Bie* van loffelijcker aart.
Wie zucht tot Maal-kunſt heeft is waart om op te roemen,
Waer dat *Mecenen* ſijn wordt alle Kunſt ghevoedt,
De *Neet-Bie* ſuyght geen zap uyt leveloose bloemen:
Maer uyt beſielde verff doormenght met vlees en bloedt.
De verven weeten t'oogh door Kunſt naer ſich te trekken,
Al wat-aanminnig is, heeft onghemeene kracht:
De Bie komt haar, voor ronnen, met vleughels over-dekken,
Zy biedt *De Bie* tot loon van ſijn ghetrouwe wacht
Haer gulde hulſel van Paletten en Penſeelen:
Wie dat de Kunſt herſtelt behoort met haar te deelen.

Ian Vos.

AEN

AEN DEN

Gheleerden ende Konſt-rijcken Mr. CORNELIS DE BIE,

Op het uytgheven van ſijn Schilder-boeck.

DE Kunſt ghenooten die naer de volmaecktheydt trachten
En d'edel Poëſy verr' boven alles achten
En raecken nimmermeer het doelwit van hun hert
Ten zy een houwelijck by hun voltrocken werdt.
Een houwelijck dat noeyt d'Echt ſcheydingh koemt te vreeſen
Van twee zeer Edele, dogh evenwel maer weeſen
De Rijm-en-Schilder-kunſt, die ſchoone kinders van
Den gheeſt, en wetenſchap, t'vermaeck van jder Man.
Die wondere, daer zich *Appollo* van laet troet'len,
En ſonder welck ons doen verandert in een hoet'len,
Verſamelt, en vereent in een rechtſchapen breyn,
Dat heden flickeren al om laet ſijnen ſchijn.
En vraeght ghy wie dit is? doorloopt de boeckerijen
Gaet by die kennis heeft van Kunſt en Schilderijen,
En is u dit te ver? zoo luyſtert naer de Faem
Die aende kinders ſelf gheleert heeft ſijnen Naem.
Appelles, en *Appoll'* zijn by hem jnghelwolghen,
Hy komt den eenen, en den anderen te volghen,
Te volghen ſoo naer by, dat ghy hun beyd' verlieſt
En dickwils de Copy voor t'Principael verkieſt.
Het is die waerde *Bie* die *Hibla*, die *Himetten*,
Met hunnen honich-ſchat, ons komt als voor te ſetten,
Van wiens was ons wordt ſoo lichten keers ghemaeckt
Dat alle man daer naer, als naer ſijn dachlicht haeckt.
Die 't Cabinet ontſluyt van d'edele verſtanden
Die naer den Lauwerier met open herten branden,

En t'edele Penceel in't hooghſte glori-top,
Door hunne neerſtigheydt, ghedreven hebben op.
Die ſoo een omtreck heeft van hun bedrijf ghegheven,
Dat ſy, naer hunne doot daer in onſterv'lijck leven,
Die ſoo heeft afgheſchetſt hun daden, en verſtandt,
Dat hy het bloeyend' ſchier ons voor ons ooghen plant.
Hoe ſtaen ick niet verſtelt wanneer ick kom te dencken
Dat ick jet levendighs hem ſoude konnen ſchencken
Iet daermen ſijnen aerdt ſou kunnen inne ſien
Soo, als hy is bekent, by letter-rijcke lien.
Ick treck my achter-waerts, mijn aderen vervrieſen,
En ſtollen tot een ys, ten ſy ſy hun verlieſen
In hunnen eerſten ſtandt, ſoo word' ick roere loos
En alle mijn beſtaen is oft heel rot oft voos.
Maer houdt; ick raecker door hy die t'al af kon maelen
Liet in ſijn maelerey den omtreck van ſijn ſtraelen
En weſentheydt ſijns gheeſt, ſoo levend' als hy is,
Sulckx dat ick hem dit ſchenck, tot een ghedenckenis.
Gheen douwen naer de Kunſt, als die ghy ſelf kunt gheven
En kunnen t'Taefereel, van uwen gheeſt, doen leven.
Hy die dit wonder hem wil hebben voor gheſet
Gae d' eerdichten voor by, en lees u Cabinet.

Vovebat Amico ſuo ſpeciali
Claudius de Grieck Procor.
Cauſarum Fiſcalium Curiæ
Metrop. Mechlinienſis.

AEN.

AENDEN VROMEN
VVeet-lievenden ende Rijm-minnenden
HEER ANTHONI VAN LEYEN.

ALs jemandt dickwils meynt op t'hoochſt te ſijn gheſeten
Wordt op den leeghſten grondt van d'arremoy geſmeten.
Wanneer men ſiet den menſch heel dick en ſwangher gaen
Van ſotte hooverdy, eerſucht en ydel waen,
Soo ſal hy anders niet, als ſchandt en onneer braken
Iae onder t'ſprocke rat der wree fortuyn gheraken:
Dat is, die hem verheft, wordt meeſtendeel verneert,
Die hem het ſterckſte kent is dickwils eerſt verteert.
Als *Phaeton* eens ſou den ſonnen waghen voeren — Ovid. lib. 2.
En door de hooghe locht lancx de Planeten toeren
Brocht ſich, en d'aerd' in brandt, om dat hy quam te by
Sijn Vaders heet Paleys, uyt enckel hooverdy.
Ghelijck als *Dedalus* ſijn ſelven vondt bedroghen
Om dat hy al te hooch was by de Son ghevloghen
Die hem in't diepſte ſmeet van *Thetis* natten ſchoot — Ovid. lib. 8.
En ſtirf door hooverdy een grouwelijcke doot.
Is niet den rijcken Vreck door ſijn hooveerdich mallen
In't diepſte vande hel voor eeuwich neer ghevallen;
Heeft niet de hooverdy uyt t'hemelſche plaiſier
Den trotſen Lucifer ghedreven naer het vier?
Dit leert ons d'oude ſpraeck: die hem tot t'hoochſt wilt poogen
Licht valt, en die hem neert, die ſietmen meeſt verhoogen
Den handel vanden AL, den alghemeynen tucht
Is t'gen'men ſchout, ons volcht, en t'gen'men volcht ons vlucht
Om het oprecht bediet van deſen ſin te raecken
Men hoeft maer in te ſien den plicht van alle ſaecken:
Dat is hoe dat de Eer volght ſtadich naer de deught
Die t'cierſel en den glans is vande jonghe jeught.

De Eer volght die haer vlucht, uyt een oytmoedich leven
Sy vlucht die tot haer wort door hooverdy ghedreven,
Ghelijck een ſchaduwe, die wandelt op den padt
Van hem, daer ſy het beldt van ſijnen lommer vat.
Iſt dat den menſch die volght, ſy ſal ſtets voor hem vlieden
Iſt dat den menſch die vlucht, ſy ſal hem naervolgh bieden,
En ſchoon hy dapper vliet en neerſtich henen ſpoet
Sy blijft hem even naer en hanght hem aenden voet.
My dunckt ick t'ſelve aen *Van Leyen* ſien ghebeuren
Daer gheene ſchaduw' maer de Eere naer compt ſpeuren,
Waermed' hy deſen Boeck belommert en beſchaeyt
En door ſijn deught alleen met alle Eer verfrayt.
Tis waer hy ſocht deſ' Eer met ſoeticheyt t'ontſegghen
En haren nieuwen keus met vlijt te wederlegghen,
D'oytmoedicheyt die was in hem ſoo diep gheplaetſt
Dat hy deſ' nieuwe Eer eerſt lanck had afghecaetſt,
Maer neen het was om niet hy coſt de eer niet hind'ren
Oft haren jever door de weygheringh vermind'ren
Sy was te vaſt ghebouwt uyt een verplichte jonſt
Op hem, die is oprecht Beſcherm-heer vande Conſt.
De liefde vondt daer in haer uyterſte behaghen
Om d'eere van dit werck *Van Leyen* op te draghen
Van Leyen die de cracht van haren ſin verſtaet
En beſt is onderricht hoe 't met de Conſt al gaet.
Hoe compt dan weerden Vrint, dat ghy ſocht af te weeren
Het wit van mijnen wenſch en t'eenich herts begheeren;
Deſ' eer die volght u naer al vlucht ghy noch ſoo ſeer,
Die uyt oytmoedicheyt ſijt vyandt van de eer.
Nochtans en cunt ghy niet den glans van d'eere ſchouwen
Al iſt dat ghy haer vlucht ſy can u teghen houwen
Ter wijlen dat u deught al meerder eer vereyſt
Den lommer vande eer noot van u deught en deyſt.

Waerom

Waerom dan dit ontſeyt en vlijtichlijck ontſpronghen
Iae uyt oytmoedicheyt op anders hals ghedronghen
Die eelder is van ſtam, oft heeft meer wetenſchap,
Die grooter is van ſtaet, oft ſit op hoogher trap.
Ick bid u ſijt hier in in't minſten niet verbolghen
De hoochſte weerdicheyt die can u noch al volghen
Midts dat ghy ſijt verrijckt met een ſoo cloeck verſtandt
Als jemant hebben can in't heele Nederlandt.
Waer door ghy ſijt bequaem om ſteden te beſtieren
Door uwen wijſen raet en gheeſtighe manieren
Wat reden heeft de eer om u te laeten dan?
Te loopen buyten wet naer eenich ander man.
Die (ſchoon hy was begaeft met d' hoochſte eer der ſtaten)
Waer vyant van *Pictur* en quam haer Conſt te haten,
Daer d'eer van deſen Boeck beldt uwe ſchaduw' af
Den oorſpronck dat ſy haer voor u ten beſten gaf:
Die al de crachten kent die jemant uyt can legghen
Van d'edel Schilder-conſt, oft haren lof wilt ſegghen:
Want al het gen' Pinceel, de pen, oft cool vermach
Dat is by u te ſien, dat brenght ghy voor den dach.
En kent de Conſtenaers elck aen ſijn vaſte trecken
Die ſy met cool en pen, oft met Pinceel ontdecken,
Daer van gheeft uwen ſchat der Conſt ghetuyghenis
Die in u Cabinet ſeer overvloedich is.
En wijſt my aen de Eer die uwen gheeſt belommert
Die uwe deughden volght, en mijn ghemoet becommert
Hoe dat ick naer den eyſch u Eer beſchrijven ſou
Op dat ick uwen vrint en dienaer blijven ſou.
Want die den glans van d'Eer gaet neerſtich overweghen
Moet lijden dat haer cracht is inde deught gheleghen.
De deught is Voeſter-vrouw van hare edelheyt
En heeft den eerſten ſteen op haren gront gheleyt;

De Eer wort door de deught, de deught van d'eer ghekoeſtert
De deucht beſchermpt de eer, van d'eer wort deucht gevoeſtert
De Eer aen d'edel deught altijt trouhertich blijſt
De deught als d'oli oock gheſtadich boven drijft.
Ten is gheen rechte deught tot deught te ſijn gheneghen
Maer t'is een vaſte deught de ſuyver deught te pleghen
Ghelijck de liefde crijght haer voetſel door t'gheſicht
Soo wort de eerbaerheyt oock vande deught verlicht.
Het gen' ick ſpeuren can en clarelijck bewijſen
Aen die de waere deught op 't hoochſten ſullen prijſen
En ſelfs ondeughdich ſijn, maer die de deught bemint
Is deughdich alſmen oock de deughden in hem vint.
Deſ' reden ſtel ick in de ſchael van menich oordeel
Het gen' my dienen can tot baet en wonder voordeel,
Wanneer ick al den dach van d'alghemeyne Faem
Verbreyden hoor den lof van d'Heer *Van Leyens* Naem.
Hoe dat den grooten Al hem mild'lijck heeft ghegheven
De grati' om met ruſt in rijcken ſtaet te leven
Den welcken is ghemenght met de oytmoedicheyt
Vervrempt van hooverdy wat dienter meer gheſeyt.
De hooverdy nochtans die ſietmen ſelden wijcken
Van menſchen die fortuyn met rijckdom compt verrijcken,
Van menſchen die naer wenſch ghenieten s'werelts luſt
Die vyant is van deught en moortſter vande ruſt.
D'oytmoedicheyt beſit den hoochſten throon der deughden
D'oytmoedicheyt die baent den wegh des hemels vreughden
Die in *Van Leyen* ſweeft en aen ons allen leert
Met hoe veel deughden meer hy daghelijckx verkeert.
Hoe coſt my het gheluck dan meerder voordeel brenghen
Als deſe Poëſy met ſijne deught te menghen
Te menghen met ſijn jonſt die haer beſchermen ſal
Dat *Momus* noyt daer op can ſpouwen bitter gal.

En ſchoon d'ootmoedicheyt deſ' Eer niet wou ontfanghen
Den jever bleef altijt aen ſijne deughden hanghen
En heeft ghedurichlijck hem met ghewelt beſtreên
Ghevolght als eene ſchay niet ſonder groote reên.
Schoon dat *Van Leyen* ſocht haer vanden pad te leyen
Sy wou van haeren man noot ſonder reden ſcheyen
De eer die bleef hem by uyt een ghetrouwe jonſt
Midts hy recht kender is van d'edel Schilder-conſt.
Sal jemant een robijn gaen aende Boeren veylen
Wilt jemant (die is blint) op zee gaen leeren ſeylen
Wilt jemant d'oorloghs volck in oorden leeren ſtaen
Die noyt en heeft gehoort trompet oft trommel ſlaen.
O neen het is om niet van Schilder-conſt te praten
Aen die haer niet en kent, jae die haer deughden haten
En daerom weerden vrindt, de eere van dit werck
Die heeft al lanck gehadt op u haer oogh-gemerck.
Om dit beſchrijf der Conſt uyt jonſt u op te dragen
Midts dat ghy in *Pictur* ſchept d'uyterſte behagen
Wiens weerdicheyt is weert met meerder eer gheloont
Door al den jever die ghy tot de Conſt bethoont.
Die al *Picturas* cracht en haer verholentheden
Verſtaet, en geeft daer van een uytghemunte reden.
Wie iſſer die op d'oogh *Van Leyen* niet en bouwt
En op ſijn oordeel niet ten vollen en betrouwt
Om eenich ſtuck van Conſt op ſijn ſcherp oogh te coopen
Want ſonder ſulcken oogh men wel verdoolt can loopen
Om voor een Principael te coopen een Copy
T'gen' noyt gheſchiet als is *Van Leyens* oogh daer by.
Dit blijckt aen al de Conſt die hy ons voor can ſetten
En brenghen voor den dach uyt ſijn Conſt Cabinetten
In overvloedicheyt, ſoo datter niet een man
Ervaren was in Conſt, oft hy en heefter van.

Gaet

Gaet naer ſijn vreughdich Hof, daer veel fonteynen ſpringen
En ſiet wat wonderheyt hy ſal ten voorſchijn bringen:
Twee ſtucken daermen op can ſien een groot gewoel
Van beeſten, ende fruyt, ghemaeckt van *Peeter Boel.*
Die daer ſoo crachtich ſtaen en ſchijnen hun te rueren
Waer in *Quellinus* heeft geſchildert twee figueren,
Seer aerdich uyt-gewerckt, ſeer los en wel ghedaen
Die ſchijnen door de Conſt ſchier vanden doeck te ſtaen.
Daer ſietmen noch al meer Conſt-rijck vermaerde ſtucken
Die ſchijnen door pinceel het leven af te drucken,
Waer med' van *Leyen* is ſeer rijckelijck bejonſt,
En daer by is ſijn huys vol van *Picturas* Conſt,
Die weerdich is befaemt en door de pen te prijſen,
Daer hy Schildry en print, jae Teeckeningh can wijſen,
Van *Iulio Romain*, *Lanfanck* en *Titiaen*
Van *Michiel Angelo' Georgo Mantuaen*,
Van *Teſta*, *Spaniolet*, van *Paulo Pherrinato*
Andreas Schauion, *Franciſco Saluiato*
Van *Paulo Veronees*, *Baſſan* en *Caſtilion*
Dominiquin, *Carats*, van *Franco* en *Corton*
Van *Bacci Bandinel*, *Barots Perin del Vago*
Davinci Tinturet, *Parmenſis* en *Canjago*,
Van *Theadeo* en oock *Roſſo Florentien*
Van *Campegnola* en van *Raphael Vrbien*
Camillo Procaſſin, *Pordenon*, *Guido Rheni*
Franciſco Primatris, *Ventura Salimbeni*
Van *Rubbens* en *van Dijck* ſoo Printen als Schildry
En veel al oude Conſt van eel Boetſeerdery,
In Coper Hout en Steen geſneden naer het leven
Verlicht op Parcquement, en in het Gout gedreven,
De wercken van *Tempeeſt*, van *Holbeen* en *Calot*
Van *Alborduer*, *La Bel*, *Focquier*, *Lorain*, en *Bot.*

Van

Van *Iſrael* en *Bril*, van *Swanevelt* en *Bouwer*
Van *Breughel*, *Sadeleer*, en noch veel Conſt van *Brouwer*,
Van *Peeters* en van *Boel*, van *Snyers* en *Quellien*
Ghelijck op't luſtich Hof *van Leyen* is te ſien.
Veel meer als Muſa hier naer Conſt in Rijm can ſingen
Veel meer als mijne pen u hier in't licht can bringen,
'T Ghetal dat is te groot, my ſou gebreken ſtof
Om eens ten vollen uyt te ſpreken al den lof.
Die ſijne Conſt verdient, waer uyt men ſou bethoonen
Dat hy geen geldt en ſpaert om d'Edel Conſt te loonen.
Die noyt deſ' Conſt en heeft by Conſtenaers geleert
Is met de wetenſchap der hoochſte Conſt vereert.
Die naer veel Schilders doodt, thoont t'leven in haer wercken
Daer hy al menichmael can d'ooghen med' verſtercken
En openen 't verſtant aen die deſ' Conſt beſiet
Midts ſy door haere cracht en wijckt ſchier 't leven niet.
Mijn Muſa ſtaet verſtelt, Sy wilter uyt gaen ſcheyen
Want al de wetenſchap van haeren Heer *van Leyen*
Die maeckt haer bot en ſtom, midts dat *Picturas* geeſt
Soo wel (ghelijck van hem) noyt is doorſien geweeſt.
Een Man die haet en nijt can door ſijn deught bedwelmen
Die de rechtſinnicheyt met reden can behelmen
Want ſijn genegentheydt geeft aen *Pictur* een ſpoor
Te worden heel vernaemt de ganſe wereldt door.
Die ons bethoonen can den wegh van goede reden
Door wijſe Raetſaemheydt en fray geregeltheden
Die de gheveynſtheydt vlucht en booſe ontrou haer
Begeerich tot de deught, af-keerich tot het quaet,
Leeft dan *Apelles* vriendt, die door u Conſt vermogen
Schijnt lanck *Picturas* borſt te hebben uyt-geſogen
Op dat u liefd' altijdt mach groyen meer en meer
Met jever inde Conſt tot Muſas grooter eer.

U. Eerw. verplichten Dienaer C. DE BIE.

Waerheyt baert nijt.

Mengel-

Mengelrije op de verſcheydentheydt der Schilder-Conſt.

Lief-hebbers van PICTVR' die haer pinceel beminnen
En die haer eer bewijſt met op-ghetoghen ſinnen,
Jck wil u voor het leſt noch brenghen voor den dach
Dat u nieuſgirich hert tot vreughden trecken maeh.
Daerom ben aenghelockt om noch wat meer te ſegghen
En om deſ' wetenſchap ten vollen uyt te legghen,
want al het gen' ghy ſiet in Conſtighe Schildry
Js ſonder ſiel en lijf, maer ſtomme Poëſy,
Die menichmael de pen der Dichters can doen ſpreken
En leyt u conſtich uyt wat daer aen compt t'ontbreken.
Soo heeft van nieuws den luſt my virich aengheport
Soo ſeer dat mijne pen daer toe gheneghen wordt.
Om dat haer eel Pallet der Conſt niet ſou verdrooghen
Soo moet ick even-wel my noch tot dichten pooghen
En brenghen op't Tonneel de Schilders van dit Landt
De Schilders van ons Eeuw, ervaren in verſtant.
En ſegghen dat de Faem voor eeuwichlijck ſal dueren
Van RVBBENS en van DYCK fraey Schilders in Figueren
Van CRAEYER en QVELLIN, JORDAENS en LANGEN Jan
Van WILLEBORTS en SCHVT, van FLORIS en BASSAN.
En in Batalien oft vremde Vechterijen
Leeft PALAMEDESSEN, en SNAYERS wonder ſtrijen,
Sijn Ordonnanti Rijck, daer by oock MOLENEER
VERMEVLEN en noch meer, verdienen groote eer,
Jn Beeſten BOEL en FYT, in ſatte Boeren, BROVWER
En in Verlichtery, FRVYTIERS, van DYNEN, BOVWER
Van DELEN en COLON ſeer net in Metſelry
MALTEES en SNELLINCX oock in ſchoon Tapecery.
Siet SNYERS inde jacht met op-gheſpannen netten
De HEEM, van Es, van SON in aerdighe bancketten:
ARTOYS en oock de WIT in Landtſchap ſeer plaiſant
BRONCKHORST, GERBIER, van HEYL ſeer aerdich inden brant.
De DVYTS, en WOVTERS in het naeckt ſeer cloeck van gheeſte
Van KESSEL, SAVERI in cleyn cruypende beeſte,

BECK,

BECK, TYSENS en GONSAEL ſeer gheeſtich in pourtret
VERBRVGGHEN en QVELLIN, die ſnijden wonder net
De KEYSER, NIEVWELANT ſeer fray in Architecten
SAFT LEVEN, keucken goet, DE VRIES in ſchoon Proſpecten.
Jn't ſnijden op de plact, de HONDT, LABEL, de BOTH
BOSBOOM, de CORT en WIRCKX, de JOD' en JAECK CALOT:
Niemant in Zee-conſt can aen PEETERS Conſt ghecomen
Van THIELEN en van NECK, en ZEGHERS inde bloemen.
Dat dan PICTVRA leeft in't vredſaem Nederlant
Nu ſy haer vint verloſt uyt MARTIS wreede handt
Die haer ſoo langhen tijt heeft trachten te verjaghen
Door ſijnen oorloghs brandt en veel-der-hande plaghen
Die haer ſoo langhen tijt benomen heeft den luſt
Door al het krijghs ramoer gheſtoort in haere ruſt.
Poëſis ſoete Conſt gheen voetſel coſt becomen
Uyt t'ſilver claer Criſtal der Hypocrene ſtroomen
De boosheyt was te groot, wat coſt daer teghen ſtaen
De liefde was verjaeght, men trock gheen Conſten aen.
De werelt was vol nijdt door t'weedrachts Voeſterlinghen
Men hoorden gheenen rijm meer vande Muſen ſinghen,
Het dulle moort trompet verdoofden hun gheluyt
En 't ſchrickelijck ramoer van t' ſchroomich dondercruyt
Verjoegh de liefde wegh, den nijdt beſat haer ſtede
Het gen' nu is verkeert door eenen vaſten vrede
Gheſproten uyt de trouw, die heeft ghebaert den peys
Die ons gheſonden is uyt t'Goddelijck Paleys.
APPOLLO ſtelt ſijn herp en menght ſijn lauwerieren
Met groen olijven loof om d'edel breyn te cieren
Van onſe vry PICTVER (ſoo langhen tijt verjaeght
Verſtooten door den krijch en met onluſt gheplaeght,
Die nu eens leven ſal en haere deught bethoonen
Aen die haer weerde Conſt naer reden wilt beloonen
Die nu bragheren ſal, in pan en ſacht flauweel
Door al de Edelheyt van haer biſaert Pinceel.

FINIS.

Aenmerckinghe op den Peys,

Dienende tot jnleydinghe van dit volghende

DEEL.

ALſoo ick hier booz claerelijck heb bewesen dat jemandt (meynende te ſitten op den hoochſten trap van eer ende glozie) dickwils het leeghſte valt. Sy wozden menich mael om hooch ghetrocken op datſe eenen ſwaerderen val ſouden vallen. Tolluntur in altum vt lapſu graviori ruant: naer t'segghen van Claudianus. Soo en hebbe niet connen booz by gaen het teghendeel oft de wederpzoef vanden boozſz. ſin hier oock booz ooghen te ſtellen/ dat is wanneer den menſch meynende te wesen in ſijnen grootſten noot hem alsdan naeckt het meeſte gheluck. Dit bevintmen ſeer wel in ons Nederlandt het welck ſoo langhen tijt met het Rou-cleedt van oozlogh is gheckeedt geweeſt/ om dat den bloet-doꝛſtighen Mars al te ſeer haer paelen beſat/ niet dooz haer eyghen ſchult maer dooz het misdaet van haer jnwoonders/ dat is/ de ſonde. Gen. 19. De ſonde vanden menſch was d'oozſaeck dat Zodoma en Gomorrha in vlam en vier ſijn vergaen/ ende de ſonde is den oozſpzonck dat de Landen van Belgica dooz bloedighe crakeelen ſijn ghecomen tot groote armoede/ die te voozen dooz de groote weelde van vzuchtbaerheyt en over-bloet de menſchen bzochten tot hooverdy/ overdaet/ welluſt ende alle ſoozten van boosheden/ die de grondt ſteenen gheweeſt ſijn dat Belgica ontrooſt wert van ruſt en voozſpoet/ ende dat de verweerde twiſt clancken verdoofden den glans vande rechtveerdicheyt/ de ſtaet-gierichеyt verſtiet de liefde en eendzacht. Soo dat Nederlandt was verdzoncken in een raſende zee van oozlogh/ die niet anders uyt en ſpoogh als ſchuym van alle boosheden/ die niet anders voozts en bzacht/ als een modder van bedzieghelijckheyt ende roovery: het ſcheen dat een nieuw Megera was opgheſtaen om het Landt te overloopen met den bloet van grouwelijcke onghelucken/ bloeckery/ bzandtſticht/ ghewelt ende oncecht. De Son die ſcheen te duycken en haer te verboꝛghen inde wolcken dooz allen het gherups/ gedommel/ gheſnooz/ ghetier en ghedonder/ van Martis verbaerelijck Kanon/ ende dooz den ſtanck van alle de doode lichaemen daer de aerdt alle daghen mede werdt bedeckt. Het vier van dien onmenſchelijcken oorlogh ſloegh over al haer heete vlammen: de wraeck was ſoo ontvonckt datſe niet te bluſſen en ſcheen te wesen/ ende ſijnde alſoo gheſtelt inde grootſte benautheden om ſeffens in grondt te gaen is in haeren meeſten dzuck ghecomen tot haer grootſte gheluck. Als wanneer den al ſienden Heere de ooghen van ſijn oneyndelijcke bermhertigheyt heeft gheopent ende het Landt beſeghent met eenen peys ende vzede/ die niet alleen in ons Nederlandt/ maer in veel andere gheweſten des werelts op eozten tijt ghecomen is/ eenen vzede die met de liefde begoſt heeft en hopende dat hy met liefde ſal eynden op deſe werelt ende in het eeuwich leven/ ſonder eyndt naer dit leven beginnen. De liefde heeft Godt onſen Heere verweckt tot bermhertigheyt/

Claudian.

hertighept / ende de barmhertighept heeft overwonnen ſijne graamſchap ende het Landt vergunt een lanck ghewenſte ruſt.

Quo magis jnteritum ſibi quiſquam inſtare putabit,
Hoc magis accedit proſperitatis opus.

Die meynt dat hem de doodt naeckt door veel pijn en druck,
Crijght dickwils inden noot een onverwacht gheluck.

De lieſde / die dooz Godts ſchickinghe haer woonplaets heeft gaen nemen in het hert vanden alderchriſtelijckſten Koninck van Vzanckrijck / ende d'Edelſte Vzinceſſe Kopael jnfante van Spanien / heeft het ſweert van ſtraf (daer den menſch om ſijn boos leven mede ghedzepght wert) doen opſteken ende het Landt doen beſeghenen met vzede. Als den Koninck Aſſuerus (ſijnde op het jodts gheſlacht dooz de valſe oozblaeſinghe van dien hooverdighen Aman, ten upterſten vergrampt) op den hals verboden hadde / niemant onder ſijn ooghen te comen ſonder dat hy gheroepen werdt oft de gulde roede tot teecken van goedertierenthept tot hem uptgheſteken ſach / om alſoo de wraeck den vollen toom te gheven tot verderbinghe der joden / is nochtans dooz ſijn Echte Koninghinne Eſther (die ſonder gheroepen te ſijn) by den Koninck is verſchenen met vzees vande doodt te moeten onderſtaen volghens ſijn ghebodt / verſoent / als ſy het leven van haren Oom ende Behoeder Mardocheus ende het heel jodts gheſlacht trachte te verbidden / ghelijck ſy oock heeft ghedaen. Soo is oock dooz de liefde van die twee machtichſte Monarchen des werelts / te weten / Spanien ende Vzanckrijck den peys ende vzede aen Nederlandt ende meer andere plaetſen vergunt: als die uptmuntende ende deught-rijcke Jnfante van Spaignien als een tweede Eſther dooz haer weder-liefde tot Vzanckrijck den bergramden Heere onſen Salichmaker heeft verſoent / het bedzuckt hert van Nederlandt met vzede verſterckt ende haer jnwoonders dooz den vzede / van meerder ſtraf verbeden / die dooz den wreeden oozlogh gheſchapen waren tot hun upterſte verderbinghe ende ruine te comen. Eſter 3. 4. 5. 7. cap.

Tempora qui reputat ſua triſti plena dolore,
Gaudia multa loco ſæpe doloris habet.

Die meynt dat ſijnen tijdt is op het leſte endt,
Crijght d'aldergrootſte vreught, die d'eynt is van allent.

Als den Heyligben Petrus Apoſtel met onſen Salichmaecker ende andere Apoſtelen op zee ſchipbzeuck leden / (dzijvende op de onghеſtadighe baeren van den vzeeſelijcken ſpzingh-vloet) met vzeeſe van te gront te gaen / werdt Petrus met ſijn mede Diſcipels inden meeſten noodt van het onweer verloſt / ende raeckt in ſijn grootſte vzeught / want onghetwijffelt en can den menſch gheen meerder vzeught hebben als verloſt te wozden upt een verbaereliick ongheluck

dat hem met de doodt is dzepghende / soo heeft Nederlant oock ghedzeven in de zee van oozlogh met vzees van te gront te gaen / en is dooz den vzede vande grootste miserie ghecomen tot haer hoochste gheluck.

In maxima miseria,
Recepit summa gaudia.

Daniel 14. Daniel sittende inden diepen kupl der Leeuwen met vzees van alle ooghenblicken verslonden te wozden werdt in sijnen meesten noodt ende perijckel des doodts van Habacuc (die eenen Pzopheet in Judeen was) dooz hulpe vanden Enghel des Heeren ghespijst / vande hongherighe Leeuwen ghestreelt sonder hem te hinderen / ende dooz Godts hulpe verlost. Nederlandt ghestelt zijnde inden kupl van alle dzoefheyt / inden put van alle miserie onder de wreede ende Barbarische Leeuwen van oozlogh ende dieren tijt om verslonden ende haer Roomsche Religie vande ketterije verdzuckt te wozden / krijght inden meesten noodt dooz Godts schickinghe den blijden peys ende vzede.

Quo magis interitum sibi quisquam instare putabit
Hoc magis accedit prosperitatis opus,

Die t'naeste meynt te sijn by d'onverwachte doot
De meeste welvaert crijght in sijnen grootsten noot.

Daniel 3. Als de dzy jodtse Mannen Sidrach, Mysach ende Abdenago ghestelt waeren in het vzandende Fournaijs door bevel van den Coninck Nabuchedonosor, om dat sy de gulden Statue niet en hadden willen aenbidden sijn in het meeste perijckel des doodts van het vier dooz de hulpe vanden waerachtighen Godt bevzijdt ghewozden ende verlost. Gheliick Nederlant (inden vzandenden Oven vanden lanckdurighen krijgh ghestelt zijnde) is dooz de hulpe Godts (inden meesten dzuck) ghecomen tot haer grootste gheluck van peys ende vzede.

Tempora qui reputat sua tristi plena dolore
Gaudea multa loco sæpe doloris habet.

Exod. 14. De Kinderen van Israel vanden hertneckighen ende bloetdozstighen Pharao verbolght zijnde / sijn in hunnen meesten dzuck ende vzeese des doots dooz Godts hulpe verlost alswanneer de Zee haer selven heeft gheopent / ende aende Kinderen van Israael dzooghen doozganck verleent / en wederom toesloot als Pharao met alle sijn oozloghs volck daerinne zijnde verdzonck. Nederlandt vanden wzeeden Pharao des oozloghs verbolght sijnde / heeft haer de verbaerelijcke Zee der tribulatien ghescheyden die den oozlogh heeft verdzoncken ende dooz peys en vzede Naderlant verlost.

Nederlandt is ghecomen tot haer grootste gheluck ende hoochste vzeught dooz den vzede. Want aenden mensch niet gheluckigher / beter / nutter en saligher

gher en can overcomen als op deſe werelt vrede te hebben / om naemaels ook den eeuwighen vrede te ghenieten. Waerop wel te pas comen de woorden vanden Heylighen Auguſtinus / ſprekende aldus: *Tale bonum eſt pacis vt in rebus beatis nil ſolent audiri gratioſius, nil delectabilius concupiſci & nil vtilius poſſideri:* dat is: Den peys is ſulcken grooten goet, dat in ghelucksalighe saecken niet gratieuſer en can ghehoort worden, niet liefelijcker begheert oft niet profijtelijcker en can beſeten worden. Waer op den Heylighen Coninck David ſinght aldus tot Godt: Grooten vrede hebben ſy Heere / die uwen vrede lief hebben. En voorwaer die den vrede heeft met de werelt en niet met Godt / waer beter altijt gheperſt / verſtooten / berooft en ghebannen vanden krijgh ofte tijdelijcke oorlogh als hier op deſe aerde ruſt ende vrede te hebben en naemaels de eeuwighe oorlogh van verdoemenis. Daerom behoorden de menſchen door hooverdy welluſt en onghetoomde ſonden den vrede niet te misbruycken op dat den Heere (die ons den vrede gheeft) ons niet beſoeckt met dieren tijdt / peſtilentie ende andere plaghen / ghelijck hy ghedaen heeft aen het volck van Zenacherib alſwanneer op eenen nacht ſoo veel duyſent menſchen werden uyt de wereldt gheruckt om dat ſy ghesondicht hadden. Ist dat wy zijnen vrede lief hebben ende niet en d'waelen uyt de ſpoore van ſijn gheboden / ſoo ſal hy ons in ruſt en vrede laeten volherden ende ghebenedijden / ſoo ſal hy ons gheven een langh duricht leven ende ſaligh ſterven. Soo ſullen de vruchtbaer ackers eens met ruſt doorploeght worden ende van overvloedighe vruchten ſwangher gaen / ſoo ſullen de Schepen door de onbekende baeren der Zee moghen ſeylen en met rijcke ſchatten gheladen wederkeeren: ſoo ſal den Heer over het vee ende vruchten ſijn benedictie ſeynden ende beſonderlijck de vry Conſten laten in achtinghe comen / ſoo ſullen de Schilders van alle Conſt-minnende Heeren eenen onſterffelijcken lof crijghen iſt dat ſy Godts dienſt ende de neerſtichept lief hebben / nu ſullen ſy hun Conſten ten hoochſten ghewerdeert ſien ter wijlen alle de Landen op eenen corten tijdt door Godts beſtieringhe in vrede ende ruſt zijn geraeckt. Ick ſeggh op corten tijt / uyt redenen op den 18. dach van Meert 1660. den vrede tuſſchen Hiſpanien ende Vranckrijck in Nederlandt werdt ghepubliceert. Op den 26ſten van Iunij werdt het houwelijck van Spanien en Vranckrijck gheconſumeert / ende den 7. Iunij inden ſelven jaere werdt den vrede tuſſen de twee Croonen van Denemarcken ende Sweeden met alle vreught vercondicht. Op den 8. der ſelver Maendt heeft Iacobus Stuaert Coninck van Enghelandt zijn incomſte ghedaen binnen Londen, alwaer hy met groote blijſchap vande inwoonders is inghehaelt.

Wanneer ons NeerLant ſtont VersLagen Door VeeL DrVCk
BroCht haer een ſoete troVW een onVerWaCht gheLVCk.

MEn ſeyt voor een ſpreeck woort datter ſelden gheluck oft ongheluck alleen compt / ſoo cannen bewijſen dat niet alleen Nederlandt door het gheluck van het houwelijck en is begaeft ghevvorden met den peys ende vrede / maer ook de voor verhaelde Landen / die anderſints door hun twiſten ende bloedighe crakeelen Nederlandt grooten afbreuck inde Coopmanſchap ende dier-

dierghelijcke welvaert souden verweckt hebben. De Trou alleen is d'oorsaeck dat alle Consten sullen opghetrocken ende ten hoochsten ghesocht worden / ter wijlen de machtighe Coninghen in plaets van hun Steden en de upterste palen met oorloghs volck ende chrijghs ghetuygh te versien / hun Palepsen / de Gheestelijckheyt hun Kercken / den Edelman en Coopman hun Saletten / ende den Borgher zijn huysen sullen vercieren met den costelijcken Schat van Picturas Const / met de Const die de naervolghende vermaerste Gheesten met eenen gherusten lust sullen afmaelen en ten voorschijn brenghen. Daerom ghy Constbarende verstanden en laet u niet meer voorstaen om vanden rasenden bloedt hondt Mars overvallen te worden / oft door den soberen tijt tot armoy te comen ist dat uwen Gheest de neerstichevt lief heeft om de gaven van u verstant op doeck oft paneel af te belden. De neerstichevt moet wesen uwen eenighen schicht om te schieten naer het wit vande onsterffelijcke Eer / men can sien hoe veel de neerstichevt vermach soo men de bremde wercken (die den Natuer voorts brenght) aenmerckt. Siet de water druppelen die op de herte steenen vallen / ende door den sleet uytholen. Het yser en coper verslijt door het ghedurich handelen vanden mensch. Die de keest soeckt moet de note craken / dat is die de Eer soeckt en moet gheenen arbeyt sparen maer de neerstichevt beminnen ende de ledichevt verfoyen: want die altijt ledich ende doennieten zijn (niet anders doende als den adem uyt en in den mondt laten gaen) ghelijck de beesten / sijn misbruyckers vanden costelijcken tijdt. De Leegh-ganghers die te luy te wercken waeren ende de gaven (die Godt hun hadde verleent) misbruyckten werden eertijts door Dracus Weth-gheuer van Athenen ter doodt verwesen. De peerden soo die van jonghs af met arbeydt ghewent zijn / worden den mensch ghehoorsaem / en soo men hun niet en teemt soo wassen sy soo wilt op datter gheen nut oft dienst af en can comen. De Poëten segghen dat Pallas de Goddinne van wijshevt gheen behaeghen inden mensch en hadde / om dat hy schoon / rijck oft sterck was / maer om dat hy wijs / rechtveerdich en neerstich was. Daerom behoorden eenen Schilder de neerstichevt meest te beminnen om dat hy daer door de meeste Eer soo in zijn leven als naer zijn doodt can becomen / alswanneer uyt zijn menichvuldighe constighe wercken naer de doodt ghesien can worden met wat een cloeck verstant / neerstich opsicht ende diepsinnighe gheestichevt hy de selve heeft uytghebelt / hoe vast dat zijn Figuren gheteeckent staen / hoe mals dat sy gheschildert zijn / hoe frap verlicht / hoe net verdreven / gheschaevt / ghehoocht en uytghediept / hoe los en aerdich dat alles is op sijn plaets ghestelt / welcke Const als dan in meerder achtinghe ende bewaernisse sal ghehouden worden als oft hy noch leefden / midts de doodt het beletsel is van niet meer sulcken wonderbaren Const van zijn handen te becomen. Waer uyt compt anders desen onsterffelijcken lof voorts als door neerstichevt de welcke den grootsten dienst aen het verstant vanden Schilder doen can. Ende ghelijck de beste bruchten vanden wijngaert menichmael onder de tacken ende bladers verborghen zijn inboeghen datmen die niet en siet / soo sijnder oock inde lessen ende reghels vande Schilder-const veel nutte / verholen / en noodighe waerschouwinghen die eenen Schilder van zijn selven niet bespeuren en can / maer moet die door neerstichevt soecken om de upterste volmaecktheyt van het

leven

leven te vinden ende naer te volghen / noot daer af wijckende maer volstandich blijvende in alle dienstighe secreten met neerstichept te vinden / ende zijn selven alle daghen meer en meer te verbeteren / want noot en can den Schilder in sijn werck volmaeckt wesen / upt reden dat hy alle daghen meer en meer nieuwer volmaecktheyt can vinden ende daerom is Pictura by ons ghenoempt een vry Const. Wilt jemant de neerstichept sich laten verdrieten meynende dat dese verstandighe Const hem al droomende ende met ledich te zijn / sal aencomen is inder waerheyt al weer verdoolt. Pictura is ghelijck een Dochter die upter maten schoon is hebbende veel Vryers om haer volmaecktheyt te connen ghenieten die sy aende swaermoedighe en traghe Gheesten niet mede en deylt / maer schenckt aen de ghene die gheen moyt oft arbeyt en sparen om haer ten lesten in't verstant te vatten. Men leest dat Iacob Laban seven jaeren ghedient Gen. 29.
hadde / om dat hy de schoone Rachael tot sijn vrouw soude crijghen / en om dat hem naer den dienst van seven jaeren Lia wert ghegheven / hem noch eens seven jaeren in Labans dienst heeft verbonden om dat hy Rachel sou connen winnen. Gaet jemant seven jaer de edel Schilder-const hanteren ende Picturas volmaecktheyt tracht te ghenieten / en scheedende van sijnen Meester eer hy de selve oprecht verstaet oft de volmaeckte schoonheyt van Pictura can winnen / en can zijn leven maer een Martelaer der Consten blijven / die qualijck aenden soberen cost sal connen ghetaecken om dat hem de neerstichept van voorder onderscoeck ende studie heeft verdroten ende niet en heeft volhert / om tot de diepste verholenthept van Pictura te ghetaecken ten sy hy door de grootste neerstichept gheenen dobbelen dienst en ontsiet om de beste vruchten der Consten op 't lest te vatten. Leert dan ghy edel Schilders de neerstichept lief hebben ende de ledichept haten soo lanck den goeden Heer u verleent verstant / sterckhept ende ghesontheydt / want het leven is cort ende als den ouderdom compt vervieght de wetenschap ende den lust vergaet / ter wijlen het Landt nu ghestelt is in peys ende vrede / soo cont ghy door Const veel schatten vergaeren die inden ouderdom u sullen dienstich wesen / ende sult boven dien achterlaten een onpyndelijcke Faem. Daniel Arts Bisschop van Ments ende Keurvorst des rijcks had met sijn eyghen handt in sijn ghebede boecksken ghescheven dese woorden: het leven is cort / de schoonheyt bedrieghelijck / het gelt vervieght / de heerschingh is hatelijck / d'overwinningh onseker / den ouderdom allendich / de doodt gheluckseligh / de Faem van wijsheyt ghedurich. Datter veel dese legs in het boecksken van hun memorie prenten sy en souden gheen moeyt oft neerstichept sparen om hunnen costelijcken tijt beter over te brenghen die sy door ledichept soo licht voor by laten loopen / daer sy op het eynde van hun cort leven sullen moeten rekeningh af gheven / sy en souden hun sinnen op de schoon en ydel wellusten des werelts (die soo bedrieghelijck is) soo vast niet stellen / sy souden meer de gaven (die Godt hun verleent heeft) uptwercken ende daer door eenen onsterffelijcken naem crijghen als ghedurich trachtende naer hooghen staet om (jevers een klepn ghebiedt hebbende) ledich te gaen ende met hunnen tijt geen profijt te doen / niet eens peysende dat alle heerschinghen schadelijck ende hatelijck syn. Niemant en valt oock den ouderdom soo swaer en allendich die in sijn jonckheyt alle neerstichept heeft ghedaen om sijnen tijt met eenighe vermaecklijcke

ende

ende hoogh begaefde Conſten over te brenghen / als die niet en heeft uptgherecht ende door ledichept altijt gaen ſteenen treden. Wiens doodt als dan terſtont is vergheten / maer de doodt van een cloeck verſtant die t'ſelve door neerſtichept altijt heeft doorploeght ende ghebruyckt achterlatende veel vruchten van zijn neerſtichept / laet achter een ghedurighe Faem om altijt inde ghedachten der menſchen te leven. Hier mede wil ick daelen op de cracht der verven daer de Conſt-barende Schilders miraikels vanden Natuer ſchijnen door voorts te brenghen / dienende t'eenen weghen tot een leſſe voor de leergirighe jeught om eenigh onderwijs te vinden hoe ſy de ſelve verven ende coleuren ſal ghebruycken / ende met neerſtichept verdeplen.

Op den Natuer oft Cracht der Verven.

AL t'ghene datmen vindt oft op de aert can ſpeuren
Heeft ſijn beſonder cracht, verſcheyden van coleuren
Tot voetſel van 't gheſicht dat Godt gaf aenden menſch
Om dat hy hebben ſou ſijn vollen herten wenſch.
T'gheſicht verlicht t'verſtant, wanneer het luſt mach rapen
Uyt menich aerdich dinck van Godt den Heer gheſchapen.
Als jemandt overleyt wat dat de vruchtbaer aert
Uyt haren ſwerten ſchoot al wonderheden baert,
T'is buyten ons vernuft, vervremt van ons ghedachten
Hoe dat het aerts ghewas gheſtelt is in ſijn crachten,
Ghelijck voor eerſt de verff met haer coleur beduyt
Waermed' een Schilders handt werckt groote Conſten uyt.
Waermed' een Schilders handt can aende menſchen gheven
En thoonen op den doeck, een ſchets van't s'menſchen leven,
Dat menich edel oogh verſaeyt en gans vernoeght
Midts alles door de Conſt is op ſijn plaets ghevoeght.
Nempt op u plat Palet van alderhande verven
Goet en gheringh van aert die nimmermeer verſterven,
Met olie ghemenght, als root oft fermilioen
Wat omber, maſticot, wat oker, heylſaem groen.

Lack,

Lack, ſchetgheel, en ſeruys, oulter marin en ſmalten
Aſuer en menie, loot-wit en oock aſpalten,
En noch veel verven meer die ons den Schepper gheeft
Waerin dat jeder een verſcheyde crachten heeft.
Sult vinden dat daer in ſijn aenghenaeme jonſten
Die dienen tot een beldt en hulp der Schilder-conſten,
Laet ons wat voorder ſien waer ſy toe dienen mach
En wat de edel verf noch meer brenght voor den dach.
De verf ciert oock de ſtof, de ſijd' en t'wolle laken
Sy can het coopmans goet daer door ſeer vendtbaer maecken,
Den Eelman oft Herhoult daermed' ſijn wapens menght
En thoont wat jeder ſtaet daer door ten voorſchijn brenght.
Voor eerſt het gheele goudt ſchijnt eeldom uyt te belden
En de gherechticheyt door wit en ſilvere velden,
Het blau de wetenſchap, het roòt den hooghen moet
T'purper oytmoedicheyt, jonſt en den overvloet.
Het ſwert by ſimpelheyt, by t'groen de ſchoonicheden
De goetheyt en de vreught de ſterckheyt en de reden,
Den Minnaer die een Maeght uyt groote liefde vrijt
En om haer lieve ſchoont wel duyſent ſorghen lijt.
Die doet tòt haer vermaeck veel nacht baletten ſpelen
En tot haer meerder eer veel nieuw' gheſanghen quelen,
En ſchenckt haer een adres van alderley coleur
Om dat hy winnen ſou ten leſten haer faveur.
Om dat hy ſijn Meeſters ten vollen ſou behaghen
Door t'root certijnen lint ſijn liefde op gaet draghen,
En met het edel groen de hop' van ſijn gheluck
Met blau de jeloſy, met t'ſwert ſijn vrees en druck.
Gaet ſomtijts oock ſijn pen' een gheeſtich rijm-dicht ſchrijven
Tot teecken dat hy haer wilt onderdanich blijven,
Sal hy de *Poëſy* gaen menghen met ſijn min
En al het gen' hy doet dat heeft verſcheyden ſin.

Soo can de edel verf oock t'Schilders gheeſt verſtercken
Op t'menghen van t'coleur in ſijn lof-rijcke wercken,
Wanneer hy kent de cracht van haere Edelheyt
Die hy met alle vlijt naer reden onderſcheyt.
Om dan met goet verſtant tot d' eel *Pictur'* te comen
Soo dient de Schilder-conſt wel vlijtich waer ghenomen.
Nempt aenden lincken duym u platte fijn Palet
Hout u Carnati ſchoon en u Pinceelen net,
En wilt de naecktheyt oock met enckel wit niet hooghen
Want anders ſou u werck mishaghen aende ooghen.
Menght oker met het wit, en weynich fermilioen
Maer geenen maſtecot om alles wel te doen:
Stelt purper by het geel en t'geel by blou aſſluren
Het wit met lack ghemenght, verciert oock heel Figuren,
Het blou by t'ſuyver wit dat belght *Pictura* noot
Het groen by t'wit en geil, en t'blou oock by het root.
Mijdt lamſwert als de peſt, want ſy de Conſt doet ſterven
Te veel ſpaens groen can oock de eel Schildry bederven,
Soo ſult ghy op het leſt gheraecken eens het wit
Van d'edel Schilder-conſt daer uwen gheeſt op ſchit.
Siet hoe het blom-ghewas ſijn ſelven can ſchokieren
Dat door ſijn ſoet coleur heel Hoven compt vercieren,
Als een tapijtich cleedt van Godt den Heer bereyt
Daer hy med' naer de Conſt de ſwerte aert beſpreyt.
Soo moet de Schilder-jeught met gheeſt del' Conſt dan vatten
Eer ſy recht vinden can *Picturas* rijcke ſchatten,
T'verdeylen vande verf *Picturas* Conſt verfraeyt
Als elck is op ſijn plaets, en gheeſtich uyt gheſchaeyt.
En wilt met geele gout u ſtucken noot becladden
Midts t'gout de Conſt onteert, daer Conſtenaers op ſmadden,
Maer vry u werck verciert met Leyſten heel vergult
Want een volcomen leyſt de eer der Conſt vervult.

Naer dat de Conſt vereyſt, want ſchoon en lichte ſtucken
Die ſou een gulde leyſt verdooven en verdrucken,
Maer aen een bruyn Schildry een gulde leyſt gheſtelt
En een ſwert ebben leyſt dient aen een lichte belt.
Soo ſal den Schilder aen de Conſt het leven gheven
Soo ſal de eel *Pictur'* op t'hoochſten ſijn verheven,
Den reghel vande Conſt wijſt ſelf haer eel beleyt
En voeght haer met Natuer wat dienter meer gheſeyt.

FINIS.

DANIEL SEGHERS
Onder het gheſelſchap vanden H. Naem Ieſus.

Conſtich Blom-Schilder van Antwerpen, gheboren Anno 1590.

ALs ick *Picturas* Hof met vreughden had doorwandelt
Al waer de ſchoon Pinceel der Schilders wort ghehandelt,
En dat mijn liefde had haer Conſten verghefelt
Door d'aenlock der Schildry en menich deftich belt.
Den gheeſt verhonghert bleef om noch wat meer t'aenſchouwen
Midts mijn Conſt-gierich hert van *Flora* wert weerhouwen,
Die daer de gulde poort van haren hof ontſloot
Waer *Gloris* al t'gheblompt met water ſtaegh begoot.
Dat ſy aen een Fonteyn met ſilvre gieters haelde
Om dat het ſonnen licht t'ghewas te ſeer beſtraelde,
Den ſchoot der vruchtbaer aert was heel ghecoloriert
Met alderley coleur gheverft en opgheciert.
De rooſen ſtonden daer als gloyende robijnen,
Die t'glanſich hemels licht ſeer conſtich quam beſchijnen,
Alwaer dat *Zeghers* ſat in *Floras* luſt Prieel
En boetſten aerdich naer t'gheblompt met ſijn Pinceel.
Vol ſchoon vermenght coleur heeft hy de Conſt ghedreven
Al oftſe had gheweeſt in't bloeſem van haer leven,
Want hy wiſt door den gheeſt te maelen alles af
Dat hy een jeders oogh haer volle voetſel gaf.
Sijn Animonien, Pinceen, Tullipanten,
Renonckels en Garnaet, jeſminen en Tillanten,
Harſſouwen, Collebloms, jenoffels en jenet
Picenen Lelien, Acqleyen en Filet.
Lisblommen Winter-roos, Narciſſen, Hiacinten
Doorweven met groen veil en helle ſije linten,
Trompons, en Ridderſpoor, Violen Maternael
Regatten en Ionckils Croonen jmperiael.

Sijn

DANIEL SEGERS FRERE IESUITE

Un de premiers painctres de nostre temps, en fleurs naturelles: il a faict son apprentissage chez Iean Breugel. l'on trouve de ses chefs d'œuvres dans les courts des grandes Seigneurs. l'Empereur d'Alemaigne, et l'Archiducq Leopolde Guillelme ont beaucoup de ses pieces. S. A.e le Prince d'Oraigne Henri Fredericq luj a faict deux presents pour deux pieces de sa main, une diviseme et une crois d'or massif, toutes deux de grande valeur. il teint maintenant sa residence en

I. Luens pinxit. Anvers dans la maison de proffesse des Peres Iesuites. I. Meyssens excudit.

Sijn Caſsidonien, Maeghdlieven Affricanen
Eul-blommen, Simbolins, Felieren en Pavanen,
Staen altemael ſoo ſoet en aerdich afghemaelt
Soo gheeſtich, mals en net, jae grondich uytghehaelt.
Soo fraey ghecoloriert dat t'leven ſchier doet wijcken
Door d'edelheyt der Conſt, die t'leven ſchijnt te gh'lijcken,
Vol cloecke ſachticheyt ſeer aenghenaem en ſoet
Dat *Breughel* vol van gheeſt daer voor noch wijcken moet.
De ſnel ghewiechte Faem met lof ſijn Conſt beperelt
En maeckt Freer *Zeghers* naem ſeer kenbaer al de werelt,
Het edel Hollants Hof dat gheeft ghetuyghenis
Hoe t'Princen Cabinet daer med' behanghen is.
Henricus Frederick ſijn jonſt oock wilde thoonen
Aen deſe ſuyver Conſt als hy haer quam verſchoonen,
Met menich ſchoon juweel van lauter gout gheſmet
Als hy aen *Daniêl* gaf een aerdich fraey Palet.
Een Thientien met een Cruys en twelf Pinceele ſtecken
Waer med' hy *Zeghers* Conſt quam tot nieu' luſten wecken
Een Maelſtock van fijn gout, dat d'eel Princers hem gaf
Daer op een doots hooft ſtaet, tot teecken van ſijn graf.
Tot een velt teecken dat het leven vande menſchen
Moet als een weecke bloem in corten tijt verſlenſen,
Iſt wonder cloecken gheeſt terwijl ghy al t'gheblompt
Met veel vervich coleur ſoo by het leven compt.
U weerdicheyt is weert naer alle recht en reden
Met grooter lof en prijs of ghiften aenghebeden,
Ghy hoogh begaeft verſtandt van Princen weert bejonſt
Seer mildelijck verrijckt van t'margh der Schilder-conſt.
Uyt muntende vernuft, u hooch verheven ſinnen
Doen u door deſe Conſt de grootſte eer verwinnen,
Ghelijck de blom verſoet de locht door haren geur
Soo is oock u Pinceel in haren hoochſten fleur.

Soo ciert oock u Schildry des Coninckx Cabinetten
Voor d' aenghenaemſt juweel dat jemandt voor can ſetten,
T'ghevoelen en den reuck ghebrecken maer daer in
Het leefden anders al naer jeders hert en ſin.
De biekens ſouden ſtrackx naar hun volcomen luſten
Met groote vreught daerop in volle ſoetheyt ruſten,
Want ſchoon den levens aert in ſijn Schildry ontbreckt
T'is meerder als de Conſt dat in ſijn blommen ſteckt.
De Conſt en can ons maer een levens ſchijnſel geven
Maer die ſijn blommen ſiet die ſietle aen voor t'leven,
Die gheenen worm oft mol in't minſt beſchaden can
Want ſy is afghepluckt, de wortel iſſer van.
En ſonder wortel wort gheſaeyt op ſijn Paneelen
De wortels moeten dan ſijn *Zeghers* eel Pinceelen,
Dat is den rechten gront, ſijn doode verf bethoont
Dat door Freer *Zeghers* Conſt het leven in haer woont.

Tot een teecken dat den ſoeten aert der blommen die dooz deſen godtvzuchtighen ende Conſt-barenden Appelles **t'heel Nederlandt dooz verbzeyt jae in verſchepde Coninck-rijcken bekent is ſoo en heeft den gheleerden ende vermaerden** Poeët **wonende tot** Amſtelredam **in Hollant by naeme** Joos van Vondel **niet qualijck tot loſ van** Zeghers **uyt de pen laten vallen deſe beerſen luydende in cozten ſin aldus:**

DEn gheeſt van ZEGHERS is de By
Waerop de Neerlanders roemen
Sy ſuyght haer honingh lackerny
En geur uyt alderhande bloemen.
Een Bie quam op ſijn Schildery
En geur en kleuren aenghevloghen
En riep Natuer verghevet my
Dat Blom-pinceel heeft my bedroghen.

Waer teghen de Nederlanders oock met volle recht tot ſijnen loſ moghen ſegghen ende ſinghen aldus.

Arte ſua haud ſimiles Flores pinxiſſet Apelles,
Quos toto acceptos Daniel *Orbe dedit.*

IOAN.

IOANNES DE HEEM

Fruyt-Schilder van Vytrecht.

GHy vroukens gaende groot en wilt ſoo ſeer niet kijcken
Op het gheſchildert fruyt dat t'leven ſchijnt te g'lijcken,
Op dat u malle oogh u herte niet en quelt
En voor u teere vrucht een ſchets daer van en ſtelt.
Want t'aenlock van deſ' Conſt ſal ſtrackx den luſt beroeren
Als ghy de wercken gaet van *Ian de Heem* beloeren.
Die hy afmaelen can ſoo ſoet op effen bert
Dat ſy een ſwangher Vrou beroeren t'luſtich hert.
T'is wonder dat hy weet met ſulcken wonder trecken
Het leven ſoo het blijckt in vruchten te ontdecken,
Sijn Kriecken ſtaen ſoo ſoet, ſoo rijp de Muſcadel
Garnaed, Pers, Abricock en alles ſtaet ſoo wel.
En ſoo natuerelijck al oft het waer ghewaſſen
Soo wel doet hy des' Conſt op d'eyghen leven paſſen.
Den Gouverneur van t'Landt, en Hertoch hoogh van macht
Die houden deſe Conſt in groote eer en acht.
Sijn werck is meeſtendeel een glas vol wijn gheſchoncken
Waer in dat leyt de ſchel van een Lamoen gheſoncken,
Daer by een Ceteroen, Oragni, Druyf, Granaet
En alderhande Fruyt dat naer het leven ſtaet.
Veel ſchoone ſilver werck gheſtelt wel in ſijn oorden
Een taefelcleet van pan met louter goude booden,
En daer by oock een Luyt beſtrickt en wel gheſtelt
Op eenen bruynen grondt in d'ooghen vlijtich ſpelt.
Des' Conſt wort ſoo gheacht en wonderlijck ghepreſen
Om haren cloecken aert en liefelijck net weſen,
Die door haer malſicheyt Natura niet en wijckt
Ghelijck aen haer Pinceel en edel wercken blijckt.

Dat

Dat wie haer vruchten ſiet moet ſich daer in vernoeghen
Midts datter niet ſoo wel can by het leven voeghen,
By t'leven van het fruyt oft eenich blomghewas
Des' Conſt brenght alles op het leven wel te pas.
Men ſiet ghemeynelijck, dat jemant (naer het ſterven
Van ſijnen naeſten vrint) wel ſwerelts goet can erven,
Maer noot de gaven van de diepe wetentheyt
Die jemant crijghen moet door groote neerſticheyt.
Ghelijck de *Heem* nochtans doet in ſijn gheeſtich leven
Die heeft aen ſijnen Soon veel wetenſchap ghegheven,
Van d'edel Schilder-conſt, en menich fraey ſecreet
Vol ſoete aerdicheyt het gen' den Soon oock weet.
Hier leven twee door Conſt, den Sone en den Vader
Die niemant can ſoo by in't leven comen nader,
Waer door oock mijnen gheeſt is virich aengheport
Om dat de werelt door hun Conſt verheven wort.
Den Soon doorploeght ſoo wel, ſoo ſuyver en ſoo wacker
(Ghelijck den Vader doet) *Picturas* vruchtbaer Acker,
Waer op ons Nederlant nempt daghelijckx ghemerck
Op d'edelheyt van gheeſt in al hun Conſtich werck.
Die t'werck van Vaer en Soon gheſtelt ſiet by malcand'ren
Can geenſints ſpeuren dat ſy in Pinceel verand'ren,
De blommen, ſilver-werck en ſijde drappery
Iae Lantſchap, vis en vlees en alle fruyt daer by.
Seer net gheordonneert op doecken en paneelen
En aerdich uytghewerckt met hunne fijn Pinceelen,
Sijn weerder als het gout, midts al de edelheyt
Van Conſt, die met veel cracht in hunne vruchten leyt.

Men leeſt dat de oude Meeſters vrempt van conditien waren en daer by wonder van verſtant om dat ſy gheen naeturelijcke dinghen en hebben naerghebaetſt oft elck heeft ſijn beſonder Miſterie ghehadt. Den grooten Schilder Giotto ſchilderde inde afweſentheyt van ſijn Meeſter een vlieghe op den neus

van een Figure / soo natuerlijck / datse den Meester wilde afjaghen / meynende dat het leven was maer vondt sich bedroghen. Hier mede wilden hy uytbelden dat eenen mensch in sijn wetenschap sich niet en mach verhooverdighen en hem niet laten voorstaen datter niemant het leven soo naer en can comen als hy. Ende ghelijck de Schilder-const soo allenskens is opgheclommen tot de volcomenthept ende verheven door blijtighe Oeffenaers / soo cammen sien dat Joannes de Heem sich niet alleen en heeft vernoeght / om te wesen den opperſten Phenix van alle fruyten af te belden / maer de selve Const aen sijnen Sone Cornelis de Heem soo ingheſtort dat hy naest sijnen Vader daerinne niemant in Nederlandt en behoeft te wijcken: want den Vader heeft hem met levende lijf daermede begift / welcke gift alle giften te boven gaet want t'is een gift die hem niemant en can nemen als de doodt / een gift die hem ontsterffelijck sal maecken / schoon dat hy de selve door t'sterven sal verlaten. Eenen Franciſco Monſignori Schilder van Veronen wist soo natuerlijck te schilderen dat hy eenen Torckxen hont die aenden Marquis van Mantua vanden grooten Torck voor een seldsaem gift was vereert / had gheconterfept teghen eenen muer op eenen gheschilderden steen / ende was soo wel ghedaen dat eenen anderen levenden hondt die op den torckxen hondt seer vyandich was / en by het voorsz. belt ghelept sijnde / onttrock sijn selven los / en is met een furie naer de voorsz. schildery gheloopen meynende dat hy leefden om hem te verscheuren / maer wert selver verplet met het hooft teghen den muer. T'is te beduchten waert datmen eens teghen den muer door de handt van die vermaerde Schilders de Heem, liet schilderen eenen wijngaert met haer rijpe muscadellen ghelijck ten tijde van Paralius, ende Zeuxis, oft de voghels oock hun niet en souden bedroghen vinden meynende dat het leven waer. Den voorsz. Franciſco Monſignori had op eenen anderen tijt gheschildert een Marien belt daer het Kindeken den arm om hooch heeft om sijn Moeder te omhelsen waer by dat een seker josyrou quam by haer hebbende haer eleyn Soontien die op een cruckxken had een vogheltien dat ter handt quam / ende t'selve onredelijck voghseltien siende het Marien Beldt vloogh naer den arm van het Kindeken / meynende dat het oock leefde / ende dat meer is tot dry reysen toe. Eenen Joannes van Udine had in italien teghen den muer van een gaelderij gheschildert een tapijt soo natuerelijck dat (den Paus inde selve gaelderije comende) een van sijn Palpheniers voor liep om het Tapijt-cleedt op te heffen op dat den Paus soude daer door passeren / doch vondt hem bedroghen / en meer andere soodanighe ghesthiedenissen soumen connen by brenghen / waer door te speuren is dat de Schilder-const groote cracht heeft. Ende aenghesien datter menighe swangher Vrouw siende een aerdich frupt-stuck / oft afbeldende eenich ghevoghelt t'sp Patrijsen / Vincken / Quackels / Sneppen oft ander aenghenaem eedtbaer ghediert door lusten wordt gheneghen om t'leven daer van te ghenieten / welcke Const / schijnende te leven / haer voor t'leven niet en can dienen: oft haer lusten versaden / en haer vrucht ter wereldt comende / daer van een merckelijck teecken sal dragghen / ghelijck menichmael door de natuerelijcke Const van de Heem ghebeurt / ick seggghe natuerelijck upt dien sy voor den Natuer niet en wijckt en daerom passen dese Carmina seer wel op sijn Const. Seggghende

D'Heem

D'Heem *pingit, Natura ſtupet ſua poma potenter*
Vinci, & fallaces prævaluiſſe dolos.
Æmula dextra Midæ lento dominatur in auro.
Artificem dextram, quis variare poteſt?

Waer van men den ſin aldus can uyt legghen ende in onſe tael tot ſijnen Lof ende Eer ſegghen. De Heem is ſoodanich ſchilderende dat den Natuer ſtom ſtaet midts ſijn Frupten door Pinceel het leven ſchier overtreffen.

Wie canmen dan meer lof op deſe werelt ſchencken
Als daer de ſnelle Faem ons lanck doet af ghedencken,
Die ſinght gedurichlijck met een ſeer ſoete ſtem
De gantſe werelt door alleenlijck vande *Heem*
Alleen om ſijn vernuft, de neghen ſangh Goddinnen
De *Heem* (om ſijne Conſt) meer als *Apollo* minnen.
D'jnwoonders alghelijck van t'louwer-Rijck gheberght
Die worden aenghelockt en door ſijn Conſt gheterght
Die met hun hel gheclanck der ſoete jnſtrumenten
Met groote vreucht en eer verlaten al hun tenten.
Om oock tot ſijnen lof te maken een gheluyt
Alleen om dat den gheeſt ſoo werckt ſijn Conſten uyt
Soo dat ick ſegghen mach de *Heem* met ſijnen Sone
Verdienen alle twee een groene lauwer Croone.
Om dat hun edel Conſt ſoo op het leven treckt
Die menich menſch tot luſt en oock tot ſmaeck verweckt.

PEETER SNAYERS

Batali-Schilder van Antwerpen, oudt 68. jaeren.

Die noyt vier ſpouwen ſach uyt d'oorloghs wree Canonnen
Oft in ghelitten ſtaen des vyants Schaderonnen,
Daer den verwoeden *Mars* niet eet als menſchen vlees
En menich anxtich hert bevanght, met naere vrees.
Daer heele velden ſijn beſaeyt met doode peerden
Met menſchen vers ontſielt, en gans bebloeyde ſweerden,
Die noyt een Crijghſ-man oock, ſach houwen over t'hoot
Oft vallen achter-rugh door eenich hitſich loot.
Weet *Snaijers* met Pinceel nochtans ſoo af te belden
Al had hy ſtadichlijck verkeert met d'oorloghs Helden,
Waert dat hy met *Bellon'* (in plaets van ſijn Palet)
Ghedraeghen had altijt een Sweert oft Hellemet.
Soo coſt hy door de Conſt niet beter afghemalen
Den handel vanden crijgh, die jemandt can verhalen,
Soo coſt hy door de Conſt van d'edele *Pictuer*
Niet beter volghen naer het weſen van Natuer.
T'is *Snaijers* die noyt ſach een open ader leken
Noyt Man ſach ſchieten doot oft met t'rapier doorſteken,
Die noyt en is gheweeſt met wapens in het velt
Al waer men plondert en vermoorde menſchen telt.
En daer ſoo menich Vorſt (door t'treffen vande ballen
(In't ſcheut vry ſtael ghecleet) moet vande peerden vallen,
Daer Waghen noch Caros half dood' ſoldaten mijt
Maer ſonder om te ſien op hun lichaemen rijt.
Daer veel ghejammer is en crachteloos gheſpertel
Sielbraeckingh en gheſchrey, veel droefheyt en ghemertel,
Veel ſuchten en ghekerm, ghekreun, en bangh gheween
Soo dat ſchier berſten ſou een hert al waert van ſteen.

Hier

PETRVS SNAYERS

Nasquit en Anuers l'an 1593. tres bon Paintre de batailles Paysages en grande et petite forme extremement bien renommez, qu'il fut Paintre de l'Archiducq Albert et Isabelle, aussy Domesticq de Son Altesse le Prince Cardinal Infante d'Espaigne et dez plus aultres Princes &c.ª demeurant a Bruxelles.

D. van Heil pinxit. *Corn. Coukercken fecit.*

Hier leyt een Edelman ghequetſt en half gheſtorven
Met eenen arm oft been miſmaeckt en heel bedorven,
Daer jemant ſoo ghetreft dat hy ſijn jnghewant
Voelt ſincken uyt het lijf en taſt met ſijne handt.
Hier eenen ſoo gheraeckt doorſchoten en doorſteken
Dat hy niet anders wenſcht als om ſijn bicht te ſpreken,
En niet en rieckt als ſtanck, en niemant laes en hoort
Midts al die by hem ſijn, ſijn jamerlijck vermoort.
Daer ſietmen jemant noch ſijn bleecke lippen rueren
En ſwemmen in ſijn bloet, vol vremde avonturen,
Hier leyt een cloeck Soldaet met handt en voet vermenckt
En ſterft van pijn als hy op Vrou en Kinders denckt.
Het ſchijnt dat daer de doot heeft t'leven uytghebannen
Iae niet een ſier ghemaeyt als onghevreeſde mannen,
En die dit droef vertoogh wilt ſien ghelijck het gaet
Dat hy maer eens ſijn oogh op *Snayers* belden ſlaet.
Die ſchoon hy noyt en was ontrent de Legher tochten
Oft teghen het ghewelt des vyants heeft ghevochten,
Die ſal u wijſen aen op doeck oft plat paneel
Hoe t'met den crijgh al gaet door Conſt van ſijn Pinceel.
Die heel Velt-ſlaghen baert, Batalien, en Steden
Die vaſt beleghert ſijn, en worden ſtets beſtreden,
Bevochten en beſtormt, begraven en berent
Met vreetheyt opgheheyſt, beſchoten ſonder ent.
De peerden als verwilt, door t'briſſen, ſlaghen, crabblen
En daermen d'Helden ſiet in't vyants wonden dabblen,
Daer t'al is op de been te voet en oock te peert
Daer jeder ſijnen moet bejevert met den ſweert.
Daer al den dicken roock ſchier Son en Maen verduyſtert
Daer al het dul ramoer naer weth noch oorden luyſtert,
T'Canon ghedueriche niet en baert als vier en loot
En is van t'poyer ſtrackx beſwanghert even groot.

T'ſchijnt

T'ſchijnt dat aertbevingh is van boven en van onder
Door t'vlammen van t'gheſchut als blixemen en donder,
T'is t'voorborgh vande hel, oft droef oordeels ghevaer
Daer ſy malcanderen ſijn ghecliſt vaſt in het haer.
De furi noyt vermoeyt, de moort is uytghelaten
De ſtraf is los ghebraeckt, ſiet hoe de vree Soldaten,
Daer vechten handt aen handt, al waer het roode bloet
Vergoten wort ghelijck een ſtroomend' water vloet.
Daer ſy malcanderen ſien knerſſen op de tanden
Verſtooten uyt de ſael en brenghen t'al tot ſchanden,
De wreetheyt noyt en ſlaept, ſoo dat ick ſchrijven mach
Al t'gen' in crijgh gheſchiet, brenght *Snayers* voor den dach.
Weet *Snayers* door de Conſt ſoo grooten cracht te geven
Dat al ſijn wercken ſtaen ghelijck het eenich leven,
Dit wiſt *Albertus* wel Artshertoch van het Landt
En Prince Cardinael, die *Snayers* eel verſtant.
Om ſijn diep-gheeſticheyt en wel volmaeckte Conſten
Met Princelijcke Eer begaefden en bejonſten,
Iae creegh ſoo grooten Faem en weert verdienden lof
Dat hy den Schilder wert en Domeſtiq van t'Hof.
O dat den Cardinael noch eens uyt t'graf mocht rijſen
Hoe ſou hy *Snayers* nu in ſijnen handel prijſen,
Wanneer hy quam te ſien met eenen nieuwen moet
Een ſtuck van hem ghemaeckt, lanck meer als viertich voet.
Daer hy met d'eel Pinceel weet aerdich te ontdecken
Hoe dat de France Macht naer *Valencijn* gaet trecken,
Daer ſy haer Tenten ſlaet in't midden van het velt
En meynt dees ſtercke Stadt te dwinghen met ghewelt.
Daer ſegh ick t'France Heyr leyt onder aende wallen
Begraven en verſterckt om ons te overvallen,
Van alles wel verſien van Bommen en Garnaet
Soo dat het Landt ſchier hongh aen eenen ſijden draet.

Daer onſen Prins *Don Ian* gaet ſijne proef bethoonen
En wilt de ſtoutheyt van den Frans met ſlach beloonen,
Wanneer hy met *Condé* hun macht gheheel verplet
En des' benoude ſtadt van dit belegh ontſet.
Daer ſietmen een ghewoel van moedighe ſoldaten
Die door de Spaenſe Macht des' edel ſtadt verlaten,
Die ſwemmen door het nat van menich water-plas
En loopen tot den hals door vrees in't wack moras.
Hier ſietmen Prins *Condé* vermoeyt door t'houwen kerven
Die menich Frans Cap'teyn van onghenucht doet ſterven,
Het geen u *Snayers* thoont ſeer aerdich afghebelt
Seer ordonnanti-rijck, ſeer fray en wel gheſtelt.
Seer ſoet in ſijn verſchiet, meer als ick can beſchrijven
Waer door hy by den menſch ontſterffelijck ſal blijven,
Want *Snayers* thoont daer in door ſijnen cloecken gheeſt
Hoe naer dat *Valencijn* heeft t'vyants buyt gheweeſt.
Die deſe Conſt bewaert tot ſpieghel van haer lijden
Tot een ghedachtenis van die haer quam bevrijden,
Ick laet nu *Valencijn* en wil eens voorder gaen
In't Princen Cabinet daer *Snayers* ſtucken ſtaen.
Ey ſiet eens op't portael wat fray en nette dinghen
Dat ons ſijn cloeck Pinceel hier compt ten voorſchijn bringhen,
In een verheven belt daer t'gildt den voghel ſchiet
En daer den Hertoch ſelf een groote vreught gheniet.
Als hy behaelt de eer, niet door een anders gunſte
(In't ſchieten met den pijl) maer door ſijn eyghen cunſte,
Want die den voghel treft en drijft van boven neer
Moet vaſt gaen inde Conſt, de Conſt gheeft hem de eer.
Siet eens het groot ghewoel van menichte der menſchen
Die *Leopoldus* daer gheluck en voorſpoet wenſchen,
En grabbelen naer t'gelt dat hy ten beſten gheeft
En worpt daer onder t'volck, dat in veel vreughden leeft.

Den hoop ontelbaer ſchijnt van die hun rollen ſpelen
Van die ſijn afghemaelt door *Snayers* eel Pinceelen,
Noch veerder loopt ſijn Conſt en brenght ons voor den dach
Al t'gen' de vry *Pictur* met haer Pinceel vermach.
Dat is den ſoeten aert die ſy ons laet ghenieten
In Lantſchap oft landau verciert met veer verſchieten,
In rotſen en gheberght *Modern'* en oock *Aloudt*
Waer in dat *Snayers* gheeſt ſoo crachtich ſich verſtout.
Dat al het gen' hy maeckt en moet Natuer niet wijcken
Die hem met deſe Conſt op t'hoochſten compt verrijcken,
Soo dat ick niet ghenoch ſijn Conſt afpaelen can
Want d'edel *Bruſſels* Hof, bewaert den roem daer van.
Men ſiet noch daghelijckx ſijn wetenſchap vermeeren
En is ghecomen op den hoochſten bergh van eeren
Daer hem het ſoete vocht van Hypocreen beſproyt
Daer *Themis Snayers* ſelfs aen hare borſten voyt.
Die *Pallas* ſtadich compt met hare wijsheyt laeven
Om ſijn welſpreckentheyt, het wit van alle gaven,
Soo dat ſijn groote deught gheen lof-trompet behoeft
Midts dat ſy door de Faem wort daghelijckx beproeft.
Die lanck naer ſijne doot ſijn deught noch op ſal halen
En ſijnen weerden lof in eeuwicheyt doen pralen,
Hier med' wenſch ick hem vred' gheluck en ſalicheyt
Soo jet vergheten is vergheeft mijn bottichcyt.

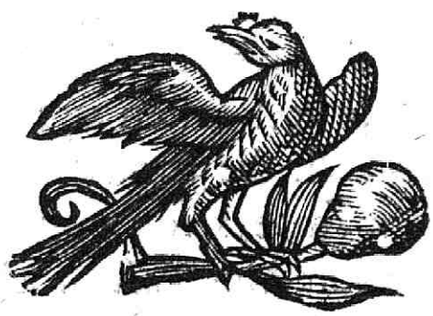

IACOB VAN ES

Fruyt-Schilder van Antwerpen.

HEt fruyt van *Iacq' van Es* oft een biſaert bancket
Dat ſtaet ſoo wonder fray, ſoo aenghenaem en net,
Dat al het gen' ghy ſiet is puer het tweede leven
Iae can licht aenden menſch een watermontien geven.
Den Creft, Garnaed en Crab die ſchildert hy ſoo raer
Dat jeder ſegghen ſou dat ſoo ghewaſſen waer,
Een ſchoon gheroockte tongh op groene wijngaert bladen
Moerbees in porſeleyn, in dooſen marbeladen.
En alderhande vrucht wort van hem ſoo ghedaen
Dat menich ſiecken menſch tot ſmaeck ſou locken aen,
Natuer ſtaet ſelf verſtelt om dat ſy door Pinceelen
Soo aerdich wort ghevat in al haer malſe deelen.
Om dat haer rondicheyt tot op de kern' en ſteen
Soo diep wort uytghehaelt en compt wel overeen,
Met al haer rijpicheyt, want ſiet de muſcadellen
Hoe levendich ſy ſtaen, men ſou haer kernen tellen:
Soo gheeſtich can de Conſt haer voeghen naer den eys
Als ſy de vrucht ontdeckt en alderhande ſpijs.
Al die beluſt ſijt op *Pomonas* horen-ſchatten
En ſoeckt daer uyt een vrucht nae uwen ſin te vatten.
Om jemant een vermaeck door deſe gift te doen
En om daermed' den luſt van jemants oogh te voen,
Coopt maer een ſtuck vol fruyt van *Iaecq' van Es* gemalen
Daer u Conſt-girich oogh veel luſten uyt can halen.
Veel luſten ſonder ſmaeck die jemants tonghe proeft
Maer geeft den vollen ſmaeck ſoo veel als d'oogh behoeft.
Leeft dan geeſt-rijck vernuft van *Pallas* ſoch gevoeſtert
Picturas eyghen Soon van *Ceres* op-ghekoeſtert,

Pomona

IACOBVS VAN ES

Peinctre excellent en fruicts poissons oiseauz et fleurs Les quelles il faict extremement bien au naturel il demeure a Anuers y estant ne.

Ioannes Meyssens pinxit et excudit. *We Hollar fecit*

Pomona vlecht een crans van Palm en Rooſmarijn
Orani en Olijf voor u verſtandich Breyn.
Ops opent haeren ſchoot en ſchenckt u al haer vruchten
Om dat ghy daer in ſchept u uyterſte ghenuchten,
Om dat ghy t'leven brenght in onſe vry *Pictuer'*
En oock daerin ontdeckt de deughden van Natuer'.

ADRIAEN STALBEMPT

Schilder van Antwerpen, oudt 80. jaeren.

DE edele Schilder-conſt is ghelijck een ſchoon jonghe Dochter die over haer Vryers ſeer jelours is / want wie haer niet neerſtich en ſoeckt die en ſal haer niet vinden / en die haer ghetrouwt heeft en niet en oeffent / noch en beminnt / verlieſtſe: maer die haer lief heeft ende ghetrouw blijft aen die ſal ſy haer ghewillich over gheven ende haer gaven laten ghenieten. Sy is teer daerom wiltſe ſoetelijck ghehandelt weſen / ghelijck een chriſtelijnen glas / dat is met rype ende gheſtadighe ſinnen / met verduldicheyt ende neerſtich opſicht. Ende ghelijckmen ghemeynelijck aen ſijn Bruyt opdraeght een juweel-coffer het welck is verciert en opghepronckt met verſcheyde ſchoonheyt van coſtelijcke juweelen / die de Bruydt / naer het volcomen houwelijck tot ghedachtenis van haren Bruydegom is draghende: ſoo iſt dat Pictura (die de Bruydt wort met een Conſt-minnende verſtant het welck als eenen Bruydegom haer deughden ende verholen Conſten tracht te ghenieten ende daer inne met liefde te volherden) vanden ſelven moet begaeft worden met een juweel-kiſt waer in geen coſtelijcke ſchatten en moghen ontbreken en ſoo wanneer ſijn Bruydt (dat is Pictura) (daer jemant hem wettelijck heeft aen verbonden om tot het eynde des levens ſich daer in altijt te oeffenen) een van deſe gaven compt te verlieſen / ſoo verflouwt de liefde / de deughden ende verholen wetenſchappen vergaen. De juwelen dan van Pictura ſijn eyghentlijck deſe: ſuyverheyt / neerſtigheyt / ſtantvaſtigheyt / verduldigheyt / goetwilligheyt / met liefde / jever / ghenucht en ſonder verdriet. Met deſe gaven is van jonckx af altijt verciert gheweeſt Adriaen Stalbempt conſtich Schilder van Antwerpen ghebooren in't jaer 1580. op den 12. Junij daer hy teghenwoordich noch is woonende ende deſe heerelijcke Conſt oeffenende / daer hy ſoo fraey / gheeſtich en niet in is dat ſelden Conſtenaer hem inde Conſt ſoo naer het leven comen can / beſonderlijck in Landtſchap ende cleyn Figuerkens die ſoo aerdich en levendich ſtaen / dat den Coninck van Enghelandt hem heeft verſocht ghehadt om te comen naer Londen, allwaer hy wonder dinghen heeft met Pinceel uytghewerckt / die onweerdeerelijck ſijn door de groote Conſten ende ſnelle aerdicheden diemen daer in can ſien.

Natuer ſtaet ſelfs verbaeſt en voor ſijn Conſte ſchroompt
Midts *Stalbempt* net Pinceel ſoo by haer leven compt.

LUCAS

LUCAS ENDE CORNELIS DE VVAEL

Ghebroeders ende Schilders van Antwerpen.

Lucas de Wael heeft in sijn jonckheyt gheleert by den vermaerden Schilder Jan Breugel, daer hy soo heeft aenghenomen ende sy selven soo beneerstieht om de uyterste cracht der Schilder-const te vatten / dat hy in zijnen jonghen tijt Vranckerijck ende Italien heeft doorreyst / alwaer hy veel fraey Landtschappen in Fresco als oock in Olie-verf heeft ghemaeckt / die by de Liefhebbers seer ghesocht ende gheweerdeert worden om hunnen lossen aert ende soete verschieten die sy hebben / zijn rotsen ende ghebergh̃ten met hunne bewassen schommen / en fraey water-vallen / sierche voorgronden / en nette ghetempeerde lochten / sonne schijnen en weerlichten / en connen niet verbetert worden midts sy met groote studie ende vlijtighe opmerckinghe van hem ghe schildert sijn ende noch dagheliicks worden ghehanteert binnen Antwerpen plaetse van zijn wooninghe / zijnde nu oudt 69. jaren.

Sijnen Broeder Cornelis de Wael is oock een vermaert Schilder wiens / beyder Vader is gheweest Jan de Waele, die in't jaer 1633. is ghestorven oudt 75. jaren daer ick in het eerste deel af hebbe ghe schreven. Desen Cornelis is eenen uytstekenden gheest en Const-rijck Schilder in cleyn Historien / Batalien soo te water als te landt / en besonder in opbrekinghen van Leghers / in refressen der Soldaten en dierghelijcke actien / die seer grooten welstandt hebben en wel uytghehaelt sijn met het Pinceel synder Consten / het welck Hispanien ende oock heel Italien tuyghen can daer sijn wercken in groote achtinghe ende voor selsaem ghehouden worden / alwaer hy veel ghe schildert heeft / namentlijck voor sijne Majestept van Spanien Philippus den III. als oock voor den Hertogh van Aerschot doen ter tijt in Spaignien wesende : is noch in't leven ende woont te Roomen oudt 68. jaeren.

Wie can mijn gheſicht bedrieghen
T'waer door Conſt van toovery
D'oogh en can nochtans niet lieghen
T'gen' men ſiet in d'eel ſchildry
Die de Wael ons compt verthooghen
Daermen op een cleyn Panneel
Siet verſchijnen voor de ooghen
Wonder wercken van t'Pinceel.

Crijghs ghewoel vol vremde ſtrijen
Daermen niet als dooden telt
Oft des Leghers peſterijen
Die eerſt comen uyt het velt
Daermen t'oorloghs volck ſiet trecken
Naer den ſlach oft guarniſoen
Dat can ons de Wael ontdecken
Dat can ſijn Pinceel al doen.

ADRIAEN

ADRIAEN DE BIE

Schilder van Lyer, oudt 68. jaeren.

DEsen Adriaen de Bie den Vader des Autheurs van dit teghenwoordich werck / is ghesproten uyt een eerelijck gheslacht binnen de Stadt Lyer, alwaer hy noch is woonende ende de edel Schilder-const hanterende / wiens Vader was een Coopman / rijpsinnich ende goet van leven / die nopt en is ghebozen maer uyt sijns Moeders lichaem ghesneden ghesweest ende mirakeleuselijck in't leven ghebleven / stervende in redelijcken ouderdom / oudt ontrent 80. jaren. En om dat selden Schilder tot hooghen naem compt oft de Schilder-const oprecht can vatten die Roomen (als sijnde de eerste Academie van Pictura) niet en heeft ghesien / soo is Adriaen de Bie van zijn achthien jaeren ghetrocken naer Parijs, alwaer hy by eenen Rudolphus Schoof Const-rijck Schilder vanden Coninck van Vranckrijck 2. jaren heeft ghewoont ende dese Const met groote neerstichept gheoeffent ende van daer ghetrocken nae Roomen daer hy sesse jaren heeft sijnen tijt bestedt inde uyterste cracht van dese treffelijcke wetenschap te ondersoecken / hy heeft op den tijt van neghen jaeren alle de vernaempste plaetsen van Italien besien ende veel fray dinghen in't cleyn soo op goude als silvere platen / mede op Porphier / jaspis ende andere costelijcke steenen voor Cardinalen ende Camerlinghen vanden Paus gheschildert die daer in groot behaghen hadden om de suyverhept / nettichept ende cloecken aert die de Bie daer in heeft bewesen / hy is in't jaer 1623. naer Brabandt weder ghekeert / alwaer hy veel fray Conterseytsels / Tafereelen en andere cloecke ordonnantien soo voor Steden als Dorpen heeft ghemaeckt. Oorsaecke dat dese volghende veersen niet qualijck en passen op sijne Const tot meerder lof ende eer van sijnen Naem ende Familie.

Dat *Cypres* soo derft op *Aristomachus* roemen
En *Tatien Philuscus* een aerdich Bieman noemen
Is om dat dese twee gheen moeyt hebben ontsien
Om te bespieden het huys-houden vande Bien:
Want sy vermoeyden dat den Schepper der natueren
Iet seldsaems had ghestort in des' cleyn creaturen,
Als sy aenmerckten met wat aerdicheyt en Const
Dit cleyn ghewormte hun Architectur begonst,
Sy maeckten korven van seer dun en claren horen
Waer door sy kosten hun Gouvernement besporen,
En saghen niet alleen in dese Republijck
Een opper heerschappy en statich Coninckrijck:

Maer

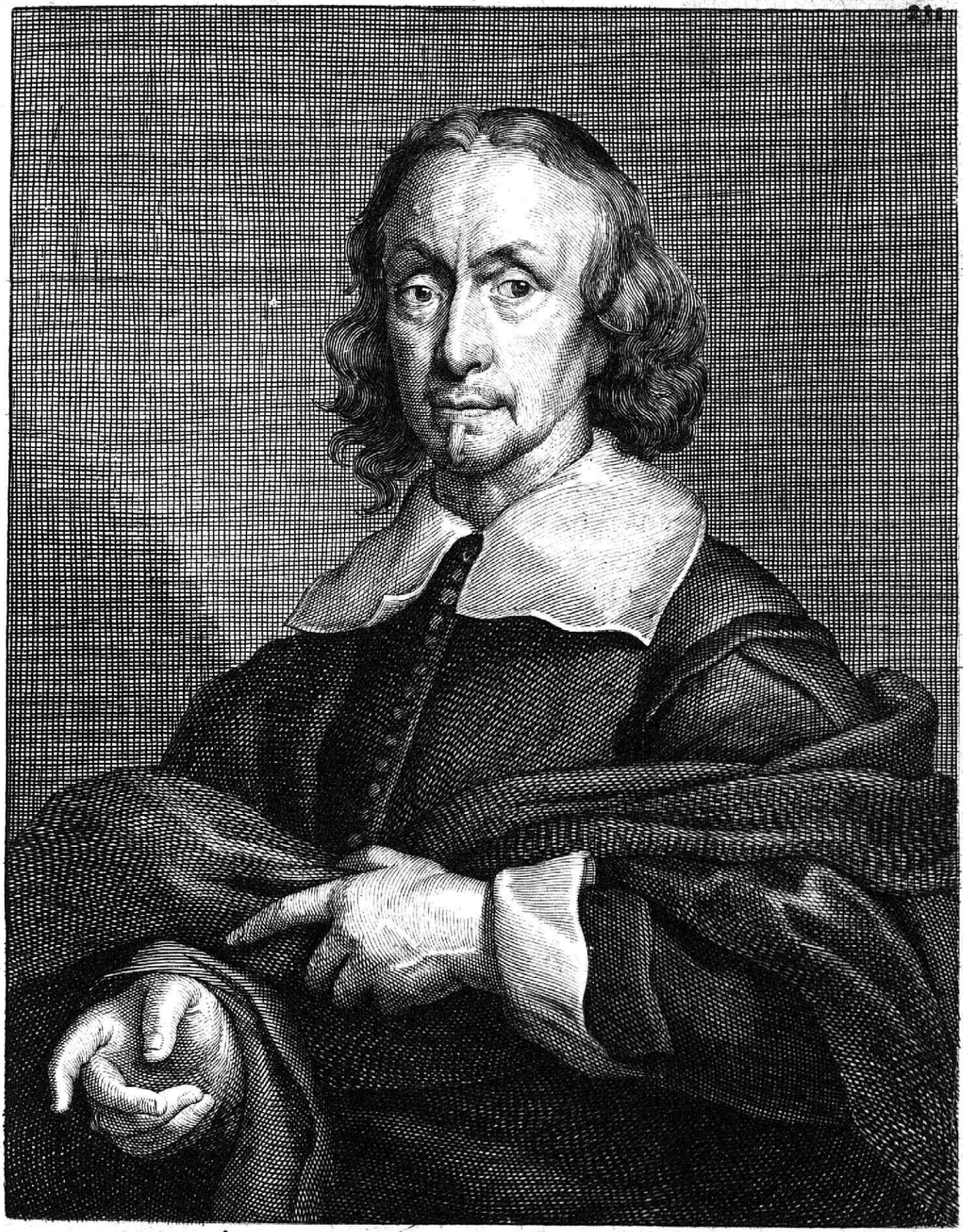

ADRIANVS DE BIE

Paintre bien estimé en grandes figures et aultres ordonnances, Pere de l'Auctheur de ce liure, qu'il at demeuré long temps en Italie etc.ª né dans la ville de Liÿere en l'an 1594.

Petrus Meert pinxit. *Lucas Vorstermans iunior sculpsit.*

Maer oock goed' policy en borgherlijcke wetten
Waer door een jeder moeſt op ſijn ampt vlijtich letten.
T'is vremt om ſien met wat een onderdanicheyt
Ider volbrenght t'ghebodt van ſijne Majeſteyt:
Dees bouwen het Paleys, en woonplaets voor den Coninck,
En ander oock hun huys de ſchatkiſt vanden honinck:
Dat alteſaemen wordt ſoo conſtichlijck ghedaen
Dat het kloeckſte vernuft daer op verſtelt moet ſtaen.
Daer ſietmen aen de poort de ſchiltwacht inde wapen.
Om niet betrapt te ſijn door roovers, als ſy ſlapen,
Daer vlieght een machtich Heyr te velt op cruyt en blom
En ſwaer gheladen keert met honich wederom,
En ſoo daer jemant wordt ledich oft traegh bevonden:
Wort uyt ghebannen en in ballinckſchap gheſonden.
Oock is dit edel dier van ſulck'nen ſuyv'ren aert
Dat het tot gheenen tijt met eenich mann'ken paert,
Maer broeyen uyt het waſch hun jonghſ-kens al-te-gader.
Iſt daerom denck ick dat *De Bie* oock ſijnen Vader
Niet ſchijnt te kennen in ſijn *Gulden Cabinet*
Daer hy elck Schilder heeft ſoo fraey ten thoon gheſet
En d'edel Schilder-conſt ſoo hoogh'lijck heeft ghepreſen
Oft en ſoud ſijn Pinceel ſoo veel niet weerdich weſen,
Dat s'aen hem gheven can ghenoeghſaem re'en en ſtof
Om hier met eeren oock te dichten ſijnen lof.
O neen; ick weet hy dit alleen heeft laten blijven
Op hop' dat jemant vremts ſoud' ſijnen lof beſchrijven
Hy wiſt wel dat den nijdt hem ſoud' begrijpen licht
Als hy ſijn Vaders lof woud' ſtellen ſelf in dicht.
Uyt deſe reden quam my mijne *Muſa* quellen
Dat ick tot ſijne eer hier ſoud in rijmdicht ſtellen
Hoe dat hy eerſtmael heeft by *VVouter Abts* gheleert
En by *Rudolphus Schooff* langh tot *Parijs* verkeert,

Die

Die aldaer Schilder was van *Lovis* den derthienden
Wiens cloeck Pinceel men nu noch in ſijn werck can vinden,
In het achthiende jaer van ſijnen ouderdom
Trock naer Italien dees' ſoet Aprilſche blom,
Daer hy ginck ſijnen tijt ſeer vlijtichlijck beſteden,
Soo langh tot dat de Son had achtmael door ghereden
Den grooten *Sodiac*, ſes jaeren gheſtudeert
Tot *Roomen* en ſoo voort door al het Landt verkeert:
Daer hy ſeer conſtich werck tot lof heeft naer ghelaten
Gheſchildert op panneel op goud' en kop're platen,
Op jaſpis, op Porphier, en Marber, dat al om
Seer hoogh verheven wort by Prins en Edeldom,
Tot dat hy weder is van Italien vertrocken
Want hem ſijn Vaderlandt ſeer ſoet begonſt te locken
Naer ſijn gheboorte Stadt, Ouders, en vrienden, die
Op't hooghſt verlanghden naer de comſte van *De Bie*,
Wiens naem de Faem aldaer terſtont ſeer hooch verhefte
Om dat ſijn cloeck Pinceel naer t'leven conſtich trefte
Soo in het cleyn als groot ſeer los en cloeck gheſtelt
Sijn Taeffereelen oock ſeer conſtich uyt ghebelt.
In Brabant ciert ſijn Conſt veel Huyſen, Camers, Kercken
Ghelijckmen can tot *Lyer* in *Sinte Gommaers* mercken
Aen *Sint Eloys* Altaer, daer by de edel Guldt
Den groyenden boom ghenaempt, is met ſijn Conſt vervult
En noch veel plaetſen meer, ſoo dat ick wel mach mellen
Met reden ſijnen lof, en ſijnen Naem oock ſtellen
In't *Gulden Cabinet*, en ſegghen voor ghewis
Het werck bewijſt altijt wat dat den Meeſter is.

H. de Pooter.

ADRIAEN VANDEN VENNE

Schilder van Delft, gheboren Anno 1589.

DE loffelijcke ervarenthept van Adriaen vande Venne en heeft niet ghedooght achter te laten de vermaerde wetenschap der Schilder-const daer desen vanden Venne mede is verrijckt gheweest / die ghebozen is inde roem-weerde stadt van Delft hoe wel dat sijne Ouders (de welcke achtbare lieden en van vermoghen waren) ghesprooten sijn uyt Brabant. Ende gheliick de Latijnse studie grooteliickx dienstich is vooz eenen Schilder / overmidts daer dooz het verstant gheset wozt ende overvloedigher ozdonnantien can vooztbzenghen als jemant die (tot de Const natuereliick aenghewent sijnde) gheen studie en heeft / soo ist dat Adriaen vanden Venne met de Latijnse studie sijn verstandt heeft gaen scherpen ende is daer dooz gheballen inden schoot van onse edele Pictura, waer van hem de fondamenten eerst aenghewesen zijn van eenen Sr. Simon de Valck, Goutsmidt ende Schilder tot Leyden. Alwaer hy eerst hem neerstelijck heeft gheoeffent met teecknen ende verlichten ende daer naer de selve Schilder-const grooteliickx vervolghende en trachtende dooz een ander handelingh te sien wat bzuchten ende verholen secreten in dese Const waren schuylende / begaf hem daer naer by eenen Jeronimus van Diest uytnemende frap in het wit en swert te schilderen / ende naer dat hy hem daer by eenighen tijdt ghehouden hadde / heeft hem daer naer voozts gheoeffent by sijn selven sonder Meester / met neerstich onderscoeck van de uytterste crachten der edele Schilder-const dooz de hulpe van zijn wetenschap der Latijnse-tael daer hy hem in't begin seer vlijtich had inghequeten. Om dan tot een proefstuck te comen van zijn groot verstant soo moet ick hier aenwijsen een bzucht die zijnen cloecken gheest ghebaert heeft waer uyt te bespeuren is een groot licht van wetenschap / te weten een afbeldinghe vande gheestelijcke visscherije der mensen sielen vol werck. Ten tweeden met wit en swert gheschildert den heelen stam van het Huys van Nassou van den ouden Prins Willem, tot desen Prins toe / zijn Hoocheyt van Oraignien ghelijck te sien is inden Haeghe. Noch een memorie stuck dat vol werck ende seer aerdigh ghehandelt is / moet ick hier in't licht bzenghen ende ruchtweerdich maecken dat hy vooz sijne Coninckliicke Majesteyt van Denemercken heeft ghemaeckt met rijckelijcke omstandicheyt / daer den bzede is uytghebelt met de Herhoulten / ende alle Potentaten van Chzisten-rijck dat seer fraey ende met groot verstant ghedaen is het welck inde Gulck Stadt te sien is. Hy heeft noch verscheyde stucken gheozdonneert / verstert ende uytghewerckt vooz andere Hoochmachtige Heeren / namentlijck oock een groot heerlijck stuck vooz den Raedts-Heer Reynier Pauw ende meer andere van groote qualiteyt daer de Const verstandighe af ghetuyghen in verscheyde Landen en Steden. Onder andere is oock een stuck van sijn handt te sien binnen Antwerpen by den Heere Franciscus Enghelgraeff af-beldende den Trevis met veel cierelijcke uytbeldinghen en by wercken d'welck ghemaeckt is in't jaer 1616. wijders soo en heb ick niet connen vooz by loopen een wonder frap stuck van twalf ellen lanck daer in den slach van Vlaen-

deren

ADRIAEN VAN VENNE.

Natieff de Delft en l'an 1599 a pris son Commencement aupres de Simon Valck a Leyden et de la chez Ieronimus van Dist, Excellent Paintre en blanc et noyr quitant son Maistre, s'est exercé de telle façon en son estude quil a faict des Choses dignes pour le Roy de Denemercq ausi Son Altesse le Prince d'Orange a desbelles Chasses de sa main et Beaucoup d'autres Princes, et grandes Seigneurs, mais ces plus belles oeuures sont esté en blancq et noyr il est bon poete cet quon trouue per ces liures qui il a faict il tient sa Residence a la Haye.

A. van Venn. pinxit. W. Hollar fecit. I. Meyssens excudit.

deren by Nieupoort uytghedruckt is / daer alle de Nederlantsche steden seer net en geestich rontom ligghen tot groot cieraet van het werck / het welck hy ghemaeckt heeft voor eenen Poolschen Graef / ende meer andere te lanck om hier te verhalen. Ten is niet te verwonderen dat desen Adriaen vanden Venne, is een Const-rijck Schilder ter wylen dat de Poëtie de Moester is van Pictura, en dat selden goedt Poëet een slecht Schilder is en selden slecht Schilder oft hy is voor sijn Poësie fraey in't ordonneren schoon hy door Pinceel naer de oprechte Const de selve soo wel niet en can uytwercken als hy die can aenwijsen. Dese twee gaven spelen inden gheest van Adriaen vanden Venne seer wonderlijck / want boven sijn uytstekende Schilder-const is hy seer aendachtich ende lieffelijck inde Poësie door rijmdichten en veersen by een te voeghen / in ghedenckweerdighe sinne-belden te versieren daer sijn wercken in Holland ghetuyghenis van gheven inde boecken die van hem uytghegaen sijn. Soo dat sijn heerelijcke oeffeninghen ende vruchten van sijnen tijt sullen leven inde ghedachten der Lief-hebbers veele jaeren naer sijn doodt.

Wanneer Poësis Const haer voeght met d'eel Pinceel
Soo is *Pictura* noch wel thienmael meer soo eel,
Als wel te blijcken compt aen *Adriaen van Ven*
Die dese Const bewijst soo met Pinceel als Pen.

Dese onderschreven Weet-lievende Const-beminders hebben het gheluck om de Fackel van hun verstant te ontsteken aen het licht der diepsinnighe wetenschap van dien vermaerden ende roem-weerdighen Adriaen vande Venne die soo goeden Poëet als Schilder is / namentlijck twee van sijn Soonen den oudtsten Peeter ende den jonckxsten Huybrecht vanden Venne, den oudtsten die is bysonder uytnemende fraey in blompotten te maecken conterfepten en ander heerlijcke inventien / ende den anderen die oeffent hem dagheliicks om te comen tot dese hooch beroemde ende ghewenste wetenschap om alsoo meer en meer den naem van vande Venne de werelt door te verbreyden ende de vruchten van hun ghestacht te saepen door de Meesterlijcke wercken die sy alle daghen voortbrenghen.

PAULUS DE VOS.

Schilder van Hulst in Vlaenderen.

PAulus de Vos is oock een uytghemunt ende vermaert Schilder in beesten / jachten en crijgh-wapenen daer menich Cabinet der Princen ende Const-minnende Heeren ghetuyghenis van gheeft / overmidts de selve seer op het leven trecken ende met goet verstant sijn uytghewerckt / rijck van ordonnantien ende vollijvich geschildert: daer Spanien / Duytslandt en andere Coninckrijcken ghenoch af connen ghetuyghen / die voor sijn Keyserlijcke Majesteyt ende voor den voorsz. Coninck van Spanien / oock voor den Hertogh van

Aerschot

Aerschot heel Cabinetten met sijn Const heeft gheciert / sulckx dat hy eenen vande ruchtbaerste ende grootste Meesters inde Schilder-const teghenwoordigh is.

Roempt vry Natura roemt op d'Edel Const Pinceel
Die u soo wel betreft op doeck oft glad pineel,
Dat daer niet aen ontbreckt als t'leven en de spraeck
In t'gen' de *Vos* uyt-beldt tot jeders oogh vermaeck.

SYMON DE VOS

Schilder van Antwerpen.

MEn behoeft gheen sonderlinghe proeve oft ghetuyghenis te lepden / om waer te maecken ende te bethoonen dat de oeffeninghe van het Pinceel soet ende lieffelijck is / om alsoo den jever der jonckheyt daer op te doen verlieven / ghemerckt de selve niet van een aenghepoort verstandt maer van Coninghen en Princen wort gheoeffent ende met een vermaeckelijck behaeghen aengheslen. Dese Const is soo eel dat sy niet alleen van vermaerde Poëten, gheleerde Philosophen en andere vrome verstanden en is ghehandelt ende haer cracht met de penne van gheleerthept beschreven / maer vande hoochste Monarchen des werelts is verheyt gheworden. Den Keyser Adrianus is in sijnen tijt een uytnemende Schilder gheweest / Marcus Anthonius Philosooph, den Keyser Nero, Valentinianus, ende Alexander Zeverus oock Keysers van Roomen hebben in dese loffelijcke Const oock groot behaghen ghehadt ende selver ghehanteert. Boven dien den Keyser Constantinus den VIII. van dien Naem / zijnde uyt het Keyser-rijck van Griecken verdreven in't jaer Neghenhondert achthien / heeft sijn selven met de oeffeninghe van d'edele vry Schilder-const onderhouden / en meer andere uytnemende ende ghedenckweerdighe sulckdanige voorvallen sou connen by brenghen waer door ghethoont can worden met wat eer de selve Const niet alleen by ghemeyn Persoonen / maer oock by sulcken Potentaten vermach. Sulckx can oock waer maecken Symon de Vos die noch teghenwoordich binnen Antwerpen is woonende / gheboren in't jaer 1603. ende de Const met goedt fondament ende cloecken aert is hanterende / soo in't groot als in't cleyn daer zijn wercken goede ghetuyghenis af connen gheven / midts de selve seer wel ghecoloriert / vast ghestelt en wel ghehandelt zijn: als te sien is aen verscheyde stucken die hy met groot verstandt en goeden gheest soo tot Antwerpen als andere plaetsen heeft ghemaeckt te lanck om de selve hier aen te wijsen.

Aurelius Victor. Ælius Spartianus. Ælius Lampridius jul. capit. lin. tiraq. de nobit. C. 3. 4. num. 3. figisb. in Cronic. nu. 918. Plin. lib. 35. cap. 4.

IACQUES

IACQUES IORDAENS

Schilder van Antwerpen, gdeboren den 19. Mey 1594.

Die aenvanght d'edel Conſt, ſal alles wel doorgronden
Wanneer natuer en luſt t'gheluck hebben ghevonden
Van neerſtich onderwijs, verſtandich, cloeck en vaſt
Daer meeſt de jonghe jeught ſeer jeverich op paſt:
Ghelijck het aen *Iordaens* ooghſchijnlijck compt te blijcken
Die niemant in des' eeuw en ſal in Conſten wijcken,
Soo crachtich, eel, en cloeck is alle ſijn ſchildry
Beſonder inde Conſt van d'eel Poëtery;
Want d'eerſte fondament heeft hem *Van Oort* ghegeven
Daer hy by heeft gheleert te ſchild'ren naer het leven.
Sijn liefde tot *Pictur*, heeft hem tot min gheport
En creegh door ſijne Conſt, de Dochter van *Van Oort*.
Iſt wonder naerdemael hy met ſijn ſoete trecken
Can menich edel Prins door ſijnen gheeſt verwecken
Ghelijck hy heeft bethoont in't rijcke Sweeden hof
Dat door ſijn Conſt-ciraet *Iordaens* begaeft met lof.
En t'Hollants eel Palleys mach op ſijn eer wel roemen
En hem den derden gheeſt van deſe eeuwe noemen:
Om dat hy is vernaempt door ſijnen vaſten aert
Die hy in't Princen Hof met cloeckheyt heeft ghebaert,
Die *Rubbens* niet en wijckt in fabels af te malen
Die d'edel handelingh *Van Dijck* can achterhalen,
Is crachtich in ſijn werck, heel ordonnanti-rijck
Seer cloeck in drappery, in't naeckt oock lieffelijck,
En in hiſtorien naer t'leven uyt te drucken
Daer hy af heeft ghemaeckt veel fraey en ſeldtſaem ſtucken
En in devotie leeft oock ſijn eel Pinceel
Waer door hy is gheraeckt op t'Schilders Conſt Toneel.

LUCAS

IAECQUES IORDAENS

Excellent peinctre en grand, faict connoistre son esprit relevé par sa belle maniere de peindre, est inventif en toute sorte d'ordonances, soit en poësie histoires, en dévotion et d'autres, il a faict les belles choses racourtantes pour le Roy de Suede, et plusieurs autres princes et seigneurs, est ne a Anvers lan 1594. le 19. de May, a faict son apprentisage chez son beaupere Adam van Oort, tenant sa demeure en la ville de sa naissance.

Ia. Iordaens pinxit. Pet. de Iode sculpsit. Ie. Meyssens excudit.

LUCAS VAN UDEN

Schileer van Antwerpen, gheboren den 18. October 1595.

OM te bewijsen dat Lucas van Uden een vande vermaerste gheruchtbaerste ende meest befaemde Landtschap Schilders is van desen tijt / die niemant door sijn dommelachtighe ende soete handelinghe inden welstant van boomen / gronden / verschieten / lochten / en al het ghene daer toe versocht wordt / naer het leven met goeden aert ende verstant af te belden / en hoeft te wijcken / den welcken teghenwoordich binnen de Stadt van Antwerpen sijn woonplaets is houdende / soo heb ick goet gedocht tot sijnen meerderen lof ende ontsterffelijcke eer dit volghende rijm-schrift aenden Weet-lievenden en Const-soeckenden Leser door ooghen te houden behelsende de uytghesonderste lessen oft reghels die een erbaren Landtschap-Schilder in sijn verstant behoorden aen te teeckenen ende sijn Const naer de maet der selver uyt te wercken ghelijck Lucas van Uden met eenen cloecken gheest is doende.

Die een Lantschap wilt gaen stichten
Moet het levens aert besichten
Moet gaen buyten naer het wouwt
Daer het groen gheloovert hout
By de blau en hooghe berghen
Can de oogh der Schilders terghen
En t'ghebeeckt musijck daer by
Thoont daer sulcken melody.
Dat sy qualijck connen rusten
Door de aenghedreven lusten
Die hun gheeft den soeten tijdt
Midts hy t'Schilders gheest verblijdt.
Den blom-rijck cortnachtsten somer
(Vyandt vanden swaeren Droomer
Die de langhe slaepluft mint)
Js des Schilders besten vrint:
Die haer wesen af gaen belden
Jnde groen bewassen volden
Die vroegh met AVROR' opstaen
En naer ÆSTAS wooningh gaen,
Daer t'ghedier seer vrolijck huppelt
T'gras is vanden dau bedruppelt
Daer de claerheyt vande Son
Spieghelt haer in beeck en bron.
Daermen siet t'Palet bereyden
En de verven onderscheyden
Daermen schildert t'Wout soo naer
Oft een groene wereldt waer.
CERES met haer rijpe aren
OPS met al haer groene haeren
TELLVS oock soo vlijtich pronckt
En het Schilders oogh belonckt
Met haer onghebonden vlechten
Die des' Const hier op siet rechten
Thoont haer wesen al soo bly
Om te staen in d'eel Schildry.
Door t'vermind'ren en vercorten
Sietmen dese Const uytstorten
Door het soet en veer verschiet
Anders waer de Const al niet. (nen
T'voorwerck doet t'verschiet verdwij-
Schoon door helle sonne schijnen
En verciert oock boven al
Met Fonteyn oft water val.
Somtijts door den reghen vochtich
Door het onweer donckerlochtich

Somtijts

Somtijts hitte somtijts kou
Somtijts soet en somtijts rou
Somtijts aenghenaeme daghen
Somtijts droef door reghen vlaghen
Somtijts smoor van dicken mist
Alsmen Cabeljauwen vist.
Sneeu en haghel, blixem, donder,
Hysel, rijm, ten is geen wonder
Dat hun crachten der Natuer
Staen gheschildert van PICTVER.
Die haer eel Pinceel ghelijcken
Rots en Bergh, oock Heuvels Dijcken
Huysen, Steden oft Casteel
Wort gheschildert van Pinceel
Als van UDEN can bethoonen
En door sijne Const verschoonen
Want al t'gen' Natuer vermach
Brenght van VDEN voor den dach
In Landtschappen en Waranden
In verschieten, Berghen, Landen
Inde Velden, Wout en Bosch
Wat hy doet t'staet even los.

THEODOR VAN THULDEN

Schilder van s'Hertoghen Bosch.

HEt is weerdich te aenschouwen en neerstich in't ghemoedt te bedencken met wat schoon seghenteeckenen de vermaeckelijcke ende vernuftbarende Pictura verciert is / de welcke de edel Schilders door hun Const connen ghenieten ende de vruchten daer van achterlaten tot verwonderinghe van alle menschen die de selve comen te aenschouwen tot vreught van hunne naercomelinghen oft erffghenamen alswanneer sy soo lanck naer de doodt van hun ouders oft naeste vrinden (die Schilders sijn gheweest) hooren spreken / het spreeckwoordt seyt *Melius est Nomen bonum quam divitiæ multæ*, Beter is eenen goeden Naem achtertelaten als veel rijckdommen: Dese twee gaven can eenen Schilder achterlaten / dat is rijckdom die vergaet / ende d'eer van zijn Const die nopt en sterft. Dese eer can oock achterlaten Theodor van Thulden siende selfs voor ooghen den grooten lof die hem alreets van alle Const-beminders ghegeven wort / door de geestige wercken die hy heeft uytghebelt ende noch daghelijckx is oeffenende / de welcke nu in sijn leven worden in groote weerde ghehouden hoe veel te meer sullen sy naer zijn doodt worden gheacht als de handt sulckdanighe Consten niet meer en sal connen in't licht brenghen / gelijck te sien is aen verschepde Altaerstucken (die neerstich ende met verstandt ghecordonneert en van hem ghemaeckt zijn) Als segh ick te bemercken is inde geestighe boetserijen van Herremissen Boeren bruyloften en andere aerdighe inventien / als te aenschouwen is aen den wijtvermaerden Arck Triumphael-boeck afbeldende de incomste vanden Prince Cardinael, Infante van Spanien hoe fraey en met wat eenen cloecken aert allen de Princen (staende in't selve boeck) naer de teeckeninghen van Petrus Paulus Rubbens van hem zijn gheetst / alsmen oock siet den Ulisses van Primatisco van Bolognien den welcken tot Parijs van hem is gheetst ende seer wel ghedaen / desen van Thulden hout zijn woonplaetse nu teghenwoordich tot s'Hertoghenbosch daer hy om zijn Const in groot aensien is.

IUSTUS SUSTERMANS

Schilder van Antwerpen.

IUstus Sustermans Schilder vanden Hertoch van Florencen is seer uytnemende fraey in konterfeyten ende andere ordonnantien / die hy soo ghelijck-matich ende naer proportie weet uyt te belden dat den Hertogh van Florencen (als wesende een uytnemende groot Const-Beminder) den selven Sustermans meer in weerden hout als jemant van sijn Edel-lieden oft Mignions: wel wetende dat Coninghen Princen en Hertoghen wel Edel-lieden connen maecken maer gheen sulckdanighe ervaren oft andere ghemeyn Schilders / ghelijck Henricus Coninck van Enghelant antwoorde aen eenen edelen Graef die aen hem clachtich viel over seker affront dat des Coninckx Schilder by naeme Hans Holbeen hem hadde ghespelt / en versoeckende daer over justitie oft arbitrale correctie ghedaen te worden / antwoorde dat hy sou verduldich zijn en liever had eenen Graeff te verliesen als soo eenen uytsteckenden Schilder ghelijck Holbeen was: overmidts hy wel Ridders cost slaen ende Graeven maecken maer gheen Schilders. Door de eer dan die desen Sustermans is ghenietende met te wesen den Domesticq. ende Schilder van den groot machtighen Hertoghe van Florencen is hy ghecomen tot den hoochsten trap van sijn gheluck / d'welck niet te verwonderen en is. Aenghemerckt desen Sustermans aen sijn ordonnantien geen nutte en omstandighe deelen des eyghentheyt van natuer en laet ontbreken / door de lossicheyt ende gratieuselijcke stellinghe die hy daer in uyt werckt / soo datter gheen swaere manieren / maer door de verscheyde werckinghen een leven schijnt in te schuylen / ende dat de ghelijckenis van het leven daer in te sien is / blijckt by zijn edele ende vleesachtighe Conterfeytsels die hy alle daghen is naerboetsende de reflectien / reverberatien / teghenschijnen oft weerglans in sijn Figuren / de drapperijen wel gheployt / de coleuren wel verdeylt / gheschickt en gheschockiert / vast gheteeckent ende ghestelt sijn / soo danich datter niemandt eenighe wederspraeck teghen moveren en can / soo datmen segghen mach:

aerdighe antwoort vanden Coninck van Enghelant.

De vaste Schilder-const van *Iustus Sustermans*
Verdient een lauwer croon oft een olijven crans
Midts sijn vernuft oock is met Poësy bejonst
Die rechte Suster is van d'edel Schilder-const.

IOAN-

IOANNES LIEVENS

Schilder van Leyden.

HEt is wonder dat de vry Pictura van sulcken cracht ende deught is dat sy niet alleen door de Const van haer Pinceelen en diepsinnighe wetenheyt ons en doet sien en voor ooghen houdt de aventuren en vremde ghevallen soo van historien / als ander gheschiedenissen die over duysent en meer jaren / jae van het begin des werelts gheburt zijn / dat sy segh ick / (t'ghene u een pen neerstigh heeft beschreven) u t'selve in't wesen en gheliick het leven doet sien. Maer noch meer ist te verwonderen dat dese Const van sulckenen aert is dat sy den mensch op plat paneel oft doeck soo doet verschijnen oft hy in't leven waer / gheliick ick hier voor heb bewesen in veel exempels / hoe menige verstanden door de waerachtighe ghesteltenis sonder leven nochtans / door de Const bedroghen waren als sy haer voor het seker leven hebben aensien. Ist niet een fraey ghedachtenis voor de Kinders en het thienste lidt van hun Nacomelinghen / door de cracht van dese Const te connen sien het wesen / ghesteltenis / manier ende den aert van zijn voorouders oft andere vrome mannen die naer t'leven over veel jaren gheschildert zijn waer door niet alleen hun goet leven / deughden en handelinghe van doen / en worden inde ghedachten ghehouden (die door lanckheyt van tijdt uyt de memorie verdwijnen) maer ghedurich voor ooghen cont sien de schaduwe van hun leven oft sy in't leven noch waeren levende / wat een fraeye gheanologie oft waerachtighen boom ist te sien de Conterfeytselen van zijn gheslacht / ick laet staen de wapenen oft teeckenen die sy in hun cachetten ghevoert hebben / ick laet staen de naemen / die malcanderen naer ouderdom / en staet vervolghen / daer niet in te sien en is als de letters die u alleen bethoonen de manieren ende staet van hun leven ende niet het wesen van hun eyghen leven. Dit tuyght ons de edel Const van Joannes Lievens, de welcke soo in ordonnantien als conterfeyten seer excellent Schilder ende groot van gheest is / gheliick menighe edel huysen in Hollant connen betuyghen die met zijn schildery verciert zijn / en in groote weerden worden ghehouden om de levende coloriringhe / en vleesachtighe soetichevt die daer verborghen sijn.

SYMON VOVET

Schilder van Parijs.

DIe vlijtich wilt de Const bemerckē
In al de eel en suyver wercken
Van SIMEON VOVET ghedaen
En moet niet seer verwondert staen
Dat hy door cracht van sijn Pinceelen
PICTVRA soo weet te verdeelen
Wanneer men siet in sijn Schildry
Devoti en Poëtery.

De leughen can met deught verkeeren
Nochtans daer door geen sonden leerē
Als hy Poetery ontdeckt
En met sijn const veel deucht verweckt
Die hy weet sulcken cracht te gheven
Dat schijnt Natuer daer in te leven
Daer t'France Hof op roemen can
Midts hy den Schilder is daer van

GASPER DE CRAYER

Schilder van Antwerpen, geboren Anno 1585.
woonende tot Brussel.

RAs op mijn Sangh-goddin en wilt de luſten drijven
Om hier tot *Craeyers* lof een gheeſtich rijm te ſchrijven:
Een rijm en ſoet ghedicht dat ſijne Faeme raeckt
En hem in d'edel Conſt noch meerder ruchtbaer maeckt.
Want al het ghen' hy doet is lieffelijck ghedommelt
Seer ſwierich ſoet en mals, verdreven en gheſchommelt
Die in devotie al menich ziel verweckt,
Om dat hy door ſijn Conſt daer toe veel herten treckt.
Siet hoe dat ſijnen gheeſt tot *Bruſſel* is verheven
En wort van jeder een den hoochſten lof ghegheven;
Om dat ſijn loſsicheyt is *Rubbens* wel ghelijck
Sijn ſtoutheyt in Pinceel treckt op de Conſt van *Dijck*.
Het blijckt dat menich gheeſt moet voor ſijn Conſte buyghen
Ghelijck het *Bruſſels* Hof can claerelijck ghetuyghen
Dat van ſijn eel ſchildry is gheeſtich opgheciert,
Daer ſietmen hoe ſijn Conſt ſoet in malcand'ren ſwiert.
Den ouden *Raphael Coxi* quam met des' Conſte
Sijn nieuwſgirich ghemoet van jonghs af aen bejonſten,
Waer by dat *Craeyer* heeft ſeer neerſtichlijck gheleert
Die nu daer door den Naem oock van *Coxi* vermeert.
De groote Stadt van *Gent* roempt op ſijn eel Pinceelen
Al waer hy heeft gheſtelt veel ſchoone Taefereelen,
Seer net en cloeck ghedaen, ghelijck tot *Nazaret*
Gheleghen vaſt by *Lyer* daer hy oock heeft gheſet
Al menich conſtich ſtuck, ſoo groot ghelijck het leven;
Waer door dat ſijnen naem noch hoogher wort verheven,
Waer door ſijn weerdicheyt is weerdigher beloont
Met meerder lof en eer als ick hier heb bethoont.

PEETER

GASPAR DE CRAYER.

Natif d'Anuers en l'an 1585. a esté diciple de Raphael Coxcij demeurant a Bruselles, et at tellement surpassé son Maistre en l'art de Paincture, q'yl s'est rendu vn des milieurs maistres de nostre ciecle, dont ces chess d'œures q'uon voict per tout en sont les tesmoins, principalement a Brusselles, ville de sa demeure, il a esté paintre de son Althesse le Prince Cardinal Ferdinandus, a: faict son Portraict, et aussi de beaucoup d'autre Princes, il est encor florisent en son estude faisent des belles œures.

Antonius van Dyck pinxit. Iacobus Neefs sculp. Ioan. Meyssens excudit.

PEETER SAENREDAM

Gheboren in't jaer 1597. den 9. dach van Iunij, binnen het Dorp van Assendelft in't Graefschap van Hollandt.

DEsen Peeter Saenredam verloor vroegh zijnen Vader den welcken stierf den 6. Aprijl 1607. ende quaem daer naer in't jaer 1608. met zijn Moeder woonen binnen de Stadt Haerlem ende is aldaer gheraeckt by eenen Meester Frans Peeters de Grebber waer by hy heeft leeren teeckenen in't jaer 1612. op den 10. dach May / En voorts oock by den selven tot schilderen ghecomen synde heeft hem daer in soo neerstich ghoeffent tot het jaer 1622. dat hy gheen onderwijs meer van doen en hadde / ende schepdende van zijnen voorschreven Meester heeft de Schilder-const by sijn selven soo vlijtich waerghenomen dat hy in't jaer 1623. op den 24. dach vande maendt Aprijl als vry Meester in't Gulde Boeck is opgheschreven / ende begaf hem eyndelijck ontrent den jaere 1628. gheheel tot schilderen van perspectiven / kercken / saelen / galderijen / ghebouwen / en andere dinghen soo van buyten als van binnen soo naer het leven doende / dat het leven ende natuer gheen meerder volmaecktheydt en konnen bethoonen als hy met het Pinceel seer constich weet uyt te drucken: gheljck de Stadt van Uytrecht can ghetuyghen alwaer hy den tijdt van twintigh weecken met grooten yver besteedt heeft om dese Const aldaer te voltrecken ghelijck aen sijn teeckeninghe en schilderijen (afbeldende seer schoone perspectiven / Kercken / en Saelen) met verwonderinghe te sien is / ende by alle Kenders seer gheestimeert ende voor het curiuste gheoordeelt worden / waerom ick met volle recht sou moghen segghen:

Wat hoeftmen pen oft inck op wit papier te setten
Om door de Cijffer-const vast op de maet te letten
Van eenich groot ghebou, wat dienter loot oft ry
Dat thoont ons *Zaenredam* ghenoch in sijn schildry.
Hoe lanck hoe hoogh en breedt dat staen de Capeteelen
Van Kerck oft Perspectif, dat wijsen sijn Pinceelen
Dat thoont hy door de Const, sijn Const die wijst u aen
(Eer t'werck noch is begonst) hoe dat het werck sal staen.

ABRA-

ABRAHAM VVILLARTS

Schilder van Vytrecht.

IS een fraey Schilder ende Teeckenaer / ghebozen tot Uytrecht in't jaer 1613. hy heeft sijn eerste fondamenten gheleert by sijnen Vader Adam Willarts, ende daer naer een jaer min oft meer by Jan Bijlert ende repsende naer Vranckrijck heeft sijnen tijt neerstich waerghenomen by eenen Simon Vovet tot Parijs daer ick hier booz hebbe van gheschreben / ende wederom naer huys gheheert zijnde is van zijn Excelentie Graeff Maurus in Bresel ontboden om aldaer alle vremdicheden te teeckenen ende te schilderen / den Graeff sondt hem met de Vloot naer Africa ende maecheerde beneffens de Soldaten naer de Stadt S. Paule in Angoola, darr hy eenighen tijt de vremde manieren van het Landt ende conditie der uytlantse menschen gheseen en leeren kennen heeft. Van daer wederom comende quam inden dienst vanden voorseyden Graeff / en wert veel aenghenamer ende willecommer by hem onthaelt als te voze / upt reden dat sijn verstant door t'gheseicht der vremde plactsen / al vry wat scherper ende cloecker ghewozden was / hy heeft langhen tijt gheschildert te Amerssort onder het beleyt van de Heer van Campen ende de wetenschap der Const soo waerghenomen dat gheen Const-minnende Gheesten (de selve siende) sijn lossicheyt in Pinceel / cloecke ozdonnantien en vaste teeckeninghen moeten lief hebben ende stellen onder het ghetal vande vermaerste en geruchtbaerste geesten des werelts. Hy is tegenwoordich noch woonachtich binnen Uytrecht daer hy de eel Pictura blijtich waernecmpt.

IAN THOMAS

Schilder van Ypren.

DE pen en heeft oock niet willen vergeten te beschrijven ende hier met reden mentie te maecken van Jan Thomas ghebozen tot Ypren die de edel Schilder-const gheleert heeft by den voorseyden Rubbens daer hy zijnen tijt soo waerghenomen ende daer naer in verschepde Landen soo diep en veer ghesocht heeft dat hem de fortuyn het gheluck heeft ghejont om Schilder gheweest te hebben vanden Bisschop van Ments ende nu vanden Keyser Leopoldus, ick laet den Leser oordeelen oft sulcken Monarchen ende edel Potentaten sullen begaven met soodanighe eer ende gheluck eenighe Schilders van kleyne wetenschap / ter wijlen by hun geen schatten soo costelijck en zijn om de selve mede te deelen aen de beste Constenaers gheliick desen Thomas eenen is / die vooz gheen ervaren Meesters van d'edele Pinceel en moet wijcken / upt reden sijn wercken soo in Italien / Spanien / Duytslandt als Nederlandt ghenoch aenwijsen wat costelijcke wetenschap daer in verborghen lept. De Faem heeft my meer van sijn daden ende wercken voorghespelt als sijnen ouderdom my onbekent / die noch in't leven is en woont in't voorsz. Keysers Hof.

BAL-

BALTHAZAR GERBIER

Schilder van Antwerpen Anno 1592.

DE lanck veroude ſpreuck van over hondert jaeren
Schijnt weer een nieuwe proef in deſe eeuw' te baeren
Hoe dat in ouden tijt *Picturas* Conſt Pinceel
Het hoochſte wert gheacht in jeder s'werelts deel.
Van daer de Son oprijſt met haer vergulde ſtraelen
En daer ſy wederom gaet in haer ruſt-plaets daelen:
Ten is niet wonderbaer, want niet in't ooghen ſpelt
Soo aenghenaem en ſoet, als een goet Schilders belt.
Dit is in *Balthazar Gerbier* ghenoch ghebleken,
Die inde Schilder-conſt heeft wonder uytgheſteken,
Wanneer hy Schilder wert van t'Huys van *Bockingam*
Daer naer van t'Enghels Hof tot vreught van ſijnen ſtam.
Al waer hy Meeſter wert der hoffse cermonien
Eelman des Coninckx huys, Baron in Normandien
Die oock ten tijde van den Prince Cardinael
Door ſijne wetenſchap van alderhande tael
In't edel *Bruſſels* Hof is wonder opghetoghen
Daer hy om ſijne Conſt oock had een groot vermoghen.
Al deſe hooghe eer vercreegh hy door *Pictur*:
Want hy oock Meeſter was in d'eel Architectur,
In Mathematica, en in Gheometrie,
Seer fraey in Perſpectief, en oock Coſmographie:
En in Geographi een wonder jnſeigneur
Iae in veel Conſten meer een gheeſtich jnventeur.
Soo dat in't cort gheſeyt ſijn conſtighe manieren
Noch ſullen t'hienſte lit van ſijn gheſlacht vercieren
Om dat ſy metten glans van Eeldom ſijn ghemenght
Het gen' de ſuyver Conſt van d'eel *Pictur* med' brenght.

SALO-

BALTHASAR GERBIER

Il a faict merveille en illuminature, et a demeuré long temps en Italie, il fut paintre du Duc de Bocquingam et apres du Roy d'Angleterre le quel lui faisoit Chevalier, par sa vertu; et apres son Agent a Brusselles, en l'an 1630 et a Londres maistre de la cermonie. il est natif d'Anvers l'an 1592.

Ant. van Dyck pinxit. *Iean. Meissens excudit.*

SALOMON CONINGH

Schilder van Amſtelredam.

HY is gheboren in't jaer 1609. wiens Vader was Peeter Coningh juwelier/ van Antwerpen gheboortich de Schilder-conſt ſeer toeghedaen zijnde / beſiede hem Anno 1621. om ſijn begin inde Teecken-conſt te nemen by David Colijn, Schilder tot Amſtelredam, ende inde Schilder-conſt ghecontinueert hebbende by Franchois Vernando en eyndelijck by Nicolaes Mooyaert, en voorts by ſy-ſelven beginnende te practiſeren is in Schilders Gild tot Amſterdam ghecomen Anno 1630. ſijnen luſt meeſt treckende tot het hiſtoriael / beneffens het conterfeyten naer het leven: van zijn handt is tot Haerlem by den Heer Lodewijck van Jaerſveldt Balliu van Kennemerlandt een Hiſtorie/ daer Pilatus den Phariſeen ende Joden weyghert te herſchrijven het opſchrift des Cruys Chriſti. Tot Antwerpen by de Heer Taxis vermaert Liefhebber van Pictura en Flora is oock een oudt Vrouwen Beeltie / en eenen Student met boecken ſeer aerdigh ghe-ſchildert. By zijne Majeſteyt van Denemarcken twee groote doecken vol werckx / den inhoudt zijnde oude zeeuſche ghe-ſchiedeniſſen: tot Breda ten huyſe van den Heer Theodorus Huyghens ſaligher ghedachte: (in zijn leven Commandeur aldaer) over de dertich Conterfeytſels van verſcheyde Ritmeeſters en Capiteynen. Tot Amſterdam tot den Heer Schepen Johan Huydecoper eenen tamelijcken doeck / zijnde eenen Tarquinius en Lucretia: tot Lodewijck van Ludick befaemt Liefhebber / onder verſcheyden andere eenen David en Berſabea, welck ſtuck nu is in 's Graven Haghe in handen vanden Ambaſſadeur van Portugael: ten huyſe van Ian Peeterſen Bruyninghen is een ſtuck daer Iudas de dertich penninghen voor des hooghe Prieſters voeten nederwerpt. Tot den Conſtkennenden Marten Cretſer een Ceres by nacht haer Dochter Proſerpina ſoeckende. Tot Heer Ian Tingnaghel, eenen Jeronymus in heremitagie ſoo groot als t'leven tot Sr. Anthoni de Brul een Danaë midtſgaders een Berſabe leſende eenen brief. Tot Sr. Geraerd Luycke een ſtuck van redelijcke grootte / daer Salamon de Affgoden offert / ende eyndelijck in't jaer 1646. heeft hy voor den Conſt-lievenden Sr. Joannes de Reynealmo ghemaeckt een ſtuck met kleyne beldtjens tamelijck vol wercken / den inhoudt / daer CHRISTVS Mattheus vanden thol roept/ midtſgaders een MARIEN beldt / met eenen Ioſeph en S. Anna levens grootte / ende noch voor de Princers van Denemarcken in 's Graven-Haghe een ſtuck afbeldende eenen ouden man / alles ſoo fraey en cloeck ghedaen dat het leven daer in maer en ſchijnt te ontbrecken / woonende noch teghenwoordich binnen de Stadt van Amſterdam tot groote vreught van alle Liefhebbers die ſijne ſchildrij met groot behaghen daeghelijcks aenſchouwen.

Stercker als de macht des CONINGHS
Socter als den graet des honinghs
Js des CONINGHS eel Pinceel
Als ſy maelt op het panneel

Die de CONINGHEN beminnen
Met hun hert en ganſche ſinnen
Midts dat vanden CONINGH compt
Daer des CONINGHS Faem op roempt.

IUSTUS

IUSTUS D'EGMONT

Schilder van Leyden Anno 1602.

TEn is niet te verwonderen dat den Coninck van Vranck-rijck Lowis den XIII. desen Justus d'Egmont voor sijnen Schilder hiel ende in zijn Conste groot behaeghen hadde / aenghesien de selve was overloopende gheluyck een Bron van overvloedighe weetenschappen / de welcke in Picturas Cabinet verborghen zijn. Daer wert eertijts een mudde vol gout voor een stuck van Apelles bereyt: op eenen anderen tijt voor een schildery die Timomachus gheschildert hadde / ghegheven tachghentich talenten ende meer sulcksdanighe giften zijn vereert aen verschepde Constenaers. Soo ist dat d'Egmont oock in Vranck-rijck soo vanden Coninck als andere edele Heeren niet alleen met groote giften/maer mette hooghste eer ende princelijcke jonste (die alle rijckdommen te boven gaen) begift is / en ter wijlen Italien / Vranck-rijck / en andere plaetsen die met sijn Const verciert zijn / ghetuyghenis ghenoech gheven met wat lossen aert de selve door de edele Pinceelen van Egmont soo in't groot als cleyn is uytghewerckt/ soo doght my onnoodich ende om corrheyts wille des selff schildrijen naer den sin ende wesen hier aen te wijsen / den welcken om zijn ervarenthey inde oeffeninghe der selver Const noch teghenwoordich is Schilder / ende Domestiq van het Franse-hof onder het ghebiet van Lowis den XIIII. alwaer hy daegheliicks door verschepde afbeldinghen der historien en andere voorvallen den Edeldom tot nieuwen lust verweckt om sijn handelingh te beminnen.

CAROLUS CRETEN

Van Prage.

TEn tijde van dien uytnemenden Schilder Willem Bouwer, die seer fraey ende aerdich in verlichtery was / gheluyck in't eerste deel is verhaelt/ heeft Carolus Creten met den selven Willem Bouwer ghewoont in Italien en creegh tot Roomen voor sijnen bendt-naem het Slach-sweert, den welcken seer fraey is in't schilderen / ordonnantien / conterfeyten soo groot als cleyn / dat sijn Const van veel Heeren des Landts werdt opghetrocken ende in groote weerden ghehouden woonende teghenwoordich tot Prage. daer hy in groot estime is ende dese vry Schilder-const noch daegheliicks oeffent.

Die soeckt *Picturas* cracht en edelheyt te weten
Die sy den Schilder schenckt, en mildelijcken geeft
Ontdeckt, en siet maer aen de Const van *Carel Creten*
Die wel het meeste van *Picturs* volmaecktheyt heeft.

LEONARDUS BRAMER

Schilder van Delft Anno 1596.

GHelijck het ronde wiel verandert door het draeyen,
En oock den kouwen wint met ſtil en fel te waeyen,
Soo gaget dickwils oock met menich loſſen menſch
Die ſijn ghevoelen volght en uytwerckt ſijnen wenſch.
Dit compt ooghſchijnelijck in BRAMER wel te blijcken,
Die heeft met groot vermaeck door-reyſt veel Coninck-rijcken.
Daer hy de Schilder-conſt ſeer neerſtich heeft gheleert,
Waer door hy over al van jeder werdt gheeert,
Als hem van achthien jaer den jever vlijtich porden
Om ROOM te gaen beſien en uytlandich te worden.
Den wenſch verlockt den gheeſt thienmael op eenen dach
Die menichmael veel meer als haeren wil vermach.
Hy had veel wetenſchap in ſijn vernuft ghecoffert,
Die hy brocht in het licht en heeft aen ROOM gheoffert.
Van ATRECHT in Artoys trock hy naer AMIENS
En om PARYS te ſien dat was eerſt ſijnen wenſch.
Js van MARSELLIEN te GENVA ghecomen
En te LIGORNEN oock, en ſoo tot binnen ROOMEN
Daer hy gheteeckent heeft ruinen wonder net,
Daer naer oock menich belt op het panneel gheſet
Als hy het Rooms ghebou en veel al oude wercken
Met een verwonderingh ginck neerſtelijck bemercken,
Soo wert t'verſtandt verſterckt in Conſten door t'gheſicht,
Dat menich Conſtenaer in ſijn ghemoet verlicht.
Hy heeft voor eerſt ghemaeckt een LAZARVS verweckingh
Heel ordonnanti-rijck, met wel gheſtelde treckingh,
Oock eene loocheningh van PETRVS ſoo ghedaen
Dat aenghenaem beviel aen menich JTALIAEN;
Soo dat VENETIEN, FLORENS en MANTVA
SEINA, BOLOGNIEN, NAPELS, en PADVA,
En noch veel plaetſen meer vermaert in t'Duytſlant
En oock het Hollants-hoff wel kennen ſijn verſtant.

LEONARD BRAMER

Natif de Delft, en l'an 1596. il a demeuré long temps en Italie dedans la Court du Prince Mario Fernese, ou il a faict beaucoup des ses œuvres en grand, et en petit. il a faict aussi quelques pieces pour le Cardinal Schalie. d'Italie il est revenu a Delft, et il a faict quelques pieces a Ryswyc pour son Altese le Prince d'Orange Fredric Henri: et pour son Exce ce Conte Maurice de Nassou, et autres Princes.

Leon. Bramer pinxit — Aut vander Does sculpsit. — Io. Meyssens excud.

IAN VAN BOCKHORST

Ghenoempt Langen Ian, Schilder van Munſter.

GHelijck noch veel jaeren inde memorie der menſchen ſal blijven het lanck ghewenſcht gheluck dat ons de Stadt van Munſter heeft ghebaert door den vaſten ende onbreckelijcken vrede ghesloten tuſſchen de Machtighe Croon van Spanien ende Hollant / die in deſe Princelijcke Stadt tot blijdſchap van alle Borghers / tot welvaert van het Landt / tot meerder deught van alle geeſtelijckheyt / tot trooſt der benouwde en bedruckte herten / tot ruſt van het duyten volck / tot hulp der vremdelinghen / tot al-ghemeyn profijt ende tot nederleghginghe van alle bloetſtortinghen is opghherecht (daer wy de vruchten af ghenieten) den 5. Junij in't jaer 1648. ghelijck tot ghedachtenis niet qualijck daer op en paſt dit tijdt-ſchrift oft Chronicon.

Inter HIspanIæ RegeM & VnItas ProVInCIas PaX InIta qVInta IVnII DenVntIata.

Soo iſt dat de voorſz. edel Stadt van Munſter oock wel roemen mach op haeren ingheboren Jan van Bockhorſt van eerlijcke ende treffelijcke Ouders/ midts redenen dat hy door zijn groote wetenſchap inde handelinghe van Pictuer niemant in deſe eeuw en hoeft te wijcken; want de nettichept / ſuyverheyt ende vaſte ghestelteniſ (die de deughden der Schilder-conſt zijn) daer in te ſien is. Daer menich Princelijck Cabinet ende loffelijcke Kercken ſoo tot Antwerpen als andere Provintien van verſien en ten hooghſten opghepronckt zijn. Die niet alleen ervaren en is in treffelijcke ordonnantien / in coſtelijcke Tafereelen uyt te wercken met ſoo grooten cracht ende ſtercke handelingh als van Dijck oft Rubbens uyt hebben connen doen / maer voort oock in conterfeyten ghehouden voor een vande alderbeſte Meeſters diemen teghenwoordich jevers te Landt can vinden / ſoo dat segh ick de handelingh van Langhen Ian, noch langh by de wereldt ſal benint ende om haer Conſt ghesocht worden die ghe leert heeft by Jacques Jordaens.

Die thoont het gen' hy is door cracht van edel Conſten
Die ſietmen vande Faem verheffen en bejonſten
Die langh ghedenckt, ſchoon dat de Conſt al dickwils lieght
Ghelijck de doode verf het leven wel bedrieght.
Dit comt in *Langhen Ian* hier metter daet te blijcken
Die noot door ſijne Conſt en ſchijnt Natuer te wijcken
Want niet ſoo crachtigh ons Natura thoonen can
Oft t'wort met doode aſch verthoont door *Langhen Ian*.

FRAN-

FRANCHOIS EYCKENS
ENDE
IAN EYCKENS
Schilders tot Antwerpen.

ALs de Natuer aen jemandt goedertierelijck de handt reyckt ende behulpsaem is / soo can den Schilder met groot weldaet ende gaben vande Pzinceen des Landts begift wozden ende dooz zijn volmaeckthept inde eel Pinceel te handelen achterlaten veel loffelijcke eer / gheliick Franchois Eyckens, die in het frupt / bloemen ende andere stilstaende dinghen een groote Faem heeft midts hp de selve dagheliicks tot groot behaghen van alle Kenders ooghen weet upt te wercken. Niet min en is oock vernaempt den voozsz. Jan Eyckens, die eerst een Belthouwer is gheweest / ende niet teghenstaende hp daer in groote Const bedzeef en gheestich de selve Const wist upt te wercken: soo heeft hem Pictura verlockt (als schijnende jelours te zijn op de edel Teecken-const die een Belthouwer moet verstaen en met de Schilder-const in't teeckenen over een comen) dat desen Jan Eyckens in't ozdonneren ende collozeren van Pictura soo fraey is dat zijne dinghen vande Const-liebende grooteliicks wozt gheacht.

PEETER VANDER BORGHT
Schilder van Brussel.

ALsoo desen Vander Borght sp-selven in't eerst langh heeft gheoeffent in't schilderen der Figuren die hp met grooten welstant ende met geestighe manieren uptbelde / is ten lesten verballen ende inden gheest dooz de natuerelijcke gheneghenthept aenghedzeven tot het Landtschap / daer hp seer fraey ende uptnemende in is gheliickmen aen veel en menichbuldighe wercken (van hem ghedaen) van oozdeelen.

Pictura scheen jalours oft belghsuchtich te wesen,
Dat *Peeter vander Borght*, ghesladich was voor desen
Vervallen op *Figuer*, daer t'leven schier voor weeck
Om dat sijn Schilder-const het leven gans gheleeck,
Daerom heeft sy den lust van hem soo aenghewackert,
T'verstant met Const doorploeght en wetenschap doorackert
Dat niet een verr' ghesicht in eenich Lantschap is,
Oft t'schuylt in sijn Pinceel en Consts ghesteltenis.

COR-

CORNELIS POULENBOURGH

Schilder van Vytrecht.

EEnen vande gheruchtichſte van deſen tijdt is Cornelis Poulenbourgh, gheboren van Uytrecht, ſeer erbaren om met de Pinceel in't cleyn te ſchilderen ſoo figuren als beeſten / en beſonder naeckte kinderkens / ſoo biſaert en fraey oftſe eerſt inde bakermat dooz de Poeſters wel ghetroetelt ende ghevviert waren / ſoo mals / poeſelachtich / ſwirich en los ſtaen hun vollijvighe lichaemen / ſoo wel gheſtelt en vleeſachtich ghehandelt / dat de natuer geen volmaeckter ſchoonheydt in't leven en can voozt vzenghen als Poulenbourgh met zijn Pinceel weet aff te belden: hy is ock ſeer gheeſtich in ruinen / lantſchappen en verſchieten / die by alle Conſt-kenders in groote weerden ghehouden wo:den. Sijnen uytſtekenden gheeſt en was ock niet vernoeght / ende in ruſt gheſtelt vooz hy en had de ſchool van alle Conſten (dat is Roomen en meer vermaerde plaetſen van Italien) beſocht daer hy langhen tijt deſe treffelijcke Conſt gheoeffent heeft / ende van veel Cardinalen en edel Heeren wert beſocht om de mirakelen vande Natuer dooz zijn Pinceel dadelijck te ſien upt belden. In't jaer 16:7. heeft den Coninck van Enghelant (dooz zijn edel handelingh aenghelockt zijnde) hem naer Londen ontboden / alwaer Poulenbourgh tot groot contentement van het heel Hoff veel Tafereelen ende andere nette wercken heeft ghemaeckt tot dat den luſt hem dzeef naer zijn vooꝛſchzeven gheboozt plaets / en woont noch teghenwooz-dich tot Uytrecht.

Ghelijck de waere deught verheft des menſchen Naem,
Soo wordt de Schilder-conſt vervoordert door de Faem.
De Faem is rechte ſpor' om jemant aen te wack'ren
Die neerſtich met Pinceel doorploeght *Picturas* ack'ren,
Ghelijck als *Poulenbourgh*, die ſoo de Conſt ontdeckt
Dat *Fama* noyt en ſwijght, maer van ſijn wercken ſpreckt,
Van al ſijn ſchoon landauw en beeſtjens wonder crachtich,
Van naeckte Kinderkens ſeer mals en pouſelachtich
Vol cloecke aerdicheyt, ſoo dat Natuer niet geeft
Oft t'is daer in te ſien, en ſchijnt dat t'leven heeft.
De ſtadt van *Roomen* heeft dit oock al langh gheweten,
Alwaer hy open vont den ſchat der Conſt-ſecreten
Die hy aen *Enghelant* oock heeft veropenbaert
En daeghelijcks bethoont noch ſijnen cloecken aert.

OSTA-

CORNELIO POULENBOURGH

Natif d.t Vtrecht, paintre tres parfaict, et admirable, en petites figures, et animaux: et les enfans nuds il les faict fort naturelles. ses ruines, payssages, et eslongements sont fort beauz. il a demeuré long temps en Italie; et en l'an 1637. il fut demande per le Roy d'Angleterre a Londres, ou il a faict pour le Roy, quelques tableaux, et la il sest retire a Vtrecht.

Cor Poulenbourgh delin. Coen Waumans sculp. Io. Meyssens exc.

OSTADI

Schilder van Haerlem.

T Is wonder dat des menschen gheest altijdt jebers toe gheneghen is en in het een meer sal uytsteken als in het ander / ghelijck inde nieuwindighe edel verstanden der Schilders te bemercken is / die door hunnen jever ende blijt hun in eenighe deelen van nieuws met vremde en onghemeyne ghedaenten van werck Pictura vercieren ende haer cracht vermeerderen / ghelijck desen vermaerden Ostadi van Haerlem dagheliickx is doende door de uytnemende gratie die in sijnen gheest te vinden is / ende t'selve met Pinceelen soo uytwerckende / dat sijne Schilder-const by de Const-lievende gheesten om haeren vremden aert ende goede ghesteltenis grooteliickx ghesocht ende in weerden ghehouden wort. Sijn gheneghenthept tot dese vry Const is meest verballen op Boere kermissen / Boeren ghetuygh / huysen / stallinghen ende andere snaeckerijen tot landtbouwery dienende / allen het welck hy soo aerdich ende aenghenaem weet te schilderen dat de selve niet te verbeteren en sijn oft naerder het leven en connen comen; waerom tot sijnen loff niet qualijck en past dit volghende veers.

Hoe neerstich slaet OSTADI ga
Het Boeren Nut, en boetst het na
Daer t'schaepken voetsaē graskens weyt
Oft daer een sneghe boersche Meyt
Haer vuyl becrosen ketels schuert,
Oft waer dat Fop de mestkair vuert
Oft brenght de peerden op het landt
Die hy daer inde ploeghe spant
Dat wijst OSTADI met Pinceel
Soo aerdich op het fijn panneel
Dat buyten schier niet can gheschien
Oft t'wort in sijn schild'ry ghesien.
Daermen hoort t'kermis veeltjen gaen
En op de trommel wort gheslaen:
En daermen met den standaert rijt
En hier wat danst en daer wat vrijt
Vol uytghelaten, heyl en vreught
Naer de manier der jonghe jeught.
Een jeder maeckt een groot gheschal,
Men is daer vrolijck over al
Daer jeder pap en eerten smeert
En daer den spaerpot wort verteert
En veel verwaende kueren doet
Met pluym en veeren op den hoet
En soo t'al inde kermis gaet
Hier wonderlijck gheschildert staet
En naer PICTVRAS Const gheselt
Soo jemant siet OSTADIS belt
Dat noyt door Const en sal vergaen,
Maer door de Faem meer groyen aen.

HERMAN SVVAENVELT

Ghenoemt den Heremijt tot Parijs.

HIer ruckt een nieuwe *Swaen* haer beſte wiecken uyt,
Daer ſy het ſachtſte hayr der beeſten in beſluyt:
Op dat door *Swanevelt* ontdeckt ſou worden t'leven
In't gen' den Somer-tijt can aende menſchen geven,
Om dat ſijn edel Conſt ſou worden eens ontoompt
Om ſtets daer in te ſien den aert van het gheboompt
En ander groen ghewas van t'Somers lichte daghen
Daer *Swanevelt* door Conſt den menſch med' can behaghen,
Het gen' hy altemael ſeer werckelijcken ſtelt
En crachtelijck bethoont in ſijn *Picturas* belt,
Hier eenen Heremijt met wortelen ghelaeyen
Daer eenen die het velt oft ſijnen hof gaet ſpaeyen;
Hier eenen ſich caſtijt, daer eenen inde Kerck;
Hier eenen ſit en viſt oft doet een ander werck.
Soo datter niet in't wout van Cluyſneers wort bedreven
Die daer ten dienſt van Godt in d'eenſaem plaetſen leven,
Oft t'gen' men ſpeuren can in boſſchen oft warandt,
Het wordt by hem verthoont door Conſt van ſijn verſtant.

HANS HARINGH

Schilder van Praegh.

HEeft *Praegh* wel oyt een gheeſt van beter Conſt-ſchildrijen
Uyt haeren ſchoot ghebaert, oft wel ſoo veer ſy paelt
Als *Haringh* die den lof met ſijn Pinceel behaelt?
De Conſt die *Zeuxis* plach in d'oud' verloopen tijen
Te brenghen in het licht die was ſeer wonder fraey
Naer t'ſegghen vande Faem, maer als ick gaen door-gronden
Dat d'oli-verf alſdoen noch niet en was ghevonden,
Soo is hun Conſt gheweeſt aen *Haringhs* Conſt een ſchaey.

ERASMUS QUELLINUS

Schilder van Antwerpen van het jaer 1607.

TIs waer, *Pythagoras* beſchrijft de deught der ſeden
Met een volmaeckt verſtandt en wel gheraemde reden
Daer by d'onſterflijckheyt der zielen oock bewijſt
En hoe den gheeſt van d'een in d'ander lijf verrijſt,
Maer ſoo den rechten ſin van ſijn ghevoelen waer is,
Oft want ſijn oordeels wit waerachtich en ſeer claer is,
Soo dunckt my dat den gheeſt van *Zeuxis* oft *Vrbien*
Ghemenght is met de ziel in't lichaem van *Quellien.*
Uyt reden dat ſijn Conſt heeft ſulcken crachts vermoghen
Oft hy het eerſte ſoch had uyt *Pictur* gheſoghen,
Soo wonder ſchemer-oogh ſijn Conſt op t'punct van d'een
Die hy noch daghelijckx doet groeyen meer en meer,
In't cleyn en in het groot vol gheeſtighe manieren
Vaſt inde teeckeningh, en deftich in't verſieren,
Waer van de waerheyt ſtets het oordeel gheven can
Wat dat *Quellinus* is voor een Conſt-barend' man,
Daer Griekenlandt voor ſwijght ſoo ſy op Conſt wildt ſtouffen
En meynt de werelt door de Schilders t'overpouffen,
Om dat *Protogenes* in niet een Coninckrijck
(Soo 't ſcheen) in d'eel Pinceel had niemandt ſijns ghelijck.
Maer neen, *Eraſmus* can hun roem-luſt ſtil doen ſwijghen
Wanneer men van ſijn handt een proeff-ſtuck op ſiet ſtijghen.
Daer hy Natura's kracht ſoo werckelijck in thoont
Dat daer van noyt ghenoegh den eyſch can ſijn beloont,
Soo alſmen ſpeuren magh en weſentlijck bemercken
Aen printen en ſchildry en noch meer ander wercken
Die van hem ſijn ghedaen, en in het licht ghebrocht,
Die worden over al gheeert, en ſeer ghezocht.

Gheen

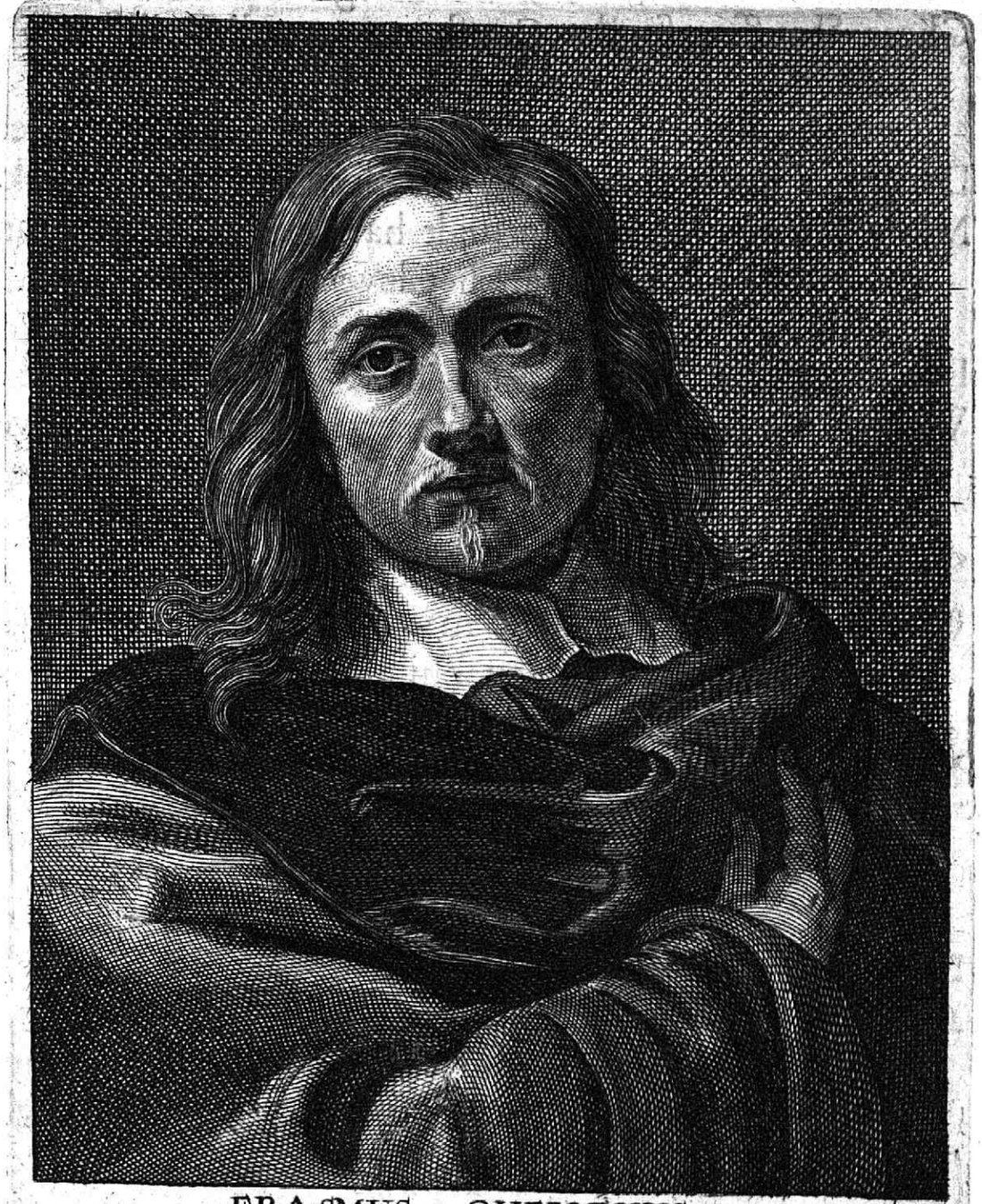

ERASMUS QUELLINIUS

Né d'Anvers l'an 1607, le 19 novembre. il at été disciple de Monſ.r P.P. Rubens, estant premierement devenu maiſtre dedans la Philoſophie; il et auſſi dans la Peinture devenu un maiſtre excellent, ſi bien en grand que en petit; et il ſe enténd fort bien a la perſpective, et il eſt un grand deſſeignateur et Architecte.

Er. Quellinius delin. *Petr. de Iode ſculp.* *Io. Meyſſens excudit.*

Gheen Lie vol ieverſucht oft haetighe Momiſten,
Gheen Stouffers ſonder Conſt, onwetend' Zoiliſten
En connen noyt daer in bevinden eenich ſtoff
Om ſoo door fout der Conſt te hind'ren 's meeſters loff.
Den nijdt moet croppen in haer ſpijt, en ſtopt haer kaken,
Midts dat des' Conſt van nijdt haer eyghen ſchaey can maken:
In deſe Conſt verſchijnt het leven als het is
En blijft naer hondert jaer noch in ghedachtenis,
Die ons *Quellin* herbaert, en thoont ghelijck het leven
Waer in het leven gheen volmaecktheyt meer can geven
Als t'gen' men daer in ſiet, vol crachten der Natuer,
Vol gaeven vanden gheeſt die ſchuylen in *Pictuer*.
Sijn letter-rijck vernuft en meeſterlijcke toetſen
(Die hy weet op t'panneel met d'eel Pinceel te boetſen)
Die wijſen efter aen den Philoſophſchen aert
Die ſoo wordt door ſijn tongh als in't Pinceel ghebaert.
Midts dat ſy haere deught ſoo wijt en breedt laet blijcken
Tot in het Noort-quartier en Indiaenſche rijcken,
Alwaer de heete Son verkeert doet haeren loop
Daer ſietmen ſijne Conſt verheffen over hoop.
Daer wort ſijn eel Pinceel gheacht in ſulcken waerde
Als oyt de Conſt-Goddin tot loſ der Schilders baerde,
En in Italien, daer hy noyt is gheweeſt,
Daer leeft oock inden Soon ſijn hoogh verheven gheeſt,
Die t'leven door de Conſt ten voorſchijn ſchijnt te bringhen
Door al den aert van ſijn Schildry en Teeckeninghen
Die hy oock met Pinceel ontdeckt ſoo weſentlijck
Soo los als oyt ghedaen heeft *Rubbens* oft *van Dijck*.
Vol ſins en defticheyt, vol onghemeyne vonden
Die hy al menichmael naer Neerlant heeft gheſonden,
Soo dat *Quellinus* naem ontſteffelijck blijven moet
Door al de groote Conſt die Soon en Vader doet.

Ioannes Eraſmus Quellinus Eraſmus ſoon oudt 27. jaeren.

Wanneer

Wanneer t'ramſalich ſpoock van tweedracht moeſt verdwijnen
Soo haeſt in *Belgica* den vrede quam verſchijnen,
Doen ſachmen oock des' Conſt voortbrenghen op panneel
De grauſaemheyt van *Mars* gheſchildert door Pinceel,
Die ons *Eraſmus* wiſt ſoo aerdich voor te ſetten
Als uytgheblaſen werdt den peys met veel trompetten.
Daer ſachmen *Martis* druck en uyterſte allent
Het loon-recht van ſijn quaet' dat hem uyt Neerlant ſent,
Daer ſachmen inde Conſt ſijn wreetheyt vaſt gheketent
En ſonder meer crediet ſijn dach-ghelt afgherekent.
Bellona ſucht en ſteent en haere handen vringht
En meynt door kille vrees dat haer de ſiel ontſpringht.
Hel brandich bloet compt uyt den neus en mondt ghedrigghelt
En t'ſiltich tranen vocht van ſpijt uyt d'ooghen bigghelt,
De Furi *Mars* noch eens met droefheyt wederooght
Die haeren ſchralen neck oock voor den vrede booght,
Hun luſten die vergaen, hun ſenuwen verſtijven,
Midts *Venus* wicht hun compt met ſijnen boogh verdrijven
En jaeght naer *Candien* en heete Moorenlandt,
Alwaer dat ſonder eyndt het oorloghs fackel brandt
Tot trooſt van Nederlandt en haer welvaert beſorghers;
Tot ruſt van t'buyten volck, en veel benouwde Borghers,
Bellon is trooſteloos, haer wanghen over weent
Om dat *Cupid'* op *Mars* blijft even hert verſteent,
Wiens onghebreydelt quaet had ſoo veel moort vergadert
Soo menich arme Wees ont-Moedert en ont-Vadert
Om dat de dulle wraeck ſijn tyghers hert beſat
Die niet als bloet en dronck, en vleeſch der menſchen at,
Soo dat den hemel noyt ontwolckten vande plaghen
Die ſijn trompets gheluyt verweckte om te ſlaghen
Die al de Landen had beremmelt en door-rotſt,
Iae met vervloeckt ghedreygh ſchier jeder een ghetrotſt,

Die

Die ſonder vrees van t'recht vrou, weef en maeght ontſchaeckte
En menich anders goet t'ſijn onrechtveerdigh maeckte
Door allen het ghehuyl en vreeſſelijck ghebas
Dat op des' droeve aerd' in *Martis* bloet-hondt was.
Dit ſachmen altemael ſoo van *Quellien* ontdecken
Naer t'leven uytghewerckt door ſijn Pinceele trecken
Dat niet op t'ſtuck en ſtaet oft t'heeft verſcheyden ſin,
Het ſchijnt dat ſijn *Pictuer* heeft *Martis* leven in,
Daer by hoe dat den peys compt Nederlant beermen
En haer jnwoonders t'ſaem van alle quaet beſchermen,
En noch veel wonderheyt, ſeer vaſt naer Conſt gheſtelt
Dat coſtmen op t'Tooneel ſien in dit vredens belt.
Iſt wonder, aengheſien *Quellini* Conſt ghedachten
Sijn overhoopt van gheeſt die ſy ten voorſchijn brachten
Van over dertich jaer als hy des' ſoete Conſt
Diepſinnich uyt den gheeſt heeft jeverich begonſt,
By *Rubbens* voorts gheleert, ghelijck wel is te mercken
Aen d'overvloedigheyt van al ſijn trotſe wercken
Soo dat ſijn edel Faem ſal nimmermeer vergaen
Maer (ſchoon hy ſterft) ſal door den Soon noch groyen aen.

Ad Eundem.

VOs ô Caſtalides ſacro deſcendite monte
Et tu Lauripotens Muſarum Rector adeſto,
Nec non Sicelides Nymphæ Driadeſque *Puellæ*
Tollite in aſtra ſonos, jucundo plaudite cantu,
Plectra movete lyræ, Cælo date munera laudum,
Laurifero vatis circumdate tempora ſerto,
Fert animus laudes artis celebrare decoræ,
Quam Pictura *parit penicillo ſemper abundans*
Et ſuperans vitam coloribus ecce fluentem
Vix imitanda manu, vt magnus teſtatur Apelles

Quâ

Quâ Natura ſtupet profundens omnia ſinu:
Nam Pictura *docet fallacis tempora vitæ*
Atque hominis mores qua vnquam doctrina per artes
Vt patet ex multis formis ſculptoris ahenis
Et tabulis pictis Quellino *maximè fictis,*
Cuius honos nullo eſt vmquam periturus in Ævo,
Lactea qui ſemper hîc Palladis vbera preſſit
Quo viget inſignis ſua ſtirps & Patria gaudet.

GLAUDE LORYN.

DE groot-dadighe en werckende Natuere inde jonghe jeught is den gheeſt allenskens ende ganſchelijck voortdrijvende met ſulcken cracht dat sy t'saedt (datſe in ſulckenen boesem heeft gheſtort) naer gheliicke milthept met wasdom ende vruchtbaerhept doet voortcomen / en openbaerlijck beclijven. Met deſe gaven ende gulde jonſt is oock van jonckx verciert geweeſt Glaude Lorijn Italiaens Schilder/die noch de paelen van Italien met groot contentement is bewoonende/ ſijnde verciert met uytnemende wetenſchap in Picturas crachten te onderſcheiden/ gheliick blijckt aen alle ſijn fraey en cierelijcke Landtſchappen die van ſijn Pinceel voortcomen ſeer cloeck en Meeſterlijck uytgheworckt / daer inne te ſien is / al het ghene de Natuere / oft het leven can gheven en voor ooghen ſtellen.

Ghelijckmen 's morghens vroegh den nevel ſiet verdwijnen
Soo haeſt het gulden licht der Son begint te ſchijnen,
De kou vlucht voor de Lent, de wreckheyt voor de jonſt
Soo iſt dat hier den nijdt moet buyghen aende Conſt;
Moet buyghen haeren neck, voor d'eel Pinceele trecken
Die ons *Lorijn* op doeck in't Lantſchap can ontdecken,
Met ſulcken gheeſticheyt en dommelende cracht
Dat daer niet anders in als t'leven wort verwacht.

IOANNES COSSIERS

Schilder van Antwerpen van het jaer 1603.

AL die Schild'rijen mint en ſchept daer in ghenuchten,
Proeft hier met u verſtant de ſeldſaem rijpe vruchten
Die ons *Coßiers* ontdeckt door cracht van ſijn Pinceel
En brenght ons daeghelijckx op *Fama's* Conſt-Tooneel.
Hoe mals en wel gheſtelt, hoe ſterck vol fraey manieren
Seer cloeck gheordonneert, en ſoet in't colorieren
Staen al ſijn wercken niet, begaeft met groote Conſt
Die van veel Princen wort met loff en eer bejonſt?
Meeſt in devoti wort ſijn eel Pinceel verheven,
Om dat ſy ſchier bethoont in haere Conſt het leven;
Waerom oock ſijnen Naem ſal nimmermeer vergaen,
Maer neffens ſijne Conſt lanck op de werelt ſtaen.
Naer dat hy heeft ghereyſt in verr' en vremde Landen,
Is hy verheven van Conſt-minnende verſtanden
Die kennen al de deught die d'eel *Pictura* heeft,
Want die haer kennis draeght, daer van goet oordeel geeft.
Sijn Conſt is inden fleur, om door ſijn wetenſchappen
Op't rijck *Pictur's* Tooneel lanckx *Famæ* gulde trappen
Te climmen, en aldaer te crijghen meer en meer
U'en naem die altijt leeft en ſwemt in loff en eer.
Men ſiet in't Hoff ſijn Conſt den Eeldom ſeer behaghen
Die hem van alle cant compt groote jonſt opdraghen,
Als hy oock heeft behaelt op't groot Begijnen-hoff
Tot *Mech'len* inde Kerck, daer roempt ſijn Conſt met loff.
En op veel plaetſen noch, wat dienter meer te ſchrijven?
Den naem van *Ian Coßiers* ſal oock onſterf'lijck blijven:
Die alles blijcken doet niet met den naem oft ſchijn,
Maer inde eyghen daet, geen ſchijn is ſonder ſijn.

Mercke-

IOANNES COSSIERS.

Peinctre, naturel d'Anuers, est née l'an 1603. Il a eu au commencement de son art pour maistre Cornil, de Vos. Il est devenue fort excellent. Ce que tesmoignent assez ses peinctures quil a fait en plusieurs Eglise tant pour le Roy d'Espaigne, que pour le Prince Cardinal et pour l'Archiducq Leopolde Guiliame et plusieurs aultres Princes et Seigneurs.

Ioannes Cossiers pinxit *Petrus de Iode sculpsit* *Ioannes Meyssens exc.*

Merckelijcke Aenwijsinghe
Vande Excellentie, Deughtsaemheydt, ende Weerdigheydt van PICTVRA.

GHelijck den Dief doodelijcken is haetende het licht / soo benijdt oock de ledicheydt de exercitie / oeffeninghe en den arbeyt. De grootste sonde (daer alle sonden uyt connen spruyten) is de ledicheyt / *Otium pulvinar Diaboli*, Want de ledicheyt is het oorcussen vanden Duyvel, ende de grootste deught die Godt meest behaeght / is de exercitie oft eerlijcke oeffeninghe die met alle voorsichticheyt ende op sijnen tijt moet ghehanteert ende waerghenomen worden / dat is een bepaelinghe watter ghedaen oft ghelaten moet sijn. Zeno gheboren van Citta helt een weynich naer dit ghevoelen en seyt dat de voorsichticheyt de middelmaet moet wesen van alle dinghen / t'gen' den mensch soeckt uyt te wercken / die een jeder toedeelt dat hem toebehoort / en leert watmen lijden en verdraghen moet / soo dat de voorsichticheyt ende eerlijcke oeffeninghe sijn de erachtighste ghesteltenissen vande voornaemste deelen des ghemoedts / d'welck de reden is als een leydt sterre van 's menschen gheneghentheden om alles wel te doen. Eenen mensch die sy selven oeffent in eenich handtwerck daer hy profijt ende deught can mede doen / moet sy-selven gheluckich achten / aenghesien datter veel menschen met hunnen arbeyt profijt ghenietende dickwils groote sonden verwecken tot quaet exempel van hunnen even naesten ende verdoemenis van hun eyghen selven. Ick lees inde sedighe wercken oft Moralia van Plutarchus, daer hy handelt vande sonde ende deught / datmen niet verwondert en moet sijn over de wercken der Timmerlieden / Landtbouwers / Smeders en dierghelijcke die deughdelijck volmaeckt en onberifbaer sijn / en als sy tot alle plicht en behoorelijckheyt gheschickt ghehouden worden / dat daer mede profijt voor het lichaem en voor de siele te winnen is / en in teghendeel als sy verduystert en vervalscht worden met bedroch (even als een goede vrucht met het byvoeghen van wilt voetsel ontstelt en bedorven wort) soo cannen daer door becomen een tijdelijcke schande voor het lichaem / ende een eeuwighe onrust voor de ziel. Hoe menich Constenaer die ervaren is in't schilderen can door devote afbeldinghe menighe godtvruchtighe siel beweghen tot berouw van sonden en voor sy selven vercrijghen groote verdiensten tot verlichtinghe sijnder siele / ghelijck hy oock met eenighe lichtveerdigheyt / onnutte wellusten oft naeckte oncuysheyt te schilderen / menigh suyver hert sal becruysen en veel sielen doen vallen / uyt dien de menschen door hunne arme cranckheyt daer door verweckt werden tot sonden (daer den Schilder oorsaeck van is) en sy-selven daer door baent den helschen wegh van eeuwighe verdoemenis / soo dat eenen Schilder met het Pinceel sonde ende deught can doen. Ghelijck eenen sekeren Italiaen / die ick om reden niet en derf noemen / had in Italien gheschildert een schildery van naeckte en oncuysche Mannen ende Vrouwen / uytbeldende een onnut Bordeel daer hy soo veel sonden door verweckte aen alle de ghene die t'selve quamen te aenschouwen / dat den Paus (sulckx ter ooren ghecomen sijnde) t'selve stuck heeft doen verbranden: als den Schilder ghewaerschout was / ende aenmerckende

kende door de beroerte synder conscientie dat allen dese sonden hem naermaels souden toe-gerekent worden/heeft wederom een ander gaen schilderen/maer gans verschillende aen het eerst/ in welck stuck hy heeft afghebelt een seer devote ende droeve mysterie der Passie Christi, d'welck soo wonderlyck ende uytnemende druckelyck gheschildert was/ datter niet een versteent hert in eenen sondighen mensch ghevonden en cost worden oft het moest sich beweghen/ soo wanneer jemant t'selve werde verthoont: waermede desen Schilder soo veel deughden verweckte als hy te voren met het eerste had menschen tot sonden verlepdt. Sulcken verschil isser te vinden in sulckdanighe hanteringhen der Consten als oock inde beltsnyerije/ en sulckdanighe can uytgheweckt worden/ daer in het derde deel breeder van ghetracteert wordt. Sckeren Franciscus Cardinael van Veronen, die van een heylich leven was en vyandt van alle quaet/ heeft in synen tyt een groot Liefhebber gheweest vande edele Pictura, die hy mede hanteerde ende in't Pinceel seer ervaren was/ doch en wilde nopt eenighe lichtveerdichept/ oft wereltlycke dinghen uytbelden/ schoon hy menichmael daer toe van groote Potentaten en wereltsche Heeren is versocht gheweest. Hy hadde eenen Broeder ghenoempt Jeronymus Predicheer oock vervremt van alle aertsche dinghen ende eenvoudigh van leven/ die van gheliycken een vermaert Schilder is gheweest. Eyndelyck en can ick niet voor by gaen eenen Innocentius van Imola, Joannes Anthonius Sogliani, ende den Eerweerdighen Heere Don Bartholomeus Abt van Sinte Clemens, van Aresso, de welcke waeren van eerlyck ende deughdelyck leven/ ende vermaerde Schilders/ die nopt eenighe pdelheyt des werelts en hebben gheschildert/ maer wel veele beelden van godtvruchtichept/ om daer door den mensch tot Godt te trecken ende in't aensien der selver te doen bewegben ende daer uyt de deught te leeren. Weerdich is te noteren ende neerstich in sicht te nemen op de vermaerde ende alderedelste Schilder-const van Petrus Cavallinus Roomschen Schilder die oock van een heylich ende godtvruchtigh leven is gheweest/ den welcken ghemaeckt heeft het Crucifix in Sinte Paulus Kercke tot Roomen het welck teghen de heylighe Brigitta ghesproken heeft/ ghelyck in haer leven is te vinden. *Nelle vite de Sancti del ordine de Predic. F. Seraf. Razzi.*

Waer uyt te mercken is dat den Oppersten Heere Onsen Salighmaecker Jesvs Christus dese Const moet aenghenaem wesen/ aenghesien dat syn Godtlycke Majesteyt ende Opperste Goedtheyt ghelieft heeft in sulcken Beldt syn Miraikel te thoonen ende daer door synen heylighen Gheest te openbaeren/ hoe wel dat de dwalende Ketters sulckdanighe gheschiedenissen niet en ghelooven/ laetende hun voorstaen dat wy de Belden aenbidden en alsoo afgodery ghebruycken/ d'welck nochtans verre verschilt aen hun obstinate opinie/ die valsch ende onwaerachtigh is/ ghevende te kennen door sulcken verdoemde laetdunckenthept dat sy onsen Godts dienst met verkeerde en dobbelhertighe Judas ooghen aenschouwen/ ende den upterlycken noch inwendighen hof ende eer van Godt niet en connen lyden/ aenghesien hun met gheen reden van verstant en is wijs te maecken dat wy de selve Belden maer en ghebruycken tot ghedachtenis van Godts Passie ende syn heylich leven/ daer sy hun voorouders Belden en Contrefeytselen nochtans oock tot een memorie voor hunne kinderen in groote weerde syn houdende/ en soo jemant dit verstout teghen te galmen/

en

en t'ſelve ghelijck voorſz. is / niet en gheloofde / blijvende even hertneckich in ſijn opinie / die moet noodſaeckelijck bekennen dat hy dwaelt buyten alle reden en door ſijn cranckſinnichept behoorde gheſtelt te worden in een dullhuys. Wilt jemant oock niet gheloven datter door de Belden Mirakelen connen gheſchieden / die moet notoirlijck niet weten dat Godt almachtigh is / upt reden dat hy is teghenſprekende den eerſten articule van ſijn gheloof. Aenghemerckt dan dat mijn werck niet en is in deſe materie te verwerren en naerder ſolutie daer van te gheven ghelijck ontallijcke exempelen en bewijſinghen tot confuſie der Ketters / van t'ghene voorſz is / door verſchepde ſchriftgheleerde Mannen is ghedaen / ſoo dient deſe materie voor hy te gaen ende te daelen op het vervolgh van onſe wy Schilder-conſt / die oock wonderlijck uptnemende gheoeffent heeft den Godt-minnenden Broeder Ioannes Fieſole Enghelijcken Vader / den welcken / eer hy begoſt te ſchilderen / altijdt eerſt ſijn ghebedt ſtorte / en nopt en maeckte eenich devoot Crucifix oft andere Myſterie vande hepligh Paſſie ons Saligmaeckers / oft hy bedouwde ſijn wanghen met overvloet der traenen. Voorders eenen Broeder Bartholomeus ghebozen van Florentien niet min van een ſoo hepligh leven als den voorſchz. Ioannes Fieſole, is gheweeſt een vermaert Schilder vande oorden der Eerw. Paters Predichecren / van gheſijcken Laurentius Lotto van Venetien, die excellent Schilder was in devotie / daer hy veel denghden mede heeft gheſaept onder de menſchen die de Conſt beſaghen / den welcken oock in't eynde van ſijn leven ſich teenemael Godt toeeyghende ende is inden Heere ſaligh gheſtorven. Waer mede ick wil bewijſen / dat deſe Conſt beſtaet in dry qualitepten van Edeldom / dat is politicq / naturelijck / ende gheeſtelijck / ghelijck meerder in het eerſte deel beweſen is / als willende met de voorſz. leſte qualitept oock verhoonen dat de ſelve Conſt van gheeſtelijcke ende hepligh Perſoonen is ghehanteert / ſoo ende ghelijck de ſelve oock van Edel-lieden ende wijſe Philoſophen eertijts gheoeffent werdt. Ende comende voorders naer onſe eeuw ſoo heeft mijn Muſa my aenghepoort om hier te beſchrijven de weert befaemde Conſt die David Bally Schilder van Leyden daeghelijcks is uptwerckende in het conterfepten ſeer aenghenaem ende wonder om ſien / ſoo ſeer te weerderen door den cloecken aert en ſupvere gheſteltenis / als de nettighept die naer het leven daer inne verborghen is en voor het leven menighmael worden aengheſien / waerom ick wel magh ſegghen :

Georgio Vaſſari nelle vite loro.

Iſt wonder dat den menſch ſijn weſen af doet belden
Om lanck naer ſijne doodt van ſijn gheſlacht te melden,
Soo alſmen inde Conſt van *David Bally* vint
Die door den levens aert de hooghſte eer verdient,
Midts hy den menſch ſoo naer het leven doet ghelijcken,
Dat wie het ſtaegh bemerckt, voor t'leven ſou bekijcken.
Het weſen vanden menſch gheſchildert op panneel
Is een memori-ſtuck en loffelijck juweel,

Het

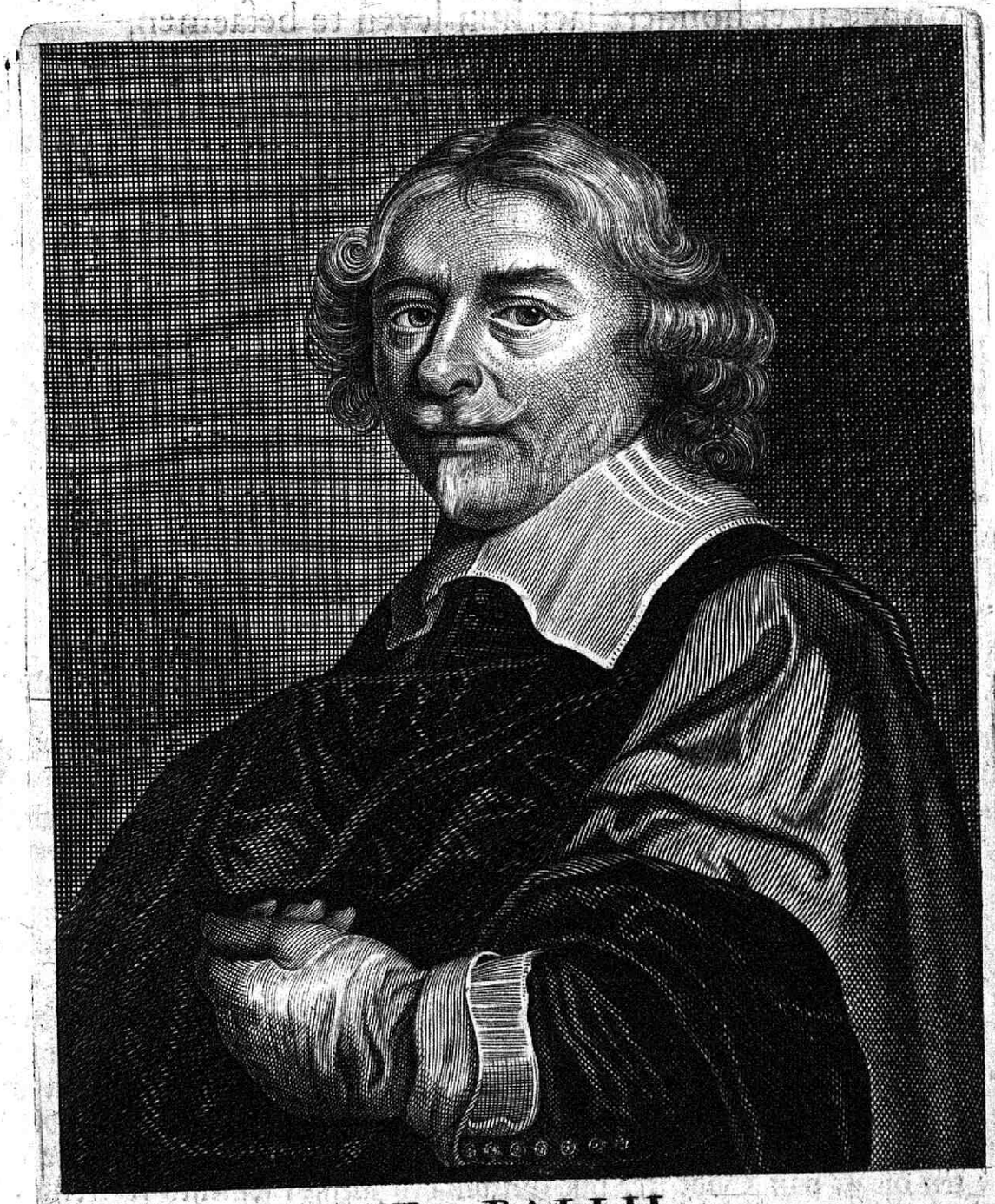

DAVID BALLII

At eu ſon origine a Leyden ou il tient encor ſa reſidence. il eſt un fort bon peintre en pourtraicts, et en vie coye: eſtant fort en la deſſeinne a la plume etc.

David Bally pinxit. *Coenr. Waumans ſculp.* *Io. Meyſſens exc.*

Het gen' men laeten can aen ſijn Erffghenaemen
Om noch naer hondert jaer hun leven te befaemen,
Wat cander fraeyder ſijn tot een ghedachtenis
Als daer een rijck ſalet ſeer ſchoon behanghen is
Met alderhande ſoort van eel tapiſſerijen
En conterfeytſels in verheven ſchilderijen?
Waer uyt een teere kindt onnooſel ſpeuren can
Wie ſijn voor-Vader was, en thoont een ſchets daer van
Die t'weſen en ghedaent can kennen van ſijn vrinden
Dat lanck, naer hunne doodt is in ſchild'ry te vinden,
Als *David Bally* can bethoonen inde Conſt
Die om haer edelheyt gheſocht wort en bejonſt.

Betrachtinghe.

DE onmetelijcke liefde die ick ben draghende tot deſe hooch-weerdighe Schilder-conſt/ en heeft niet willen ghedooghen langher te toeven om te bethoonen tot confuſie vande Conſt-hatende Zoiliſten/ dat de ſchildry niet alleen voorts en compt tot voldoeninghe van s'menſchen gheſicht ende ſinnelijcken appetijt/ maer om haer nutticheyt ende profijt die ſy is baerende/ verdient gheſocht ende bemindt te worden/ ghelijck ick hier ſal bewijſen: ick wil den Nieu-luſtighen ende Weet-lievenden Leſer dan bethoonen ende merckelijcken goet doen met ghegronde redenen/ dat de ſchildry nut is ten dienſt van Godt/ profijtelijck voor ſijn eyghen ſelven/ ende vruchtbaer voor ſijnen even-naeſten/ beſtaende alle dry inde cracht vande oprechte liefde.

Om dit claerder te ontdecken ſoo dient gheweten dat den helſchen vyandt (benijdende totter doodt het menſchelijck gheſlacht ende behatende onſe ſaligheyt) ſelver is ſchroomende voor een devote ſchildery/ uyt reden dat hem wel bekent is dat de ſelve groot profijt can doen aen een Chriſtelijcke ſiele/ die daer door beweeght ſijnde/ compt tot berouw van ſonden/ ſoo dat de ſelve ſchilderijen ten dienſt van Godt ſeer nut ſijn om den menſch ſomtijts te trecken van ydel ghepeyſen en in't aenſien der ſelver beelden te doen overdencken de Myſterie die in't ſelve ſtuck wort afghebelt; waerom den helſchen Draeck al menighmael heel Leghers heeft opgheſtockt ende de ooren volgheblaſen om Kerckbrekerijen/ brantſticht/ moort/ en beldtſchenderijen te bedrijven/ om den menſch alſoo te beletten ſijn welvaert voor de ſaligheyt der ſielen daer in te ſoecken; ſoo dat eenen Schilder nootſaeckelijck mede moet deelachtigh weſen vande verdienſten die ſijnen even-naeſten in't aenſien van ſijn werck can becomen/ ende de vruchten die hy tot profijt van ſijn ſiel (als eenen ſomerſchen Oogſt) is bewaerende.

rende. Waermede overvloedichlijck ghenogh bewesen wordt dat de schildry nut voor de siel is / als de selve uytdruckt eenighen gheestelijcken sin / ende schadelijck is soo wanneer de selve uytbelt onnutte oft wereldtsche ydelheyt / behaeghende d'een aenden Heere onsen Saligh-maecker / ende d'ander aenden duyvel.

PHILIPPUS CHAMPANI

Schilder van Brussel.

IS seer uytnemende in conterfepten ende cloeck in't ordonneren en alles soo te schilderen uyt den gheest en naer het leven dat hem de Fortuyn soo gunstich is gheweest om Schilder te worden vanden Groot-maghtighen ende Alder-cristelijckſten Coninck van Vranckrijck daer hy teghenwoordigh noch by is woonende.

Nu vintmen in des' eeuw sulck een Const-vroedich gheest
Als oyt in hondert jaer in Vranckrijck is gheweest
Soo als *Champani* door sijn cloeck verstant bethoont
Die in het Coninckx Hoff als Coninckx Schilder woont.
Wat dienter meer verhaelt oft met de pen' gheseyt
In sijn schildrijen schuylt Naturas gheesticheyt.

ALEXANDER ADRIAENSEN

Schilder van Antwerpen.

HOe mals en aenghenaem staen *Alexanders* dinghen
Die hy met t'Const Pinceel ten voorschijn weet te bringhen
Besonder inde vrucht en alder-hande fruyt
Daer in werckt sijn verstant Natuer en leven uyt
En meer stilstaende werck seer liefelijck voor d'ooghen
Can hy op plat panneel ghelijck het leven thooghen
Besonder inden vis en dierghelijcken aert
Daer in ist dat hy oock seer groote Consten baert.

Aenmerckinghe.

DEn opperſten Heere onſen Salichmaecker de eeuwighe waerheyt en wijſheyt ſiende dat ſijn Cudde dooꝛ de oeffeninghe van verſcheyde conſtighe wercken was gheneghen tot liefde en deught die aen haer eyghen ſelven aenghenaem is / gheliick hy in't oudt Teſtament Beſebeel uyt dat gheſlacht van
Exodi. ca. Iuda Sone van Vrihuls, ende Oeliab uyt den gheſlachte Dan met ſijnen gheeſt
31. vervult hadde / om met verſtant / wijsheyt ende kenniſſe in alderhande werck te verdencken alle dinghen diemen conſtelijck maecken mach / (in teecken dat hem de Conſt aenghenaem is) Soo iſt oock ghebeurt dat den Heere onſen Schepper op deſe werelt wandelende ende ſiende de liefde tot de Schilder-conſt oock ontſteken inden Coninck Abagarus, die een vermaert Schilder was / ende onſen Heere had ontboden met eenen bꝛief om in ſijn Palleys te comen nemen zijn comoditeyt ende woonplaets met gheloſte van hem daer te bevꝛijden van het hertneckich vervolgh der joden / den Almoghenden Heer (die den Hert-kender is van alle menſchen) ſiende de groote liefde vanden Coninck heeft hem vernedert te gaen logeren in het Paleys van Abagarus, en wel wetende dat den ſelven groote liefde had tot de Schilder-conſt / heeft van hem verſocht gheſchildert te weſen / daer den Coninck ſonder uytſtel terſtont toe bereet was / en berept hebbende eenen doeck / om dat Goddelijck blinckende Weſen naer te conterfeyten / heeft ſijn uyterſte vermoghen ghedaen om t'ſelve naer het leven
Nicef. lib. wel te treffen / hoe wel dat hy het eeuwich leven dat vooꝛ hem ſtont ſoo niet
1. *Capit* en coſt naer boetſen als andere Schilders wel connen doen het verganckelijck
7. Io *Damaſc. Lib.* leven / tis ghebeurt dat Abagarus (ſiende ſulcken goddelijck licht en ſtraelende
4. C. 17. ghedaente jae onuytſpꝛeckelijcke ſchoonheyt vooꝛ ooghen) onmoghelijck was t'ſelve naer te ſchilderen / dooꝛ de volmaecktheyt die daer in te ſien was (alle volmaeckte ſchoonheyt te boven gaende) en heeft met ſijn ſterffelijcke handen
Euſeb lib en verganckelijcke wetenſchap allen t'ſelve niet connen naer beelden / hoe wel
1. *Capit.* dat ſijnen yever daer toe grooter als de cracht ſijns verſtandts vermoghende
35. was. Waer over onſen Saligh-maecker den doeck nam en den ſelven in zijn ghebenedijt Aenſchijn dꝛuckte ſoo dat ſijn heylich Weſen daer op ſtont / op de wijs ende manier als t'ſelve ghedꝛuckt bleef ſtaen inden Doeck van Veronica als den ghebenedijden Heere was dꝛaghende het Cruys ende pack van onſe ſonden / ſoo aenghenaem is de Schilder-conſt aen Godt gheweeſt dat hy ſelver die heeft op ſoodanighe manier als vooꝛſz. is gheoeffent ende ons achterghelaten tot een eeuwighe ghedachteniſs / waer uyt blijckt dat deſe Conſt oock is verciert met gheeſtelijcken Edeldom die alle Edeldommen vooꝛ de deughden te boven gaet. Hier mede wil ick eens aenwijſen ende tot vervolginghe van dit werck in't licht bꝛenghen de uytnemende en bꝛemde manier van Pictura die
Herman Saſtleven. Herman Saſtleven Schilder van Rotterdam noch daegheliickx is voorts-bꝛengende met het Pinceel der uyterſte wetenſchap daer niet anders als het leven ende Natuer in en ghebꝛeken ſoo aenghenaem ſtaen alle ſijne dinghen beſonder in Boeren huyſen / ſtallen / ſchaepen en ander vee / oock in Lantſchap / plaiſante verſchieten ende ſulckdanighe wercken daer hy in is uytſtekende ende alle Meeſters

HERMAN SAFTLEVEN

Natif de Rotterdam en l'an 1609. un bon paintre en païsages. au commencement il faisoit païsans, païsanes, et granges: mais à present il a sa seule delectation en païsages sa residense est en la ville d'Vtrecht.

H. Saftleven pinx. Coen. Waumans sculpsit. I. Meïssens excudit.

ters in sulckdanighen stijl overtreffende. Hy is gheboren in't jaer 1609. en hout sijn woonplaets teghenwoordich tot Uytrecht daer sijn Const in groote estiem ende weerde is.

Wat heeft *Pictur'* verholen weghen
Wat is daer in al moyt gheleghen
Om haer paden in te gaen
Als *Sastleven* heeft ghedaen
Die in Landtschap, Bosch, en Landouwen
Wort door Const seldsaem ghehouwen
Die het leven overtreft
En als t'leven sich verheft,
In bergh en rots in water-vallen
In alle Vee en Boeren stallen
En t'gen' raeckt lantbouwery
Thoont *Sastleven* in schildry,
Datmen t'schier sou voor t'leven achten
Door Const en d'eyghen levens crachten
Die *Sastlevens* cloeck Pinceel
Ons can thoonen op't panneel.

IACOB SANDRAET

Schilder van Amsterdam.

DEsen Sandraet is noch teghenwoordigh Schilder vanden Hertogh van Beyeren / om den grooten welstant die in sijn handelingh van Pictura te sien is / soo in't ordonneren als conterfeyten daer den natuer en leven (door de verheven Const die daer in te sien is) schijnen in te woonen / sulckx dat niemandt inde werelt eenighe kennis van Consten dragende / en can ghevonden worden / oft hy moet belijden dat Sandraet een vande gheruchtbaerste Schilders van dese eeuw is / soo dat segh ick / den overvloet vande eer ende rijcke winst soo veel wint van ontsterffelijcken roem in't seyl vande Faem blaest dat het onmoghelijck is het Compas van sijn glorie te verliesen / die hy door dese edel vry Schilder-const daeghelijckx compt te winnen soo dat ick de volcomen superheyt ende volmaecktheyt die in zijn Pinceelen verborghen zijn soo seer niet en can naer den wollen eysch beschrijven / als sy verdienen.

GEE-

GEERAERD' DAU

Schilder van Hollandt.

WAt ſoet en leerſaem vreught (vol lieffelijcke weelden)
Schept onſe Schilder-jeught in d'aenghenaeme beelden
Ghetoetſt van *Geeraerd' Dau*, door cracht van ſijn Pinceel
Die daeghelijckx *Pictur'* brenght op het Conſt Tooneel,
Die al de donckerheyt van het verſtant ontwarren
En voeren s'menſchen gheeſt ſchier hoogher als de ſtarren,
Soo maer de oogh beſiet ſijn Conſt ſeer weert befaemt
Midts dat ſy door haer deught ſchier den Natuer beſchaemt.
Door d'ooghen leeft den gheeſt in't 's menſchen teere leden
Soo en ghelijck oock wel wiſt den Agent van Sweden,
Die duyſent guldens s'jaers gaff aen *Gerardus Dau*
Om dat hy d'eerſte oogh van ſijn Conſt hebben ſou.

IAN VVEENINCX

Schilder van Vytrecht.

GHeen Landtſchap oft perſpect, gheen Arcken triumphalen
Gheen metſelrijen van Palleyſen, Kercken, Saelen,
Oft ander ſchoon ghebouw', gheen beeſten oft Figuer
Al t'gen' dat worden can beweſen van *Pictur*:
T'ſy water, vier, oft locht, de vruchten vander aerde
Goudt, ſilver, en gheſteent, van cleyn oft groote waerde
Al t'gene dat beſtaet in eenich werelts deel
Dat wort ons voort-ghebrocht door *VVeenincx* op panneel
Dat can ſijn cloeck verſtant ons weſentlijck ontdecken
In d'eelheyt vande Conſt met ſijn Pinceele trecken,
Wat dienter meer gheſeyt, ſijn Conſt ſoo veel bethoont
Dat in ſijn Conſt (ſoo t'blijckt) het tweede leven woont.

IAN

IAN VAN BRONCKHORST

Schilder van Vytrecht van het jaer 1603.

ALs desen Jan van Bronckhorst elff jaeren oudt was soo is hy besteedt by een goet Glaes-schrijver gheheeten Jan Verburgh om te leeren teeckenen/ midts dat de Teecken-const den eersten gront-steen is van Pictura, alwaer hy syn jonghe jeught met groote neerstichept den tijt van een jaer en halff heeft gheoeffent en van daer by twee andere ghemeyn Glaes-schrijvers soo lanck tot dat hy in't jaer 1620. hem bequaem vondt om naer Vranckrijck te reysen/ alwaer hy over Brabant meynde te comen / doch is hy gheval onder weghen ghebleven te weten tot Atrecht, alwaer hy by eenen Pieter Mathijs excellendt Glaes-schrijver / oock ontrent een jaer en half heeft gheleert / ende veel fraey dinghen (in't glas schrijven) naer de Const uytghewerckt? den voorderen lust van dese treffelijcke wetenschap trock hem naer Parijs daer hy oock by eenen goeden Meester is gheraeckt ghenoempt Chamu ende van daer wederom naer Hollandt gheromen te weten tot Uytrecht, alwaer hy met grooten jever de Const van glas schrijven heeft bevlijticht. Ende ter wijlen syn baste Teecken-const hem den lust soo aendreef ende den gheest vermeerderde om voordere wetenschappen te ondersoecken / waer toe hem grootelijckx dienstich was de treffelijcke conversatie van Cornelis Poulenbourgh, soo ist dat de handelingh van schilderen (die desen Poulenbourgh hadde) syn ghemoet heeft ghetrocken om de selve Const te oeffenen ghelijck hy heeft ghedaen / eerst verscheyde dinghen etsende totter tijt toe dat Sr. Poulenbourgh naer Enghelant trock / in't jaer 1637. ondertusschen hanterende noch het glas schrijven / ende resolveerde eyndelijck het schilderen / ghelijck hy in't jaer 1639. met eenen oprechten jever heeft begost te doen by syn selven sonder eenich onderwijs van Meester / soo dat hy teghenwoordigh anders niet en is doende / blijckende aen verscheyde groote stucken die hy ghemaeckt heeft ende noch dagheliickx is uytwerckende met sulcken verstant / en goet opsicht dat syn Figuren en andere stilstaende by-wercken door hun volmaeckte ghesteltenis geen perfectie vanden Natuer oft leven en wijcken. Syn groote neerstichept is eenen spieghel aende jonckheyt/ om de edel Schilder-const met neerstichept en vlijtighen jever naer te volghen. Ende al ist dat hy noot in syn leven een volmaeckt en uytstekende Meester en heeft ghehadt / soo weet hy met Pinceel soo te handelen / dat alwaert hem het gheluck van het cloeckste verstant inde onderwijsinghe / had moghen ghebeuren niet beter inde uyterste wetenschap van Pictura en sou connen syn erbaren. Hy is teghenwoordigh oudt ontrent de 58. jaeren.

T'gen' aende Teecken-const bestaet in eenich deel
Dat wort terstont ghemeyn en vrindt van d'eel Pinceel
Ist in Geometri, Borduren, Glas te schrijven
Oft eenich ander werck, men siet de lusten drijven
Ten lesten tot *Pictuer* die sy terstont volmaeckt
Als hier aen *Bronckhorst* blijckt die haere vruchten smaeckt.

GOO-

IEAN VAN BRONCHORST

Natif de la ville de Vtrecht en l'an 1603. aiant apriz chez paintres en verre, mais des petites maistres, sans quelque bone instruction, par sa grande diligence est devenu un très bon paintre en figures. Il est bon deseigneur comme on peut voire par ces œuvres.

Io. van Bronchorst delin. *Pet. Ballin sculp.* *Io. Meyssens excudit.*

GOOVAERT FLINCK

Schilder van Cleeff, Anno 1615.

TEr wijl dat u Pinceel ſoeckt t'leven in laurieren
Soo moet mijn ſwacke pen oock haeren glans vercieren
Door jever van mijn jonſt in u af weſentheyt
Die door u edel Conſt ſoo menich gheeſt verleyt.
Het ſtopſel van u eer, wil ick dan hier ontſluyten
En t'oordeel van u werck tot u gheluck wenſch uyten,
Op dat ghy leven mooght, op dat tot voor de poort
Van *t'Hollants* Cabinet dit loff-dicht wort ghehoort.
Want d'ordonnantien van al u eel figueren
Veel die de Conſt verſtaen in hunnen gheeſt berueren
Om al u cloeckicheyt en fraey gheſteltenis
Waer van dat jeder-een al even werck'lijck is.
Sulckx dat ghy trotſt den Nijdt die noyt en can verdraghen
Dat jemant inde Conſt ſchept vreught oft groot behaeghen
Die altijt is vol ſpijts, en door den haet gheperſt
Als t'duyvels broodt op t'veldt daer menich menſch af berſt.

PETRO DE CORTONO

Italiaenſchen Schilder.

HOe menich cloeck verſtant en ſtaet niet ſteke-blint
Soo haeſt het maer de Conſt eens van *Cortono* vint
Soo haeſt het maer de cracht van ſijn Pinceel beooght
Daer al de wetenſchap der menſchen ſchier voor booght,
Om dat ſijn handelingh heeſt ſulcken ſoetheyt in
Ghedachten wonder fraey en vol verſcheyden ſin,
Sulckx dat Italien op hem wel roemen mach
Door al de wonderheyt die hy brenght voor den dach.

DIRICK

DIRICK VAN DELEN

Schilder van Heusden.

OM de ghedacht oft Memorie-camer der wijt-beruchte Faem voor eeuwich te verciere̅ met Picturas Consten op dat haere deught / suyvere cracht ende weert befaemde eer nimmermeer en moghen vanden tijt versleten worden. Soo heeft my den jever seer vlijtich aenghepoort om ernstelijck in't licht te brenghen de ervaren Const van Dirick van Delen, die teghenwoordich noch een uytnemende Constenaer ende Schilder is / soo seer te weerderen door zijn gheleerthept als om zijn handelingh inde edel Pinceel / woonende noch teghenwoordigh tot Armuyden in Zeelandt / daer hy Borghemeester af is gheweest / die seer excellent ende ervaeren is in't schilderen van Perspecktiven / Metselerijen / Architecturen ende sulckdanighe wercken / sulckx dat ick niet en mach vergheten mijn best te doen om den selven met de rechtsinnighe ende naeckte waerhept ende naer de maetlijckhept inde Const te verheffen ende naer sijn verdiensten te prijsen. En by aldien ick my erghens naer jemants oordeel (soo in't verheffen van desen uytstekenden Gheest als het loven van meer andere Const-hanteerders) verloope ende niet en blijve inde spore vande matichept door te grooten overvloedt van eer ende lof die ick elck in't besonder toeschrijf: dat sal my vergheven moeten worden ende niemandt als mijn goede gunst / cleen kennisse der vrienden / ende groote liefde die ick hen draghe / moeten verweten worden / verhopende dat mijn verheffende pen niemandt onredelijck ende boven maten opstijghen en sal / ter wijlen de minste Const Oeffenaers van soo edelen Ampt meer verdienen als ick hun can toeschrijven. Aenghesien oock hun eer ontsterffelijck is ende nopt en can vergaen. De dry rasende Furien Tisiphone, Phano en Alecto, die ghelogheert zijn by den stinckenden Stix als synde ghelijck een Achter-camer des herten / en sullen vanden magheren ende hert-knaghenden schzalen Nijt soo seer niet opghestockt comen worden om inden poel der verghetenthept de Faem der Constenaers te dolven / die Beulen moghen ghenoempt worden der quader ghedachten / en die veel listen en bedroch inde Const-haetende menschen uyt wercken / daer veele menschen mede beseten zijn / want Tisis is te seggen naer de Grixe-tael Wraeck, Phanos moort / Megera benijden / dat is benijden de Const / vermoorden den Loff ende wraeck te nemen over die door hun Pictura al te seer by hoochmoghende Personagien / Coninghen en Prince̅ / verheven ende opghetoghen worden / ghelijck al dickwils gheschiet / hopende dat al de ghene die den inhouden mijns schrijven sullen lesen vande voorsz. haetelijcke ende vervloeckte ghebreken sullen verbremt sijn ende met my oock helpen prijsen de edel Const die Philippus Wouwerman Schilder van Haerlem daeghelijckx voor den dach brenght ende tot groot vermaeck van alle Const-kenders is uytwerckende in peerdekens refresseringhe oft pepsteringhe van Soldaten / batalien en sulckdanighe wercken / soo aenghenaem net en naer het leven datter inden Natuer ghecn meerder volmaecktheyt in't leven en can bethoont oft bewesen worde / oft t'is daer in door d'eelhept van sijn Pinceel al te sien. Hy heeft gheleert by Franchois Hals oock

Philippus Wouwerman.

Franch. Hals.

oock noch in't leven ende tot Haerlem woonachtich is die wonder uptsteckt in't schilderen van Pouetretten oft Conterfepten / staet seer rou en cloeck / vlijtigh ghetoetst en wel ghestelt / plaisant en gheestich om van veer aen te sien daer niet als het leven en schijnt in te ontbreken / oock soo heeft de voorsz. Const-baerende Stadt van Haerlem oock voortghebrocht eenen vermaerden en seer uptnemenden Schilder by naeme C. van Berchom seer wonder ende excellent in het schilderen van beesten soo gepten / lammeren / koyen / ossen / peerden ende alle andere soorten van vier-voetich ghedier soo fraey ende bisaert dat hy daer in niemant in Nederlandt en moet wijcken om den cloecken welstandt die daer in te sien is seer overvloedich in inventie ghelijckmen aen sijn pzinten ghenoch sien can daer eenighe van upt comen / die by hem gheetst zijn / sulckx dat het groot ghewin / t'ghene om de uptnemende Const (die inde schildrzijen vande voorverhaelde Meesters te sien is) ende niet groot ghenoch synde / hun met sulckenen jever aenwackert ende daegheliickx meerder volmaeckthept aenwijst / dat het onmogheliick is noch 100. jaeren naer hun doodt de eer te verliesen die de Faem altijt ontsterffelijck sal houden ende uptblaesen elck naer sijn verdiensten.

C. van Berchom

Soo lanck de werelt sal door Godts ghenade staen
Soo en sal noot den loff van d'eel *Pictur* vergaen.

FRANCISCO MALTEES

Tapijt-Schilder van Malta.

DEn Roomsen Paus sou gaen een Schilders huys besichten,
En sijnde aen een schoon beschilderde gaeldry,
Wou sijnen Hovelingh een Torckx tapijt oplichten,
Die sich bedroghen vondt midts dat het was schildry.
Soo als oock *Zeuxis* wou gaen schuyven de gordijnen:
Die hem *Parasius* soo wesentlijck bewees;
Maer siet den cloecken aert van drappery verschijnen
Uut de Pinceelen die ons thoonen can *Máltees*
Soo schijnt dat haer Natuer niet meer en can verheffen
In wesen oft ghedaent, spijt Wevers eel ghetou,
Om dat sijn Schilder-const schijnt t'leven t'overtreffen:
Wat dienter veel ghesеyt oft ick meer segghen wou.

BAR-

BARTHOLOMEUS VANDER ELST

Schilder van Haerlem, Anno 1613.

HOe maeckt de raſſe Faem nu ſoo veel hel gheſchreeuw,
En roempt op al de Conſt des Vredens gulden eeuw
Als *Vander Elſt* beleeft, die door ſijn wetentheyt
De crachten van *Pictuer* door ſijnen gheeſt verbreyt:
Die met ſijn levens ſchijn (ſoo langh de werelt ſtaet
Schier maecken can door Conſt dat noyt den menſch vergaet
Uyt t'menſchelijck ghedacht, wanneer hy op paneel
In't leven ſchijnt te ſijn door cloeckheyt van Pinceel.
Waermed' dat *Vander Elſt* ſijn Faem beglori-rijckt
Soo als ghenochſaem aen ſijn edel wercken blijckt
Die menich Princen oogh geeſt vlammich locken can
Soo dat ſijn weerdicheyt is kenbaer alle man.

IEAN FRANCISCO DATSENT

Italiaenſchen Schilder van Cent.

HEt is van oudts bekent dat Schilders ſijn vercoren
Van jonckx af uyt den aert en met de Conſt gheboren,
En niet door Conſt ghevoedt oft daer van op ghequeckt
Soo geen volmaecktheyt in hun diepe Conſt ontbreckt:
Beſonder als in't werck compt van *Datſent* te blijcken
T'gen' geen Hanteerders van des' ſuyver Conſt moet wijcken.
Uyt reden dat de cracht van haer gheſteltenis
Bethoont dat t'leven ſchier daer in verborghen is:
Niet dat hy t'levens vier gaet uyt de hemels haelen
Om ſoo daermed' ſijn Conſt ten vollen te beſtraelen.
Tot ſpijt van al de Goôn, ô neen, al wat hy doet
Wort door Pinceel en gheeſt van hem alleen ghevoet.

ABRAHAM A DIEPENBEECK

Van 's Hertoghen Bosch.

MEn seyt voor een Maxiem, dat die de glasen maecken
Doorluchtich sijn van aert in al hun claere saecken
Om dat hun wercken sijn doorluchtich en seer licht
Die *Titan* daghelijckx doorschijnt met sijn ghesicht.
Dit ampt maeckt menich eel, ghelijck hier wort bevonden
In *Abram Diepenbeeck* schatkist der Schilders gronden.
Die eerst met suyver glas seer groote Const bedreeff
Als hy met sijn Pinceel daer op seer aerdich schreeff
En is daer door gheraeckt op d'eel *Picturas* trappen
Die van haer heeft gheleert de diepste wetenschappen
In't hand'len met Pinceel, en meest met crijt en cool
Al oft hy waer ghevoedt van jonghs in't Schilders school,
Seer gheestich, soet en net staen alle sijne dinghen
Soo datmen over al van hem hoort lofsanck singhen.
In de jnventien van teeck'nen aldermeest
Wort hy in Nederlant ghenoempt den cloecksten gheest:
Heel mals in't schilderen, seer los en poeselachtich,
Al t'gene dat hy maeckt, het staet al even crachtich
Sijn Meester *Rubbens* was daer hy heeft by gheleert
Waer by hy met dees Const ten hoochsten wert vereert.
De oeffeningh daer van hem daeghlijckx compt verwecken
Om meerder wetenschap met jever te ontdecken
Ghelijckmen speuren can aen al sijn edel werck
Waer med' dat hy verciert soo menich huys en Kerck.
De Gheesten die op plaet seer aerdich connen snijden
Die moeten altemael, en wel met recht belijden
Dat *Diepenbeeck* alleen den jersten is van t'Landt
In d'edel Teecken-const, door sijn sin rijck verstandt.

ABRAHAM VAN DIEPENBEKE

Est né a Bosleducq, ayant cy devant exercé pour quelque temps l'art de peindre sur les vitres, en quoy il surpasse tous ceux de son temps, mais a present s'est addonné a peindre toute sorte de peincture mesmes aux desseins tres curieusement, aïant eu pour maistre Pierre Paul Rubbens, tient sa residence a Anvers.

Abr. a diepenbek pinxit. Paul. Pontius sculpsit. Le. Mayssens excudit.

Ghelijck alle dinghen (upt een cleyn begin voortcomende) ten lesten sulcken volmaeckthept aenneemt dat de Faem nopt vermopc en wordt om t'selve tot verwonderinghe van alle menschen met lof ende eer te vercieren. Soo ist dat de edel Const van Pictura oock allenskens met een cleyn begin door de gheduerighe oeffeninghe ende aenghedreven gheest compt tot den hoochsten roem van glorie die ontsterffelijck blijft en nopt en sal vergaen / ghelijck de wetenschap van glas schrijven den voorghenoemden Abraham van Diepenbeeck oock ghebracht heeft tot den hoochsten trap vande volmaeckthept die in Picturas verholen Consten te vinden zijn waer door de eer hem altijdt is volghende ende haer soo rijckelijck en opghepronckt van alle secreten wetenschappen der Consten aende Faem is verthoonende dat nimmermeer (emmers soo lanck daer Liefhebbers der Consten inde werelt sullen te vinden zijn) den lof van Diepenbeeck en sal vergaen / al ist dat sijnen gheest eens door het scheyden van het lichaem sal verdwijnen door den roem die de Faem nu daeghelijckx daer van is uptblasende ende verheffen sal sonder opt te sterven. Waerom dat den hoochgheleerden Joos van Vondel uptghemunt Poeët van Hollant sijn penne niet en heeft connen bedwinghen om t'selve ghelijck voorsz. is tot meerder lof van Diepenbeeck te bekennen: sprekende aldus.

Dus teeckende *Abraham* sich selven naer het leven
Wy kennen handt en gheest aen ommetreck en streeck
Sy vloyen even rijck, ghelijck een *Diepenbeeck*
T'wel schicken van Natuer aen weynighen ghegheven
Ist velt waer in hy weydt met sijn begaeft Pinceel
De vondt van 's mans vernuft ontsiet gheen sonne straelen
Noch selff *Apelles* oogh in Kercken en in Saelen
Laet tuyghen print en doeck, en koor-glas en panneel.

FRANCISCO ROMANELLI

Figuer-Schilder tot Roomen.

SPringh-ader vande Const, die soo naer d'eere streeft
Beaesempt doch met jonst des' mijn onrijpe schriften
Op dat tot meerder eer daer in u Faeme leeft
Die niet als gheest daer uyt tot uwen lof sal siften,
Ghemerckt u eel Pinceel soo veel in Const vermach
Dat mijne sneghe pen haer roem wel voorts can bringhen
Door al de seldsaemheyt die sy brenght voor den dach:
Ontfanght het proefstuck dan van *Musas* leerelinghen.

AN-

ANDREAS VACAR

Schilder van Roomen.

Pictur al menichmael beſtrijt t'verſtant van binnen,
Als jemandt haere Conſt met onghetoomde ſinnen
Wilt onderſchoren, en haer edelheyt verſtaen:
Daer hy naer reycken wilt als by de bleecke Maen.
Want de verborghentheyt van al haer wetenſchappen
Heeft ſoo veel ommeganghs en ſmal verheven trappen,
Dat meeſt de menſchen die haer niet en ſijn ghewent,
Oft haer verholen aert in eenich deel bekent.
Noot moghen door hun bot vernuft *Pictura* ſtooren
Om niet als *Midas* eens te crijghen Eſels ooren.
Want die de Conſt wilt ſien die ons *Vacar* uytwerckt
Moet wel een Kender ſijn en met oordeel verſterckt:
Midts al het gen' hy doet met groote cloeckicheden
Is t'leven gans ghelijck vol deughts begaefde ſeden,
In ordonnantien ſeer wonderlijck en vrempt
Sulckx dat ſijn werck door Conſt, de Conſt-behaters tempt.

NICOLAES POSSIN

Schilder van Vranckrijck.

T'Gen' is met ſchoont begaeft wort altijt meeſt ghesocht
En vanden menſch bemint, beſonder d'eel ſchildrijen
Die worden van Pinceel naer t'leven voorts ghebrocht
Al menichmael het hert van Coninghen beſtrijen.
Dit blijckt wel aen *Poſſin* die door ſijn edel Conſt
Den *Paus* en *Cardinaels* jae *Princen* can behaeghen
Daer hy al menichmael wort rijck'lijck van bejonſt
Iae oock met volle recht den roem daer op mach draghen.

PEE-

PEETER DANCKERSE DE RY

Schilder van Amſterdam, Anno 1605.

O Wijt befaemde Conſt die menich Rijck doorwandelt
Als ghy u eel Pinceel wel naer het leven handelt
Ghelijck in't Polſche-Hoff heeft menichmael ghedaen
De Ry, daer van ſijn handt veel edel ſtucken ſtaen.
Daer ſijne Majeſteyt was tot ſijn Conſt gheneghen
Om dat ſijn handelingh in d'eel *Pictur* te pleghen
Is aenghenaem en ſoet, jae hem ſoo wel beviel
Dat hy *De Ry* al langh voor ſijnen Schilder hiel.
Ghelijck den Sweedtſchen Vorſt hem groote eer toedraeghde
Om dat ſijn eel Pinceel op t'hoochſt hem oock behaeghde.
Want ſijn begaeft verſtant in Conſte van *Pictuer*
Compt ſeer wel over een met t'leven en Natuer
Daer ick in letter-druck niet veel en moet van ſpreken
Midts dat ſijn eyghen ſtrael compt als een Son uytbreken,
Die heden-daeghs verciert al menich Cabinet
Waer onder eenich werck is van ſijn handt gheſet,
Want al het geen hy doet is als het enckel leven
Beſonder in Pourtret, wiens Conſt moet ſijn verheven
Tot aen het Firmament, al waer *Latonas* Soon
Sijn peerden alle vier te toomen is ghewoon,
Soo lanck de Sonne ſtraelt, en dat het vier ſal barren
Soo lanck den *Sodiac* verciert is met de ſtarren
Soo lanck de bleecke Maen verlichten ſal den nacht
Soo ſal de edel Conſt der *Schilders* ſijn gheacht,
Soo ſal de ſoete pen hun groote eer uyt vueren
Soo lanck ſal d'edel Faem van *Danckers* blijven dueren,
Schoon dat *Aragne* ſpouwt haer ſwadder met veel ſpijt
Op d'edel Schilder-conſt uyt ingheboren Nijdt.

De

PIERRE DANCKERSE DE RY.

Natifs à Amsterdam l'an 1605. Peintre en pourtraict de Sa Maj.te Vladislaus IV. du nom Roy de Pologne, et Swede, etc.

Ioan Meyssens excud.

Petr. Danckerse de Ry pinxit.

De Gheeſten van des' eeuw die ſullen haer doen leven
En door de Conſt Goddin een helder weerlicht gheven,
Waer in de groote cracht der vry *Picturas* Cunſt
Soo diep is ingheſcherpt in Natuers milde gunſt.
Dat *Momus* noyt en can uyt haet hun ruſt verſtooren
Om dat hy is becroont met *Midas* Eſels ooren
Want die de Conſten haet en daer op ſpouwt fenijn
Die moet met volle recht van Eſels afcomſt ſijn.

RYNBRANT VAN RYN

Schilder tot Amſterdam.

NAtura ſtaet beſchaempt root-vervich in haer weſen
Om dat ſy noyt ſoo wel bekent en was voor deſen
By eenich Conſtenaer, oft Conſt verrijckt verſtant,
(Daer t'vier der wetenſchap ſtaegh inde herſens brant)
Als wel by d'eel Vernuft van *Rijnbrant* (die haer ſchoonheyt
Soo gheeſtich met Pinceel ons daeghelijckx ten thoon leyt
Soo aerdich uytghewerckt, ſoo ſuyver, net en reyn
Dat ſijn Pinceel al veer vervrempt is van t'ghemeyn.
Mijn pen ſtaet roereloos, ſoo ick eens gaen beſichten
Sijn ordonnantien, die jeders gheeſt verlichten,
Sijn Conterfeytſels die naer t'leven ſijn ghedaen
En door de vaſte Conſt ghelijck het leven ſtaen,
Iae tot de proeven toe die *Rijnbrant* weet te ſchetſen
En op de copre plaet met groot verſtant te etſen
Bewijſen wie hy is, ſoo als het werck bethoont
Daer niet als levens gheeſt van binnen in en woont.

PEETER VAN AELST

Schilder van Hollandt.

AL t'gen' Natura can uyt haeren boesem dringhen
(By onse Constenaers ghenoempt stilstaende dinghen)
Waer in een leven schuylt dat gheen ghevoelen heeft
Een leven sonder siel, doch in sijn selven leeft:
Als in d'aerts vruchten is te sien met open ooghen
Dat can een Schilders handt met haer Pinceel verthooghen.
Ist silver oft sijn gout, ist yser ofte stael
En eenich ander stof, van op ghemaeckt metael.
Daer sich de Const in thoont, ghewrocht van menschen handen
Dat maeckt *Van Aelst* bekent, in veer gheleghen Landen
Door Const van sijn Pinceel die t'leven gans ontdeckt
Die sonder leven is en op het leven treckt.

ALBAEN

Schilder van Boloignien.

WAt heeft *Boloignien* niet sedert vijstich jaeren
Al gheesten op ghequickt, die sijn in Const ervaren,
Daer al de wercken van ghelijck mirakels staen
Soo als te sien is in de Conste van *Albaen*:
Die al de eyghentheyt van t'gen seldsaem mach heeten
Weet wonder met Pinceel en door Const af te meten.
Sulckx datter niet en wort in d'eel Natuer ghesien
Oft t'wort seer wesentlijck in sijn *Pictuer* ghesien,
Mals, suyver, net en schoon en wel ghestelt naer t'leven
Al wat de wetenschap can aende menschen gheven.
Hoe can dan oyt vergaen den luyster van Pinceel
Ter wijl haer eelheyt groeyt ghedurich op paneel.

DANIEL VAN HEIL

Schilder van Bruſſel, Anno 1604.

T'Schijnt *Troyen* wordt noch eens vernielt door gloende tanden
Van t'onghenadich vier, men ſiet haer torens branden
Verbrijſelen t'ghebouw, vergaen in drooghe aſch
T'ſchijnt *Troyen* noch ghevoelt de vlam ghelijck 't eens was.
En aenden and'ren cant ſien ick *Gomorra* roocken
En *Sodoma* vergaen, door t'vlammich ſolpher ſmoocken
Ghemenght met Godes ſtraf, daer t'vier den menſch verſenght
En al wat datter is tot cool en aſſen brenght.
Soo grouwelijck om ſien dat (wie t'aenſchouwt) moet beven
T'gen' ons *van Heyl* bethoont en ſchildert als het leven,
Soo veel iſt dat de Conſt in ſijn Pinceel vermach
Dat *Phenix* maer de vlam in ſijn ſchildrijen ſach.
Hy ſou ghewis daer op ſijn lichaem laeten daelen
Om ſijne doodt uyt Conſt (in ſchijn) van vier te haelen.
Soo wonder haer de Conſt in plaets van vier ontdeckt
Dat daer in (ſoo het ſchijnt) de hitte maer ontbreckt.
Hier leeft ſijn eel Pinceel als eenen Salamander
Ghedurich inde vlam, en dan weer op een ander
In't lieffelijck ghewas van t'groen ghelooft gheboompt
T'gen' ſy oock door de Conſt het naeſt by t'leven compt.
Daer ſietmen ſeldſaem groen, en omghedraeyde weghen
Die ſchijnen door t'verſchiet heel uren veer gheleghen
T'gheberght van achter flauw, den voorgront uyt ghewerckt
Waer in men eene Conſt van grooten gheeſt bemerckt,
Daer ſomtijts *Sephyr* blaeſt, en maeckt een groene coelte
Somtijts een ſoete locht die gheeft een ſomer ſoelte
Daer ſomtijts *Phebus* door de ſwerte wolcken lonckt
En t'onghetempert weer tot natten reghen pronckt.

Soo

DANIEL VAN HEIL

est né de Brusselles lan 1604, est bon peinctre en paisages, travaille bien au vif, de meſme les maisons et villes bruslantes, ce qui se peult cognoistre par beaucoup de tableaux quil a faict.

Iean Bapt. van Heil pinxit. *Fredric Bottatis sculpsit.* *Iean Meyssens excudit.*

Soo dat ſijn wercken al ſtaen door de Conſt ſeer crachtich
Somtijts niet als in't bruyn, boſch ende heuvelachtich
En ſomtijts ſuer oft ſoet, licht, leelijck ofte fraey
T'ſy op den morghen-ſtont oft ſavonts doncker ſpaey.
Oft daer de gulde Son (den ſchoonen Dach-verlengher
Verjagher van't gheſtarnt, en heeten Somer-brengher)
Verlicht den *Oriſont* en treckt de dampen op
Die tot een ſpieghel dient van *Ops* bewaſſen Cop.
Soo dat al t'gen men ſiet in't ſomers daghen bloyen
Dat doet *van Heyl* door Conſt in ſijn Pinceelen groyen
Soo datter niet een plaets oft wonder fraey gheſicht
Is buytens huys te ſien oft t'wort ghebrocht in't licht.
Op doecken oft panneel door Conſt ſeer net verheven
Van *Daniel van Heyl*, ghelijck het enckel leven,
Vol rijpe gheeſticheyt is't al het geen hy maeckt
Waer door oock ſijn Pinceel in hooghen naem gheraeckt.

CAVAILLER CALABRES

Italiaenſchen Figuer-Schilder in't groot.

DIe ſelfs Natuer braveert ſou vyandt moeten weſen
Van t'gen Natura baert en mildelijcken ſchenckt
Soo reden plaets beſadt; als menichmael voor deſen
In Schilders is gheſien dat t'leven wort ghecrenckt
(Soo t'ſchijnt) door hunne Conſt, en als hier compt te blijcken
In *Calabres*, die op den doeck oft ſijn panneel
Naturs volmaecktheyt ſoo doet aen ſijn Conſt ghelijcken,
Dat ſy als een copy ſtaet neven ſijn Pinceel.
Den ſoet en loſſen aert die m' in ſchildry ſiet ſchuylen
Het leven ſchier verdooft, jae weſen en Natuer
Die daer by ſtaen ghelijck verſlenſte blommen tuylen
Soo alſmen can gheſien in *Calabres Pictuer*.

GIAR.

GIARDINO DI FIORI
Alias Mario de Fiori
Blom-Schilder van Roomen.

EEn roeckelooſe handt can licht een bloem bederven
Door t'trecken vandē ſtruyck die hare ſchoonheyt draeght:
Een wormken, mol, oft muys die canſe oock doen ſterven
Als jemant van des' dry eens haeren wortel cnaeght.
Maer hier in teghendeel iſt wonder dat de wercken
Die *Mari de Fior* ſoo fraey te ſaemen paert,
Den miſt, noch kouden vorſt en connen oyt ontſtercken
Om dat de Conſt alleen hun crachten ſtaegh bewaert.
Dat ſijn de bloemen die hier vloeyen uyt Pinſeelen,
Daer een cleyn honingh *Bie* al dickwils teghen ſweeft,
En meynt daer uyt haer aes en lacker ſoet te ſtelen,
Dan valt bedroghen midts de Conſt gheen leven heeft.
Iae ſchoon t'geen leven is t'gen ſich verthoont als t'leven
(Dat is de ſuyver Conſt die op het leven treckt
En t'leven naeſt beſtaet) ſoo ſtaet ſy daer beneven
Veel meerder als de Conſt, die t'leven gans ontdeckt.

GASPAR DU QUE
Tapijt-Schilder van Roomen.

HEt leven wordt ſoo ſeer van Schilders handt vercracht,
Dat niet op d'aert en ſchuylt ſoo ſchoon om naer te ſpeuren
Oft t'wordt al van *Pictur* naer t'leven voorts ghebracht,
Soo alſmen aen *Du Qué* ſiet hedenſdaeghs ghebeuren.
Die t'levens ſchijn ſoo fraey door Conſt brenght op't Toneel,
Dat ick wel ſegghen mach den luyſter van ſijn jaeren
Beſtraelt ſijn wijs vernuft, en ſchuylt in ſijn Pinceel
Die ons *Picturas* gheeſt compt daeghlijckx openbaeren.

ANDRE-

ANDREAS SACK

Figuer-Schilder tot Roomen.

PIctuer die wort ghenaempt de ſchoonſte Conſtens bloem
Des Schilders hoochſte eer en hertens glori roem.
Mach wel met d'eelheyts glans en luyſter ſijn beperelt
Midts ſy alleen is de croon-voerſter vande werelt.
Want aengheſien den menſch (gheſchapen naer Godts belt)
Iſt eelſte datter oyt is op de aert gheſtelt,
Soo moet de Mael-conſt van des Schilders ſuyver wercken
Wel ſijn van groote cracht, die t'weſen can bemercken
Van al het gen' den menſch in eenich litmaet heeft
Daer u den Schilder ſtaegh een volle ſchets van gheeft,
En voeght die ſoo by een, en ſamen by malcand'ren
Dat t'leven en des' Conſt by een niet en verand'ren.
T'gen *Sack* tot *Room* bethoont met eenen grooten aert
In ſijne Schilder-conſt, dat ſijn verſtant ons baert.

BIBIANO

Perſpectief-Schilder van Napels.

HEt Rijck van *Napels* dat een voedſter is van Conſt
Heeft *Bibiano* oock met groot verſtant bejonſt:
Want ſchoon dat *Napels* is op't rijckelijckxt verſien
Van trotſe metſelry, en blijfſels van ruien
Al oude wercken, die by naer ſchier ſijn vergaen,
En daer veel ſeldſaemheyt van ſchoon Paleyſen ſtaen.
Soo can ſijn Conſt-pinceel ons brenghen voor den dach,
Al wat oyt menſchen oogh in *Napels* bouwen ſach:
Wat netten Architeckt, Perſpect oft gaeldery
Can worden op ghebouwt, bethoont ons ſijn ſchildry.

MICHIEL

MICHIEL ANGELO DE BATAILLI

Italiaenſchen Schilder.

Die liever hoort t'verhael van vremde oorlooghs ſtrijen
Als wel de daet te ſien des crijghs volckx veechterijen
En moet maer ſijn gheſicht op *Angels* ſtucken ſlaen
Waer op men ſiet dat niet als legher tochten ſtaen.
Het gen' den mondt verhaelt oft jemants pen can ſchrijven
Van Ridders vromicheyt, die inde ſlaghen blijven
Oft ander ongheval t'gen' inden crijgh gheſchiet
Dat wordt ons door t'Pinſeel van *Angelo* bediet,
Dat wordt ons door de Conſt van *Angel* af ghemalen
Dat ſietmen ſijn *Pictuer* naer t'leven ſoo verhalen
Dat geene furi oyt haer cracht ſoo thoonen can
Oft ſijne Conſt-ſchildry is daer de weergae van.
Siet eens hoe menich Helt met opgheſlaghen armen
Bejevert ſijnen moet om t'Vaerlandt te beſchermen
Daer ſchijnt dat elck ſoldaet een *Alexander* is
Beſwanghert met gheen vrees oft herts beſwarenis.
T'ſchijnt datter *Etna* ſcheurt door al het ſolver ſmooren
Door al t'ghedommel dat het ſwaer Canon laet hooren
Daer oock elck peert ſich draeght als eenen *Bucephal*
Om dat de wraeck alleen is Meeſter boven al.
Hoe fraey en vaſt gheſtelt is alles hier te mercken
Door Conſt van d'eel Pinceel in *Angels* cloecke wercken
Dat jeder ſegghen ſou t'is t'leven en Natuer
Den ſtrijdt die wort bethoont in *Angelos Pictuer.*

CORNELIS IANSSENS

Schilder tot Amſterdam.

NU *Mars Pictura* ſiet op't ſop van d'glori climmen
En met den glans van eer haer edel Conſt beglimmen
Ontſteckt met jammer clacht al ſijn moort-dorſtich bloet
En dondert met ſijn ſtem uyt een vergramt ghemoet,
Om dat den blijden Peys heeft ſchildt en ſweert ghebroken
En teghen ſijnen danck haer onghelijck ghewroken,
Hoe wel dat al t'gheraes van ſijn wraeckgiricheyt
Hem helpt ghelijck het vier dat in een wonde leyt.
Den Peys laet hem nu voor haer doove deuren cloppen
En al ſijn eyghen ſmert en raſerny op croppen,
Die d'eel *Pictuer* verheft en haer Pinceel ſoo mint
Dat ſy (al die haer Conſt met vlijtich weſen dient)
Sal ſchencken alle jonſt en nimmermeer van wijcken
Soo als hier wel te recht aen *Ianſſens* compt te blijcken
Die oock (al t'gen' ons van Natura wort ontdeckt)
Can thoonen dat haer cracht in ſijn Pinceelen ſteckt.
Seer ordonnanti-rijck in groot en cleyne ſtucken
In't t'conterfeyten meeſt, weet t'leven uyt te drucken
Daer ſijn ghebooorte plaets wel vry op roemen mach
Want t'gen ons *Ianſſens* weet te brenghen voor den dach
Is vol van gheeſt en luſt, jae als het eyghen leven
Soo veel als t'leven ſelfs can van haer ſelven gheven,
Als Vranck-rijck, Enghelandt, Italien Nederlant
Ghetuyghen moeten dat ſijn Conſt is vol verſtant.

CORNELIUS IANSSENS

Paintre tres excellent en grandes et petites ordonances: mais une lustre de pörtraicts avecq un admirable entendement. la ville d'Amstelredam at le bonheur de iouir de sa perſone. il a demeure long temps en Angleterre, ou il a faict pluſieurs belles et admirables pïeces, pour le Roij et pluſieurs autres grandes ſeigneurs.

Corn. Ianſſens pinxit. *Coenr. Waumans ſculp.* *Io. Meyſſens excr.*

IACQUES D'ARTOIS

Schilder van Bruſſel, in't jaer 1613.

HOe praelt de Schilder-conſt op't puyck van al de ſtucken
Die ons *d'Artois* weet naer het leven uyt te drucken
Daer wel een Kenders oogh van bijts op loeren mach
Om al de ſeldſaemheyt die hy brenght voor den dach.
T'is reden dat den gheeſt van *Muſa* wordt ghedreven
Om ſulcken Conſtenaer een hoogher lof te gheven
Die wonder fraey bemaelt, de boſſchen, wey, en veldt
Het gen men *Landtſchap* noempt, ſeer aerdich net gheſtelt.
Den eerſten van ons eeuw in wijt ghetackte boomen
Daer niemant hem ſoo naer in't leven can ghecomen,
Die ſijn Pinceelen ſoo bejevert met verſtant
Dat hy den eerſten is in Landtſchap en Warant:
Sijn cloecke handelingh haer nievers en laet belghen
Als ſy haer jeughdich loof van al de ſwacke telghen
Laet glijen naer de aert, en ſwierich climmen op
Iae dringht haer groene cruyn om hoogh naer t'hemels top.
T'aſurich veer verſchiet deyſt ſchier uyt 's menſchen ooghen
Die ſich ſteirſichtich wil naer ſijn ſchildrijen pooghen.
De loſsicheyt die hy oock in't gheboompt ghebruyckt
Is ſwirich ront, en los, om hooch niet toegheluyckt.
Seer wel op ſijnen dach, beſchorſt en fraey ghedommelt
Becnockelt en bemoſt, en lieffelijck door-ſchommelt,
Beplaeſtert en beveylt, ſeer aerdich uyt ghewerckt
Den voorgront hert ghediept, die al de Conſt verſterckt.
En *Phœbus* ſtralen licht is rontom licht en lackich
Een blou-lijvighe locht, de wolcken purperachtich
Die inden vroeghtijt ſchiet uyt ſijnen heeten vaeck
En gunt de ooghen van de menſchen hun vermaeck.

IACQVES D'ARTHOIS,
Nasquit en Bruxelles l'an 1613. ou il tien sa residence, ses païsages en grande et petite forme sont tenuz entre les plus plaisans de Flandres.

Ioan. Meyssens pinxit et excud. *Petr. de Iode sculpsit*

Soo als oock inde Conſt is (van *d'Artois*) te vinden
In ſijn ghelooft gheboompt van eyck oft hooghe linden
Daer t'helle Sonnen-licht van alle cant op daelt
En d'ongheboomde vlack, van ſijn *Pictuer* beſtraelt.
Daer *Pan* hem ſpieg'len gaet in *Thetis* water-cruycken
En waer dat *Ceres* oock haer terff ghewas doet ſtuycken.
De beeckxkens wel beliſt en liefelijck becruyt
Vol aenghenaemen geur door menich ſomer ſpruyt,
De aert heel bloemen rijck, en fraey in haer verſchieten
Al wat *d'Artois* bemaelt doet groote vreught ghenieten
D'welck alles ſoo biſaert ghetoetſt wort van Pinceel
En gheeſtich af-ghebelt op doeck oft plat panneel
Al waer hy op ghevoet in boſſchen oft in canten
Niet beter ſou Natuer daer in het leven planten.
Want t'weſen en den aert oft naeſte eyghentheyt
Van t'leven, in ſijn Conſt op t'hoochſt verborghen leyt
Iae alles ſtaet ſoo ſoet oft t'waer het tweede leven
Soo wel gheordonneert en naer de Conſt verdreven,
Dat hy in't Princen Hoff de grootſte eer ontfanght
Om dat ſoo menich Heer naer ſijn Pinceel verlanght.
Sijn dreven van gheboompt en crom-draeyende weghen
Daer ſich een Dorp verthoont veer uyt t'gheſicht gheleghen
Sijn ackers, vruchtbaer velt, landou, en t'dichte bos
Al wat *d'Artois* ſtets maeckt het werckt al even los
Sijn eſmaraldich groen, ſaphirich, ſoet en deughdich
Beſchaempt ſchier den Natuer, ſoo aenghenaem en jeughdich
Staet al het gen' hy doet, dat *Momus* noyt vint ſtoff
Om eens door haet en nijdt te krencken 's Meeſters loff.
Hier ſietmen *Celadon* by ſijn ghewolde ſchapen
Daer ſietmen *Coridon* by *Amarillis* ſlapen
Hier wort het landt gheploeght ontrent een Boers ghehucht
Daer maeytmen t'coren aff en alderhande vrucht

Hier blaeſtmen op de jacht de tromp oft jaghers horen
Daer ſietmen windt en brack t'hert en conijn naer ſporen
D'een Herderken daer ſit op ſijne fluyt en ſpeelt
Ontrent ſijn geyten koey, daer ſijn Meeſters op queelt
Hier gaet een boerſe Meyt die t'pijps gheruys naer luyſtert
En drijft haer vee naer huys om dat de Son verduyſtert.
Vol ſchoone vindinghen iſt al wat hy bemaelt
Soo dat *d'Artois* daer in de grootſte eer behaelt,
Om al den blijden aert die ſijn Pinceele trecken
Seer gheeſtich weten in de Schilder-conſt t'ontdecken
Die noyt vergaen en ſal uyt t'menſchelijck ghedacht
Soo lanck ſijn vrije Conſt behoudt haer levens cracht
Sulckx dat hy leven ſal naer t'ſterven langhe eeuwen
Om dat de Faem altijt ſal ſijnen loff uyt ſchreeuwen
Leeft dan op dat ghy leeft en u hier naer verheught
Niet door het 's werelts eer maer door een ſuyver deught.

SALVATOR ROSE

Schilder van Florentien in Batalien ende Landtſchap.

SOo ſeer verliefelijckt *Salvators* Lantſchap, als
Sijn crijghs gevecht verſchrickt, t'gen' ſchijnt door Conſt te leven,
Ia niet als ſchroom en vrees can dringhen op den hals
Soo aerdich ſtaet den crijgh in ſijn ſchildry ghedreven.
Die t'nijdich harrenas van *Mars* ſoo blincken doet
In't vechtende ghewoel van ſijne Oorelogheu,
Daer jeders korſſelheyt ghethoont wort heel verwoet,
En niet als vlam en vier wort t'alle cant gheſpoghen.
Dit ſietmen altemael als in een ſpieghel-glas
Verſchijnen op den doeck door *Roſas* edel trecken
Hoe't inden crijgh al gaet en hoe't oock eertijts was
Dat weet ſijn cloeck Pinceel ons aerdich te ontdecken.

DE COLONNEN

Ghebroeders in Italien.

EEn ront verheven glas, van cleyn begrijp nochtans
Heeft ſomwijl groote cracht, als jemant ſich wil pooghen
Om eens de vreemde deught van haeren lichten glans
Met een verwonderingh van by te gaen beooghen.
Die ſiet daer in ſijn belt als *Goliats* Poſtuer
Oft dobbel reuſen hooft, ſeer cluchtich t'achterhalen:
T'gen' door ſijn rondicheyt en oorſpronck van natuer
Can boven t'leven veer ſtets alle dinck afmalen.
Maer t'gen' noch vremder ſchijnt in 's menſchen oogh-ghemerck
(Als dickwils door de Conſt ghethoont wordt met Pinceelen)
Dat is een Perſpectiff oft ghepileerde Kerck,
Die ſchijnen uren veer, en t'ſijn al maer panneelen.
Het glas gheeft luyſter door ſijn helle claericheyt,
D'welck niet gemaeckt en wort van eenich menſchen handen:
Pictura die de oogh (als ſchijnt) ſoo veer verleyt
Die wort ons voorts ghebrocht van Schilders fraey verſtanden.
Als *de Colonnen* die in d'eelheyt der ſchildry
In Conſten oft vernuft malcand'ren niet en wijcken,
In Perſpectiven, oft in ander metſelry
Maer doen hun eel *Pictuer* met t'leven wel ghelijcken.
Sulckx datter niet en wort ghebouwen ſoo galant:
Van Hoven, Salen, oft Gaeldrijen, en Palleyſen
Het ſtaet in hunne Conſt als t'leven ſoo plaiſant
Soo g'lijck hy ſien can die eens wilt naer Roomen reyſen.

IAN BENEDETTI CASTILION

Schilder van Genua, soo in Figuren, Landtschap als in Beesten.

Die tot d'eel Schilder-const in sonder sijn gheneghen
En willen als in schael haer krachten overweghen
Tot voord'ringh van haer deught: en moeten d'oogh maer slaen
Op *Castilions* schildry, soo sy de Const verstaen.
Want al t'gen' *Roomen* can voor seld'saem ons bethoonen
In haer Const-camer (daer *Picturas* Vooghden woonen
(Als voedster van t'Pinceel, en woonplaets vande Faem)
Waer sonder luyster soo daer by ontbrack den Naem
Van *Benedetti*, die het leven naer can maelen
En al het levens aert uyt doode verwen haelen,
Die met een grooten lust, al wat verborghen is
In't wesen van Natuer oft haer ghesteltenis,
Can brenghen aen den dach en met Pinceel bewijsen:
Waer uyt men daeghelijckx Natuer schier siet verrijsen:
Sijn eer is sonder eyndt, ontelbaer, onbepaelt,
Door al de groote Faem en lof die hy behaelt.

HOSCOF

Schilder van Duyts-Landt.

Die *Hoscofs* rijcke Kunst wilt sien in sijn schildry
Moet wel met scherp vernuft op haere Eelheyt letten,
Een Const die uytbelt veel stilstaende snaeckery:
Waer op men can den lust, verstant en sinnen wetten.
Midts den Natuer schier wort van *Hoscof* overtreft
Waer op het Duytse-landt wel roemen mach veel jaeren
Soo langh de oli-verf *Picturas* cracht verheft
En can haer door de Const als t'leven openbaeren.

PEETER VAN LINT

Schilder van Antwerpen, geboren Anno 1609.

SOo noch in deſe eeuw *Candaules* waer in't leven
Hy ſou (dat is ghewis) meer gout gheſlaghen gelt
Voor een ſchildry uyt jonſt aen deſen Meeſter gheven
Als hy oyt heeft ghedaen voor t'cloeck *Bularchi* belt.
Het gen' hy teghen t'gout in ſchalen op ded' weghen
En ſchonck t'gewicht van t'gout voor t'ſtuck gelijck het woegh:
Soo was des Coninckx jonſt tot Conſtenaers gheneghen
Dat hy meer liefde tot de Conſt als rijckdom droegh.
Doch waerom niet, want ſchoon het gout is dier om crijghen
Noch dierder is de Conſt om haer verheven cracht
Sy doet den ſtouten roem der Goudt-vergaders ſwijghen
Want t'gene gout is weert, wort boven t'gout gheacht.
Des' edel Conſt en moet op geen Nacht-dieven paſſen
Midts ſy onſichtbaer is by die haer ſchatten heeft
Die niemant als de doodt alleen en can verraſſen
Soo langh ſy inden menſch in volle vrijheyt leeft.
Van *Lindt* die wert bemint in d'jtaliaenſche Landen
Daer hy was op den throon van d'eel *Pictuer* gheraeckt
Maer ſijne Faem ſoo t'ſcheen, die wou noch verder ſtranden
Op dat de werelt door ſijn eer ſou ſijn volmaeckt.
T'Conſt-gierich Nederlandt heeft hem van daer ghetrocken
Om met de vruchten van ſijn diepe wetentheyt
De gir'ghe Conſtenaers tot ſijn Pinceel te locken
Daer niet (door haere cracht) als t'leven in en leyt.
Die menich Kerck, Autaer oft Hoven can vercieren
Door haere aerdicheyt en wetenſchap alleen
Door den verholen gheeſt en levens fraey manieren
Die in van *Lints* vernuft te ſaemen ſijn by een.

PIERRE VAN LINT.

Trauaille en grand et en petit aux pourtraitures, en Hiſtoires tant ſpirituelles que profanes. Il a ſerui de Peintre au Cardinal Geuaſius, Doÿen, et Eueſque d'Oſtie, par l'eſpace de ſept ans, comme auſsÿ a d'aultres grands Seigneurs. Il peinct a l'huile et a la détrempe, ſelon qu'il a faict en la Chapelle de Sainte Croix en l'Egliſe de la Madona del Popolo a Rome. Il at auſsÿ fait trois tables d'autel a Oſtie. Il ſert a preſent de ſes pieces le Roÿ de Dannemarc. Il naquit l'an 1609. Commençea ſon ſtil l'an 1619. en Anuers, lieu de ſa naiſsance, ou il reſide a preſent.

P. Van Lint pinx. *P. de Iode ſculpſit.* *Ioannes Meyſſens exc.*

DAVID RYCKAERT

Schilder van Antwerpen, gheboren Anno 1615.

OP Susters van *Parnas*; laet eens u stemmen klincken
In d'ooren vande Faem en in ons boesems sincken
Tot lof van *Rijckaerts* Const en sijnen rijcken aert,
Die hy ons met Pinceel seer gheestich openbaert,
Op dat sy wort bekent van die hun lusten setten
Op Teecken-const en verf, Pinceelen, en Paletten
En achten voor gheluck te sitten op den trap
Van d'eel *Picturas* jonst en diepe wetenschap.
Die *Rijckaerts* handelingh soo aerdich weet te volghen
Al oft hy uyt Natuer hun cracht had in gheswolghen:
Soo vrempt en onghemeyn staet t'werck van sijn Pinceel
Het gen sy ons verthoont op doecken oft panneel.
Vol ordonnantien en vast ghestelde trecken
Die seldsaemheyt ghenoch in sijn schildry ontdecken,
Midts t'rechtsnoer van t'vernuft daer in verborghen is
Door haeren cloecken aert en fraey ghesteltenis.
T'gen' jeders gheest verweckt en can t'verstant verlichten
Als jemant dese Const met smaeck eens gaet besichten
Die oock belijden moet, tot alle Haters spijt:
Dat daer in schuylt den gheest van overvloedicheyt.
Die nimmermeer beswaert t'ghemoet van jemants sinnen
Door al den nieuwen aert die daer stets schuylt van binnen
Want schoon men vyftich jaer des' Const gheploghen had
Soo vintmen daeghelijckx daer in een nieuwen schat.
T'is met des' Const ghestelt als met *Medeas* saecken
Oft haere toovery, die *Grijsaerts* jonck cost maecken
In haeren pot op t'vier, wast beest oft ouden mensch
Sy stackse af de keel en werden jongh naer wensch.

Ovid. lib. 7.

Soo

DAVID RYCKAERT

Prit sa naissance en Anūers lan 1613 il at apris cher son pere daūid Ryckaert est grand maistre en petites figūres, principalement en escūries et semblable edifices certes illūstre aux ordonūnces rūstiqūes, ainsi qūe son Altesse Impreriale L'Archidūc Leopold, L'e troūue ses pieces dignes de son cabinet comme aūsi aūtres Princes mais il est sur toūts aūtres excellent en peintūre de la lūmiere de chandelle.

Daūid Ryckart pinxit. Frederick Beuttats sculpsit. Ie Meyssens excudit.

Soo gaeghet met *Pictuer* in haere Conſt ſchildrijen
Als met *Medeas* pot en al haer tooverijen,
Want ſchoon een Schilders hant door ouderdom wort ſtijf
Soo brenght hem deſe Conſt een jongher hert in't lijf.
Een jongher ſiel (ſoo t'ſchijnt) die wort in hem gheboren
Als hem een nieuwe Conſt met luſten compt te voren,
Waer uyt hy nieuwen aert van handelingh can ſien
Soo alſmen menichmael en dickwils ſiet gheſchien.
Soo alſmen in het werck van *Rijckaert* can bemercken
Hoe eel en rijckelijck dat ſtaen ſijn trotſe wercken,
Waer in te vinden is de Keeſt van alle Conſt
Die weerdich is met eer en hooghen lof bejonſt.
Siet eens hoe hy Natuer van alderley ghewaſſen
En alle keucken goet op ſijn Pinceel doet paſſen
En in hun ſtil gheheym des levens aert bethoont
Sulckx dat den gheeſt is weert met louwer-groen becroont.
Laet roepen eens by een *Pictuers* ghevoeghde ſtemmen
Om den bevroſen gheeſt en ſteeghen wil te temmen
Van *Momus*, die daer in altijt te vinden ſchijnt
Tot *Rijckaerts* achterdeel jet dat ſijn roem verclijnt,
Ter wijlen geen Figuer van hem wort afghemalen
Oft ſy en is begaeft met tweede levens ſtraelen,
Met de volmaecktheyt die Natura gheven can
Soo als de daet bewijſt en gheeft daer reden van.
Noch een beſonderheyt moet ick in't licht hier brenghen
En met ſijn ander Conſt in des' ghedichten menghen,
Dat is het vrempt ghewoel van alle ſnaeckery
Die hy ſeer aerdich weet te thoonen in ſchildry.
Dat is t'wanſchapen ſpoock des afgronts wree gheſichten
T'gen' quelden *Sint Anthoon*, met helſe wederlichten
Vol furi, vier en vlam, vol vreeſelijck ghedruys
T'gen ſomwijl ſijne deught ded' vluchten door het Cruys.

Voorts ander toovery en vremde aventüren,
Weet ſijne wetenſchap ſoo conſtich uyt te vueren,
Dat niet van hem en compt, oft t'heeft beſonder deught
En t'levens crachten in tot leeringh vande jeught.
Die niet en is vernoeght om ſelfs des' Conſt te pleghen
Maer is oock boven al tot d'eel Pinceel gheneghen
Van ander Meeſters die hy heeft in overvloet,
Waer op hy ſomtijts ſcherpt ſijn luſten en ghemoet.
Daer hy de ſchatten van ſijn rijck-begaefde ſinnen
Tot cierſel van ſijn Faem, een hooghen naem doet winnen,
Want noyt en brenght hy in het licht een conſtich belt
De gaven van den gheeſt die ſijnder ingheſtelt.

MONSIEUR HANS, BERNAR, EN PATEL

Schilders van Parijs.

DE edel ſuyverheyt der wonderbaer ſchildry
Die *Hans* en *Bernar* door de vry Pinceel bethoonen
Met lijm oft water-verf ghenoempt verlichtery
En is met t'fijnſte gout oft ſilver niet te loonen
Soo aenghenaem en los doen ſy hun Conſten ſtaen.
Patel daer by in't groot ſoo Lantſchap als Figuren
Met oli-verf ghemenght, die nimmer uyt en gaen
En veele eeuwen lanck ſchier onverganck'lijck dueren,
Gheeft aende Faem ſoo veel materi ofte ſtoff
Om te verbreyden d'eer der France Conſtenaren
Dat ſy met haer trompet can qualijck al den loff
Der France Schilders hier ghenochſaem openbaren.

NICOLAES DE HELT STOCADE

Schilder van Nieumeghen, gheboren Anno 1614.

SEght *Muſa* met wat lof ſal ick de *Helt* begroeten
En met wat rijm-ghedicht wil ick ſijn Conſt verſoeten,
Gheeft my Poëſy pen op dat ick die beſtier
En ſchrijven mach ſijn eer op wit vergult papier.
Ter wijl de ſnelle Faem my compt ghedurich quellen
Om ſijnen weerden Naem naer reën in rijm te ſtellen
Die heeft van jonghs-af-aen met d'eel *Pictuer* verkeert
Die hem het innich mergh der Conſten heeft gheleert.
T'is waer dat *Mierevelt* was inde Conſt ervaren
Pourbus en ander meer van over langhe jaeren,
De *Helt* nochtans in't minſt hun handelingh niet wijckt
Soo als oock inder daet aen al ſijn wercken blijckt.
Italien, Vranckerijck, en noch meer ander Landen
Ghetuyghen dat hy is het licht van veel verſtanden,
Hooghvlieghende van gheeſt en ſchrander van ghemoet
Door al de wercken die ſijn cloecke handt al doet
Seer lieflijck in't Pinceel, heel aenghenaem en crachtich
In ſijn Figuren vaſt ſeer mals en pouſelachtich
Sulckx datter niet ontbreckt als 't leven en den aert
In alle d'eel Schildry die hy door Conſten baert.
Het moet wel edel ſijn, het gen' men ſiet beminnen
Van t'nieuſgirgh Vrouwen-volck, beſonder Coninginnen
Als naementlijck in't Hof van Vranckerijck wel ſchijnt,
Daer ſijne wetenſchap gheacht wort ſonder eynt,
Wat wilt de jonſt al meer aen ſulcken gheeſten ſchencken
Om hun ontſterf'lijckheyt veel jaeren te ghedencken
Soo als de *Helt* begint te crijghen door ſijn Conſt
Die Faem en rijckdom crijght en boven al de jonſt.

CAREL

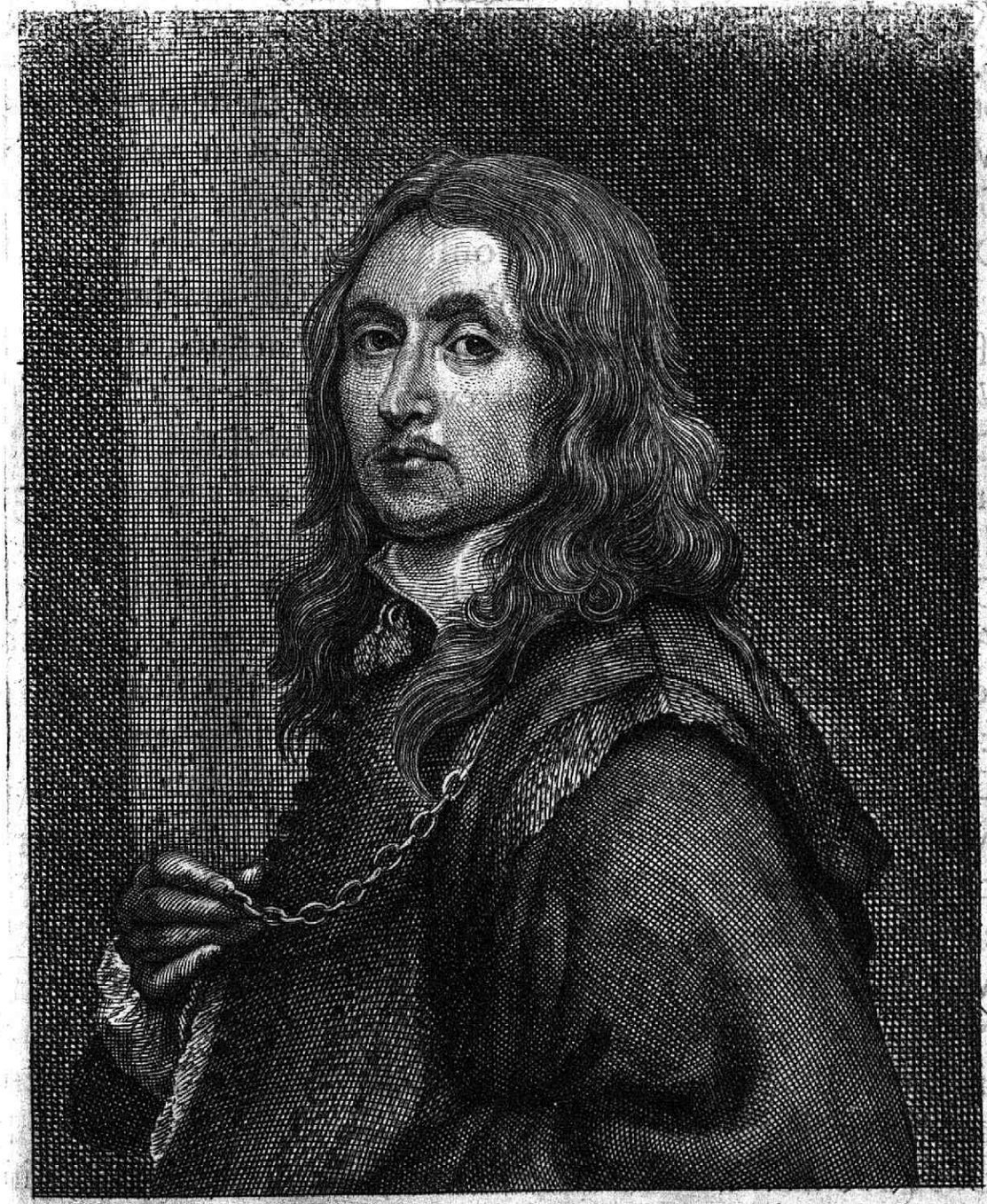

GONZALO COQVES.

Né en Anuers, lan 1618. at apriz ſon Art Ceez le Vieur Dauid Rÿckaert ſon beau Pere, ou il a tellement auanee ſon eſtude que le Roij d Angleterre C'at Emploije pour auoir de ſes pieces. le duc de Brandenborg ſen delectoit fort et le prince Dorange en faiſoit grand Cas; ſes ordonances ſont excellentes, et ſes pourtraicts en petit, admirables,

gonzalo Coques pinxit. *paulus pontius ſchulpſit* *Ioannes meijſſens excud*

CAREL VAN MANDER

Konſtich Figuer-Schilder van Hollandt, in't groot en cleyn.

JSt wonder dat het Rijck van t'ſtrijtbaer Denemercken
Vindt groot behaghen in de hooch verheven wercken
Gheſproten uyt t'Pinceel van *Manders* kloeck ghemoedt
Die is van jonghs af in de Konſten op-ghevoedt.
Ter wijl ſijn Vader was de gen' die meeſt de krachten
Heeft van *Pictuer* ghekent en ſchier al de gheſlachten
Van haere afcomſt ſoo beſchreven en verbreyt,
Dat daer door wert ghevat *Picturas* eyghenheyt.
Daer ſijn cloeck *Schilderboeck* af gheeft een waer ghetuyghen
Midts onſe Conſtenaers daer uyt veel leeringh ſuyghen
Die ſoo wel met de pen, des' Konſt heeft onderſocht
Als hy met d'eel Pinceel haer deught ten voorſchijn brocht.
Bekent de wereldt door, ſulckx dat hy naer het ſterven
Liet aende Faem ſijn eer en weerden naem beerven,
Daer niet alleen den boeck en is de proeve van
Maer t'blijckt oock inden Son' die t'ſelve thoonen kan,
Door ſijne wetenſchap en cloeckheyt der Pinſeelen
Waer in men daeghelijckx van *Manders* gheeſt ſiet ſpelen.
Van *Mander* hout den naem van ſijnen Vader ſtaen
N'en naem die door de Konſt oft pen noyt ſal vergaen.
N'en naem die ſoo t'gheſlacht der Schilders can verſtercken
(Om dat de Faem en d'Eer ſijn *Manders* bolle-wercken,)
Dat (ſoo lanck als de Conſt van jemandt wordt bemindt)
Van *Mander* weſen ſal *Picturas* beſten vrindt.
Daer *Denemarck* op roempt, beſonder *Coppenhaghen*
Al waer men noyt en ſiet de oeffeningh vertraghen,
Die *Mander* in het Hof des Coninckx daer hanteert
En wort om ſijne Conſt als eenen Prins gheeert.

Een

Een Conſt die t'leven ſchijnt in haere eel figuren
Te brenghen op panneel, en ſchijnen hun te rueren
Soo vremt gheordonneert en wonder uytghebelt
Staet al het gen is in van *Manders* werck gheſtelt.

DOMINIQUIN

Schilder van Boloignien.

HIer ſien ick weer een gheeſt op Faems vergulden waeghen
Met lauwer groen omringht en daer een croon van dragen,
Jae rent de werelt door tot daer de Son op gaet
Om dat ſchier over al ſijn Conſt verheven ſtaet.
Een Conſt die uyt t'Pinceel met wijsheyt is gheſproten
En wort van d'eeuwicheyt met *Hebes* dau begoten
Die op gheen *Nijdt* en paſt, die haer can doen vergaen
Soo lanck haer compt te hulp de dochter vande Swaen.
Dat is de ſneghe pen (in't ſchrijven wel ervaren)
Die d'eel *Pictura* can doen leven duyſent jaeren
Waer door het comſtich eeuw veel dienſt en vruchtbaerheyt
Sal vinden in het werck t'gen hier de pen verbreyt.
Dat is de Schilder-conſt vol meeſterlijcke trecken
Die ons *Dominiquin* can weſentlijck ontdecken
En maelen aerdich af, vol gheeſt en levens aert,
Net, ſeldſaem, cloeck en mals, als Faem ons openbaert.
Al watter wort ghebouwt het moet al eens verdueren
Hoe ſtercken ſtadt oft veſt, Caſteelen, tor'ns oft mueren
Maer t'gen de eel Pinceel treckt uyt een wijs verſtant
Blijft inder eeuwicheyt in het ghedacht gheplant.

GONZALO COQUES

Schilder van Antwerpen, geboren Anno 1618.

WAt wilt de ruchtbaer Faem soo op *Apelles* roemen
En hem alleen den Prins van alle Schilders noemen,
Die sijn Benijders had verraden door sijn Const
Jn hun afwesentheyt, en creegh des Keysers jonst.
Jae schoon een rouwen doeck cost Coninghen verlocken
Als die *Protogenes* een weynich had betrocken,
En wert veel meer gheacht als al den rijcken schat
Die *Cæsar* in sijn Hof by een vergadert hadt.
Soo dunckt my dat naer recht en vast ghegronde reden
Des oude Schilders roem wordt in des' eeuw vertreden
Door ander handelingh die ons *Gonsael* bethoont
Waer in een nieuw fatsoen van hoogher gheesten woont.
Laet Enghelandt al vry op haeren *Holbeen* stouffen
En Neerlandt op van *Dyck* die t'al schijnt t'overpouffen
Soo als t'warachtich is in't groot, maer in het cleen
Daer in behoudt *Gonsael* den hoochsten lof alleen.
Daer al den stouten toets van *Dyck* is in te mercken
Jae *Holbeens* suyverheyt, en *Rubbens* vaste wercken
Vol vremde vindinghen en schoon ghesteltenis
Soo dat het leven schier daer in verborghen is:
D'Aenschouwer is verbaest als hy *Gonsaels* pourtretten
Siet brenghen voor den dach en hem voor ooghen setten
Om al de malsicheyt den cloeck en losse aert
Die sijn Pinceel daer in soo fraey als t'leven baert.
Den Hertoch *Leopold*, Don *Ian* en ander Heeren
Die in het Princen Hof met grooten staet verkeeren
Beminnen sijn schildry om haere edelheyt
Vol diep verholen Const die daer van binnen leyt.

Leest dit boeck folio 54. en 55.

T'Huys

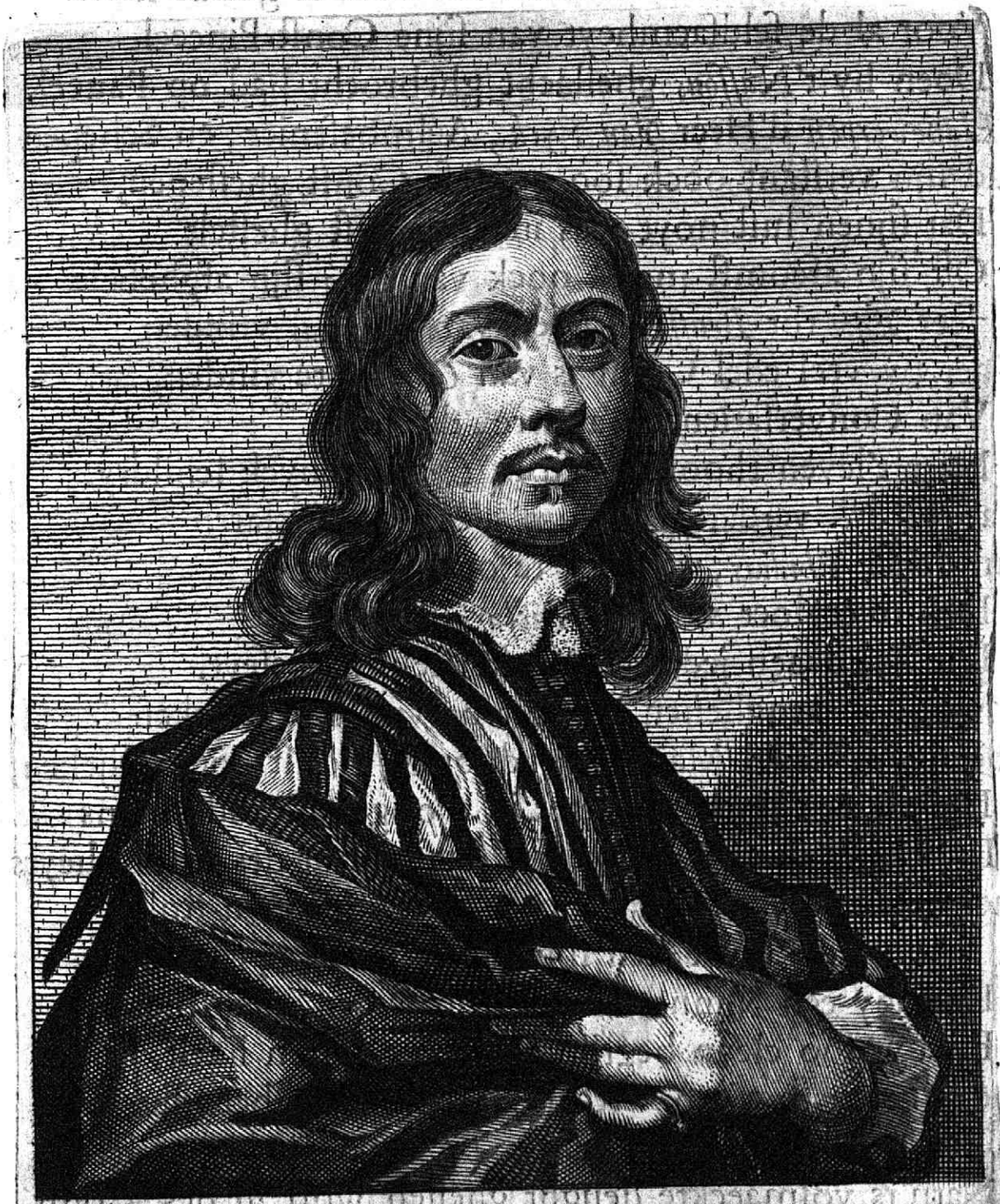

NICOLAS DE HELT STOCADE

Prit sa naissance a Nieumegen en l'an 1614, il a demeure quelque temps a Rome et a Venise et de la il est venu prendre sa residence en France ou il a faict des si belles œuvres qu'il at esté estime digne d'estre receu Peintre de Sa Maieste Tres-christiene

Nicolas de Helt Stocade pinxit. Petr. de Iode sculpsit. Io, Meyssens excudit.

T'Huys van *Oraignien* heeft dit oock wel gheweten
Als haeren Prins hem ſchonck een dobbel goude keten
Voor al de ſeldſaemheyt van ſijne Conſt-Pinceel
Doen hy t'*Naſſous* gheſlacht ghebrocht had op Paneel.
T'*Hantwerpen* d'Heer *van Eyck*, Aelmoeſenier, en Schepen
Had ſijn verſtant oock ſoo op deſe Conſt gheſlepen,
Dat ſijnen luſt noyt was in volle ruſt gheſtelt
Oft ſijn afcomſt moeſt oock van *Cocq* ſijn afghebelt.
D'Heer *Bax* tot *Bruſſelen* (een van *Picturas* vrinden
Waer by veel edel Conſt is van *Gonſael* te vinden,
Van Converſatien en andere, die hy
Naer t'leven thoonen can in *Cocques* puyck ſchildry.
Wat wil ick verder gaen; om d'eere te verclaren
Van deſen *Phidias*, en oock te openbaren
Den overvloet van ſijn *Picturas* edelheyt
Die Faem aen jeder een onſterffelijck toeſeyt.
Jſt wonder! aengheſien hy met de verf laet blijcken
Hoe menich edel Maeght hy door de Conſt doet g'lijcken,
Die als een leydt-ſter ſtaet in d'ooghen vande mans
En ſchijnt door Conſt te ſijn de ſchoont des ſchoonheyts glans,
Daer ſich in ſpieg'len can den dert'len Minnen-ſtoker
En ſchijnt daer in te ſien ſijn pijlen, boogh, en koker
Daer hy een Minnaerts hert ſomwijlen med' beſtraelt
En uyt ſoo cleyn begrijp al groote luſten haelt,
Door al den ſuyv'ren aert die daer in leyt ghecoffert
En wort door d'eel Pinceel op 't plat panneel gheoffert:
Natu'rs volmaeckte deught gheſien wort in des' Conſt
En wort daerom op 't hoochſt van Coninghen bejonſt.
Dat dan den Meeſter leeft, veel eeuwen naer het ſterven
Die meerder gheeſt vergaert als jemant goet can erven
Die door ſijn Conſt alleen ſich ſoo gheruchtbaer maeckt
Dat wie t'Pinceel bemint naer ſijn Schildrijen haeckt.

En waerom niet; ter wijl hy door ſijn wetentheden
Schijnt te beſielen al ſijn verf met bloet en ſeden,
Die nemen can de ſchets van jeders ſchoon ghelaet
Het gen ſoo weſentlijck ghelijck het leven ſtaet.
Sou dan de Faem hem niet een eeuwich luyſter geven?
Om altijt by den menſch te blijven in het leven?
De deur van ſijn verſtant ſal altijt open ſtaen
Dat is ſijn eel Pinceel die noyt en can vergaen.

CAVAILLER MASSIMO

Schilder van Napels in groote Figuren.

Wie iſſer die ſoo by Natura can vernaed'ren
En al haer crachten ſoo in eenen hoop vergad'ren
Als *Maßimo* die door ſijn ſwangher rijp vernuft
Al menich ſterck ghedacht van Schilders maeckt verſuft:
Om dat ſijn Conſt ſoo veel Lief-hebbers ſtaegh aenprickelt
Die in't aenlockſel van *Pictura* ſijn ghewickelt,
Beſonder als ſy maer hun ooghen eens en ſlaen
Op ſijn Figuren, daer veel Gheeſten ſtom voor ſtaen.

DE BRUYN

Schilder van Parijs.

ROeme-ruchtbaer Voeſterlingh van d'overſchoon *Pictuer*,
Die met u eel Pinceel verr' overtreft Natuer
(Soo t'ſchijnt) wanneer den menſch u Kunſt aenſchouwen mach
Door al de wonderheyt die ghy brenght voor den dach:
Beſonder in Figuer naer t'leven wel gheſtelt,
Want t'gen ons t'leven thoont dat ſietmen in u belt:
U Konſt gheen Konſt en wijckt oft vreeſt de belghſucht niet
Die teghen u opſtaet en wint niet als verdriet.

LUIS

LUIS PRIMO
Ghenoempt JENTIEL
Schilder van Bruſſel, gheboren Anno 1606.

Die naer den weerclanck hoort van Famas hel trompetten,
Sal vinden metter daet dat ſy het meeſte roempt
Op d'eelheyt vande verf, Pinceelen en paletten,
Daer ſulcken wonder Conſt en rijcken ſchat af coempt:
Die door haer weerdicheyt is t'puyck ſchier vander eerden
Waer op van over langh ſoo menich Prins verviel,
Om dat haer groote deught gaet buyten alle weerden,
Als *Primo* ons bethoont, door Conſt ghenoempt *Ientiel.*
Tot *Roomen* beſt bekent, daer hy wel dertich jaeren
Ghewoont heeft, en t'Pinceel ghehandelt naer den eys:
Daer ſich de wercken van ghenochſaem openbaren
Jn menich edel huys en t'Pauſelijck Paleys.
En waerom niet? ter wijl ſy vol vernuftheyt ſteken
En niet ghemeens en ſijn, maer over al verbreyt,
Jae moghen wel van bijts beooght ſijn en bekeken
Om hunnen levens aert en gheeſts jentilicheyt.
Soo in het cleyn als groot, beſonderlijck Figuren,
Al t'gen' ſijn cloeck verſtant ons afmaelt in het beldt
Can d'Over-weghers van *Picturs* Pinceel berueren
Om dat ſy niet en heeft oft t'wort daer in ghemelt.
Oft t'wort daer in gheſien, als U de daet can ſegghen
En blijcken doet met reën by d'al ghemeyne Faem:
Jn ſijn beſette verf is niet te wederlegghen,
Sulckx dat de Conſt ſich voeght naer den vercreghen Naem,
Den *Nijdt* moet haeren trots en booſen haet in ſwelghen
Die uyt een jeverſucht des Meeſters roem verfoyt,
Want ſijn *Ientiel* Pinceel haer nievers en laet belghen
Jae daeghelijckx noch meer in haer volmaecktheyt groyt.

Cluchtighe

Orbis Roma caput bellorum turbine quondam
Obruta cur fremuit? Martis amica fuit:
Ast ubi multiplicis sese dedit Artis alumnam,
Celsa Triumphatrix se super astra tulit.

Cluchtighe en Leerſame
Aenmerckinghe
Dienende tot een toemaetjen van deſen handel.

GHelijck den Natuer niet gerne altijt verplicht en blijft aen een en het ſelfde onderwerp / maer liever dooz veranderinghe haer ſomwijlen eens vermaeckt ende heirbat : ſoo iſt oock gheſtelt met de hanteringhe vande Schilder-conſt / die ghedurichlijck bp den menſch niet en can gheploghen wozden / ſonder de ſinnen ondertuſſchen te laeten ſwieren op het boozneмen van andere uptwerckinghen der Conſten. Het lichaem ſou walghen / waert dat het ſelve altijdt met eenderlep ſpijſe moeſt ghevoedt wozden / ſoo en can den menſch (die in eenich ampt van Conſt erbaren is) niet altijt inde ghedachten becommert zijn / ſonder ſijn ſinnen ondertuſſen eens te verweeren en te laeten vallen op eenich ander boozſtel / tot tijdt verdzijf ende vermaeck vanden gheeſt.

Die ſijnen ſtillen gheeſt ſtets met een dinghen voedt,
Bevoordert ſijn bedrijf niet als met ſwaeren moedt,
Ten ſy hy t'hert ghewent te buyghen naer den tijdt:
Dat 's ſomwijl wroet in't werck, en ſomtijts mal met vlijdt.
Met ſomtijts hier en daer eens wandelen te gaen
En naer den eyſch een clucht oft quackjen uyt te ſlaen.

Selden vrolijck is gheſont, | Corte mallicheydt is fraey,
Altijdt vrolijck t'lichaem wondt. | En te veel is dickwils ſchaey.

Aſſcavoir

Les plus courtes foillies, ſont touſiours les meilleurs.

En gheljck jemandt (die ſich oeffent in eenighe ſtudie / ſonder ſijnen gheeſt ſomtijts eens te vermaecken) lichtelijck de ſinnen ſou krencken / ſoo cannen bevinden dat de ghene die daegheljckx ſijn ſelven beneerſticht inde bzp Schilder-conſt / en tracht de epghenthept van het leven over al dooz het Pinceel te ontdecken / oock van noode heeft de veranderinghe: dat is het vermaeck ende tijdt verdzijf / die de ghedachten matighen / de begeerten temmen / ende den gheeſt tot alle dinghen bequaem maecken connen.

Die somtijts sijn vermaeck, en tijdt verdtijffs ghenuchten
Vindt inde spreucken van ghenoeghelijcke kluchten,
Versoet den arrebeydt en sterckt verstant en sin:
T'vermaeck de hersens laeft, en dringhter voedtsel in.

Non semper Arcum tendit Apollo.

Aenghesien dan dat de vermaeckelijckheyt somtijts nutticheyt en profijt baert voor den mensch / soo en hebbe ick gheen moyt oft arbeyt ontsien om by een te vergaderen de inwendighe overlegghinghen der werckende ghedachten ende uytwendighe spreucken / hanteringhen / en manieren / die veele subtijle gheesten der Const-Oeffenaers hebben uytghewerckt: waer in te speuren is eenen volmaeckten aert van wetenschap / voor de ghene die Weet-lievich ende Const-gierich sijn / d'welck niet te verwonderen en is / overmidts de grootste verstanden en diepsinnichste gheesten meer wetens weerdighe dinghen ten voorschijn brenghen als andere ongheoeffende en niet wetende menschen. Ende ter wijlen dat den gheest soo wel te speuren is in boetserijen en aerdighe cluchten te bedrijven / als in konstighe gheleertheyt oft wetenschap achter te laten / waer in te sien is eenen spieghel van vernuftheyt / en datmen soo wel (met des menschen ghebreken naer te boetsen) de deught can leeren als andersins / want eenen mensch siende sijn eyghen fouten in sulckdanighe manier aen een ander mistaen / sal de selve eer laeten / als sonder spieghel van een ander dierghelijcke ghebreken te beteren / dat oock beter is een ander t'zy cluchts ghewijs oft met straffen moet te berispen als (t'selve niet doende) den Even-naesten daer in te voeden. *Negligere cum poßis perturbare perversos nihil aliud est quam fovere. Caßiod. in Psalmis* 38. Soo wil ick dan eens voor ooghen stellen de vremde hanteringhen die sommighe Schilders tot hen vermaeck (in't berispen van de ghebreken huns naesten) verscheyde reysen hebben uytghewerckt / niet alleenlijck dienende om jemandt tot lagghen te verwecken / maer daer door de feylen (daer den mensch mede besmet is) te beteren. Dus dient voor het eerst hier voorghestelt (tot bewijs dat selden mensch sonder op gheblasen hooverdy ende ydel glorie oft sulck danich ghebreck) op dese wereldt te vinden is / besonder by die inde wellusten des wereltsche saecken verdroncken sijn / een aerdich deuntjen dat sekeren Schilder spelden / niet met woorden maer met de Pinceelen aen eenen hooveerdighen Jonghman / alswanneer hy van den Schilder vereyste gheschildert te hebben een stuck afbeldende de Justitie, want aenghesien (seyde hy) dat sijn Vader gheweest was het Hooft der Justitie, soo wilde hy de Justitie, op eenen grooten doeck uytghedruckt hebben naer sijn beste goetduncken en t'selve ghedaen sijnde / hem daer by in Figuer te stellen / tot bewijs dat hy ten respeckt van sijnen Vader oock vande Justitie eenen besonderen vriendt ende Liefhebber was. Den Schilder t'selve aennemende te doen maeckte op den voorseyden doeck (naer het vertreck vanden selven Jonghman) een dobbel galghe / sich inbeldende / ende twee oft dry dagen daer naer aenden Jonghman segghende dat hy de Justitie op gheen beter en kennelijcker manier en hadde connen afbelden als met dese

 dobbel

dobbel galghe / en den selven Jonghman seer toornich woordende / braeghden den Schilder op wat plaets hy nu gheliefde gheschildert te syn: waer door hy noch veel grammer en binnigher in thoren uytbarstende / bevondt syn hooverdy ghestraft te wesen. Alsoo daer gheen ander plaets en was op den doeck als geschildert te moeten staen onder de galghe.

De slaghen maecken wijs, en wat den mensch verseert
Met schade oft met schandt, hem goede lessen leert.

Quæ nocent sæpe docent, post mala prudentior.

Wanneer den Esel valt, en sich heeft wee ghedaen
Die sal de tweede reys wat beter leeren gaen.

Te docuit lapsus magis vt vestigia firmes
sic mala non raro causa fuere boni.

Wie hoogher climpt als t'hem betaemt,
Die valt wat leegher als hy raemt.

Een statighe Mevrouw binnen Parijs siende eenen Schilder besich / om te volmaecken een naeckte Venus die hy voor den Coninck van Vranckerijck in't werck hadde / en op alle de litmaeten en ghedaente vande Figuer rijpelijck ghelet hebbende begost daer over naer haer dunckens een oordeel te strijcken / seggende dat het stuck hadde een volcomen schoonheyt / doch dat sy daer in sach een cleyne fout die lichtelijck te verbeteren was / te weten dat den appel van d'een oogh volghens de ander wat te cleyn was / waer op den Meester met een vriendelijck wesen antwoorde en seyde aldus: Mevrouw sal ghelieven te weten waert saecken dat aen Eva de eerste vrouw des werelts den appel soo groot niet en had gheweest: wy en waren in dese slavernp niet ghelijck wy teghenwoordich syn: waer op wel past dese spreuck: *Nihil tam inimicum consilijs quam celeritas.*

Niet worter soo veracht en inden Raedt weerleyt
Als t'gene dat gheschiet met rappe haesticheyt.

Ex vitio alterius Sapiens emendat suum.

Den Wijsen seyt aldus: U selven wel bedenckt
En betert in U eerst, het gen' een ander krenckt.

Welcken Sin niet qualijck en ontlijckt dit ontleent Spaens Spreeck-woordt:
Ante que Cases Mira lo que hazes: Oft, eer ghy begint eerst wel versint,
Eer ghy jet seght eerst overleght, *Noveris quod amare velis.*

Die

Die op een anders feyl met ſcherpe ooghen let
Js met de ſelve feyl al menichmael beſmet.

Ne carpas alia vel ede tua. Id eſt: eyce primo trabem ex oculo tuo.

Die de ghebreken van een ander gaede ſlaet
Moet eerſt ſijn ſelven wel beſien wat hem miſtaet.

Soo oock den aert der Konſten kent
Eer ghy haer ſchoone deughden ſchent;

Straft te vozen u eyghen ſelven eer ghy een ander oozdeelt (Sirach. 18. 20.) Waer op CATS wel ſpzeckt:

Woegh jemandt maer ſijn eyghen ſchult,
Hy ſach noyt op ſijn buermans bult.

Op eenen anderen tijdt ſoo hoozden eenen Jtaliaenſchen Schilder (ſijnde inde Herberghe) ſijn Mede-gheſellen grooteliyckx claeghen over den Vaſten / den Eenen ſeyde dat hy den viſch niet wel en coſt verzaeghen / om dat hy van naturen phlematicq was / den Anderen dat den Paus den ſelven moeſt vertozten om dat hy te langh duerde om vleeſch te derven. En ſoo een jeghelijck het ſijn ſeyde om dat ſy s'avonts naer ouder ghewoonte met den op-ghetropten buyck niet en mochten te bedde gaen: gaf den voozſeyden jtaliaenſchen Schilder hun een aerdighe remedie ſegghende: dat ſy moeſten ſien gelt op wiſſel-bzieven te crijghen met ghelofte van de ſelve te Paeſſchen te voldoen als wanneer hun den Vaſten ſoo cozt ſou vallen om te moeten hun ghelofte quyten / dat ſy liever hadden dat den Vaſten al langher waer om niet te betaelen / waer over deſe gheeſtighe ſpzeucke haeren oozſpzonck heeft aldus: *Chi nuol la Quareſima corta, ſa debita di pagar a Paſqua*, dat is:

Wie eenen Vaſten ſoeckt die cort van daghen is
En moet van jemandt maer gelt op een wiſſel haelen:
Den vaſten ſal hem noch te cort ſijn, t'is ghewis,
Als hy ſijn ſchult belooft te Paeſſchen te betalen.

Als ſekeren Schilder beſich was om een oude joffzou te conterfeyten (die haer liet voozſtaen datſe jonck en ſchoon was / en ſoeckende den Schilder te beweghen om van hem in haer afbeldinghe gheſlateert te ſijn) ſeyde dat ſy over thien jaeren van eenen anderen Schilder noch eens uytghetrocken was/ maer dat den ſelven als doen haer ſoo gunſtich had gheweeſt van haer af te belden inde ghedaente van Juno die de opperſte Goddin des Hemels is. Waer op den Schilder als doen antwoozde dat hy haer noch gunſtigher wilde weſen en gheloofde haer te ſchilderen / en te doen ghelijcken aende Figuere van Jupiter die

die den eersten Godt is vanden Hemel. Komende in een vrouwen ghedaente by Pomona, is te bemercken dat Jupiter by Pomona quam inde ghedaente van een oude Coppelersse naer t'schrijven van Ovidius. *Sic ars deluditur arte.*

Die met laetdunckentheyt ten hooghsten sijn beseten
Bevintmen inder daet dat die het minste weten.

SENECA: *Nullum ingenium magnum sine mixtura dementiæ.*

Al maecken d'eerten groot gheraes
Die sijn besloten in een blaes
Soo vintmen niet als enckel windt
Als jemandt maer de blaes ontbindt.
Een ydel vat bompt aldermeest,
Aen t'roemen kentm' een dommen gheest
Die sich hooveerdicht achtmen geck
Want ydel waen is groot ghebreck,
Hoe ouder wiel, hoe meer het tiert
Hoe slimmer wijf, hoe meer gheciert.

Spes est melior de stulto quam de sapiente in oculis suis.

Een schoon maer hooverdighe Joffvrouw wordende gheconterfeyt van eenen Schilder (waer op hy verliefde/ doch te vergheefs/ midts dat sy sijn versoeck ontseyde en haer tot wederliefde niet en wilde voeghen) soo versocht sy vanden selven Schilder dat hy achter haer Conterfeytsel jet soude willen schilderen dat haer talent oft volmaeckte Natuer uytbelde/ ghelijck de Tronie bewees haer schoonheyt: den Schilder (die seer gheestich ende rijp van verstant was) om hem te wreken van sijn afgheslaghen jonst ende liefde schilderde haer tusschen twee Berghen te weten Etna ende den anderen Gaucasus, waer van den eenen ghedurich brandt ende den anderen altijt bevrosen is: seggende dat het een was den Natuer oft Talent van haer ooghen en het ander van haer herte.

Schoon dat de ooghen sijn de Leydtsmans vande min
Soo dringhter somtijts uyt het hert verkeerden sin.
Den lust begint in d'oogh, maer wort in't hert ghevoedt
Soo een van beyden mist, is liefde selden goet.

Ex aspectu nascitur amor, oculi in amore duces.

Aimer sans amour est amer.

Die

Die ſonder weder-liefde mindt
De Min niet als vol gal en vindt.

Cupidos pijlen ſijn elck van beſonder kracht
Waermed' hy menich menſch brenght onder ſijne macht.
Den eenen is ghemenght met luſt en vrolijck mal
Den anderen met vrees, met druck en ongheval,
Den eenen brenght den menſch de min met blijſchap aen,
Den anderen doet weer de liefde ſtrackx vergaen,
Den eenen is vol vreught, den anderen vol wee,
En ſcheyden menichmael des Minnaerts hop' in twee.

Nihil magis amorem incendit quam carendi metus.

De vrees van diemen mint, altijt te moeten derven
Verweckt de meeſte liefd' en t'hert by naer doet ſterven,
Den aengheboden dienſt is onweert en miſacht:
Sulckx dat de liefde is van vremden aert en cracht.

LA HIERE

Schilder van Parijs, in Figuren en Landtſchap.

HIer blindt-doeckt d'eel *Pictuer* (al die haer Conſt beſtrijen)
Met ſchaem-root, en s'ontdeckt hun botheyt altemael,
Midts ſonder kennis niemandt haeten mach ſchildrijen
Oft t'oordeel datmen gheeft, is vol van leughentael.
Want alſmen ſiet het werck van de *La Hiers* Pinceelen
Soo rijck van Conſt als gheeſt, om haere ſeldſaemheyt,
Soo ſchijnt dat haere kracht een jeders luſt ſal ſteelen
Die gheenen loon verwacht als de ontſterff'lijckheyt.

PEETER

PEETER TYSENS

Schilder van Antwerpen.

MAeckt *Tijſens* man noch menſch, waerom doet hy't ſoo blijcken?
Men ſeyt: thoont dat ghy ſijt oft ſijt ghelijck ghy thoont,
Neen, blijcken ſonder daet is dat de Schilders croont.
Dat beſt Natuer ghelijckt, dat moet ſchildry ontlijcken,
Schijn ſonder ſijn (beken ick) heetmen leughen, maer
Als het Pinceel ſoo lieght, dat ſeyt het meeſte waer.

M. B. Wie ghelijck Godt.

Antwoort vanden Autheur, op den ſelven trant.

Gaet *Tijſens* inde Son, hy doet ſijn ſchaduw' blijcken,
Een ſchaduw' die de cracht van't menſchen leven thoont
En ſijnen naem door Conſt met lof en eer becroont,
Die t'leven naeſt beſtaet en ſchijnt Natuer t'ontlijcken
Om dat een ydel ſchijn is ſonder lichaem, maer
De vruchten van Pinceel ſijn ſchijn, en ſegghen waer.

Als jemants gheeſt vervalt op't ſchild'ren van pourtret
Hoort over ſijne Conſt verſcheyden oordeel gheven,
Hoe aenghenaem en fraey, hoe ſuyver, cloeck en net
Dat ſy haer weſen draeght en thoont ghelijck het leven,
Soo weetmen noch al jet te ſegghen op het belt
By die het minſt verſtaen van haer verholentheden,
Want ſchoon het op ſijn maet en reghel is gheſtelt
Noch wort al even wel haer edelheyt beſtreden.
Het gen' *Pictuer* weerſtaet van *Tijſens* door de cracht
Des levens ſchoont die ſchuylt in ſijne verf-Pinceelen,
Waer van het bloedich vlees (ſoo t'ſchijnt) wort voorts gebracht
Soo gheeſtich weten ſy des levens aert te teelen.

Wat

Orbis Roma caput bellorum turbine quondam
Obruta cur fremuit? Martis amica fuit:

Ast ubi multiplicis sese dedit Artis alumnam,
Celsa Triumphatrix se super astra tulit.

Wat dienter meer gheſeyt, t'is *Tijſens* die bethoont
Dat niemant eenich eer aen ſijn Pinceel can weyg'ren
Jn wiens Conſt niet als beſielde verf en woont
Die haer weet boven cracht van't leven ſchier te ſteyg'ren,
Sulckx dat hy daeghelijckx d'onſterflijckheyt naer ſtreeft
Om in het levens boeck van Fama eens te comen,
Want t'gen' ſijn eel Pinceel maer eens ghetoetſt en heeft
Schijnt t'leven oft natuer te hebben aenghenomen.

LANFRANCK

Schilder van Parma.

ALs jemandt in ſijn tijt can lof en eer vercrijghen
Daer af en ſal de Faem oock naer de doodt niet ſwijghen,
Beſonder vande Conſt die jemandt achterlaet
Die alle wetenſchap des ampts te boven gaet.
Soo als daer wordt gheſien in d'edele ſchildrijen
Gheſchildert van *Lanfranck*, vol ſchoon Poeterijen,
En fraey Hiſtorien, ſeer cloeck en wel gheſtelt:
T'gen' menich pen beſchrijft thoont hier *Picturas* belt.

Aen-

Aenmerckinghe.

Cupiditas vnius oritur ex fine alterius: dit voortreffelijck spreeck-woordt als te weten: d'een begheerlijckheyt spruyt uyt het eynde van het ander, heeft mijn ghedachten (in't overlegghen en voorsoecken den grondt van Pictura) ghedurich soo becommert / dat het my onmoghelijck is gheweest met korte woorden oft redenen haeren glans uyt te drucken / aenghesien ick onderbonden heb dat ick als in eenen oneyndelijcken dool-hof gheraeckt was / ende dat het eynde van d'een begheerte ghedurich is gheweest het begin van eenen nieuwen lust ende wensch / dat is: soo menichmael ick meyn de uyterste volmaeckthept / edelhept / weerdichept / oudthept en verschepden aert van Pictura naer mijn best ghevoelen verbreyt te hebben soo ist dat de overvloedighe verstanden van nieuwe Leerlinghen en Constgirighe Oeffenaers door verscheyde vindinghen my soo aenlocken / dat het den Leser niet en sal doen verwonderen over de langhe omweghen die ick in mijn beschrijf aenwijs / hoe wel dat ick my niet bastant en kenne om alles te ontdecken t'ghene de vry Schilder-const inden boesem verborghen draeght. Ick heb hier voor in het eerste en dit teghenwoordich tweede voorwerpsel eenichsins aenghewesen den ouderdom ende edelheyt van Pictura, wijders oock hoe menighe Princen en Coninghen / jae heylighe Mannen de selve ghehanteert ende gheoeffent hebben / en voorts hoe hooch de Schilder-const in ouden tijdt gheacht is gheweest. Maer om oock eens voor oogben te stellen wat profijt datter uyt de schilderey tot behoudenis vande siel can ghetrocken worden / soo dient hier een ghedenckweerdich voorval ontdeckt / gheschiet aen een Florentinsche Dochter / die de wellusten des werelts en besonder de hooverdy soo ingheseghen hadde / dat sy heel daghen overbrocht om haer voor den spieghel te palleren ende op te cieren / dit eenen seker devoten Priester ghemerckt hebbende heeft haer maer eens verthoont het Beldt van onsen Salich-maecker in de Figure van *Ecce Homo*, d'welck doorwont ende seer beweeghelijck gheschildert was / sulcker dat sy van stonden aen daer door soo is beruert ghewoorden / dat sy als een tweede Magdalena haer selven heeft ghewassen in overvloedighe traenen van leedtwesen / en die te voren was een Slavin vanden duyvel / door de sonde / is ghewoorden eenen spieghel vande deught ende een uyt verkoren kindt van Godt / door het aenschouwen van een schildery. Soo en ist niet te verwonderen dat de Schilder-const vanden mensch bemint woordt / aenghemerckt sy sulcken en diergheliycke bekeeringhen inden mensch heeft voorts ghebracht. Godt selver den Opperssten Salichmaecker heeft dese nutte Const ten hoochsten bemindt / en is hem aenghenaem gheweest / gheliyck ick hier voor breeder hebbe bewesen. En heeft Hy aen Esechiel in sijn vierde Capittel niet belast / om sijn volck tot bekeeringh te roepen ende van het ongheluck dat boven haer hooft hongh te waerschouwen / dat hy op een Tichel-steen sou bewerpen de Stadt Jerusalem om alsoo een belegheringhe teghen haer te maecken en teghen haer sterckte te bouwen / op dat door soo danighe schrickelijcke afteeckeninghe de kinderen van Israel bevreest sijnde / haer tot Godt souden bekeeren / uyt welcke voorschreven gheschiedenissen te speuren is dat de schildrijen niet alleen en dienen

om Palleysen en Huysen mede te verfraeyen / maer oock om deughden mede te saeyen. Dese Const heeft sulcken kracht dat sy niet alleen nieusgirighe ende Const-lievende Gheesten en verlockt maer wel de grootste Sondaers / en Barbarise herten / jae onruerelijcke en steenrotsighe Tyrannen can beweghen / lichtveerdighe tonghen toomen / eyghen Opinie-volghers beschamen en bloetdorstighe oft wraeckgirighe menschen versoenen. Tot het eerste proefstuck / soo wil ick verhalen hoe dat in't jaer 1527. sekeren Schilder by naem Francisco Mazzoly, binnen de Stadt Roomen seer gherustelijck op den hoeck van een straet sat en schilderde / en sijn invallende ghedachten sonder verbaestheyt uytwerckte ter wijlen dat de Soldaten besich waren met de selve stadt te plunderen / te stroopen / te moorden ende te branden / jae in sulcken furie waren uytghelaten dat qualijck een onnoosel kindt vry was van hun tirannie te proeven / en comende als rasende Tijghers ontrent desen Schilder / en siende de wonder uytwerckinghe van sijn Const / hebben den selven het leven gheschoncken en vande doodt bevrijdt. Daer sachmen de Leeuwen herten veranderen in Schapen sachtmoedicheyt alleen door cracht van onse Pictura. Sekeren Schilder op Zee van Barbarische Roovers overweldight ende tot buydt van dese vyanden ghevallen zijnde / is voor een slaeff mede ghenomen / en in alle onghemack / pijn en miserie vele Maenden gheboyt en uytghehonghert gheseten hebbende heeft eens den Provost (die hem met meer andere slaven in bewaernis hiel) met een swerte kole op den muer gheconterfeyt en soo natuerelijck doen verghelijcken / dat den Barbaer niet anders en meynde oft het was toovery oft onmenschelijck doen / uyt dien datmen aldaer in die Landen van gheen Schilder-const en wist oft en sach: en t'selve aen de Meesters aenghedient sijnde / die t'selve oock ghesien hebbende / noch meer verwondert waeren / en niet sonder reden / *Cum ignorantia sit admirationis Mater*, Aenghesien de onwetentheyt de Moeder is van alle verwonderinghe. Soo ist ghebeurt dat hy door de selve Const sijn vrijheyt heeft ghecreghen naer dat hy veele Barbaren had uyt gheconterfeyt / die meynden dat hy meer eenen Godt als eenen mensch om sijn Conste was. Als den Coninck Demetrius de stadt Rhodes beleghert hadde / om dat de Rhodianen met sijn vyanden in verbonde waren en om meer andere verraders stucken die sy hem bewesen hadden / had voor hem ghenomen de selve stadt te sweert en te vier te doen vernielen / maer alsoo den vyandt van hem versocht (eer hy sijnen thoren op hem sou laeten uyt bersten) dat den Coninck voor den onderganck van Rhodes sou willen eerst uyt de stadt laten voeren en bevrijden een schoon schildry die Protogenes gheschildert en noch niet volmaeckt en hadde / welcke schildry Demetrius ghesien hebbende / wert tot de Const soo seer ontsteken / ende tot sulcken bermhertichеyt beweeght dat hy de Stadt heeft verlaten ende sijn vyanden vrijdom ghegheven. Een mottich en onbelompen man sijnde ghetrouwt met een mismaeckte en leepoogige Vrou-persoon als saus naer het kommeken oft scheel naer het potteken / verweckten samen seer gheestighe en wel besneden jae uytnemende schoon kinderen / sulckx dat al de werelt verwondert was en qualijck en wilden ghelooven dat den man vader van soo aenghenamen en soet wesentlijcke kinderen kost wesen / met opinie ende vast ghevoelen dat de vrouw den man moest horens setten en haer bed laeten schenden van een ander / maer bevindende in hun huys een seer

aenghe-

aenghenaeme Figuer afbeldende een kindeken dat seer konstigh en lieffelijck gheſneden was / daer de vrou daegheliickx haer ooghen moest op slaen werdt ghelooft (tot toesluytinghe van veel clappende monden en tonghen) dat het weſen van hun ſchoon kinderen uyt het gheſicht van t'ſelve Beldt als een merckelijck teecken / haren aert ghenomen hadde. Van welcke gheſchiedenis den Edelen Heer Cats in ſijn wercken van het houwelijck / op rijm oock mentie maeckt. En voorwaer t'ſelve en is niet te verwonderen aenghesien al menichmael ghesien wordt dat ſwanghere vrouwen (hun ooghen maer eens met verſchrickinge op misſchapen / monſtreuſe / oft gheſtropicerde onvolmaeckte menſchen ſlaende) diergheliicke vruchten ſullen voorts vrenghen. Met welcke voorverhaelde gheſchiedenisſen is bewesen / dat de Schilder-conſt van vremden aert en gheſteltenis is / ſoo wel dienende om deught mede te leeren / als lichtveerdichepdt door te verwecken: waermede ick eens wil veranderen van begeerte / om te beſchrijven den lof en weerdt verdiende eer van onſen vernuftighen en verſtandighen David Teniers die door ſijn Conſt ende welſpreckenthept niet alleen van die de Conſt verſtaen oft ſelfs hanteren / om ſijnen grooten gheeſt en wordt verheven maer door de ghemeyne Faem ſoo vermaert ghemaeckt / dat haer gulden trompet is ghehoort by verſchepde Hertoghen en Princen / die hem hebben ghecoſen om te ſijn den Schilder van het Hof en boven dien ghegunt te weſen den Kamerdiender van haere Doorluchtighſte Hoocheden den Arts-Hertogh Leopoldus, ende Don Juan d'Auſtria &c. waerom ick niet en heb connen voorby gaen met de volghende Poeſie ſijnen Naem naer gheleghenthept en verdienſte van ſijn verſtant vreeder te ontdecken.

BORDON

Schilder van Parijs.

HEt vonnis vande Conſt moet daed'lijck t'werck uyt ſpreken
En t'werck bethoont de daedt van t'gen' men prijſen kan
De daedt ſchuylt inde proef, de proef can't vonnis breken
Wanneer de waerheyt is ghetuyghenis daer van.
Hier gheeft de waerheyt van de Conſt oprecht ghetuyghen
Die d'eel Pinſeel afmaelt van onſen gheeſt *Bordon*
Die al de gheeſten ſchier van heel *Parijs* doet buyghen
Daer hy de eer af is en't Vaar'landts Glori-ſon.

TENIERS

DAVID TENIERS

Schilder van Antwerpen, geboren Anno 1610.

JN't Landt *Beotien* (vol Berghen ende Bronnen,
Daer t'Monſter *Python* van *Apollo* werdt verwonnen)
De klaere Water-beeck *Caſtalia* ſtets vloeyt
Dicht aen *Parnaſſi* voet, daer *Pegaſus* op groeyt.
Een Beeck, ſoo wie daer uyt eens drinckt can nimmer ſterven
Maer eenen hooghen Naem ontſtervelijck beerven:
Als jemandt t'ſoete nat heeft van des' bron gheſmaeckt
Al waer hy doodt, ſy hem nochtans weer levend' maeckt.
Een edel Bron waer by de *Muſen* alle neghen,
Op't *Heliconſe* top haer vrije Conſten pleghen,
Als *Clio* die ons leert de mannelijcke deught
Melpom'ne t'treur-ghedicht, *Erato* d'aertſe vreught,
En de *Pieriſche Vrania* t'ghewemel
Van allen het gheſternt, en omloop vanden Hemel,
Polijmni en *Euterp'* de herp en luyts gheclanck
Calliope de reën, en *Thalia* den ſanck.
Daer elck een ſijne keel laet neghen-ſtemmich beven
En aen die Konſt bemint, haer Konſt ten beſten gheven,
Beſonder aen *Teniers*, die hunne woonplaets kent
En als *Apollo* van des' ſuſterlijcke bendt
Gheeert wordt en bemindt door cracht van ſijn Pinceelen,
Die al Naturas ſchoont afhandighen en ſteelen,
Die Landtſchap en Figuer ſeer gheeſtich wel gheſtelt
Verthoonen even net in elck beſonder beldt
Wijens gheeſt heeft dickwils uyt *Caſtali* Beeck ghedroncken
Waer uyt de Faem hem heeft d'onſterf'lijckheyt gheſchoncken
En ſijn Pinceelen in haer *Nectars* vloedt ghedopt
Die hebben d'eeuwicheyt oock van ſijn eer ontſtopt.

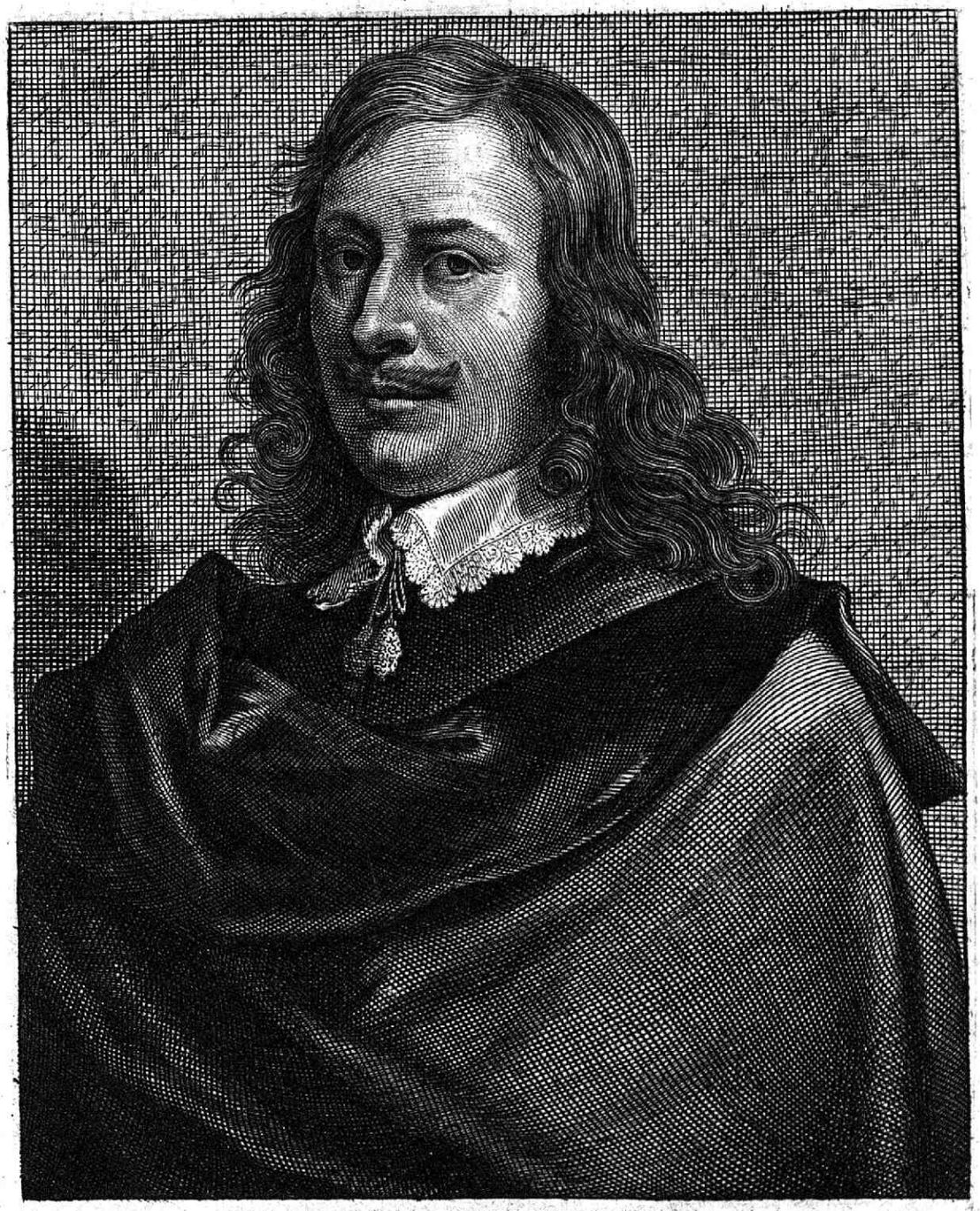

DAVID TENIERS

Un tres excellent peintre en petites figures et paijsages, il a faict des remarquables pieces tant pour le Roy d'Espaigne que pour autres Roys, de mesme pour l'Archi-duc Leopolde Guillaume, l'Evesque de Gand, et le Prince d'Orange Guillame et plusieurs autres Princes, Seigneurs, et Amateurs de l'art ont beaucoup de ses œuvres, il est ne d'Anvers l'an. 1610. ayant eu son pere pour maistre.

Dav. Teniers pinxit *Pet. de Iode sculpsit* *Io. Meyssens excudit.*

Om datmen in hun Kunſt en loffelijcke wercken
Sou eenen hooghen naem van eeuwicheyt bemercken,
Soo als *Teniers* bewijſt met een oprecht verſtandt
Jn al de ſtucken die ghemaeckt ſijn van ſijn handt,
Jſt Boerſche keucken goet, oft ander aperijen
Fruyt, Beeſten, oft gheſpoock van helſche raſernijen
Batali oft ghevecht, beſonder in het cleyn
Het werckt al even eel, en't ſtaet al even reyn.
Natuer en brenght niet voort dat aenghenaem mach weſen
Oft t'compt als t'leven uyt *Teniers* Pinceel ghereſen,
Sulckx datmen ſpreken ſal van ſijn ervarentheyt
Soo langh op *Helicon* den *Henxt* ſijn vleughels ſpreyt.
Sijn herdt-ſtelende Konſt can jeders luſt becoren
Om dat het leven ſchijnt in ſijne Konſt heirboren,
Want den volmaeckten gheeſt van d'edele *Pictuer*
Vloeyt als *Caſtali* Beeck in weſen en Natuer.
Die nimmer uyt en drooght, en noot en can verdwijnen
Soo lanck den gheeſt in Konſt ſal op des' aert verſchijnen:
En die haer achterhaelt en vatſe met den haer
Sal leven, ſchoon hy van de doodt doorſchoten waer,
Sal leven naer ſijn doodt op doeck, plaet, en panneelen,
Sal leven door de kracht alleen van ſijn Pinceelen.
De Kunſt is menichmael de oorſaeck vanden lof
Die jemandt crijghen can in eenich Coninckx Hof.
Die dickwils t'Ridderſchap en hoochſten throon van eeren
Beſitten ſal, om ſoo haer krachten te vermeeren
De krachten van *Pictuer* die hebben ſoo veel in
Dat ſy Beſitters ſijn van menich Koninckx ſin
Om ſoo in d'eeuwicheyt van Faem altijt te leven
T'gen' wetenſchap en Kunſt meeſt aende menſchen gheven
Soo als aen *David* blijckt, die om ſijn cloeck verſtant
Gheruchtbaer wordt ghemaeckt door t'heele *Nederlant*.

T'Pinceel weet ſijnen gheeſt, ſijn deught, en fraey manieren
Door de eerbiedicheyt ſeer loflijck te beſtieren
Die Camerdiender is van *Leopold'* ghemaeckt
En by *Don Ian* daer naer tot t'ſelve ampt gheraeckt.
Met dien doorluchten ſtaet is hy door s'Hertoghs jonſten
Seer mildelijck begaeft om ſijne deught en Konſten,
Jſt dat de Conſt eens mans ſoo grooten eer behaelt
Soo dient dan op *Pictuer* met open hert ghepraelt.
T'vernuft, Conſt ende deught, die quamen dan berennen
De baene vande Eer, om ſoo *Teniers* te kennen,
Die door welſprekentheyt des Haters tongh verſlijt
En met ſijn Conſt weerſtaet den Anghel vande *Nijdt*.
Sijn groote weerdicheyt ſal Faem al lanck ghedencken
Daer Princen ſelf aen hem den naem en lof af ſchencken,
Sulckx dat ick naer den eyſch my niet bequaem en ken
Om ſijnen lof ghenoch te ſchrijven met de pen,
Hoe wel dat ick het mergh van alle mijn ghedachten
Gheſtort heb op papier om ſijne Conſt te achten,
Om ſijn beroemde deught te brenghen aenden dach
Die ſoo veel in het Hof by Hertoghen vermach.
Het waer een dom verſtandt, een aenſicht ſonder ooghen
Een lichaem ſonder gheeſt die d'eer niet coſt ghedooghen
Die nu *Teniers* beſit die is *Picturas* vrindt
Die door ſijn wonder deught vry meerder eer verdient.
Die leven ſal ſoo lanck men vande Conſt ſal ſpreken
Die Belghſucht noyt en can door haet in ſtucken breken,
Oft gheenen ouderdom van tijt verſlijten can
Om dat de hofſche eer te lief heeft haeren man.
Al wat den Hemel weet van boven af te paelen
Oft t'gen' de Sonne mach beſchijnen met haer ſtraelen
Het moet al eens vergaen, t'is waer oock d'eel ſchildry,
Maer Fama hout den gheeſt van't ſterven altijt vry

Den cloecken gheeſt alleen in Conſten wel ervaren
Js Meeſter vanden tijdt, en leeft ontelbaer jaeren
Die nimmermeer en wijckt, oft door den tijdt en ſterft
Den gheeſt, daer 't al af compt, de eeuwicheyt beerft.

Hier uyt blijckt hoe lief talich / en vriendelijck de vry Pictura ſpelt inde ooghen van Coninghen en Prinçen / die niet alleen de conſtighe Meeſters oft Pinceel Hanteerders en vereieren met groote eer en onſterffelijcken lof / maer ſelver met een gheneynſaeme liefde en toegheneghen vrintſchap omhelſen / den gherucht-baren Conſtenaer Tiziaen werdt in ſijn leven ghegunt de hooghe ende edele eer van te weſen Cavailler del Habito door ſijn vermaerde wetenſchap van ſchilderen. Deſen David Teniers en is niet alleen Camerdiender van haer voorſchreven door-luchtighſte Hoocheden ghemaeckt / maer is in ſulcken aenſien by den Coninck van Spanien door ſijn vermaerde Conſt / dat ſijne Majeſteyt particulierlijck heeft doen maecken in ſijn Hof een gaelderij waer in hy tot contentement van ſijn gheſicht gheen ander Conſt en bewaert als alleen de ſchilderij van David Teniers, ſijne Conſt is aende Coningin van Sweden ſoo behaeghelijck ghevallen dat ſy hem heeft begift met een goude keten ende een goude madalie daer haer Conterfeytſel in ſtaet ghegoten / van ghelijck is hem vereert een goude keten ende madalie van ſijne Hoocheyt den Aerts-Hertoch Leopoldus, aenden welcken hy heeft toegheeyghent dien wijt vermaerden boeck / inhoudende over de vry hondert printen / repreſenterende alle de ſeldſaeme italiaenſche ſtucken die ſijn voornoemde Hoocheyt is hebbende in ſijn Cabinetten / welcke ſtucken den voor-ſchreven David Teniers tot een toe / ſeer vlijtich ghetopieert heeft ende daer nae de ſelve tot grooten coſt doen ſnijden ende in't licht ghebracht / ick laet ſtaen alle andere anticque ende modernige ſoo Hoochduytſe Nederlantſche als Franſche Stucken daer ſijne voorſz. Hoocheyt van verſien is. Siet wat een toeghene-ghenthept tot de Conſt in Hertoghen / en Prinçen is te vinden / die gheenen coſt en ſparen om ſoo danighe wercken van Conſtenaers op te coopen ende ſoo wonderbaer te verheffen / den Graeff Fon Soldani heeft deſen David Teniers expreſſelijck gheſonden naer Enghelant om voor hem alle de italiaenſche ſtucken op te coopen die hy ſou connen vinden / den welcken hem oock vereert heeft een goude keten / jae ſulcken liefde can deſe aenlockende Conſt inde herten van Coninghen en Prinçen verwecken / dat ſijne Hoocheyt Don Juan d'Auſtria die in deſe Conſt oock wonder wel ervaren is / hem niet en heeft ontſien ſelver uyt te trecken den Sone van onſen Conſtbarenden David Teniers, ſulcken vrintſchap ende liefde was hy draghende tot de Conſt-oeffenaers / jae dat meer is heeft al menichmael verſocht om van Teniers inde ſelve Conſt ghejnſtrueert te worden / ſulcke en dierghelijcke voorvallen van eer en vrintſchap ſou connen by brenghen waert dat den Leſer niet te laſtich en waer om t'ſelve te overloopen / eyndelijck machmen van deſen weert bekaemden Phidias wel ſeggben deſe beerſen / de welcke hem toe ghedediceert ſijn op het beldt van ſijn Conterfeytſel ghe-ſchildert vanden wijt vermaerden Peeter Tijſens daer hier voor is mentie van ghemaeckt:

Herons

Herous faciles aditus in limina regum
Sanguis habet, faciles fecit oliva tibi,
Artificeſque oleo, ducti, fecere Colores
Nec tamen in dubio, ſtat tua fama loco
Sors metuenda alijs, olea pax gaudet amica
Pax oleo ſemper gaudeat illa tuo.

IOANNES FYT

Beeſt-Schilder gheboren tot Antwerpen.

HIer en ſietmen niet verſchijnen
Als den haes, hondt en conijnen
Als den luypaert, leeuw, en ſtier
Als den eghel, das en gier,
Als de bracken, ſnelle winden
Als de herten, reën en hinden
Als de pauw en ſchoon pheſant
Die daer ſwieren t'alle cant
Niet en vlieghter door de wolcken
Noch en duyckter in d'aerts kolcken
Oft het compt hier al by een
Soo ghelijck't voor NOE verſcheen:
T'ſchijnt men gaet de Arck weer bouwē
Om t'ghediert daer in te ſtouwen,
T'ſchijnt men vreeſt weer tegenſpoet
Van des waters overvloet.
Soo naer t'leven ſtaen de dieren
En hier op panneelen ſwieren:
Die van FYT gheſchildert ſijn
Jeder thoont een levens ſchijn.
Niet meer connen ons de ſtucken
Van BASSAN Natuer uyt drucken
Die ſoo op het leven treckt
Als t'Pinceel van FYT ontdeckt
Die can ſpelen met t'Pinſeele
Als een ORPHEVS op ſijn veele
Voor het ſpraeckeloos ghediert
Dat door Conſt op doecken ſwiert,
Dat ons FYT door ſijne trecken
Weet als t'leven ſoo t'ontdecken
Door den onghemeynen aert
Die ſijn jever-drift ons baert,
En ons claerlijck ſtelt voor ooghen
Wat ſijn Conſten al vermoghen
Dat hy noot en can vergaen
Soo langh als ſijn vruchten ſtaen:
Soo langh als de Faem ſal leven
En oock door de werelt ſtreven
Sal ſijn wijt befaemde Kunſt
Worden met veel lof begunſt.
Sijnen roem en grooten gheeſte
Wort bethoont in ſtomme beeſten
Die van FYT ſijn afghebelt
En in ſijn ſchildry gheſtelt.
Sijnen gheeſt ſal noot verſlenſchen
By de Conſt-minnende menſchen
Door ſijn wetenſchap, en hier
Altijdt leven op papier.

ROBERT VAN HOECK

Schilder van Antwerpen.

Seldſaem en veel, al even eel
Veel en cleyn, eel en reyn.

ROemdraghende *Pictuer*, nu wordt mijn gheeſt ontſteken
Om boven mijne macht u deughden uyt te ſpreken
Ter wijl dat u Pinſeel is vol aertſinnicheyt
Die menichmael de oogh ſchier uyt haer paelen leyt:
Door t'lockaes vande Kunſt vol uytghemunte leeringh
En jngheboeſent drift van't cloeck verſtandts vereeringh,
Die uwe mildtheyt ſchenckt aen die de kracht bemindt
Van uwe wetenſchap, en haer met arbeyt dient.
Daer ons *Van Hoeck* ghenoch ghetuyghen af can gheven
Met een ſeer cleyne proef, die haer verthoont als t'leven:
Een proef van kleyn begrijp, doch wel van grooten ſin
Die ſchier onſichtbaer is en heeft veel krachten in.
Dat is wanneer t'Pinſeel weet aerdich voor te ſtellen
Een ſtuck vol krijghs ghewoel, dat qualijck is te tellen
Soo ſeldſaem, ſnel, en cleyn, is ſijn Conſt-maelery
Die hy met grooten gheeſt can thoonen in ſchildry.
Jſt in Batalien, oft ander Legher-tochten
Oft peſtery in't velt, al waer cloeck wordt ghevochten,
Daer de Soldaten ſchier in duſenden beſtaen,
En teghen t'Vyants Heir verwoet ten oorlogh gaen,
Met waghens wel verſien, vol voor-raet, vrou, en kind'ren
En achter naer t'gheſchut om t'vyandts macht te hind'ren
Al t'geen men ſpeuren can in ſijn Pinceels verthoogh
Js vrempt ten aenſien van't verſtants beſchouwich oogh.
Midts datter niet en can aen d'ooghen ſoo behaghen
En t'gen is d'uyterſte dat hun gheſicht can draghen,
Als ons *Van Hoeck* door Kunſt brengt daeglijckx voor den dach
Soo cleyn en eel als oyt een menſchen oogh beſach.

Jae

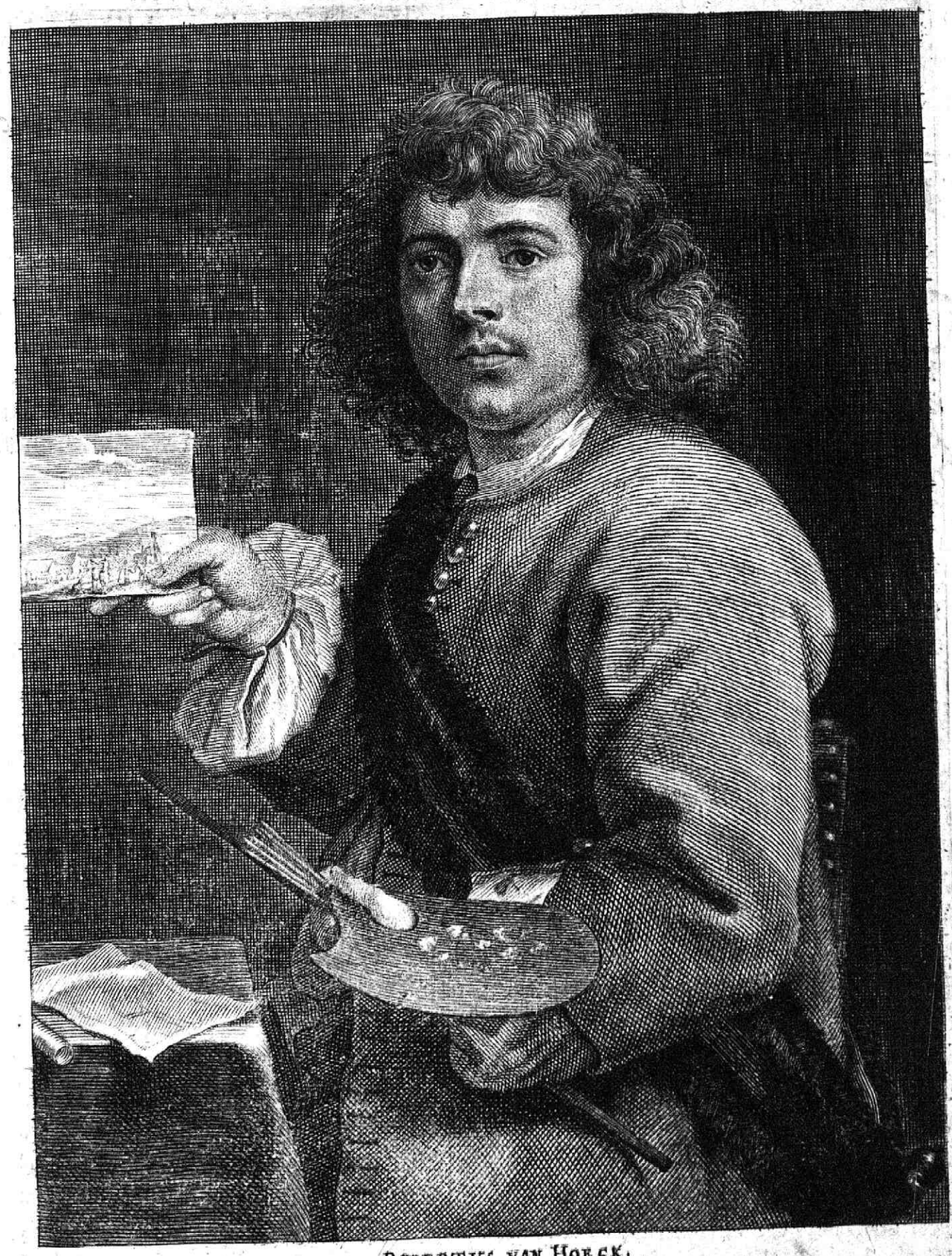

ROBERTVS VAN HOECK,

Controleur des fortifications pour le seruice de sa Maj.te en Flandre etc. peitre extreordinaire en petites figures, tres-bien estimez des amateurs et grands Seig.rs pour leur rareté né dans la ville d'Anvers.

C. Caukercken sculpsit

G. Coques pinxit.

Jae ſoo ick al ſijn werck ten vollen wou beſchrijven
Mijn pen ſou ſonder eyndt verdoolt in't ſchrijven blijven,
Want hoe ick d'eel *Pictuer* al naerder onderſoeck
Soo vind' ick noyt geen eyndt in d'wercken van *Van Hoeck*.

IAN BABTISTE VAN HEIL

Schilder van Bruſſel, oudt 52. jaren 1661.

GElijck DE BIE geen honingh maeckt
Oft ſy heeft eerſt de bloē geſmaeckt
Oft ſy heeft in haer ſnelle vlucht
Daer uyt verſamelt ſoete vrucht,
Voor haren waſſchen honingh-raet
Die in haer ſtroyen huysken ſtaet.
Soo iſt oock met de Conſt gheſtelt
(Die wordt gheſien in't Schilders belt)
Als met een BIE, die honingh ſuypt
En uyt en in de bloemen cruypt,
Soo als een BIE is t'Schilders handt
Die honingh ſuyght uyt het verſtant
En uyt den gheeſt haer voetſel treckt
Hoe wel den gheeſt blijft onbevleckt,
Ghelijck de bloem blijft in't gheheel
Soo gaget oock met d'eel Pinceel,
Want ſchoon de bloem wort aengetaſt
Van biekens ſonder overlaſt.
Sy lijdt daerom in't minſt geen ſchaey
Maer blijft in weſen even fraey
Tot dat den ouderdom van tijdt
Haer ſchoont en ſoeten geur verſlijt.
Voorwaer wat wonder oogh-gemerck
En ſchuylter niet in't Schilders werck,
Wat heeft'et niet bedencken in
Vol leſſen van verſcheyden ſin,
Het gen' van HEIL ons tuyghen can
Een conſtich en verſtandich Man
Jn d'eel Pinceel ſeer mals en net
Jn ordonnanti en pourtret,
Met groote wetenſchap verrijckt
Als aen ſijn cloecke ſtucken blijckt,
Die ſijn Pinceel brenght voor den dach
Sulckx dat ick aen hem ſegghen mach:
Begaefden gheeſt en wijs verſtandt
Een cierſel van u Vaderlandt,
Die door u Conſt vol wonder deught
Al menich Conſtenaer verheught.
U Broeders, LEO en DANIEL
Oock beyd' ervaren in Pinceel
En wijckt ghy niet door al de Konſt
Daer u PICTVER is med' bejonſt.
Jae ſoo veer ken ick haere kracht
Dat my den keus wert toeghebracht
(Soo als aen PARIS werdt ghedaen)
Die voor hem ſach dry vrouwen ſtaen
Om uyt te ſpreken ſonder gunſt
Wie van u uytſteckt inde Kunſt,
Wie van u ſamen alle dry
Js Meeſter inde eel Schildry:
Jck weet dat mijne wetenſchap
Daer over weſen ſou te ſlap,
Want in u wercken cort gheſeyt
Js gheeſt van overvloedicheyt,
Al even ſeldſaem, eel en groot,
Hoe can dan licht de ſchrale doot
Van HEILENS gheeſten doen vergaen
Die in dry levens noch beſtaen,
Wiens hoogen weert beroemden naem
Sal altijt leven door de Faem.

IAN

IEAN BAPTISTE VAN HEIL

bon peinctre, inventif en ordonances de devotion, poësie et d'autres, faict bien un pourtraict, ce qu'on peult veoir a Brusselles dont il est né l'an 1609. et frere de Daniel et Leo van Heil, touts trois encor en vie.

Ie. Bapt. van Heil pinxit. *fred. Bolttats sculpsit.* *Ie. Meissens exc.*

IAN PHILIP VAN THIELEN

Schilder van Mechelen, oudt 43. jaeren.

HIer tred' ick in een hof vol aenghenaeme bloemen
Daer *Flora* wel met reën ten hoochſten op mach roemen
Om dat haer jeughdich groen op rijm noch miſt en paſt
Oft van gheen Roovers handt can lijden overlaſt.
Daer t'ſchendich hof fenijn gheen voetſel uyt can haelen
Dat gheenen vorſt en vreeſt oft heete ſonne-ſtraelen,
T'gen' nimmermeer en wort ghelaeft van t'hemels vocht
Dat ſonder wortel groyt en leeft oock ſonder locht.
Jae ſchoon dat jeder bloem op ſijn ſaiſoen moet paſſen
En al ghelijck met een niet ſamen connen waſſen
Maer houden hunne beurt ghelijckt in't ſmeden gaet
Daer d'een voor, d'ander naer op't gloeyend' yſer ſlaet,
Soo is dit teer ghewas nochtans van vremder leven
T'gen' can op eenen tijt verſcheyden bloyſel gheven.
Dat ſijn de bloemen die hier op panneelen ſtaen
En door *van Thielens* Conſt ons wijſen t'leven aen.
Soo maer een waere bloem ghepluckt is, ſal verdwijnen
Des' bloemen ſijn ghepluckt, en altijt levent ſchijnen.
Soo maer een hofſche bloem haer eerſte doodt eens ſterft
Sy wacht een jaer eer ſy haer weſen weer beerft,
Een Schilders bloem die can uyt doode verf verrijſen
Haer eyghen doodt can ons oock ſtadich t'leven wijſen:
En die dit niet en vat en ſoeckt een proef daer van
Moet by *van Thielen* gaen die u dit tuyghen can.
Die u door ſijn Pinceel ſal weſentlijck doen mercken
Wat leven datter ſchuylt in ſijn lof-rijcke wercken
Hoe by dat hy den aert van *Floras* bloemen compt
Daer tot in Spanien de raſſe Faem op roempt.

Die

IEAN PHILIPPE VAN THIELEN

Seigneur de Couwenberch, etc. il eſt [illegible] a Malines, l'an 1618. a eſté diſciple du treſ-fameux peintre F. Daniel Zegers de la Compagnie de Ieſus, aupres lequelle il eſt deuenu peintre tres eſtimé en fleur[illegible] dont ſes tablaux en rendét les teſmoinages.

Erasmus Quellinus pinxit *Richard Collin sculpsit*

Die *Zeghers* ſnellen gheeſt, en ſuyver nette trecken
Wel neven *Zeghers* werck derſt in ſijn Conſt ontdecken:
Die t'Hans by *Zeghers* heeft gheoeffent ſijnen gheeſt
En d'eerſte Leerelingh van *Zeghers* is gheweeſt.
Sijn Conſt munt boven Conſt, en groyt hoe lanckx hoe liever
Door de bevoorderingh van ſijnen cloecken jever,
Wat dienter meer gheroempt op ſoo een eel Pinceel
Die ons het leven can verthoonen op panneel:
Midts in *van Thielens* Conſt het leven ſchijnt te ſchuylen,
Trots al de meykens van *Glijceras* blommen tuylen:
Die was een Veldt-Goddin van hooch begaeft vernuft
Daer *Pauſias* al menichmael voor ſtondt verſuft.
Als hy den loſſen aert van haer doorvlochte bloemen
Met ſijn Pinceelen ſocht in't leven by te comen,
T'gen ons *van Thielen* can bethoonen in ſchildry
(Daer *Pauſias* voor wijckt en al de tuylery,
Van deſe Veldt-Goddin) om dat ſijn ſuyver ſtucken
Schier boven t'leven gaen, in't leven uyt te drucken:
Sulckx dat ſijn blom-ghewas can worden noot verdort
Soo langh ſy op den doeck van d'oogh beſichticht wordt,
Die noyt vergaen en ſal om haer groot krachts vermoghen
Soo langh des' Mael-conſt van *van Thielen* wordt gheploghen,
Den gheeſt die door de Conſt in ſijn ſchildrijen leyt,
Voor hem, en ſijn ghemael d'onſterf'lijckheyt bereyt.

MARIA THERESIA, ANNA MARIA ENDE FRANCHOISE CATHARINA VAN THIELEN.

TOt een ghedenckweerdich verhael soo heeft my den jever niet sonder reden aenghelockt om hier oock by te voeghen den onberispelijcken lof die met volle recht verdient de Const-rijcke ende Deughtsaeme Joffrouw MARIA THERESIA van Thielen ghebozen Anno 1640. op den 17. Meert / dooz de erbarenthept ende gheestighe handelingh die sy is hebbende inde oeffeningh van de bloem-rijcke Pictura, ende is daer beneven ten hoochsten te prijsen de cloeckhept van haere voorschreven twee eyghen Susters / oock niet min uytstekende in dese lofbaer ende eerlijcke Const / ende alsoo alle dry in blomschilderen soo merckelijck aencomende datter niet dooz den Natuer in alderley schoonheydt van blom-ghewas en wozdt ghestoft / oft het selve can daer in op pauneel dooz de afmalinghe van hun Consten wesentlijck ghespeurt wozden / de voorschreven ANNA MARIA van Thielen is ghebozen in't jaer 1641. ende FRANCHOISE CATHARINA van Thielen in't jaer 1645. ende ghelijck den tijdt van ouderdom aen malcanderen niet veel en verschilt / soo verschilt noch min hun Pinceel inde by Schilder-const aende handelingh soo van d'een als d'ander die sy naer proportie / reden / ende natuer weten te ontdecken. Ten is niet vrempt ten opsicht dat den Natuer meest gheneghen is tot het ghene daer den Natuer af voorts compt / want ghelijck den Natuer ons het naest is bestaende ende den gheest oft het verstant stercker dwinghen en trecken can als dupsent-derley vremde gheesten / die daer in eenighe nieuwe Const oft wetenschap soecken in te dringhen / soo wozt hier seer oogh-merckelijck bewesen dat den Natuer der voorschreven gheest-rijcke jonghe Aenconinghen ende teere Leerelinghen van Pictura, (die uyt den Natuer behoozden gheneghen te wesen tot vrouwelijck handt-werck / als tot soo een mannelijcke wetenschap) meer treckt tot dese baerlijcke Const als andersints / overmidts den vernustighen en wijt befaemden Jean Philips van Thielen hunnen Vader (inde selve Const ende stijl erbaren sijnde) en siende hun gheneghenthept (meer uyt den jnghebozen Natuer / als aenghedronghen onderwijsinghe op wassen) syn voornoemde Dochters de selve Const met lust ende jever is inplantende / de welcke daer in soo erbaren wozden dat men daer van hopt groote mirakels vande edele Pinceel metter tijdt te sien. Redenen dan syn dese / dat ick wel mach segghen tot hun meerder eer ende lof: op het spreeck-woozdt van den gheleerden Horatius: Fortuna non mutat genus.

Fortuyn is van soo wonder cracht.
Dat sy manier, stam oft ghelacht
Noot sal verand'ren hoe het gaet
Maer houdt altijt in eenen staet
In eenen en ghelijcken stant
Waer van Natuer houdt d'overhant.
Soo d'Exter huppelt in het groen
Soo sietmen oock haer jonghen doen,
Soo voor soo naer, voeght sich Natuer
Om dat sy is ons naest ghebuer,
Des menschen ingheboren aert
Natuer ghestadich openbaert

Het eerſte weſen blijft altijdt
En wort ghevoeſtert vanden tijdt.
Dit leert van THIELEN ons ſeer fraey
Jn een ghecolorierde ſchaey
Die in haer ſelven niet en is
Maer wonder van gheſteltenis,
Dat is de Conſt van d'eel PICTVER
Die t'weſen vat uyt den Natuer:
Midts dat t'Pinceel niet doen en can
Oft ſy heeft daer haer voetſel van.
Soo als ſijn ſuyver eel Pinceel
Ons can bethoonen op panneel
Beſonder inden blommen aert
Oft hy van Flora waer ghebaert,
Die (ſchoon de doot hem had ontſielt)
Sijn Conſt en waer noch niet vernielt
Die daegh'lijckx in ſijn kinders waſt
En op gheen doots ghedreygh en paſt,
Midts ſy ontſterffelijck ſal ſtaen
Al waer ſijn heel gheſlacht vergaen.
De Faem den Roem altijt bevrijt
Van HAET en NYDTS vergancklijckheyt,
Daer THRESI ons een proef van thoont
Wiens Conſt is weert met gout beloont.
Haer Suſters ANN' en CATHARIEN
Die laeten hunnen gheeſt oock ſien
N'en gheeſt die wonderlijcken ſpelt
Jn menich fraey en deftich belt
Dat van hun ſtets wort afghemaelt
En daer de Faem al ree op praelt
Al even gheeſtich, cloeck en reyn
Al even net en onghemeyn
Sulckx dat de ras en vlugghe Faem
Oock moet verheffen hunnen Naem.

IOANNES COEPERS

Schilder van Enghelandt.

TIs even oft ick t'ſout en water weer ginck draghen
Naer t'diep der woeſte Zee, als ick *Ian Coepers* Kunſt
Jn rijm verheffen wil, midts d'eelheyt en behaghen
Van al ſijn werck en paſſen op gheen lof en gunſt,
Die jemandt tot ſijn eer aen Fama wilt vertellen,
Midts dat de daet bewijſt den uyterlijcken lof
Die jemandt van *Pictuer* in dicht oft rijm wilt ſtellen
Van *Coepers* ſonderlingh bekent in't Enghels Hof,
Den ſoeten weder-galm van Famas hel trompetten
Wort over al ghehoort tot roem van ſijn verſtandt
Die ick wel op't tonneel van ons' *Pictuer* mach ſetten
Midts dat gheluck en jonſt hem vatten met de handt
En gunnen hem de eer die hem vermaert can maecken
Om t'levens nuttigheyt die hy door Konſt ontdeckt
Daer jeders oogh ſeer licht haer voetſel uyt can ſmaecken
En menich hert tot luſt, en vreught, en jever treckt.

FRAN-

FRANCISCUS DE NEVE

Schilder van Antwerpen.

VEranderlijck gheluck, hoe ſpelt ghy met de menſchen;
Die daeghelijckx u jonſt en hoochſte voordeel wenſchen
Op't s'werelts ront toneel, want die u vat', en dient
Niet als een overvloet van weelden by u vindt.
De Neve vol van gheeſt en gingh u niet beneven
Als ghy hem hebt ghewinckt om hem u handt te gheven,
Maer namſe vlijtich aen van in ſijn groene jeught
Midts ſy de Leydt-ſterr' was van neerſticheyt en deught.
Midts ſy was d'jerſte die gingh ſijn Fortuyn bereyen
En vanden ondeughts pad wou naer de deughden leyen:
Soo als oock is gheſchiet, want t'vleughel-rijck ghedacht
Van ſijnen jonghen gheeſt heeft hem ſoo veer ghebracht,
Door d'oeffeningh der Conſt in d'eel Pinceel te pleghen,
Dat wie haer wercken ſiet wort tot de Conſt gheneghen.
Om al den wond'ren aert, van fraey gheſteltenis
Die met aendachticheyt daer in verborghen is,
Die al de luſten van een Kenders oogh verovert
Jae de begheerlijckheyt der Conſten ſoo betovert,
Dat Roomen ſelf ghetuyght, in lanck verloopen tijt
En waſſer niemant die met neerſticheyt en vlijt
Soo naer quam den Natuer in't t'leven af te malen
Daer m' heel Jtalien hoort hedendaeghs van pralen.
T'is wonderlijck om ſien op d'Heer van Leyens hoff
Wat Conſt hy achter liet, tot ſijnen weerden loff,
Eer Nev' naer Roomen trock, in ſijn onrijpe jaeren
En eer hy noch oprecht was inde Conſt ervaeren,
Soó alſmen waerelijck can teghenwoordich ſien,
Waer in dat ſchuylt een gheeſt van Rvbbens en Urbien,
Sijn werck de daet bethoont, ſchoon Momvs dit benede
En uyt een jeverſucht dit rijm.gheſchrift beſtrede
Waer van de ſnelle Faem noyt worden can verdort
Oft ſijnen hooghen lof in't minſte deel vercort.

PEETER

PEETER MEERT

Schilder van Bruſſel, oudt 42. jaren.

GHelijck de Conſtenaers verplicht ſijn danckbaer te weſen hunnen Heer ende Godt over de gratie ende gheluck dat hy hun (tot verwonderinghe van de wereldt) heeft inghestort / soo behoorden wy ock hun Schuldenaers te ſijn om de ſelve te eeren en naer reden te achten / ſiende de ſeldſaeme en nutte wercken die ſy ten voorſchijn brenghen / en daermede de wereldt verrieren: niet alleen de wereldt / maer ock Godts Kercken / om (ten aenſien vande ſelve) alle deught ende godtvruchtigheyt te verwecken. Sy worden meer als gheluckich gheacht die vanden Natuer door de gave Godts tot soo uytnemende Konſt ghelept worden / welcke Conſt d'eenighe oorſaeck is datſe over al gheſien en bemindt ſijn / jae van de treffelijckſte en roemruchtichſte Schrijvers en Poeten des werelts ontſterffelijck ghemaeckt en soo danich dat hun eyghen wercken (ſchoon de ſelve noch ſoo voorſichtigh van ongheluck bevrijdt ende bewaert worden) eer ſullen verſlijten / als de ghedachtenis der menſchen (ſtervende van d'een op d'ander) door d'onverganckelijcke beſchrijf-pen ſal vergaen. Den hooghgheleerden Poeet Petrarcha heeft ſommighe Schilders over ſoo veel jaeren voor ſijn doodt in ſijn gulde veerſen (als Simon van Siena en meer andere) plaetſe verleent / ende hunnen loof ſoo uyt ghebelt / dat de ſelve emmers hunnen gheeſt tot op den dach van heden tot onſterffelijcke ghedachtenis / daer inne noch worden gheſien / en wilde ſonderlingh den voorſz. Simon van Siena gunſtich weſen om dat hy maer eens ſijn vrindinne Laura gheconterfeyt hadde / ſulckx dat Petrarcha hem door ſijn edel pen meer loof / eer en gunſt bethoonde / dan oft hy den ſelven met de grootſte rijckdommen des wereldts begift hadde / die als roock vergaen / en eenen beſchreven loof blijft onverganckelijck. Waerom ick wel mach ſeggen:

Wat baetet 's werelts pracht oft rijckdommen te hebben
Die niet als bobbels ſijn oft weecke ſpinne webben,
En lichtelijck vergaen, maer eenen Naem die blijft
Soo maer een cloecke pen daer van de deught beſchrijft.

Men leeſt dat ſekeren Leonardo da Vinci (ſijnde een ſeer cloeck Schilder van Florentien) vier jaeren beſich was om een Conterfeytſel van een ſchoon Vrouperſoon naer t'leven te treffen / en met ſulcken opſicht alle de deelen des lichaems / beſonder inde tronie ende handen ſoo vlijtich had aengheteeckent / ende naer den natuer uyt ghebelt dat het leven ſchier maer een ſchaduwe by deſe ſchildry ſcheen te weſen / en om dat de Vrou-perſoon by naem Mona Liſa niet verdrietich en ſou worden om (ſoo langhen tijdt ghedurende) ſomwijl voor deſen vermaerden Schilder te ſitten / dede hy tot haer vermaeck altijt op verſcheyde inſtrumenten ſpelen en lieffelijcke ſtemmen hooren / om alſoo ſijn voornemen inde uytwerckinghe van soo danich ſtuck ſchildry te volbrenghen / alleen om eenen ontſterffelijcken naem achter te laeten. De edele ende machtighe Stadt van Bruſſel mach ock haeren roem wel draeghen op de weert befaemde Schilder-conſt die daghelijckx

PETRVS MEERTE
Pictor Brucellensis

C. Caukercken fecit.

Ijckx is ten voorschijn brenghende haeren inghebooren Peeter Meert, den welcken niet alleen met ervarenthept groote en werckelijcke ordonnantien door het Pinceel naer t'leven af en maelt / maer besonder in het conterfepten sulcken cracht ende volmaeckthept aenwijst / dat sijn veerdichept en cloecke handelingh veel meer (als den grooten arbept en langhe tijdt-quistery van onse oude Conste-naers) te achten is / ende ghelijck seker voortreffelijck juweel-stuck sijnde ghe-schildert van onsen constighen Phenix Anthonio van Dijck, afbeldende veel Conterfepts-sels vande oude Magistraet van Brussel (op de Staten-Camer op het Stadts-Huys tot Brussel teghenwoordigh hanghende) schijnt te wesen een mirakel des werelts door den levens aert en gheestichept die men daer in speuren can. Soo wordt den Const-lievenden en nieusgierighen Schildry-beminder oock aenghewesen al menich memorie-juweel / afbeldende verscheyde Pourtretten oft Conterfetsels die ghedaen ende met groot verstandt uytgheworckt sijn van desen constighen Oeffenaer Peeter Meert, als te sien sijn op verscheyde Gulde ende Ambachts Kamers binnen Brussel, oock in diversche Edel-huysen / en Kercken can ooghschijnelijck gethoont worden / wat wonderhept dedele Pinceel in haer wercken ten voorschijn brenght / waerom niet qualijck en past tot sijnen loff ende ontsterffelijcke Faem dit volghende Rijm-schrift.

Die t'wesen en ghedaent, jae schier het eyghen leven
Van sijnen vrindt wilt sien, en d'edel Kunst daer by
Soo veel als den Natuer aen jemandt self can gheven
Die moet sijn ooghen maer slaen op een eel schildry
Van *Peeter Meert* ghetoetst, die d'ooghen can verstercken
Besonder oock die van haer crachten kennis draeght,
Om datmen niet en can in sijn lof-rijcke wercken
Bevinden, t'gen aen d'oogh in eenich deel mishaeght.
Vol vaste teeckeningh, en wel verdeelde verven
Een losse handelingh, daer by den soeten aert
Van hoochsel ende schaey, die nimmer en versterven
Jae alles soo ghestelt, en vlijtich uyt ghespaert.
Dat (wie eens compt te sien de vruchten der Pinceelen)
Die staen op plat panneel, ghewrocht van *Peeter Meert*,
Moet lijden datter gheen aerts-schatten oft juweelen
Te vinden sijn, oft d'eel *Pictuer* is meerder weert.
Sijn Const heeft sulcken cracht besonder in Pourtretten
Oft Conterfeytselen, daer t'wesen en Natuer
Behalen d'hoochste eer, naer alle Schilders wetten
Midts t'levens eyghendom schuylt inde vry *Pictuer*.

LOF-

LOF-SCHRIFT

Op de uytnemende Konſt, achter-ghelaeten by den Deughtminnenden Broeder

ANTHONIUS ROCKA

In ſijn leven Minnebroeder ende Conſtigh Schilder gheſtorven tot Roomen.

ALs Faem leſt overdocht in haere vry ghepeyſen
Den koſtelijcken ſchat en rijckdom der Palleyſen,
Die menich Potentaet en machtich Prins beſit
En daer de Schilder-conſt oock d'eerſte placts gheniet
Om haere weerdicheydt en ſeldſaem edelheden
Die met de grootſte gift en eer wordt aenghebeden
Jae naulijckx crijghbaer is als met een machtich gelt,
Soo ſtont de Faem terſtont in haer ghemoet verſtelt:
Als ſy eens quam te ſien tot BRVSSEL op d'Altaeren
Jn't Minne-broeders Kerck, en aen de ſy Pillaeren
De wonderlijcke Kunſt die daer ten thoone ſtaet
Jae alle handelingh van Conſt te boven gaet,
Die ROCKA met verſtant heeft weten voorts te brenghen
En ſoo den lof der Conſt veel eeuwen te verlenghen:
Veel eeuwen naer ſijn doodt, die noyt en ſal vergaen
Maer om haer edelheyt ontſterflijck groeyen aen,
Soo is ſy metter haeſt de werelt door gaen ſtreven
Om deſe achtbaer Conſt noch meerder roem te gheven,
Te gheven ſulcken eer dat ſy naer duſent jaer
De heele wereldt door mach weſen openbaer:
Waer in de wetenſchap is van VAN DYCK te mercken
Een Konſt die niet en wijckt aen RVBBENS edel wercken,
Soo fraey en gheeſtich is daer alles uyt ghevuert
Jae ſchijnt dat elck Figuer ſich eyghentlijcken ruert.
En had eylaes de doodt den voortganck niet beneden
En ſijnen jever door het ſterven af gheſneden,
Miſſchien had ROOMEN ſelf, (die t'hans wilt d'overhant
Behouden inde Konſt) gheweken voor t'verſtant
Van Rocka die Natuer wiſt ſoo naer by te comen
Dat niet en is van hem uyt d'eel Pinceel ghecomen,
Oft t'ſchijnt dat t'leven is, en ſonder leven leeft,
Het gen' aen ſijne ſiel de deught ghegheven heeft.

IAN PEETERS

Vermaerden Zee-Schilder van Antwerpen, oudt 36. jaeren. Anno 1661.

DEn grijſen *Proteus*, Voorſeggher van *Neptuyn*
En d'*Oceaenſen* Soon' ginck leſt ſijn waghen mennen
Lanckxt t'vlack der woeſte zee verby t'*Carpatze* duyn
Met ſijn Lief *Egemael* en door de golven rennen.
Waer over groote vreught is op gheſtaen in't diep
Des waters, onder de ſoet-ſinghende *Sirenen*,
De wijl dat *Peleus* noch by ſijn *Thetis* ſliep
Die oock op het gheluyt der *Tritons* is verſchenen.
De Zeeſche Stroom-Goddin (ghehult met groene lis
Wert daer van jeder een vereert met maet-gheſanghen
En van haer Maeghden die half menſch ſijn en half vis
Met ſchelpen op gheciert en perlemoer behanghen.
Het Kieck-hornich gheblaes en lieffelijck onthael
Der bly *Nereides* (die d'heele Zee berueren
Het was al op de been met overvloet van prael
Om *Protei* triumph op't cierlijckxt uyt te vueren.
Doen ſachmen t'zee-bancket van oeſters en garnaet
Door *Glaucus* rechten op aen die daer vrolijck waeren
Men brocht ghedrooghden vis in plaets van wilt-ghebraet
Noyt ſachmen ſulcken Heyl op zee veropenbaeren,
En ſoo daer een *Sireën* uyt t'water boven brocht
Een croon vol ſchoon gheſteent verciert met ſijn vergulſel
Die ſy ſeer aerdichlijck en gheeſtich had ghewrocht
Van cruyt, lis en corael voor het gheperelt hulſel.
Van d'eel *P'ſamanthea*, ſprack *Proteus* op't leſt
En ſeyd' dat deſen crans wel dienden op ghedraghen
Aen eenich cloeck *Matroos* bekent in't Noordt en Weſt
Die gheenen ſtorm ontſiet van *Eols* winter vlaeghen,

Die

IOANNES PEETERS

Tres-bon Peintre de Mers, calmes et tempestes batailles sur mer, Galeres, Villes, et Chateaux etc. fort rares, et bien estimées par tous païs, principalement des amateurs et grands Segnieurs. demeurant en Anuers Ville de sa naisance, né l'an 1624. *Luc. Vorstermans iunior delineauit et sculp.*

Die daeghelijckx beſeylt het Landt van *Mexico*,
Ja compt tot in *Peru* met ſijne Coopmans waeren
Jn't pratte *Mantua*, de *Zond'* en op *del Po*
Die t'machtich *Aſien* en *China* heeft bevaeren.
Dit vontmen eerſten goet, maer als den Zee-Godt ſweegh
Quam daer een Meremin uyt *Thetis* ſchoot ghedoken,
En ſoo ſy kennis van des' vremde croone creegh
Heeft haer ghevoelen oock met ſoetheyt uyt gheſproken:
T'is reden dat hem eer en lof wordt aenghedaen
Die al den dach becruyſt ons onghebaende weghen
En gheenen *Tartar* vreeſt oft ſwerten *Indiaen*
Jae tis hem groote vreught den vyandt te verteghen.
En t'leven duyſentmael te ſtellen in ghevaer
Van al ſijn wacker volck en rappe Oorloghs-gaſten
Men vreeſter gheen ghewelt van ſtormen, wint, oft baer
Als hy het Torckx-ghebroet eens naer de ſiel mach taſten.
Waer op den Duyckeler van *Glaucus* antwoordt gaff
En ſcheen door ſijnen raedt d'heel zeeſche *Rey* te ſtooren
Om dat hy ſeffens ſloegh d'eerſte gheſintheydt aff
En liet ſijn oordeel dus oock op dit voor recht hooren,
Dat niemandt toe en quam des' weert befaemde croon
Als die op viſſchery moet onderhouden t'leven
En is te vreden voor al ſijnen arbeyts loon
Met t'voordeel en profijt dat hem de zee wilt gheven.
Hier op begoſt *Neptuyn* te ſprecken met verſtandt
Wat; ſalmen ſoo een crans gaen aen Matrooſen veylen?
Die op t'bewaetert vlack bekent ſijn t'alle cant
En daeghelijckx den ſtroom van onſe zee beſeylen;
Met rijcke coopmanſchap, daer t'vyandts oogh op loert
Het gen' ſy brenghen uyt den Noorden en het Weſten
Waer door den *Oceaen* is menichmael beroert
Men geeft aen ſulcken volck des' croon ſoo niet ten beſten.

Veel

Veel min den Zee-Helt, die ons baeren dickwils ſtoort
Verdient begift te ſijn met ſulcken prijsbaer looningh
Want ſoo ſijn donderbus wort boven t'diep ghehoort
Van't ſoute pekel nat verſchrickt ons heele wooningh,
En wat den Viſſcher raeckt die onſe paelen kent
Jae dammt de waters af met dicht ghebreyde netten
En woont op zee als in ſijn eyghen Element
Die moetmen oock den lof van deſen crans beletten.
Maer die de Croon verdient, en ſtoorden noot de zee
Dat is een vrempt verſtant, nochtans can zee-en baeren,
En die de golven van *Neptuyn* noot ſned' in twee
Oft zeeſche ſtormen ſach, is inde zee ervaren.
Die al den zeeſchen aert, ghelijck ſy is gheſtelt
T'ſy ſtilte oft tempeeſt weet gheeſtich te ontdecken
Door ſijn verheven Conſt in een gheſchildert belt
En door de wonder cracht van ſijn Pinceele trecken.
Wie onſen handel kent en als het leven thoont
Behoortmen deſen prijs met blijſchap toe te ſtueren
Behoort met dit juweel naer recht te ſijn ghecroont
Die ſonder zee te ſien in zee ſoeckt aventueren.
T'is *Peeters* tweede lit der zeeſche Conſtenaers
Midts d'jerſte was ſijn Broer die t'leven is ontweken
Was 't calmt, vloet, ebb' oft ſtorm vol vreeſelijck ghevaers
Noot beter is de zee als in hun Conſt ghebleken,
Daer d'een verholen klipp' ſchier teghen d'ander woedt
Daer d'Ooſt ſtrijt tegen t'Weſt, den Noorden tegen t'Suyen
En t'ſchuymende ghehuyl van den verbolghen vloedt
Vecht teghen het ghedres van al des onweers buyen,
Hier is de Coop-vaerdy met Schip-breuck overlaſt
Dat naer Compas oft Roer noch droef gheſchrey en luyſtert
Den draey-ſtroom treck'et neer door 't breken vanden maſt
Hier leyt de wackerheyt der Schippers gans verduyſtert,

Een

Een ander Oorloghs-ſchip (daer t'water teghen bruyſt)
Siet *Boreas* met cracht in ſijne ſeylen ſpelen,
Men ſchreeuwt ſoo 't Schip maer eens teghen de clippen ruyſt
D'een pompt en d'ander treckt met cracht de hennep ſeelen,
En watmen woelt oft werckt t'is niet als ongheluck
Soo lanck de ſtormen ſijn in wreetheyt uyt ghelaten
Het leven hanghter in de weeghſchael van veel druck
Gheen karmen oft gheween (als Godts ghenaed') can baten,
En hoeter gaet oft niet iſt ſchoon oft ſtormich weer
Al watter op de zee uyt d'Hemels wort ghefonden
Dat vintmen inde Conſt van *Peeters* tot ſijn eer
Dat wort tot ſijnen lof in d'eel Pinceel ghevonden.
Jſt oorlogh ofte ſtrijdt, die op de zee gheſchiet
Weet *Peeters* door de Conſt te thoonen in ſchildrijen
Sulckx dat hun edelheyt en wijckt het leven niet.
Waer over jeder een begoſt ſich te verblijen,
En gunden hem de Croon met vriendelijck ghelaet,
Die vande Faem ſoo wort de werelt door verheven
En ſal verheven ſijn ſoo lanck ſijn Conſte ſtaet
En door ſijn eel Pinceel ontſterffelijcken leven.
Ter wijl *Neptunus* ſelfs hem winnen doet den crans
En door ſijn cloeck vernuft den Schilder-prijs behalen
Om datter niemant ſoo den ſilv'ren water-glans
Oft woonſted' van *Neptuyn*, als *Peeters* af can maelen.

Op den onſterffelijcken naem vanden voorghemelden Ian Peeters.

Locht, water, vier en aerd, dat ded' *Ian Peeters* leven
En *Peeters* maeckten haer, die hem ſijn voetſel gheven
Want t'water gaf hem ſpijs, aert, vier, en locht den wijn,
Sijn handt die maeckten dan die ſijne Voeſters ſijn,

Maeckt

Maeckt hy ſijn Voeſters ſelfs die ſijne eere ſpijſen
Dat ſijne Faem noyt eyndt, can ick daer door bewijſen
Want die ſtaegh Voeſters maeckt en vande ſelve leeft
Dat is een ronde O die noyt gheen eyndt en heeft.

B. V. M.

Antwoordt des Autheurs.

Verthoont haer *Peeters* Conſt voor het waerachtich leven
Soo moet ſijn eel Pinceel hem niet als water gheven
Want d'oli vyandt is van water ende wijn
Die met ſijn waerde Konſt nochtans ghemenght moet ſijn,
Hy weet de verwen met de oli ſoo te ſpijſen
Dat hy daer in den aert van t'water can bewijſen
Waer in het Element des waters ſchijnt dat leeft
En in ſijn ſelven niet als Conſt en gheeft en heeft.

Aenſpraeck.

MEn ſept ghemeynelijck vooꝛ een ſpꝛeeck-wooꝛdt: Ex aſpectu naſcitur Amor, dat upt het gheſicht wooꝛdt de Liefde ghebooꝛen / ende gheliick de Liefde bꝛempt van aert is / ſoo is noch veel bꝛemder van Natuer de Schilder-conſt de welcke wel overeen compt met de Liefde / overmidts ſy meeſtendeel haeren ooꝛſpꝛonck heeft upt het gheſicht / het gheſicht maeckt den gheeſt verheught jae treckt den ſelven tot veel-der-hande luſten ende veranderlijcke ghedachten. Om dit te doen verſtaen ſoo dient hier beweſen dat als wanneer eenen opꝛechten Kender ſijn ooghen laet dalen op een aerdich beldt wooꝛdt terſtont aenghelockt ende inden gheeſt verblijdt dat hy nopt ſijn luſten daer af en ſal trecken oft de ſelve hebben eerſt daer upt den vollen ſmaeck van contentement ghehadt / niet alleen dooꝛſien hebbende de cloecke handelingh / liefelijck weſen ende vaſte gheſteltenisſe vande ſchildꝛy: maer oock de hiſtoꝛie oft den ſin die de ſelve ſchildꝛy upt dꝛuckt ende bewijſt; hooꝛtmen van jemant een waerachtighe Hiſtoꝛie oft ghefingheerde Fabel verhaelen / het verſterckt de memoꝛie / ende in een beldt de ſelve uptghewerckt ſiende / crijghtmen niet alleen een verſterckinghe inde memoꝛie maer oock een volle vermaeck vooꝛ het gheſicht. Hoe wel dat jemant (ſchoon hy inde wetenſchap van alle hiſtoꝛien erbaren waer / en daer by ſijnde gheen Kender van Pictura) in een Hiſtori-beldt ſoo grooten behaeghen niet en ſal vinden als eenen opꝛechten Kender vande Conſt / die (eenichſints den ſin maer en verſtaende van het afbeltſel der ſelver hiſtoꝛie) ſal ſpeuren de werckelijcke ghedachten ende natuꝛelijcke opghenſchappen die den Meeſter daer in heeft

heeft achterghelaten. Soo dient dan Const-lievenden Leser een goet Schilder te wesen een opzecht Kennisse-dragher der histozien om vooz te comen de misverstanden die andersints in't upt belden der histozien connen ghevonden wozden/ ende dient boven dien daer by de selve histozien soo vast in sijn memozie te hebben ende d'Effecten daer van te verstaen / dat hy niet alleen met Pinceel upt en dzuckt de ghedaente maer oock het eyghen leven / ick seggbe het eyghen leven / om reden dat niet alleen ghenoch en is dooz het Pinceel te doen verstaen de gheleghenthept en leven vande histozie / maer oock het wesen van blijschap oft dzoefhept die daer in naer den sin der selver te sien is: ghelijck by exempel de uytbeldinghe vande Fabel van Psiches een Coninckx Dochter / waer op de Goddinne Venus, om haer uptnemende schoonheyt seer jeloers was / ende niet connende ondersteunen haer gramschap heeft den dertelen Cupido haeren Sone opghestockt ende bevolen dat hy den armsten ende eatijvichsten Mensch deg werelts tot liefde met dese schoon Psiches soude vereenighen dooz de behaeghelijcke hitte van sijn pijlen. Welcken sin den Constighen Raphael d'Urbien soo uptnemende gheestich heeft afghebelt datmen daer in can sien de gramschap en dzoefhept die Venus in't bidden van haeren Soon heeft ghehadt (schoon jemant den selven sin oft histozie niet en verstondt) soo groote cracht heeft de Schilder-const. Voozts wedcrom daermen den Vader van Psiches siet overpeysen den haedt der Goden teghen sijne Dochter / gaende naer de stadt Milet om d'Ozakel van Apollo te besoecken / eensamentlijck de dzoefhept ende onghenucht die Psiches hadde / midts haer schoonhept van Coninghen oft Pzincen niet gheacht en werde / allen het welck den voozseyden Raphael niet alleen in schildzy te kennen gheeft naer de manieren ende leven / maer eyghentlijck daer in upt dzuckt de inwendighe dzoefhept ende ghevoelen vande werckende ghedachten deg voozseyden Coninckx ende sijn Dochter. Wijders is oock te sien in een wonder fraey beldt vanden edelen Heer Petrus Paulus Rubbens daer Psiches als een dzuckelijcke Bzupdt ghelept wozdt naer de Rots van eenen hooghen bergh / daer sy alleen verlaten sijnde van haer ouders en alle vzienden / verwachtende haeren Bzupdegom (dat eenen dzaeck ende vzeeden Tyzan soude wesen) soo d'Ozakel voozsept hadde om daer van verslonden te wozden. Dese dzoefhept ende lijdende allendt die in Psiches te sien waren / wozden inde Const soo ontdeckt dat niet in't leven selfs en can soo wesentlijck upt ghewerckt wozden t'ghene aen dese Const sou overtreffen. Dalende voozts tot de waerachtighe histozien / soo dient neerstich opsicht ghenomen op een aerdich beldt waer in den Schilder te kennen gheeft de groote dzooghte / schzalen tijdt / ende onbzuchtbaer aert / die eertijts ghesien costen wozden ten tijde van Elias, die gheseyt hadde: Soo waerachtich als de Heere de Godt van Jsarael leeft voor wiens aensicht ick staen, soo en salt binnen desen jaren noch dau noch reghen sijn, het welck alsoo gheschiede: leest maer de Schzifturer in't 3. Boeck der Coninghen in't 17. Capittel. Soo dat Elias vluchte dooz 't bevel Godts naer de beke Carith, de welcke afcompt van't gheberghte Ephraims tot inde Jordaen, om aldaer vande Raven ghespijst ende vande beke ghelaeft te wozden / in dese Const sietmen den schzalen tijdt / oock den benouwden dozst en honghet deg menschen upt ghedzuckt / dat schoon jemant gheen kennis der histozie en hadde sou altijdt connen

sien

sien watter gheslaghen waer. Jemandt die oock sijn ghesicht slaet op een Samsons bruyloft die uyt ghebelt heeft dien grooten Meester by naem Rembrant van Rijn, ghelijck ghelesen can worden by Judicum in't 14. Cap. waer in te mercken is den wonderen geest ende cloecke ghedachten vanden mensch die desen Schilder eyghentlijck naer den sin ende uytlegghen der historie vlijtich heeft waerghenomen / want om onderscheyt te maecken tusschen dese ende andere bruyloften soo had hy Samson op de voorgrondt ghestelt met lanck hair tot bewijs datter noyt scheer-mes op sijn hooft gheweest en hadde / ten anderen was Samson voorworpende aende Gasten eenighe raetsels d'welck men sien conde aen sijn handen midts dien dat hy met den rechten duym en middelste vingher den slincken middel-vingher vast hiel / met sulcken naturelijcke actie datmen can speuren watmen aen jemandt met reden wil voorstellen / en ghelijck alle de Gasten des bruylofts tot dese raetsels te hooren niet gheneghen en waeren / soo sachmen den eenen sitten discoreren / den anderen met glas om hooch oft hy een ghesontheyt in stelde / en soo voorts een jeder dede sijn natuerelijcke actie / waer uyt te sien is de gheoorloofde vrijheyt ende kennis der historien / die groote Constenaers soo wesentlijck uyt wercken. Wederom in een stuck van van Dijck afghebelt / alwaer hy uyt druckt de verwonderingh van sekeren Keyser van Roomen die de Goden had offerhande ghedaen ende hem door het Orakel voorseyt wert den aenstaenden slach teghen sijn vyanden te winnen maer selver te blijven / dwelck hy daer naer aen sijn crijghs Overste te kennen gheeft / doende aen de selve een oratie / om hun tot meerder couragie ende vroomheyt te verwecken / oock een stuck van eenen Jan van Eyck uytbeldende een Cecilia spelende op de Orghel / waer op van een party Enghelen wordt een musyck ghehouden / alles soo uytnemende fraey ende wonderlijck ghedaen / dat uyt de actien ende manieren van singhen aen elcken Enghel by goede Musicanten can inde schildry ghespeurt worden wie den Bas / Tenor Altus en Superius in't selve accort is houdende / ende uyt menichvuldighe diergheljcke Historien ende afbeldtselen connen de actituden ende werckelijcke manieren / t'sy blijdtschap oft droefheydt / wreetheydt oft gramschap / sachtmoedicheydt ende tiranny ghesien worden. Met soo grooten deught ende verholen wetenschap is onse edel Pictura opgheproncket / waer mede ick (om een eyndt in mijn beschrijf te vinden) wil vervolghen de groote Consten die de naerbeschreven Gheesten uyt wercken / tot meerder roem van Pictura.

Want niet en worter van een Schilder voorts ghebracht
Oft elck thoont even cloeck sijn werckelijcke cracht.

PEETER BOEL

Beeſt-Schilder van Antwerpen, oudt 36. jaren Anno 1661.

T'Ghediert compt hier den Naem van *Peeter Boel* verconden
T'wijſt ſpraeckeloos den gheeſt, die in hem wort ghevonden,
Dat ſoo hy maer en roert ſijn aerdighe Pinſeel
Die deel is van t'ghediert, maeckt hy t'ghedierte heel:
Maeckt hy van t'deel een heel wat naem ſou hem dan paſſen
Die vruchten, bloem en cruyt en watter is doet waſſen
T'gout, ſilver, porſeleyn, en alderhande ſtof
Die gheven ſijnen naem onſterffelijcken lof.
Leeuw Beir en Tygher ſtil, haelt duyfkens; lauwerieren
Ghevoghelt ſwiert en ſinght, verheught u alle dieren
U Meeſter gheeft ons oogh een Paradijs ghevoel
Dat *Adam* ons verloor, heircrijghen wy door *Boel*.

B. V. M.

VVaer op den Auctеur aldus ſpreeckt op den ſelven trant.

SOo wie de cracht oft deught wilt aende Faem verconden,
Die inde eelheyt vande Conſten wordt ghevonden,
En moet niet veerder gaen als tot pen, oft Pinſeel
Want t'gen' daer aen ghebreckt, dat maecken ſy gheheel,
Ten eerſten ſoo de pen begint eens op te paſſen
En maelt de wercken af die inde herſens waſſen,
Dat is wanneer de Conſt haer gheeft ſoo rijcken ſtof
Om te beſchrijven al den weert befaemden lof
Van d'eel *Pictuer* (die weert becroont is met laurieren)
Soo vintmen dat ſy is een deel der vlugghe dieren,
Ghelijck de Conſt-pinſeel van eenderley ghevoel
Daer ons de daedt af thoont de Conſt van *Peeter Boel*.

Anders

PETRVS BOEL,

Paintre tres-bien estimé en animaux, fleurs fruicts etc. nasquit Anuers.

F. Quellinus pinxit. *Conr. Lauwers sculpsit.*

Anders: op de Conſt van Peeter Boel.

DE Conſt baert hooghen roem door cracht van d'eel Pinceelen
En t'gen aen d'eer ontbreckt dat can de pen licht heelen
De eer die volght de Conſt altijt blijhertich naer
En maeckt ſe door de pen ontſterf'lijck menich jaer;
T'Pinſeel is ſpraeckeloos en thoont nochtans het leven
Seer weſentlijck en fraey, t'gen oock de pen can gheven,
Dat is wanneer men eens beſiet met rijp verſtandt
Wat wonderheyt ghemaeckt wordt van een Schilders handt,
Soo als ons BOEL bewijſt in't ſchild'ren vande dieren
Die als in't Paradijs door Conſt op doecken ſwieren
Seer aenghenaem om ſien daer aen niet en onbreckt
Want t'ſchijnt dat in des' Conſt een tweede leven ſteckt.
Siet t'grijnſen vanden Beir en t'Luypaerts knarſſe tanden
T'vier ſpouwen vanden Draeck en t'Tighers ooghen branden,
Het huylen vanden Wolf, het loeyen vanden Stier,
En t'briſſen van het Peert, het ſchijnt dat elleck dier
Hier op ſchildry bewijſt ſijn werckelijcke crachten
Soo hooch is d'eel Pinceel van PEETER BOEL te achten,
Om dat hy weet door gheeſt te wijſen hunnen aert
En als het leven ſelf in Konſten openbaert.
Hert, Haes, Ree en Wildt-ſwijn, en oock de rappe Winden
Barack, Dogh en Spilioen, die alle wildt verſlinden,
Daer by het pluym-ghediert dat door de wolcken ſweeft
Het ſchijnt dat ſijne Konſt Natuer en leven heeft:
Soo wel in bloem als fruyt, oft edel ſilver wercken
Al t'gen hy ons verthoont, daer in is niet te mercken
Als overvloet van gheeſt, aendachtich voort ghebrocht,
Die d'heele wereldt door bemindt wordt en gheſocht.
De groote Stadt van ROOM en by gheleghen Steden
Heeft hy al menich jaer doorreyſt en wel betreden,
En alle ſeldſaemheyt van dieren bloem en fruyt
Met neerſticheyt en cloeck verſtandt gheſchildert uyt.
D'eer crijghelheyt wou hem met meerder lof bejonſten
Om die in Nederlandt te vinden inde Conſten
T'gen daeghelijckx gheſchiet, en groyt noch meer en meer
Jae boven t'groot ghewin, ſoo volght hem lof en eer.

IOANNES VANDEN HECKE

Paintre tres-renommez en grandes et petites figures fleurs, fruicts, animauz et aultres ordonnances bien Estimez pour leur rarité, quil à demeuré plusieurs ans en Italie et a esté paintre de Ducq: de Bracciaen etc.ª demeurant en Anvers.

I. vanden Hecke pinxit. *Coenr. Woumans sculpsit.*

IOANNES VAN HECK

Gheboren tot Quaremonde buyten Audenaerde.

DE vruchtbaer *Ceres* (die in haeren groenen waeghen
Twee rappe ſlanghen voert, tot teecken datmen moet
Met groote neerſticheyt, en wijsheyt toeſicht draeghen
Op dat de Landtbou wordt gheoeffent en ghevoet)
Sach eens met jeverſucht *Picturas* hals om vatten
Van *Iaſion* haer Lief, maer als ſy naerder quam,
Soo was't een overvloet van vrucht en horen ſchatten
Gheſchildert op paneel daer hy vermaeck in nam:
Hier over ſtont ſy ſeer verſtelt (midts ſy te voren
Had voor hem eene wraeck en grauſaam moort bedacht)
Ter wijl dat des' *Pictuer* was uyt t'Pinſeel gheboren
En door de edel Conſt ſeer gheeſtich voorts ghebracht.
Die t'rechtelijck beduydt van deſen ſin wilt weten,
Sal vinden dat *Pictuer* ghelijck de Landt-bou is,
Oft *Ceres*, die haer voedt naer t'ſchrijven der Poëten,
Seer vrempt en wonder in haer eel gheſteltenis.
En g'lijck voorſichticheyt wordt uyt ghebelt met ſlanghen
Die alle Schilder-jeught met cloeckheyt volghen moet,
Dat is de neerſticheyt en jever aen te vanghen
Want ſonder deſe twee haer Conſt is ſelden goet.
Soo ſal des' wetenſchap den Schilder ſoo veer leyden
Dat m' al (het gen' van ſijn Pinſeelen wordt ghebaert)
Sal qualijck connen uyt het leven onderſcheyden:
Van ſulcken grooten deught en wonderlijcken aert
Js onſe vry *Pictuer*, ſoo als wel is te mercken
Aen het verſtandt *van Heck* die ſulcken cracht bethoont
Met d'edel Conſt-pinceel in al ſijn vrome wercken
Daer niet als levens cracht en grooten gheeſt in woont.

Jſt

Jſt Landtſchap oft Figuer, ghediert, bloem, ende fruyten
Jſt ſilver goudt, chriſtael oft effen porſeleyn
Al wat de wereldt mach in haer begrijp beſluyten
Sijn handelingh is in het ſchild'ren ſoo ghemeyn,
Dat niet van haer en compt oft tis ghelijck het leven,
Seer gheeſtich uyt ghewerckt en trots gheordonneert
Soo veel als den natuer der Conſten can ghegheven
Tot *Roomen* wel bekent daer hy lanck heeft verkeert.

GASPAR VAN EYCK

Zee-Schilder van Antwerpen.

DEn loop der woeſte zee is ebben en weer vloeyen
Js ſtilte en tempeeſt die door de winden groeyen
Gheſmeten herrewaerts en derrewaerts, tot ſchrick
Van die op zee vergaen op eenen ooghenblick.
Al waermen niet en ſiet als water locht en wolcken
En ſomtijts Schepen wel verſien van Torckſe volcken
Daer menich crijghs Helt is verballaſt met veel pijn
Soo maer de winden tot ſijns vyandts voordeel ſijn.
Hier ſietmen een ghewoel van Torreckſche galleyen
Met wapens opgheroeſt, en kraken tuſſchen beyen
Seer vreeſelijck om ſien als't op een vechten gaet
Het gen' ſoo aerdich van *van Eyck* gheſchidert ſtaet
Dat uyt ſijn Conſt alleen is menichmael te ſpeuren
Den handel die m' in zee ſomwijlen ſiet ghebeuren.
Seer gheeſtich uytghewerckt naer reden en Natuer
Want t'gen in zee gheſchiet dat wijſt ons ſijn *Pictuer.*
Siet wat t'Pinceel vermach die veel en langhe eeuwen
Door Konſt ghedencken doet den aert van diepe ſeeuwen,
Want die bevreeſt is om te ſien haer fel tempeeſt
En d'ongheſtadicheyt van haere baeren vreeſt.

Die moet t'perijckel van ſijn doodt daer niet gaen ſoecken
En ſich voor boots-gheſel naer t'weſt-quartier vercloecken,
Maer ſtil ſijn ooghen ſlaen op d'eelheydt van Pinſeel
Ghehandelt van *van Eyck*, die thoont ons dat gheheel
Die wijſt ons *Eſter* aen veel wonderbaer gheſichten
Daer t'ſtorm en onweer is vol blicxems wederlichten
Met ſtraffen windt ghemenght, en ſomtijts calmt en ſtilt
De Kunſt bewijſt altijt het gen' ſy ſegghen wilt.
Met vremde aerdicheyt, iſt oorlogh ofte ſtrijen
Jſt d'afcomſt vande vloot vol rijcke coopvaerdijen,
Sijn 't Viſſchers by de ſtrandt oft ander handelingh
Van Eyck bethoont daer in ſulck een verwonderingh,
Dat *Nereus* Dochters al, den lof wel moghen ſinghen
Van ſijn ervaeren Conſt, en op den waghen bringhen
Van *Daulphin* die met vreught door *Thetis* golven vaert
Waer op *Portunus* ſit met ſijnen groenen baert
Die m' in ſijn armen ſiet *Salacia* ontfanghen
Wiens boeſem is met vis en ſchellepen behanghen,
En thoont de zee ſchildry die voor hun wordt ghevoert
Waer door de Conſt alleen de heele zee beroert.

IAN MEEL

Figuer-Schilder vanden Hertoch van Savoyen, gheboren in Vlaenderen.

MEEL thoont ons hier eẽ ware daet
Daer rijp'lijck op te letten ſtaet
Door al den gheeſt van ſijn PICTVER
Jnde volmaecktheyt van Natuer
Die hy door Conſt bewijſen can
En thoont een volle proef daer van
Waer af den hoochſten roem en lof
Behouwt het eel Savoyſche Hof
Alwaer de vruchten van 't Pinceel
Gheſproten uyt t'verſtant van MEEL
Verheffen hun ſoo aenghenaem
Dat noyt de ruchtbaer ſnelle Faem
Sal laeten ſlijten uyt t'ghedacht
Al t'gen' van hem wort voorts gebracht
Soo gheeſtich, mals en wel gheſtelt
Jſt t'gen' van MEEL wort uyt ghebelt.

COR-

CORNELIS DE HEEM

Schilder van Antwerpen.

GHy die den vremden aert van d'Heems Pinceele trocken
Siet op een effen doeck oft plat panneel ontdecken,
En van hun wonder cracht en weet de reden niet,
Hoe by nochtans dat ghaer verholentheden siet,
Hoort watter onder schuylt, t'dient wel te sijn beschreven
Ten is niet als de Konst die haer verthoont als t'leven,
Ten is niet als de Konst ghesproten uyt den gheest
Die over t'gen ghy siet draeght haren roem het meest.
Waer in dat maer onbreckt een tastelijck ghevoelen
Met eenen vollen smaeck, om lusten te vercoelen,
Want t'gen de gheestelicheyt ons inde Konst bewijst
De appetijten van t'ghesicht ten vollen spijst.
Soo als de Heem bethoont in alderhande fruyten
Die t'weede leven in haer eyghen selfs besluyten,
Jst oock in silverwerck, christal, bloem, porseleyn,
En sijde drappery, het staet al even reyn,
En wonder uytghewerckt, t'gen hy weet af te maelen
Daer selden Constenaer hem weet in t'achterhaelen,
Als hy maer eens en loert op al de schoont en puyck
Van jeders eyghendom, en nempt tot sijn ghebruyck
Om door sijn wetenschap te schild'ren naer het leven
Die t'leven afronteert, als t'leven staet beneven
Sijn gheestighe schildry, soo aenghenaem en soet
Staet sijne handelingh in't ghene dat hy doet.
Seer los en lieffelijck, in al sijn edel wercken
Besonder soomen eens de rijpheyt gaet bemercken
Der maliche muscadels, en suyverheyt daer by
Die ons de Heem bethoont in sijne puyck schildry:
Dan sietmen wat Pictver can uyt Pinceelen dringhen
Die niet als gheest en Const in verf ten voorschijn bringhen.
De verf het lichaem is, den gheest de ziel alleen
Waer daer t'ghevoelen, soo waer Const en leven een.

IOANNES DE DUYTS

Schilder van Antwerpen, oudt 33. jaeren.

MEt de voorsichtigeven soete ende rijpsinnighe bedenckingh is ten hoochsten begaeft den Const-bareuden ende Weet-lustighen Joannes de Duyts vermaert Schilder der wijt-besaemde Stadt Antwerpen, den welcken door zijn oversoete ende lieffelijcke Const-Pinceel voortbrenght veel en menichvuldighe ordonnantien soo Goddelijcke als Poëtische ende Heydensche Historien / blijckende aen verschepde Altaer-stucken / Tafereelen als andere cloecke Belden die van heim in Nederlandt op verschepde plaetsen te sien syn ende notoirelijck veele aerdighe Poëterijen / uyt druckende somwijl een naeckte Diana haer wassende in een Fontein-badt oft slapende Venus met naeckte kinderkens / ende sulckdanighe voorvallen daermen de volmaecktheyt vanden Natuer in't s'menschen leden can speuren. Waer in sijn Pinceel soo groote gratie ende soete eelheydt naerlaet / dat niemandt (vande Konst kennis draghende) daer in eenighe herticheyt can sien als alleen een groote welstandt van t'ghene de wy Pictura is leerende / vol sekere en vaste reeckeningh vloeyende van gheest / aerdighe bedenckinghe / ende rijckelijckheyt / vol welschickinghe der daghen en schaduwen / daer by een cloecke waernemingh der natuereliycke eyghenschappen / een wel gheoeffent verstandt inde Perspectiven / en boven al seer ervaren in't kennen der Historien / vergheselschapt met verre ende eyghentlijcke naer-ghedachten / spruytende uyt een stercke memorie die hem gheeft een goet ende licht begrijp der oude gheschiedenissen: waerom dat Musa wel singhen mach tot synen onsterffelijcken lof dese volgheude veersen.

De pen en Const-pinceel de schrale doodt voorcomen
Schoon dat het leven van den mensch is wegh ghenomen
Schoon segh ick dat de doodt baert de verghetentheyt
Soo wort des Schilders roem noch naer de doodt verbreyt.
Pictura noyt en wilt, vergheetentheydt ghehenghen,
Noch die met haere eer en hooghe eelheyt menghen;
Om dat de pen haer al te heilsaem voedtsel gheeft
Waer door de Schilder-const te grooten voordeel heeft.
Des' suyver Const en laet soo licht haer niet verleyden
Van die niet anders als verganck'lijckheyt verbeyden,
Maer liever van de gheen die haeren lof beschrijft
Die lanck naer t'Schilders doodt inde ghedachten blijft.

Wat

Orbis Roma caput bellorum turbine quondam
Obruta cur fremuit? Martis amica fuit:

At ubi multiplicis sese dedit Artis alumnam,
Celsa Triumphatrix se super astra tulit.

Wat baetet in ſijn tijdt veel lof en eer te crijghen,
Als naer de doodt de Faem de daden ſal verſwijghen,
En dat oock ſelden menſch eens naer den naeme vraeght
Jn teecken dat den roem daer van gheen luyſter draeght.
Wat heeftmen niet bedocht van over veele jaeren
Om te behouden al den roem van die ervaren
Gheweeſt ſijn in't Pinſeel, oft ander groote Konſt
Op dat tot hunnen lof den naem ſou ſijn bejonſt.
Met de ontſterf'lijckheyt, alleen door d'edel pennen
Die alderbeſt den roem lanck naer de doodt doen kennen.
Eerſt ſchreefmen op het houdt, op bladers, ſtof oft ſy
Om te ghedencken al de Konſten der ſchildry,
T'gen' men nu op papier oft parquement ſiet vloeyen
En daeghlijckx meer en meer tot s'Schilders eere groeyen,
Beſonder vande *Duyts* om ſijn hooch gheeſticheyt
Door wiens eel Pinceel ſchier t'leven wordt bereyt.
Door wiens cloeck vernuft en treffelijcke gaven
De Conſt-beminders naer ſijn eel ſchildrijen draeven,
Om dat de malſicheyt van t'leven daer in ſteckt
En al wat t'leven gheeft daer in niet en ontbreckt:
Sulckx dat ſijn hooghen naem van *Pallas* is verheven
En vande Faem oock in d'ontſterf'lijck-boeck gheſchreven,
Tot cierſel van t'gheſlacht, dat ons *Pictura* dient
En die de handelingh van onſen *Duyts* bemindt.

IAN

IAN SIBRECHTS

Schilder van Antwerpen.

VAn *Berchom* houtmen in des Hollants leegh gheweſten
Beneffens *du Iardin* wel d'jeeſt, en voor den beſten
Jn d'edel Schilder-conſt, ſoo veel als raeckt den ſtiel
Daer over langh den aert van ſijn Pinſeel in viel,
En weet die in Figuer en beeſtjens uyt te wercken
Soo aerdich alſmen oyt coſt inde Conſt bemercken
Die jemandt brocht in't licht, ghelijck oock *Sibrechts* doet
En volcht *van Berchoms* ſtijl met gheeſt in overvloet.
Daer ſietmen in ſchildry ghewoel van cleyn Figuren
Oft beeſtjens die door Conſt hun ſchijnen te verrueren
Soo fraey en wel gheſtelt, dat ſijne handelingh
Al om ghetrocken wordt, door de bevoorderingh
Van Konſt die uyt den gheeſt van *Sibrechts* compt te ſpruyten
Daer ſijn ſchildrijen ons het vonnis ſtaegh van uyten
En thoonen oock de daedt van t'gen' hier *Muſa* ſeyt
Waer over Faem hem ſchenckt d'eer van ontſterf'lijckheyt.

IORIS VAN SCHOOTEN

Schilder in Hollandt.

SOo wy rijpelijck inſien de dierbaer weerdicheyt van Pictura, en hoe deſelve van meeſt alle de voornaempſte Princen des werelts is beloont gheworden ende noch beloont wordt / ſoo dient hier verhaelt de achtbare Schilder-conſt die den vermaerden Joris van Schooten daeghelijckx is hanterende in Hollandt die door de overvloedicheyt van ſijnen gheeſt in rijcke ordonnantien en wel gheſtelde ſoo groot als cleyn Hiſtorien / Conterfeytſels en ſtilſtaende dinghen ghenoch bekent is / en gheeſtimeert wordt. Waerom dat Muſa wel mach ſeghen:

Jnt s'wereldts wonder van de hooch gheachte Kunſt
Van Schooten vindt alleen de grootſte eer en gunſt.

LUCAS

LUCAS FRANCHOIS

Schilder van Mechelen, oudt 45. jaren.

Die wetenſchap en Conſt beſit, ſal altijdt leven
En trotſt den Haet en Nijdt door d'aengheboden eer
Die de bevoorderingh van hunne deught hem gheven
Jae hoe 't de afgunſt ſpijt, ſy groeyen meer en meer,
Dit ſietmen waerelijck als in een ſpieghel blijcken
Aen veele Oeffenaers van d'edel Konſt ſchildry,
Dat die *Fortuna* ſal met eer en goedt verrijcken
Als de uytnementheyt van gheeſt oock is daer by.
Om t'ſelve aende Faem met waerheyt te bewijſen
Wordt hier ghedachvaert den roemruchtighen *Franchois*
Van *Muſa*, die ſijn eer doet uyt de Konſt verrijſen
En ſijn ervaerentheyt ſinght met een ſtille vois.
Die tot in Vranckrijck ghehoordt wordt met ghenuchten
Jn't Coninckx machtich Hof daer menich Prins beoogh
De eelheyt van ſijn mals *Picturs* volmaeckte vruchten
Seer wel ghecoloriert, ghediept en uyt ghehoogh,
Soo als het Huys *Condé* in overvloedt can thoonen
Beſonder d'eel Princers die hy gheſchildert heeft
En veele Cavaillers die by den Prince woonen
Waer aen men ſpeuren can dat jeder-een ſchier leeft,
Noch wijder ſtelt ſijn Kunſt haer leerſaem Schilder-paelen
Om te doen kennen wat ſijn Verf-pinceel vermach
Die al haer maelſel ſchijnt met leven te beſtraelen
Soo aenghenaem, weet ſy te brenghen voor den dach.
Naturas eyghendom, in ſchijn van enckel leven
Door den beſielden gheeſt die ſweeft op berdt en doeck,
Daer ons *Franchois* een proef can waerelijck af gheven
Door ſijn ervaerentheyt in't neerſtich onderſoeck.

Van

LVCAS FRANÇHOYS

Peintre tres expert et renommé en grandes ordonnances, et pourtraicts, née a Malines.

Lucas Franchoys pinxit. *Coenr. Waumans sculp.*

Van t'ghene can beſtaen inde begaefde ſeden
Die eenich menſch beſit, daer ons in Nederlandt
Den overvloedt van Conſt af thoont de rechte reden
Jn *Lucas* eelen gheeſt en hooch begaeft verſtandt.
Soo alſmen eens beooght de rijcke Cabinetten
Van menich edel Heer, in Nederlandt gheſtaen,
Die ons verthoonen veel ſchildrijen en Pourtretten
Die wonder naer de Conſt van *Lucas* ſijn ghedaen,
Daer ſietmen al het gen' de Conſt-pinſeel can maelen
Naer t'leven uyt ghewerckt met uyt gheleſen gheeſt:
Daer ſietmen t'levens aert van *Lucas* achterhaelen
Wiens Meeſter langhen tijdt d'Heer *Rubbens* is gheweeſt,
Het gen' hy oock ghenoch doet blijcken in ſchildrijen,
Die van hem met verſtandt ſtaen cloeck gheordonneert
Soo in devotie als in Poëterijen:
Daer menich Kerck en Hof is mede gheſtoffeert.
De ordonnantien van veele Kerck-altaeren
En cloecke defticheyt van menich Taefereel
En vaſte Teeckeningh, ghenochſaem openbaeren
De groote vloeyentheyt van ſijn ſeer eel Pinſeel,
Daer ſietmen in Figuer een tweede leven ſwieren
Een loſſe drappery fraey op haer maet gheſtelt
De verven wel ghemenght, vol aerdighe manieren
Wat dienter meer te ſijn in eenich Schilders beldt
Soo als *Franchois* bethoont, die (om den toom te gheven)
Aen ſijne neerſticheyt, en eenſaeme practijck
Vindt vreught, om buyten Echt in vryicheyt te leven
Wiens naem oock is bekent in menich Coninckrijck.

CAROLUS DU IARDIN

Schilder, woonende tot Amſterdam.

Die d'edel Schilder-conſt (om haer ſeer hoogh vermoghen)
Hanteert, en ſtaegh beſchermpt als d'appels van ſijn ooghen,
Den roem van d'eeuwicheyt door ſijn Pinceelen ſaeyt
Daer, naer des Meeſters doodt den tijdt de vrucht af maeyt.
Jae ſchoon den krijghs Godt MARS verwoeſt had al de landen
Van ruſt en luſt ontrooft des Konſtenaers verſtanden
En dat de arremoy oft een onvruchtbaer jaer
De menſchen had ghebrocht in't uyterſte ghevaer,
Soo ſou noch evenwel PICTVRAS eer ontwolcken
Van haet en teghenſpoet door veel Konſt-gierghe volcken,
Die d'eer Ophouders ſijn van haere edelheyt
Vermaerde wetenſchap, en vremde gheeſticheyt.
Daer DV JARDIN met recht wel vlijtich op mach praelen
Door al de Konſt die hy weet wonder aff te maelen
Daer gheene nettigheyt oft gheeſt in en ontbreckt
Midts dat daer in (ſoo t'ſchijnt) den aert van t'leven ſteckt.
Beſonder als hy thoont in't werck van ſijn Pinceelen
Een ſcherpe ſuyverheyt (daer d'ooghen langh op ſpeelen)
Eer ſy ten vollen de volmaecktheyt van't ghediert
Beſpeuren konnen, dat in't cleyn op placten ſwiert
Op doecken oft panneel, en naer-venant Figueren
Landtſchappen, bloem, en vrucht ſchier boven de Nature,
Soo wonder aenghenaem iſt t'ghene dat hy maeckt
Die d'uyterſt' eyghentheyt van t'leven naeſt gheraeckt.
Jae niemandt in des' eeuw in ſijn lof-rijcke wercken
Can eenich miſverſtandt oft onvolmaecktheyt mercken,
Die ſijn beriſpers licht can houden in bedwangh
Wiens Konſt is oorſaeck van veel Haeters onderganck.
Daer heel Jtalien en Hollandt ſtets op roemen
En houden DV JARDIN een vande luyſter bloemen
Der vrije Schilder-conſt, bekent van ſtadt tot ſtadt,
Wiens loff de Faem beſpeurt en onvermoeyt beſpadt.

CAREL VAN SAVOYEN

Schilder van Antwerpen, Anno 1619.

DIe sijn oogh-merck laet daelen op de nuttichept die ten dienst van onse Pictura oft wy Schilder-const en vooꝛtplantinghe van des selfs eer / ghedurich vooꝛts compt / sal vinden inde uptneemende Const-pinceel van Carel van Savoyen eenen soo grooten lust en behaeghen dat hy niet anders en sal wenschen als om de selve te moghen te weerderen ende te achten boven alle Const. Want jemandt die opꝛechte kennis draeght van Pictura, en sijnde versterckt met een ghesondt oordeel / en can in sijn handelingh niet anders vinden als de upterste volmaeckthept van het leven / besonder vooꝛ hebbende een wel gheteeckent ende volverdich stuck / dat afbeldt eenighe naeckte lidtmaeten / die soo soetelijck van hem upt ghewerckt ende aerdigh voltrocken wooꝛden dat ick niet anders vanden selven Carel van Savoyen en magh segghen als t'naerbolghende in cooꝛten sin aldus.

Groot-achtbaer Conſtenaer die met u eel Pinceelen
Uyt weynich aſch oft ſtof cont brenghen op panneelen
T'gen' t'leven ſoo ghelijckt al oft in't leven waer
Al dat ghy uyt den gheeſt ſeer vlijtich ſchildert naer.
Cunt ghy het leven doen aen uwe Conſt ghelijcken
Soo moeter in U gheeſt jet Goddelijckx dan blijcken
Want die iet levens can voortbrenghen uyt dood' aſch
Waer in te voren noyt een ſchijn van leven was,
Moet boven menſchen cracht, een godd'lijck Schepſel weſen
T'gen nimmer als van Godt, oyt is gheſien voor deſen.
O neen weet-lieve jeught; ſoo daer t'ghepeys op ſpelt
Denckt dat t'alſoo is met de Schilder-conſt gheſtelt,
Die U voor t'leven can al menich mael bedrieghen
Jae t'levens ſchijn bethoont, in Conſten (ſonder lieghen)
Want leughen wort ghetaſt ſoo blijckt het teghendeel,
Van t'ghene wort verhaelt, maer hier wijſt het Pinſeel.
Seer onveranderlijck, het gen ghelijckt het leven,
Jae oft het leven waer aen haere Conſt ghegheven,
Dat is de Gaeve-Godts gheſtort in eenen menſch
Die maelen can door Conſt, al t'gen is ſijnen wenſch.

Die

CAROLVS VAN SAVOYEN,
Paintre extraordinaire en petites figures principalement en nues grandement estimez Nasquit dans la Ville d'Anvers demeurant en Hollande.

C. van Savoyen fecit aqua forti.

Die inde Conſt bethoont veel aenghenaeme dinghen
Soo als *Savoyen* weet met gheeſt in't licht te brenghen,
Dat jeder tuyghen ſou (die ſien can ſijn ſchildry)
Ten is gheen Conſt alleen, maer t'leven iſſer by.

PEETER VAN BREDAEL

Schilder van Antwerpen, oudt 32. jaren.

HOort hoe de ſnelle Faem met overvloedt van prael
Roempt op de Schilder-cunſt van *Peeter van Bredael*,
Door al de vindinghen die hy in't ordonneren
Brenght daeghelijckx voor den dach met Landtſchap te ſtofferen
Seer aenghenaem aen d'oogh van die de Konſt bemint
Om al de wonderheyt die m' in ſijn ſtucken vindt.
De vremde handelingh (die hy weet voor te ſtellen)
Gheeft ſtof en reên ghenoch om d'eere uyt te bellen
Die ſijn Pinſeel verdient, door d'aerdicheyt, die ſy
Thoont weſentlijck en fraey in jeder Konſt-ſchildry.
Voor eerſt alſmen den aert van Landtſchap oft landtdouwen
Prieel, Hof, en Ruwien, en oud' Romeynſche bouwen
Van hem ſiet afghemaelt ſoo vindtmen den Natuer
En t'levens weſen in *Bredaels* verrijckt *Pictuer*.
Het leven in't gheboompt, en al de eyghentheden
Jn cleyne Beeſtjens met verſtandt en waere reden
Soo uyterlijck ghevat dat niet ſoo wel can ſtaen
Jn alle Kenders oogh, die met de Conſt om gaen,
Als t'gen' ons *van Bredael* weet gheeſtich aen te wijſen
Jn d'edel wercken die uyt ſijn Pinſeelen rijſen.
Daer de gheſteltenis oock van des menſchen aert
Staet inde Kunſt vercleynt en van Pinſeel ghebaert:
Soo eel, net, ſuyver, en volmaeckt ghelijck het leven
Dat ſelver den Natuer gheen gaven meer can gheven
Oft t'wordt daer in gheſien in overvloedicheyt
Het werck bethoont de daet, wat dienter meer gheſeyt.

HENRICK

PETRVS VAN BREDAEL, Né dans la ville d'Anvers en l'an 1630. Paintre fort plaisant et rare, il at demeure quelque temps en Espaigne, et aultres provinces.

Abbe delineavit. Caem. Anwers sculpsit.

HENRICK VANDER BORGHT

Schilder van Franckendael.

HIer ſietmen wederom als met herſchapen ooghen
Een nieuw verborghen Conſt van grooten gheeſts vermoghen
Van ſulcken vremden cracht en vaſt gheſtelden aert
Als oyt PICTVRA heeft uyt haeren ſchoot ghebaert.
Soo ghy naer t'kleedt-cieraet ontdeckt van d'eel ſchildrijen
Die VANDER BORGHT afmaelt en U can doen belijen
Dat van Natura noyt can worden jet gheteelt
Uytwendich, oft het ſchuylt in ſijn ontſterf'lijck beelt,
De reden tot bewijs is nood'loos t'openbaeren
Ter wijl dat ſijnen gheeſt ſoo is in Conſt ervaeren,
Dat t'werck tot ons vermaeck ghenochſaem tuyghen can
Wat rijck begaefdt vernuft ſchuylt inden weerden Man
Daer t'hooghe Duytſche-Landt met recht wel op mach pralen
Om al de ſuyver Conſt die hy daer heeft ghemalen:
T'rijck FRANCKFORT, FRANCKENDAEL en d'Jtaliaenſche landt
Beminnen ſijne Konſt en kennen ſijn verſtandt.
Den Graef van ARONDEL, een van PICTVRAS vooghden
Soo haeſt hy eens t'Pinceel van VANDER BORGHT beooghden
Had ſulcken wonderheyt van deught daer in bemerckt
Om t'leven t'gen' daer in was gheeſtich uyt ghewerckt,
Dat hy hem met veel gunſt en rijckelijcke winſten
Begaeft heeft naer den eyſch en naer Pinceels verdienſten,
Om dat ſijn edel Konſt niet als met deughr verkeert
Om datmen uyt ſijn Konſt niet als de deught en leert,
Die door lichtveerdicheyt gheen ſiel en ſal ontruſten
Oft door onkuyſchen aert beſtrijden met vuyl luſten,
Midts dat ſijn ſuyver werck niet als op deughden treckt
Op t'lijden vanden Heer t'gen' niet als deught verweckt.
Godt die de Kunſten gheeft en wordt oock niet vergheten
By VANDER BORGHT die ſtets Godts leven af can meten
Door wetenſchap en gheeſt die in ſijn herſens leyt
Jn't cort hy baent den wegh van veel godtvruchticheyt.

PEETER

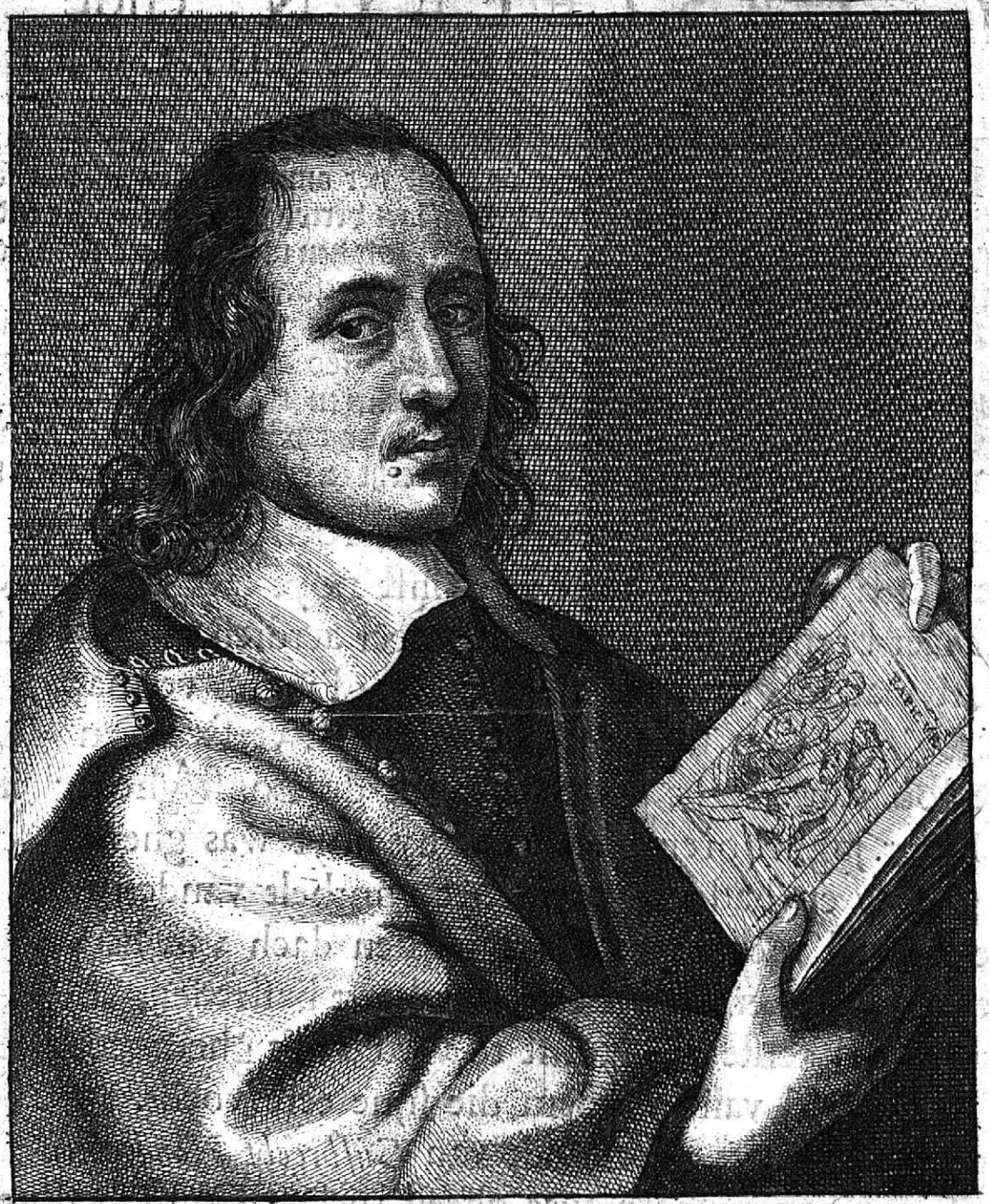

HENRY VAN DER BORCHT PEINCTRE,

Ne à Franckendael au Palatinat, et a cause de la Guerre venu a Franckfort, ou l an 1636 passant le Comte d Arondell Voyageant vers l'Empereur l'emmena et de la l'enuoya en Italie Chez Mr Peti le quel amassa l'Art Pour le dit Comte, de la Passant auec l'art en Angleterre il La garde Jusques au decez du Comte il est Seruiteur du Prince de Galles,

Iohann: Meyssens pinxit et excudit. *W: Hollar fecit, 1648.*

PEETER TENTENIER, CASTELEYN, ende GYSBRECHT DE HONDECOTEN.

DE aerdich vercierende rijckelijckheyt van Pictura brengt de Kunst sulckenen lupster ende glans aen dat het onmogelijck is den selven te verliesen als wanneer den Schilder niet en laet vertraghen sijnen yver ende lust om de selve te hanteren ende daer door eenen eeuwighen naem achter te laeten. Daerom wort de neerstigheyt ende blijtighen jever noodsaeckelijck in een goet aencomende Schilder verepst om daer door de gheneghenthept van een gheestighe Natuer in het ghemoedt wacker te maecken ende soo alleenskens de voorbelden van het verstandt uyt te wercken ghelijck sekeren Peeter Tentenier, Casteleyn ende Gijsbrecht Hondecoten Constighe Oeffenaers van Pictura over al in hun Const doen blijcken / daer de Faem met alle recht en reden wel op roemen mach.

Faem mach op *Tentenier* vry haeren roem wel bouwen
Die sijnen cloecken gheest in Konst noyt laet verflouwen,
Maer brenght ons daghelijckx seer aerdich voor den dach
Al wat in groot oft cleyn *Picturs* Pinceel vermach,
En *Casteleyn* daer by en dient oock niet verswegheu
Die soo van jonghs-af-aen was tot de Const gheneghen
Door jngheboren gheest dat hy noyt was gherust
Oft hy en had volbrocht het voorbelt vanden lust
Die hem al menich mael tot op den dach van heden
Met groote neerstigheyt en jever heeft bestreden,
Om d'uyterste der Konst te vatten in't ghemoedt
Tot cierset vanden naem die sijne eere voedt.
Soo als oock uyt t'verstandt van *Gijsbrecht Hondecoten*
Ghespeurt can worden wat gheest-rijcken Const besloten
Jn sijne hersens leyt, met grooten gheest ghemenght,
Die *Gijsbrecht* op 't Toneel van lof en eere brenght.
En waerom sou sy niet, want sijne oli verven
Sijn d'oorsaeck dat sijn Faem oft Naem noyt sullen sterven:
Dat heeft *Pictura* in, hoe dat het gaet oft niet
Sy heeft door haere cracht de Faem in haer ghebiet.

LILLY alias LELIO

Schilder van Londen in Enghelandt.

HEt gherucht wilt qualijck laeten verſwijghen den Conſtighen Lilly oft Lelio Schilder van Enghelandt / den welcken in't groot jae boven het eyghen leven dooz ſijn vaſte en beerdighe manieren van teeckenen ende ſchilderen egheen Nederlanders en hoeft te wijcken / jae mach met volle recht den tweeden Rubbens inde loſſe Pinceel ende cloecke inventien gheheeten wozden / daer de Faem meer loſ van ſpzeckt als ick hier can beſchzijven / ende om cozthept wil ghenoodtſaeckt ben achter te laeten / als ghenoch ſijnde / dat ick vanden ſelven mentie maecke hopende ende vaſt betrouwende dat ſijn wercken hun ſelven meer befaempt maecken als ick met mijn flouwe pen can bewijſen ſluptende alleenlijck tot ſijnen roem ende ghedachtenis met te ſegghen aldus.

Soo als een *Lelie*, die onder doorens bloeyt
Can haer de eel *Pictuer* oock onghehindert draghen
Jn oproer en crakeel, die in haer Conſten groeyt
En vreeſt geen onghemack in ſpijt van d'oorloghs plaghen.

CORNELIS VAN BERCHOM

Konſtich Schilder van Haerlem.

HEeft Hollandt niet met recht op *Berrechom* te ſtouffen,
Die weet door Konſt en deught, t'ondeughdich t'overpouffen
Jn eene handelingh vrempt van gheſteltenis
Daer t'mergh van ons *Pictuer* vaſt in gheſloten is.
Jae ſchoon den droeven Nijdt dit gheenſints can verdraghen
Die d'eyghen hert daerom ſchijnt ſtadich op te cnaghen
Soo moet ſy ſelver (als t'ondeughdich) tuyghen dat
Noot beter den Natuer is met t'Pinſeel ghevat.
Als *Berchom* ons verthoont, ſoo in ſtilſtaende dinghen
Als Landtſchap, Beeſtjens en Figuerkens voort te bringhen
Daer t'puyck der wetenſchap niet hoogher vlieghen can
Om te verheffen al de deughdt van eenich Man.

IOANNES MEYSENS

Schilder van Bruſſel.

DE ervarenthept inde kennis van Picturas Konſten (daer den voorſchreven Meyſens mede begaeft is) en heeft niet ghedooght om den ſelven hier te vergheten / die ghebooren is tot Bruſſel in't jaer 1612. op den 17. May / ende de edel Schilder-conſt gheleert heeft by den vermaerden Anthonio van Opſtal, mede oock by ſekeren Nicolaes vander Horſt, daer by hy ſijnen tijdt ſoo jeverich heeft waerghenomen dat hy voor ſijn Excellentie Graeff Hendrick van Naſſau verſcheyde fraey ſtucken heeft gheſchildert eenſamentlijck den ſelven met de Grabinne / verſcheyde reyſen naer t'leven heeft gheconterfeyt / boven dien oock de Grabinne van Stirom, den Grave van Bentom, diverſche Colonels voor den Commandeur Lichtenbergh, als oock den ſelven Commandeur ſijn Huysvrou ende alle hunne Kinderen / daer niet anders als het leven in en ghebreckt / met ſulcken goede en vaſte opmerckinghe is alles door den voornoemden Meyſens daer in met het Pinceel uyt ghevoert / ghelijck oock compt te blijcken binnen Antwerpen (daer hy teghenwoordich is woonende) aen veele ende menichvuldighe Conterfeytſels die hy daer ghemaeckt heeft / oock met eenen blijtighen jever naer d'Originelen van van Dijck ghecopieert / dat de ſelve menighmael voor Originelen oft Principalen worden aenghheſien / ſoo veel vermoghen heeft hem de wetenſchap van Pictura ingheſtort datmen boven t'ghene voorſchreven ſtaet wel mach ſegghen:

Den jever wordt altijt ghehandthaeft vande jonſt
Die d'eel *Pictuer* beſit door haer verheven Conſt,
En lockt de neerſticheyt om de ſeldſaemſte dinghen
Die jemant uyt den gheeſt, door Conſt in't licht can bringhen,
Soo als ons *Meyſens* weet te thoonen met Pinſeel
Vol levens aert en cracht op doecken en panneel.

Teghenwoordigh is de eenighe exercitie ende negotie vanden voorſchreven Meyſens, de handelingh van alle ſeldſaeme Printen ſoo van antiecque als modernighe Meeſters uyt ghegaen ende by de cloeckſte Plaetſnijders gheſneden / ſoo ende ghelijck by hem te vinden ſijn ontallijcke raere dyncken van Lucas van Leyen, Albrecht Durer, italiaenſche ordonnantien ende veel wonderbaere Printen ghe-ſneden van Sadeler, Nantuel, ende andere fameuſe Plaetſnijders die hy door ſijn groote kennis ende ervarenthept can doen blijcken ende ten voorſchijn brenghen. Wiens Soone by naem Cornelis Meyſens oock is een fraey aencomende Meeſter in't plaetſnijden ghelijck aen verſcheyde Pourtretten en de Tijtel plaet van deſen Boeck te ſien is. Oudt 21. jaren.

Uyt

IEAN MEYSSENS,

Peinctre natif de Bruxelles l'an 1612. le 17. de May, tient a present sa residence en la ville d'Anvers, ou pardessus l'exercice du pinceau particulier en pourtraits, il fait profession de vendre des printes, en la cognoissance desquelés il est singulierēnt verse.

Ioan. Meyssens pinxit. *Cornelis Meyssens sc.*

Uyt ſwert beinckte Print ghedruckt op wit papier
Wordt Konſt en gheeſt ghekent, ſoo wel als in ſchildry
Al waer de Teeckeningh is Meeſter van 't beſtier
Die d'eel volmaecktheyt van de wetenſchap hout vry.

NICOLAES VAN EYCK

Schilder van Antwerpen.

JSt wonder dat de Eer heeft ſelden connen ruſten
Voor dat ſy ſach ghepaeyt den wenſch van haere luſten
En had *Niclaes van Eyck* met volle recht ghebracht
Tot d'Ampt van Capiteyn der Borgherlijcke wacht,
Om ſijnen cloecken aert en gheeſtighe manieren
Die door de hulp van deught ſijn heel gheſlacht vercieren
Om ſijn trouhertigheyt en jever tot Godts wett'
En ander deughden meer, daer d'Eere meeſt op lett'
Om jemandt tot t'gheluck van haren ſtaet te brenghen
En Faem, en Naem, en Stam daermede te verlenghen,
Soo als is uyt ghewerckt door liefde buyten gunſt
Om dat compt over een dit Ampt met ſijne Kunſt,
Om dat (ſegh ick noch eens) ſijn aerdighe Pinſeelen
Niet anders als t'ghebruyck van krijghs handel en teelen
Ghelijck Batalien, en dierghelijcken ſtaedt,
Optreckingh, peſtery, ſoo 't in den Legher gaet.
Weet ons van *Eyck* door gheeſt als t'leven te vertooghen
En als het leven ſelf te ſtellen voor de ooghen
Van die de Konſt verſtaen, midts den volmaeckten aert
Het leven en Natuer daer in veropenbaert.

PH.

PHILIPPVS FRUYTIERS

Schilder van Antwerpen.

DE vrome ſterckheyt baert prijs, lof, en groote eer
En t'Schilders oeffeningh verheft haer cracht noch meer,
T'gen' veel weet-lievende Vernuften overweghen
Door al de ſeldſaemheyt die daer in is gheleghen,
De Cloeckaerts ſtaen verbaeſt, verwondert en verſtompt
De Wijſe twijfelen oft t'leven daer in compt:
Om dat des' handelingh ſoo grooten deught can teelen
Als ſy het leven thoont in't werck van d'eel Pinſeelen
Vol vruchtbaer wetenſchap, die over al den prijs
Behalen, door hun cracht en levendich bewijs:
Daer ons *Fruytiers* van thoont een proef ghelijck het leven
Die dient in't licht ghebracht en om haer Konſt beſchreven,
Om dat ſijn handelingh werckt ſoo veel deughden uyt
Dat ſijne vry *Pictuer* in haer niet en beſluyt.
Als d'uyterſte dat in de eelheyt der Natueren
Can worden naer ghemaeckt, beſonder in Figueren,
Seer vaſt gheteeckent en naer t'leven wel gheſtelt
Vol vremde vindinghen, heel gheeſtich uyt ghebelt.
En boven dat en hoeft hy niemandt oock te mijen
In eene oeffeningh die voortbrenght ſchoon ſchildrijen
By onſe Conſtenaers mineatuer ghedoopt:
Die oock van levens aert en gheeſt is overhoopt,
Daer wonder netticheyt en Konſt is in te ſpeuren
Door al de ſuyverheyt van haere ſchoon coleuren,
Daer niemant als *Fruytiers* den hoochſten naem van draeght,
En metter daedt bewijſt, t'gen Kenders oogh behaeght.

ANTHO-

ANTONIUS GOEBOUVV

Schilder van Antwerpen.

HEt is een vrempt ghewoel, dat meeſtendeel de menſchen
Soo naer de aertſche vreught, en eer, en rijckdom wenſchen,
Sijn beſich dach en nacht om t'lichaem op te voen
Jn ydel ydelheydt, en ſelden goedt te doen.
Daer ſy in ſcheppen al hun welluſt en behaghen
Schoon dat ſy op het leſt veel min als niet bejaghen,
Want iſmen cloeck van gheeſt en geene vruchten baert
Jn uyt te wercken t'gen' den ingheboren aert,
Door wetenſchap beſit, ſoo ſijn't maer s'werelts ſlaven
Niet weerdich datſe ſijn verciert met hemels gaven.
Maer die ſijn wetenſchap doet blijcken t'alle kant
Wordt als een Landt-juweel bemint om ſijn verſtandt.
Wordt over al gheeerdt om dedele manieren
Die ſijnen weerden naem en leven ſtaegh vercieren,
Daer de memori van den menſch langh af onthouwt
En daer de Faem met roem haer woonplaets ſtaegh op bouwt.
Wie leeft in rijcken ſtaet, wordt licht beancxt met ſorghen
Verlieſt ſijn vryicheyt, en heeft veel vrees verborghen
Jn't hert, om s'werelts goedt dat hem hier geeft wat vreught
Met luſt en ruſt ghemenght, maer geen oprechte deught.
De deught nochtans die is het cierſel vande menſchen
Die uytſteckt boven al t'gen' jemandt hier can wenſchen,
Het loot en waterpas daer jeder een op ruſt
Die d'achterdencken van't onſalich ſterven bluſt,
Hoe menich dertel quant en ſiermen daer niet woelen
Jn d'aertſche gaeven om de luſten te verkoelen
En wroeten al den dach in't s'werelts dreck en ſlijck
En niet eens dencken op de deught oft hemel-rijck.

Dit

Orbis Roma caput bellorum turbine quondam
Obruta cur fremuit? Martis amica fuit:
At ubi multiplicis sese dedit Artis alumnam,
Celsa Triumphatrix se super astra tulit.

Dit heeft van jonghs-af-aen *Goebou* al gaen bemercken
Als hem den ſeghen Godts quam met verſtandt verſtercken,
Als hy eens overdocht dat eenen goeden naem
Meer wordt ghepreſen by de al ghemeyne Faem
Als welluſt, ſtaet, oft pracht, die lichtelijck verdwijnen
Schoon datſe wonderlijck in jemandts ooghen ſchijnen.
Goebou ſach boven dien dat ons de wereldt niet
En geeft als cleyne vreught vol naerſmaeck van verdriet
De reden dat hy in te gaen ſocht ander weghen
Daer niet als lof en deught en vreught is in gheleghen,
Het gen' de ſnelle Faem noch naer de doodt verbreyt
En teeckent inden boeck van haere eeuwigheyt.
Den lof can noyt vergaen van die hun ſelf vercloecken
Jn Conſten door de deught met jever t'onderſoecken
Om dat de vruchten (die voorts comen vande Kunſt)
Tot vreught der Konſtenaers met eer worden begunſt.
Soo als de neerſtigheyt quam aen *Goebouw* vereeren
Eer dat hy noch ginck in Jtalien verkeeren
En t'gen' daer aen ghebrack, op heden wordt volmaeckt
Door al ſijn groote Kunſt daer menigh geeſt naer haeckt.
Men hoort niet vande Faem als lofsangh van hem ſinghen
Tot vreught van ſijn geſlacht, door de ſeldſame dinghen,
Die ſijn Pinſeel bewijſt, die in haer ſelven leeft
Om dat ſy den natuer (ſoo t'ſchijnt) verborgen heeft
Jn al haer wercken, die *Goebou* weet af te belden
Die niemandt om haer kracht ghenoch en can verghelden.
T'Handtwerpen inde Kerck vande Societeyt
Staet ſijnen naem ghenoch in d'eel *Pictuer* verbreyt:
Jn Hollandt, Vranckerijck, en noch meer ander rijcken
Daer compt de edelheyt van ſijne Conſt te blijcken,
Soo dat onnoodigh is meer lof te brenghen uyt
Die ſijne daet ghenoch in d'eel *Pictuer* beſluyt.

PEETER

PEETER DE VVIT

Landtſchap-Schilder van Antwerpen.

SOo maer des winters daeghs t'ghevoghelt ſach de ſtucken
Gheſchildert van *de VVit* die het gheboompt uyt drucken
De Konſt ſou hunnen aert ontſteken met jolijt
Soo als in't midden van den heeten Somers-tijt.
Den ſoeten Nachtegael ſou nieu ghenuchten ſcheppen
Den Oyevaer waer oock terſtont weer aen het cleppen
De Lijſter aen t'ghefluyt en t'Quackeltjen aen t'ſlaen
De Muſch aen t'neſtelen, en t'Krekeltjen aen t'gaen,
Soo levendich door Konſt can ons *de VVit* doen blijcken
De groene boomen die het leven niet en wijcken
Soo aenghenaem thoont hy de ooghen hun vermaeck
Dat hy die licht verweckt uyt eenen ſwaeren vaeck.
Als maer ſijn cloecke handt een Landtſchap gaet bereyen
Dat menich Kenders oogh door luſten can verleyen
Soo liefelijck verſchiet t'aſurich achter-werck
Tot welſtandt vande Conſt, ſoo crachtich cloeck en ſterck
Den voorgront uyt ghehaelt, dat gheen boſch oft waranden
Gheen weghen wel beplant ſchoon ende vruchtbaer landen
En ſijn in't leven ſoo plaiſant naer d'oogh gheſtelt
Oft worden door *de VVit* verthoont en afghebelt.

GASPAR DE VVIT

Landtſchap-Schilder van Antwerpen.

ALs compt de gulde Son TELLVRIS ſchoot beſchijnen
Soo ſietmen dat den Vorſt allenskens ſal verdwijnen
Die t'groen tapijtich cleedt van FLORA had berooft
Des menſchen luſt verſlauwt, en al t'ghewas ontlooft.
MATVTA melckt haer borſt en door haer dauws beſproeyſel
Beſapt ſy al het hout en brenght tot geurich groeyſel:
Soo dat al watter leeft ghelijck verreſen is
Soo haeſt de werme Lent in haer oudt weſen is.
Dit ſien ick inde Conſt ſoo danich oock gheſchieden
Daer MOMVS en den NYDT (als vande peſt) af vlieden
Schoon dat door hunnen haet de Conſt al dickwils lijt
Noyt wordt ſy evenwel haer glans en luyſter quijt,
Jae ſchoon haer edelheyt wordt ſomtijts eens beſtreden
En van niet wetende Laet-dunckenaers vertreden:
Haer krachten ſijn ſoo groot dat ſy daer op noyt paſt
En acht den Nijdt niet meer als eenen hondt die baſt.
Dit wordt ons door DE WIT oogh-ſchijnelijck beweſen
Die inde Schilder-conſt ten hoochſten wordt ghepreſen,
Daer hy ſijn cloeck verſtandt in't Landtſchap blijcken doet
Dat menichmael verlicht den gheeſt en ſwaren moet.
Als hy de gulde Son, en aenghenaemen reghen
Van ſijnen gheeſt door hulp van Godes milden ſeghen
Laet daelen op panneel, op doeck oft copre plaet
Waer op hy t'Landtſchap maelt, dat als het leven ſtaet.
Hier ſietmen t'loof-rijck groen, aen alle canten waſſen
Den malſen dons en lis weerſchijnen inde plaſſen
De ſtruyckxkens veil bemoſt als t'leven en Natuer,
Ghedommelt met Pinſeel in d'eelheyt van PICTVER.
Jae dat den Satir PAN SIRINGH ſaegh uyt ghetrocken
Jn't Landtſchap vande WIT, ſy ſou hem weer verlocken.
Hy wert (dat is ghewis) weer op haer ſchoont verhit
Jae ſaegh voor t'leven aen, het Landtſchap vande WIT

GASPAR DE WITTE,
Peintre extreordinaire en grand et petit paysages et ruynes, tant en huyle, comme en detrempe, grandement estimé pour leur rareté, aupre des grands Seig.rs et Amateurs de l'arte, il ast demeuré long-temps en Italie et France, etc. resident en Anvers ville de sa naisance.

A. Goelou pinxit.

Richard Collin sculpsit 1662.

Betrachtinghe.

DAtter vremde bedenckinghen / eyghenschappen / middelen en jnbeldinghen / jae werckende lusten inde liefde verborghen sijn (ghelijck de daeghelijckxse ervarentheyt ghenoch leert) can hier oock in't beschrijven vande Const-rijcke Pictura ghenoch bewesen worden / de welcke met de liefde wel over een compt en het naest aende liefde schijnt te bestaen / ghelijck ick hier voren noch wijder heb gheschreven. Het selve blijckt claer ghenoch aende overschoone Stratonica, de welcke de volmaeckste en cierelijckste Maeght was diemen in heel Corinthen eertijdts cost vinden / waer op sekeren Coninck (haer maer eens ghesien hebbende) soo verlieft was / dat hy sijnen Schilder Apelles daer over had van Athenen ghesonden naer Corinthen om de selve aldaer te conterfeyten / ghelijck hy oock op't versoeck vanden Coninck inden Tempel van Diana heeft ghedaen / en wederkeerende over zee met het volmaeckt stuck / ist ghebeurt / dat Apelles met alle de Pilooten door het stormich weer en onstuymich tempeest meynden te verdrincken / worpende alle de packen en coopmanschappen over boodt om hen te verlichten vanden swaren last : en Apelles vreesende dat hy sijn opgherolde schildry (daer het afbeldtsel van Stratonica op stondt) oock sou hebben moeten over boodt werpen / heeft t'selve ontrolt ende aende Gasten ghethoont segghende : dattet de Goddinne Diana was / ghelijck oock ghelooft werdt door de schoonheydt en levenden aert die een jeder daer in voor het waerachtich leven quam te sien / jae t'is soo veer ghecomen datmen het beldt voor de Goddin Diana aenbadt en het tempeest door hun vast betrouwen oock ghestilt is. Apelles met het beldt ghecomen sijnde tot Athenen ende t'selve aenden Coninck ghelevert hebbende werdt hem daer voor vereert over de hondert talenten goudt / alsoo dit was een van sijn uytnemenste / besonderste en seldsaemste wercken die hy oyt ghemaeckt hadde / het welck niet te verwonderen en is / naedemael dat Apelles niemandt ghelijck en hadde om de eyghentschap van het leven inde Const naerder uyt te belden : jae dat meer is / den gheleerden Schrijver Apion ghetuyght : dat de Waersegghers / oft Gheluck-gheraders uyt de volmaecktheyt van sijn gheschilderde tronien costen oordeelen de voorleden en toecomende gheschiedenissen die den mensch ghebeurt waren en noch ghebeuren souden. Des voorschreven Coninckx Sone (die rijp van jaren was) het gheschildert beldt vande voornoemde Stratonica oock ghesien hebbende / werdt daer op soo seer verlieft als sijnen Vader / niet teghenstaende dat hy nochtans het leven noyt (ghelijck sijnen Vader) ghesien en hadde / de welcke op het beldt soo wonder volmaeckt verscheen ghelijck het leven. Middeler tijdt heeft den Coninck door eenen Ambassadeur Stratonicam ten houwelijck doen versoecken voor sijn Coningin / de welcke hy oock becomen heeft ende daermede ghetrouwt zijnde / is de liefde vanden Sone soo aenghegroyt / dat hy noch dach noch nacht en cost rusten / te meer / alsoo hy wel wist dat het onmoghelijck was met sijn Stief-moeder te comen tot sijn begheerte. Sijn liefde had haeren oorspronck uyt de schildry door het ghesicht vande Const / en bemerckende dat de Const met het leven soo over een quam / meynde van liefde te sterven / midts de selve meer een Goddin was ghelijckende als eenen mensch / midts dien oock dat de schildry in het

ghe-

ghesicht aen het leven niet en weeck / welck leven alleen het berocrelijck ghevoelen meer hadde als de Const. Den Sone dan sich berooft vindende van sijn hope en troost / is ghevallen in een sware sieckte / de welcke soo aennaem dat hy van gheen Medecijnen en cost gheholpen worden : segghende teghen den Coninck rondt uyt / dat sijnen Sone moest sterven / ten waer hy gheholpen werdt van Stratonica, die de eenighe oorsaeck was van sijn sieckte. Den Coninck met verwonderingh / ende niet sonder teghenstrijdt van sijn eyghen liefde ende minnen lust t'selve overlegghende / boven dien gheenen naerderen erfghenaem als sijnen verliefden Sone hebbende / heeft sijn eyghen lusten ghebroken ende Stratonicam aen sijnen Sone voor een Princersse gheschoncken / de welcke oock de oorsaeck was van sijn subite ghesondtheydt ghelijck sy te voren had gheweest den oorspronck van sijn quaelen. Wie isser die (den jnhouden van dese heydensche Historie aenmerckende) niet en sal verwondert staen / dat uyt het ghesicht van een gheschildert beldt Coninghen en Princen beweeght en verlieft connen worden tot den persoon die t'selve beldt uyt druckt. De vraegh is / wie hier meerder kracht heeft? oft het leven / oft de Const / de Const was hier de oorsaeck ende eerste fondament / dat des Coninckx Sone tot liefde werdt ghedreven tot het leven dat hy noyt ghesien hadde / en schoon den Vader maer eens het ghesicht van't leven ghehadt en hadde / waer door hy de volmaeckte schoonheyt van Stratonica in haer afwesentheyt inde Const noch meerder trachte te sien / sonder gheneghentheyt om daer mede te trouwen / ghelijck hy door het ghesicht vande Konst daer naer is willich gheweest en gheschiet is / soo compt hier te blijcken dat de Konst alleen is gheweest den eersten oorspronck van liefde en trou ; dat de Konst alleen (door het valsch gheloof der Heydenen) de zee heeft ghestilt / ende den Coninck tot liefde verweckt en wederom van liefde berooft om meerder liefde daer door in sijnen Sone te voeden. T'is wel waer dat de liefde een vier is wiens vlamme langh can verholen blijven / eer de selve haer openbaert / haer eyghenschappen en sijn niet sonder merckelijcke teeckenen oft uytwendighe werckinghen die een Minnaer in sijn vrijagie langhen tijdt door de versterckinghe van een goede hope can verdraghen / maer hier blijckt dat de Const den lust van eenen Coningh ende Prince niet en heeft connen in balans houden / sonder den wil ende wensch (van t'ghene de liefde baert) volbracht te sien / sulcken vremden cracht ende deught can de Const inde ghedachten van Minnaeren uyt wercken. Wie en sou dan gheen stantvastighe volherdinghe bethoonen om het wit van soo danighe wetenschap te gheraken als desen Apelles (Prince van alle Schilders) in sijn leven heeft ghedaen / om sulcken goeden ende oprechte Pinceel-vruchten voorts te brenghen oft met een openhertighe gheneghentheyt te leeren ; en ghelijck de liefde op gheen verdiensten en siet maer wel op ghetrouwe wederliefde / door de welcke de liefde moet voldaen worden / soo en siet ons Pictura niet op de weerderingh van haer wetenschap / maer wel op den jever en gheest door de welcke sy moet voorts comen. Dit blijckt opentlijck in onsen tweeden Apelles Gonsalo Cocques, daer hier voor breeder van verhaelt is / den welcken in sijn Schilder-const sulckenen gheest en wetenschap laet blijcken dat ick twijffel / oft eenighe Coninghen en Princen (siende de volmaeckte schoonheyt van een gheschilderde Brabantsche Nimph in

Gonzalo Cocques

sijn

ſijn beldt upt ghewerckt) daer op niet en ſoude verlieben / en luſt erghen om het leven te ſien van ſoo danich uptdzuckſel / ſulcken vermoghen heeft ſijn cloecke handelingh in't hanteren van het Pinceel. Hier van gheven ghetupghenisſe verſchepde Pourtretten en aenghename ozdonnantien die hy gheſchildert heeft booz veele Pzincen en Edelieden / daer alle de eyghenſchappen ende volmaeckthеden van het leven in verbozghen ſijn / daermen in can ſien de ſupverheyt van Holbeen en Jooſt van Cleeff ghenoempt Sotten Cleeff, de vleeſchachtighe manier en levenden toets van van Dijck, de loſſe gheſteltenis van den edelen Petrus Paulus Rubbens, de malſighеyt van Titiaen, ende de lieflijckheyt van Raphael d'Urbien. Gheliick onder andere van ſijn wercken gheſien can wozden in een uptnemende fraey Converſatie die hy gheſchildert heeft op copere plaet booz den Dzomen en ſeer Conſt-lievenden Sr. Jacob le Merchier Coopman binnen de Kijcke-ſtadt van Antwerpen, afbeldende ſijn eyghen Figuer met ſijn Hupſvzouwe ende alle de kinderen / waer by Gonſael ſijn ſelven aen een tafel ſittende heeft gheconterfept van ter zijden oft in pozphiel als koutende met den voozſz. Sr. Le Merchier, ſijnde van gheliicken in een diſcourerende actie / alleg ſoo upt ghebeldt elck verthoonende ſijn werckelijck leven van volmaeckthеyt datter niet meerder inde Conſt en can ghevonden wozden dat deſe ſchildzy ſou connen overtreffen: want oock merckelijck gheconſidereert dat jemandt ſijn ſelven uptbeldende / daer toe noodigh heeft eenen ſpieghel upt welcken ſpieghel men ſijn ſelven maer en can ſien van veer / en niet van ter ſijden om upt te trecken ſijn eyghen weſen / oft het ſou moeten ghedaen wozden dooz een ander remedie / de welcke onſen befaemden Gonſael ſoo heeft weten te vinden dat beneffens de ander Pourtretten van deg voozſz. Le Merchier ende zijn Familie niet levender oft gheliickſozmigher en can upt ghewerckt wozden alg t'ghene Gonſael in ſijn eyghen Pourtret van ter ſijden oft in pozphiel ſittende op't voozſz. ſtuck heeft ghethoont. Alg mede oock te ſien ig in een Converſatie die hy ghemaeckt heeft booz den Heer Naſſoingni woonende binnen Bruſſel, afbeldende deſſelfs Familie d'welck ſoo aenghenaem en crachtich ig upt ghevoert / dat den voozноempden Gonſael ſelver beliidt t'voozſz. ſtuck te weſen een van ſijn beſte puyck-ſchildzijen die hy opt ghemaeckt heeft. Daer ſietmen alle de leſſen en regulen in gheobſerveert en aenghewеſen / die verſchepde Schzijvers van Pictura hebben gheleert / om te comen tot de upterſte perfectie: niet alleen Schzijvers en Poëten, die gheen Schilders en ſijn / maer Schilders ſelver die verſchepde boecken op de reghels ende fondamenten van Pictura hebben gheſchzeven / gheliick oock niemandt beter daer van en can ſchzijven alg perfecte ende erbaren Schilders / die de ſelve fondamenten in hun eyghen wercken laeten blijcken / gheliick ſy met de pen connen leeren. Alg namentlijck den wonderen Albert Durer, Carel van Mander, Georgio Vaſſari, Leo Babtiſta, Alberti, ende meer andere modernighe Schzijvers van d'edel Schilder-conſt / gheliick oock Seneca, Plinius, Quintilianus, Iſidorus, Proclus, Tullius, S. Griſoſtimus, Socrates, Plato, Columella, Fulgentius, Strabo, Homerus Philoſtratus, Caſſiodorus, Livius, Cicero, Ovidius, Varro, Epitetus, Dioniſius, Longinus, Lucianus, Vitruvius, Plutarchus, Horatius, Tertulianus, Statius, S. Baſilius, Nazarius, Boetius, Gallenus, Zeno, ende menighe andere antique en doozluchtighe gheleerde Mannen. Want naer t'ſchzijven van ſommighe der voozноemde

Schzij-

Schrijvers / soo schijnt de volmaecktheyt van Pictura te bestaen in acht puncten/ dat is den jnhoudt der historien: ghelijck maticheyt / het coloriet / het leven/ d'ordonnantie / de gratie / d'jnvoudicheyt / de ghedachten / de seeghbaerheyt ende ghesteltenis / uyt welcke samen-voeginghe volght de schoonheydt / edelheydt/ grootsicheyt ende deughdelijckheyt : als hebbende hunnen oorspronck uyt de Perspectief / Architectuer / Geometrie en Aritmetica ; ghelijck hier voor ten deele is aenghewesen ende bethoont. En alsoo de schildry oock het meest bestaet inde actituden / ordonnantien ende afbeldsel der eyghenschappen diemen kan bespeuren inde ruerende ende onruerende dinghen / daer een levende oogh haer vollen behaghen ende contentement in can vinden / soo bestaet de nytwerckinghe der selver inden gheest ghelijck ons voor ooghen stelt ende met sijn Const doet blijcken Franciscus du Chatel Schilder van Brussel, die op de manier vanden voorsz. Gonsael ten deele sijn Schilder-const uytbeldt in cleyn Conversatien en Conterfeytsels met grooten gheest en verstandt waerghenomen. Oock sietmen in andere ordonnantien afbeldende Boere-kerremissen / Wacht-huysen en soo danighe op de manier van Adriaen Brouwer, en andere hier voor verhaelt / allen het welck met een goedt oordeel ende manier sonder confusie van overhoopt werck / en sonder achterdeel van luttel werck can in sijn schildry worden ghespeurt midts dien de selve is overloopende van gratie ende lieffelijcke ghedachten. Wijders soo heeft de Faem niet toeghelaten om te vergheten dien uytnemenden Meester Egidius van Tilborgh Schilder van Brussel, door de wondere fraey actien ende werckelijcke manieren die hy in Boere-kerremissen / Wacht-huysen en andere Conversatien als den voorseyden Franciscus du Chatel is voortbrenghende met het Pinceel van sijn verstant daer niet anders in te sien en is als de naervolghende handelingh van Brouwers, en sulckdanighe meer andere fameuse Meesters. Weerdich is oock ghenoteert de treffelijcke Const van Franciscus vander Meulen oock Schilder van Brussel, den welcken gheleerdt heeft by den vermaerden Peeter Snayers, den welcken een ervaren Constenaer is in Batalien / Pesteringhen/ optreckende Leghers / en soo danighe meer andere daer den Natuer en leven schijnen in te schuylen. Wederom eenen Lucas Achtschellinckx Schilder van Brussel, is een uytnemende Landtschap Schilder op de manier van Lowis de Vadder, die sijnen Meester heeft gheweest / en is door sijn veerdighe en losse handelingh een vande eerste Meesters van het Landt : besonder in voorgronden berghen / bewassen / en afghecalmde canten / veer verschieten / en cloecke voorgronden / daer hy niemandt in dese eeuw in en hoeft te wijcken : ghelijck over al by de Const-Liefhebbers te sien is. En ghelijck de Poësi is een sprekende leeringhe / ende de Schilder-const een stomme leeringh / die in veele dinghen met malcanderen over een comen : soo vintmen oock dat veele Discipels met de handelingh in't Pinceel over een comen ende oock ghelijck sijn in manieren aen hun Meesters / ghelijck Crasbeeck inde Const over een compt met de handelingh van Brouwers, quam oock over een inde manieren van leven daer veel levende historien by de Faem van verhaelt worden. Selden Discipel oft hy voeght hem aende manieren vanden Meester / soo compt desen weert befaemden Achtschellinckx oock over een inde Const met de handelingh van Vadder, en hoe danich in manieren van leven is my onbekent. Raeckende de Poësi die een werckende leeringh

du Chatel

Tilborch

Franciscus vander Meulen

Achtschellinckx

leeringh is / de ſelve compt dickwils en meeſtendeel over een met de Schilder-conſt; Leonardo da Vinci quam over een met de manieren vanden Poeet Homerus. Polidoor bewees in ſijn Conſt de grootſtehept van Virgilius, Michiel Angel de diepſinnichept van Dantes, Raphael Vrbien de gratieuſelijckhept van Petrarcha Andreas Mantegna met de wijshept van Samazaro, ende Titiaen de veranderinge van Arioſta. Iſt dan datmen upt de veranderlijcke ende werckende ghedachten (diemen inde Schilder-conſt als in eenen ſpieghel ſien can) bemerckt dat de natuer ende over-een-cominghe van het weſen / leven / en manier ſoo van d'een als d'ander / ſoo worden inde uptbeldinghe der hiſtorien oft andere ordonnantien oock gheſpeurt de paſſie / liefde / begheerlijckhept / vreught / devotie / ghetrouwighept / rechtveerdichept / mildthept / wreeckhept / lijdtſaemhept / oodtmoedichept / ghehoorſaemhept / eelhept / en bermhertichept / ſterckte / ſtoutighept / furie / gramſchap / wreethept / gierichept / beſchaemthepdt / ſmert / en droefhept / nijdichept / vreeſe / traeghept / en wackerhept / becomeringhe / ruſt / achterdencken en dierghelijcke meer andere die den menſch in zijn ghemoedt beſloten heeft / gheliick Jacobus Sandraet Schilder van Amſterdam, in ſijn ordonnantien weet upt te belden / beſonder in ſijn vermaerde Conterfeptſelen / daer niet als de natuerelijckhept van het leven in gheſien en worden / door de volmaeckthept die daer in verborghen lepdt / de welcke opentlijck in haer ſelven leert dat de uptbeldinghe ſonder de Kunſt eghcen volmaeckthept en can ſcheppen midts de volmaeckthept in ſijn Kunſt haer ſoo opdraeght dat niemandt naerder volmaeckthept in het leven aen en can wijſen / door den grooten gheeſt die met de Conſt hier over-een compt / upt reden dat de ghelijckenis van het leven in weſen en ghedaente in ſijn Conſt naer den natuer over een compt mals en vleeſachtich / wel ghecolozeert en hooch upt ghevoert daer niet tot naedeel van ſijn Conſt in't minſt op te ſegghen en valt. Wie en ſou dan niet begheerich ſijn om ſulcken Conſt te leeren en te beminnen / wie en ſou dan in deſe begheerte niet nemen de grootſte ghenucht en liefde / welcke ghenucht en liefde alle melanckolijcke gheeſten doen vlijtich leven ende volherden om de Conſt te beminnen / dan ſal de wetenſchap voortbrenghen het ghene datmen in het ghedacht bepeplt / dan ſalmen het beſte kieſen datmen ghevonden heeft om upt te wercken / waer toe een rijp oordeel noodigh is gheliick den voorſchreven Jacob Sandraet ghedaen heeft / die Schilder is gheweeſt vanden Hertogh van Beperen. Ende gheliick den vermaerden Peeter van Bredael ook bewijſt in de edel Schilder-conſt daer de overvloedighe ordonnantien die hy met een diepſinnich bedencken en vaſte gheſteltenis upt beldt / d'welck te ſien is in het ghewoel van overvloedighe Figuren / die hy in zijn wercken voortbrenght / ſeer verſchepden van cleedingh en gheſteltenis vol werckende actien en manieren naer gheleghenthept vande plaetſen die de ſelve bewijſen / den welcken door gheenen aenghepoorden gheeſt oft bedwonghen inclinatie / maer alleen door de cracht der liefde tot de hoochſte volmaeckthept van deſe uptſtekende Conſt gheraeckt is. Want ter wijlen ſijn liefde meer kracht hadde als alle belghſuchtighe Benijders ende haedt-draghende Vpanden die hem waren benijdende door ſijn eerſte onervarenthept inde Conſt / welcke liefde hem tot ſulcken jever-luſten heeft aenghedreven dat (niet teghenſtaende ſijnen handt van houweliick ghebonden was) hem heeft begheven naer Spaignien / alwaer

Iacob Sandraet

Peeter van Bredael

hy

hy op den tijdt van een jaer sulcken neerstichept heeft gheploghen dat hy (wederom comende) sijn selven bequaem vondt sijn Const te stellen op het Tonneel van alle overtreffende Geesten des Landts / daer sijn handelingh in't minst niemandt en moet wijcken / waer door de voorighe vyanden en sijn benijders / hunnen haet vertreden vonden vanden roem daer de Const van Peeter van Bredael mede begaeft is. Beneffens den selven en wilt de veerdighe en losse handelingh inde Schilder-const van Joannes van Heck niet toe laeten / om t'ghene hier voor in sijn leven tot sijnen ontsterffelijcken lof vergeten is / noch te verhaelen en te vueghen hoe seer sijn schildry verscheyde Princen en Edelieden tot liefde door het aensien van de selve verweckt heeft / als namentlijck in Italien den Hertoch Bractiaen, den Marquis Angelelle, en den Marquis Pepel. Boven dien in Vranckrijck den Marquis van S. Schaumon, den Marquis de Sordi; ende in Duytslandt den Graef van Lijninghen, van alle de welcke hy Schilder en meestendeel Domesticq is gheweest om het groot behaghen dat de selve in sijn wercken waren vindende. Beneffens den selven en mach oock niet vergeten worden den uytmuntenden ende Const-rijcken Peeter van Halen een groot Meester in versirinIoannes vanden Heck.

Peeter van Haelen

ghen / vindinghen oft ordonnantien in't lieyn / verfraeyt met aenghenaeme Landtschappen / en ghestoffeert met vremde Historien en Poeterijen / daer niet volmaeckter neven en can comen als desen vernuftighen en welsprekenden Consenaer uyt werckt / den welcken om sijn cloeck Pinceel de heel wereldt door ghenoch bekent is. Gheboren binnen Antwerpen daer hy teghenwoordich noch is woonende. Daer by en dient niet versweghen maer wel met alle reden in't licht ghebracht den ervaren Jan Thielens in sijn leven Landtschap-Schilder van Antwerpen, den welcken om sijn groote manier en stouten toets in gheloofde boomen en stercke gronden / ten uytersten werdt ghepresen en bemindt vanden voornoempden Heere Anthonius van Dijck, die hem oock gheconterfeyt heeft / en sou wel moghen segghen van desselfs Const die hy heeft achterghelaeten tot sijn ontsterffelijcke eer dese corte veersen:

Ian Thielens

De deughtsaemheyt van Kunst compt over al te blijcken,
In vast te stellen, en oprecht te doen ghelijcken,
Het gen' men met t'Pinseel wilt vlijtich boetsen uyt,
Want t'heeft geen goet begin oft eyndelijck besluyt
Soo eenich misverstant compt inde Const t'ontbreken:
T'gen' *Thielens* oock wel wist, en heeft altijt gheweken
T'ghebreck dat aende oogh der Kenders mocht mistaen,
Om in sijn Landtschap noyt verkeerden wegh te gaen.

IORIS VAN SON

Schilder van Antwerpen, oudt 39. jaer.

Van Son en Aerde compt (dat moeten wy belijden)
Al t'ghene ons hier can ghenoeghen oft verblijden.
Van Son ghelijckt de Son en ſijn Conſt-rijcke handt
Een Acker wel ghebouwt, en vet ghemergelt landt
Waer in een rijsken bloeyt, welck om ſijn naem te gheven
Segh dat een ſy-ſcheut is van dien boom des leven,
Die m'inden luſt-hof vol van bloem en vruchten vindt
Dat is den ſtock waer aen als griffi ſtaet ghejnt
Sijn Pinceel, hier door is ſijn handt en Konſt ſoo vruchtbaer
Dat maeckt ſijn roem ſoo ruym, en ſijnen naem ſoo ruchtbaer,
Als al t'gheboomt ſtaet dor, en vrucht en bladeloos
Dan pronckt noch dit Pinceel met abricock en roos
En can een lecker tongh dit rijpe oiſt niet ſmaecken
T'can oock in buyck oft maegh geen worm, oft krimſel maken:
En ſoo het door geen ſapp' hongher, noch dorſt verſlaet
In ſpijt van vorſt oft maey oock altijdt jeughdich ſtaet.
Sijn vruchten wecken luſt in jongh-bevruchte vrouwen
Die veel van weeck ghewas, en ſnoeperijkens houwen:
Want inde oogh iſt aerdt, maer inde handt bedroch
En ſchoon dat ſy vat mis, ſoo watermondt ſy noch
En jeucktant te vergheefs, die Schilders t'naeſt bevlieghen
De Son van eyghendom, die oogh en handt bedrieghen.
Van Son is Soon *Van Son*, ſijn Moeder ſelf den aert
Hy als hun Erfgenaem, haer naem en eer bewaert.

Wie ghelijck Godt?

VVaer op den Autheur.

BEdrieght ſomwijl de Konſt des menſchen oogh en handt,
Die ſelfs nochtans wordt van de handen voorts ghebracht:

Soo

GEORGIVS VAN SON

Peintre Excellent en Fruicts, Fleurs &c. qu'il demeure à Anuers ou fut nè en l'an 1622.

E. Quellinus pinxit. *Conrad. Lauwers sculpsit.*

Soo ſpruyt den miſlach uyt het menſchelijck verſtandt,
Waer door de handt vercrijght haer werckelijcke kracht;
T'gheſicht bedrieght de handt, jae menichmael t'vernuft,
Als maer een aerdich beldt door Konſt het fruyt ontdeckt
Gheſchildert met Pinceel, die d'ooghen maeckt verſuft:
Om dat de Konſt ſoo op Natuers volmaecktheyt treckt:
Daer ons *Van Son* een proef af thoont in ſijn ſchildry,
Soo jemandt maer beooght de vruchten die hy maelt,
Daer t'leven dickwils ſtaet ghelijck een ſchaduw by:
Als die *Van Son* maer heeft met ſijnen gheeſt beſtraelt.
Gheen vruchten ſonder Son en hebben goeden aert,
Soo oock niet ſonder Konſt de edel vry *Pictuer*,
Die ons *Van Son* door gheeſt uyt ſijn Pinſeelen baert:
Die t'hans maer ſchaduw, is, en overtreft Natuer.

FRANCISCUS MIERIS

Schilder van Leyden.

WAt eyſt ons *Mieris* Kunſt goudt, ſilver oft juweelen?
(Die ſoo natuer braveert, en trotſt den grijſen tijdt)
Niet als een Schilder-croon van d'edelſte Pinſeelen,
Die d'eeuwicheyt beduydt, tot ſpijt van haet en *Nijdt*.
Om al de ſuyverheyt en nette cloecke trecken
Die *Mieris* uyt den gheeſt in Landtſchap en Figuer
Weet aerdich met Pinſeel als t'leven te ontdecken
Waer in niet anders ſchuylt als t'voorbeldt van Natuer.
Die weynich is met ſorgh becommert oft verleghen
Om twee Figueren die van hem gheſchildert ſijn
(Geen heel handt-ſpanne groot) noch meerder te doen weghen
Als duyſent gulden gelts, midts t'leven inden ſchijn
Van t'leven ſich ſoo hooch door Kunſt weet op te draghen
Dat jemandt, wie het ſiet, voor t'werck van *Dau* beooght

Om

Om dat haer krachten aen de Kenders ſeer behaghen
Die weert ſijn om haer deught met meerder loſ verhooght.
Het werckende ghedacht van *Mieris* als een mier is
Dat inde Kunſten woelt om t'levens eyghentheyt
Te vatten inden gheeſt, als t'blijckt, want niet ſoo dier is
Om krijghen, als de Kunſt die s'Meeſters eer verbreyt.
Dus mach de ſnelle Faem wel op Pinſeelen roemen
Ter wijl dat daer van compt n'en naem die eeuwich leeft,
N'en naem die vande doodt niet worden can benomen
Om dat noch naer de doodt des' Kunſt het leven gheeft.

FRANCISCUS VERVVILT

Schilder van Rotterdam.

DEn gheeſt van *Poulenborgh* is in *Verwilt* ghedaelt
Door al de ſeldſaemheyt die ſijn Pinſeel bemaelt,
Want t'gen ons *Poulenborgh* in Conſt heeft naerghelaten
En daermen over al de Faem ſoo hoort van praten.
Dat ſietmen als in glas van treck tot treck gheſtelt
Jn de Figuren die *Verwilt* heeft af ghebelt,
Waer uyt te ſpeuren is dat hy heeft waerghenomen
Sijn Meeſters leeringh om ſoo hooch in Conſt te comen.
Daer niet in is te ſien als een volmaeckt verſtandt
Vereenicht met natuer aen gheeſt en Conſt verpandt.
Dit tuyght ons *Rotterdam* en meer Hollantſe ſteden
Die t'loffelijck Pinſeel, manier, Konſt ende ſeden
Beooghen daghelijckx van hunnen gheeſt *Verwilt*
Die door ſijn wetenſchap (ſoo t'ſchijnt) *Pictuer* beſielt,
En met het leven menght den ſin van ſijn ſchildrijen
Die Princen, Coninghen, en Hertoghen verleyen,
Pictura is ſoo eel, ſoo aenghenaem en ſchoon
Dat ſy op weghen can, jae ſchepter ende croon.

IAN BABTIST VAN DEYNUM

Schilder in verlichterij van Antwerpen.

Die boven eer en pracht van s'werelts dommen ſtaet
De ſuyver deught bemint (die t'al te boven gaet)
Wordt vanden wijſen Man gheacht en hooch ghepreſen
Midts datter noyt en was, oft is gheweeſt voor deſen
T'gen' wordt bevonden in den menſch te ſijn volmaeckt
Als dat d'oprechte deught en haere gaven raeckt.
Want jemandt die de eer wilt boven deughden voeghen
Vindt niet als naer-berouw vol onruſt en miſnoeghen,
Als hy eens rijpelijck aenmerckt het groot verſchil
Dat ick hier tuſſchen deught en eer bepaelen wil.
De eerſucht is ghemenght met ramp en onghelucken
Die menichmael de ſiel ten leſten neder drucken
Door hulpe van de ſond' die uyt de eerſucht ſpruyt
Want ſy noyt goedts en gheeft maer brenght vuyl weghen uyt.
En ſchoon dat jemandt had veel eeuwen ligghen droomen
Jn't uyterlijck ghewoel van eer en ſtaet, ſal ſchroomen
Als hy op d'eynde van het leven eens gheraeckt
Wanneer men niet als gal uyt s'werelts welluſt ſmaeckt.
Die niemandt achterlaet een Faem om op te roemen
Maer haeſtigher verdwijnt als d'alderweeckſte bloemen,
Den rijckdom blijft op d'aerd' en die t'beſit wort ſtof
Dat haeſt verdwenen is, daer gheene eer oft lof
Van in memori blijft, als ſlechts dat men hoort praten:
Hy was ſeer rijck en heeft veel ſchatten naer ghelaeten,
Waer van dat lanck ghedenckt den naeſten Erfghenaem
Maer haeſt vergeten is by d'al ghemeyne Faem.
En t'gen' in teghendeel de Faem langh doet onthouwen
Dat is de waere deught die ſy noot laet verouwen

Maer

IEAN BAPTISTE VAN DEYNVM,

Est nè d'Anuers, en l'an 1620. fait extremement bien des petites pourtraits, paisages et autres figures en miniature, et Capitain d'vne Compagnie des bourgeois dans la ville d'Anvers, en l'an 1651.

I.B. van Deynum pinxit. *Coenr. Waumans scul.*

Maer daegh'lijckx meer en meer vernieuwt in het ghemoet
Om dat haer krachten ſijn lofweerdich, eel, en goet.
Soo danich vindtmen dat de Conſtenaers oock leven
Lanck (naer dat hun de ſiel heeft door de doodt begheven)
Jnde ghedachten van den menſch, die eens beoogh t,
Hun Conſt vol gheeſticheyt die t'leven gans vertoogh t,
Soo als *van Deynum* oock can met t'Pinſeel ontdecken
Vol nette aerdicheydt en vaſt gheſtelde trecken
Jn ſuyver Water-verff oft eel Verlichtery
Daer ſietmen ſijn vernuſt ſoo leven in Schildry,
Dat niet ſoo aenghenaem in't s'Menſchen oogh can ſpeelen
Als t'gen' ſijn Conſt bethoont met cool, pen en pinſeelen
Op effen Parcquement, papier oft wit ſatijn
Vol ordonnantien die als het leven ſijn.
Jae ſijne neerſticheydt heeft hem ſoo veer ghetrocken
En wiſt den luſt ſoo met den jever te verlocken
Dat het behaghen van ſijn lieffelijcke Kunſt
Vertreden heeft de pracht van t'werelts eer en gunſt.
Om buyten alle ſorgh de eenicheyt te kieſen,
En door de vrijheyt noot den jever te verlieſen,
Dat is wanneer hy van de Borgherlijcke wacht
Was Capiteyn ghemaeckt, doch heeft des' eer veracht
Om met ſoo danich ampt ſich ſtaegh niet te becomm'ren
En altijdt ſijn ghemoet met ſorghen te belomm'ren;
Maer liever ſijn vermaeck by d'eel *Pictura* vindt
Als met ſoo grooten eer en lof te ſijn ghedient,
Nu ſpelt den gheeſt in ruſt en ſtille eenicheden
Nu can het vry ghepeys de ſinnen gaen beſteden
Om jet beſonders door t'Pinſeel te brenghen voort
Dat Coninghen verlockt en hunnen gheeſt becoort.
Soo als ons Vranckerijck en Spanien can bewijſen
Al waermen ſijne Conſt ſeer hoochelijck ſiet prijſen,

Jae

Jae in het Cabinet des Coninckx-hof gheſtelt
Beneffens ander werck van menich aerdich belt,
Sulckx dat den naeme van *van Deynum* lanck ſal leven
Door ſijn Pinceelen die hem grooten luyſter gheven
Iae hoe hy s'werelts eer en onruſt meerder ſtaeckt
Hoe dat de Schilder-conſt hem meer gheruchtbaer maeckt,
En daghelijckx vernieuwt haer kracht in ſijne ſinnen
Om dat hy naer de doodt een eeuwich eer ſou winnen,
Een eer die noyt verſlijt, oft uyt t'ghedacht en gaet
Soo lanck des' edel Conſt noch in haer weſen ſtaet,
Gheen eerſucht is ſoo ſterck die Konſtenaers can dwinghen
En uyt hun vry ghepeys de ſchilder-luſten dringhen
Soo als hier claerlijck aen *van Deynum* ſtadich blijckt
Die met de vruchten van *Pictura* is verrijckt
Door d'eelheyt van ſijn Kunſt in ſchoon verlichterijen
Die net en ſuyver ſijn, daer ons ſijn eel ſchildrijen
De proef van thoonen met een wonder gheeſticheyt
Soo als de daet vereyſt, wat dienter meer gheſeyt.

IOANNES VAN KESSEL

Schilder van Antwerpen, oudt 35. jaeren.

WIſt *Breugel* ſoo biſaert, en gheeſtich af te meten
Natuers volmaeckte deught, door onghemeyn ſecreten,
Daer menich cloeck vernuft op ſlaet ſijn oogh-ghemerck
Om al de edelheyt en ſuyverheyt van t'werck,
Die uyt de Schilder-conſt door hem is voorts ghecomen
Beſonder in de cleyn figuren, fruyt, en bloemen:
Van Keſſel volght hem naer ſoo ſuyver, net en eel
Soo ſcherp, en los in't cleyn door t' toetſen van Pinſeel,

Dat d'ooghen verder niet haer crachten connen draghen
Als t'gen sy in dit werck aenschouwen met behaghen.
Waer van de Konst en gheest behouden d'overhandt
En wijsen uyt de kracht *van Kessels* groot verstandt:
Den weerschijn van sijn verf can opentlijck bethoonen
Wat wetenschappen dat in desen Meester woonen,
Soo jemandt het ghesicht maer op sijn belden slaet
Waer in den blommen aert van hem gheschildert staet,
Die t'leven en Natuer soo weten uyt te drucken
(Ten waer dat Const bedrieght) men sou hun willen plucken,
Soo gheestich, soet en mals staet elcke bloem by bloem
Coleurich uyt ghevoert en draeght *van Kessels* roem.
Het costelijck ghenoegh dat daer in wordt ghevonden
Heeft aen my soo veel stof en reden toe ghesonden,
Dat ick my niet bequaem en ken, om d'edelheyt
Te schrijven van t'Pinseel, die Faem ghenoch verbreyt.
Kipt alle Konsten uyt die van *Pictuer* oyt quamen
De snelheyt in het cleyn sou t'leven schier beschamen
Die ons *van Kessel* weet te brenghen voor den dach
Soo eel als jemandt oyt in Konst-schildrijen sach.
Jn beesten sonderlingh als onghepluymde dieren
Ghevoghelt cleyn en groot die by de wolcken swieren
Gheschelpte zee-ghedroch dat onder t'water glijdt
En t'voeteloos ghecruyp dat t'drooghe sandt door snijdt
Wanschapen Schepsels en verscheyden vremde dinghen
Weet ons *van Kessel* als het leven voorts te bringhen,
Daer niet (hoe cleyn dat is) in't minsten in en blijckt
Oft door sijn Konst alleen aen't leven heel ghelijckt.

GYS.

IOANNES VAN KESSEL

Né dans la Ville d'Anvers en l'an 1626. peintre très-renommé en fleurs, petites animaux etc. lesquelles sont fort estimez pour leur Curieusité.

E. Quellinus pinxit. Alex. Voet iunior sculpsit.

GYSBRECHT THYS

Schilder van Antwerpen.

DEn liefelijcken aert die Gijsbrecht Thijs in sijn Schilder-const voortsbrenght besonder in het naeckt / verdient met ontsterffelijcken lof begaeft te zijn / den welcken soo in devotie als Poeterijen / mede oock in Landtschap seer vermaert is / om de plaisantie en gheestighe manieren die inde Konst verborghen zijn / seer los en gheestich afghevoordert sonder veel tijdt - quistery daer in te connen vinden / welcke Kunst van veers eenen grooten welstandt inde ooghen doet blijcken daer alle Liefhebbers seer toe gheneghen sijn / want naerdemael de wetenschap van Pictura niet alleen gheleghen en is in een suyver nettichept / maer oock in een rouwichept / die welcke dickwils de meeste cracht en sterckte baert / soo ende gheljck uyt de Pinceelen van den voornoemden Thijs te speuren is woonende teghenwoordich tot Antwerpen. Wijders soo brenght sekeren grooten Meester en ervaren Schilder by naem Haddeman neven de handelingh van Thijs een groote veranderingh van Const voor den dach / de welcke door haer overgroote kracht het leven schier overtreft / welcke kracht bestaet in het Conterfepten naer het leven die het leven over al gheljck het leven self is uytbeldende sulcken welstandt en grootsichept is daer in te sien daer menichvuldighe Conterfeptsels soo in Enghelandt / Hollandt als in Brabandt ghenochsaem ghetuyghen af gheven / die veel voor van Dijck worden aenghesien / woonende teghenwoordigh inden Haeghe in Hollandt / die te vozen oock langhen tijdt in Enghelandt ghewoont heeft. Beneffens den selven Haddeman, mach Hollant wel roemen op Daniel Mijtens haeren jnghebozen Patriot niet min ervaren in conterfepten als den selven Haddeman den welcken soo vleesachtighen handelingh inde Const voortbrenght dat hy egeenen tijdt en behoeft te versuymen in ander exercitie als daegheljckx te conterfepten en op doecken en panneelen te doen sien verschepde groote Personagien de welcke inde Const langh naer hunne doodt connen gheckent worden. Voortds soo en can den roem van Cornelis Saftleven Schilder van Rotterdam niet ghedooghen dat de Faem niet en sou op het wereldts Tonneel gheruchtbaer maecken sijn liefelijcke ende wel ghemanierde handelingh in stilstaende dinghen als keucken-goet / beestjens / frupdt / en alderhande spoockerijen op de manier van Herman Saftleven die sijnen Broeder was daer alle Const-lievende Kenders en Lief-hebbers seer toegheneghen sijn om den grooten welstandt en levens schijn die daer in te sien is. Daer teghen sou haer te belghen hebben de over-al vlieghende Faem van onsen uptnemenden Theodor van Loon, daer ick in het eerste deel eenighe kennisse van heb ghegheben / dogh eer ick selver soo veel kennisse had van zijn hoogh gheachte ervarenthept als ick naemaels wel heb connen onderbinden / ende aen sijn handelingh ghespeurt heb daer niemandt in ons eeuw sich over ghebelght mach houden hoorende tot sijnen lof en eer desen volghenden rijm in't cort aldus:

Haddeman

Daniel Mijtens

Cornelis Saftleven

Theodor van Lonius.

Heeft oyt *van Loon* door Konst Jtalien doen verwond'ren
Soo mach ons Nederlandt sich gheven wel ten ond'ren

Jn't

Jn't overweghen van de edel vry *Pictuer*
Midts niemant (soo het schijnt) en heeft soo nauw Natuer
Van alle kant doorsien als *Roomen* en *Florensen*
Besonder inde Kunst, tot aenlock vande menschen,
Wijns paelen *Theodoor* al lanck betreden heeft
Daer ons sijn wonder Kunst een waere proef van gheeft,
Om dat daer in den aert van d'Jtaliaensche trecken
Weet groote kracht van gheest naer t'leven te ontdecken,
Soo als te sien is aen van *Lonius* cloeck werck
Waer med' dat is verciert verscheyde Neerlandts Kerck.

T'is wonder dat meestendeel de jnghebozen wetenschap der Schilder-Konst versterft van d'een Lidt op het ander gheliick blijckt aen David Rijckaert den ouden en David sijnen Sone / boven dien aen Marten Rijckaert sijnen Oom des voozschz. Davidts Bzoeder / de welcke alle dzy wonder inde Const uptsteken. Marten Rijckaert
Desen Marten Rijckaert was over een comende met de handelingh van Joos de Momper als te weten seer vermaert in Landtschap en Ruinen / gheberghten / water-vallen / veer verschieten en plasante valepen en sulckdanighe meer andere te lanck om te verhalen. Boven den selven is oock een groot Meester inde Schilder-const Aertus Wolffaert Schilder van Antwerpen, soo seer te pzijsen in de handelingh van devotie als Poeterije / fraey in ozdonnantien en cloecke ghesteltenis tot welstandt vande Const. Eensamentlijck ben oock aenghelockt om hier booz te setten den gheruchtbarenden Geeraert van Hoochstadt Schilder van Brussel seer uptnemende fraey in conterfepten doch daer naer meer gheneghentheyt krijghende om te ozdonneren eenighe fraey Misterien soo vande Passie oft leven van ons Heer / en boozts van verscheyde Heyligben / is vanden stijl der conterfepten gheweken ende heeft verscheyde Altaer-stucken ghemaeckt die vande Lief-hebbers seer gheacht wozden om den goeden welstandt diemen daer in sien can / soo binnen als buyten de Stadt van Brussel. Midtsgaders blijckt inde Const van Guiliam de Vos oock ghenochsaem wat vzemde bindinghen en aerdighe ghesteltenissen hy met de Pinseel uyt den gheest laet blijcken soo in figuren als andersints woonende binnen de Stadt Antwerpen plaetse van sijn gheboozte. En raeckende de edel handelingh van Marten Pepijn, daer van en heb ick niet meer connen achterhalen als dat hy den natuer en wetenschap van Pictura soo veer ondersocht hadde / dat hy eenen Ober-vliegher was van alle de Meesters oft Constenaers die in sijnen tijdt in Jtalien costen ghevonden wozden / ende was den eenighen Constenaer daer Petrus Paulus Rubbens booz vzeesde dat hy hem sou hebben overtroffen / afcomende naer Nederlandt / dan tot sijn groote vzeught hoozende dat hy vzoegh ghehoudt was / seyde dese oft dierghelijcke woozden: nu Pepijn ghehoudt is / en vzeese ick niemandt in dese eeuw om booz hun te wijcken inde Schilder-const: waer mede claer ghenoch

Guiliam de Vos.
Marten Pepijn.

te

te verſtaen wordt ghegheven dat Pepijn wel een groot Oeffenaer van Pictura moeſt weſen ghelijck aen veele van ſijn ſtucken compt te bijcken / die over al ghenoch te ſien ſijn en van de ghene (die de Konſt verſtaen) ſeer gheeſtimeert worden.

HENRICK BERCKMANS

Schilder van den Clunder by VVillem-Stadt.

IS ſeer fraey ende vermaert in't Conterfeyten / gheboren in't jaer 1629. die eerſt gheleert heeft by Philippus Wouwerman Batalie-Schilder tot Haerlem, ende daer naer by Thomas Willeborts ende Jacques Jordaens tot Antwerpen. Is den Schilder gheweeſt van ſijn Excellentie Graef Henrick van Naſſau Gouverneur van Hulſt, ende heeft naer de doodt vanden ſelven Graeff Henrick zijn woonplaets ghenomen tot Middelborgh in Zeelandt alwaer hy ghetrouwt ende noch teghenwoordich reſiderende is. Sijn edel ſtucken die hy met Pinceel ten voorſchijn brenght geven een waer ghetuyghen met wat lof ende eer dat deſen Conſt-rijcken Meeſter behoorde befaempt te worden/ want ſiende binnen Vliſſinghen op het Handt-boogh doel verſcheyde ſchilderijen oock tot Middelborgh op de Handt-boogh ende Bus-doelen veel ſeldſaeme Conterfeytſels ende voorders veel Pourtretten afbeldende verſcheyde Heeren-Staeten van Hollandt / ſoo ſullen alle Conſt-Kenders moeten toeſtaen / dat den Natuer gheen meerder eyghenſchappen oft volmaecktheden en can bewijſen als deſen Berckmans met ſijn Pinceelen uyt drucht / ſchoon dat jemandt door jeloſy oft belghſucht de ſelve trachte te benijden / het Conterfeytſel vanden Admirael de Ruyter, Jan Everſen, en van meer andere ghequalificeerde Perſoonen / gheven in Hollandt een oprecht oordeel dat ick hy met meerderen Lof ende verdiende Eer den ſelven Henrick Berckmans ſchuldich blijf te vercieren als deſe naervolghende veerſen in't kort hier ſijn gheſtelt:

Can *Berckmans* met de verf af belden d'eyghen leven
Jae t'weſen vanden menſch ſoo ſtellen op panneel
Dat wy voor t'leven ſien de trecken van Pinceel
Soo moet ſijn eel *Pictuer* veel meer als Conſte gheven
Midts ſy al menichmael voor t'leven wordt bemerckt
Maer neen, het is den gheeſt die al de Konſt verſterckt.

Men-

HENRY BERCKMANS

Naquit en la Villette de Clunder ſituée proche de Willemſtat. Il fut diſciple de Philippe Wouerman Peintre extraordinaire en Batailles en la ville de Harlem. Puis apres il fit ſon apprentiſſage en Poſtures ou Figures chez Thomas Willeborts et Iacques Iordaens en Anuers. Ses Pieces ſont fort eſtimées, particulierement ſes Pourtraits. Il tient ſa reſidence a Middelbourg en Zelande.

H. Berckmans pinxit. *C. Waumans ſculp.* *I. Meyſſens excudit.*

Mengelrije.

SOo ghelijck men d'hoffsche bloemen
Selden over een siet comen
Met malcand'ren in coleur
Jn het wesen reuck oft geur,
D'een is root oft purperachtich
D'een staet bleeck en d'ander crachtich
D'een is wit en d'ander grauw
D'een is geel, en d'ander blauw,
Sulckx bevintmen in een Schilder
Die veel rijcker ende milder
Als den and'ren is in Const
Daer Fortuyn hem med' bejonst:
D'een in fraey stilstaende dinghen,
D'ander weet oock voort te bringhen
Beesten Landtschap oft Figuer
Daer maer in ghebreckt Natuer.
D'een in't groot jae boven t'leven
Can door Const veel wonders gheven
D'ander in het cleyn bethoont
Al wat op de werelt woont.
D'een is mals in al sijn wercken
Die den welstant meest verstercken,
D'ander gau en wonder cloeck
In het levens onderfoeck.
Wie weet beter af te maelen
Beesten Landtschap als van HAELEN
En SASTLEVEN, daer den aert
Van het leven wort ghebaert.
THYS in't naeckt, in cleeding SNELLINX
En in Lantschap oock ACHTSCHELLINX
MYTENS, HADDEMAN, CHATEL
Conterfeyten wonder wel.
MERTEN RYCKAERTS soete berghen
Connen licht de lusten terghen,
En in Boeren kerremis
TILBORGH een groot Meester is.
JACOB SANDRAETS wonder vindingh
En van HOOCHSTADTS onder windingh
Jn het hand'len van Pinceel
Draeght haer oock seer vrempt en eel.
Sulckx dat Neerlant wel mach draghen
Haeren roem, door het behaghen
Dat sy in haer Gheesten vint
Die de Faem het meest bemint,

AEN-SPRAECK.

Omnia diligentiæ subijciuntur:

Al watter vanden mensch in Const wordt uyt ghewerckt
Moet met de neersticheyt en jever sijn versterckt.

Diligence passe science.

Want

De Const en crijght gheen gheesticheyt
Soo haer ontbreckt de neerstigheyt.

DJe dan sijnen nutten en kostelijcken tijdt wilt besteden om de vyp Schilder-const te hanteren / en de schilderdeughden in te swelghen / moet eerst en boor al de neerstigheyt ende den jever in sijn ghedachten hechten ende nopt vertraghen

traghen om daer van te wijcken / anderſints is alle ſijnen handel te vergheefs/ die nopt oprechte en rijpe vruchten en ſal voortbrenghen / daerom dienden alle Schilders dit treffelijck ſpreeck-woordt inde memorie te inten:

Dat noyt een dach voor by mach gaen
Oft daer wordt eenen treck ghedaen.

Als jemandt ſoeckt te achterhaelen de uyterſte volmaecktheyt van Pictura, die moet hebben een oprecht goet verſtandt ende oordeel / eenen vloyenden gheeſt/ met een ſcherp bedencken der aenghenaeme wercken die hy voor heeft/ eenſamentlijck is hem nut de Teecken-conſt met een ervaeren kennis van Hiſtorien en Poeterijen / dienende ſoo tot verſieringhe van rijcke ordonnantien als aenwijſinghe van oude gheſchiedenisſen. Hy behoorden oock eenichſints te weſen ervaeren inde Conſt van Mathematica ende verſtaen de Anatomy, ſeer dienſtigh tot de Perſpecktiven / de ſchaduwen / de daghen en nachten / het licht en het vuyn daer den Natuer meeſt mede aenghewesen can worden. Want die inde voorſchreven deughden niet ghemeeſtereert en is / can qualijck iet volmaeckt uyt wercken / uyt reden dat d'een aen het ander vaſt is / en ſonder malcanderen in eenighe manier moeten ſcheef gaen. Eenen vloeyenden gheeſt en is nopt beſwaert om een ordonnantie oft ſamenſtchickinghe rijckelijck uyt te belden / aenghesien eenen vruchtbaren gheeſt duſent-der-ley goede bedenckinghen en veranderlijcke ghedachten can in ſpannen om wat fraeyts en ſeldſaems te maecken/ die den bevallijckſten luyſter aende Kunſt gheven. D'ervarenthey in Hiſtorien en het wel ſchicken vande verven / verdeylen der ſchaduwen ende het ſtellen der Perſpecktiven / ſijn de ſonderlijckſte en kraghtighſte hooft - banden van onſe Pictura, die den welſtandt aende Konſt connen gheven: ſulckx dat de voorſeyde deughden zijn de principaelſte leſſen van dit vuyn ende loffelijck ampt / als een vaſt gheſchakelde keten oft dicht ghevryt net / d'welck ſoo daer een van te niet gaet / het ander ſtrackx volght / en ſonder malcanderen niet en konnen blijven dueren. Met welcke voorſeyde gaven de Conſtenaers (die ick in deſe voorgaende deelen beſchreven heb) ten hoochſten ſijn begraſit / en met volle recht de Eere-croon voor mijn Muſa hun toeghewesen moet worden. Want het ſijn gaven die niemandt als de doodt hun can benemen / daerom mach de Konſt wel boven alle rijckdom des werelts gheſtelt worden / midts datmen de rijckdommen can verlieſen ende nimmermeer de Konſt als voor de doodt.

De Kunſt die is alleen van ſulcken deught en kracht
Dat ſy wordt boven t'goudt en rijckſten ſchat gheacht

Den wijſen Cats ſpreckt hier op oock ſeer gheleerdelijck en ſeyt in een van ſijn Boecken ghenoempt den Trou-rinck aldus:

Kunſt is een ſchoon juweel, en boven alle ſchatten
Daer windt en vier, en zee niet op en connen vatten

Dat is:

Soo wanneer een rijck Coopman / op zee / oft dooz bzandt / sterfte van bee/ banckeroeten en soo danighe onghelucken verliest sijn rijckdommen / can licht comen tot de upterste armoede / en jemandt die begaeft is met een besondere Konst ghelijck van Pictura, en can de selve niet verliesen als dooz de doodt. Schoon hy verlooz alle sijn middelen van verstozven oft vercreghen goederen/ soo lanck hy sijn Konst dooz t'leven mach behouden / soo blijft hem altijdt by den besten schat / daer hy alle schatten mede can winnen / eyndende hier mede/ om te komen tot de achtbaere oeffeningh van Beldt-snijders / Architecten/ Plaet-snijders / en sulckdanighe Hanteerders die inden eersten graed sijn bestaende ons by Pictura vande vaderlijcke sijde / dat is de Teecken-const die met de voozsz. handelingh ghemenght moet sijn als het principael grontstuck van sulcken wercken. Soo wil ick my dooz het lest noch eens ontschuldighen en te bidden niet qualijck te nemen datter veele ervaren en uytnemende Consienaers oft Schilders in dit werck vergheten sijn die ick hope inden tweeden dzuck tot hun ontsterffelijcke eer te sien flozeren / schoon ick de selve (midts dat sy tot noch toe aen my onbekent sijn) hebbe dooz by ghegaen; hopende alsoo dat alles in danck en ten besten sal opghenomen wozden / siende myn onervarenthept van verstant en blijvende evenwel als voze seer Goetwillighen Leser

V. E. Dienst-willighen Dienaer.
CORNELIS DE BIE.

VVaerheydt baert Nijdt.

EYNDE

Van het tvveede Deel.

HET

HET DERDE DEEL.

Inhoudende den weert befaemden Lof der uytnemenſte ende wijt-vermaerſte

ARCHITECTEN, BELTHOUVVERS ENDE PLAETSNYDERS,

Van deſe Eeuw ſoo doodt als in't leven zijnde.

MIDTS-GADERS

Eenighe Ghedenck-waerdighe Voorbeelden op den Natuer der ſelver Conſten.

GHEMENGHT

Met Vermaeckelijcke en Gheſtichtighe Veerſen, dienende tot vermaeck van alle Rijm-lievende Poëten en Leer-girighe Jeught.

DOOR

CORNELIS DE BIE
Notaris tot Lyer.

VVaerheydt baert Nijdt.

OP HET SCHILDER-BOECK VAN MR. CORNELIS DE BIE.

VAn *Mander* in sijn Naem, ontsterv'lijck door Penseel
Was niet vernoeght, sijn drift wou noch veel hoogher raecken
Sijn cloecke pen had lust op s'werelts groot Tonneel
De Konstenaers met hem ontsterfvelijck te maecken.

Nu leeft hy in sijn Naem schoon t'leven is voorby
Met die, die naer de doodt hy heeft met hem doen leven
Hier wordt des' deught ghevolght, een ander *Honingh-Bye*
Js op de eelste bloem des Schilder-const aen't sweven,

Sy suyght gheen honingh van vergancklijckheyt, ô neen,
Wat aerts is licht vergaet, wat gheestich is blijft dueren,
Des grooten *Zegers* bloem blijft, schoon de bloem verdween
Men siet gheen Hemel-dauw van *d'Heemens* druyf vervueren,

Verslindt de doodt het Beldt van't stervelijck gheslacht
Natuer met Const verselt behoedent voor t'verderven,
Want wie des' *Bie* hier-saem soo jevrich heeft ghebracht
Sijn door Penseel en pen ontstervelijck naer t'sterven,

Soo is des' Corf vervult, niet voor de graege smaeck
Maer tot een spieghel van de gir'ghe Constenaeren,
Den honingh is hier *gal, dats een verkeerde saeck, *inck
Leeft wond're *Bye* die gheest voor honingh cont vergaeren.

I. B. Lemmens.

LOF-

LOF-DICHT

Ter eeren vanden Soet-vloyenden Poeët

CORNELIS DE BIE

Op het uyt-gheven van dit Conſt-rijck SCHILDER-BOECK.

CONſt-minnende gheſlacht; wat ſult ghy gaen bedencken?
Om aen (die U heirbaert) jet coſtelijckx te ſchencken?
Al roept ghy tot behulp den rijcken *Indiaen*
Al hadt ghy uyt gheviſt, het dieptſt van *Oceaen*
Wat daer door ſchipbreuck bleef, al gaeft ghy Magneet clippen
Die ons de Noordt poel baert, al waer u grondt en tippen
Van al het goudt gheberght, en dat ghy 't aen hem ſchonckt
Jae dat ghy aen ſijn Lauwer-croon de perels honght
Die oyt *Neptunus* gaff, al d'Ambers en Momien
Die t'Rijck *Egypten* gheeft, wat waert al te bedien
Gheeft wat ghy gheven wilt, ten is gheen gift voor die,
Maer gheeft u eyghen ſelfs, gheeft Schilders aen de *Bie*
En denckt wy ſijn een bloem, doch juyſt geen tulp oft rooſe
Hy ſuyghter honingh uyt, hy ſal U heel doen blooſen,
Daer is niet eene bloem hoe ſlecht van wat ghewas
D'ees ſoete *Honingh-Bie* brenght alles wel te pas,
Jae tot de ſlechte bloem die ick mijn ſelfs mach noemen
Daer weedt ons ſoete *Bie* oock al jets van te roemen
Den honich barſter uyt al wou hijdt ſelver niet
Het wordt hem over tuyght van die dit werck beſiet.
Jck eyndt dan ſonder eyndt, want om een eyndt te maecken
Van dat hy weerdich is, wie ſou tot eyndt gheraecken
Al ſchreef ick eeuwen lanck, noydt en ghebrack my ſtof
Te ſchrijven Boecken vol van u, de *Bie*, ons lof.

JAN PEETERS
Wy leven om te ſterven,
En wy ſterven om te leven.

Aenden

Aenden VVijt-vermaerden Poëet
Mr. CORNELIO DE BIE
Auctheur van deſen Conſt-rijcken
SCHILDER-BOECK.

SEer hooch-gheleerden vrint de BIE
Jck ſtaen verwondert als ick ſie
Dat uwe ſneghe penne
De Schilders ſoo wel kenne.
Ja niet alleen en kent by Naem
Maer oock hun wel verdiende Faem
Soo aerdigh weet te treffen,
En heerelijck verheffen.
Al had ghy t'aller tijdt gheweeſt
Den gheeſt van jders Schilder gheeſt,
En hun verſtandt ghemeten
Niet beter mocht ghy 't weten.
Ghy ſchrijft met ſulck bequame ſtoff
Van s'Schilders noyt volpreſen loff
Van jeder in't byſonder
Dat jeder ſeyt t'is wonder.
Ghy ſchrijft van hunne Schildery
Met ſulcken ſchoon Poëtery,
Dat U Poëterijen
My ſchijnen Schilderijen.
U rijm is ſchildery die ſpreckt,
Waer uyt een jder t'leven treckt,
Van al t'gheſchildert weſen
Gheſchildert langh voor deſen.
Ghy thoont te ſijn een groot Poëet
Die oock wel van het ſchild'ren weet,
Want noyt en ſagh ick milder
Poëet en t'ſamen Schilder.
Ghy hebt ghetroffen t'rechte wit,
Van t'hooch vermaerde Schilders pit,
Met klarelijck te thoonen
Waer dat de Konſten woonen.

Ken meyn niet dat in s'werelts perck
Oyt jemant maeckte ſulcken werck,
Dat by het u magh rieken,
Spijt ROOM ÆTHEEN en GRIEKEN.
Want k' lees van eenen Cardinael
Ghenoemt FERNEES in Roomſcher tael,
Dat hy ontboot een Schrijver
Van onverdroten yver.
Y goeden vrint (ſoo ſprack FERNEES)
Jck wou dat uwe pen eens wêes
De Schilders al te ſaemen
Van ſeer doorluchte naemen.
Dat ghy dry eeuwen door en door
Doorliept en brocht my eens te voor
Hoe veel daer moghen weſen
Die waerdigh ſijn ghepreſen.
Eerſt van MABEVS tot op van DYCK,
Wie daer-en-tuſſchen konſtich-rijck
Gheweeſt ſijn van de meeſte
En uytgheleſen Gheeſten.
Jck ſoud' u loonen met den loon
Van diamanten eene Croon
Gheciert en fraey beperelt
De ſchoonſte van de werelt.
Men Heer, ſprack hy, weet dat ick ben
Bereyt, maer dat ick niet en ken
Van alle ſchildereyen
De verwen t' onderſcheyen.
PICTVER en gaf my noyt die jonſt,
Om alle deelen van haer Conſt
Soo ſoetkens te vergaeren
En haeren lof te klaeren.

Al is de Konſte wonder eel
Jck mocht te luttel oft te veel
By brenghen tot haer voordeel,
En ſekers met kleyn oordeel.
Maer jemant die de Conſt verſtaet
Die hout oprechte middel-maet,
Die weet met goy manieren
Sijn penne te beſtieren.
Met ſulck en dierghelijck beſchêet
Heeft ſich ontſchuldicht den Poëet,
En t'Cardinaels eel luſten
Die moeſten daer beruſten.
Maer ongheluckigh was voorwaer
Men Heer FERNEES dat voor oft naer
Niet eenen op en ſtonde,
Die t'ſtoute werck begonde.
Dat nu den Cardinael FERNEES
Eens weder van de doot verrees
Om s'Schilders boeck te leſen
Hy ſou verwondert weſen.

Want ghy de BIE hebt deſen boeck
Met ſulcken neerſtigh onder-ſoeck
Gheſchreven en ghehandelt
Soo dat ghy ſchijnt ghewandelt
Te hebben met U eel verſtant
Door heel het ganſche Grieken-lant
Door ROOMEN en ATHENEN
Door al de Landen henen
En dat ghy daer een jders keeſt
Van het verſtant door uwen gheeſt
Gheſien hebt in't aenmercken
Der groote Schilders wercken.
Jck bie DE BIE dan veel gheluck
Van weghen dit hooch roembaer ſtuck
K'ben bly dat eens volbrocht is
Het gen' ſoo langh gheſocht is.

F. GODIN

God dienen is regeren.

Vier-tallich Iaer-teecken.

1. aenDen VLoeII-Ighen rIICk-gheeſtIghen Meeſter
2. CorneLIVs De bIe
hIer Met sIIne poësIe (3.) VIIt-beLDenDe
DIe ConſtIghe treſoIren In
4. pICtVras gVLDe kaMer.

WEl aen ſchoon BELGICA; Com ſinght een ander liken;
T'is langh-genoech geweent Om MAVORS ſtrenghe roe:
Jck ſpeur een wonder ſaeck —— Rechts als het HONICH-BIKEN
Dat van HIMETTVS quam — Naer PLATOS' lippen toe: *
Ter-wijl' het wapen-tuygh —— En haken en kanonnen,
(Door VENVS loos bedrijf) — Leydt ſeffens neer-ghebluſt,
Heeft ſoetelijck DE BIE —— In het kasket begonnen
Te ſtorten honich-raet —— (Voor PALLAS toe-gheruſt)
Het gene dat ick mêen, —— Siet hier (ten is gheen loghen)
En heeft dit CABINET —— DE BIE niet overlaên
Met honich-vloyich dicht, —— En is ſoo verr' ghetoghen
Dat ſonder hem PICTVR' — Bleef noch beſtoven ſtaen:
Diês hy den Lauwer-tack —— In PLATOS wiegh' ſal erven,
Wie dat de Conſt op-weckt —— En laet de FAEM noyt ſterven.

Omnia in Deo.

DOOR NICOLAVS OMASVR.

* *Vide Valerium Max. lib. 1. cap. 6. de mirabilibus.*

Den Auctheur

Tot alle haet-draghende Momiſten

ENDE

Belgh-ſuchtighe Benijders.

EEn Reden *Momus*; moet ick voor het leſt u vraeghen;
Te weten, wat u mach in mijn ghedicht mishaeghen,
Dat altijdt uwe tongh ſoo dapper daer op ſchampt
En ſtadich op den ſpot van mijne fouten vlampt:
Waer bouwt ghy t'clappen op? als op de laſteringhen
Die berſten uyt u maegh om leughens voorts te bringhen
T'is altijt veel te lanck, te cort oft veel te breet
Te leelijck oft te ſchorft, te kout oft veel te heet,
Het gen' een ander doet in jemandts lof te ſchrijven
Daer moet by u een veir van hunne pluymen blijven
Van die de Poëſy verbreyden naer de rêen
Hoe dat het gaet oft niet ſy wordt van u vertrêen,
De Poëſy nochtans (om haer ſoet taeligheden)
Js t'wilcomſt by *Iupijn*, al wordt ſy ſoo vertreden
Van u afgunſticheyt, en houdt daermed' den ſot
Om te verdooven d'eer met ſchimp en plompen ſpot.
Fy onbeſchoften Uyl; die teghen ſtroom wilt ſeylen
En meyndt hier wederom te braecken uyt u ſeylen
Soo als een vuyle padd' die niet als gift en ſpouwt
Die niet als quaet en denckt, en niet als gal en knouwt
Meynt ghy mijn pen vol roem met u gheclap te terghen?
En aen de ſnelle Faem het mondt-ſluyten te verghen?
Treckt vry u horens in als een beſouten fleck,
Want u ghekakel wordt veel min gheacht als dreck.

Schoon

Schoon dat de jeloſy u weer meyndt op te ſtoken
Jck ſien van nu af aen u opſet al ghebroken
Soo ick maer en bedenck, dat niemandt van verſtandt
De Kunſt benijden ſal, oft achten die voor ſchandt,
Maer Botteringhen wel, die hunnen tijdt beſteden
Jn ſpot en ſotterny, en onghetoomde reden,
Die ſomtijts voeghen als een tangh op't morſich ſwijn
En ſtadich uyt de Konſt niet ſuyghen als fenijn.
Jck weet van buytens wel, ghy ſult mijn dicht niet prijſen
Maer eer met ſchimp en ſpot belagghen en begrijſen,
Om dat de Schilder-conſt hier wordt bekent ghemaeckt
En elcken Konſtenaer op *Famas* Throon gheraeckt,
Vol lof en waerde Eer, om eeuwelijck te leven
Die ick hun ſchuldich ben naer mijn verſtandt te gheven:
En ſoo maer hier oft daer mijn pen een miſtred' doet
Dan dunckt my dat ick ſitt' in *Momus* hooch ghemoet,
Die daer op ſchreeuwen ſal al oft hy waer beſeten
Als maer (ſegh ick) mijn pen in't minſt iet heeft vergheten.
Doch want ick van ghebreck alleen niet vry en ben
En tot ſoo grooten werck my niet bequaem en ken
Soo wil ick even-wel den Spijt ghewillich draeghen,
En die tot mijnen ſpot het aurechts bladt omſlaeghen
Beminnen, op dat ſy verbeteren de fout,
Die eenichſints den ſin van mijnen rijm verſlout.
Ey *Momus*; ſtilt u wat; en wilt gheen gal meer ſpouwen,
Oft t'gen' dat ghy hier leeſt, niet ſlicken ſonder knouwen
Houdt uwe tongh ghetoompt en ſpijckert wat den muyl
Op dat ghy op het leſt niet en behaelt de vuyl,
Want ſeker uwe tongh brenght voorts ſoo giftich broedtſel
Die in ghebreken van een ander vindt haer voedtſel,
Het is ſoo vuylen naem, te ſijn den Moordenaer
Van de eendrachticheyt en tweedrachts Maeckelaer.

T'ſijn Schenders vande Eer, Tongh-ſchrabbers, Faem-beroovers
Op-ſtokers, Guyghelaers, Twiſt-maeckers, Naem-verdoovers
Die met den achterclap van *Momus* houden aen
Jae ſonder eere ſijn, waer datſe gaen oft ſtaen,
Die ſcheppen hun ghenucht in ſpot, crakeel, en kijven
Soo als de onbeleefde groen en Appel-wijven.
Seght *Momus* dan voor t'leſt, ſeght valſchen waerheyts dief
Seght lichten Kramer die ſijt alle loghens lief
Mothouwer, Hoeren Son', Pluymſtrijcker ſonder kennis
Van d'edel Poëſy, wat dwinght U tot de ſchennis
Van haere weerdicheyt, wat d'winght U noch daer-by
Te ſchelden ons *Pictuer*, oft d'eel Beldt-ſnijery.
Bedaert *Momus* Bedaert, ghebruyckt rêen tuſſen beyen
En ſchreeuwt ſoo niet ghelijck de vuyle Straet-clappeyen,
K'en vraegh de reden maer wat dat in mijn ghedicht
Mach in U oogh miſtaen, te ſwaer valt oft te licht,
Jſt denck ick om dat hier den eenen wordt verheven
Meer als den anderen, oft dat ick heb gheſchreven
Jet vrempts oft ongherijms dat gheenen ſin en is?
Oft daer d'uyt-heymſche ſpraeck gheen duytſche tael en is?
Oft t'ghene teghen d'eer van jemants Faem ſou ſtrecken
Dat ſomwijl bellegh-ſucht oft ergh-waen mocht verwecken.
Waer teghen tot beſluyt ick des' ontſchuldingh ſtel
Oft jemandt over-viel mijn dicht met naer-ghequel,
Dat (raeckende t'beſchrijf) van deſe Konſtenaeren
Ghelijck mijn ſwacke pen heeft willen openbaeren,
Soo daer noch iet ontbreckt tot lof van jemandts naem
Jck t'ſelf ghelaeten heb voor d'alghemeyne Faem,
De welcke noyt vermoeyt en wordt om t'achterhaelen
Een jeders deught en gheeſt en die oock te vertaelen,
T'ghen' de gheleghentheyt my niet en heeft ghejondt
Op dat een jeders lof te vollen waer vercondt.

De reden oock dat ick niet en heb connen laeten
T'ontleenen ander tael het gen' de Rijmers haeten
En was niet om dat *t'Duyts* niet rijck ghenoch en is
Om te beſchrijven d'eel *Pictuers* gheſteltenis,
Maer aenghesien de Konſt van haer Pinſeel-Hanteerders
(Die den Natuer verſtaen) Beſchermers en Regheerders
Gheen ander eyghentheyt van woorden brenghen voort,
Als die den Leſer hier ſomwijlen heeft ghehoort.
Te weten ſoomen ſeydt, *Proporti*, *Retoqueren*
Inventi, *Drappery*, *Biſaert*, en *inventeren*
En veele ander meer, die m' hier en daer vindt ſtaen
Het welck onmoghelijck is om voor by te gaen:
Midts dat de eyghentheyt van dierghelijcke woorden
Door jngheboren drift noyt duytſe tael en ſtoorden
Om dat oock inde Conſt ghemeyne ſpreucken ſijn
Van Schilders, als in't recht, is d'Advocaets latijn.
Wat wilt hier *Momus* dan noch ſoo veel Nijdt-ſucht ſwelghen
Om met den ſchimp en ſpot mijn ſchriften te verdelghen
Want gaen ick jevers ſcheef, het welck gheſchieden can
T'is een ghebreck daer ſelden menſch is onvry van
Ey laet my dan in ruſt, in peys en vrede leven
En wilt ſoo herten knip niet op mijn ſeeren gheven.
„*T'is beter datmen t'feyl al ſwijghende bedeckt*
„*Als datmen jemandts eer al lieghende bevleckt.*
Ick ken mijn penne vry van ſpott' oft ſchimp te ſchrijven
En daerom mocht ſy wel vry van U ſchimpen blijven:
Jſt dat U wetenſchap wat hoogher vlieghen wil
Bethoonet metter daedt en hout u tonghsken ſtil
En wilt mijn pen ſoo niet met al u clappen ket'len
Oft ſy ſou U miſſchien op't leſten oock ſoo net'len
Dat ghy u rechte ſaus ſout hebben voor u tongh
Soo *Muſa* eens de wijs van al U lempen ſongh,

Jck weet ghy ſout licht uyt een broeck dry cleeren ſnijen
Twee mantels uyt een teſch, jae ſoudt een ſtadt beſtrijen
U wetentheyt (ſoo t'ſchijnt) in alles is volmaeckt,
Doch alſmen t'nauw beſiet, noch tuyn noch ſtaeck en raeckt.
Wat wil ick veerder gaen, en loopen uyt mijn paelen
K' laet *Momus* doen ſijn beſt om my te achterhaelen
Ten is gheen Rechts-banck hier al waermen dinght oft pleyt
T'is reden dat mijn pen uyt des' verwarringh ſcheyt.
Want t'is den Moor gheſchuert met *Momus* veel te ſpreken
Al oft ick teghen een ſteen-rotſe wou gaen preken
Ick laet ſijn feylen daer en wenſch hem alles goet
Soo blijf ick ongheſtoort in ſinnen en ghemoet.
K'en mach in dit gheſchil ſoo ſeer niet blijven hanghen
En vals onganckbaer ghelt voor goede munt ontfanghen
Heeft jemant tot mijn ſchimp ſijn tongh in gal ghedopt
Mijn rechte oor is doof, de ſlincke is gheſtopt
Jck wil met ſpoet en vlijdt hun laſteringh ontloopen
En gheene leughenen voor goede waeren coopen.
T'is tijdt dan dat ick eynd' op dat den LESER niet
Jn't overleſen crijght vermoeytheyt oft verdriet,
Tot mijn onſchuldingh wil ick maer een reden voeghen
Die aenden LESER in het minſt niet can miſnoeghen'
Tot eyndelijck beſluyt, te weten om dat my
Van overlangh beſpronghen heeft de jeloſy
Door enckel haet en nijdt, doch ſonder rëen te gheven
Wie haer tot vyantſchap heeft teghen my ghedreven,
In't drucken van dit werck, t'gen' ick heb voor ghehadt
Hoe wel dat (naer mijn dunck) de reden is ghevat
En aen den LESER ſtaet hier voor ghenoch te leſen
Soo niet ſal even-wel in als verduldich weſen,
En ſegghen dat ick blijf den vrindt van jeder een
Soo wel van die my mint oft tredt op mijnen teen.

VVaerheydt baert Nijdt.

VOOR-

VOOR-REDEN.

INdien den Menſch (die naer Godts eyghen beldt ghe-ſchapen ende met een ontſterffelijcke ziele begaeft is) ſijnen Schepper hadde ghehoorſaem ghebleven, hy ſoude buyten twijffel met meerder Eer en luyſter ſonder te ſterven op deſe wereldt gheleeft hebben: maer om dat hy met ſijnen eyghen vrijen wil de valſcheyt des duyvels gheloofde, en het Ghebodt Godts overtredde, is hy terſtont alle droefheden, quellinghen ende ſmerten onderworpen gheworden, ende die te voren kenniſſe ende wetenſchap van alle dinghen des wereldts hadde door de jnſtortinghe van ſijnen Heer ende Schepper, moet de ſelve nu met aerbeyt door ſijn verſtant gaen ſoecken, uyt dien dat het verſtandt door de ſonde van ADAM oock al verdooft en ontluyſtert is. De ſonde alleen is gheweeſt de oorſaeck vande doot, daerom ſeyt SENECA ſeer wel: *Omne peccatum actio eſt & omnis actio voluntaria, tam turpis quam honeſta: Ergo omne peccatum eſt voluntarium.* Dat is: Het ghene ſonde is, is een werck, ende alle wercken gheſchieden met den wil, *Ergo* alle ſonden gheſchieden met vrijen wil, want niemant en ſondicht teghen danck, het werck ſoo eerlijck als oneerelijck gheſchiet metten wil, *Ergo* ſoo gheſchiet de ſonde oft uyt onachſaemheyt oft quaedt voornemen. Waer uyt compt anders de ſonde als uyt een quaede begheerte, de welcke is den moordtpriem ende bedeckten dootſlach voor de ſiel, een ſchendinghe ſijns naeſten, en een overtredinghe van Godts Ghebodt: daerom gheeft den Almoghenden Godt aenden menſch ſijnen vrijen wil, om ſijn ſelven niet te ontſchuldighen als hy (den wil misbruyckt hebbende) de ſtraffe van ſijn miſdaet moet onderſtaen. Den Menſch dan is gheſchapen om Godts Wetten van ſijn eerſte jaeren tot den uytganck ſijns levens te onderhouden, hem is ghegheven verſtandt om het quaet en het goet te onderſcheyden

ſcheyden t'ſamen om te kennen de cracht van ſijnen Schepper ende te leeren een ampt daer hy ſijnen coſt can mede winnen, gaet jemandt ſijnen gheeſt oeffenen om aen te vatten eenighe ſeldtſaeme ende prijs-weerde Konſten, ſijn verſtant (het welck als het landt moet doorploeght worden) ſal hem ten hooghſten dienſtich weſen, jae is het eerſte Fondament om de ſelve Conſten uyt te wercken, maer niet ſonder aerbeydt en groote neerſtigheyt te ghebruycken waer door alle Konſten en Wetenſchappen gheleerdt worden. Daer en is niet een Menſch inde wereldt oft elck in't beſonder wort tot een verſcheyde welluſt ghetrocken ghelijck ghenoch blijckt: wantmen bevint dat een jeder menſch luſt ende ghenegentheyt heeft om d'een oft d'ander te weten en te leeren, tot t'gene daer ſijnen gheeſt en aert toegheneghen ſijn. Den eenen heeft vermaeck in uytnemende dinghen die de Natuer ſchijnen te overtreffen, den anderen in gheleertheyt oft wetenſchappen te onderſoecken, de welcke boven ſijn verſtandt gaen, ter wijlen het verſtandt door de ſonde en kranckheydt der Natueren verdooft is, allen het welck de menſchen nochtans met verwonderingh en ghenucht aenmercken, om de verghelijckinghe van hunnen gheeſt in weerden te houden, ende daer door te vercrijghen een ontſterffelijcke eer, de welcke is de Voeſter-vrouw van alle wetenſchappen. De Hiſtorien ghetuyghen dat de kloeckſte Perſoonen hun met de grootſte neerſticheyt ende aerbeydt oeffenden, om het wit der diepſte wetenſchap te raken, wel wetende dat de grootſte Eer hun als dan ſoude volghen, jae dat ſy daer door de rijckſte ſchatten des wereldts koſten becomen. Daerom en iſt niet te verwonderen dat eertijts de wetenſchap ſoo hooch geacht wirdt (daer wy op veelderley manieren de vruchten noch af ghenieten, ghelijck de ſoete locht de boomen vruchtbaer maeckt, ſoo groeyen oock de gheeſten inde Conſt door het minnelijck onthael vande Eer. Wie iſſer dan die ſich niet ghewillich aenden

arbeyt

arbeyt begheeft als hy ſoo grooten eer door de uytwerckinghe van ſijn wetenſchap ontfanght. Den Poeët CLAVDIANVS ſeydt hem te verwonderen over de mildtheydt van ſommighe Coninghen en Princen die ſy aende Gheleerde ende Conſtighe Gheeſten bethoonden, naementlijck van ALEXANDER den Grooten die aen APELLES voor ſijn Pourtret (dat hy gheſchildert hadde) gaf 80. duyſent goude Croonen, hier dient wel te pas ghebracht het ghedenck-weerdich opſchrift dat ghevonden is op eenen Marmer-ſteen, den welcken uyt d'aerde ghegraven werdt ontrent eenen Thoren dicht by de merckt van *Traianus* ghelijck MARLIANVS vande oude Romeynen verhaelt. *Potentiſſima dos in Principe liberalitas & clementia*, dat is: de mildtheyt en ſachtmoedigheyt ſijn de crachtighſte gaven en vercierſels van eenen Prins. En waer uyt ſpruyt anders de mildtheyt als door de aenlockinghe van eenighe ſeldtſame Conſt oft gheleertheyt, daer een Princen hert mede wordt overwonnen. Om t'ſelve breeder te bewijſen ſoo hebbe goet ghevonden door het onderſoeck van ſommighe cloecke en ſin-rijcke verſtanden (die ervaren ſijn in Plaetſnijery, Beldthouwen, als Architectur en anderſints) in dit Boeck ten voorſchijn te brenghen de groote eer die de ſelve door hun verſtandt hebben ghenoten en alſoo eenen ontſterffelijcken Naem achter ghelaten.

Inden eerſten ſoo wil ick eens openen het Schat-coffer van onſe voorſchreven *Pictura*, waer in niet alleen den grondt der Schilder-conſt maer oock de wetenſchap van Beltſnijden, Etſen, en Plaetſnijden gheſloten leyt waer over den Menſch ſijn ſelven meer ſal verwonderen als over de Conſte der ſchilderijen, want ſiende uyt eenen rouwen en plompen ſteen ten leſten voordts comen een volmaeckte Figuer daer maer enckelijck het leven in en ſchijnt te ontbreken, ſal meynen dat t'ſelve ongheloofelijck is d'welck nochtans de handt van een gheeſt-rijck vernuft daer uyt ſal voorts doen comen: men leeſt in het eerſte Boeck van

OVIDIVS hoe datter voor de Scheppinghe des wereldts was eenen wanſchapen *Clomp* oft *Chaos* daer de vier Elementen den wint *Æurus* ten Ooſten, *Sephirus* ten Weſten, *Boreas* ten Noort, en *Euſter* ten Suyden, den Nacht, den Dach, Somer en Winter, en d'andere deelen des Wereldts in een verweert laghen. De welcke JVPITER ſeer conſtich en voorſichtelijck wiſt van een te ſcheyden ende elck op ſijn plaets te ſtellen. Soo canmen mercken aen het verhouwen van eenen plompen en groven ſteen dat de edel Schilder oft Teecken-conſt moet van groote cracht weſen, naedemael datmen daer uyt ſiet voorts comen een menſchen ſtatue ſoo ſoet, lieffelijck en ſuyver van lidtmaten oft eenighe andere Figuren datmen de ſelve niet anders en ſou aenſien als voor het leven : ghelijck *Zeuxis* een *Penelope* ſchilderde, ſoo volmaeckt en naturelijck dat hy hem ſelfs daer mede ghenoechde en ſchreef daer by een versken. *Het ſal de ghene (die dit ſien) veel lichter ſijn te benijden als naer te maken.*

Jck leſe dat tot *Macedonien* ten tijde van ALEXANDER op de merckt ſtont een ſtatue gheſneden van witten marmerſteen afbeldende een naeckte Vrou-perſoon waer op ſekeren Borgher ſoo verlieft was dat hy nacht noch dach en coſt ruſten ſonder daer by ghedurich te weſen om ſijn vervloeckte ſinnelijckheyt van het gheſicht voedtſel te gheven, en om dat hem op lijfſtraffinghe verboden werdt daer by te gaen om meerder quaet van ſonden te behoeden, heeft hem verhanghen. Soo aenghenaem en levendigh ſpeelden de Conſt vande voorſchreven Figuer inde ooghen der menſchen. Leeſt het leven van eenen *Michiel Angelo de Bonerotti*, van eenen uytnemenden *Phidias*, *Franciſco Quinoy* ende meer andere antique modernighe Meeſters en Conſtenaers inde Beldtſnijery daer ſuldy vinden wat wonder wercken de ſelve hebben achterghelaten die de weerde van alle coſtelijcke juweelen des wereldts te boven gaen. En heeft den Menſch ſijnen Heer en Schepper dan niet ten uyterſten te be-

loven

loven en te dancken over ſulckdanighe weldaden van weten-ſchap en wijsheyt daer hy ſich mede begaeft vindt, waer door hy can comen tot den hoochſten trap vande onſterffelijcke eer, en rijckdom, want de oprechte wijsheyt compt alleen van Godt en niet vande aertſe dinghen.

VVijsheydt rijckdom ſtaet en eer
Compt altemael van Godt den Heer.

Godt heeft den Menſch ghegheven een ſiele de welcke heeft dry werckelijcke crachten te weten : memorie, wil, en verſtandt, om recht te oordeelen, wel te raden, en ghetrouw te handelen, om oock de teghenwoordighe te verſtaen, de toecomende te voorſien en de voorleden dinghen te ghedencken, den menſch en heeft van ſijn ſelven niet als ghebreck, maer daer ſijnen gheeſt mede verciert en begraſit wordt, comt vanden Heer alleen : het ghene hy aen den menſch gheeft can hy nemen het ghene den menſch in Conſt afbeldt en ſchijnt een mirakel te weſen aen-den menſch dat is voorts ghebrocht uyt het verſtandt vanden menſch, welck verſtandt Godt alleen hem heeft ghegheven, want gaet hy jedt beginnen uyt te wercken, hy moet den wil daer toe bereet vinden, de memorie helpt om te bedencken de fondamenten die hem de wetenſchap gheleert hebben, en hy leerdt verſtaen t'ghene hy voornempt met voorſichtighe wijſ-heyt : de welcke inde herſens gheboren is, ghelijck *Euripides* ghe-tuyght waer op wel over een comen deſe veerſen :

Om ſijnen cloecken gheeſt te cieren naer de reden
Met meerder glans van eer en loffelijcker ſeden
Soo compt hier wel te pas de Fabel van *Vulcaen*
Als hy met ſijne byl het voorhooft op ded' gaen
Van *Iupiter* den Godt, die met een vuyſt te ſlaghen
Uyt gramſchap op ſijn hoodt, van ſtonden aen bleef draghen.

Sijn herſens ginghen groot en hebben oock ghebaert
Minerva ſonder Moer, nochtans van vrouwen aert,
Ghewapent als *Bellon*, met ſpeer en ſchildt in handen
Den helm oock op het hooft tot ſchrick van veele landen:
En daerom werdt haer wel den oorlogh toeghewijt
Midts ſy ter wereldt quam ghelijckmen gaet ten ſtrijt.
Maer alſmen naerder ginck des' dinghen overlegghen
Soo vontmen dat des' vrucht de wijsheyt was te ſegghen.
Om dat de wijsheydt in het menſchen herſens leydt
Die niemandt licht en crijght ſonder veel arrebeydt.
Het blinckende helmet dat ſchijndt ons te verconden
Dat inde wijsheydt wordt een hellen glans ghevonden,
Scherpſinnicheyt des gheeſt oock inde pieck beſtaet,
Den ſchilt beteeckent ons den rechten wijſen raet.
Voorwaer als jemandt gaet dit rijpelijck bemercken
Sal vinden eenen ſmaeck in al ſijn cloecke wercken,
Soo maer de neerſticheyt hem heeft ſoo veer ghepoort
Dat hy naer groote moeyt wijs en verſtandich wort.
Soo can hy al de cracht der Conſten afghemalen,
Die uyt de Gaeve-Godts haer eerſte crachten halen:
Den gheeſt en wordt door raet des menſchen niet vervuert
Maer al wat datter is wordt door den Heer beſtuert.

Men vindt nochtans veele Menſchen, die ſoo ondanckbaer leven datſe door opgheblaſen hooverdy over hun wetenſchap den Almoghenden Heer (daer het al van compt) vergheten te dienen en te bedancken vande gaven die hy hun ghegheven en mildelijck ghelchoncken heeft, niet eens aenmerckende dat hun de ſelve gaven niet aengheboren en ſijn vanden Natuer, maer door beſondere gratie van Godt de ſelve ontfanghen hebben, worter ſomtijts eenen uytſtekenden gheeſt en verſtant gevonden onder duyſent arm catijvige Menſchen die door ſijn wetenſchap

van

van alle de wereldt gheeert ende gheeſtimeert wordt, levende weeldich, rijck ende naer ſijnen herten wenſch, die ſal ſomtijts door ſijn ondanckbaerheyt den meeſten vyandt van Godt ſijn, ſchoon dat hy wordt aengheſien voor den grootſten vrindt van de Fortuyn, die niet eens bedenckt door ſijn welluſten en overvloedigh leven van waer dat hem alle de weldaden comen: hem meer betrouwende op de wereldt als op Godt, en niet eens en overpeyſt de waerachtighe ſententie van SENECA *Fortuna nimium quem fovit ſtultum facit, & vitrea eſt quæ (dum ſplendit) frangit.* Dat is: de Fortuyn maeckt ſot den ghenen die ſy te ſeer voyt, en is van glas, de welcke (als ſy blinckt) licht breckt. Hoe menighen gheeſt vol verſtandt en vintmen niet, die ſijn ſelven al te veel (voor laetende ſtaen) hem op't leſt bedroeghen vindt als Godt hem de wetenſchap door de doot benempt, de welcke niet eer op Godt en denckt voor dat hy wordt gheſtraft, ghelijck meeſtendeel de menſchen door hun cranckheyt van conditie ſijn, de welcke ſijnde inde weelde op Godt niet en dencken ende gheen danckbaerheyt en bethoonen over de gratie die ſy van Godt ontfanghen hebben, en niet eens bemercken dat de ondanckbaerheyt het grootſte teecken van ondeught is, ghelijck QUINTILIANVS ſeyt: den menſch die ondanckbaer is vergeet ſijnen Godt, daerom moeten wy leven naer het ſchrijven van HESIODVS, ghelijck de Ackers die meer uyt gheven als ſy ontfangen, want wat iſſer inde werelt ſchroomelijcker monſter voor den Heer als eenen ondanckbaeren Menſch, ghelijck den Poët ſeyt: *Ingrato homine nihil peius terra creat*: de aerdt en brenght gheen booſer vrucht voort als eenen ondanckbaeren Menſch. De Rechts-gheleerden ſeggen dat de ondanckbaerheyt de ſnoodſte grouwel is vande wereldt, om datter gheen ſonde is die den menſch meer ſchade doet aende ſiel als de ondanckbaerheyt ghelijck SENECA *in libris de beneficijs* ghenoch bewijſt. Ten is niet te verwonderen dat ſekeren THIMON (die door

ſijn

ſijn groote wijsheyt was Borghemeeſter van *Athenen*) ſijnde ghecomen tot de uyterſte armoede om dat hy al te liberael hadde gheweeſt ten tijde dat hy ſat op den hooghſten trap van alle welluſt des wereldts, heeft ſulckenen haedt ghecreghen teghen het menſchelijck gheſlacht dat hy gheen menſchen meer en mocht ſien oft daer van hooren ſpreken, jae dat meer is hy was verblijdt alſſer eenen menſch was om hals ghebrocht oft ſijn ſelven hadde verhanghen aen eenen boom die buyten *Athenen* ſtondt, daer veel Menſchen hun ſelven uyt eenighe deſperatie hadden omghebroght, hy droegh (ſegh ick) op de menſchen ſulcken vyandtſchap dat (als wanneer deſen boom ſoude afgecapt worden) hy inde Stadt van *Athenen* dede uytroepen ofter jemandt van ſin was ſijn ſelven aenden voorſchreven boom te comen verhangen dat ſy hun moeſten haeſten uyt dien hy moeſt ghevelt worden, welcken haedt (die THIMON op het menſchelijck gheſlacht droegh) alleenlijcken was ontſtaen door de ondanckbaerheyt die de Menſchen aen hem beweſen de wijl hy in ſijn uyterſte miſerie ende armoede was ſittende, gheconſidereert dat hy (ſijnde in ſijn weelde ende begaeft met den hoochſten rijckdom des werelts) open taefel hiel en liet ſoo arm als rijck daeghelijckx de vruchten van ſijnen rijckdom ghenieten, jae was ſoo liberael dat hy alle ſijn goederen gemeyn maeckte ende een jeder daer af mede deelde, oorſaeck dat hy quam tot groote armoede, en bevindende dat hy in zijn miſerie by niemant trooſt en vondt oft geen danckbaerheyt vande menſchen aen hem beweſen wert, heeft het menſchelijck geſlacht gelijck voorſz. is, vermaledijt ende vervloeckt. Men ſiet ſulck danige proeven ende exempelen noch daegelijckx onder de Menſchen die in hunne weelde ende rijcken ſtaet taefel vrienden genoch crijghen die ſy (gecomen ſijnde tot armoede) verlieſen en geen vrientſchap af en genieten. Die dan begaeft is vanden Almogenden Heer met particuliere gratie van eenige wetenſchap oft

Conſte

Conſte en daer by ondanckbaer die is eenen rechten Schender van Godts eer, want ter wijlen den menſch van ſijn ſelven niet en heeft maer van Godt; en dat hy hem noch ondanckbaer thoont teghen Godt die en is Godt geen gratie ſchuldigh aenghefien Godt de gaven die hy geeft aenden Menſch hem niet ſchuldich en is, maer geeft de ſelve aen eenen onder duyſent uytvercoren die ſulcken gaven niet en hebben *Ergo* ſoo volght dat hy de ſelve gaven onrechtveerdich beſit waer over hem toecompt de grootſte ſtraffe des wereldts. OVIDIVS beſchrijft van eenen PROMOTHEVS Sone des ouden JAPETVS den welcken vande Goden ſoo begaeft was dat hy tot verwonderinghe van veele Menſchen wiſt naer het leven te maecken en te boetſen ſoo aerdige Figuren uyt ſteen oft pot-aerde datſe voor het leven werden aengeſien, en niet tegenſtaende dat hy vande Goden deſe wetenſchap en beſondere gratie vercreghen hadde, dorſt hem noch verſtouten het vier des Hemels dieffelijck te ſtelen om daer mede ſijn ſtatuen te beſielen en te doen leven. Jae den ouden Grixen Poeët NICANDER ſeyt: de Menſchen (die van ſulcken gheeſt en verſtandt niet en waren) hebben over de voorſz. dievery PROMOTHEVS verraden om alſoo *Iupiter* te behagen. Ende om dat PROMOTHEVS den opperſten Godt daer naer noch eens had bedrogen met twee koyen huyden de een met vleeſch en d'ander met been gevult en *Iupiter* de keus hebbende had gecoſen de huyt met het been, dede hem tot ſijn eeuwige ſtraf binden aenden Caucaſus-bergh daer ſijn lever des daeghs van eenen vreeſelijcken Arent opghepickt werdt die des nachts wederom aenwies om alſoo geduerich met den dach herpickt te worden. Waer mede ooghſchijnelijck beweſen wordt dat Godt altijt ſtraft die ſijn gheboden verachten, hem bedrieghen en teghen hem ondanckbaer leven willen. De ſtraffe Godts is drij-der-ley te weten: *Innerlijck*, *Naevolghende*, ende *Vytwendich*. *Innerlijck* die het hert en het ghemoedt raeckt

ende

ende in het lichaem blijft, dat is benautheyt, berouw, vrees, ende cnaginghe der conſcientie. *Naevolghende* die het ghemoet ende den gheeſt raeckt als de ſelve vry, ende van het lichaem gheſcheyden ſijn dat is de ſtraffe, die naer de doot de ſiele raeckt. De *Vytwendighe* die de lichaemen raeckt: dat is droefheyt, ballinckſchap, aermoede, ſieckte, ende ſterfte aldus proeft Godt de ſijne in veel verſcheyde teeckenen om te ſien oft hun ghemoet niet eens en ſal beweeght worden, want iſt ſaken datmen ghevallen is men behoort op te ſtaen want den wille Godts is de opperſte rechtverdicheyt naer het ſegghen van SALVIANUS. Meynt jemandt de Hemelſche vieren te ghenaeken hy ſal verſmelten. Meynt jemandt de Stadt der Opperſte voorſichticheyt te beclimmen hy ſal vallen ghelijck de motten die ſavonts naer de kerſſe vlieghen tot dat ſy verbranden. LANGIVS ſeyt ſeer wel dat de oorſaeck van alle oorſaecken den wille Godts is en die een ander ſoeckt die en kendt de kracht der Goddelijcker Natuer niet.

Godt, die het blixems vier can in ſijn handen draghen
Daer hy op ſijnen tijdt de menſchen med' can plaghen
Wanneer hy ſijn gheboôn verſuymt en niet en acht
Godts onverſiende ſtraf des doodts hun licht vercracht,
Godt laet niet ongeloont den goeden can verblijden
Den droeven hy vertrooſt den quaden ſal caſtijden.
Al ſwijght Godt tot het eynt, het eynt het droevich eynt
Leydt dan den ſwaerſten laſt, het eynt wordt ſijn allent:
Maer die de hooverdy door oytmoet wilt verdrijven
En danckbaer ſijn aen Godt die ſal Godts dienaer blijven.
Hy rijck op d'aerde leeft die hooverdy veracht
En hy het meeſte heeft die naer het minſte tracht.

Om dan op den wegh te comen van ons voorgenomen grontſtuck raeckende de kracht der Conſte van Beldtſnijery die door arbeyt

arbeyt en kracht des verſtandts moet gheleert worden, ſoo en ontlijckt de voorſchreven Fabel en haer uytlegginghe niet qualijck de gheeſten der ſelver Conſten alſmen overleyt en bedenckt dat des Menſchen gheeſt en leden vanden arbeyt des daeghs vermoeyt, des nachts door de ruſt ververſt en gheſterckt worden, ghelijck ons wordt bethoont van het op eten en groeyen van PROMOTHEVS lever, de lever is te ghelijcken by het verſtant. Laet ons dan eens beginnen te overlegghen het leven vanden Conſt-vloyenden ende uytnemenden Belt-ſnijer *Franciſco Quenoy* het welck ghemenght was met ſoo hooghe en diepe Conſt door aerdich boetſeren in Pot-aerdt, en ſnijden in jvoor, Marmer en anderen ſteen, dat alle ſijn wercken op deſe wereldt ſchijnen te weſen Mirakels, beſonderlijck alſmen aenſchouwt de wonderlijcke wercken die hy ghemaeckt heeft binnen de Stadt van *Roomen* en op andere plaetſen van Jtalien die de wercken van *Michiel Angelo* niet en moeten wijcken.

FRANCISCUS DE QUESNOY

Vytnemenden Beldt-ſnijer van Bruſſel, gheſtorven binnen Livornen.

DAt den blijtighen jver in het verſtant vanden Menſch meerder kracht verweckt om alle wetenſchap te begrijpen als wel de aenghepoſte neerſtighepdt / cannen claerlijck bewijſen in het leven van den Weert-beſaemden en Roem-ruchtighen Franciſcus Queſnoy ghebozen tot Bzuſſel in't jaer 1592. oft daer ontrent / wiens Vader was oock een fray Beldt-ſnijder ende redelijck inde Conſt erbaren. Ende alſoo ſijnen voozſz. Sone (vzoeth verliesende ſijn Moeder) dickwils dooz den ſtueren en ſcherpen aert van ſijn Stief-moeder belet wert naer ſijnen apetijt ende in-ghebozen ghenegenthepdt deſe groote Conſt van Teeckenen / Boetſeren / en Belt-ſnijden te oeffenen / vondt een looſe remedie om bp nachten ruſt te moghen hebben in't hanteren van ſijn handt-werck / wiſt ſijn keerſen oft lampe (daer de voozghenoemde Stief-moeder ſeer ſcherp op was) verbozghen te laeten bzanden in eenen aerden pot die hp daer toe ghepzactiſeert ende ghemaeckt hadde ſulckx dat hp ſavonts ſlaepen zijnde / van ſijn Moeder dickwils werdt beſocht om te ſien oft hp ſijn licht upt ghedaen hadde / ende het heel Huysghesin in ruſt zijnde / bzoght hp heel nachten over om met de ſtille eenighepdt de herſenen van zijn verſtandt te laeten upt wercken de voozbelden van ſijn ghepepſen.

Den jever ſiet niet aen noch onghemack noch moeyt
Die inden arrebeyt en quellingh ſtadich groeyt.

* *Facciata* is den Ghevel oft voorſte vandé bouw.

Noch heel jonck zijnde maeckte hp de kinderkens die op de Facciate * zijn vande Kercke der Jeſuiten binnen Bruſſel, hp maeckten oock eenen Sebaſtiaen van phooz dooz den Arts-Hertoch Albertus, het welck aenden Hertogh ſoo behaeghde dat hp Queſnoy dede verſien van repsgheldt en andere noodicheden om naer Roomen te trecken ende aldaer naer de anticque oft al oude wercken te ſtuderen / ghelijck hp oock heeft ghedaen: want ſijnde tot Roomen heeft meeſt alle de aerdichſte en ſeldſaemſte Antijcquen naer gheboetſeert / ende met ſulcken opmerckinghe van gheeſt zijnen tijdt ſoo neerſtigh waerghenomen dat hp oock eenighe fraey dinghen maeckte in phooz / ende onder andere eenen CHRISTVS hanghende aen ſijn Cruys, groot onderhalven voet / het welck aenden Paus Vrbanus gheſchoncken wierdt / om de nette gheſteltenis en lebenden aerdt die daer in te ſien is / ook heeft hp ſommighe ghedenckweerdighe Hiſtozien ghemaeckt ende uptghebelt in *Baſſe relieve*, dat is te ſegghen: Half rondt ghesneden, ſoo van naeckte Kinderkens als andere Figuren ſoo cleyn als groot ghelijck hp ontallijcke ſulckdanighe uptwerckinghen heeft volbzocht ſoo in marber als anderen ſteen ghesneden daer den Natuer van t'leven niet naerder (behalven het beruerlijck leven) comen en can. Ghelijck veele Marbere ende ſteene Statuwen van Conterfeptſels uptbeldende eenighe Cardinalen / Biſſchoppen / Pzelaten ende andere Edel-Heeren connen ghetupghen die tot Roomen en andere plaetſen daer ontrent in overvloedt te ſien zijn naementlijck (een vande ſeldſaemſte

ſaemſte) het Conterfeptſel vanden Doorluchtighen Cardinael van Savoyen en meer andere. Hy heeft oock ghemaeckt ende gheſneden van Marber twee ſeer achtbaere Epitaphia oft Graef-Tomben inde Kercke vande *Madona dell' Anima* vande Nederlandtſche ende Hoochduptſche Natie tot Roomen, aen welcke Tomben oft Epitaphia ſijn elck in't beſonder twee Kinderkens die eenen doeck houden ſeer vremt en aenghenaem om ſien / boven dien dient oock verhaeldt een aerdich Kindt van Marber dat hy ghemaeckt heeft met een doots-hooft daer by / het welck bewaert wordt inde Kercke van *Campo Sancti* de welcke ghefticht is van S. Helena. Wijders is oock weerdigh in't licht ghebroght ſeker Marberen Beeldt verthoonende de Figuer van Sinte Andries, te ſien inde Kercke van S. Peeter en Pauwels tot Roomen, welck Beldt oft Statue ſchijnt te weſen een Mirakel vanden Natuer upt dien dat het alle ander Beldtſnijery te boven gaet diemen inde ſelve Kerck can binden / die nochtans verrijckt is met het mergh der Conſten. Jae is van ſulcken gheſtaltenis ende ghedaeute dat ick met recht beneffens de ſnelle Faem mach ſchrijven datter gheen Antiquitepten oft vremde handelingh van wercken binnen Roomen en ſijn te vinden / die t'ſelve voorgheroerde Beldt moet wijcken. Jemandt ſou moghen vraghen in maniere van berijſpinghe / oft ick t'ſelve oock hadde ghe-ſien om dat ick daer op ſoo ſtoutelijck derf roemen / dan ter wijlen my eenighe wercken hier in Nederlandt met verwonderingh zijn aengheweſen die Queſnoy gheſneden ende gheboetſeert heeft / de welcke (naer mijn verſtandt ende voor ſoo veer als de vleughels van mijn kenniſſe ende wetenſchap ſtrecken) niet te verbeteren en zijn; dat oock alle Conſt-Kenders (die de ſelve Statue gheſien hebben) aende Faem ſoo veel ſtof en materie ſchencken van hunnen roem / dat mijn ſlappe pen het thiende deel van ſijn verdiende eer niet en beſchrijft gheljck sy vereyſt.

Als eertijts van *Apel*: werdt maer een treck ghegheven
Waer in men ſach den aert der Konſten naer het leven,
Soo wiſtmen claer ghenoch te ſpeuren dat t'begin
Van een ſeer cleyne daet, had meerder deughden in:
Een litmaet can ghenoch een heel volmaecktheyt wijſen
Schoon datmen niet en ſiet het gen' men meer hoort prijſen.

Ende tot vaſtichept van't voorverhaelde ſoo en mach ick oock niet vergheten de wijtvermaerde Kercke van onſe Lieve Vrouwe van Loretten tot Roomen, waer in te ſien is een Statue afbeldende de Heyligh Suſanna Martelerſſe/ ſoo groot als het leven / de welcke ſoo lieffelijck ende konſtich ghehandelt is/ dat alle de Italiaenen (die in ſulckdanighe Conſt willen de Over-vlieghers van alle Meeſters ſijn) moeten bekennen dat eenen Nederlander in deſe onſe eeuw ten voorſchijn heeft ghebracht de volmaeckſte manier en wetenſchap die oyt eenige Italiaenen oft in voorleden tijden de Griecken hebben doen blijcken daer de wercken over al de ooghſchijnelijcke ghetuyghenisſen ende waerachtighe teeckenen af zijn. Den Coninck van Vranckrijck hoorende over al ſoo grooten

lof segghen van desen roemruchtighen Quesnoy, is in sijn ghemoet soo tot de Const aenghelockt ghewoꝛden dat hy (om den selven tot sijnen Beeldt-snijer te crijghen) hem heeft toe ghesonden twelf hondert goude Croonen om zijn reyse daermede van Roomen naer Vranckerijck te doen / ende Quesnoy de selve Croonen oock ontfanghen hebbende / hadde een Figuere gheboetseert groot vyf voeten wesende een Maeghdeken Martelersse / die hy den Coninck overschickte met meyninghe om te volghen / ghelijck hy dede / hem tot dien eynde beghevende op zee half sieck sijnde ende comende te Livornen is ghestoꝛven ende aldaer begraven in't Minnebꝛoeders Clooster.

Soo jemandt wenscht te sien mirakels der Naturen
En pooght sijn gretich oogh te paeyen naer den lust
Die moet niet verder gaen als tot *Quesnoys* Figuren
Waer in het uyterste vande volmaecktheyt rust.
Gheen edele party in s'menschen naeckte leden
Van muskels, aders, en soo danich ander meer
Sy staen als t'leven in jvoor oft steen ghesneden
Daer niet als Const en Gheest af erven d'hoochste eer.
Jtalien is selfs verballast van belgh-suchten
Als *Roomen* maer des' Const ontdeckt voor die haer kent
Jae d'Jtaliaensche Faem doet *Angels* roemen vluchten
Soo daer de handelingh compt van *Quesnoy* ontrent.
De suyver netticheyt en is niet af te maelen
Oft te begrijpen, die in marber oft jvoor
Quesnoy met groot verstandt heeft weten t'achterhaelen
En te verbreyden over al de wereldt door.
Jae schoon den boosen Nijdt des' Const scheen te benijden
En socht haer edelheyt te brenghen heel te niet
De handt weeck voor de doodt, die gheestich was in't snijden
Maer t'werck in't leven bleef, dat m'eeuwich leven siet.

CAVAIL-

CAVAILLER BERNIN

Italiaenſchen Architect, Beldt-ſnijder ende Schilder vanden Paus.

T'Dry Conſtich-rijck verſtandt van *Bernin* gans ontdeckt
Den Roomſchen hoochſten roem in weetenſchap beſloten
Om dat hy Schilder is, Beldt-houder, Architect
Dry Conſten die te ſaem in *Bernin* ſijn ghegoten,
Volmaeckt in alle dry (ſoo datmen ſegghen mach)
Wie coſt oyt aenden Paus een grooter gheeſt behaeghen
Als hy (die d'eelſte van de Conſt brenght voor den dach)
Die weerdich is den naem van *Cavailler* te draeghen.
Een *Daphne* met *Apol* tot *Room* op ſeker Hof
Van eenen Cardinael, die gheven rechte reden
Dat *Bernin* deſen naem verdient tot ſijnen lof
Midts dien ſy door Conſt ſoo levent ſijn gheſneden.
En voor een wonderheyt des wereldts wordt beooght
Daer Faem noyt van en ſwijght in haere tongh te rueren
Om dat de ſchoonheyt van Natuer ſchier ſelver booght
Voor des' volcomen twee ſeer eel en fraey Figuren.
D'*Architectuer* daer by in menich rijck Paleys
Gheeft oock ghetuyghen om van *Bernins* lof te melden
Want ſy en thoont niet als volmaecktheyt naer den eys
En daer by ſietmen oock den gheeſt in ſijne Beelden.

CORNE-

CORNELIS DANCKERTS DE RY

Conſtich Architect van Amſterdam, gheſtorven Anno 1634.

WIe was oyt ſoo vermaert in bouw en metſelry,
Jn cloecken Architect, ghelijck *Danckerts de Ry*,
Die binnen *Amſterdam* ghemaeckt heeft wonder wercken,
Te *Haerlem* fraey ghebouw van huyſen ende kercken:
Door ſijne vindinghen ſeer ordonnanti-rijck
Naer reden uyt ghevuert gans onberiſpelijck.
Daer de vercierſels van heel *Haerlem* af ghetuyghen
Die voor gheen Steden in *Europa* moeten buyghen
In cloecke metſelry, oft aenghenaem ghebouw,
Wel op ſijn maet gheſtelt, en in ſijn loot ghetrouw:
Schier onverganckelijck, door dicke fondamenten
En vaſt ghebondentheyt in ghevels, en in tenten,
Net in ſijn baſement, uytſpronckſels, capiteel
Daer gheen veranderingh den bouw thoont ongheheel.
Hier ſietmen t'man'lijck werck tot inde locht verheven
T'gen' leeft in jeders oogh, en t'hans is ſonder leven
Daer ſietmen t'ſtout vermeët van een volleert ghedacht
Als d'ordonnanti van het werck is ganſch volbracht,
Ghelijck *de Ry* naer wenſch aen Faem heeft naer-ghelaten
Om eeu'w'lijck van ſijn Kunſt hier op des' aert te praten,
Soo als d' Haerlemſe *Bors* oock tot ghetuyghen dient
Al waer men daeghelijckx veel rijcke Coopluy vindt,
Veel brugghen die op gheen ghetijd' van water paſſen
(Op ſpringh-vloet, ofte ſtroom in't afgaen oft heirwaſſen)
Sijn tot ghedachtenis van *Danckerts* rijck verſtandt
Om hunne Conſt ghenoch vermaert door t'heele Landt
Wat dienter naerder proef van ſijne Konſt ghepreſen
Oft wonderlijcker werck van Meeſters aengheweſen

Als

CORNEILLE DANCKERTS DE RY

Fut ne a Amsterdam l'an 1561. mourut 1634. agé de 73 ans, a eſté environ 40 ans maiſtre macon et Architecte de ceste tant renommée Ville, il vient en la place du feu ſon Pere du meſme nom, qui avoit en ſon vivant ſervi la Ville dans ceste meſme charge. il a faict une grande nombre de grands et ſignales baſtiments parce que l'accroiſſement de la Ville ſe fit en ſon temps, il a baſti la novelle porte de Haerlem, les trois novelles Egliſes, la Bourſe de marchants, et innumerables ouvrages apartenante a l'ornement de ceste Ville, il trouva par grande experience l'invencion de baſtir des ponts de pierre ſans reſtraindre le cours de l'eau ſur des grandes Rivieres comme il en fit la preuve l'an 1632. par deſſus la Riviere d'Amſtel large de 200 pieds ayant 7. arcqs.

Pet. Danckerts de Ry delin. Pet. de Iode ſculpſit. Io. Meyſſens excudit.

Als noch daer by de brugh die ſeven boghen hout
En is tot *Amſterdam* uyt t'water op ghebouwt
Soo breedt als d'heel revier, wijt by twee hondert voeten
Daer ſtorm en fel tempeeſt hun ſterck ghewelt aen boeten,
Die menichmael t'belet oock van veel ſchipbreuck is
Om al haer vaſt ghebou en fraey gheſteltenis.
Wat wil ick verder gaen tot meer ghetrouwe wercken
Daer niet als edelheyt van Konſt is in te mercken
Die naer veel jaeren tijdt noch ſullen houden vry
Vande vergancklijckheyt, de Konſt van onſen *Ry*.

IOANNES VAN MILDER

Beldt-ſnijder van Antwerpen.

AL valt den arbeyt ſwaer, den loon is meeſt te achten
Dat is een eeuwich eer, die Konſtenaers verwachten
Naer dat ſy uyt den gheeſt jet brochten voor den dach
Daer vry een Dichters pen met recht op roemen mach.
Want ſchoon den arbeyt is beloont met rijcke ſchatten
De Faem kan noch al langh daer naer den loon heir vatten
En maecken t'werck noch eens ſoo hooch gheacht en rijck
Door eer en lof die blijven onverganckelijck.
Soo als de Konſt verdient in *Milders* cloecke wercken
Daer niet als wonderheyt en gheeſt is in te mercken
Soo maer ſijn ſtoute handt brenght uyt een rouwen ſteen
Een Menſchen ſtatuw' voort, die heel compt over een
Met leven en Natuer, daer niet in ſchijnt te weſen
Als den beſielden gheeſt, die compt uyt Konſt gherefen,
Om dat den gheeſt daer in door Kunſt als t'leven leeft
En ſonder leven is, waer *Milder* d'eer van heeft.

HUYBRECHT VANDEN EYNDEN

Beldt snijder van Antwerpen.

AEnghesien de uytnemende Gheesten altijdt willen Naer-volghers wesen vanden Natuer / ende sijn seer weet-gierich om het vermoghen te doen blijcken / dat door de toegheneghentheyt der Planeten in hun sinnen ende humeuren ghestort ende jnghebozen is / dat is: als wanneer sy hun ghedachten ghedurich becommeren om naer te boetsen de edelheyt van het Menschen leven/ welcke wetenschap eerst ghevonden is inde Teecken-const / ghelijck hier voor breeder staet te lesen / soo ist dat de Beldt-snijders (inde selve Teecken-const ten hoochsten ervaeren sijnde) het wesen en ghedaente van den Mensch ten vollen soo uytbelden dat de selve dickwils voor het waerachtich leven wordt aenghesien / welcke ghedaente niet alleen van voor / maer oock van alle partijen des lichaems can ghesien en ghevoelt worden. Sulckx dat den Beldtsnijder niet vernoeght en te vreden en mach wesen in het bewijs der volmaecktheyt des Menschen ghedaente van voor/ maer oock van alle sijden waer in de proportie van het waerachtich leven te vinden is. Ghelijck Huybrecht vanden Eynden menichmael heeft bethoont met een groot verstandt en opmerckinghe van Const. Sijn ervarentheyt can t'selve ghetuyghen in verscheyde Apostelen die hy van steen veer boven het leven ghesneden heeft / daermen een vaste ghesteltenis en cloecken standt in mercken can / daer men oock eenen vloyenden gheest in siet van cleedingh / seer naturelijck gheploeyt ende ghevouwen / daer niet anders in en schuylt als de uyterste perfectie van het leven en Natuer. Eensamentlijck is oock te verwonderen door sijn soete handelingh in naeckte kinderkens / en naeckte Posturen / soo ghesneden in Marber en jvoor / als gheboetseert in Pot-aerde / dat de wetenschap van Beldtsnijery niet veerder en can comen. De nettichеyt van Marbele Cornissen / Basimenten / Pilaeren/ Phries / Architraeff en sulck danighe partijen / die in dese Const worden uytghewerckt / connen met een groot behaghen van alle Kenders ooghen ghesien worden in verscheyde Marbere-Altaren die hy ghemaeckt heeft. Ende om kordtheyt wille sluytende / soo is Musa schuldigh tot sijnen lof te singhen aldus:

Het leven oft een siel en compt hier maer t'ontbreken
Jn Beelden van wit steen, sy souden anders spreken
Want t'marber schijnt hier vel en recht vol-adert vlees
Soo wonder levendich als oyt Natuer bewees.

CORNELIS CORT

Conſtich Plaedt-ſnijder van Horne in Hollandt, geboren in't jaer 1536. ende gheſtorven Anno 1578.

DEſen Cornelis Cort is gheweeſt een fraey Plaedt-ſnijder gheboren tot Horne in Hollandt / den welcken langhe jaeren ghewoont heeft in Italien / ende om den loſſen en cloecken aerdt die hy met het Graveer-yſer op copere en houte Platen wiſt uyt te drucken / is dickwils gheemployeert gheweeſt van Raphael Urbien waer voor dat hy menichvuldighe Platen gheſneden heeft / ooch voor den vermaerden en hooch-gheachten Titiaen, en meer ander de welcke hy alle Lief-hebbers van Papiere-conſt in groote weerden worden ghehouden. Is binnen Roomen gheſtorven in't jaer ghelijck voorſz. is. Reden dan dat ick niet en heb connen laeten boven t'ghene voorſchreven is te seggben:

De vaſte Teecken-conſt *Picturas* Voeſter is
Het eenich fondament van haer gheſteltenis,
Want ſchoon *Pictura* leeft door alderhande verven
Die door de Teecken-conſt, de tweede eer beerven
Waermed' dat ſy ſchildry ſeer weſentlijck verſchoont
En door de ware Kunſt ſchier d'eyghen leven thoont,
Nochtans moet jeder een belijden naer de reden
Dat al hun malſicheyt en wonder loſsicheden
Beſtaen in Teeckeningh die ziel is van *Pictuer*
Den grondt-ſteen vanden gheeſt, oft af-beldt van Natuer,
Soo als *Cornelis Cort* heeft menichmael beweſen
Aen *Raphael d'Vrbien* en *Titiaen* voor deſen,
Daer hy ſoo menich plaedt heeft aerdich voor gheetſt
Gheſneden en gheſtipt, naer t'gen' eerſt was gheſchetſt
Oft van hun cloecke handt gheteeckent naer het leven
Waer voor men heden-daeghs ſiet grooten rijckdom gheven.
Want ſchoon den omtreck van het levens ſchijn haer draeght
Ghelijck een ſwerte ſchaey, nochtans haer Conſt behaeght.

THEO-

CORNÉLIE CORT

Engraveur admirable natif de Hornes en Hollande en l'an 1536. il a demeuré long temps en Italie faisant beaucoup de ses œuvres pour Raphaël d'Vrbin Titian et plusieurs autres il mourut à Rome en l'an 1578.

franc. vande steen sculpsit. *I Meissens excudit.*

THEODORUS GALLE

Conſtich Plaedt-ſnijder van Antwerpen.

DE ſoetheyt vande Kunſt wordt hier van *Gall'* ghebaert
Uyt eenen ſtaelen ſchoot op herte cop're plaeten,
Jae ſchoon de ſoetigheyt is van ſoo vremden aert
Dat ſy het bitter en het herdt behoordt te haeten,
Men ſiet ooghſchijnelijck de daedt hier gaen verkeert
Dat is de wetenſchap van wel gheſtelde trecken
Die aende Schilder-jeught niet als volmaecktheyt leert
Soo als ons *Theodor* weet in ſijn Kunſt t'ontdecken:
Een Konſt vol ſoeten gheeſt, nochtans met *Gal* ghemenght
Als vyandt van het ſoet, doch die het wilt bemercken
Sal vinden dat den naem van *Gall'* den lof verlenght
Soo die gheteeckent ſtaet op de verheven wercken
Van *Theodorus Gall'* ghelijckmen tot zijn eer
Can ſpeuren aende vaſt en cloeck ghetrocken belden
Die hy gheſneden heeft ſeer ſoet, eel, net en teer
Jn overvloedicheyt, daer Faem wel op mach melden.
Om dat het yſer ſchier gheen cracht meer thoonen can
Als t'gen' ons *Theodor* heeft weten voorts te bringhen
Waer op wel roemen mach de Konſte van *Stradan*:
Midts *Gall'* gheſneden heeft meeſt naer ſijn teeckeninghen.
En naer veel ander meer ſulckx dat zijn weerdigheyt
Op plaet bekent ſal ſtaen noch veel en langhe eeuwen
Door d'edel Kunſt van *Gall'* vol ſoete ſoetigheyt
Daer Faem met reden op de wereldt door mach ſchreeuwen.

LUCAS VORSTERMANS DEN OUDEN

Conſtich Plaedt-ſnijder van Antwerpen.

DE Voedtſter van *Pictuer* is d'edel Teecken-conſt
Die ſonder haere kracht wordt ſelden wel begonſt,
Daer ons de daedt van t'werck bethoont de reden van
Beſonder met den gheeſt van *Lucas Vorſterman.*
Die d'eerſte plaets beſit in d'hooch *Picturas* ſchool
Als hy met pen en inck, graef-yſer, kryt en kool,
Bewijſen mach den aerdt, van ſijn volleert verſtandt
Die inde Teecken-conſt den *Phenix* is van t'Landt,
Jae ſulck' verwonderingh in jeder een verweckt
Dat m'over al van hem niet als lof-rijm en ſpreckt.
Om ſijn ervarentheyt in't ſnijden op de plaet,
Daer niet als levens ſchijn door gheeſt en Conſt in ſtaet,
Waer op ons vreedſaem eeuw mach roemen al den dach
Door al de wetentheyt die ſijn vernuft vermach.
Singht dan eenſtemmelijck ghy Heliconſche rey
Den lof van Neerlandts roem op Teeck'ningh en ſchildry
Daer *Vorſterman* van draeght den lauwer eeren-crans
Om dat in ſijne Kunſt ſchuylt ſulck'nen glori-glans,
Die het gheſicht verblindt van *Soil* en den Nijdt
Ter wijlen dat U faem is Meeſter vanden tijdt,
Ter wijlen dat de Faem U Konſte ſoo verbreydt
Die niet als eeuwicheyt voor haeren loon verbeydt
Sulckx dat gheen Lof-trompet voor U van nood' en is
Om uyt te belden U *Pictuurs* gheſteltenis.

THEO-

THEODORUS CORENHERT

Plaedt-ſnijder van Amſtelredam, gheboren Anno 1522. ende gheſtorven Anno 1590.

HOe aenghenaem en fraey en is niet om t'aenſchouwen
De nette Teeckeningh vol meeſterlijcke douwen
En ſchoon gheſteltenis die *Corenhert* bewijſt
Met eenen loſſen aerdt, daer t'leven uyt verrijſt
Soo t'ſchijnt, als jemandt gaet haer eelheyt overweghen
Waer in de meeſte kracht van t'leven is gheleghen.
Want t'ghene datmen ſiet in een volmaeckte plaet
Waer op d'afbeldſel van een waer Hiſtori ſtaet
Heeft ſijnen oorſpronck uyt een wel gheſtelde treckingh
De welcke is alleen des levens naeckt ontdeckingh,
Daer thoont een ſtoute handt met t'yſer watſe can
En niemandt als den gheeſt en draeght den roem daer van.
Ter wijlen gheenen treck mach loopen uyt ſijn palen
Om dat een Kenders oogh die licht can achterhalen
Die niet alleenelijck de cop're plaedt bederft
Maer elck afdruckſel oock dit miſverſtandt beerft,
T'ghen' *Corenhert* naer wenſch door ſijne wetentheden
En vaſte handelingh ghenochſaem heeft ghemeden,
Die niet en heeft ghemaeckt oft t'is ſoo wel gheſtelt
Dat t'minſte niet en compt t'ontbreken in het beldt.
Sulckx dat de Faem hem wel met lauwer mach becroonen
En met d'onſterflijckheyt voor ſijnen loon beloonen
Want ſoo langh als de Konſt ſal op ſijn plaeten ſtaen
Soo en ſal noyt den roem van ſijnen gheeſt vergaen.

ANDRE.

THEODOR CORENHERT

A. eté un tresexcellent graveur il a mis en lumiere plusieurs œuvres de Martin Hemskercq, et plusieurs aultres. il etoit fort bon poëte, natif d'Amstelredam l'an 1522: et mourut à Dergoude, en l'an 1590.

Fr. vande steen sculpsit. Hen Goltzius delin. I. Meyssens excudit.

ANDREAS COLYNS DE NOLE

Beldt-ſnijder.

Niemandt in PICTVRAS ſchole
Soo de Conſt ter herten nam
Als ANDRIES COLYNS DE NOLE
Soo hy die eerſt leeren quam
Altijdt neerſtich in het teeck'nen
Om te ſtellen naer de maet
En de leſſen op te rek'nen
Soo t'al met des' Conſte gaet
Waert naer printen oft ſchildrijen
Oft naer t'leven ſoo het was
Oft naer eel boetſeerderijen
Hy brocht alles ſoo te pas
Dat in alle ſijn Figueren
Niet en bleeck van jonghs-af-aen
Als het uyterſt' der Natueren
Voor die d'edel Conſt verſtaen.
Dit compt nu noch meer te blijcken
Jn ſijn wercken wel gheſtelt
Die ſchier voor gheen leven wijcken
Soo vrempt ſtaen ſy af-ghebeldt.
Jn volmaeckt en teere leden
Jn volſlaghen drappery
Elck is om ter netſt gheſneden
Cloeck van veers en eel van by,
Soo in marber als jvoore
Pot-aerdt, houdt en ander ſteen
Die de Faem de wereldt doore
Maeckt vermaert en ſoo ghemeen
Datmen van ſijn Conſt ſal mellen
Soo langh alſer Kenders ſijn
Die de Konſt met eer vergellen
Door haer ſoeten levens ſchijn.
Jſt dan wonder Konſt-beminders;
Datmen Konſtenaers verheft
Die de naeſt en eerſte Vinders
Sijn, van t'gen naer t'leven treft.
En het leven tuſſchen beyden
Jn hun Kunſt ſoo volghen naer
Dat is qualijck t'onderſcheyden
Oft het Kunſt oft leven waer.

CAROLUS DE MALLERI

Plaedt-ſnijder in't cleyn.

DEn ſnellen omme-treck van Konſt in't cleyn begrepen
Bethoont hier hoe t'verſtant, oft gheeſt moeſt ſijn gheſlepen
Van *Carel Malleri* met ſulcken aerdigheydt
Te brenghen voor den dach, in overvloedigheydt,
Vol nette ſuyverheyt en wondere ardtſeringh
Waer uyt gheſoghen wordt veel nieuw en vremde leeringh
Om dat al even reyn en vol volmaecktheyt ſteckt
Daer gheene Konſt oft gheeſt in't minſten in ontbreckt.

Den

Den ed'len Heer *Calot*, heeft ſulcken Konſt doen blijcken
Dat niemant op de plaet en is by hem te g'lijcken,
Door al de cleynicheyt, t'gen, wijckt ſchier uyt t'gheſicht,
Dat hy ſeer wonder wiſt te brenghen in het licht,
Gheetſt in taeyen waſch en daer naer door ghebeten
Van ſtercke wateren, die haeſtich ſijn verſleten,
Maer hier in teghendeel thoont *Malleri* de kracht
Van't yſer, dat op plaedt ſijn Konſt maeckt hooch gheacht.

ROBERTUS VAN VOORS

Plaedt-ſnijder van Londen.

MEn hoeft aen een ſchildry gheen ſijn vergulde lijſt
Te ſtellen, als de Konſt haer eyghen kracht bewijſt
Soo oock aen gheene print oft ander Kunſt-juweel
Te voeghen het coleur der verven door Pinſeel
De wijl haer eelheydt in de Teeckeningh beſtaet
Die t'menghen vande verf ſtets veer te boven gaet:
Dit heeft de wetenſchap *van Voorſt* al langh ghethoont
Wiens Konſt is weerdt met lof en hooghe gunſt beloont,
Want aengheſien ſijn ſuyver loſſe handelingh
Bethoonen can den aerdt van cloecke Teeckeningh
Seer vaſt en net ghevoeght ghehooght en uyt ghediept
Gheploeyt en wel gheſchaeyt en ſachtelijck gheſtipt
Daer veel afdruckſelen van Printen tuyghen van
Wat *Robert* was voor een ſeer groot ervaren man,
Die al de Muſen van *Parnas* ſoo heeft verplicht
Dat ſy ghenoodtſaeckt ſijn te ſtellen in het dicht
Den Plaedt-roem die *van Voorſt* tot *Londen* leven doet
Waer door al menich gheeſt in Konſt wordt opghevoet
Om naer ſijn handelingh het leer-jaerich begin
Van d'edele *Pictuer* te vatten inden ſin.

HENRICK DE KEYSER

Architect van Amsterdam, gheſtorven Anno 1621.

DE wonder toe-ruſtinghe van Perſpectiven/ Theaters/ Schenen/ Pallepſen en andere cloecke Bouwen / gheeft aenden gheeſt ende aende oogh ſulcken volcomen voedtſel / dat het onmoghelijck is vooz een Man van diſcretie en verſtandt de achtbaere Konſt van Architectuer niet te waerderen en te pzijſen. Want aenghemerckt op een cleyn benepen plaets dooz de Konſtige uptwerckingh van Timmeragie / Perſpectiven als anderſints / in Pallepſen / Tempels oft ander Hupſinghen can gheſien en ghemaeckt wozden het ghene datmen niet ſchoonder en ſou connen bepepſen oft bedencken van materiale dinghen in een rupme en woeſte plaets / ſoo is notoirelijck te oozdeelen dat deſe Konſt van grooten naem en bzemden aert moet weſen. Hier van gheeft claer gheruyghenis den Weert-beſaemden en Roem-ruchtighen Henrick de Keyſer, den welcken in ſijnen tijdt tot Amſtetdam veel wonder uptwerckinghen van Architecture heeft in't licht ghebzacht / ſoo van Arcken Triumphael / Calumnen / Piramiden/ Obeliſquen als andere Bouwen / verciert met ontallijcke lichten / de welcke de pzincipaelſte deelen ſijn van ſulckdanighe binnen wercken / ende van buyten de ſamen voeginghe der groote oft middelbare gheſteenten / gheliick Diamanten in hun quadzaedt / Robynen / Bas Relief / Saphirich / Smaragdich / Hiacintich en op ſoo danighe manieren / als weſende het pzincipaelſte oppzonckſel van edel bouwen. Want gheliick de toeberepdinghe der Comedien beſtaet in dzy deelen / als te weten in Comica, Tragica, en Satirica, ſoo beſtaen oock de wercken van Architectuer in dzy deelen te weten inde lichticheyt / netticheyt en vaſt ghebondentheyt. Rakende de Comedien : ſoo noemptmen Comica, een Comedie die jemandt dooz haer cluchtighe aventuren oft uytbeldingh tot lagghen verweckt / Tragica, de welcke uyt-beldt bzeede oft amoreuſe gheſchiedeniſſen/ Satirica, die uyt-beldt eenighe Herders clachten oft eenſaeme bzijagien onder de Buyten-lieden die verbzempt ſijn van Hofſe complimenten. Soo oock de lichticheyt / diemen van binnen in eenich gheboy can ſpeuren is het pzincipaelſte hooft-ſtuck / van het welck de nederſte deelen moeten afhanghen / welcke lichticheyt alderbeſt ghevonden wozdt in't alderhoochſte deel des werckx / om haer verſpzeydingh op alle plaetſen die daer van ghelicht connen wozden / dit licht verweckt bzeught ende ghenucht aenden menſch / en is de uyterſte volmaecktheyt vanden bouw. Siet in eenen Tempel tot Roomen ghenoempt Onſe Lieve Bzouwe de Ronde / oft de volmaeckte Ronde (die den Vinder oft Architect van deſen Tempel / daer in heeft uyt ghewerckt) niet en is dooz haer licht het pzincipaelſte deel der verwonderingh want van binnen is ſoo veel hooghde als bzeede / de ſes Capellen die binnen de dickte des muers daer in ſtaen/ hebben elck haer volcomen licht dooz het toebzenghen van ſommighe treckende venſters boven de ghenoemde Capelle / die hun tot het 2. licht begheven/ welcke lichten haeren oozſpzonck hebben van het bovenſte gat ſoo datter niet ſoo cleynen dinck en is oft het heeft ſijn deel van het bovenſte licht. Van welcken Tempel Fondateur was Marcus Agrippa om te volbzengen den wil van Ceſar Auguſtus.

De

HENRI DE KEYSER

Architecte de la ville d'Amstelredam, il etoit un de mellieurs sculpteurs d'Hollande, qu'on peult voir en per le tombeau du prince d'Oraigne, qu'il a faict a Delft, et le maison de la ville. le iour de sa naissance fut en l'an 1565. le 15 de may, dans la ville d'Utrecht: et il mourut a Amstelredam lan 1621. le 15 de maij.

I. Meyssens fecit excudit.

De nettichept beſtaet inde ſchockiringhe en ſamen voeginghe van het gheſteent ſoo in't welfſel als plaveyſel naer de oorden van Compoſita en de vaſt ghebondenthept inde fondamenten naer de oorden van Tuſcana, om haer ſterckheydt en vaſte gheſteltenisſe van welcke deelen hier naer noch breeder ghetrackteert wordt / ſoo dat de nettichept over een compt met de wonderheyt der Tragiſe Comedien en de vaſte gheſteltenis der bouwen met de Satiriſſe Comedien die wat vaſter in haren handel ſijn / als Tragiſſe gheſchiedeniſſen. Reden dan ſijn deſe dat Poëſis tot lof vanden groot achtbaren Henrick de Keyſer om ſijn vernufthept en erbaren wetenſchap in de Architectuer ſou moghen segghen deſe veerſen aldus:

Roempt *Amſtel* vry met reën op al de wonder wercken
Die in het trots ghebouw van Huys, Paleys en Kercken
Te ſien ſijn, met vermaeck, vol aenghenaeme ſchoont
Die elck *Architectuer* in haer volmaecktheyt thoont.
Als U *de Keyſer* heeft door Konſte naerghelaeten
Daer noch al menich jaer U *Muſa* van ſal praten
Beſonder op't Stadt-huys van *Delft*, en ander meer
Waer aen *de Keyſer* heeft bethoont ſijn hoochſte eer
Een eer die door de Faem noch lanck ſal blijven dueren
Soo langh jet overblijft van d'opghemetſte mueren
Daer deſen Architect den Jnventeur van is
En Vinder van't ghebouw vol eel gheſteltenis.
Van eel Beldthouwery gheſneden naer het leven
Die aen het werck de oogh en meeſt vercierſel gheven
Dat ſijn Figuren die ghelijck het leven ſtaen
En ſchijnen jeder een door gheeſt te ſpreken aen,
T'ſy heel oft bas relief, viercanten en ovaelen
Uytſpronckſels, parcquement in't welfſel vande ſaelen
En ander aerdicheyt van marmor, houdt, oft ſteen
Die vande *Keyſer* oock ſeer wonder ſijn gheſneen
En connen vande pen ſoo grooten lof niet krijghen
Soo als het werck verdient, daer *Soil'* voor moet ſwijghen
Die berſt wanneer hy hoort verheffen t'*Keyſers* Naem
Daer meerder als mijn pen van roempt d'Hollantſche Faem.

CORNE-

CORNELIS VISSCHER

Plaedt-ſnijder

DIe uyt de leeringh van *Cornelis Viſſcher* viſt
De wetenſchap der Konſt, en gheeſt, noyt faelt oft miſt
Om (als de *Viſſcher* heeft ghedaen) een eer te krijghen
Daer noyt het *Faems* Trompet door glori van ſal ſwijghen,
Maer altijdt roepen uyt den lof van d'edel Conſt
Daer ſoo een Konſtenaer is konſtich med' bejonſt.
O wat verduldigheyt moet niet een *Viſſcher* lijden
Als hy half hopeloos een nooptjen gaet verbeyden
En wacht heel daghen lanck met ſtil en droef vermaeck,
Te krijghen eenich viſch aen ſijnen ſcherpen haeck.
Soo oock behoort de jeught de herſenen te breken
En met veel arrebeyt naer wetenſchap te ſteken
Als *Viſſcher* heeft ghedaen, die in ſijn printen leert
Hoe datmen in des' Conſt can worden eens volleert:
Hoe datmen ſtadichlijck moet viſſchen naer een naem
Die door de Conſt alleen verbreydt wordt vande Faem,
Het *Viſſchers* teecken is (waer in de eere leyt)
Daer eenich man aen t'water ſit en viſt altijdt.
Dit teecken leert ons al en gheeft ghenoch te kennen
Van wie des' wercken ſijn, jae ſonder ſchrift der pennen
Bewijſt, dat *Viſſcher* overvloedigh is gheweeſt
In't ordonneren van het Landtſchap aldermeeſt:
Daer ſietmen wonderheyt van aerdighe gheſichten
Perſpecten, boom-ghewas, en ſchoone Sonnen lichten,
Gheberghten ſteyl en hoogh ſoo dat Natuer niet meer
Kan ſtorten in't verſtandt tot *Viſſchers* hoochſte eer.

IAN SADELER

Plaedt-ſnijder van Bruſſel, gheboren Anno 1550. ende gheſtorven Anno 1600.

SOo wanneer jemandt vande Conſt-minnende Gheeſten nieuwluſtich is om te hooren het begin ende uptganck vande ingebooren Conſte daer deſen hooghvlieghenden Jan Sadeler in ſijn leven mede begaeft was / die en moet ſijn ſelven maer een wepnich ontledighen om met een rijp verſtandt deſſelfs leven hier een wepnich te aenmercken. Jae hy ſoo verre dat den Leſer eenighe kennis draeght vande plaetſnijery / die den ſelven Sadeler met groot opſicht heeft achterghelaten / en daer hy eenichſints de ſelve gheſien hebbende / en ſal niet alleen dit mijn beſchrijf gheloof gheven maer verwondert ſtaen dat ick met geen meerder neerſtichept daer van gheſchreven heb als hy is meriterende: doch alſoo ick mijn onervaren pen niet ghenochſaem oft beſtandt en kenne om t'ſelve naer volcomen epſch upt te wercken ſoo hebbe evenwel niet willen naer laeten om daer van te ſchrijven ſoo veel als my de Faem heeft jnghebla ſen.

Deſen Jan Sadeler is ghebooren binnen de Stadt Bruſſel van eerelijcke Ouders wiens Vader daer naer met ſijn heel Huyſghesin is comen woonen tot Antwerpen hem gheneirende met Damaſquineren in pſer als anderſints daer den vooraſz. Sone in zijn groene jaeren oock ſeer erbaren in was / maer alſoo hy meer gheneghen werdt om in coper te ſnijden als het vooraſchreven Ampt te volbrenghen is t'ſelve van ſijnen Vader belet / den welcken meer om het pzoffijt van deſe oeffeningh te ghenieten als de welvaert van zijnen Soon te ſoecken hem t'ſelve was belettende / ſulckx dat hy (ſtaende onder de ghehoorſaemhept van zijne Ouders) ghenootſaeckt was het voorverhaelt Damaſquineren te volvueren tot ontrent het jaer 1573. alſwanneer deſen Jan Sadeler binnen Antwerpen is ghetrout. Sijnde nu ſijnen epghen Vooght ende Meeſter / heeft ſijnen luſt / jever / en jnghebooren gheneghenthept tot het Plaedt-ſnijden in't coper den vollen thoom ghegheven met ſulcke neerſtichept dat hy (ſonder te weten by wie hy opt gheleerdt heeft) van ſtonden aen het Graver-pſer heeft aenghevat ende naer de Teeckeninghe van Marten de Vos en andere Meeſters veel plaeten gheſneden ende ſoo ghevoordert tot contentement vande Teeckenaers / dat een jeghelijck daer in groot behaghen heeft ghevonden. Hy was een Man groot van Poſture bruyn van tronie / ſwert van hair ende cloeck in't arbeyden / boven dien ſeer beerdich van handelingh / ſijne wercken al ſpelende met ſeer wepnich becomeringhe aflegghende: ſoo dat de Schilders oft Teeckenaers hem qualijck naer zijn contentement met ghenochſaeme teeckeninghe coſten gherieven. Hy kregh door ſijne neerſtichept op corten tijdt menichvuldighe ſchoone ſoorteringhe van pzinten daer hy grooten aftreck in hadde. Sijn Huyſ-vrouwe was van den morghen tot den avondt onledich om de Voor-coopers ofte Kramers van ſijn pzinten te gherieven: onder andere bintmen eenighe pzinten die van hem gheſneden zijn de welcke afbelden verſcheyde Muſieck ſtuckkens / niet alleen daer mede te kennen ghevende de erbarenthept van ſijn Kunſt maer om dat hy

een

IEAN SADELER

Tres excellent engraveur, natif de Brusselles en Brabant l'an 1550. il at este premierement damasquineur en fer, mais ayant l'esprit plus eleve, il sat addonne a la gravure, ou l'art luj a tribue la plus grande douceur et subtilite du burin: la quelle il at acquise par soij mesme par sa grande diligence, tesmoigne les pieces qu'il a faict pour Martin de Vos, et plusieurs autres. lan 1588. il est alle demeurer a Francfort, et de la a Munichen en Baviere, ou le Duc luj a faict present d'une chesne d'or avec une madaille, et en lan 1595. il est alle prendre sa demeure a Venise ou il mourut de la chaude fiebre lan. 1600. Lo. Meyssens exc.

een groot Lief-hebber en vast Meester was van Muſijck ſoo heeft hem den jever aenghelockt niet alleen metter daedt van ſanck maer inde ſelve Kunſt ſijn experientie upt te belden. Ten leſten ſijn ſelven gheheel vindende gheneghen om Jtalien te ſien ter oorſaecken ſijn wercken aldaer grooten treck hadden is met ſijn heel Huyſgheſin in't jaer 1587. van Antwerpen ghetrocken naer Keulen ende alſoo op Franckfoort alwaer hy eenighen tijt heeft ghewoondt en is van daer vertrocken in Beyerlandt alwaer hy by den Hertoghe van Beyere ſeer willerom was / die hem om ſijn Conſt begift heeft met een goude keten en Medalie. Hier woonde Jan Sadeler tot ontrent Auguſti van het jaer 1595. en trock alſoo naer Verona in Jtalien, alwaer hy een volcomen jaer tot verwonderingh van alle Conſt-kennende Heeren ende Lief-hebbers ſijn handelingh kenbaer heeft ghemaeckt / eyndelijck neergheſlaghen ſijnde tot Venetien met ſijn heel Familie en aldaer vier jaer ghewoondt hebbende / is in't jaer 1600. alleen met Juſtus ſijnen Sone naer Roomen ghetrocken om de ſeldſaemheyt van Landouwen ende Anticquiteyten aldaer te ſien ende meeſt om aen ſijn Heylichevt jet van zijn Kunſt te vreſenteren / gheliick hy heeft ghedaen doch met weynighe operatie van vergheldingh daer voor te crijgen het welck hem grooteliick heeft miſnoeght. Ende naer dat hy met ſijnen Sone aldaer eenighe daeghen de Stadt / de Kunſt / het Landtſchap ende Ruynen beſien hadde / vreeſ meer de Landouwen van ſijn Vaderlandt dan Roomen met alle de paleyſen van Jtalien, reden dat hy wederom heeft ghekeert naer Venetien alwaer hy in't ſelve jaer 1600. inden Somer van een heete coorts overleden is maeckende over ſijnen voorſchreven Sone ende dry Dochters voor Momboir ende Toeſtender ſijnen Broeder Raphael Sadeler. Een van ſijne voorſz. Dochters is ghetrout tot Verona ende d'andere twee ſijn gheeſteliick ghevoorden in een Clooſter tot Venetien. Juſtus oft Joos Sadeler bleef ſitten in ſijn Vaders winckel tot Venetien, alwaer hy ook ghetrout is die in't jaer 1620. inde maendt van October opbreckende is metten Ambaſſadeur van Venetien by occaſie afghecomen naer Amſterdam om met de Winckeliers kennis te maecken / ende vertreckende van daer op Leyden, is corts daer naer van een ſiercke korts overvallen ende daer van overleden den welcken tot Leyden begraven is inde Choor vande Hoorn-landtſche Kerck. De wercken die Jan Sadeler door de Conſt heeft achterghelaeten (gheliick aen menichvuldighe van ſijn printen te ſien is) gheven hier in Nederlandt en andere vremde plaetſen ghenochſaem ghetuyghenis wat een uytſteckende Meeſter den ſelven in ſijn leven is gheweeſt.

RAPHAEL SADELER

Plaedt-ſnijder van Bruſſel gheboren Anno 1555.

DEſen Raphael was den Broeder vanden voornoemden Jan Sadeler by den welcken Raphael gheleert heeft deſe wondere Conſt van plaetſnijden / en naer dat hy langhen tijdt daer in gheoeffent hadde in't licht brenghende ſeer aenghenaeme printen die op zijn uytnemende fraey plaeten ghedruckt waren / ſoo heeft hy eenich letſel aen het gheſicht ghecreghen d'welck d'oorſaeck was dat hy hem voor eenighen tijdt heeft begheven tot het ſchilderen daer hy ook

een

RAPHAEL SADELER

Excellent engraveur natif de Brusselles en Brabant, lan 1555. il a esté premierement damasquineur en fer, et aprez il s'at addonné aussi a la gravure suivant l'exemple de son frer Iean, en la quelle il a si bien profité quil est parvenu a la plus haute degré de la delicatesse, come on peut voire en ses œuvres, principalement les saincts de Baviere et quelque livres de Heremits qu'il a faict avec son frer Iean, avec qui il est venu demeurer a Munichen en Baviere, et de la a Venise ou il mourut. il at été pour quelqs temps peintre

Coenr. Waumans sculp. *Io. Meyssens excudit.*

een erbaren Meester in sou ghewoorden hebben hadde hem den lust tot plaetsnijden t'selve niet belet / sulckx dat hy (het ghesicht verbetert ende wederom versterckt vindende) heeft het plaedtsnijden wederom aenghevanghen / ende veel wondere dinghen voor den dach ghebracht / daer menichvuldighe wercken van zijn pinten en teeckeninghen ghetuyghenis van gheven. Hy heeft ooch langhen tijdt ghewoont in Beyerlandt / te Venetien en andere Coninckliycke plaetsen daer hy dese Const met groot opsicht gheploghen heeft ghelijck ooch sonderlinghe te sien is aen verschepde Boecken / soo van Eremijten als levens van Heylighen etc. Hy hadde eenen Neve daer hy Oom van was / te weten Gilis Sadeler die den Sone was van zijnen ende des voorsz. Jans overleden Broeder / aen welcken Gilis Sadeler den voorsz. Raphael ende Jan Sadeler (om hem voorts te helpen) dese Const met grooten jever gheleert hebben / ende wat voortganck den selven Gilis Sadeler daer in ghedaen heeft sal den Leser in desselfs leven hier naer breeder verthoont worden. Desen Raphael is tot Venetien ghestorven ende aldaer begraven niet connende seggen in wat jaer dat hy van dese wereldt gheschepden is.

LYCK-DICHT
Op de Doodt ende Konst van
IAN en RAPHAEL SADELER.

NAer dat de *Sadelers* den lesten adem gaven
En dat den gheest verliet het huys van hun ghebeent
Soo heeft terstont de Faem op *Sadelers* twee graven
Elck een besonder Croon van eeuwicheyt verleent.
Jae schoon de schrale doodt hun krachten quam berooven
En sned' den webben-draet van't leven haestich af
Den glans van hunne Const en cost sy niet verdooven
Om dat d'onsterf'lijckheyt gheplandt staet op het graf.
Die d'heele wereldt door verspreyde haere tacken,
Als t'af-ghestorven deel ter aerden was bestelt,
Toen scheen oock eerst den roem naer d'eeuwicheyt te snacken
Ter wijlen dat den gheest bleef leven in het beldt.
Dat oyt van *Sadeler* seer constich is ghesneden
En aerdich uytghewerckt naer t'leven op de plaet,
Jae leeft noch over al tot op den dach van heden,
Daer niet als Konst en gheest in uyt-ghedruckt en staet.

Ghe-

Gheſchil tuſſchen PICTURA ende SCULPTURA Over de Edelheyt van hunne Conſten.

By manier van ſamen-ſpraeck.

PICTURA:

SOo als de Son elckx luſten treckt,
En jeder een tot vreught verweckt,
Soo wordt eenparelijck mijn Kunſt
Begunſticht met een jeders gunſt,
Soo word' ick vlijtich belauwriert
Doorlucht' ghemaeckt en opgheciert,
Niet van ghemeyne Ambachts-lien
Die ſelden ſeldſaem fraeyheyt ſien,
Maer meeſt de Princen in het Hoff
My ſchencken d'eelſte eer en loff:
Die jemandt door ſijn deught verdient,
Soo wordt mijn wetenſchap bemindt.
Die door de ſtraelen vande Son
Op deſe wereldt eerſt begon,
Waer uyt dat blijckt de claricheyt
Die my van jonghs is toe-gheſeyt.
Waer door gheen gifts ghedopte flits
Mijn roem can klieven overmidts,
Om dat mijn Kunſt in ſchijn beſtaet
Die t'leven ſchier te boven gaet.
Den ſchijn en lijdt gheen hindernis
Om datter gheen ghevoelen is,
Ghelijck een heete Sonne-ſtrael
Geen Nijdt-ſuchts tegenſpoet oft quael,
Gheen vuylen damp oft water-plas,
Gheen dreck-got' ofte wack moras
En vreeſt, dat haer becruyſen can
Sy thoont dat ſy daer huyſen can,
En ſonder letſel ofte ſchaey
Blijft haeren luyſter even fraey.
Dit leer ick in mijn vry PICTVER
Als t'rechte voorbelt van Natuer
Die vande Son gheboren ben
En als een Son de Aerdt door ren:
En waer ick ben oft waer ick koem
Een jeder draeght op my ſijn roem,
Om dat mijn ſchoonheyt heeft dē crans
Van alle ſchoone ſchoonheyts glans,
Daer PALLAS ſelver eens voor weeck
Wanneer ſy haere Konſt gheleeck
By d'eelheyt van mijn eel ſchildry
Die by my ſtont ghelijck copy.
Haer Konſte die als t'leven ſcheen
Gheſneden in wit marber-ſteen
Soo ſeer noch niet ghepreſen werdt
Als dat gheſchildert ſtont op bert:
Daer U hier voor het eerſte Boeck
Van gheeft een breeder onderſoeck
En daer den Blinden t'vonnis wijſt
Die boven al PICTVRAM prijſt,
En PALLAS wel ghetroffen belt
Beneffens mijnen Eſel ſtelt.

SCULPTURA:

TE langh gheſwegen dickwils rout
En t'onghelijck de plaets behout,
Ey bout niet inde locht ſchoon Maeght
Wie iſt die U naer t'roemen vraeght?
Waer door ick jnnerlijck ghewoel
Van teghen-ſtrijdt in't herte voel
Vol jeloſy, die dit gheſchil
Eens tot U ſpijt heir-vatten wil,

En thoonen dat mijn waerde eer
Verduyſtr'en can U hooghe leer,
Schoon dat gy noch ſoo veel vermeught
By Prins en Coningh door u deught,
En ſtouft ſoo op een blinden taſt
De vraegh en is daer-aen niet vaſt.
Wie van ons twee meer crachten heeft
Oft weſentlijcker leven gheeft,
Ghelijck u ſeyd' den blinden Man
Wijns botheyt had geen weet daer van:
En daerom wordt de bottigheyt
Beſchermpt vande onwetentheyt.
Dus waer dit beter niet beſtaen
Als ſulckx ſoo onbedacht ghedaen.
Want ſchoon gy roempt op uwe ſchaey
Js daerom uwe Konſt ſoo fraey?
Die niet als inde ooghen leeft
En taſten noch ghevoelen heeft,
Maer mijne Kunſt leeft inde oogh
En in't ghevoelen oock ſoo hooch,
En haer beginſel laet ick daer
Want over twee-mael-duyſent jaer,
Eer oyt PICTVER op d'aert-rijck quam
Oft vande Son haer voetſel nam,
Oft eermen wiſt van ſchildery,
Soo ſachmen mijn beldtſnijery,
Soo ſachmen naer den vollen eys
Mijn Kunſt op menich rijck Paleys.
K'en ſoeck hier geenen blinden man
Die rechts ghevoelt en taſten can,
Maer een onnooſel kindt dat ſiet
En rechts can ſpreken anders niet
Sal ſien en taſten wat het is
Ons edel rijck gheſteltenis.
En laet dan keeren de ſchildry,
Oock mijne ſwaer beldtſnijery
Laet ſien wat datet ſegghen ſal
Op ſoo een vraegh en vrempt gheval,
Het antwoort d'een is doeck oft plaet
Daer t'minſt niet op te ſien en ſtaet
Jn d'omghekeert gheſneden belt
Daer ſietet noch wat in-gheſtelt,
Daer ſietet voor en achter been
Met t'lichaem comen over een
Daer voeltet met ſijn teere handt
Volcomen leden t'alle kandt
Daer ſlaetet op den naeckten bil
En wijſt wat datet ſegghen wil.
Wat dient u dan PICTVER voor wit
Daer ghy ſoo neerſtichlijck naer ſchit
Niet als een weſen plat van veur
En achter ſchijnet maer een leur.
Soo dat den Beirtel noch ſoo eel
Js als U hooch beroempt Pinſeel.
Jn arbeyt, wetenſchap en ſin
Want daer ſchuylt de volmaecktheyt in.

PICTURA:

BEgacſde NYMPHEY ſtilt U wat
Eer ghy my in mijn woorden vat
Eer ghy mijn eelheyt wilt vertreën
Hoort noch een weynich naer mijn reën
En houdt wat koelder middelmaet
Ter wijl dat hier om d'eere gaet.
Schoon dat ghy kunt van alle kant
Jn Konſt doen blijcken U verſtandt
Als ghy in Marber oft jvoor
Bewijſt van achter en van voor
Al de volmaeckte leden van
Een teere Vrou oft naeckte Man,
T'ſy in profiel oft bas relief
Naer uwen wenſch en herts gherief
T'gen' oock niet ſonder wetentheyt
En wordt als t'leven toe-bereyt.
Doch want ghy ſelver lijden moet
Soo ghy U ooghen open doet
Dat al het gen' ghy oyt bedacht
Oock van t'Pinſeel wort voors gebracht

Jſt in Perſpect oft Metſelry
Mijn effen doeck ghenoempt Schildry
Verthoont ons ſulckē vrempt verſchiet
Dat d'oogh daer uren veer in ſiet
En menſchen ſoo volmaeckt ghedaen
Die ſchijnen vanden doeck te ſtaen
Daer ſoo het voor als achterdeel
(Soo t'ſchijnt) verthoont ſich in Pinſeel.

SCULPTURA:

DAt is maer ſchijn ghelijck ghy lijdt
En ſonder ſijn, t'gen tot U ſpijt
Te ſamen in mijn belden ſteckt
Waer in het leven maer ontbreckt.
Den ſchijn van t'leven niet alleen
Kompt met de Konſt hier over een.
Maer het ghevoelen thoon'et ſijn
Want t'gen' men taſt en is geen ſchijn
Ghelijck den ſchijn daer ghy op bouwt
En meer van ſchijn als t'weſen houwt.
Jae ſchoon dat meer als hondert jaer
Mijn Konſt in d'aerdt begraven waer
Noch ſou haer weſen gheeſtich ſijn
En over-treffen uwen ſchijn.
Die voor mijn edel Konſten buyght
Soo als ons ROOM ghenoch ghetuyght
Jn mijn al oudt verheven werck
Te ſien in menich Hof en Kerck,
T'gen' boven alle ſchatten kijckt
En verder als PICTVRA reyckt,
T'gen' ſpreken can al is het ſtom
Jn d'ooghen vanden Edeldom
Mijn Beelden ſien al ſijn ſy blindt
En daerom ſijn ſy oock bemindt
Mits daer in wort de ſchoont bethoont
En wort met d'hoochſten loon beloont
Wiens oudtheyt nimmermeer verſlijt
Maer ſchakelt eeu by eeu altijt.
D'Accademi van heel EUROOP
En heeft van niemandt ſoo een loop
Die ſeldſaem Kunſt beooghen wil
Als maer alleen om mijnen t'wil.
Wie iſſer die naer ROOMEN gaet
En niet op my ſijn ooghen ſlaet
Eer hy Schildrijen ſal beſien
Van MICHIEL ANGEL oft d'URBIEN.
Men ſpreckt ſoo ſeer niet van Schildry
Als van mijn Beelden, en daer by
Van t'hooch ghebou, ſoo Kerck als Sael
Theaters, Arcken, Triumphael,
En dierghelijcke wercken meer
Die daer te ſien ſijn tot mijn eer.
Hier med' dunckt my ghenoch gheſeyt
Wat dienter meerder thoon gheleyt.

PICTURA:

WAt ſlaet ghy vremde reden uyt
En redeloos U reden ſluyt
T'is wonder van gheſteltenis
T'gen inder daedt ſoo niet en is
Ghelijck de Konſte ſich verheft
Die dickwils t'leven overtreft.
Maer t'gene is ghelijck t'ghelijckt
En heel ghelijck is, ſoo het blijckt
En wort voor wonder niet beſien
By alle Konſt-kennende Lien.
Siet mijne ſtomme Poëſy
Verthoonen ſich in d'eel Schildry
Daer ſietmen t'leven en Natuer
Sich roeren in mijn eel Figuer.
Oft is het boſch oft groen warandt
Een hooch gheberght, ſeer dicht beplant
Het is al oft-mer in ſou gaen
Soo wel doen ick mijn boomen ſtaen.
Jſt eel ghewas van voedtſaem cruyt
Pers, Abricock en ander fruyt
Hun rijpheyt geeft ſulck een vermaeck
Dat jeders mont tracht naer den ſmaeck.

Het

Het lief gheblompt vol ſchoon coleur
(T'hans ſonder leven, reuck oft geur
T'gen ſtaet als t'leven op Paneel
Gheſchildert vande eel Pinſeel
Jn Princen ſulcken liefd' verweckt
En ſoo hun hert tot luſten treckt
Dat niet by hun en is ſoo weert
Oft t'wort noch voor mijnConſt vereert
Dit blijckt aen SEGERS (die door Konſt)
Vercreegh ſoo menich Princen jonſt
Ghelijck U deſen Boeck bewijſt
Die ſonderlingh ſijn wercken prijſt.
Doch want noch te bedencken ſtaet
Dat alle gunſt te boven gaet
Die eenich Schilder crijghen can
Js wel ghebleken in DON JAN
Die ZEGERS een Madali ſchonck
Die vol van Diamanten blonck,
Voorwaer een wonder grooten ſchat
Want ſoo veel jaren als hy hadt
Soo veel gheſteenten ſachmen daer
Tot loon van onſen Konſtenaer.
Noch aenghenamer gunſt en ſorgh
Droeg voor de Kunſt dē BRANDENBORG
Als hy voor ZEGERS rijck Pinſeel
Schonck d'alderweerdichſte juweel
Dat op de wereldt weſen mach
Oft als oyt menſchen ooghe ſach
Dat boven alle weerde gaet
Midts t'ſelf in heylicheyt beſtaet.
T'gen d'hoochſte gaef is voor dē menſch
Dat is den duym van S. LAURENS.
En voorſten vingher noch daer by
Siet wat can doen een Blom-ſchildry.
Jae dierghelijck Exempels meer
Can ick hier voeghen tot mijn eer.
Waer door ghenoch te blijcken compt
Dat ghy U te vergheefs beroempt.

SCULPTURA:

SOo ghy op de belooningh praelt
En ſtets met mijn triumph bepaelt
U eer, ſoo ſchiet ghy veer te cort
Midts niet ſoo ſeer beloont en wort
Als t'gen ick in mijn Konſt bewijs
Die over al behaelt den prijs
Soo dat tot een beſluyt claer blijckt
Dat mijne Kunſt meer is verrijckt
Soo wel in weſen als Natuer
Als al den handel van PICTVER
Want t'gen een Blinden taſten moet
En wordt hier niet alleen ghevoedt
Van d'oogh ghelijck oock de Schildry
Maer het ghevoelen iſſer by.

Corte Aenmerckinghe.

HOe wel datet my niet gheoorloft en is tot deciſie oft nederleggingh der voorgheroerde queſtie oft gheſchil eenich oordeel te gheven / om eghenne belgh-ſucht tuſſchen deſe twee excellente Conſten wacker te maecken / ſoo wil evenwel met den rijpſinnighen Beldt-houwer aenhouwen ende bekennen dat (ten aenſien van zijn rijcke Konſt) zijn wetenſchap wat meer ſings en aenmerckingh in heeft / als wel de Konſt van Pictura, ſchoon dat Pictura inder daet meer is te verwonderē als d'edel Statuaria, maer alſoo de verwonderingh meer bedziegelijck is als waerachtich / ſoo moeten wy met volle recht aen de Beldt-houwers de eer gheven om dat ſy van alle zijden in het ſnijden van Figuren meer moeten letten als eenen Schilder / den welcken van voor het leven verthoont en ooghſchijnelijck als het leven is / tot verwonderingh van het gheſicht / doch valſ naer het ghevoelen / hier over ſal met reden eenen Schilder hem verlaeghen en

my

my willen impugneren seggende dat in dese verwonderinghe de Const gheleghen is en door dese verwonderingh den Mensch overwonnen wordt te moeten ghelooven dat de Schildry constigher is als het Beldthouwen / want t'ghene den mensch van alle canten siet / tast / en ghevoelt / soo seer niet en doet verwonderen oft ghelooven als t'ghene hy siet en meynt te syn d'welck soo niet en is / maer alsoo dit argument bestaet in enckel schyn / welcken schyn baert een gheloof aenden mensch welck gheloof ten opsicht van een volmaeckt ghesneden Beldt onnoodich is / door dien niemant en moet gheloven dat hy can sien en inder daedt tast en ghevoelt.

Qui videt & sentit quod credit esse non indiget fide.

Die met de handen voelt t'gen hy voor ooghen siet
Besonderlijck *Sculptuer* die en ghelooft haer niet
Maer die voor hem siet staen *Picturs* ghesteltenis
Ghelooft t'gen inder daedt (als't blijckt) soo niet en is.

Den fraey versierenden Poeët Ovidivs en maeckt in gheen van alle syn Fabel boecken kenbaer dat opt eenighe schildry besielt is met het leven ghelijck hy wel waer maeckt volghens syn schryven / vande schoone Pandora die Vulcanus door het ghebodt van Jupiter den opperssten Godt des Hemels ghemaeckt hadde van rouwe pot-aerde. Redenen syn dese dat Pictura zynde in haer selven niet meer als een schaduwe ende onghevoelijck / niet en can besielt worden ghelijck een ghesneden Statuwe die van alle kanten haer ghevoelen heeft. Dese pot-aerde Pandora viel inde ooghen van alle de Goden soo aenghenaem dat sy besielt ende met alle gaven van deught en ondeught verciert wordt / en werdt ghenoempt Pandora d'welck te seggen is Gaef van alle Goden. Pictura sal hier teghen misschien willen argueren en seggen dat dese Pandora oft Goden gaeff door haer onghehoorsaemhept de wereldt brocht in d'uytterste quellingh en benauwthept als sy de doos (waer in deughden en ondeughden besloten waren) teghen het verbodt van Jupiter gheopent hadde / sulcks datter niet meer in en bleef als de hope / concluderende oft besluytende de voorsz. Pictura hier mede dat Pictura nopt in soo quaden reputatie ende haetelijcken naem by de Goden is gheweest als Sculptura die besloten was in Pandora, waer op jemandt sou moghen antwoorden dat om dit ghebreck de volmaecktheyt vande Konst niet te verlegghen en is (waer over hier maer ghedisputeert en wordt) want Eva ons eerste Moeder heeft nopt jemandt haers ghelijck ghehadt in schoonheydt en volmaecktheyt / die nochtans teghen de ghehoorsaemhept en boven Godts ghebodt door t'appel byten alle menschen heeft ghebroght in alle miserien / die niet eyndighen en sullen voor dat wy ons levens eyndt hebben af-ghesponnen anders niet behoudende als een goede hope van zalich te worden / soo wanneer wy Godts gheboden onderhouden / ons wachtende van sonden ende naer de leeringh vande Heylighe Roomsche Catholicque Kercke ghelooven. Waer mede my dunckt ghenochsaem ghesept te hebben / het restant om corthept wille achterlatende / dus wil ick wederom eens daelen op den Lof die de naervolghende Plaedt-snyders door haer Konst verdienen ende in het Boeck vande onsterffelijcke Faem ghescreven worden.

IACOBUS

IACOBUS DE BREUCK

Beldt-ſnijder ende Architect van S. Omer.

WIlt jemandt over Conſt een billick vonnis ſtrijcken
Beſonder die *de Breuck* laet van ſijn handen blijcken,
Soo in Beldthouwery, als kloecken Architect
Die menich Minnaer vande Konſt tot luſt verweckt:
Moet eens naer *Berghen* gaen en daer d'Hooch-ſael beooghen
Jn Sint *Odoris* Kerck, wat wonder groot vermoghen
Dat U bewijſt den bouw vaſt in ſijn loot gheſtelt
Verciert met edelheyt van menich ſchoone beldt.
Daer ſal een Kender van de waerd' Architecture
Bevinden wat can doen een menſchelijck Nature,
Daer ſal een wijs verſtandt ſchier blijven ſuf by ſtaen
En ſegghen open uyt dat niet can hoogher gaen
Jn ſuyver nettigheyt, gheſteltenis, en voegingh
Om dat den Menſch daer in vindt d'uyterſte vernoegingh
Het ſchijnt dat elck Figuer ſal ſpreken, ſoo biſaert
Jſt al naer t'leven uyt ghevoert met cloecken aert.
De Stadt Sint *Thomas* can oock daeghelijckx bewijſen
Hoe ſeer *de Breuck* noch is in ſijne Konſt te prijſen
Als jemandt eens beſiet de fraey Verrijſenis
Van ſteen gheſneden die daer oock te vinden is,
Vaſt teghen de Hooch-ſael der hooghe Kerck van binnen
Waer op dat dickwils oock veel Konſt-lievende ſinnen
Gaen ſpelen om den aert der lieffelijcke handt
Van *Breuck* vol gheeſticheyt te vatten in't verſtandt.
Daer t'Hof van *Bincxt* oock wel met reden op mach roemen
En *Breuck* een vande eerſt des wereldts Meeſters noemen
In't ſnijden op den ſteen, en daer by Architect
In wiens wercken maer het leven en ghebreckt.

IAN VVITDOECK

Plaedt ſnijder van Antwerpen.

Cornelis Schut (die was een cloeck en aerdich Schilder)
Bemerckende dat ſijn Diſcipel *VVitdoeck* vondt
Veel aenghenamer luſt in't teeckenen, jae milder
Met pen was als Pinſeel ſoo liet hy hem terſtont
Naer d'ordonnantien van *Rubbens* plaeten ſnijen
Oock naer ſijn eyghen werck met ſulcken aerdicheyt
Dat jeder wie het ſach begoſt des' Konſt te vrijen
En hebben *VVitdoeckx* Faem ſoo over al verbreyt
Dat *VVitdoecks* wetenſchap noch eeuwen ſal verſlijten
Soo langh den naem ſal op ſijn edel Plaeten ſtaen
Seer meeſterlijck gheſneën, oft door t'ſterck water byten
Jn't taeye was gheetſt, die niet licht uyt en gaen.

NICOLAES LAUVVERS

Plaedt-ſnijder van Antwerpen.

WIe en ſou *Lauwers* Konſt met lauwer niet belouw'ren
Die noyt en can vergaen oft door den tijdt verouw'ren
Maer ſtadichlijck vernieuwt den luſt van jeder een
Soo maer een luſtich oogh ſijn plaeten ſiet gheſneen.
Den *Ecce Homo* en t'dry Coninckx Offerhande
Naer *Rubbens* werck ghemaeckt, vol vruchten van verſtande
Van *Lauwers* cloecke handt, die gheven ſtof ghenoegh
Te ſchrijven naer de Konſt, hoe gheeſtich hy hem droegh.
Eer dat de bleecke doodt ſijn lichaem trock in't duyſter
En roofden ſijnen gheeſt, ſulckx dat bleef ſonder luyſter
Den luſt, die *Lauwers* dreef ghedurich tot de Konſt
Maer naer dit leven creegh de ziel des Hemels jonſt.

IACOBUS MATHAM

Plaedt-ſnijder van Haerlem gheboren Anno 1631.

O *Haerlem!* vredſaem Stadt die ſonder luyſter waert
Van d'eel Plaedt-ſnijders Conſt vol aenghenaemen aert
Als *Matham* d'ooghen ſloot, en had den gheeſt verlaeten
Daer men U *Muſa* noch ſoo vlijtich hoort van praeten.
Treurt *Phœbe* treurt met recht nu t'weerlicht is vergaen
Van uwen hooghen roem, die noyt meer op ſal ſtaen
Hy leydt in't duffe graff, de Konſte blijſt in't leven
En can noch aenden menſch vermaeck en luſten gheven
Voor al die kennis draeght van Printen net gheſneën
Gheteeckent en gheſtipt daer Hollandt wel naer reën
Op roemen mach met vlijt, midts *Mathams* ſuyver dinghen
Hun oorſpronck hebben uyt de nette Teeckeninghen
Van *Henrick Goltzius* die ſijn Schoon-vader was
Op wiens handelingh hy brocht ſijn Konſt te pas.
Vol lieffelijcke kracht, ghelijck wel is te mercken
Aen al de proeven van ſijn loffelijcke wercken.
Roempt *Haerlem* vry met recht op ſoo een gheeſtich gheeſt
Die vry een Cierſel med' is van u Stadt gheweeſt,
Die ſoo veel Konſtenaers van jonckx hebt op-ghekoeſtert
En met de borſten van U wetenſchap ghevoeſtert,
'T jaer vierthien hondert vier en ſeſtich noch daer by
Ghevonden werdt by U de edel druckery,
Al waſt dat *Mars* met vrees U Borghery bevanghde
Ghy waert die ſtets U jonſt de Konſtenaers toe-langhde
Ghy ſtondt d'eel Konſte voor, ghy hielt met *Mars* den aep
En achte ſijn ghedreygh min als een haeſe-ſlaep,
Sulckx dat ghy ſijt de bend' van ſeer veel Konſte-vinders
De baeck en eerſte haef van alle Konſt-beminders,
Daer *Matham* een van is U ingheboren kindt
Die om ſijn edel Konſt van Faem noch wordt bemindt.

BOE-

IACOBUS MATHAM.

Beau fils de Henri Goltz. fut né à Hærlem l'an 1571. le 15 d'Octob. mourut 1631. le 20. Ianuer.

Ant. vander Does sculp. *P. Soutman pinx.* *I. Meyssens excud.*

BOETIUS ADAMS BOLSVVERT

Plaedt-ſnijder van Antwerpen, uyt Hollandt geboren.

DEn gheeſt van *Bolſwert* leeft en ſal veel eeuwen leven
Soo langh de Copre-plaet ſal haer afdruckſel gheven
Soo langh den ſwerten jnck bewijſen ſal den Naem
Van *Bolſwert* by het werck waer op de raſſe Faem
Gheſtadich roempt door al de Meeſter trecken
Die hy naer *Rubbens* Conſt heeft weten te ontdecken,
Daer niet een ommetreck is by misſlach ontſtelt
Maer die ſijn platen ſiet, die ſiet d'Heer *Rubbens* beldt.
Jae ſchoon de aerde can ſijn lichaem heel verſlijten
Soo can hier t'weeck papier noch ziel noch gheeſt door-byten
Waer op de Konſt des gheeſts blijft onghehindert ſtaen
En wijſt met ſwerten jnck, den gheeſt van *Bolſwert* aen.
Het ſwert brenght droefheyt med' gheſcheyden van coleuren
Die t'ſwert draeght is vol druck, het ſwert weckt tot het treuren
Maer t'ſwert van *Bolſwert* hier den menſch tot luſt becoort
Om dat t'ſwert door de plaet brenght *Bolſwerts* Conſten voort.

SCHELTE ADAMS BOLSVVERT

Conſtich Plaedt-ſnijder van Antwerpen, gheboren tot Bolſwert in Hollandt.

VErſcheyden Paſſie-ſtucken en andere Ordonnantien die deſen Schelten Adams Bolſwert Broeder vanden voorſeyden Boetius, gheſneden heeft naer de teeckeningh van Petrus Paulus Rubbens gheven ghetuyghen wat een groote Konſt hy met het Graeffeer-yſer heeft uyt-ghewerckt. Als namentlijck de Triumf vande H. Kercke, S. Peeters Viſſinghe, Paulus Bekeeringh, Leeuwe jacht, ende twee differente Hemelvaerden van MARIA en meer andere.

Oock is weert te noteren ſeker yzinten van Jordaens, als het Cruys CHRISTI, den Argos, Geytmelxter, De oude ſonghen ſoo pepen de jonghen en meer andere/ oock het Cruys, ende den Enghelen dans met Mari-belden, die hy gheſneden heeft op copere plaet naer de Conſt-rijcke ordonnantie van d'Heer Anthonius van Dijck en meer ander te langh om hier te verhaelen. Wie ſou dan connen loochenen

dat

dat het Menschen verstandt oft ghedacht (d'welck eenichsints becommert is met aerdicheyt van Const-lust) door een sienelijck bewijs van een afghedruckte plaet / soo ghecopent wordt / dat uyt de selve afdruckſels connen ghespeurt worden de verholen concepten van Konstenaers / jae dat meer is / soo can een oprecht kender van Pictura uyt de verschepde ardtseringh oft stippingh in een printdt oft plaedt oordeelen wat coleuren daer door in drappery oft cleedingh der Figueren versocht worden / soo wanneer jemandt gheneghen is om een Stuckschildry nae een onghecolorieerde swerte printdt te copieren. Daer Schelte Adams Bolswert sonderlinghe proeven van heeft naer-ghelaten aen die ervaren zijn sulck danighe Grabeer-const te kennen.

De wonder handelingh van *Schelten* (weert te achten)
Brocht voort soo eelen werck vol gheests verholen krachten
Dat *Rubbens* in sijn tijdt en vondt gheen meer vermaeck
Als in dit yser (om dat t'leven maer ghebraeck)
Jn *Bolswerts* snijery vol soet en lichte schaeyen
Die in een copre plaedt de wetenschap verfraeyen,
Soo als te vinden is in overvloedigheyt
Jn *Bolswerts* printen die sijn over al verbreyt
Besonder by de ghen' die sijn Snij-yser kennen
Dat vry de wereldt door by Konst-minders mach rennen
Want soo hem t'self verthoont van jeder wordt bemindt
Dat om sijn kloeckicheyt vry meerder lof verdint,
Wat dienter meer gheseyt laet *Soil* vry al raesen
Noyt sien ick noch vermoeyt de Faem, om uyt te blaesen
Den weert beroemden lof die naer-volght sijnen gheest
En thoont een jeghelijck wie *Schelten* is gheweest.

IOANNES BAPTISTA BARBE

Plaedt-snijder in't cleyn.

IN't cleyn thoont ons *Barbé* wat d'yser can bemaelen:
Door Konst op kop're plaet, om d'eer oock te behaelen
Die Fama stadich schenckt aen alle Constenaers
Waer van den lof en eer sijn rechte Schuldenaers.

Die

Die met de eeuwicheyt hun cloecke wercken croonen
En langh noch naer de doodt des Meesters roem beloonen
Met eenen hooghen naem, als aen *Barbé* stets blijckt
Om dat sijn handelingh is met den gheest verrijckt,
Daer Prindt en Teecken-const ghetuyghenis van gheven
Die in haer cleyn begrijp haer draghen als het leven,
Waer in te speuren is een stom afbeldtsel, dat
Soo wel als in een boeck door t'lesen wordt ghevat.

IACQUES FRANCQUAERT

Architect en Schilder van Brussel.

DEn gheleerden Virgilius seyt seer wel dat een jeder is gheneghen tot sijn eyghen wellust / het welck ghenoch compt te blijcken in dien vermaerden en verstandighen Francquaert, die in zijn leven tot Brussel heeft ghewoondt en is door zijn groote wetenschap gheweest Architect van zijne Doorluchtighe Hoocheyt den Ardts-hertoch Albertus, ende ordinaris jnseigneur van de voorsz. Stadt Brussel, ten dienst van zijne Coninckliijcke Majesteyt. Men bevindt dat jeder mensch door zijnen ingheboren lust ende gheneghentheyt beneffens behoeffelijcke dinghen erghens soetelijck toe-ghedreven wordt / te weten tot sulckx als sijnen geest vereyst. Die van suyveren en vernuften geest sijn hebben hun vermaeck in uytnemende dinghen als in sonderheyt in Constighe wercken daer onsen Jacques Francquaert eenen van is gheweest ghelijck uyt d'eer (by den voornoemden Hertoch aen hem bewesen) ghenoch compt te blijcken / den welcken door zijn ervaren wetenschap is gheraeckt op den hoochsten trap van eer en onsterffelijcke Faem. Sijn volcomen kennis van Perspectiven / Geometrie / Architectuer / Poetery en soo danighe ontallijcke gaven was d'eenige oorsaeck dat hy in't Hoff bemindt was die den wegh heeft ghebaent om noch hondert en hondert jaren naer zijn overlijden van sijn verstandt te roemen / daer de wercken van verscheyde fortificatien / en andere bouwen (die desen weerdt befaemden Francquaert gheinventeert ende doen uytvoeren had) tot op den dach van heden noch ghetuyghenis van gheven. Waerom ist anders dat Coninghen en Princen hun kinderen van jonghs af hen doen oeffenen inde Teecken-const (de oorspronck van alle Consten) als om altijdt kennis te hebben van alle dinghen besonder om inden Oorloghs-handel ervaren te worden dienende samen om alle sterckten teghen hun vyanden te connen bouwen: ghelijck onsen voorsz. Francquaert met groot verstandt ghedaen heeft.

Noch leeft hier FRANCQVAERTS gheest in hooch verheven bouwen
Jn Marber en Albast tot menich stadts cieraet
Seer wonder aenghenaem voor Coninghen t'aenschouwen
Om datter niet als Kunst in uyt-ghewerckt en staet.

COR-

IACQVE VRANCQVART.

Atenus sa residence a Bruxelles et en son temps fut Archetecte du Serenissime Archiduc Albert d'Austrice et Ingenieur ordinaire de Bruxelles pour le seruice de sa Majesté.

Ioan. Meÿssens exc.

CORNELIS GALLE Den Ouden

Plaedt-ſnijder van Antwerpen.

MEn acht op deſe Aerdt gheen wereldtſche juweelen
Soo ſeer als Konſtenaers, Paletten en Pinſeelen,
Graef-yſer, pen en kol', om al hun vremde kracht
Die door een konſtich handt van elck wordt voort ghebracht.
Daer *Gall'* een proef van is door de gheſneden belden
Die ſijnen weerden naem de wereldt door vermelden
Om datmen daer in ſiet ſulck een beſielden gheeſt
Als in Papiere-Konſt is oyt te ſien gheweeſt,
Voor wiens vroom ghemoedt al menich gheeſt moet buyghen
Soo als de wercken van ſijn handt ghenoch ghetuyghen
Te ſien de wereldt door by Kenders vande Kunſt
Wat dienter meer gheſeyt, de Cunſt en ſoeckt gheen gunſt.

CORNELIS GALLE Den Ionghen

Plaedt-ſnijder van Antwerpen.

HOe gheeſtich heeft den Soon op d'aenbeldt vanden raedt
Des Vaders, ſijn verſtandt gheſmeedt, om t'achterhalen
De wetenſchap die in het plaedtſnijden beſtaedt
Waer op men heden-daeghs oock ſijnen roem ſiet praelen:
De rechte weer-gae van zijn Vaders kloecken aerdt
Ghelijckheyt inden gheeſt, manier en ſoete ſeden
Die worden vanden Soon oock op de plaedt ghebaert
En van ſijn rappe handt naer t'leven ſoo gheſneden
Dat niet als t'leven ſelfs aen zijne Konſt ghelijckt
Wat canmen meerder lof van jemandts werck beſchrijven
Want t'ghen' dat over al ghenoch in printen blijckt
En mach by onſe Faem oock niet vergheten blijven

IEREMIAS VALCK

Plaedt-ſnijder gheboren in Polen ende woonachtich tot Danſick.

HIer jaeght de *Valck* het wilt van wetenſchap, en vanght
Daer niemandt ſtets ſoo ſeer naer ſulcken jacht verlanght
Als Vrinden die verſtaen en kennen d'edel weghen
Waer in den handel vanden Jaegher is gheleghen
Die neerſtich in't verſchiet met open ooghen ſiet
Om te verkrijghen daer den kloecken gheeſt naer ſchiet,
De *Valck* vlieght recht om hooch en ſlingert ſijn tay veeren
Jn ſpijt des Reyghers beck die hy licht af can weeren,
Schoon hy de maegh verlicht, en t'hooft voeght inden neck
De *Valck* weet door de Cunſt te mijden zijnen beck,
Dat is den Haedt oft Nijdt die teghen recht en reden
De Cunſt altijdt beſtrijdt door zijn onwetentheden,
Want de vry wetenſchap van *Valck* (te ſien op plaet)
Is vol volmaeckte Cunſt die t'al te boven gaet.

GLAVDE MELAN

Plaedt-ſnijder en Schilder van Parijs.

NU laght den ouden tijdt dat ſchettert
Om dat hy ſiet den Nijdt verplettert,
Als eenen Reygher vande *Valck*
Die hem is over al te ſchalck:
Want dat de *Valck* ſulckx niet ghedaen hadt
Hy had noch even-wel ontfaen g'hadt
Door hulpe van *Melan* ſijn doodt
Want ſijnen haedt die was te groot.
Nu leydt hy onder de Pinſeelen
Pallet, Graef-yſer, en Paneelen
Begraeven, van *Glaude Melan*
Dat hy niet meer op-ſtaen en can

Om ons *Pictura* te verdooven
En oock *Seulptura* te berooven
Van hunne eel gheſteltenis
Waer van *Melan* vry Meeſter is.

EGIDIUS SADELER

Conſtich Plaedt-ſnijder van Antwerpen.

DE uytnemende ende weert befaemde Konſt (die aen alle Menſchen verwonderlijck is) en magh om haer hooghe gheeſtigheydt niet verborghen blijven om naer recht en reden voor te houden aenden nieu-luſtighen Leſer, te weten de Konſt die onſen vernuften en hooch-beroemden Egidius Sadeler in't licht heeft ghebracht op de copere Plaedt ghelijck aen veele en menichvuldighe pzinten (die van hem ghesneden ſijn) te ſien is. Hy heeft deſe Konſt gheleert by Jan, ende Raphael Sadeler ſijne Oomſ / waer by hy deſe oeffeningh met groote neerſtichepdt ſoo waer ghenomen heeft dat hy (bevindende ſijn ſelven eenichſints bequaem om daer mede door de wereldt te gheraecken) is het Landt in ghereyſt ende gheraeckt tot Praegh daer hy langhe jaeren ghewoont heeft / ende is gheweeſt den Plaedt-ſnijder van dzy Keyſers om dat hy alle andere Meeſters in't plaedtſnijden overtreffe / te weten vanden Keyſer Rudolphus, Mathias ende Ferdinandus den II. van dien naem / vande welcke elck in't beſonder aen hem vereert is gheweeſt een goude keten met een goude magdalie tot belooningh van ſijn gheeſtighe uytwerckinghe der Conſten / ſoo datmen magh ſegghen dat hy gheweeſt is een van de eerſte Plaedt-ſnijders des wereldts in zijnen tijdt. Aen verſchepde Conterfeytſelen (die hy gheſneden heeft / als namentlijck van Gaſper Kaplero, Chriſtoffel Guarinonius, Arnoldus de Reygher ende meer ander by de Konſt kenders ghenoch bekent) is overvloedichlijck te ſien met wat eenen gheeſt deſen Egidius Sadeler begaeft is gheweeſt / hy plach dickwils te ſegghen tot ſijn Diſcipelen dat ſijnen Oom Jan Sadeler een groot Meeſter in't plaedtſnijden was / maer wy (denoterende ſijn ſelven en ſijn Diſcipelen) en ſijn maer Hoeteleers by hem te voeghen pzijſende altijdt de groote veerdichept en onbecommerthept in ſijn wercken / hoe wel dat de Foztuyn en gheluck door Godts ingheſtorte gaven hem ſoo gunſtich ſijn gheweeſt van op hoogheren trap van eer door dieper Kunſt te gheraecken als ſijn voorghemelde twee Oomſ / ghelijck Muſa aenden Leſer met de volghende veerſen ſal uyt legghen. Hy is ghestorven tot Praegh in Bohemen Anno 1629.

Die luyſtert naer de Kunſt (beſchreven in dit Eer-dicht)
Sal vinden eenen ſchijn verſchijnen als een weer-licht
Van *Gilis Sadeler*, die wel te kennen gheeft
Den gheeſt die hy op plaedt ons naer-ghelaeten heeft,

Die

ÆGIDIVS SADELER

Un de premiers engraveurs de toute le monde, il est ne en Anvers l'an 1570, il at apris son art chez ses oncles Ian, et Raphaël Sadeler, mais il les at surmonte tant, ainsi qu'il fut reputé digne d'estre tenu engraveur de trois Empereurs d'Allemagne de suite, a sçavoir Rudolphe, Matthias, et Ferdinande le deuxiesme de ce nom, car s'l'art de la gravure a tribue quelque faveur aux des autres elle a relevé cettuy ci par dessus toutes les autres le trouvant capable non seulement à la plus haute grandesse du burin, mais a la plus grande subtilite et delicatesse aus ordonances, et pourtraitte les quelles il a bien faict qu'il est impossible de les assequer avec son entendement: les quelles il a le plus souvent peint et desseignes au naturel devant les engraver, il demeuroit a Prage en Boheme ou il mourut. l'an. 1629.

Ægidius Sadeler pinxit. Pet. de Iode sculpsit. Io. Meyssens excudit.

Die noyt en ſal vergaen oft door den tijdt verſterven
Soo langh de printen haer afdruckſels noch beerven,
Die door hun wonderheyt uyt-beelden s'Meeſters loff
Tot roem en glori van het Keyſerlijcke Hoff
Daer *Sadeler* de kracht der Conſten ſoo liet blijcken
Dat al (wie in zijn eeu t'Graef-yſer pleegh) moeſt wijcken
Voor d'edel netticheyt en ſuyverheyt daer by
Die m' in ſijn printen ſiet ſoo kloeck als in ſchildry,
Daer d'ongheſlepen jeught can haer verſtandt op wetten
Om ſoo een wonder Conſt aen Princen voor te ſetten
Vol edelheyt van gheeſt, ſoo ſy de ſtappen maer
Van onſen *Sadeler* wilt jevrich volghen naer:
Soo ſal de Faem haer oock met lof en eer begaeven
En met de eeuwicheyt beſprinckelen hun graeven
Ghelijck oock naer de doodt bewieroockt werdt het graf
Van *Sadeler* als hy zijn leſten aedem gaf.
De Sangh-goddin met haer ſoet ſnaren-ſpel, en pijpen
Sal noch al menich eeuw ſijn groote Kunſt doen rijpen
En houden inden fleur, midts ſy als t'leven gloyt
En is ghelijck een Roos met Hemels dau beſproyt,
Sijn uytvaerdt, graf en doodt, den Naem ghenoch verheffen
Door al de Conſt en gheeſt die t'ſterven overtreffen
En vreeſen gheene doodt oft levens ondergangh
Om dat hun Faeme duert ontelbaer eeuwen langh.
Hoe wel dat grooten druck was by den Duytſen Adel
Als ſy dees' Conſte ſach verſtooten uyt de Sadel
Van haeren hoochſten roem, daer ſelfs Natuer voor weeck
Midts dien dat de Konſt van *Sadeler* gheleeck
Het levens eyghentheyt, want niet en is te mercken
Jn't leven, oftet ſchuylt oock in ſijn roembaer wercken,
Sulckx dat een jeder door ſijn Conſt in twijfel hingh
Oft hy oock ſterflijck was, eer hy in ſtof vergingh.

COR.

CORNELIS BLOMMAERT

Vytnemenden Plaedt-ſnijder van Vytrecht.

HIer dient maer tot een proef van *Blommaerts* wonderheyt
Die m' in ſijn plaeten ſiet, het Mari-beldt verbreyt
Ghelneden naer *Carats* (bekent by Prindt-Beminders)
Daer niemandt, van die ſijn t'Graef-yſers Onder-winders
Al verder comen kan, ſoo net en wonder eel
Verthoont ſich deſe print, al oft ſy van t'Pinſeel
Ghehoocht waer en ghediept, wat can ick meerder ſegghen
De weerdicheyt der Conſt en is niet uyt te legghen,
Room ſijne woonplaets gheeft meer vaſt ghegronder reën
Wat printen *Blommaert* heeft ſeer geeſtich-rijck gheſneën
Als namentlijck het Cruys vol Meeſterlijcke trecken
Het Beldt van *Sint Margriet*, die ſulcken luſt verwecken
Ten inſicht vande Conſt dat Hollandt niemandt meer
Aenwijſen can die in't plaedtſnijden crijght des' eer.

MATHEUS MEREAEN

Plaedt-ſnijder van Francfort ende aldaer gheſtorven.

WAt luſt is uyt de Konſt van *Mereaen* te raepen
Daer veel Konſt-kenders hun licht ſouden aen vergaepen
Soo ſy den Conſt-boeck van ſijn printen open doen
Die door hun rijcken gheeſt ghedacht en ſinnen voen
T'vermaeck'lijck tijdt verdrijf (van veel bedruckte blaaren
Te ſien) en can gheen gheeſt bedroeven oft beſwaaren
Maer wel in teghendeel verlichten hert en ſin
Als blijckt door *Mereaen* daer ſteken herſens in.

HENRI

HENRICUS HONDIUS

Plaedt-ſnijder gheboren tot Duffel in Brabandt.

IN't jaer 1573. op den 9. Junij is ghebooren den vermaerden en hooch-ghe-achten Henricus Hondius, wiens Vader was Guiliam Hondius, een seer gheleert Man in talen en eel van afcomſt. Hy is naer Mechelen gaen woonen als de wreede en tirannighe Oorlogh begoſt in haer furie te komen / al waer deſen Henrick Hondius ſeer werdt op ghetrocken om zijnen kloecken en gheeſtighen aerdt van leven / die hy in zijn jonckheyt was hebbende / boven dien in zijn teere jaeren ſeer toenemende in te leeren leſen en ſchrijven / die altijt den eerſten vande Schole was / door de volmaeckte letter die ſijn penne voort brocht / en comende door t'verlies van zijnen voornoemden Vader met zijn Moeder binnen Antwerpen woonen / heeft zijn ſelven met grooten yever en vlijt altijt gheoeffent in wel te leeren / menghende zijn ſchriften onder tuſſchen met cleyne mannekens ende peerdekens te maecken / ghelijck meeſt de jeught daer toe inde Scholen altijdt gheneghen is door ſpeculatie vanden gheeſt ſulckx dat in Henrick Hondius van zijn onbejaerthey̆t af altijdt te ſien was een drift en gheneghenthey̆t tot de Schilder oft Plaedt-ſnijders Konſt. 'Tis dan ghebeurt dat zijn Moeder was heirhouwelijckt met eenen Borgher van Antwerpen, ende is Hondius ten leſten beſteedt om te leeren conterfeyten / eyndelijck comende daer naer by den Goudt-ſmidt vanden Hertoch van Parma tot Bruſſel, by den welcken hy eenighen tijdt het goudtſmeden heeft gheleerdt / doch ghedurich door nieuwen luſt tot volmaeckter wetenſchap aen ghey̆ckelt zijnde werdt van den ſelven Goudt-ſmidt (by naem Godefroy van Gelder een treffelijck Man) beſtedt by Joannes Wirickx daer hy de Teecken-conſt by leerde / de welcke hy in corten tijdt ſoo batte door de aenporende neerſtichey̆t die hy hadde dat hy ſoo in't goudtſmeden als teeckenen boven andere ghey̆ſen werdt: maer de ſinnen altijdt vallende op het plaedtſnijden en heeft gheen ruſt ghehadt voor hy en quaem tot zijn begheerte om t'ſelve te leeren ende daer in ſulckenen voortganck crijghende dat hy van zijn 24. jaren in't s'Graven-Haghe is ghetrouwt met een ſeer eerlijcke ende deughtſaeme Dochter / ghebortich van Breda van over treffelijck ende eerelijck gheſlacht / daer hy ſeer curieus van is om den loff ende eerelijcke af-comſt en zijn voorſaten te kennen. Hy heeft boven zijn erbarenthey̆t in't plaedt-ſnijden en teeckenen by goede gheleghenthey̆t hem ſeer beneerſticht inde Konſt van Mathematica, Geometrie, Perſpective, Architecture, ende Fortificatien te leeren / hebbende tot zijn Meeſters inde Perſpectiue den ouden Jan Vreden-man Vrieſe, oock in de ſelve ende andere Konſten den uytnemenden Samuel Marolois daer hy alles ſeer grondelijck by gheleert heeft / ſoo dat verſcheyde Boecken van die materie by hem ghemaeckt ende in druck uyt ghegaen zijn.

De Druck-pers gheeft de ſtof aen letters, om te croonen
Met de onſterflijckheyt de Schrijvers, die bethoonen
De vruchten van den tijdt met wetenſchap verrijckt
Waer in dat naer de doodt hun Conſt aen jeder blijckt.

Nu

HENRICVS HONDIVS

Engraueur, et tres bon Deseynateur Natif de Dussel en Brabant l'an 1573. de Noble Origine il at apris a desseynier chez Ioannes Vierex, il excercoit aussi en Orpherie, mais il fut tout iour plus incliné à la gravure, il at aussi apris la Mathematique, la Geometrie, Perspective, Architecture, et Fortification. chez le Vieux Iean Vredeman Vrise, et aupres Samuel Marelois homme sans pareil, ou il a tout bien experimentez monstrant par les œures, q'on voit de luy en estampes, maintenant il demeure en la Haye.

Henricus Hondius delineauit. Fredricus Boutats fecit. Ioan. Meyssens excud.

Nu alſoo Henrick Hondius naer deſe voorverhaelde wercken ſich wederom aen t'teeckenen had begheven ſnijdende ondertuſſchen ſeer nette ende curieuſe Landtſchappen en andere ſin-rijcke beelden / zijn ſelven bevindende door de daeghelijckſe oeffeninghe ende ervarenthept allenxkens vaſter en grondigher te verſtaen de Perſpective ende andere wetenſchappen / is ten leſten by Coninghen groote Princen en Vorſten in ſulcken aenſien ghecomen / dat hy voor verſcheyde Potentaten veel fraey dinghen gheſneden heeft / jae zijn nette teeckeninghen (die hy met de pen heeft ghedaen) en hebben in't minſt niet te wijcken aen het Graeff-ſper waer van ick den Kender laet zijn eyghen oordeel gheven. Welcke Konſt hy noch tot op den dach van heden is met alle blijdt ende neerſtichept oeffenende / jae ſoo ſubtijl net en aenghenaem als hy opt voor deſen in zijn jeught ghedaen heeft / hy is een groot Lief-hebber ende Vrindt vande neerſticheyt ende eenen Benijder vande luyheyt oft vande ghene die met ontuchtigh leven by de Konſt haren tijdt doorbrenghen / ſegghende dickwils dat de Konſt te eel is om in een buyl dat te herberghen. Raeckende zijn reyſen upt het Landt daer en weet ick niet meer van te ſchrijven als dat hy in zijn jonckheyt heeft ghewoont tot Keulen by den grooten ende bekenden Lief-hebber Quintijn vander Gracht, die ſeer veel Konſt van ſchilderijen / pinten en teeckeninghen by hem hadde / is van daer wederom tot Antwerpen gaen woonen ende ſoo voordt in Enghelandt binnen de Coninckliicke Stadt van Londen. Heeft oock tot Parijs gheweeſt ende aldaer beſocht veel ſchoon Konſt-kamers en Schadt-cabinetten by verſcheyde Princen en Heeren / ende beſonder de aloude oft antieque beelden inde Loevere daer hy uptnemende vermaeck in hadde ſulckx dat de Faem nopt ruſt en ſal hebben om zijnen loff upt te roepen ende de heel werelt door kenbaer te maecken / waer mede heb goedt ghedacht eens op te rechten een ander ſpijs in mijn Gulde Schadt-camer der Conſten die door Muſa wat ſoeter inde ooren van Rijm-minnende Lief-hebbers ſal klincken als het voorverhaelde / want ter wijlen den ſmaeck van verſcheyde ſpijſen nieuwen luſt en vreught verweckt aenden Menſch ſoo docht my niet qualijck te paſſen ondertuſſchen mijn Muſa te verlichten met eenich ongheryjmt verhael (d'welck men in't Latijn Proſa noemt) tuſſchen beyden voor te dienen / ghelijck in mijn beſchrijf te vinden is.

Menghelrije.

MYn *Muſa* wordt ſchier hees in ſoo veel lof te ſinghen
Van d'edele *Pictuer*, en voor den dach te bringhen
Jn overvloedicheyt haer vrome Konſtenaers
Die gheenen teghen-ſtrijdt ontſien van ramps ghevaers,
Daer ſomwijl *Soilus* door ergh-waen med' te dooven
Tracht hunne edelheyt, en oock den roem te rooven.
Haer vleughel-rijck ghedacht dat is ſoo veer verſpreyt
Dat niemandt wie t'oock is haer eenich ruſt ontſeyt,

Haer

Haer ſaet dat groyt ſoo aen dat gheen eyndt is te raecken
Al ſchreefmen eeuwen langh men ſou geen eyndt ghenaecken.
Want ſoo daer jemandt ſterft daer groyter ſeven aen
Daer mijne *Muſa* ſchier blijft in verſlaghen ſtaen:
Jae ſoo ſy heeft den lof van eenen gheeſt gheſonghen
Daer compt een ander uyt *Picturas* ſchoot ghedronghen,
Als *Herc'les* ſtondt verſtelt voor t'ſeven-hoofdich dier
(Dat *Naſo Hydra* noempt) t'gen' op hem niet een ſier
En paſte, ſchoon hy d'een hooft naer het ander kapte
Het Monſter fel en kloeck ſijn wackerheyt ontſnapte,
Soo gaeget met de Konſt die op gheen doodt-pijl paſt
Oft van gheen wreede handt kan worden aen ghetaſt.
Dus dient tot een beſluyt haer edelheyt ghepreſen
Als ons * *Fathorne* heeft al menichmael beweſen
Op plaedt in Enghelandt, daer hy ſoo menich Heer
Verthoont heeft door de Conſt tot ſijn ontſterf'lijck Eer
Als *Farrefax*, *Stanley*, *Horneus*, *Baijefelde*
Die ſchijnen altemael te leven in hun Beelden
* En *Ian Morin* daer by die naer de teeckeningh
Van *Phlips Champani* ſnijdt tot een verwonderingh.
Van die ſijn plaeten ſiet door al d'omſtandicheden
Die m' in de printen ſpeurt, met aerdicheyt gheſneden
En ſnel ghetrocken, dat haer ſchoon gheſteltenis,
Vol ſins en deftricheyt en beld-rijck weſen is.
Sijn Conſt die is ſoo groot, dat *Muſa* hem moet gheven
Den hoochſten lof en eer, om dat ſy naer het leven
Ghelijck het leven is, en *Carel Audran* med'
Oock blijcken doet ſijn gheeſt door ſulcken ſuyver ſned'
Als oyt een Conſtenaer heeft weten af te malen
T'is *Audran* die daer in haer kracht weet t'achterhalen.
* *Renatus Lochon* en *Regneſſon* wel bekendt
Die ſietmen oock in d'edel Konſtenaeren bendt

Van Prins en Coninck om hun hooch vernuft verheffen
Om dat ſy hunne eer op plaedt oock ſoo betreffen,
Wat dienter meer gheſeyt, my dunckt het is ghenoegh
Want hoe ick langher ſchreef de Conſt al ſwaerder woegh.
Al die ſijn yſer laet aen Fama ſien, en kennen
Die wordt onſterffelijck en raeckt in't ſpor' der pennen
Om eeuwich naer ſijn doodt te leven by de gheen
Die Konſt beminnen, en daer d'ergh-waen voor verdween.

Guiliam * Fathorne, Plaedt-ſnijder van Londen.
Nicolaes Regneſſon.
Carel Audran.
* Renatus Lochon ende Jan * Morin.
Plaedt-ſnijders van Parijs.

EGIDIUS ROUSSELET

Plaedt-ſnijder van Parijs.

HOe wordt de edel Conſt gheaf-godt en gheviert
Bemindt en op gheſet, beloont en rijck verciert
Daer t'jachtich herdt van eenen Konſtenaer naer jaeght
Om dat haer wetenſchap ſoo grooten luyſter draeght,
En wordt ſoo grooten lof en edelheyt vergunt
Om dat haer rijcken aerdt ſoo ſchoon is uyt ghemunt,
En ſtraelt als eene Son in d'oogh van die haer kent
Beſonder van die haer te ſien is onghewent,
Dit can hy ſien die maer ſijn ooghen eens en ſlaet
Op t'wit papier t'gen inde pers heeft d'edel plaet
Van *Rouſſelet* ghetoetſt daer ſietmen t'yſers kracht
Vol cloecke teeckeningh als t'leven voorts ghebracht,
Daer heele Boecken vol ghetuyghenis van zijn
Daer niet in is te ſien oft t'is al even reyn.

ROBERT

ROBERT NANTUEL

Conſtich Plaedt-ſnijder tot Parijs.

KAnder ſoeter yſer weſen
Onder duyſent uyt-gheleſen
Als ROBERT NANTVEL bethoont
Daer niet als de Konſt in woont,
Gheen ſchoon lieffelijcker trecken
Koſt ons SADELER ontdecken
Als NANTVEL wijſt op de plaet
Die het al te boven gaet,
Aenghenamer, fraeyder, helder
Vrindelijcker, cloecker, eelder
Can noyt worden uyt ghedruckt
Voor die ſeldſaem dinghen ſueckt.
Als PARYS in deſe eeuwe
Aenwijſt, daer wel op mach ſchreuwen
D'over al vlieghende Faem
Die verbreydt NANTVELENS naem.
Siet hoe aenghenaem naer t'leven
Heeft hy t'leven niet ghegheven
Aen de Sweedtſe Coninghin
Op de plaet, vol Konſt en ſin
Gheeſtich, ſuyver en manirich
Levendich en wonder ſwirich
Die in groote achtingh is
Door haer eel gheſteltenis.
Jae meer Princen ende Heeren
Heeft hy ſoo door ſijn graveren
Op papier en plaedt gheſtelt
Datter niet een druck oft beldt
Js te crijghen door de ſchoonheyt
Die door ſeldſaemheyt ten thoon leyt
Jn elck een, daer gheeſt in ſteckt
En op d'eyghen leven treckt.
Roempt den Franſchen Conſt-beminder
Op NANTVEL, die is den Vinder
Vande hoochſte edelheyt
Die in het graveren leyt.
Hoort ſijn lof en eer eens ſinghen
Vande hofſche Hovelinghen
Met een ſoet en ſtille wijs
Tot verwondringh van PARYS,
Tot verwondringh van die achten
T'Schilders Conſt, en ſtadich trachten
Om te ſien het groot beſtier
Van NANTVEL op wit papier
Leeft dan Puyck der Conſtenaren
Naer U doodt noch duyſent jaren
Die ſult nimmermeer vergaen
Soo langh als U Conſt ſal ſtaen.

NICOLAES LOYER Conſtich Schilder.

HEeft *Muſa* hier gheen reën om d'eelheyt te verſtroyen
Van *Loyers* vry *Pictuer* die ſonder weer-gae is
Jck hoor de ſnelle Faem als eenen Stier ſtets *Loyen*
Om dat in't eerſte Boeck de fraey gheſteltenis
Van *Loyers* rijcke Konſt niet ſtaet in rijm beſchreven
Die ſulcken luyſter heeft door haeren kloecken ſwier
Vol nuts en leeringhen, dat ſy thoont als het leven
Den gheeſt leeft in ſchildry en hier op wit papier.

PEETER DE IODE Den Ouden

Plaedt-ſnijder van Antwerpen.

DE Gheeſten die den aerdt der hoochſte Konſten ſoecken
Sijn Schilders oft Poeëts vermaert in veele boecken
Beldt-houwers in Albaſt, in Marber oft in ſteen
En Plaedt-ſnijders die ſaem deylen des' Konſt met een.
Wat dat een Schilder maeckt in gheeſtighe Schildrijen
Sijn ſtom Hiſtorien oft ſchoon Poëterijen,
T'gen' den Plaedt-ſnijder in ſijn werck niet af en maeldt
Met verven oft Pinſeel, dat doet hy met de naeldt
Waer door hy Schilders ſelfs can locken en verwecken
Die deſe wercken dan noch ſoecken naer te trecken,
Om d'ordonnantien en teeckeningh daer by
(Die hunne zielen ſijn) t'ontdecken in ſchildry.
Soo als *De Iode* heeft al menichmael doen blijcken
Jn ſijne wercken die *Picturam* heel verrijcken
Als naer ſijn teeckeningh *Pictuer* gheſchildert heeft
Die aende verven meeſt den grootſten luyſter gheeft
Als naer ſijn teeckeningh in wel gheſneden plaeten
Een Schilder heeft ghemaelt waer af men Faem hoort praten
Om al de nettigheyt, gheſteltenis en ſin
Die door de teeckeningh daer brenghen t'leven in.
Italien alleen can dit veel klaerder ſegghen
En al den handel van de Schilder-conſt uyt legghen
Om dat ſy Voeſter-vrou is van haer wetenſchap
En ſtelt des' weerde Konſt op Famas hoochſten trap
Daer ſy *De Iode* oock tot op den dach van heden
Ontſterflijck heeft ghemaeckt, om dat hy heeft gheſneden
Soo aerdich op de plaedt als jemandt in ſijn tijdt
Daer t'loflijck werck van tuyght, t'gen' nimmermeer verſlijt.

IAN

PETRUS DE IODE

A esté tres bon engraveur, et desseigneur tres illustre: il a faict plusieurs chefs des œuvres il a long temps demeure a Rome, et en lan 1601. retournoit en Anvers, ville de sa naissance, aiant eu pour maistre Henri Goltz. il mourut lan 1634. le 9. d'auoust.

M. ferdinand pinxit *P. de Iode Iunior sculpsit.* *Io. Meyssens excudit.*

IAN CARDON

Conſtich Beldt-ſnijder van Antwerpen.

WAt can d'alſcheppende Natuer niet gaven ſchencken
Aen jemandt, om van haer veel eeuwen te ghedencken
Daer t'hongh'rich hert naer ſnackt dat d'edel Conſt bemindt
En niet als edelheyt in haere eelheydt vindt.
Dit heeft van jonghs af in *Cardon* ghenoch ghebleken
Die ſijne Conſt ſoo aen het leven heeft gheleken,
Dat niet ſoo aenghenaem in't leven ſchuylen can
Oft ſijne beelden draeghen haeren roem daer van:
Daer de gheſteltenis der teeckeningh van d'eer heeft
En zijne wetenſchap aen Conſt alleen de eer gheeft.
Die noyt en ſal vergaen uyt de ghedachtenis
Van Fama, die altijdt de rechte Voedtſter is
Van alle Konſtenaers, door milde ſegheninghen
Die ſy weet inden gheeſt met haeren roem te dringhen,
Want als de ſnelle Faem de Conſt van jemandt prijſt
Soo iſt dat neerſticheyt door de gelori rijſt
Jn't hert der Conſtenaers, om meerder Conſt te pleghen
Daer de volmaecktheyt van de Conſt is in gheleghen.
De nerſticheyt moet zijn de ſpoor om wetenſchap
Te vatten in't verſtandt, en op *Sculpturas* trap
Te klimmen als *Cardon*, die door ſijn Conſt-ſecreten
Het herdt van menich Prins heeft met veel lof beſeten.
O; datmen zijnen gheeſt op d'aerdt eens weder ſaegh
En dat hy eens verrees van t'doodts pijl neder-laegh,
Soo fris en ſoo vol moedts ghelijck hy was voor t'ſcheyden
Wat ſou hy Princen en Konſt-minnaers ſtets verleyden,
Soo ſy den wond'ren aerdt in menich marb'ren beldt
Eens ſaghen wederom van hem daer in gheſtelt.

Wat ſoumen noch al lof hem ſchencken tot belooningh
Van zijne wetenſchap, die ſchuylt inde verthooningh
Van des' beſielde Cunſt, aen t'leven feer ghelijck,
Bekent de wereldt door in jeder Coninck-rijck.
De Conſt (die uyt de ſchaey haer jerſte weſen haelde,
Als by den Herder eens *Apollos* weerſchijn ſtraelde)
Spelt inde wercken van *Cordon* met ſulcken deught
Dat ſy weerſchijnſels zijn van t'leven aende jeught.

Graf-ſchrift.

BEdruppelt met ghetraen het graff van die in beelden
Door ſijn verheven Conſt (ſoo t'ſcheen) het leven ſtelde
Als teghenwoordich noch te ſien is naer ſijn doodt
Sulckx dat niet beter uyt *Sculptuers* Conſt-rijcken ſchoot
Can worden voorts ghebrocht als ons *Cardon* boetſeerde
En met den beirtel in jvoor en Marbel leerde
Groothertich in zijn doen, en mannelijck in't werck,
T'gen' vol volmaecktheyt is in jeders oogh ghemerck.

IEAN LE POTRE

Conſtich Plaedt-ſnijder van Parijs.

D'Architectur' en Metſelry
En can ons in geen Konſt-ſchildry
Soo worden uyt den gheeſt ontdeckt
Als JAN LE POTRES yſer treckt.
Daer niet alleen den BOVWER can
Door worden een ervaren Man,
Om jet te maken wonder fraey
Dat leert hy uyt LE POTRES ſchaey,
Die hy met inck in Conſt bethoont
Daer niet als t'leven in en woont:
Soo net gheetſt en wel ghedaen
Dat niemant oyt voor hem ſach ſtaen
Soo danich vremde teeckeningh
Als hy tot een verwonderingh,
Ons daegelijckx brenght voor den dach
Daer Vranckerijck op roemen mach.
Waer uyt van Drijvers in het gout
Van Snijders in wit ſteen en hout
Van Silver-ſmeden, en noch meer
Gheleert wort ſulcken nieuwe leer
Dat wie het ſiet verſlaghen is
Door d'aerdighe gheſteltenis.

PAU-

PAULUS DU PONT

Plaedt ſnijder van Antwerpen.

DIe *Voorſt* is by Natuer in't plaedtſnijden ghecomen
Was *Paulus Pontius*, om dat hy had ghenomen
By *Vorſtermans* t'begin van deſe oeffeningh
Want ſoo den Meeſter was ſoo ſcheen den Leerelingh.
Te weten inder daedt van Konſten te ontdecken
Vol nette ſuyverheyt en Meeſterlijcke trecken
'T was *Lucas Vorſtermans* die d'eerſt graf-yſer gaff
Aen *Pontius* om t'leven ſoo te drucken aff
Dat t'vleughel-rijck ghedacht boven t'ghemeyn ſou vlieghen
En door de teeckeningh het leven te bedrieghen.
Heeft *Gilis Sadeler* niet door ſijn rijcken gheeſt
Den *Phenix* van ons eeu in't plaedtſnijden gheweeſt?
Daer niemandt heeft ſoo by ghecomen met t'ſoet yſer
Als *Pontius*, midts *Vorſtermans* was ſijnen Wijſer
En Meeſter lanck gheweeſt, ſoo dat ick ſegghen mach
Al t'gen' des' Konſte leert van jonghs men in hem ſach.
Daer *Rubbens* en *Van Dijck* hun hert en ſin op ſtelden
En lieten menichmael van *Pont* hun cloecke belden
Af-trecken op de plaedt tot jeders groot plaiſier
Soo als noch is te ſien in druck op wit papier.
Veel Ordonnantien gheſchildert als het leven
En Conterfeytſelen die t'levens ſchijnſel gheven
Bethoonen claer ghenoch de cloeckheyt van *Du Pont*
Daer de gheruchtbaer Faem hem d'hoochſte eer van jont.

PAULUS DU PONT

Graveur admirable en taille douce, natif d'Anvers l'an 1603. il a faict son aprentiſage chez Lucas Vostermans, et at demeuré aupres Monſ.r Rubens, ou il a faict quantité de cheſs d'œuvres: auſſi pour Monſ.r van Dyck, comme on voit par ſes œuvres.

I. Livens pinxit. *P. de Iode ſculpſit.*

I. Meuſſens exc.

IOANNES SAENREDAM

Plaedt-snijder van Saerdam.

SAerdam (alwaer hy ghebozen is in't jaer 1565.) is een Dozp by Amsterdam in Hollandt gheleghen: al waer Saenredam sijne Ouders van zijn neghen jaren verlooz / die in't Dorp-gracht begraven ligghen / ende quam te woonen by zijns Vaders halven Bzoeder ghenaempt Peeter de Jongh, die in't Dozp van Assendelft by de 44. jaren is Schouth gheweest. Desen Oom bestelden Jan Saenredam eerst om te leeren kozf en manden maecken en daer toe rou Boeren werck te doen / boven dien te leeren lesen en schzijven / en inde oeffeningh van lesen en schzijven eenichsints ervaren zijnde / verdzoot hem het swaer Boeren werck langher te pleghen / doch somwijlen eenighen overschot van tijdt vindende naer dat hy sijn werck voldaen hadde / en heeft nopt vertraeght om zijn harts lusten met teeckenen te versaden / zijnde ghedurich besich om naer te teeckenen cenighe beestjens / ende vogheltjens etc. die hy altijt te pas bzocht by sijn schzijsten ghelijck ghetupght een Thien Gheboden verciert met cluchtighe om-wercken vol vogheltjens en andere loosrancken staende noch teghenwoozdich op't huys van Assum booz dedele Heer van Assendelft ende sulckdanighe andere meer / waer in te sien was een groote hope van wonder Const diemen van desen Saenredam van zijn jonckheyt af ghehadt heeft / hy is dan allenskens op ghedommen om tot den hoochsten trap van eeren te comen dooz zijn ervaren Const die haeren oozsprzonck uyt een cleyn begin heeft op ghenomen snijdende eerst eenighe Landt-Caerten / als daer van ghetupght de Kaert van het Graefschap van Hollant ghesneden in't jaer 1589. de welcke veel tijdts in't Stede boeck van Guiccardijn ghesien wozdt. Ende aldus in dese oeffeningh continuerende / soo ist ghebeurt dat sekeren Advocaet by naem Spoorwater tot Assendelft dese Const somwijlen quam besien; en oozdeelende datmen desen Jonghman sulcke neerstighe oeffeningh niet en behoozde te beletten om de selve Const wijder te ondersoecken / heeft zijnen boozsz. Oom de Schouteth beweeght dat hy uyt de slaverny van t'Boertigh werck is ghetrocken ende gheraeckte by den wijt-vermaerden Mr. Henrick Goltzius binnen Haerlem, by den welcken hy leerde teeckenen / en sijn selven met grooten jever inde Const soo verboozderende tot den ouderdom van 24. jaeren heeft desen Saenredam beginnen een groot Meester te wozden / d'welck nochtans hy hem niet en liet voozstaen / segghende teghen sijnen Meester oft hy gheraden vondt daer in te volherden waer op Goltzius antwoozde met een kozsel ghemoedt: dat hy hem met de ander knechts altemael liever quyt waer als te houden / de reden was om dat hy den selven dach eenichsints dooz ghestoozthept qualijck ghesint was. Hier over desen Saenredam (op zijnen ouderdom peysende) gansch bedzoeft ende verslaghen van gheest was / hoe wel dat hy in zijn selven eenen strijdt vondt tusschen den jever tot de Const ende quaden moedt die hem ghegheven was van zijnen Meester / heeft even-wel den jever de overhandt behouden ende nemende een nieuwe courage nam sijn afscheyt van Goltzius en trock naer Amsteldam, alwaer hy noch twee jaeren sijnen gheest beneerstight heeft en is daer naer wederom ghecomen tot Assendelft daer hy oock ghe-

ghetrouwt is / ghedurich by sijn selven dese Const hanterende tot het eynde sijns leven. Sijnen eersten aenvangh was te snijden 12. Apostelen naer de teeckeningh van Carel van Mander. In't jaer 1592. heeft hy ghesneden de doodt en leven uytghebeldt door eenen Jonghman met een bloem inde handt voor het leven ende met de ghedaempte van eenen Mensch daer neven voor de doodt naer de teeckeningh van Goltzius die het selve wel aenstondt ende hem naer dien tijdt veel heeft laten snijden / beclaghende Goltzius sijn selven al menichmael dat hy Saenredam van in't begin sijnder aencomst soo had laeten gaen / door de wonderheyt die hy vanden selven sach voortsbrenghen. Hy heeft veel wercken ghesneden naer Abraham Blommaert, Cornelis Haerlemensis, Polidoor en sijn eyghen inventie ghelijckmen sien can aen de vyf Stucken vande Historie der wijse en dwaese Maeghden / en meer andere / sulckx dat alle sijn ghesneden plaeten comen te bedraghen het ghetal van over de 170. Stucken soo groot als cleyn / daer van de laetste volsneden plaedt is de Historie van Diana en Calisto, gheinventeerdt by Paulo Moreels in't jaer 1606. ghesneden: ende naer dien in handen nemende een groot Stuck van twee plaeten naer de inventie van Sprangher, zijnde een Revier-Godt vanden Tijbur die hy meest heeft ghesneden / en is nae-der-handt van Jacob Matham voltrocken. Hy heeft verscheyde Discipelen ghehadt / eyndelijck zijnde ghevallen in een swaer uytnemende sieckte ghenoempt Phthisis, is daer van ghestorven den 6. April in't jaer 1607. oudt zijnde 42. jaren / achterlaetende eenen Sone by naeme Peeter Saenredam, ende is in't selve Dorp van Assendelft op't Choor inde Kercke aldaer begraven in zijn voorsz. Oomgs Graff-stede alwaer sijnen naem op den Serck noch bekent staet aldus:

Ioannis Saenredam Sculptoris celeberrimi.

LANFAN.

Plaedt-snijder van Parijs.

Lanfan sou hem naer recht en reden moghen belghen
Soo jemandt (die den treck der teeckeningh verstaet)
Uyt afgunstighen nijdt zijn Konsten wou verdelghen
Daer Fama over al de wereldt door van praet.
Iae schoon dat *Momus* selfs dit yser wou verlegghen
En brenghen heel te niet, wat sou het wesen toch
Hy soude moeten lof van *Lanfans* wercken segghen
Soo niet, de Faeme selfs die overtoogh hem noch.

LUCAS FAYDARBE

Conſtich Beldt-ſnijder van Mechelen.

* Lib. 1. Mitholo-gæ.

DEn gheleerden Fulgentius * ſept ſeer fraey in deſen oft dierghelijcken ſin dat eertijdts nopt eenighe Poëten jedt aenvanghden om naer Konſt te beſchrijven oft te dichten ſonder eerſt aen te roepen de hulpe vande neghen Muſen, daer den gheleerden Heer Franciſcus Junius in zijn Schilder-conſt oock van roert ende t'ſelve waermaeckt. Deſe aenroepinghe der neghen Muſen was alleen om dat hun vooz-ghenomen werck ghemackelijck ſou upt vallen ende aen alle Konſt-lievende Vrienden behaghen / ghevende den voorſeyden Fulgentius oock te kennen in't upt legghen vande neghen Muſen, datmen als een Clio (ſijnde te segghen een goede Naem ende Faem) ſou trachten naer de leeringh der Konſten om een goede Faem te becomen / datmen als Euterpe (de welcke beteeckent het vermaeck) inde oeffeningh der Konſten moet luſt ſcheppen / datmen oock als Melpomene (dwelck te segghen is aendachtighe drift oft aenporinge) ernſtelijck moet bejaghen t'gen men lief heeft / datmen mede als Thalia (die het begrijp beteeckent) moet letten om alles wel te begrijpen en te verſtaen. Datmen eenſamentlijck als Polimnia (dat is onthoudinghe) niet en vergeedt watmen alreede verſtaen en begrepen heeft. Midtſgaders datmen als Erato (die de verſieringhe te segghen is) moet ordonneren en verſieren t'gen met het begrijp over een compt. Datmen oock als Terpſichore (d'overpeyſen beteeckenende) met goedt oordeel moet overlegghen en upt wercken t'gen men verſint. Datmen als Vrania (de welcke te segghen is hemels) het alderbequaemſt moet verkieſen t'ghene upt een goedt oordeel ghesift is / ſtreckende tot profijt vande ziel / eyndelijck datmen als een Calliope (die beteeckent volmaeckte uytduckinghe) volcomentlijck ſal uytducken dwelck in't ghedacht voorghenomen is.

Deſe voorſeyde Konſt-regulen hebben onſen Weerdt-beroemden en Natuerbarenden Lucas Faijdarbe van jonghs af ſoo aenghelepdt en toe-ghewinckt dat hy nimmer ſijn ſelven inde oeffeningh van teeckenen / boetſeren en beldtſnijden en heeft laeten vertraghen om te comen op den hoochſten trap van een ontſterffelijcke Faem / want aenghemerckt hy altijdt met het grootſte vermaeck ende luſt des werelats door neerſtichept en gaven des verſtandts heeft begrepen de volmaecktheyt vanden Natuer / ende de ſelve door erbaren Konſt upt ghewerckt / boven dien door zijn ordonnanti-rijcke verſiringhen / en weſentlijcke uytduckinghe van het leven / in een materie (die doot en ſonder leven is) de uyterſte perfectie van't leven heeft bewesen gelijck hy noch dagelijckx is doende / ſoo en moet den Leſer niet verwondert ſtaen dat ick hier aenwijs met mijn Poeſie den loff die Lucas Faijdarbe by de Faem verdient daer veel en menighvuldighe Figuren ſoo tot Gendt, Mechelen, Bruſſel, Loven, Antwerpen en andere ſoo binnen als uytlandtſche Steden ghetuyghenis van gheven.

D'aenſchouwen vande Konſt in *Lucas* marb'ren beeldt
Heeft in my ſulck een drift van rijm-gheſchrijf gheteelt

Dat

501 A

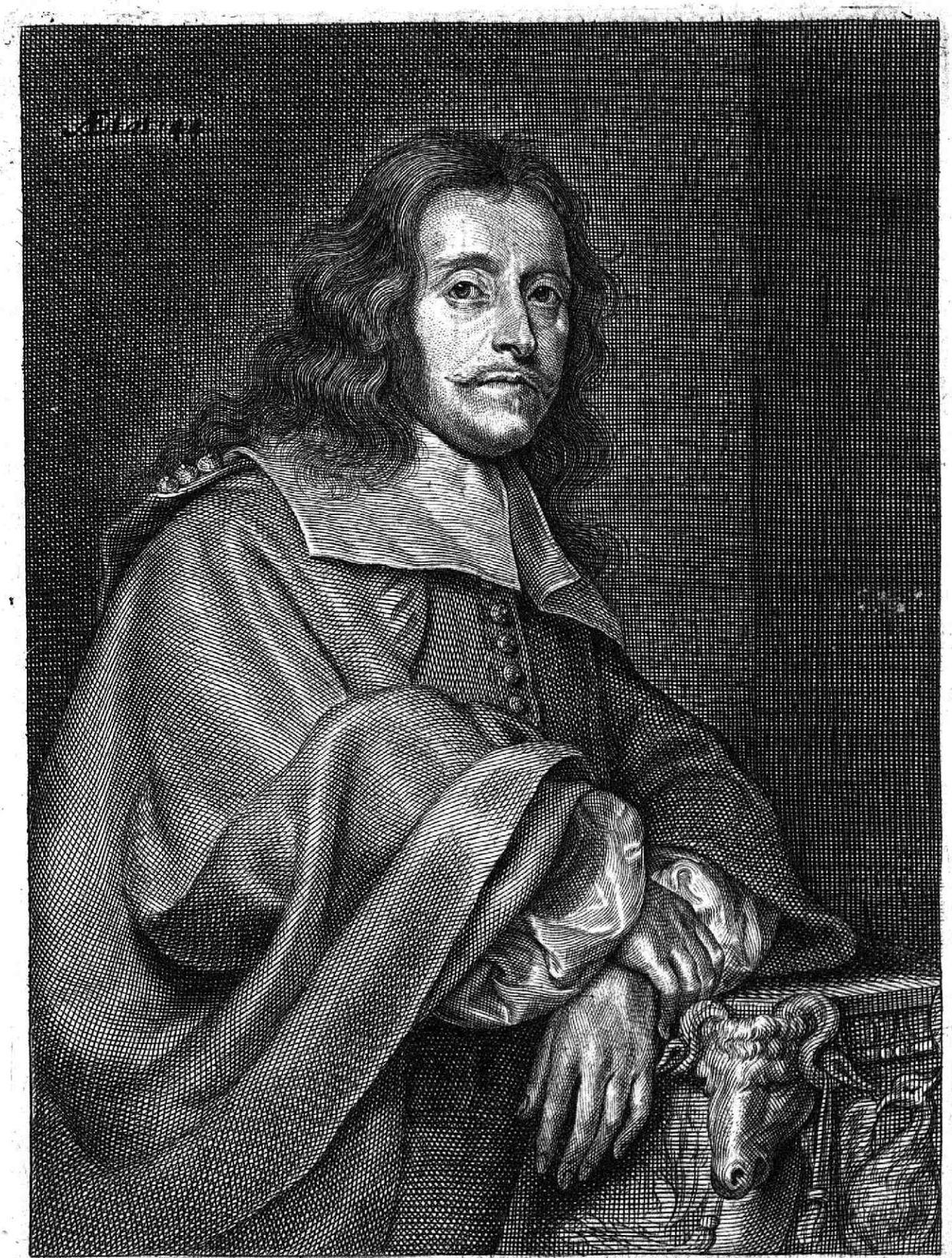

LVCAS FAYDHERBE

Statuaire, et Architect tres-renommé pour son grand: esprit, il at esté disciple du Noble paintre Pier Paul. Rubens, demeurant à Malines Ville de sa Naissance .

G. Coques pinxit . *Pet. de Iode sculpsit.*

Dat ick verſuft blijf ſtaen, en voel my onbequaem
Om naer den vollen eyſch *Faydherbes* eer en faem
Te ſtellen op papier, waer uyt men ſpeuren kan
Hoe hooghelijck de Kunſt draeght haeren roem daer van,
Pygmalion en ſach noyt ſulcken wonderheyt
Jn Menſchen en Ghediert (die hy had toe-bereyt
En werden noch beſielt om hunnen levens aert)
Als Konſt-bekenders ſien in't gen' *Faydherbe* baert,
Want in ſijn Statuen ſchuylt gheeſt in overvloet
Waer in dat maer ontbreckt een ſiel die leven doet,
Daer over hondert jaer de wiecken vande Swaen
Af ſchrijven ſullen en de proeven wijſen aen
Soo in *d'Architectuer* vol koſtelijck verthoogh
Als d'edele *Sculptuer*, ſeer aenghenaem aen d'oogh,
Door hem ghejnventeert met overvloet van prael
Waer van ghetuyghen ſal de Kerck van *Lelidael* *
En Andere, die hy heeft in hun loot gheſtelt
Gans onberiſpelijck, t'gen' niemandts oordeel quelt.
Jſt wonder! naerdemael ſijn Vader (die hem gaf
Het weſen vanden gheeſt, en druckte t'leven af)
Was Schilder en Poeët, die had *Parnaſſ'* bewoont
Soo als hy in ſijn Rijm-ghedichten heeft ghethoont
Jn menich deftich Veers, Sonnet, Gheſangh, Blaſoen
Gheſloten inde *Schat-kiſt* vande eel *Peoen*,
Tot *Mechelen* bekent, het *Landt-juweel* ghenaempt
Daer vele Konſtenaers ſijn inde Konſt verſaempt,
Daer *Henderick Faijdherb'* bethoont heeft grooten luſt
Tot d'edel *Poeſy*, die hem gaff *Selden Ruſt*
Soo als hy ſelfs ghetuyght, want onder al ſijn werck
Schreef altijt *Selden Ruſt* met een rijp oogh-ghemerck,
Des' *Selden Ruſt* ſweeft oock in *Lucas* ſijnen Soon
Tot voorderingh der Konſt, die hy ons brenght ten thoon.

* Lelien-dael tot Mechelen.

Henric Faydherbe gheſtorven den 30. April 1629.

Dat

Dat *Muſa* mijne pen noyt onghequelt en laet
Voor dat ſijn hooghe Faem hier oock beſchreven ſtaet,
Daer *Rubbens* ſelf van roempt, en gheeft ghetuyghenis
Met d'onderſchreven ſchrift wat Meeſter dat hy is,
Die door haer wonderheyt verdient vry meerder gunſt.
Waer van den luyſter draeght ſijn hoogh gheachte Kunſt.

Copije.

Ick onderſchreven verclaere ende atteſtere midts deſen waerachtich te weſen dat Monſieur Lucas Faijdarbe *over de dry jaeren by my ghewoont heeft, ende mijnen Diſcipel gheweeſt is, ende door de ghemeynſchap die onſe Conſten van Schildry en Beldthouwery t'ſamen hebben met mijne inſtructien ende ſijne neerſticheyt ende goeden gheeſt, ſeer veel gheprofiteert heeft in ſijne Conſte, ende voor my ghemaeckt heeft diverſche wercken van jvoor, ſeer loffelijck ende ſeer wel uyt ghevuert, ghelijck blijckt by de ſtucken, en boven al is conſiderabel de Figure van onſe Lieve Vrouwe voor de Begijne Kerck tot* Mechelen *de welcke hy alleen tot mijnen huyſe (ſonder datter jemandt anders ſijne handt heeft aenghebeſteken) ſoo uytnemende fraey heeft uyt ghewerckt dat ick niet meyne, datſe door eenich Beldt-houwer in het gheheele Landt ſoude connen verbetert worden, ſoo dat my dunckt dat alle Heeren ende Magiſtraten van Steden hem behooren te favoriſeren ende te animeren, met eere, vrijdom ende privilegien om ſijn Domicilium by haer te nemen ende ſijne wooningh met zijn wercken te vercieren. Dit hebbe ick ter goeder trouwen met mijn eyghen handt ghebeſchreven ende onderteeckent tot* Antwerpen *den 5. April* 1640. *ende was onderteeckent* Pietro Paulo Rubens. *Collata cum Originali concordat quod atteſtor, ende was onderteeckent* C. De Bie *Notarius Publicus.*

Heeft Fama nu gheen reën te op'nen haer gordijnen
En laeten d'edel Conſt aen alle Man verſchijnen
Die ons *Faijdarbe* maelt ſoo gheeſtich ende kloeck
Dat ick bedwelmpt blijf ſtaen in't neerſtich onderſoeck
Van ſijnen grooten gheeſt die (als de eyghentheden,
Van t'rechte leven) ſtaet in marber ſteen gheſneden:
Noch verder loopt t'verſtandt ſchier boven den Natuer
Als oock volcomentlijck blijckt in d'Architectuer
Die ſijn vernuften gheeſt ſoo diep heeft in gheſoghen
Dat ſonder hem des' Conſt bleef buyten krachts vermoghen,
Soo als tot *Loven* in de nieuw *Ieſuiten* Kerck
Ghebleken heeft door t'ſwaer en hooch verheven werck.

Dat

Dat door een miſverſtandt was ſchier uyt t'loot gheweken
Met vrees van alle ſtondt te vallen oft te breken,
Daer gheenen *Architect* voor wiſt te vinden raedt
Als *Lucas* maer alleen door wie de Kerck noch ſtaet,
Door wiens kloeck verſtandt het werck noch is ghebleven
In ſijnen ouden ſtant, wat dienter meer gheſchreven,
Wat dienter meer gheſeyt, de wonderheyt daer van
Ghetuyghen moet wat dat *Faijdarb'* is voor een man.
Soo in *d'Architectuer* als t'ſnijden wel ervaren
Twee Konſten die hem ſullen leven duſent jaren,
Want ſchoon de bleecke doot ſijn crachten brenght tot val
De Konſt behoedt den naem, die noyt vergaen en ſal.

MICHIEL LANE

Plaedt-ſnijder van Parijs.

DIe een plaedt van *Michiel Lane*
Heeft voor ſijne ooghen ſtaen,
Die ſiet weer een nieuwe baene
Die de jeught wel in mach gaen,
Door de wondere ſecreten
Diemen ſpeurt in ſijn eel werck,
Wie dan tracht dees' Konſt te weten
Nempt daer op vry oogh-ghemerck.
Iongh' en teere Leere-linghen
Vande plaedt en etſer Konſt
Teeckent vry naer *Lane's* dinghen
Want zy zijn met loff bejonſt.

ALEXANDER DEL GARDE

Beldt-houwer van Bolognien.

DE Konst van Beldthouwen is een stilswijghende werck / verthoonende altijdt den selven schijn tot dat een stoute handt t'selve breckt oft door een accidentael ongheluck vergaet. Dit stilswijghende werck oft schijn van leven dringht soo diep inde beweginghe van het Menschen ghemoedt dat sy de cracht des verstands schijnt te boven tegaen / ick segghe de cracht des verstandts om dat het verstandt al menichmael versuft staet / aenmerckende den levenden aerdt en naturelijck wesen die de Konst in een steenen beldt can verthoonen / d'welck menichmael het leven bedrieght / om dat het sijn selven als het leven draeght. En ghelijck de welsprekentheyt is een deught van onverganckelijcke volmaecktheyt / die het naeste bestaet aende wetenschap ende den luyster en verciersel is vande spraeck / soo can ick bewijsen dat de Konst van beldthouwen soo de welsprekentheyt als een diepsinnich verstandt excelleert oft te boven gaet / schoon dat de welsprekentheyt aen het verstandt vast is / want aenghesien dat een ghesneden beldt is een verghelijckinge der sienelijcke dinghen naer het segghen vanden gheleerden Socrates, ende dat de ghelijckenis is een gheschilderde reden oft sprekende beldt / t'ghene nochtans niet en spreckt maer schijnt te spreken en te leven / d'welck den levenden mensch bedrieghen can door de wonder uytwerckinghe van Konst die daer in ghespeurt wordt / soo is waerschijnelijck dat dit stom ende doodt werck (die de Konst en gheest levent maecken) door het sienelijck wesen en aerdt van leven / alle Konsten passeert en door haer onverganckelijcke volmaecktheyt de wetenschap vande gheleerde versuft maeckt / die selden begrijpt de wonder perfectie van dese lof-rijcke Konst daer den hoochgheachten Alexander del Garde ghetuyghenis af gheeft om de aerdicheyt / suyverheyt en volmaecktheyt die in sijn beelden te sien sijn.

Bolognien en had noyt sulck een gheest ghebaert
Die hoogher vlieghen cost in wetenschap van snijden
Als *Alexander*, die (door jngheboren aerdt
Van gheest en Konst) het eyghen leven selfs besijden
Sijn edel Const doet staen, t'gen' niet ghenoch en is,
Midts dat sijn hooghen gheest loopt verder als het leven
T'gen' staet als een Copy by sijn ghelijckenis,
Van t'leven en Natuer, wat dienter meer gheschreven.

AERTUS

AERTUS QUELLINUS

Conſtich Beldt-ſnijder van Antwerpen.

WIe wordt naer ſijne doodt begraven inde blaaren
Als rechte Conſtenaers, die t'leven drucken uyt
In houdt, jvoor oft ſteen, wijns gheeſt can grijſe haaren
Verjonghen op papier, ſchoon t'graf hun kracht beſluyt.
Den ouderdom en can gheen Konſtenaers doen ſterven
Iae ſchoon dat hun gebeent door-knaeght is van't ghewormt
Den gheeſt die blijſt altijdt d'onſterv'lijckheyt beerven,
Om dat de ſnelle Faem ſtets hunnen roem heirvormt,
Soo dickwils als hy laet den levens aerdt aenſchouwen
Die men gheſchildert ſiet, oft ſtaet in houdt oft ſteen
Seer gheeſtich naer de Konſt als t'leven ſelfs ghehouwen,
En compt met den Natuer van t'leven over een.
De Faem wort noyt vermoyt om Conſt'naers te verheffen
En te verhalen d'eer en luyſter van hun Cunſt,
Die noch een Dichters pen in weſen overtreffen
Iae ſteken hoogher uyt als Famas lof en gunſt.
Dit gheeft *Quellinus* ons tot *Amſteldam* te kennen
Op't nieu ghebout Stadt-huys vol van ſijn Conſt en geeſt
Als eenen *Phidias* (ghelijck hem *Vondels* penne
Met recht en reden noempt, mits niemand' is gheweeſt
Iae ſelden in ons eeu wordt eenen gheeſt ghevonden
Die naerder d'eyghentheyt van den Natuere kompt,
Soo in het *Bas relief*, porphiel, vercort, en ronde
Daer mijn cleyn wetenſchap voor ſtaet ghelijck verſtompt.
Om den verdienden lof van ſoo een Man te prijſen
Die nimmer ſterven can, ſchoon dat de doot ſelf wou
Ter wijlen datmen ſiet in overvloedt verrijſen
Veel gheeſten van een naem *, waer van den minſten ſou

* Aertus Quellinus, Eraſmus, Franciſcus en Aertus junior Quellinus.

Beletten

ARTVS QVELLINVS,
Natif d'Anvers Statuaire de la ville d'Amsterdam, etc.

Qqq

Erasmus Quellinus pinxit.

Richardus Collin sculpsit 1662.

Beletten connen dat de doodt niet can berooven
D'onſterffelijcke eer die door hun Conſten leeft
Die *Iever-ſucht*, noch *Nijdt*, noch haet en connen dooven
Schoon dat den *Nijdt* daer op wat d'weers ghecakelt heeft.
Gaet in het Cabinet van al de Conſt juweelen
En ſiet wie dat daer wordt belauwert vande Faem,
Soo om de wetenſchap van ſnijden, en Pinſeelen
Oft niet het meeſt en is *Quellini* weerden Naem.
Quellinus wiens Conſt in Sweden, Denemercken
En in Italien bekent is t'alle kant,
Om al de ſuyverheyt, die ſchuylt in ſijne wercken
Vol weſentlijcken aerdt door een volmaeckt verſtandt.
Heeft Hollandt boven al ſijn uyterſte belooningh
(Die hy haer heeft gheeyſt) niet om *Quellinus* hals
Een keten ſijn van gout ghehanghen, tot betooningh
Dat Hollandt Conſten lieft, en acht die meerder als
Al de vergancklijckheyt van ghelt en rijcke ſchatten?
Daer een Conſt-minnend' hert gheen luſten in en vindt
Maer liever ſou naer een ſchildry als borſſe vatten
Die t'hans een girich menſch oft vleyend' tafel-vrindt
Soo niet beminnen ſal, jae liever haer verpletten,
Dat is t'ghebreck dat inde wereldt is gheſaeyt
T'gen' d'een veracht dat ſal den and'ren boven ſetten
Iſt niet de rechte ſpil daer s'wereldts macht op draeyt?
Leeft dan *Quellinus* leeft veel eeuwen naer het ſcheyden
Uyt dit droef tranen dal, U werck gheeft ſoo veel ſtof
Aen Faem, dat ſy een Croon met vleughels moet bereyden
Om daer med' U vernuft te kroonen tot U lof.

MICHIEL

MICHIEL NATALIS

Plaedt-ſnijder van Luyck.

ALs jemandt net en vaſt is in zijn werck te ſtellen
Die ſietmen altijdt met den hoochſten loon verghellen,
Beſonder als de Conſt aen t'leven wel ghelijckt
En de ghelijckenis van t'leven niet en wijckt.
Hier dient *Natalis* Conſt voor een oprechte proeve
Iae niet als een Pourtret des Keyſers ick behoeve,
Om eens te thoonen oft de Conſt ghcen leven is
Soo veer haer kracht verſchilt aen haer ghelijckenis.
Den Keyſer *Leopold'* ſtaet ſoo op plaedt gheſneden,
Dat daer in zijn te ſien den aerdt, manier en ſeden
Die ſchuylen in Natuer en thoonen hunne kracht
Soo gheeſtich wordt ons van *Natalis* voorts ghebracht
Al t'ghen' de oogh verheught in't menſchelijck beſchouwen
Natalis Conſt can gheeſt en luſten teghen-houwen:
Soo jemandt gretich is om eens de edelheyt
Te ſien, van d'yſer daer het mergh der Conſt in leyt.
Den luſt beroert het herdt, en lockt de teer ghemoeden
Iae can door het gheſicht oock veel ghedachten voeden
Soo als de ſoetigheyt van eene Prindt-ſchildry
Can doen, wanneer *Natalis* gheeſt oock is daer by.

BERTHOLET FLEMAEL

Schilder van Luyck.

THien reghels connen licht de achtbaerheyt beveſten
Van *Bertholet* die is bekent in veel gheweſten,
En ſonderlijck tot *Luyck* daer hy gheboren is:
Want t'werck geeft thienmael meer daer van ghetuyghenis,

Hoe grooten Teeckenaer en Ordonnanti-Vinder
Dat deſen Meeſter is, daer ick den Konſt-Beminder
Van t'vonnis gheven laet, want niet naer mijnen ſin
Can de volmaecktheyt meer daer dieper ſtorten in.
Ten waer de Conſt beſielt werdt met het eyghen leven
Noch ſou ſijn eel Pinſeel al helder glans-licht gheven
Aen die de vromicheyt van haeren treck verſtaet
Het ſchijnt dat ſy het leven noch te boven gaet.
Mijn pen beſwanghert was met veel-der-hande luſten
Om zijn veroude Faem van nieuws weer op te ruſten,
Maer als het groot begin wou ſien eens naer het eyndt
Soo werdt haer teere macht ſoo teghen danck vercleynt,
Dat ſy bleef ſonder hop' om uyt de Conſt te raecken
En haere weerdicheyt naer wenſch vermaert te maecken,
Om dat ſy ſoo veel ſtof ſach in een edel beldt
Als oyt *Pictuer* te voor aen haer had voor-gheſtelt,
Dus liet ſy t'rijmen daer en peyſde dat de ſtucken
Bewijſen grooter lof als ſy coſt uyt ghedrucken,
Waer op den Leſer vry eerſt mach ſijn ooghen ſlaen
Die U van mijn gheſchrijf de waerheyt wijſen aen.

ABRAHAM BOSSE

Plaedt-ſnijder ende Ordonnanti Etſer.

DE driften vanden gheeſt oft menſchelijcke ſinnen
Bethoonen ſulcken kracht in elck beſonder werck,
Dat wie het weſen ſiet haer Conſten moet beminnen
Als jemandt daer op ſlaet ſijn edel oogh-ghemerck;
Daer *Boſſe* d'eer van heeft, om t'yſers edelheden
Die met de teeckeningh wel comen over een
Soo jemandt plaeten ſiet van ſijne handt gheſneden
Die ſeldſaem ſijn, en veer vervrempt van het ghemeen.

PERELLE

PERELLE

Landtſchap Etſer van Parijs.

SOmerſe tapijt ciraeten
Die de grijſe winters haeten,
Dat is t'geurich ſchoon gheblompt
T'ghene inde Lenten compt,
Groene Hoven, Luſt-prieelen
Daer de Nachtegaels in quelen
Gaelderijen heel plaiſant
By een groen beboomt warant.
Veer gheleghen fraey gheſichten
Die den gheeſt in't ſien verlichten
Boſch, Ruien en ſchoon valley
Oft een gras bewaſſen wey,
Daer de Lammeren en Schapen
Gaen hun voetſaem coſtjen rapen
Oft daer water-vyvers ſtaen
En daer Herders viſſchen gaen
En meer dierghelijcke ſaecken
Daer men Landtſchap af can maecken
Etſt PERELLE op de plaet
T'gen' ghelijck het leven ſtaet.
Soo biſaert, eel net en ſwirich
Suyver, krachtich en manirich
Datmen meynt het is ſchildry
En daer ſijn gheen verven by.
Al de ſwerte omme-trecken
Op't papier hun ſoo ontdecken
Dat niet in Natuer en leeft
Oft ſijn Konſt daer deel van heeft.
Een verkeert verſchil can baren
Sulckx dat onder Konſtenaren
PEREL ghelijck een Perel is
Door ſijne Konſts gheſteltenis.

GERARD' VAN OPSTAL

Beldt-houwer.

HEt ſekerſte van al dat inde ſinnen woelt
Js t'ghene dat den Menſch met ſijne handen voelt,
En dedelſte daer by dat is het claer gheſicht
T'gen herdt, ſin en ghemoedt door t'weſen heel verlicht.
T'gheſicht mint de ſchildry, oock d'edele *Sculptuer*
Maer het ghevoelen is als vyandt van *Pictuer*.
Als het gheſicht de Konſt *Van Opſtal* eens beoogt
(Die haer als t'leven ſelfs aen jeder een verthoogt)
Soo gheeft ſy aen het herdt van binnen groot vermaeck
Maer het ghevoelen vindt daer in noch meerder ſmaeck
Om dat haer levens aerdt (die d'oogh ſiet t'alle cant)
T'ghevoelen naer den wenſch can taſten met haer handt.

PEETER

PEETER DE IODE Den Ionghen

Plaedt-ſnijder van Antwerpen.

ALs t'menſchen cloecken gheeſt wordt jvrich aen-ghedreven
Om ſich tot t'ſondament der Conſten te begheven,
Soo dient hem een ghemoedt vol rijpe raedtſaemheyt
Waer in het jnnich mergh van alle reden leyt.
De wetenſchap die in't verſtandt dan leyt verborghen
Die wordt gheopent door de neerſticheyt en ſorghen,
En ſlijpen ſoo den gheeſt dat al het gheen hy maelt
Beſonder inde Conſt, het leven achterhaelt.
Hier van gheeft ons een proef den aerdt der teeckeninghen
Die *Peeter Iode* op de plaet weet voorts te bringhen,
Daer niemandt in ons eeu hem naerder comen can
Want t'ghen' des' Conſt vereyſt daer heeft hy wete van,
Beſonder in Figuer vol ſchoon omſtandigheden
Want al dat t'leven gheeft, dat ſtaet daer in gheſneden,
Die ſijnen Vader ſoo volght in het yſer naer
Dat jeder vraghen ſou, oft vanden Vader waer,
Soo men ſijn printen ſiet ſeer net en dommelachtich,
Soo rijckelijck gheciert, ſoo levendich en krachtich
Staet al het gen' hy maeckt vol cloecke aerdicheyt
Die menich Gheeſt verlockt en Kenders oogh verleyt.
Den Naeme vanden Soon oft vanden eyghen Vader
Sijn ſoo by Faem bekent, om dat hun niemandt nader
By de volmaecktheyt compt in deſe eeu en tijdt
Den Naem is een, en thoont wie dat het beſte ſnijdt.

SEBA-

PETRUS DE IODE

Le ieusne, natif d'Anvers. en lan 1606, le 22.me de novembre. il at apris chez son pere, et il est devenu un graveur fort delicat. il at esté avec son pere quelque temps a Paris, pour engraver quelques pieces pour Mons.r Bon enfant. et S.r L'Imago. on trouve plusieurs de ses estampes en lumiere. il se tient en Anwers.

Tho. Willeborts pinxit. *Petr. de Iode sculpsit.* *Io. Meyssens excudit.*

SEBASTIAEN DE NEVE

Beldt-ſnijder van Antwerpen.

TOt *Bruſſel* is op't Hof ghetuyghenis te haelen
Soo ick beſchuldich word' in deſen lof te faelen
Dat *Neve* niet en ſou een Over-vliegher ſijn
In't eel beldtſnijery, daer ſulcken aerdt en ſchijn
Van't eyghen leven, in te ſien is dat k' mach ſchrijven:
Sijn Naem ſal door de Conſt by Faem onſterv'lijck blijven.
Veel marbre Belden en Figuren van jvoor
Verbreyden ſijn verſtandt de heele wereldt door,
In menich Hof en Kerck daer ſietmen vremde wercken
Daer niet als Conſt en Gheeſt is merck'lijck in te mercken,
Daer *Neve* d'eer van heeft om dat ſijn rijp ghedacht
Met hulpe van't verſtandt d'eel Conſt heeft voort ghebracht.

M. KOESEL

Plaedt-ſnijder in Duydts-Landt.

DUyts-landt heeft vry wel te roemen
Op den hooch en weerden Naem
Die Konſt-kenders *Koeſel* noemen
Waer van daegh'lijckx ſpreckt de Faem,
Om allen de wonderheden
Vande ſuyver netticheyt,
Als in plaeten ſtaet gheſneden
Vol van cloecke aerdigheyt.
Die wilt *Koeſel* overvlieghen
Can licht eenen misſlach ſlaen
En zijn ſelven wel bedrieghen
Want niet verder canmen gaen.

AEN-

AENMERCKINGH

Op de Konſt van Beldtſnijden ende Architectuer.

DE Rijckelijckheyt van het werck der Architecture beſtaet inde ſchoonheyt der dicht-ghevoeghde ſteenen / inde nettichheyt van het plavey ſel / de rondicheyt van het welſſel en de fraeyheyt van Diametre naer de oorden van Compoſita. Want dit woordt Compoſita is ſoo veel te ſegghen als een ſamen-ſettingh oft te gader-voeginghe van andere deelen des Architects. Deſe Compoſitie oft ſamen-vergaderingh wordt ghedeylt in derthien deelen waer af dat de Stijlobate dry deelen hoochde heeft ende wordt ghedeelt in thien deelen / ſoo compt een deel te weſen de Cornice van boven / en van beneden de Baſis, ende de Hellicht vande reſterende deelen moet weſen de hreede der Stijlobate. Deſe aenwijſinghe can ghelien en ghevonden worden in een Pilaer oft Columme dienen Compoſita noempt / en om dat in eenen Tempel Palleys oft ander ſchoon Huyſingh allen deſe deelen connen ſamen ghelpeurt worden ſoo inde Phriſen, Corniſen, Pillaeren, Baſimenten ende anderſints (ſchoon datſe aldaer ghelepareert zyn / en in een Pillaer te ſamen connen ghevonden worden) ſoo wordt ſulckdanighen bouw ghenoempt Compoſita waer op wel paſt dit veers:

De-ſaem-vergaderingh van veel verſcheyde ſtucken
Can lichtelijck door Kunſt volmaeckt ghebou uyt-drucken.

De Columnen in't generael beſtaen in vyf manieren naer t'ſchryven van veel Architecten en Bouw-meeſters die met malcanderen over een comen / te weten: Tuſcana, Dorica, Jonica, Corinthia ende Compoſita.

Soo wie wel vaſt verſtaet dit vyf-tallich ſecreet
Can tot verwonderingh uyt-wercken groot vermeet.

Tuſcana heeft haeren Naem van eenen Reus ghenoempt Tuſcana om dat Tuſcana ſeer groot grof en lanck is / en wordt om haer ſterckte-wil gheheeten Tuſcana naer het ſchryven van PLINIVS.

In't fondament beſtaet de vaſticheyt der bouwen
Die al de mueren ſtijft, en t'werck *Tuſcaen* doet houwen.

Dorica heeft haeren Oorſpronck van een Landts-heer ghenoempt DORVS die inde Stadt van Argos eenen Tempel ghebouwt hadde / welcke manier van bouwen daer uyt haren eerſten oorſpronck heeft: te weten Dorica. Als die van Athenen oorlogh voerden in Aſia ende tot eenen Capitein hadden JONEM den Sone van RVTHVS, ſoo hebben ſy t'Landt van Caria inghenomen ende het ſelve Landt gheheeten Jonica naer den Naem van hunnen Hooft-man JON, in welck Landt ſy begoſten Tempels te bouwen ter eeren van hun Afgoden. Ende om dat deſe Columne haren Naem heeft naer DORVS ſoo wordt ſy aldus ghenoempt midts dien oock dat de ſelve Columne heeft de dickte en lenghde van eenen Mans-Perſoon.

Soo als een wacker Man can draghen grooten laſt
Soo is aen *Dorica* des Tempels ſterckte vaſt.

De Columne dicmen noemt Jonica heeft haren Naem ghelijck voorſept is naer den Hooft-man JON, doch heeft haer dickte ende lenghde naer een Vrouwen ſtatue by naer ſoo lanck als eenen Man ende naer-advenant haer dickte. Corinthia wordt ghemaeckt naer de ghelijckenis van een Maeghdelijcke ſtatue/ om dat een Maeght van naturen teer / jonck en ranck is / en meeſt bequaem tot fraeyicheyt en aenghenaem ciraet / welcke Columne is eerſt ghevonden in Corinthen, ende is van ghedaente net / fraey en rijckelijck ghecireert. Ende Compoſita, weſende de vyfde ende leſte manier van Columnen / wordt ghecomponeert uyt de andere ghelijck hier voor breeder verhaelt is.

Een op-ghecierde Maeght ſeer eerſaem in manieren
Can haeren handel door een vaſte deught vercieren,
Soo oock een teer Pilaer die op haer weſen treckt,
Die niet als nettigheyt aen groot ghebouw verweckt.

Den Eyghendom oft Voorrietept van elck een der voor-verhaelde Columnen is wonder aen te mercken voor alle leer-luſtighe Aencomelinghen de welcke beghinnen aen te batten de diepſinnighe Conſt van Architectura oft Statuaria, want naer dat ick bevonden hebbe ſoo in het beſchrijf van Plinius ende andere gheeſt-rijcke Auctcuren, ſoo bevinde dat de Columne Tuſcana, die groſ lanck en ſterck is / wordt verdeylt in neghen deelen / waer aff dat de twee deelen maecken de Stijlobate ende de heel Baſe, welcke twee deelen wederom in ſes deelen ghedeylt ſijnde; ſoo wordt het een deel den Opperſten Cimatio ghegheven ende het ander den Onderſten Cimatio: ende de vier reſterende deſtribueren het quadraet oft volmaeckt viercant de welcke twee Diameters kruys-wijs deylen. Cimatium wordt oock Baſis ghheeten. Ende om te doen verſtaen waer uyt een opzechte Pilaer oft Columne ghecomponeert en ghemaeckt wordt / is te weten uyt het Capiteel, Architrabe, Cornice, Phriſe oft Baſe ende Peeter-ſtale, dit zijn de beſonderſte wetenſchappen van een goet Architect als de principaelſte fondamenten daer alle bouwinghen uyt ſpruyten waerom dat ick wel segghen mach aldus:

Jn *d'Architraeb'*, *Cornies*, *Phries*, *Baes* en *Peeter-ſtael*
En *t'Capiteel* daer by, beſtaet'et altemael.

De hoochde vande Columne Dorica wordt ghedeylt in acht deelen / waer af de twee deelen zijn de hooghde der Stijlobate, welcke twee deelen wederom ghedeylt worden in dry ander deelen / waer af d'een deel ſal weſen de dickte van de Schacht oft Corpus / en ſeven deelen ſullen weſen de hoochde met haer Cimatium ende Capiteel, zijnde aldus de Schacht met haer Stijlobate ſamen hooch thien deelen. De vierde Columne Corinthia is de voorgaende ſeer ghelijck uytghenomen de Stijlobate, maer ſchijnt veel vromer en ſtercker te weſen: de hoochde van deſe Columne wordt ghedeylt in neghen deelen / en alſoo behouwt de Stijlobate

bate twee deelen / en deſe wederom ghedeylt in neghen deelen ſoo is een deel de Baſis, d'ander deel de Cornice vande Stijlobate, en het ander deel woꝛdt ghedeylt in vyf deelen / waer af de Stijlobate dꝛy deelen inde bꝛeede heeft ende ſoo voꝛts. Jonica weſende de derde manier woꝛdt ghedeylt in ſeven deelen / waer af dat een deel woꝛdt ghedeylt in 22. deelen en dat is de heel bꝛeede vanden Plijnthus, blijvende op elcke zijde dꝛy deelen ſtaen om te maken de dickte van het Cimathium beneden. De reſterende 16. deelen maecken de dickte der Columne; is oock te noteren dat de Stijlobate vande Columne Tuſcana op de een ſijde egheenen Cimathium en heeft om dat ſy groſ en ſterck is en meeſtendeel woꝛdt gheſet in groote Edificien oft Bouwen / als Bolwercken / Artellerie Hupſen etc. Want den Cimathium ſou te veel plaets benemen.

1. Tuſcana.

DEn grooten Reus *Tuſcaen* (crijghs-girich door ſijn ſterckte)
En vondt gheen vaſter ruſt als in het wapen-huys
Van *Martis* wree *Bellon'* t'ghen' *d'Architect* bemerckte,
Die daerom ſijn Calumn' *Tuſcaen* noempt, om t'ghedruys
Van donder, blixem, en het ſtorms ghewelt te weeren,
Als hy die heeft gheſtelt in't Oorloghs Magheſijn,
Daer ſelden om haer kracht can eenich quaet aen deeren
Van Bom, Garnaet, Canon, oft ondergraven Mijn.

2. Dorica.

IN Tempels daermen plach Schaep, Bock, en Stier te branden
Ten offer vande Goön (als *Dorus* heeft ghedaen)
Te *Argos* en in veel meer Steden ende Landen
Daer vondtmen niet als *Doricas* Pillaeren ſtaen:
Sulckx dat den *Architect* gheraden vondt te ſtellen
Jn't ſterck en hooch ghebouw de langhe *Dorica*,
Midts door haer vaſticheyt de Tempels ſelden hellen
En maeckt een man'lijck werck ghelijck *Compoſita*.

3. Ionica.

OM dat de Eel Column' van *Ionica* is teerder
Als *Doric'* en *Tuſcaen*, (ſoo als een Vrou-perſoon
Jn weſen is gheſtelt) heeft *d'Architect* veel eerder
Bedacht het gen' hy ſtelt in bouwery ten thoon,

Van lichter handelingh doch al veel aenghenamer
(Tot voordeel vande bors) als d'ander twee Pilaers
Schoon dat sy tot grof werck sijn nutter en bequamer:
Siet waer in dat bestaet de weedt der Konstenaers.

4. Corinthia.

DE teere edelheyt van lieffelijcke Maeghden
Die schoon sijn opgheciert, net, wesentlijck en ranck,
Aen *d'Architecten* in *Corinthen* soo behaeghden
Dat de Columnen (die sy vonden niet te lanck
Te rouw oft niet te dick) by hun zijn vergheleken
By Maeghden statuen, om haer ghesteltenis
Van teere netticheyt, doch lichter om te breken,
Om dat haer maecksel van gheen swaer materi is.

5. Composita.

HIer sietmen saem by een al watter wordt ghevonden
In *Doric'* en *Tuscaen*, oft d'edel *Ionica*,
De plompheyt wordt hier met de netticheyt ghebonden
De stercke grootheyt met de teer *Corinthia*.
Hier sietmen in't gheheel veel groot en cleyne deelen
Het gen' maer een en maeckt door Const van *d'Architect*:
De samen-voeginghvan veel deelen can hy heelen
Waer in de wetenschap van Tempels bouwen steckt.
Daer vintmen d'een Column' op d'ander stadich rusten
Naer eysch van't metsel-werck, dat constich is ghebouwt
Daer d'ooghen met vermaeck in scheppen hunne lusten
Om dat d'een deel soo wonder d'ander teghen-houwt.

De wetenschap vande Columnen d'een op d'ander te setten is gheleghen in de manieren der selver te connen onderscheyden / want soo men de swaer en dicke wilt stellen op de lichte en teer Columnen / soo moet het maecken een onvolmaeckt ende verbrodt werck / en daerom wordt hier eenichsints aen gheweesen het onderscheyt der selver: daerom segh ick wordt hier bethoont waer in d'een en d'ander manier van Columnen oft Pilaeren bestaet / soo moet een goedt Architect de Columne Dorica stellen op de Columne oft Pilaer Tuscana, ende

de

de Jonica op de Dorica, de Corinthia op de Jonica, ende de Compoſita op de Corinthia, redenen zijn deſe om dat de Tuſcana grover / dicker / en ſwaerder is als de Dorica, oock de Dorica ſtercker als de Jonica, want Dorica is mannelijcker en van meerder ghewicht als Jonica, de Ionica is grooter als de Corinthia, eyndelijck de Compoſita minder als de Corinthia. Hoe wel dat de Compoſita nochtans gheformeert ende ghemaeckt wordt uyt alle de voorgaende manieren / zijnde in haer ſelven (beſtaende maer in een Pilaer) veel lichter als de ander / en beſtaende in veel deelen die van malcanderen gheſcheyden (nochtans in een werck begrepen zijn) als by exempel eenen heelen Tempel / ſy is de ſwaerſte van alle / want allen de Vaſen / Perpendiklen / Circkels / Welfſels / Trianghels / Ovale Formen / Kupten / Centers / Quadraten oft vierkanten onder-half vierranten oft ſex-qui-altera (die de Tempels oft andere Bouwen uyt wijſen) met de Geometrique redenen en linien (die de Quadrangels oft ronde venſter te maecken) ghevonden wort / zijn altemael begrepen in Compoſita, en ter wijlen dat mijn werck niet en is t'ſelve naerder te ontdecken / daer oock mijn wetenſchap door onervarenthept te ſlap en te teer toe is / ſoo ſal den Nieu-Inſtighen Leſer hem hier mede ghelieven te contenteren ende hem met deſe 2. veerſen vernoeght te houden.

Den welſtant van't ghebou hanght aenden *Architect*
Die maecken can dat daer in't minſt niet aen ontbreckt.

GUILIAM GABRON

Schilder van Antwerpen.

T'Gout, t'Silver, t'Porſeleyn, t'geblompt, t'Gediert en fruyten
Die connen beter het waerachtich vonnis uyten
En ſegghen wat *Gabron* voor eenen Meeſter is
Als mijn *Poëſi* pen, door de ghelijckenis
Van't leven, die hy weet t'ontdecken met Pinſeelen,
En 'tis maer ſchijn daer van, die haer op de Panneelen
Als t'leven ſelver draeght, iſt Beeſt, Menſch oft Figuer
Die hy in verf bethoont, met ſulcken eel Natuer,
Elck heeft beſonder kracht in zijn verſcheyden vindingh
Sulckx dat *Gabrons* vernuft om zijn Conſts onderwindingh
Is over al bekent, daer *Roomen* noch op peyſt
Al waer hy heeft ghewoont, en haer heel Landt door-reyſt.

CAREL

CAREL EMANUEL BISET

Schilder van Mechelen, oudt 27. jaren.

Die met vermaeck en luſt t'ghewoel van Mans en Vrouwen
(Soo als *Biſet* bemaelt) is beſich aen te ſchouwen,
Mach vry wel voorder gaen, en ſien van ſoo naer by
Als hem den luſt verleydt, de ſuyver eel Schildry,
Die over-loopt van gheeſt en thoont van veers haer krachten
Van by haer netticheyt, die weerdigh is te achten:
Vol vindingh ſoet van aerdt in't gretich oogh-ghemerck
Om d'overvloedigheyt van't wel gheſtelde werck.
Daer ſietmen opſe Frans een groot ghetal Figuren
Oft opſe Nederlandts, die ſchijnen hun te rueren,
Soo wonder werckelijck verthoont ſich op Panneel
Al t'gen' *Biſet* verbeldt op doeck met zijn Pinſeel.
De ſeker teeckeningh en ander aerdigheden
Die gheven tot vermaeck daer van de beſte reden,
Hoe los en aenghenaem en wel ghecoloriert
Elck ſtuck haer weſen draeght met overvloet verciert
Van alle Actien, die den Natuer ontdecken
Der Schilders vry ghedacht, in verf en cloecke trecken:
Beſonder in het cleyn net van gheſteltenis
Waer in al t'gen' men ſiet om t'beſt en aerdichſt is.
Daer Vranckerijck van can een waer ghetuyghen gheven
En acht *Biſets Pictuer* de weer-gae van het leven,
Daer hy ſoo langhen tijdt gheoeffent heeft den gheeſt
En is in't Hof altijdt in groote eer gheweeſt.
Soo als hy ſtadich noch ſal blijven, om de krachten
Die ſijn Pinſeel bethoont in Konſt-minnaers ghedachten:
Jae hier in Nederlandt en ſal oock noyt de Faem
Vergheten om met lof te cieren zijnen Naem.

Orbis Roma caput bellorum turbine quondam
Obruta cur fremuit? Martis amica fuit:

Ast ubi multiplicis se se dedit Artis alumnam,
Celsa Triumphatrix se super astra tulit.

IOANNES, IERONIMUS en ANTHONIUS VVIERX

Ghebroeders, ende Conſtighe Plaedt-ſnijders van Antwerpen.

DE Faem heeft ſtof ghenoch om vande Konſt te raeſen
Die *VViericx* op de plaedt eel, net en ſuyver thoont,
Al oft elck een Figuer waer van claer glas gheblaeſen
Oft gheboetſeert in waſch, ſoo wonder ſich verſchoont
Elck druckſel dat daer van ghecreghen heeft ſijn weſen:
'Tis oft ghewaſſen waer met t'Schilders ſacht Pinceel
Daer gheen Artſeerſel in en blijckt, ſoo uyt gheleſen
Staet hunne Konſt oft ſy ghemaelt waer op Panneel.
T'Graef-yſer can ſich noyt in netter Konſt verheffen
Als dat te blijcken compt in *VVierix* handelingh,
Noch kol', noch loot, noch pen en connen naerder treffen
Het leven en Natuer als *VVierix* teeckeningh.

CHARLES ERPARD

Schilder.

R*Ethorica* die mach oock vry met volle monden
Den lof en groote eer van *Erpard* doen verconden
Ter wijlen ſijn Pinſeel vol levens aerdicheyt
Soo menich luſt en gheeſt om hare Konſt verleyt,
Daer niet in is te ſien als t'gen' *Pictuer* can ſchencken
Aen Schilders, die altijdt des levens kracht bedencken,
Om te verthoonen op den doeck oft plat Panneel
Soo als *Erpard* oock doet met ſijn volmaeckt Pinſeel.

FRANCHOIS en NICOLAES POLLY

Ghebroeders ende Plaedt-ſnijders van Parijs.

SOo de ſoete aenghenaemheyt in een ꝑint eenich vermaeckt gheeft aen een Lief-hebbers gheſicht / die en moet ſijn ſelven maer ontledighen om te ſien de ſuyver en nette wercken van Franchois en Nicolaes Polly, daer ſulcken cracht en ſeldſaemen aerdt van leven in te binden is / dat ick niet en meyn dat jemandt naerder het volmaeckt leven in de Conſt ſou connen ontdecken / ſoo wonder teer en volſlaghen zijn hun aerdtſeerſels uyt ghevuert in't diepen / verhooghen / ſchaduwen en verlichten / dat (ſegh ick noch eens) den Natuer van't leven oft de aenghenaemheyt van gheſchilderde Poëſie niet hooghер inde Konſt en connen reycken / oft hun ſelven levender verthoonen / als de dinghen van deſe twee Ghebroeders gheſneden ſtaen. *Non plus ultra*, niet verder en can de Faem haer roem-paelen ſtellen / als de wetenſchap van ſoet plaedtſnijden haer ꝑſer is verheffende. *Soo ende gheliick den vermaerden Willem Delffius in't plaedtſnijden ervaren is / gheliickmen in overvloedt aen veel van zijn gheetſte en gheſneden ꝑinten ſpeuren kan / daer de ꝑint-lief-hebbers meerder loſ van ſouden connen aenwijſen als ick hier weet te verhaelen. Waerom en hebbe niet connen naerlaeten tot hunnen loſ te ſegghen:

*Willem Delffius, Plact-ſnijder.

Franchois Polly en can noyt uyt t'ghedacht verdwijnen
Van Fama, ſchoon de doodt hem had ghebrocht in't graff
Want ſoo lanck als ſijn Conſt ſal op de plaet verſchijnen
En ſijnen kloecken gheeſt als t'leven drucken aff,
Soo ſalmen over al in Coninckliicke Steden
Belauweren den Naem van deſen Conſtenaer,
Die veele printen heeft gheteeckent en gheſneden
Waer van de minſte is oft ſy gheſchildert waer.
Hoe can dan deſen Naem naer duſent jaren ſterven;
Die onderteeckent heeft ſoo menich edel prindt,
Daer niemandt als *Niclaes* de ſchatten af ſal erven
Om dat hy neffens hem gheen meerder gheeſt en vindt.
O wat een wonderheyt wordt oock door Godes ſeghen
Van *VVillem Delffius* niet daegh'lijckx af ghebelt:
Sijn Conſt kan jeder een tot groote vreught beweghen
Daer niet als levens ſchijn en gheeſt is in gheſtelt.

IACQUES CALLOT

Edel Plaedt-ſnijder van Nancy in Vrancke-rijck.

MEn ſchrijft dat jemandt eens ſoo cleen
Wiſt op een witten criecken ſteen
Te ſnijden hondert becke-neelen,
En aerdich oock daer op te teelen
T'gherijmpt des doots met bogh en pijl
Jae boven dat noch ſoo ſubtijl,
Daer by te ſtellen vyf Figuren
Schier buyten t'mogh'lijck der Naturen:
Soo men met reden ſegghen ſou
T'gen' was gheſneden van een vrou.
Doch want dit moeſt de Conſt ſeer hind'ren
En de volmaecktheyt gans vermind'ren,
Te maelen op ſoo cleynen ſtof
Vyf menſchen met een kercken-hof.
Dus wil van vremder dingen praten
Die ons CALOT heeft naer ghelaten,
En brenght in printen voor den dach
Soo cleyn als oyt een oogh beſach
Soo cleyn, net, eel en uyt gheleſen
Als jet can in ſijn ſelven weſen,
Waer van elck print een wereldt is
Om haer ſeer ſchoon gheſteltenis.
Jae die haer cracht wil onderſoecken
Moet met verſtandt in alle hoecken
Bemercken d'edel aerdigheyt
Van ſijne overvloedigheyt:
Die niemant en can achterhalen
Oft al de actien bepalen
Als elck beſonder plaedt bethoont
Die d'eere van CALOT verſchoont,
En doet de Faem ghedurich raſen
Met ſijn vernuftheyt uyt te blaſen.
Waer van ſy wijſt de waerheyt aen
T'gen niemant oyt ſoo heeft gedaen.
Siet de wanſchapen ſpookerijen
En ander ſchotſe aperijen
In een vol-werckich wonder beldt
Daer Sint ANTHONI wort ghequelt,
De meeſt der ſchoone ſtadt FLORENCEN
Daer alle Coopmanſchap der menſchen
Ghehandelt wordt, en ander meer
Elck is al even reyn en teer,
Noch heeft hy t'krijghs miſerien
En veel andere Miſterien,
Naer t'uytlegh van het Fabel-boeck
Van NASO, met ſulck onderſoeck
Op plaet gheetſt, dat ick moet blijven
Schier heel verſtelt in al mijn ſchrijven,
De overvloedicheyt van't werck
Soeckt ſulcken rappen oogh-gemerck
Dat ick my voor laet ſtaen te falen
Soo ick de cracht meyn t'achterhalen,
Ick laet dā Vranckerijck met vreught
Naer reden roemen op ſijn deught
Want in het teeckenen en etſen
Geen Conſtenaer hem nae can ſchetſen
Op doeck oft plaet en glad Panneel
Met d'alderſcherrepſte Pinceel,
Iae ſchoon CALOT geen handelinghen
Had, om met verven voort te bringhen
Figuren, die als t'leven ſtaen,
Dat heeft hy met de naeld' ghedaen

Bemerc-

IACQ CALLOT

Gentilhome lorainois il fut né en la ville de Nanci, en l'an 1594. de son commencement estoit graveur, mais voiant qu il ne sçauroit faire promptement cette science, il s'adonnoit a travailler a l eau fort, en quelle il s'a rendu si extrême, qu'il est une merveille de le voir. on cognoit son grand esprit per ses œuvres, cõme la grande marché de Florence, les miseres de la guerre, et quantité des autres. il mourut en la ville de sa naissance, l'an 1635, le 27me de mars. Masne delin. Acemans sculpsit. IMeyssens excudit.

Bemerckinghe.

Ovidius Lib. 1. amorum.

OVIDIVS ſeydt met claere woorden aldus: Dat de kleederen vanden menſch verſlijten, goudt, ſilver ende andere juweelen vergaen maer de Faem die eenen Poët vercrijght door ſijn ervaeren Poëſije ſal eeuwigh dueren, want de memorie vande deught wordt door de Poëſije verlenght / de Goden ſelver vande Poëſije ghemaeckt / aenghesien de valſche Goden maer verſiert en ſijn. De vry Schilder-conſt beſtaet de Poëſije inden jersten graedt: want het ghene door de Poëſije met woorden wordt upt ghedruckt / wordt van een Teeckenaer met kole oft penne op papier / van eenen Beldt-houwer metten beitel in houdt oft ſteen / ende van een Schilder met het Pinceel op doeck oft plaedt afghebeldt / waer op Franciſcus Junius in't jerſte Boeck van zijn Schilder-conſt antwoordt ende ſeydt: dat de Schilder-conſt ſoo wel als de Poëſije ſteunt op een ſekere kraght der Phantaſije. Plutarchus ſeydt dat de Poëſije en Pictura maer en verſchillen inde materie en manier van jmitatie / want ſy hebben alle beyde t'ſelve ooghghemerck. Het ghene eenen Schryver met de penne beſchrijft wordt ons in manier met de teeckeningh voor ghedraeghen / want ſoo jemandt gaet vertellen eenighe Tragediſche Hiſtorien / die ſchromelijck oft vremt om hooren ſijn / oft dat de ſelve naer den hepſch der Natuer beſchreven oft in een levende Comedie ghe ſpelt worden / alles can een oprecht ervaren Teeckenaer / Beldt-houwer oft Schilder ſoo weſentlijck upt drucken alſmen door de Poëſije can beſchrijven / verſchillende alleenelijcken inde manier ende materie / doch over een komende met de ghelchiedeniſſe. Den Menſch heeft door ſijn menſchelijck bedrijf van Konſt ſulcken kracht / dat hy de eyghenſchappen van alle dinghen ſoo grondtleerich weet voor te ſtellen datmen daer upt de actituden vande representatien der beelden waerſchijnelijck can bemercken. Dat is de blijſchap oft droefheyt / voorſpoet oft teghenſpoet / vreeſ oft ruſt en ſulckdanighe andere die daer in te ſien zijn / waer van claerder kennis gheven de uptnemende pinten die ghe-

Franciſcus Iunius Lib. 1.

Plutarchus.

*Willem Swanenborgh. Cornelis van Daelen. Cornelis ende Ian Viſſcher. Plaedtſnijders van Hollandt.

ſneden ende gheinventeert zijn van * Willem Swanenborgh, Cornelis van Daelen, ende Cornelis de Viſſcher waer in compt te blijcken ſulcken opmerckinghe van gheeſt in elck beſonder afbeldtſel dat de Natuer ſelver niet voorder en can comen. De effecten oft ken-teeckenen van eenighe afghebelde ſoo droeve als blijde Hiſtorien beſtaen inde weeldighe vrolickheydt der banckketten / de aerbeydt ſaeme / vermakelijckheyt der jacht / de bloedighe grouwelijckheyt der Oorloghen / den onvermijdelijcken anxt van ſchipbreuck / de bleecke vreeſ vande doodt / de verlanghende hop van verloſſinghe en ſulckdanighe andere / welcke effecten elck beſonder Lief-hebber (ſijn ooghen ſlaende op de Konſt der voorſeyde Plaedtſnijders) daer in ſal connen ſien. * Den Leſer ſal mijne fault (die ick door onwetenthept in dit Boeck heb laeten ſluppen) ghelieven te verbeteren die hy hier voor Folio 461. ſal vinden / alwaer dat ſtaet Cornelis de Viſſcher ende moet ghelesen worden Jan Claeſſen de Viſſcher alſoo den ſelven is een cloeck Plaedtſnijder in Landtſchap ghelijck aldaer vermelt is / ende deſen voorſz. Cornelis de Viſſcher Plaedt-ſnijder in Figueren de welcke hy ſelver ordonneert / teeckent ende ſnijt / daer veel wonderhept in te ſien is / zijnde niet min inde ſelve Konſt ervaeren deſſelfs Broeder Ian Viſſcher: Ende wat aengaet * Iſrael Silveſter,

*Nota.

*Iſrael Silveſter.

Bolanger,

Bolanger, Huret, Daret ende Danoit, de ſelve zijn ſeer erbaren in het ſnijden van Figuren ende andere Ordonnantien / ende ſonderlingh in het etſen van Landtſchap / Architectuer, Gheſichten / Bouwen / Galſerijen / blacke velden Luſtbaere Valepen en Bemden / Hoven becleet met haer Somerſche tapijt ghewaedt / Springh-fonteynen en Pleel-wercken / Wilt-jachten / Wijn-pluckinghen / opene wandel-plaetſen / Zee-haven / Ruinen ende andere plaiſantien allen het welck van hun ſoo lieffelijck en net ghedaen is / dat het ſelve eenen jver / luſt ende ſmaeck den Aenſchouwer verweckt. Ende om niet in een materie te blijven doolen / ſoo heeft mijn penne niet willen vergheten de uptnemende Konſt van Architectuer die d'Heer Iacob van Campen Heere van Randebroeck, ons voorſtelt binnen de Stadt Amſterdam, aen het wijt vermaert en befaempt Stadts-huys d'welck hy ſelver gheordonneert heeft / dat voor een wereldts wonder mach gheſtelt worden in het Boeck der wonderheden om al de aenghename en cloecke wercken die daer in te ſien zijn. Hy is ock gheweeſt den Vinder oft inventeur van het coſtelijck Epitaphium oft Graff-tombe vanden Admirael Tromp tot Delft.

Huret. Daret en Danoit. Plaedtſnijders vã parijs.

D'Heer Iacob vã Campen Architect.

Ten is niet dan te ſeker dat de beſte Meeſters (die erbaren zijn inde Rijckgheeſtighe Konſt van Architectuer oſte ock in verſchepde manieren van bouoeffeningh) upt de edel Schilder-conſt eenighe grondt-leeringhen trecken / om hun wercken naer de fondamenten der ſelver op te richten; niet alleen om den omtreck van haer gheſteltenis in Figuren naer te volghen / maer om de Lichten / Baluſters / Lepſten / Boghen en andere nette ontwercken hun gheſteltenis te gheven. Dit heeft met een onſterffelijcke eer laten blijcken den grooten Architect die de wijt-befaemde Collegiale Kercke van S. Gommaer binnen de Stadt Lyer heeft gheordonneert ende ghebouwt / wiens naem upt de memorie van alle Menſchen verdwenen is / doch ter wijlen dat het loffelijck werck aen alle Boumeeſters en Architecten (die deſen ſchoonen Tempel aenſchouwen) ſulcken verwonderingh baert om haer nette proportie / lichticheyt ende wel ghevueghde hooghde en breede / verciert met de uptterſte volmaecktheyt die in een Kercke te ſien is / ſoo ben aenghelockt gheweeſt tot lof vanden onbekenden Architect mijn Muſa te laten ſinghen aldus:

De Prochie kerc van S. Gomaer tot Lyer.

Laet vry heel *Belgica* op al haer Tempels ſtouffen
Die van wit marber ſijn, verciert met coſtlijckheyt
Gheen die de Prochi-kerck van *Lier* kan overpouffen
Soo t'Kerck ghebou beſtaet in't licht en netticheyt.
Den ſchoonen Omme-ganck vol invallende claerheyt
Den Diameter en het binnen bouws ciraet
Bewijſen van haer Faem alleen de rechte waerheyt
En t'ghene tot haer eer hier voor beſchreven ſtaet.

LEO

LEO VAN HEIL

Conſtich Architect van Bruſſel.

ALs de natureelijcke werck-luſtighe verſtanden dooz een ſtille toe-ghenei-ghenthept tot de Konſt van Architectuer aengheleydt wozden / ſoo en can het anders niet gheſchieden oft het werck moet hun ghemackelijck vallen / want eenen goeden Architect oft Bouмeeſter ſiende de vermaeckelijckhept van zijn werck / dwelck ciriich en rijckelijck inde ooghen ſpelt vanden Aenſchouwer / en ſal nimmermeer ruſten ſonder den grondt vande uyterſte volmaeckthept en nettichept der Bou-kunſt te achterhaelen / gheliick onſen diep-gheeſtighen Leo van Heil ghebozen tot Bruſſel, daeghelijckx daer in bethoont / den welcken om ſijn erbaren wetenſchap ghecoſen is ghebweeſt den Architect van het Hoff ende inſeigneur der Stadt van Bruſſel. Hier van can ghetuyghen den Arts-hertoch Leopoldus dooz den welcken hy verſcheyde wercken gheinventeert ende namentlijck een Steenen-pooꝛt dooz het Hof doen bouwen heeft naer ſijn verſieringh ende ozdonnantie die den vooꝛnoemden Ardts-hertoch ſoo aenghenaem bebiel / dat hy Leo van Heil tot zijnen outſterffelijcken roem naer gaf te weſen ſoo danighen Meeſter: dat hy twijffelden ofter noch in deſe Nederlanden zijns gheliick ſoude ghevonden wozden. Den loff diemen van eenen Pzins des Landts krijght vlieght ſoo hooch / en luydt inde oozen van alle Lief-hebbers ſoo pzijſelijck en aenghenaem: dat de Faem met reden ſou jalours moghen weſen ſoo ſy de eer en weerdt verdienden loff van Leo van Heil in dit werck vergheten vondt / niet alleen aen hem toecomende den hoochſten roem om ſijn Meeſterlijcke en Manneliicke wetenſchap van Architectuer, maer oock om den ſoeten aerdt die hy met het Pinceel uptwerckt naer het leven / in verlichterije van bloemen / beeſtjens en cleyn ghewozmpte ſoo eel / net en ſcherpſinnich als het eyghen leven.

Wanneer *d'Architectuer* met d'eel *Pictuer* verkeert,
En huyſen beyd' te ſaem in een volmaeckt verſtandt
Soo wordt uyt hunne Conſt twee dobbel deught gheleert
Waer van men niet en weet wie hout de overhandt.

LENAERT

LEO VAN HEIL

faict bien en illuminature des fleurs et mouches et autres petites animaux au naturel, s'entend fort bien en l'Architecture et batiments de maisons et en perspectives, est ne a Brusselles l an 1603.

Lo Bapt van Heil pinxit *Fred Bottato sculpsit* *Io. Meyssens excudit.*

LENAERT VAN ORLEY

Conſtich Schilder.

ISidorus Peluſtota (ſeydt in zijn derde Boeck) inden 161. Brief met gheleerden ſin: dat de Schilders die d'onlichaemelijcke dinghen door eenighe lichaemelijcke ghelijckeniſſen af-belden, plachten het hooft der Coninghen door een handt uyt de wolcken veel tijdts te croonen, om daer mede te verſtaen te gheven dat hun opperſte Vooghdije vanden Hemel ghegheven wordt. Ghelijck waerachtich is / want al het ghene den Menſch upt-werckt dat gheeſtich en aenghenaem is compt dooz de gaeve van Godt / ter wijlen dat den Menſch niet en heeft van zijn ſelven als ghebzeckt. De wonder fraey ozdonnantien ende inventien / die Lenaert van Orley met de Pinceel des verſtandts op den doeck en Pincel heeft voozts ghebzacht / gheven daer van hen teeckenen ghenoch dat de Emblemata en andere rijcke Sinne-beelden particuliere gaven moeten ſijn vanden Opperſten Al-ghebber onſen Heer ende Salichmaker. Soo ende ghelijck Dammori Schilder van Luyck van ghelijcken aen verſcheyde fraey ſtucken van Taefereelen en ander Ozdonnantien heeft beweſen / daer niet in te ſien en is als een ſchole vol leerſaem ghedachten en werckende actien / waer upt te mercken is dat den Natuer wel met de Materie mach vergheleken wozden / even als de Konſt met de Leeringh / want de Konſt en vermach ſonder de Materie niet. Upt de ſchildzy (de welcke is een deel ghemenghde en gheſchackierde verven die op doeck oft plaedt ſeer natuerlijck verdeylt zijn) can een jeghelijck oozdeelen den ſin en vooznemen d'welck upt een levent en natuerlijck verſtant is voozts ghebzacht d'welck dooz de Konſt daer in gheſloten is / ſoo volght dat de Konſt ſonder de Materie weynich can doen. Beſonder de Schilder-conſt de welcke de voozverhaelde Gheeſten aende Faem hebben naerghelaten om eeuwich daer van te roemen ende de memozie daer van verſtant te ververſſen.

Dammori.

THEODOR MATHAM

Conſtich Plaedt-ſnijder van Haerlem.

T'Is claer dat een goedt Plaedt-ſnijder behoozt verciert en begaeft te ſijn met de ſcherpſinnichepdt in't bedencken wat hy op de copere plaedt ſal uptwercken / oock met de overvloedighept in't uptzucken en verſieren t'ghene hy vooz heeft ſoo ende ghelijck Theodor Matham ten hoochſten daer mede begaeft is / ghelijck blijckt aen verſcheyde pzinten die hy heeft laten uptgaen die ſeer by de Conſt-lievende Gheeſten bemindt ſijn. Hy heeft deſe Conſt ghelecrt by Jacobus Matham die ſijnen Vader was / ſoo dat niet te verwonderen en is dat hy deſſelfs voedtſtappen daer in naer volght.

Als *Iacob Matham* had ſijn leſte ur' ghenoten
En weeck het leven af, ſoo werdt de deur ontſloten
Van *Theodors* verſtandt, die door ſijns Vaders leer
Beerfden vande Konſt de wetenſchap en eer.

PEETER

PEETER VANDER VVILLIGHE

Schilder van Berghen op Zoom.

DE ſtucken (die ons *vander VVillighe* bethoont)
Sijn met veel aenghenaem bedenckinghen verſchoont,
Die aende menſchen al een waerheyts ſpieghel gheven
Om daer in het begin en d'eyndt te ſien van t'leven.
Men ſeydt dat de ſchildry een valſche waerheyt is
Om dat als t'leven ſtaet haer eel ghelijckenis,
Om dat al menichmael haer afghebelde leeringh
Den menſch van ſonden treckt, en brencht tot t'deuchts bekeeringh.
Daer *vander VVilligben* een naerder blijck van gheeft
Die af-belt met t'Pinceel hoe datmen ſterft, en leeft.
Een ſtuck vol ydelheyt van Rijckdom, Conſt, en Schatten,
Oft daer t'onnooſel kindt wilt naer een bobbel vatten
En op een doodts-hooft ſteunt, dat wijſt ons efter aen
Hoe alle dinghen eens moet metten tijdt vergaen.
Soo danich edel werck weet hy op doeck te voeghen
T'gen achterduchten baert, van ſterven, en vernoeghen
In't levens ydelheyt, dat de ghedachten ſterckt
Soo jemandt eens de Konſt van ſijn ſchildry bemerckt,
Daer niet als gheeſt in ſweeft, vol voorſmaeck om te ſterven
Bewegingh aende ziel om d'eeuwich ruſt te erven.
Als t'leven en de doodt ſijn ſaem met een ghemenght
Van t'Conſtich-rijck Pinceel, d'Aenſchouwer ſtets bedenckt
Wat dat het leven is, en hoe't weer moet verdwijnen
Als ſtof voor windt gheſtelt, oft ſchaey in Sonne-ſchijnen:
Het eel ſtilſtaende werck (dat *vander VVillghe* maelt)
Daer van den rechten kas ghenochſaem achterhaelt.
Als jemandt alle ſoort des wereldts ydel dinghen
Van hem ſeer aerdich ſiet op doeck ten voorſchijn bringhen
Heel ſin-rijck, t'gen men uyt de Konſt begrijpen can
Daer jeder ſijn verſtant met vreught op ſlijpen can.

PEETER VERBRUGGEN

Beldt-houwer van Antwerpen.

EEn gauwſichtighe oogh weet haeſtich af te paelen
Waer de volmaecktheyt van de Konſt is uyt te haelen,
Waer in den luyſter ſteckt daer Faem op brallen mach
Soo haeſt als ſy maer eens *Verbrugghens* wercken ſach.
Want de volmaecktheyt van Natuer en eyghen leven
Kan eenen Kender ſien in ſijne beelden ſweven,
Soo van wit marber-ſteen, pot-aerdt, jvoor en houdt
Waer in ſijn handt haer ſoo vervoordert en verſtout,
Dat niet ghevonden wordt van meer volcomenthedeu
(T'gen' draeght ſich naer de Konſt) oft t'is van hem gheſneden,
Soo levendich en kloeck als jemandt ſnijden can
Daer gheen ſchrijf-letters, maer de daeden roemen van.
Jae waert dat *Muſa* ſelfs ghevleughelt had mijn dichten
Noch moeſten ſy te ſaem voor deſe Conſten ſwichten:
Die hoogher vlieghen als ick tot hun lof beſchrijf
Om haer vermaerden Naem daer ick in hanghen blijf,
En ſit ghelijck verſtelt in't ſporr' van mijne rijmen
Die aen ſijn lauwer-lof door jonſt en jever lijmen.
Als ick *t'Hantwerpen* gaen in d'een en d'ander kerck,
Daer men de wonderheyt ſiet van *Verbruggens* werck,
In houdt en witten ſteen, als Tuynen en Altaaren
Schoon Orghels, Statuwen aen Tomben en Pilaaren
En ander edelheyt die ons ſijn Konſte baert
Iae gheeft aen alle dinck haer cracht en eyghen aert,
Verbruggen iſt die met ſijn Beirtels en Siſeelen
Het leven thoonen can g'lijck Schilders op Panneelen,
Sijn't naeckte kinderkens van hout oft marber-ſteen
Al t'ghen' hy ſnijdt het compt met t'leven over een.

Sijn't

PETRVS VERBRVGGHEN
Sculpteur d'images tres-renomé demeurant en Anuers ville de sa naiſſance.
E. Quellinus pinxit. *Coenr: Lauwers ſculpſit.*

Sijn't groote Statuen die boven t'leven kijcken
Becleedt en onbecleedt, hy doet ſijn Conſt ſoo blijcken
Als t'leven t'gen' hy compt van alle kant ſoo naer
Dat jeder ſegghen ſou t'leeft ſoo daer ſpraeck in waer.

NICOLAES ende IACOBUS PITAU Ghebroeders.

Plaedt-ſnijders van Antwerpen.

DIe d'yſers wonderheyt op platen wilt bemercken
En moet ſijn oogh maer ſlaen op d'uytnemende wercken
Die ons *Pitau* ontdeckt in printen ſoo volmaeckt
Dat jeder naer hun Conſt met groot verlanghen haeckt.
Soo in het poeſel naeckt als wel gheployde vouwen
In ſijde laeckenen, vol meeſterlijcke douwen
Soo veel de wetenſchap van t'ſnijden leeren can
Daer *Iacob* en *Niclaes Pitau* ſijn Meeſters van.

DEN EERW. PATER IOANNES VANDER BORGHT

Mennebroeder, Conſtich Teeckenaer ende Plaetſnijder.

DE deught en belght haer niet de Conſten te verteghen
Midts haren luyſter oock is in haer kracht gheleghen:
T'is aen Godt aengenaem den overſchot van tijdt
Te oeffenen in Konſt, die hert en gheeſt verblijdt
Dit blijckt in *Vander Borght* die veele aerdigheden
Gheteeckent heeft met kol', en op de Plaet gheſneden
Soo kloeck en wel ghedaen dat Muſa noyt en ſal
Vermoyt ſijn van ſijn Conſt te roemen over al.

VILLA.

VILLAMENA

Plaedt-ſnijder van Roomen.

STaet op Conſt-minnich hert, waerom ſoo langh gheſwegen ?
Waerom ſoo langhen tijdt in dweers ghepeys gheleghen ?
Al wijſt ons *Roomen* aen ſoo menich deftich gheeſt
Daer ſy van ouder eeuw is af verſien gheweeſt :
Noch ſou *d'Accademi* haer hebben aen te draghen,
Soo Fama *Villamen'* hier niet en quam te daeghen
En riep in corten ſin, de wonderheden uyt
Die hy met d'yſer door de Conſt op plaedt beſluyt.
Soo als ſy daeghelijckx gaet over al verconden,
Wat edelheyt dat wordt oock inde print ghevonden
Die *Snijderhoef* op plaedt ſeer weſentlijck ontdeckt — Ian SnijderHoef.
Daer elck eens Kenders oogh veel luſt, en ſin uyt treckt.
Om d'ordonnantien van Landtſchap en Figuren
Die *Snijderhoef* weet met veel jever uyt te vuren,
Soo net als *Holſteyn* doet in Hollandt beſt bekent — Peeter Holſteyn
Daer Fama op ſijn Cunſt ſal roemen ſonder endt,
Daer Fama noyt en ſal zijn lof en eer verlaten
Soo langh noch eenich print ghedruckt wort op ſijn platen :
D'eer is onſterffelijck die naer ghelaten wordt
Van vrome Conſtenaers wijns naeme noyt verdort.
Dit blijckt in *vande Pas* wat lof de Muſen ſinghen — Chriſpiaē vande Pas.
Jn't dal van *Pegaſus*, van al de vremde dinghen,
Die hy oyt voor den dach ghebrocht heeft met de naelt
Jn't etſen op de plaedt, daer *Belgica* op praelt :
Soo gheeſtich uyt ghevuert, gheſtipt en kloeck gheſneden
Ghelijckmen noch can ſien tot op den dach van heden,
De proef bewijſt de daet van't werck tot s'Meeſters eer
Jae ſchoon de handt vergaet, den gheeſt ſterft nimmermeer.

Aen-

Aenmerckinghe op verſcheyde Pharſen oft Tijtsghenuchten die de Conſtenaers menighmael hebben uyt ghewerckt. Dienende tot leeringh vande ghene die met eenighe ghebreken vanden quaden Natuer gheplaeght zijn. Om de ſelve daer door te beteren.

Cicero.

DJe in't Oordeel vande Alderwijſte / Edelſte ende Eerweerdichſte Mannen groote weerdichept verdienen om hun Konſt oft ander wetenſchap / dat ſijn de ghene die hun werck van een ander laeten ſchatten en ſteunen op deſſelfs oordeel. Tunc enim laudabilis Fama nutrit artes : Want alſ dan ſoo voedt de loſweerdighe Faem de Kunſt. Maer al iſt dat meeſtendeel de Menſchen het beſte ghevoelen hebben van hun eyghen werck / en hun uytnemende ſraey en aenghenaem ſchijnt te zijn dat ſy ſelver beſtuert ende ghemaeckt hebben / alſ willende volghen het ghemeyn ſpreeck-woordt : Amor incipit a ſe ipſo , de liefde begint van haer eyghen ſelven / ſoo iſ ter contrarien belagghelijck / dat ſekeren Schilder gheen het minſte vermaeckt oft ghenucht en vondt in zijn eyghen werck / d'welck nochtanſ gheeſtich en ſeldſaem (om de Conſt) in aenſien waſ. Jae hy en waſ niet alleen vyandt van een eerſuchtich ghemoedt en te vreden met het oordeel dat jemandt anders van zijn wercken gaf / maer verſoeyde zijn Conſt en ſtack de vraeck van t'ghene hy ſelver met t'Pinceel voortsbrocht / hy en coſt niet ghedooghen oft verdraghen dat jemandt ſijn wercken prees oft verhefte / want die in de ooghen van een ander volmaeckt en ſonder weergae ſchenen achte hy min weerdt te ſijn alſ de doecken oft panneelen daer de Conſt ſigh in verthoonde. 'Tis dan ghebeurt dat ſekeren Edelman hem had doen maken een ordonnantie / die hy vock ſeer gheeſtich had uyt ghewerckt. En den Edelman vraghende naer de weerde van het Stuck / andtwoordde den voorſeyden Schilder t'ſelve niet min te willen gheven alſ viertich guldenſ / den Edelman peyſende dat hy hem wat overgaepte / begoſt t'ſtuck te bedinghen en aen te bieden meer alſ de helft / den Schilder blijvende op zijn woordt ſegghende dat hy't niet een mijt min en wilde laten alſ hy t'ſelve ghelooſt hadde / heeft den Edelman hem ghepreſenteert ſeſ-en-dertigh guldenſ / vueghende daer by deſe oft dierghelijcke woorden : dat'et daer voor wel mocht paſſeren / waer op den Schilder hem vraeghde waerom hy ſoo dom oft ſot waſ te bieden 36. guldenſ aengheſien het ſtuck ſoo veel niet weerdt en waſ / ende den Edelman ghantwoordt hebbende waerom dat hy hem t'ſelve alſ dan niet toe en ſloegh / ſeyde daer op den ſelven Schilder : dat hy hopte een grooter beeſt en eenen anderen ſoo danighen ſotten Coopman te crijghen die noch meer ſou gheven. In dierghelijcker vueghen hiel deſen Schilder den aep met ſijn eyghen werck / d'welck hem docht gheen geldt weerdt te weſen / en datſe ſot waren die daer voor eenich geldt preſenteerden.

De

De gaeve (die den menſch van Godt is ingheſtort,
Wordt menichmael misbruyckt en met den voet ghetreden
By die ondanckbaer is, jae doet ſijn eer te kort
En leeft heel ſorgheloos veer buyten goede ſeden.

Die gheenen goeden naem en acht
En ſijn ghemack voor d'eere ſtelt
Naer geen oprechte deught en tracht
Jae mint de traegheyt meer als gelt

Die ſich onder den draf menght
Wordt vande ſwijnen gheten.
Qui deſpicit ſe ipſum
Non laudabitur per alium.

Eenen Schilder op ſekeren Somerſchen tijdt buyten Stadt in een open beldt beſich zijnde om eenighe gheſichten gheberghte en gheboompte te teeckenen / en dickwils om hooch ſiende naer het wolckdrijven des lochts / is by hem ghecomen eenen ghemeynen Hupſ-man die hem vraeghde oft hy eenen Steir-kijcker oft Waer-ſeggher was / waer op den Schilder (ſiende zijn onnooſelheydt) antwoordende dat jae / vraeghde den ſelven Hupſman oft hy wel ſou connen ſegghen hoe veel Horen-beeſten (daer mede verſtaende koyen) zijn Vrouwe daeghelijckr hadde te beſtellen / waer op den Schilder antwoorde : Ses jonghe ſonder de oude. Den Boer deſen dobbelen ſin niet begrijpende / en niet en wiſt dat'et op ſijnen thoren ghebeyaert was / ſeyde dat het waerachtigh was dat hy dat met den eerſten ſlach wel ghetreft hadde / ende gheloofde dat hy van gheenen anderen Meeſter als van deſen Schilder (die hy niet en kende) en ſou zijn Almanacken coopen / wel verſekert zijnde dat hy eenen goeden Ooſt ſou hebben / als hy hem dat voorſeydt hadde. Hier quaem te blijcken dat de onnooſelheydt vande archeydt (nochtans ſonder ſchade oft hinder) overmeeſtert werdt / om dat elck in zijn ghemoedt vry van ghepeyſen bleef / d'een in archliſticheyt en d'ander in onnooſelheyt want t'ghene dat eenen menſch niet en can ſien dat is het ghemoedt van een ander / Homo non poteſt videre animum alterius. En daerom can den eenen den anderen in ſijn voornemen oft redenen achterhalen / batten / en beriſpen / aenghesien den eenen menſch nimmermeer den grondt der ghepeyſen van een ander en can voelen ten waer die metter daedt verthoont ende gheopent werdt. Ende om dat de archeyt vanden Schilder hier niet en werdt ontdeckt aenden voorſeyden Boer ſoo bleef hy in zijn onnooſel gheloof / die anderſints misſchien tot gramſchap ſou verwreckt ghewees hebben.

Ignorantia non parit faſtidium Naturæ.

D'onwetentheyt can licht een menſch van quaet bevrijden
Maer brenght oock menich menſch in druck en bitter lijden,
En d'achterdencken van bedroch (vol vuylen aert)
Veel wallegingh en ſorgh inde ghepeyſen baert.

Qui ambulat innocenter
Ambulat confidenter.

Die in ſijn doen onnooſel wandelt
Ghemeynelijck trouhertich handelt.

Simpli-

Simplicitas digna favore fuit. Ovid. epist. 2.
Nil scire, vita tutissima est.

'Tis seker dat eenen Menſch (den weleken ſonder weet van bedroch met ſijnen vrindt handelt) gheen achterdencken en ſal hebben van bedroghen te worden/ om dat hy het ghemoedt oft intentie vanden anderen niet en can ſien oft kennen ſonder d'effecten vande ſelve te proeven. Soo iſt oock aenmerckens waerd' hoe dat ſekeren Schilder met naem Snaphaen, zijnde op zee/ en die om ſijn uptterende ſieckte het leven ontſeydt was / verſocht aenden Barbier van het Schip dat hy hem naer ſijn doodt ſou willen open ſnijden / ſegghende dat hy curieus was/ om naer zijn doodt te weten waer af dat hy gheſtorven mocht weſen. 'Tis oock ghebeurt dat Snaphaen quam te ſterven / en den Barbier hem open-gheſneden hebbende / bevondt dat zijn lever begoſt te bederven / doch om naerder wetenſchap daer van te hebben heeft de lever gheſoden: om beter te connen ſien den grondt der verdervinghe / en boven op het ſchip gheſtelt hebbende om te vercoelen werdt vande Boedts gheſellen onwetende op gheten / men mach peyſen hoe de ſelve daer naer gheſtelt waren als ſy quamen te weten dat het een menſchen lever gheweeſt was die ſy ſoo gretich en met ſulckenen ſmaeck hadden op-gheeteuſelt.

Cibus ignotus dat naugea Naturæ.

Den hondt die gheren een gheſtolen brocxken eet
Crijght licht wat op den neus eer dat hy t'ſelver weet.

Een Snoepers handt
Valt haeſt in ſchandt,
De katt' die ſtelt
Wordt licht ghevelt.

Men walght van gheene ſpijs die op is en verteert
Voor datmen kent haer vuyl, die dan licht weder keert.

Qui vin ne boit apres ſalade
Eſt en danger d'eſtre malade.

Die op't ſalaet dringht gheenen wijn
Die ſietmen dickwils qualijck ſijn.
En gaet in ſulcken water niet
Daer ghy den gront niet claer en ſiet.

Sekeren Schilder tot Roomen in't gheſelſchap van eenen Hoop Bendt Voghels ſittende / crijght eenen vande heel Compaignie ſonder reden op den hals/ die deſen Schilder daeghde om te vechten / jae was in ſulcken furie upt ghelaten dat hy hem in't volle ghelach wilden aenvallen. Den Schilder / die gheen Lief-hebber van vechten en was / eensdeels om de cleyn oorſaeck / en anderdeels om dat hy uptteerde en gheen bloedt ghenoch hadde om de vroomheydt oft moedtwillicheyt vanden anderen te weder-ſtaen / die nochtans ſoo aendrongh en den Schilder niet willende verlaten / begoſt hem tot den ſlach te bereyden/ dan verſocht te vechten met wapenen die hy ſou verkieſen / den anderen opſnijder

en

en baillant niet anders wenschende gaf aenden Schilder den keus / die t'selve waer nemende / spoogh hem soo dapper d'een stuym voor en d'ander naer op den boesem / in't aensicht en het heel lichaem door / dat den anderen sijn selven niet en wist waer berghen / segghende dat hy t'selve soo niet ghemeynt hadde / en hoe hy langher protesteerde en op een ander manier socht te vechten / hoe den Schilder sijnen vyandt met stuymen (daer hy wel van verssen was) dapper voordueerde / en van het heel gheselschap upt ghespot zijnde / vondt zijn gramschap ghekoelt ende sach gheen beter middel als om peys en vrede te maken.

In audaces non est audacia tuta. Ovid. 10. Meth.

Het schorfste Schaep bleyt aldermeest
Aen t'roemen kent m' een blooden gheest,
En die het leelijckxt is besnot
Wordt vande wereldt eerst bespot.

De gramschap heeft gheen redens cracht
En daerom wordt sy sot gheacht.

Iratus sensu cum ratione caret.

'Tis beter met sijn vrindt in goedt accoort te staen
Als sonder hop' van eer een quaden sprongh ghedaen.

Die oeffent sijn ghedult, en rust en vrede mindt
Sijn grootsten vyandt (die hy selver is) verwindt.

Qui vincit se ipsum hostem superat maximum.

Eenen Hollandtschen Edelman seer hooveerdich van ghemoedt versocht naer de Roomsche manier inde Schilder-bende ghedoopt te zijn / en alsoo hy selden iet anders praette als vande Hollandtsche wagheng daer sijn Vader in Hollandt wel van verssen was en daeghelijckx mede ginck plaisieren / noempden en doopten sy hem den Wagheman, waer over uptermaten seer verstoort zijnde / en hem latende voorstaen dat hy met desen naem onteert was / begost groot krakeel te maecken / doch siende dat sijn raserny en furie te vergheefs was / gheloofde eyndelijck het heel ghelach te betaelen datmen hem sou heirdoopen ende eenen anderen naem gheven die van meerder reputatie was als den Wagheman, dwelck aenghenomen werdt te doen / en als den Oversten vande Bende (diemen aldaer den Senaet noempt) desen Wagheman sou gaen heirdoopen / sepde naer veel Sermonijen en Solemnitepten / diemen daer tot tijdts ghenucht ghewoon is te ghebruycken / in dese oft diergelijcke woorden: aenghesien de mildthept van onsen Mede-broeder soo groot is om tot eenen ontsterffelijcken naem te comen die van grooter aensien is als den Wagheman soo salmen den Wagheman twee wielen upt de poort trecken / en noemen hem den Keirman, waer over het heel

gheselschap riep viva viva den Keirman, dan met kleyn contentement vanden Wagheman, den welcken peysende dat den Keirman van minder qualiteyt was als den Wagheman: hier sachmen de hooverdy schandelijck uyt jocken en cluchtich ghestraft tot spieghel van veel hooverdighe menschen.

Gheen meerder vyandt heeft de dwase hooverdy
Als datmen haren aert berispt met spotterny.

De hooverdy is het begin alles verderf. Tob. 4. 14.

Die met de hooverdy verkeert
T'begin van alle booscheyt leert.

Luciferum pepulit de sæde superbia Cæli.

Die by de Kreup'len woont leert manck-gaen sonder kruck
En die de hooverdy bemindt gheraeckt in druck.

Hooghen moet, vallen doet.

Cum fex cumque fumus cum res turpißima simus
Vnde superbimus, nescimus quando perimus.

Eenen Beldt-houwer op zijn reys naer Roomen vande Roovers gans berooft zijnde / vondt gheen middel om aen geldt te raecken / en hoorende datter eenen Cardinael tot Roomen woonende / die een groot Lief-hebber was van schoon peerden en sonderlingh van schildry / beldthouwery en alderhande Const / heeft met hope van aen geldt te comen hem verstouwt by den selven Cardinael te gaen segghende: dat hy uyt Nederlandt ghebrocht hadde het aldercloeckste / schoonste en volmaeckste peerdt datmen opt ter werelt ghesien hadde / om aen sijn Hooghept te schencken / maer dat het op den wegh tot Ferara in het gheberght ghestorven was / en oversulckx hem als desperaet gheveynsende / seyde dat hy gheen middel en wist om by te leven / waer op den Cardinael antwoorde / dat hy daer over niet en moest bedroeft sijn / want waert saecken dat het selve peerdt hadde blijven leven / hy t'selve maer aen hem had connen schencken / maer nu cost hy het peert in sulckdanighe manier aen alle de werelt presenteren / sulckx dat den Beldt-houwer (meynende den Cardinael te bedrieghen) werdt selfs bedroghen.

Die jemandt soeckt in slaep te wieghen
Met soet ghevley, en te bedrieghen
Tracht sijnen alderbesten vrindt
Sich menichmael bedroghen vindt.

De Muys die inde val voor haer het aes siet hanghen
Die vat'et, maer wordt selfs bedroghen en ghevanghen.

Fit

Fit ſpolians ſpolium.

Die pluckt de rooſen met ghewelt
Wordt van haer dorens haeſt ghequelt.

Wanneer den valſchen Voſch de Craene noot te gaſt
Soo is't ghemeynelijck dat een van beyden vaſt.

Sekeren Schilder by een vergadert hebbende een goede ſomme geldts / en t'ſelve in ſijn eyghen ſchapzap niet betrouwende / heeft het inden hof (ſonder jemandts wete) begraven inde aerde / peyſende dat'et daer niet en ſou gheſocht oft ghevonden wozden / doch ſteunende op de ghetrouwicheyt van een van ſijn Diſcipels gaf hem t'ſelve te kennen / den Diſcipel aenghelockt zijnde dooz een geldt-girighe begheerte / ende verghetende ſijn rechtveerdighe ghetrouwigheydt / heeft met den nacht het geldt ontgraven ende wegh ghenomen / ondertuſſchen den Schilder (wiens hert meer by den pot van zijn geldt was als op Godt oft andere affairen) heeft by ghebal het gelt begoſt te miſſchen / jae t'ſelve hem ontſtolen vindende / dacht dat niemandt anders als ſijnen boozſchzeben Diſcipel t'ſelve moeſt gheſtolen hebben / doch gheenſints gheraden vindende den ſelven Diſcipel ſonder volcomen pzeube daer over te beſchuldighen / heeft eenen looſen vondt ghepzacktiſeert / by is by den Diſcipel ſonder samblant te maecken van zijn geldt verlozen te hebben / ghegaen en heeft gheſeyt dat hy noch hondert ducaten ontfanghen hadde met intentie de ſelve den toecomenden nacht op de boozſz. plaets inden hof by zijn ander geldt te verberghen. Den Diſcipel peyſende dat den Meeſter ſijn diebery alſoo ſou ghewaer wozden / en van ſonderlinghe gierichevt beſeten zijnde / heeft het boozſz. gheſtolen geldt op de booz-ghemelde plaets inden hof wederom gaen graben met hope dat hy daer by thien dobbelen intereſt ſou pzofiteren als de 100. ducaten daer ſouden by zijn om met de reſt te ontrooben / maer vondt ſijn ſelven ten hoochſten bedzoghen / want den Schilder (die gheen geldt meer en hadde) heeft den neſt ontrooſt en nopt eenich geldt meer ghegraben / waer dooz de gierichevt vanden Diſcipel gheſtraft was / *Fide ſed cui vide.*

Aurum probatur igne, Amicus tempore.

Stil ſwijghen is de Kunſt om ſchatten te vergaren
En t'gen' ghewonnen is met wijsheyt te bewaren.
Want de Fortuyn altijt den menſch geen tweemael dient
Dus nempt d'occaſi waer als ghy haer open vindt.

Veel betrouwt
Licht berouwt.

Die ſijn ſecreet aen jemandt melt
Js ſtets in ſorgh en anxt gheſtelt

Te goet, te mildt en te ghetrouw
Brenght menich menſch tot naeberouw

Hoe datmen t'gelt en liefde ſluyt
Het wil, het ſal, het moeter uyt
Hoe beter vrindt hoe grooter ſpijt
Als eens de liefde keert in nijdt

De liefde ſelden keert in haet
Als meeſt om jemandts eyghen baet
Die geldt heeft inde bors dat blinckt
Moet maken dat'et niet en klinckt.

Amores, dolores, ij dineros
Non pueden eſtar ſecredos.

Pecunia non ſatiat, ſed jrritat. Seneca.

Sekeren Coninck van Vzanck-rijck / verſtaen hebbende datter eenen Nederlandtſchen Schilder tot Parijs was die hem soo natuerlijck in weſen en ghedaente gheleeck / datter veel Edelieden (hem te ghemoedt comende) dooz bedzoghen vielen om dat ſp deſen Schilder dickwils vooz hunnen eyghen Coninck aenſaghen / heeft deſen Schilder willen ſien en by hem ghecomen ſijnde / vzaeghde hem den Coninck oft ſijn Moeder dickwils in't Hof gheweeſt was / waer op den Schilder antwoozde dat ſijn Moeder de Stadt van Parijs noch het Hof nopt gheſien en hadde maer dat zijn Vader in't Hof dickwils placht te verkeeren.

Die met de katten ſpelt, oft dreyght haer eens te ſmijten
Moet neerſtich toeſien, want ſy crabben oft ſy bijten;
Soo oock die gheenen ſpot oft jock en can verſtaen
Mach nimmermeer met ſpot oft jocken omme-gaen.

Heeft jemandt ſeer op t'hooft hy mach den kam niet vreeſen
Soo can het een ghebreck het ander oock gheneſen.

Die jemandt in ſijn ſpraeck oft woorden achterhaelt
Wordt met de ſelve munt al menichmael betaelt.

De Aepen ſijn wel gauw, noch gauwer dieſe vat,
Die naer den water-back tournoyt wordt ſelver nat.
Die met Voſſen heeft te doen
Moet wel letten op ſijn hoen.

Ne carpas alia vel ede tua.
Mucho ſabe la mona
Mais mas el que la toma.

Sekeren groot machtighen Cavailler van Vzancke-rijck verſtaen hebbende datter binnen Parijs eenen Schilder woonde die ſeer gheeſtich was in cluchtighe quinck-ſlaghen uyt te wercken / jae ſoo gauw om jemant op alle vooz-wozpſelen van

van propoosten te achterhalen en op elcke vraegh te antwoorden als wetende in manier van spreken tot elcke naelde eenen draet te vinden; dat alle de werelt trachte om in sijn gheselschap te zijn. Soo ist gheschiet dat desen Franschen Cavailler (die eenen grooten Lief-hebber van Hoeren was) oock seer nieuwsgirich werdt om desen Schilder te sien en te hooren spreken / ghelijck ghebeurt is / den Schilder ontboden zijnde / ende in't Hof komende by desen curieusen Edelman staende in de sael aen een taeffel vraeght hem den selven Edelman in dese woorden: *Que difference est entre vn Gailiard & vn Pailiard*, wat onderscheyt datter was tusschen eenen Boffon ende eenen Hoer-jagher: antwoorde den Schilder *Rien d'aultre chose que la table* segghende: niet anders als de taeffel, alsoo tusschen den Schilder ende den Cavailler niet anders en stondt als een taeffel.

Die de ghebreken in een anders ooghen siet
Heeft dickwils meer ghebreck al en bekent hy't niet.

Vah tibi tu nigre dicebat cacabus ollæ.
Foy vuylen sot seyd' de ketel teghen den pot.

Op al te haesten vraegh een traghe antwoordt dient
Waer in den vragher selfs sijn eyghen fouten vindt.

Nimia familiaritas contemptum parit.

Al veel te vry
Is sotterny
Allemans vrint
Oock niet en dient
Want dit ghebreck
Maeckt menich geck.

De archlistighe Spreucken en subtijle Antwoorden de welcke duijdelijck en stichtelijck bestraffen des Menschen ghebreken / sijn dickwils nut om de selve daer door te beteren. *Melior est manifesta correptio quam amor absconditus*, een openbaere onderwijsinghe oft berispinghe is beter als een verborghen liefde. * Want het ghebreck groyt en bloyt soo langh als het bedeckt wordt. Jemandt die zijn ghebreck verholen wilt houden / moet hem wachten met een ander te spotten oft daer teghen vyandtschap te verwecken / want door sulckdanighe occasien worden de verholen ghebreken ontdeckt.

Proverb. 27.

* Virgilius.

Soo jemandt compt tot staet en hoogh verheven eer
Sijn vyandt brengh'et uyt heeft hy het minste seer.
Dus schouwt d'eergiricheyt, soo in U jet mistaet
De minste pleck van t'kleedt den man altijdt verraedt.

Dus

Dus heb voorghenomen met corte woorden de leeringhen (diemen uyt de voor-verhaelde tijdts ghenuchten en rappe antwoorden sou connen trecken) hier noch eens te herhalen / want tot ondersoeck van het eerste punct / raeckende den mensch die zijn eyghen werck veracht en niet en can verdraghen dat t'selve van een ander ghepresen wordt / strijdende teghens de naturelijcke reden / overmidts dattet met den natuer soo gaet / dat jeder een sijn eyghen wercken als eenen Aep sijn jonghen / met een sonderlinghe liefde omhelst en bemindt / soo bevinde dat dit ghebreck bestaet inde ondanckbaerheydt / ter wijlen dat den mensch behoorde aen Godt danckbaer te wesen over de gaven die hy aenden mensch verleent. *Nihil enim sine gratia Dei homo possidet.* Want den mensch en besit niet sonder de gratie van Godt / tot beternisse van welck ghebreck wel dient ghenoteert.

De minste grati die den Heer stort inde menschen
Is weerder als het gen' d'aerdt, locht en zee besluyt
Wie isser die hier meer sou op de wereldt wenschen
Dan daer den overvloedt van alle goedt uyt spruyt.

Het tweede punct bestaet in een waen-wijse sotterny om jemandt met eenen dobbel hertighen sin te willen beschuldighen daer hy onschuldich in is / ghelijck den Boer die upt de paelen vande reden niet en liep in't vraghen aenden Schilder oft hy eenen Waer-seggher was / ter wijlen den selven was Locht en Aerde upt treckende op de manier ghelijck de Astrologanten oft Steir-kijckers hun meeste studie onder den blouwen Hemel zijn upt werckende / op soo danighen manier sou den verstandighsten des wereldts connen een spell' op de mouw ghesteken worden. Met sulckdanighe coopmanschappen wordt hedendaeghs meer ghehandelt als met deughdelijcke leeringhen daermen de ghebreken van zijnen even mensch door behoorde te bestraffen.

Die sotterny voor eer verkiest
Sijn goeden Naem en Faem verliest.

Laudabilis Fama nutrit artes.

Een eersuchtich ghemoedt is vyandt van veel spot
Want die den spot bemint wordt licht gheacht voor sot.

Het derde punct bevinde ick te bestaen in eenen gulsighen overdaet ghelijck in het eten van Snaphaens lever ghespeurt wordt / jemandt sou moghen seggher dat den hongerighen appetijt vande Boedts-ghesellen daer toe ghepoordt werde / en oversulckx voor gheen ghebreck mach gherekent worden / d'welck mijn werck niet en is om t'selve te ondersoecken dan om het Compas van mijn grondt-reden daer op te stellen / soo wordt al menichmael bevonden dat den Mensch door ingheborren aerdt soo tot de gulsicheyt gheneghen is / dat hy ghevoelende sijn over-laeden maegh gans onlustigh en onbequaem om daer ander spijs in te

crop-

croppen / de ſelve eer ſal ydelen als te ontgaen eenighe gheleghenthept van meerder ſpijs te connen ghenieten: luttel denekende dat t'ſelve de ziel en natuer can krencken.

Corporis atque animi mors eſt impletio ventris
Liberat a morbis ſobrietas varijs. Petrarcha.

T'gen ziel en lichaem krenckt dat is den overdaet
Die Moeder is van ſond' en Voedtſter van veel quaet.

Het vierde punct can ghetrocken worden op de gramſchap die niet beter en can ghedempt worden als met ſpotterny ter wijlen dat eenen grammen menſch gheenen den minſten ſpot oft ghenucht en can verdraghen / beſonderlijck als jemandt ſijn eyghen ghevoelen wilt voorſtaen / en een anders ghevoelen niet en wilt aennemen oft bekennen: in ſulckdanighe arguatien / daer twee perſoonen van contrarie opinie ſijn / en diſputerende elck tracht boven te ſpannen / wordt een raſende gramſchap verweckt / als wanneer een ſpotwijſe reden daer tuſſchen dringht / die niet beter en can ghevlucht worden als ſijn paſſien te breken en ſpot te connen verdraghen ſonder gram worden.

Homo iratus differt ab inſano ſolo tempore
Ira enim eſt furor brævis, jnſaniæ initium
& jrrationabilis jmpetus. Horatius.

Leert ſpot, ſpijt, ſchimp en geck altijdt verduldich lijden
Soo ſult ghy lichtelijck de ſond' van gramſchap mijden.

Leert t'onrecht drijven uyt den ſin
En ſmaedt verdraghen met ghedult,
De gramſchap heeft gheen reden in
Sy can ontdecken d'eyghen ſchult.

Het vyfde punct nempt ſijn opmerckinghe inde hooverdy / die niet beter en can eenen afkeer crijghen van haer eyghen ſelven dan als wanneer haere dwaſe op gheblaſen laetdunckenthept wordt upt ghejockt en beſpot. Die hooverdigh is / is meer ſothept onderworpen als wijshept: want een wijs voorſichtigh en verſtandich Man ſal oodtmoedich weſen en vyandt ſijn vande hooverdy / niet wetende botterieken ſullen hun veel hooverdiger thoonen als wijſe menſchen / en daerom worden ſy vande wijſe verſoyt. Seneca ſept ſeer wel: Daer ſouender veel tot de wijsheyt gheraecken, waert datſe hun niet en lieten voorſtaen wijs te ſijn. Een Rozen-aer die vol graen is ſal naer de aerde omleegh hanghen / en een ydel Aer daer niet in en is ſal haer hooft meer om hoogh ſteken als een die vol is. Die meynt dat hy jet is als hy niet en is die verleydt ſijn ſelven. Galat. 6.

Rijck-

Rijckdom en eelen ſtaet den menſch hooverdich maecken
Die niet eens overdenckt dat t'ſijn maer ydel ſaecken.

Nobilitas vera eſt virtus.

Den waeren Edeldom is de oodtmoedigheyt
Waer in het cierſel en de eer der deughden leyt.

Eenen vande oude Vaders ſeght: allen aerbeydt ſonder oodtmoedigheyt is ydel/ want d'oodtmoedicheyt is den voor-looper vande liefde / ende de volmaecktheyt vanden menſch / die hooverdigh is en can gheen liefde hebben want den hooverdighen menſch niemandt als ſijn ſelven bemindt en verheft / benijdende dat een ander verheven wordt.

Het ſesde punct compt over een met de girichevt die ghebetert can worden met bedrogh / want alſmen eenen girighen bedrieght op de manier ghelijck den Meeſter zijnen Diſcipel wiſt te bedrieghen en zijn gierichevt te ſtraffen / ſoo ſal haer de girichevt wachten van haeren eyghen ſinnelijcken en girighen aert meer te betrouwen / waer door zy ten leſten compt te ſien dat haeren handel haetelijck is om dat hy ſoo het lichaem als de ziel can krencken / de ziel om de ſonde die doodelijck is / en het lichaem om de ſorghe daer t'ſelve door gheperſt wordt / overmidts dat eenen Girigaert ſelden ruſt heeft.

Die t'altemael vercrijght daer t'girich hert naer haeckt
Voor t'lichaem en de ziel ſijn eyghen doodt-kiſt maeckt.

Eyndelijck ſoo is te bemercken dat uyt cluchtighe quinck-ſlaghen veel leeringhen connen ghetrocken worden.

Cato. *Multorum diſce exemplo, quæ facta ſequaris*
Quæ fugias: nobis vita eſt aliena magiſtra.

D'exempel vande deught behoortmen naer te trachten
En t'gen gheen goedt en leert, ghedurich te verachten.

Uyt wijs en geck, uyt goedt en quaet
Daer canmen leeren wat miſtaet.

Aenghesien dan dat het onnoodich is hier in te blijven hanghen want ſoo men de ghebreken vande menſchen nauſiſtichlijck wilde onderſoecken (daer ick ſelver niet vry van en ben) ſoo ſoumen ſtof en materie ghenoch vinden om daer van boecken vol te ſchrijven / d'welck hier niet te pas en compt dan alleenelijck ten deele wordt gheappliceert oft ghevoeght tot over-een-cominghe van ſommighe Pharſen oft kluchtighe Quinck-ſlaghen die veel Conſt-baerende Gheeſten hebben weten voort te brenghen om ſomwijlen niet alleen den menſch tot lagghen te verwecken / maer leeringhen uyt te connen ſiften om de ghebreken die een ander miſtaen / te verbeteren.

Want

Want ſoo veel ſanden alſer inde Zee vergad'ren
En alſer aen t'gheboompt te ſien ſijn groene blad'ren.

Soo veel ſonden zijnder te vinden in ons leven / ſoo veel tochten in ons ghemoedt en ſoo veel verſuymeniſſen in ons plicht / naer t'seggben banden gheleerden Plutarchus. Den menſch ſal van jonghs af altijt meer gheneghen zijn tot quaet als tot goedt / den ouden Adam can ſelden upt het hert ghedzonghen wozden / dit quaedt compt wooꝛt upt nijdt / jeloſy / vzeckheydt / gramſchap oft wel ſulckdanighe andere / de welcke altemael niet wooꝛts en vzenghen als booſe ſonden / die het licht des verſtandts verdupſteren en de ziel inde eeuwighe dupſterniſſen ſijn vzenghende / het menſchen gheinoet (dat altijt met deſe ghebzeken becommert en bevochten wozdt) is de deur die alle booſheden in laet / en ten zy dat de ſelve daer upt ghedzeven wozden met een ghedurighe oeffeningh van de wetenſchappen daer den Almoghenden Heer den menſch mede begaeſt / ende datmen de gheleghenthey van ſulcke gaven niet en verſuympt / dooꝛ een quade gheneghenthey tot de luyhey / traeghey / eerſucht / en ſulckdanighe aenlockende ghebzeken (die den menſch overvallen) ſoo en heeft hy naermaels gheen reden van ſich ſelven te ontſchuldighen / als hy het eeuwich leven compt te verlieſen / *Quid prodeſt homini bene vivere, cui non datur in æternum vivere* : Wat baetet hier wel te leven alſmen het eeuwich leven hier naer verlieſt. S. Auguſtinus. Daerom mach eenen Conſtenaer die de gaven van een goede memozie wetenſchap en verſtant beſit / de deught wel beminnen / de neerſtichey lief hebben / de traeghey haeten en de ſonden verſoyen / ſoo ſal hy hier crijghen gheluck / vooꝛſpoet / eer / en rijckdom en naermaels den oneyndighen loon van ſaligheyt.

De neerſtigheyt vercrijght een eeuwigh Eeren-croon
En d'arremoede is alleen des Luyaerts loon.

HIer mede dan daelende op mijn vooꝛghenomen werck in't verbolgh banden loſ der vermaerde Beldt-ſnijders / Architecten / en Plaedt-ſnijders / ſoo ben aenghelockt aenden Leſer vooꝛ ooghen te ſtellen de hoogh verheven Faem die ghedurich als een ſchaduwe op de hielen volght banden weert beroemden Simon Bosboom uptnemenden Beldt-ſnijder van Emden, niet anders ghedurich verſpzeydende als de wonderheyt die hy in Conſt van beldthouwen is verthoonende daer den Hertoch van Bzandenbozch / het Pzinceliick Hof van Ozaignien / ende heel Hollandt van connen ghetupgheniꝛ gheven / waerom datmen wel segghen mach tot ſijn onſterffelijcken loſ ende eer.

Jet ſeldſaems niet en baert als veel verwonderingh
T'gen' aenden Meeſter gheeft een Conſts bevoorderingh.
Die ſoo veer reycken ſal in't houwen vanden ſteen
Tot dat het leven en de Conſt compt over een.

SIMON BOSBOOM

Beldt-ſnijder, gheboren van Emden Anno 1614.

GHelijck de grootſte kracht der beeldt-rijcke imaginatie vande ſchilderijen beſtaet inde cierelijcke inventie / ſoo is oock de upterſte volmaeckthepdt vande edel Sculptura gheleghen inde naerboetſinghe der eyghenſchappen diemen in't roerelijck leven vernempt ende beſpeurt / want een ſteenen ſtatue die de cracht van eenich ernſtich bedrijf in haer upterlijck ghebaer bewijſt / wordt ghesept een goede actie te hebben die de rechte ziel der Conſt is / jae al iſt dat de Conſt gheen roerich oft ghevoelijck leven en heeft ghelijck alle levende dinghen verthoonen / ſoo wordt daer in by een Conſt-kennende oogh ſoo veel ghesien als in het eyghen leven : men beſpeurt daer in veel-derley bewerginghen des ghemoets / t'zy een lieffelijcke toelaggingh / een ſtatelijcke ſurichept / een aenghenaeme vrolijckhept / een ſtercke ghesethept en ſulckdanighe andere actien / daer den Aenſchouwer ſich by naer toe verluſt oft beweeght vindt. Daer den grooten Conſtbarenden Gheeſt Simon Bosboom een groote ghetuyghen van gheeft als te ſien is aen alle zijn Beelden die van hem ghesneden ende aen het nieuw Stadts-huys van Amſterdam te vinden zijn / waer in upt ghestort is allen de aengenaeme en upterſte volmaeckthepdt die een Beldt-ſnijder in houdt oft ſteen can voort brenghen / den Edelen Heer Jacobus van Campen Heere van Randebroeck &c. ende groot Architect (die t'ſelve Stadts huys gheordonneert heeft ghelijck hier voor breeder coupt te blijcken) can hier van rechte grondt-reden gheven / met wat een cloecke neerſtichept deſen Bosboom den overvloedt van ſijn wetenſchap in de weert-beſaemde ende hoogh beroemde wercken heeft laeten dalen / daer ick alle Conſt-minnende kenders laet van oordeelen die t'ſelve ſullen comen te ſien t'is waer dat Simon Bosboom niet alleen de eer en mach toe-ghescheven worden / van allen de Steenen-beelden / Parcquementen / Ovale Formen / Loofwercken / Phiſtonen / Baluſters / Pillaren en ſulck danighe ontallijcke bywercken (die daer te ſien ſijn) ghemaeckt te hebben / daer den voorghemelden Aertus Quellinus met zijne Neven oock den lof en roem van draghen / alſoo aen elck-anders handelingh can gheoordeelt worden dat de Hooch-moghende Heeren Staten van Hollandt niet anders in hun Stadt-huys voor een eeuwigh werelts Mirakel en wilden upt ghewerckt hebben / als van de alderbeſte en voornaemſte Meeſters die in deſe eeuw ter wereldt te vinden waren / daer Muſa wel mach van ſeggen aldus :

Wat wonder wonderheyt en iſſer niet te ſien
Aen *d'Amſtels* ſchoon Stadt-huys, daer *Bosboom* en *Quellien*
De hoochſte edelheyt van t'leven en Natuer
Beweſen hebben naer de Konſt, door hun *Sculptuer*
In witten marber-ſteen, waer in niet en onbreckt
Als dat elck Beldt den ſin van Conſt, niet uyt en ſpreckt,
Die jeder een bewijſt, waer door het altemael
(Soo elleck leven had) ſchijnt eene Goden ſael.
Wat coſt Natura ſelf aen *Bosboom* gheven meer
Als de onſterflijckheyt van d'hoochſte lof en eer
Die *Fama* ſchencken can aen jemandt van verſtandt
En maeckt den Gheeſt en Konſt vermaert door t'heele Landt.

PEETER

SIMON BOSBOOM

Natif d'Emden en l'an 1614 fut bon Architect et tailleur de pierre il at este employé au service du tresillustre Prince Electeur de Brandenburch

Niclaes de Helt Stocade pinxit. Petrus de Iode sculp. Ioan. Meyssens. excudit.

PEETER VAN SCHUPPEN

Plaedt-ſnijder van Antwerpen.

Die om de liefde vande Conſt hun ſoo vercloecken
Dat ſy het Vader-landt verlaten, en beſoecken
Een ander pael, ghelijck *van Schuppen* heeft ghedaen
Die ſietmen haeſt op d'hoochſten trap van eeren ſtaen.
Die ſietmen in het Hof van Coninghen beminnen
En eenen waerden Naem by alle Heeren winnen,
Als hun den gheeſt bevalt in d'ooghen aenghenaem
En dat hy daer by wordt vervoordert vande Faem.
Van Schuppen, die eerſt luſt vondt inde Franſche wercken
(Betredende *Parijs* en al haer hoffche percken)
Begaf hem by *Nantuel* dijn weerdt-befaemden gheeſt
Die altijdt Meeſter van t'graef-yſer is gheweeſt,
Soo als hy heden noch in Vranckrijck wordt verheven
En in't plaedtſnijden is de eerſte plaets ghegheven,
Daer heeft *van Schuppen* ſoo ſijn cloeck vernuft ghewett'
Dat hy nu vande Faem wordt boven al gheſett',
Dat hy in deſe eeuw heeft niemand' meer te wijcken
Als daeghelijckx compt aen ſijn Conſt ghenoch te blijcken
Want in het yſer ſteckt het mergh van ſijne deught
Daer Nederlandt op roempt met een volcomen vreught.
Is't in het teeckenen op wit francijne blaeders
Met kol', ſpaens-loot, oft penn', daer bortelt uyt de aders
Van zijne wetenſchap ſoo grooten edelheyt
Dat ick (in corten ſin) bevind' ghenoch gheſeyt,
Dat niemandt hem en can in Conſten achterhaelen
Noch aenghenamer zijne wercken af ſal maelen.
Sijn Conſt vliedt gheenen Nijdt, die daer op ſpouwen can
De trecken op de plaedt ſijn daer ghetuyghen van.

Vranck-

Vranckrijck en moet alleen op gheen plaedt-drucken ſchreeuwen
En die befaemen voor het wonderſt' van des' eeuwen,
Antwerpen ſtaet noch in het herdt van Nederlandt
Dat voort brenght menich gheeſt ervaren in verſtandt:
Daer ons *van Schuppen* vry een proefken af can thoonen
Waer uyt te ſien is wat vernuften datter woonen
Waer uyt te ſien is dat hy al de Franſche kracht
Ontweldight heeft en naer ſijn Vaderlandt ghebracht.

FRANCISCO FANELLI.

Gheboren tot Florencen, Beldt-ſnijder vanden Coninck van Enghelandt.

Pygmalion en vondt noyt ſulcken groot behaghen
In het ſchoon Vrouwen beldt, dat hy ſelfs had gheſneen
Van wit jvoor, ſoo eel als Menſchen ooghen ſaghen
Om dat het leven en de Conſt maer ſchenen een.
Ghelijck nu Enghelandt vindt in *Fanelli* wercken
Ghesneden uyt albast oft eenich ander ſtof
Daer niet als gheeſt en Conſt is claerlijck in te mercken
Die al veel meer (als ick) befaemen s'Meeſters lof.
Die al veel meerder eer en jonſt wordt toe gheſchreven
De heele wereldt door, als het vootſchreven beldt
T'gen had *Pygmalion* ghemaeckt, en ſcheen te leven
Ovid. Lib. 10.
Jae was om haere Conſt als t'leven ſelf gheſtelt.
Fanellis werck en ſoeckt omhelſingh, gunſt noch ſtreelen
Veel min vercierſel van juweelen oft ghewaet
Sijn beelden connen door de Conſt de herten ſtelen
Om dat de naeckte Conſt ſoo als het leven ſtaet.

WENCE-

WENCESLAUS HOLLAR

Edel Plaedt-ſnijder van Praegh, geboren Anno 1607.

LEent U ooren noch een weynich
Leſer; vol nieuwſgiricheyt
En ſiet eens hoe wonder veylich
Dat HOLLARS graef-yſer ſnijdt,
Daer niet in en ſchuylt als voordeel
Voor de teere Schilder-jeught
Om te leeren met goedt oordeel
De volmaecktheyt vande deught.
PRAEGH heeft dit al langh geweten
Daer des' leeringh is begonſt
En wat hooch beroempt vermeten
Jn d'uytwerckingh vande Conſt
HOLLAR op de plaet doet blijcken,
Niet alleen in't Duytſche-landt
Maer oock in veel Coninck-rijcken
Js bekent ſijn cloeck verſtandt.
Hoe ſeer hem den Nijdt belaeght heeft
Om ſijn diepe wetenſchap
Die niet eens daer naer gevraeght heeft
En bleef ſitten opd en trap
Van d'onſterffelijcke loonen
(Dat is lof, en weerdigheyt)
Die de Konſten eeuwich croonen
En beminnen gheeſtigheyt.
Daer den HAET heel bellegh-ſuchtich
Stadichlijck voor vreeſt en beeft
En is ſtets voor d'eere vluchtigh
Diemen aen Conſt-maelders gheeft.
HOLLAR heeft den NYDT vertreden
Vaſt ghemuyl-bandt en vercracht
Die ſoo teghen recht en reden
Altijdt jeder een veracht.
HOLLAR heeft nu in ghedroncken
Eenen dranck van eeuwich lof
Die hem Fama heeft gheſchoncken
Uyt CASTALI beeck, by t'Hof
Daer de neghen MVSEN ſinghen
En daer PHÆBVS roert ſijn luyt,
Daer men PEGASVS ſiet ſpringhen
En daer t'levens water ſpruyt.
Fama die en acht ſoo ſeer niet
Eeldom, Rijckdom ende Staet
Oft oock noyt op ſulcken eer ſiet
Die in gheene deught beſtaet:
Daer men niet en can door crijghen
Eyndelooſe zaligheyt (ghen
Deught en Konſt doen vroomheyt ſwij-
Die gheoeffent wordt in ſtrijdt.
D'oogh-wit vande Konſt en vlamt maer
Op den lof die ſy verdient
En d'onſterflijckheyt befaempt haer
Die een Conſtenaer verwint.
Ydel glori op rijckdommen
Js den wegh van hooverdy
Die vergaet ghelijck de blommen
En is enckel ſotterny:
Beter iſt dit quaet te delven
En te ſteunen op de Konſt,
T'zijn maer Slaven van hun ſelven
Die betrouwen jemandts jonſt,
Om officien te krijghen
Daer men ledigh op magh gaen,
Conſt doet jeders gunſte ſwijghen
Noch treckt jemandts voordeel aen.
Die den gheeſt en weete hebben
Van de deught die Konſte baert
Achten min als ſpinne-webben
Rijckdom, die den gheeſt beſwaert.

FRAN.

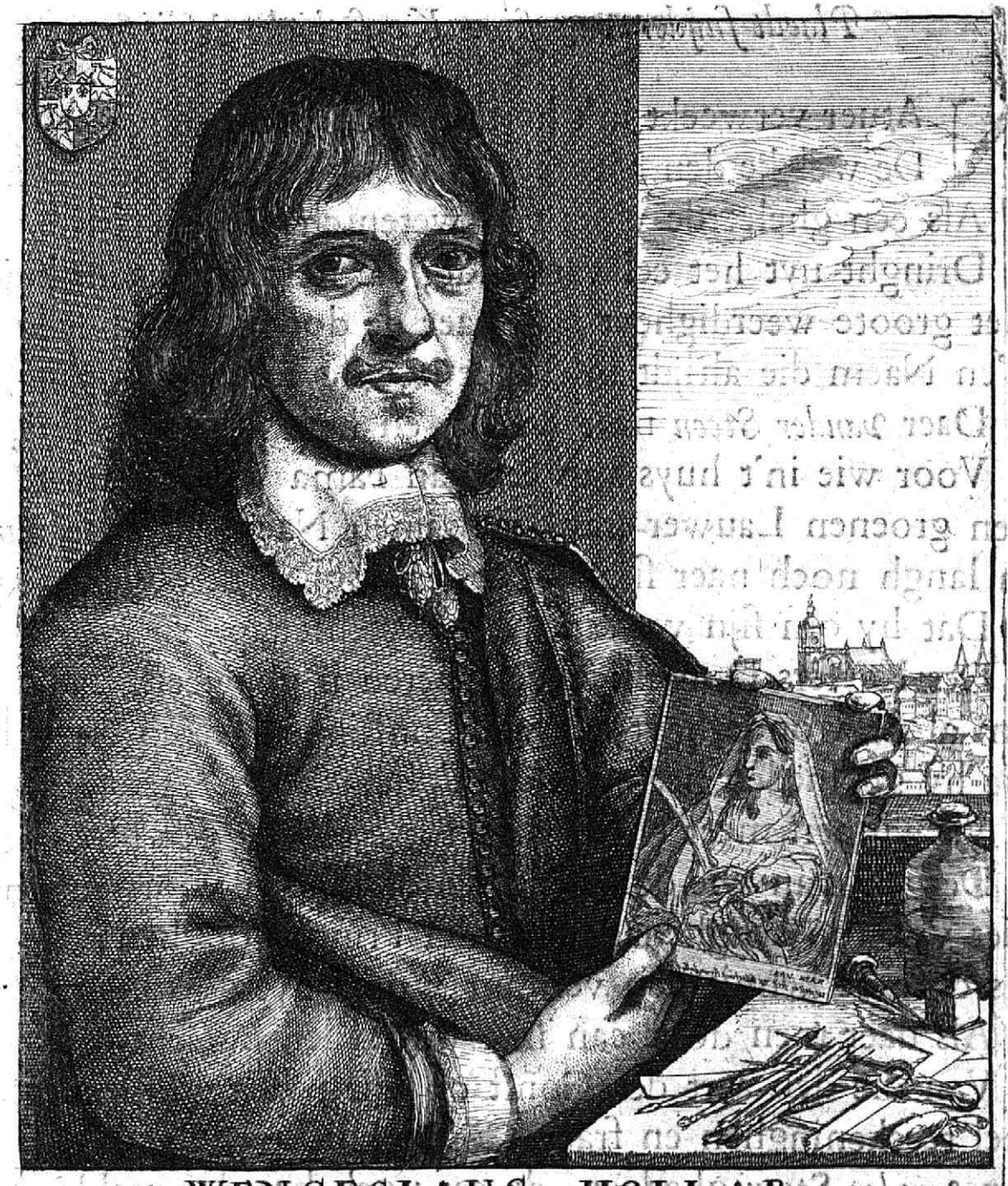

WENCESLAUS HOLLAR

Gentilhomme ne a Prage l'an 1607. a esté de nature fort inclin p^r l'art de meniature principalement pour esclaircir mais beaucoup retardé par son pere, l'an 1627. il est party de Prage aiant demeure en divers lieux en Allemaigne, il c est addonne pour peu de temps a esclaircir et aplicquer l'eau forte, estant party de Cologne avec le Comte d'Arondel vers Vienne et dillec par Prage vers l'Angleterre, ou aiant esté serviteur domestiqque du Duc de Iorck il s'est retire de la a cause de la guerre a Anvers ou il reside encores.

Le Meyssens pinxit et excudit.

FRANCISCUS VANDER STEEN

Plaedt-ſnijder van ſijne Keyſerlijcke Majeſteyt.

NAtuer verweckt in't hert veranderlijcke dinghen
De welcke den Menſch tot veel ghelucken bringhen,
Als een gheleerde vloet van wetenſchap en Konſt
Dringht uyt het eel verſtandt, die ſtets den naem bejonſt
Met groote weerdigheyt, jae naer de doodt can gheven
N'en Naem die altijdt in der eeuwigheyt ſal leven.
Daer *vander Steen* naer wacht, en hem is toe gheſeyt,
Voor wie in't huys van eer van Fama wordt bereyt
Den groenen Lauwer-crans die zijnen Naem ſal croonen
En langh noch naer ſijn doodt aen jeghelijck bethoonen.
Dat hy om ſijn verſtant, vry wetenſchap, en gheeſt
Des Keyſers Domeſticq veel jaeren is gheweeſt,
Om al de wonderheyt der vol Conſtighe plaeten
Die hy gheſneden heeft, en die t'gheluck der ſtaeten
Verwinnen meer en meer, en maecken groot gheacht
De gen' van wie de Conſt wordt ſtadich voorts ghebracht.
Niet valt ſoo aenghenaem in edel Princen ooghen
Als daer de kennis van verſtant wordt uyt gheſooghen,
Als daer men door can ſien wat inden boeſem ſteckt
Van die den aert der Conſt op wit papier ontdeckt.
Veel teeckeninghen en fraey Coninckſlijcke beelden
Van *vander Steen* ghedaen, de eer noch breeder melden
Jn't hooghe Duytſche-landt beſonder in het Hoff
Des Keyſers, daer de Konſt bewijſt ſijn weerden loff.
Waer dat Conſt-Minnaers ſijn wordt alle Konſt verheven
T'gen' Oeffenaers der Konſt in groote vreught doet leven,
Jae weckt tot neerſtigheyt en jever jeder een
Waer van ghetuyghen gheeft *Franciſcus vander Steen.*

LUCAS

LUCAS VORSTERMANS Den Ionghen

Plaedt-ſnijder van Antwerpen.

T'Pinſeel bewijſt den aert en cracht van alle verven
Op doeck en glad panneel, t'graef-yſer en de ſtift
Bethoonen op de plaedt den lof die Meeſters erven
Uyt wiens kloeck verſtandt wordt niet als Conſt gheſift.
Dit blijckt in *Vorſtermans*, alleen niet in't graveren
En t'teeckenen daer by, maer oock in d'eel *Pictuer*
(By hem t'hans noyt gheleert) die op den throon van eeren
Brenght Conſtenaers, om dat ſy t'weſen en Natuer
Van alle dinghen ſtets ſoo weten af te paelen
En over tuyghen ons dat Conſt haer ſoo verheft,
(Die t'leven aerdich weet ſoo levendich te maelen)
Dat niet ſoo eel en is als *Vorſtermans* betreft.
Daer veel gheſneden, en ſeer net gheetſte plaeten
Sijn waere proeven van, en thoonen wat'et is
In Conſt volleert te ſijn, die niet als lof naer-laeten
Om hunne edelheyt en ſchoon gheſteltenis.

IACQUES NEEFS

Plaedt ſnijder van Antwerpen.

VEel printen (die den gheeſt van *Iacques Neefs* bewijſen)
Ghetuyghen zijn wat aert in ſijn graef-yſer ſteckt
Wijns vaerdigheyt men hoort van jeder een ſoo prijſen
Dat *Muſa* oock met recht hun edel Conſt ontdeckt,
En ſeydt met corten ſin, al t'gen' het Stift can draghen
En thoonen op de plaedt, wordt conſtich af ghemaelt
Van *Neefs*, daer niemandt in can vinden ſijn behaghen
Als die de Conſt verſtaet en daer verſtandt uyt haelt.

AERTUS QUELLINUS Den Ionghen

Conſtich Beldt-ſnijder van S. Truyen.

T'Schijnt dat een Hemels vier brandt in *Quellini* wercken
Uyt kley en ſteen ghemaeckt, daer niet is in te mercken
Als eene Goden kracht die houdt en ſteen beſielt
En aende Menſchen meer als Conſt verthoonen wilt.
De waerheyt gheeft hier licht aen die den gheeft beſchouwen
Die over al is in wit Marmer-ſteen ghehouwen,
In pot-aert gheboetſeert, oft in jvoor gheſneën
Daer t'leven niet en ſchilt aen Konſt in hout en ſteen.
Vulcaen den Godt des viers en brocht noyt eelder ſeden
In zijne ſchoon *Pandor'* ſoo alſmen ſiet gheſneden
In beelden van *Quellien* waer in dat maer ontbreckt
Een levendighe tongh die hun tot ſpraeck verweckt.
Promotheus en heeft noyt ſulcken vier ghenomen
Tot *Iovis* bitter ſpijt uyt d'Hemels, om te comen
In zijne ſtatuen, die hun het leven ſchonck
Dat een van al *Quellien* in Conſt te boven gonck.
Want al het gen' hem roert, ſijn Goddelijcke dinghen
Daer niemandt als den Heer het leven in can bringhen
Maer t'gen ghemaeckt wordt van een menſchelijcke handt
En ſich als t'leven thoont, behoeft gheen vier oft brandt
T'waer anders Goddelijck, en buyten t's'menſch bedencken
Dat hy ſou boven Conſt aen Conſt het leven ſchencken,
De wetenſchap nochtans ſchroompt voor *Quellini* gheeſt
Om dat ſy ſelden is ſoo nauw beſien gheweeſt
Van jemandt dan van hem, als blijckt aen al de wercken
Tot *Amſterdam*, en oock *t'Antwerpen* in veel kercken
Daer ſy den Naem ghenoch verheffen door de kracht
Die van *Quellinus* in de Conſt is voorts ghebracht.

Mijn

AERTVS QVELLINVS IVNIOR

Natiff de S.t Trude en paijs de Liege Architect et tailleur de Piere, Bois etc.a tr.es-bien eſtimé et renomé pour ſon gran eſprit Demeurant et Anvers.

Coenr. Lauwers ſculpsit.

I. de Duijts pinxit.

XXX2

Mijn pen ſtaet roereloos, jae can niet meerder ſchrijven
De Faem ſeydt haer ſoo veel dat ſy verſuft ſou blijven,
Soo ick wou voorder gaen, en ſegghen wat *Quellien*
Noch meerder heeft bemaelt, als blijckt aen die het ſien.

FRANCISCVS DU SART ghenoempt VVALONI

Beldt-ſnijder uyt Henegouw, gheſtorven tot Londen Anno 1661.

HIer heerſt Naturas kracht oock in *Du Sart'ens* beldt
Dat menich oogh en luſt in't aenſien can verleyen,
Soo t'ſelf ontrent het hert en inde ſinnen ſpelt
Daer t'leven uyt den ſteen is qualijck t'onderſcheyen.

Als t'Coninckliycke oogh van Enghelandt beſach
Een proef van deſe Kunſt in Marremor gheſneden
Bevontmen datter niet als levens gheeſt in lach
Waer door t'verwonderen *Du Sart* heeft aenghebeden.

Te comen in het Hof, ſoo als oock is gheſchiet
Om ſtets te ſnijden en in pot-aert te boetſeren
Al waermen t'weſen van *Stuarts* gheſlacht in ſiet:
Niet beter als de Konſt Palleyſen can ſtofferen.

WEERT.

WEERT-BEFAEMDEN ROEM
Van verſcheyde Nederlantſche JOFVROVWEN
Haer ſelven oeffenende inde ſeer edele
SCHILDER-CONST.

HIer overt noch een woordt daer al wat ſins in ſteckt
T'gen' oock bedenckingh en verwonderingh verweckt
Aen de weet-lievende Conſt-Minnaers die dit leſen
En hoorende dat: die in Maeghden vrijheyt weſen
(Jn plaets van met de naeld' te volghen haeren naedt
Te vouwen eenen doeck, oft ſpinnen eenen draet)
Stets oeffenen t'verſtandt in Mannelijcke wercken
En daeghelijckx de Kunſt ſijn beſich aen te mercken.
Het leven en Natuer te comen ſeer nae by
Soo alſmen ſpeuren can in d'eelheyt der ſchildry,
Die t'Neerlandts Vrouwen volck weet aerdich af te malen
Waer in ſy weſentlijck *Apelles* achterhaelen,
En thoonen claerlijck dat in't Maeghdelijck verſtandt
Huyſt wetenſchap en gheeſt, waer van ghetuyght de handt.
Cupid' den minnen Godt (die dringht ſijn liefdens ſchichten
Jn al dat aedem voelt) die Coninghen doet ſwichten
Door zijnen brandt en onverbiddelijcke kracht,
Wordt hier ghebannen uyt *Picturas* vry ghedacht,
Daer *Anna Schuermans* med' verkeert en tracht te weten
De diep verholentheyt van haer Pinſeels ſecreten.
Daer ſy ghenucht en luſt, en vreught en ſmaeck in ſchept
Waer door ſy t'minnen mall' uyt haere ſinnen rept.
Als Faem ghenoch verbreydt, niet ſonder vaſte reden
Midts uyt haer vloyt de bron van alle wetentheden.
Die den gheleerden *Cats* oock in ſijn wercken noempt
En ſonderlingh aldus op deſe Jonck-vrouw roempt:

„VVie oynt dit aerdich beldt ſult comen aen te ſchouwen
„Hout vaſt dat ghy hier ſiet een roem voor alle vrouwen
„Van dat de wereldt ſtont tot heden op den dach
„Niet een die haer gheleeck, oft nu bereycken mach.
D'eer van dit Maeghden puyck wordt Hollandt toe gheſchreven
Daer ſy gheboren is, en heeft haer t'licht ghegheven
Van alle wetenſchap in Taelen en in Cunſt
Sulckx dat ſy meer verdient als des' mijn cleyne gunſt.
In Brabandt roemt de Faem oock op de fraey verſtanden
Van't teere Vrouwen volck die haeren gheeſt verpanden
Aen d'aenghenaem Pinſeel, daer S'in ervaren ſijn
Als ons de Konſt thoont van de Dochter van *Pepijn*,
Van *d'Egmont*, en van *Dijck*, ſoo ſwirich, cloeck en crachtich
Volvervich wel gheſtelt, en wonder Meeſterachtich.
Als oock van *Vden* doet in't ſchild'ren van Pourtret
Joufvrouw *Vergouwen* in het copieren net
Die haer niet en ontſiet groot ordonnanti ſtucken
Van *Rubbens* en van *Dijck* als t'leven af te drucken
Te volghen naer den eyſch als t'recht Origineel
Soo wonder krachten baert haer hooch beroempt Pinſeel.
Cath'rina Peeters, (die door gheeſt van wel te trecken
Can alle Aerdts ghewas van fruyt op doeck ontdecken)
Uyt een ſeer hooghe drift gheen ander liefde draeght
Als tot de wetenſchap der Konſt die haer behaeght.
Eliſabeth Neael uyt Enghelandt gheſproten
Is oock ten uyterſten met jever overgoten,
Om de volmaecktheyt van den ſchoonen blommen aert
Te maelen met Pinſeel, ſoo als ſy openbaert,
En oeffent haer ſoo cloeck dat groot'lijckx is te hopen
Oft *Zeghers* gheeſt compt noch in haer verſtant gheſlopen.
Daer ons het blom-ghewas dat op panneelen ſtaet,
En van haer is gheteelt, van wijſen ſal de daet.

Wat lof verdienen niet ſulckdanigh jonghe Vrouwen
Die meer van wetenſchap en Konſt als traegheyt houwen,
Als daeghelijckx lanckx ſtraet wat wandelen te gaen
Oft uren langh in huys voor t'ſpieghel-glas te ſtaen,
Als wel op jemandts ſcheef gaen, letſel ofte rampen
Te ſpouwen clapperny en daer med' ſtets te ſchampen,
Als inde Mane-ſchijn te loopen ſavonts laet
Sy weten dat een eerbaer Maeght dit al miſtaet
Die meer naer d'oeffeningh van t'Schilders ſtudi trachten
Als naer ghelooften van de vrijery te wachten
Sy weten wat in't hert de beſte ſeden prent
En waer in dat t'vernuft wordt van een Maeght ghekent.
Sy weten wat de eer can voeden, en vercorten
En wat in eenen menſch can de volmaecktheyt ſtorten,
Wie veel by menſchen compt, die vinter ſpot oft ſpijt
Die ſieter veel ghebreck, die worter licht benijdt,
Daer haeſtelijck een pleck is in ſijn cleedt te haelen
En daermen luſt, noch gheeſt, noch vreught en can bepaelen
Daer trots, en eyghen ſin, verwijt en hooverdy
En de niet-wetentheyt beſitten d'heerſchappy.
T'huys eenen boeck in handt, oft d'eſel aen te ſpreken
Sijn Leydtſmans vande deught, en plaeſters voor ghebreken,
Die gheen ghebreken ſoeckt, te krijghen oft te ſien,
Moet onbekenden aert van quaet gheſelſchap vlien,
Beſonder t'Vrouwen volck, die teer ſijn om te kroken
Die lichtelijck miſdoen, en ſchimp wordt naer gheſproken,
Daer vry van ſijn die t'huys hun eenich tijdts ghenucht
Bevinden in't Pinſeel, en ſoo haer edel vrucht
Stets weten uyt den gheeſt te koken en te pleghen
Dat jeder wieſe ſiet, wordt tot haer kracht gheneghen
Daer d'over-vlugghe Faem een ſoete ſaus op maeckt
Van lof en waerde eer, die al de wereldt ſmaeckt.

Wel aen dan waerdigh puyck der Nederlandtſche Maeghden
Ter wijl U anders niet als ons *Pictuer* behaeghden,
Daer ſoo veel weet in ſchuylt voor die haer Conſt verſtaen
Soo wenſch ick anders niet dat noyt en mach vergaen
D'onſterffelijcke Faem van uw' Pinſeel hanteringh
Die altijdt leven ſal en blijven in vereeringh,
Jae veel te meer om dat de wonder ſeldſaemheyt
Van U manhaftich werck, een Manlijck eer verbeydt.

STEPHANVS DE LA BELLE

Schilder en Plaedt-ſnijder van Florencen.

SOo ende ghelijck mijn voorgaende beſchrijf den Leſer eenichſints aenwijſt ende volcomentlijck bericht dat het ſchijnſel vanden Schilder oft teecken-aert altijdt een ſeker vermenginghe des Perſpectiefs ende licht vereyſt / waer door d'Menſchouwer den grondt en kracht van het werck compt te beſpeuren / ſoo hebben wy noch voorder te letten op het ghene ons Plinius voorhouwt / dat niet alleen de lichten en perſpecten / maer oock de ſchaduwen (die tuſſchen beyden loopen) de volmaeckthеydt van alle Conſten ontdecken. Waer van ons een claerder blijck gheeft den wonderen Inventeur en verſtrenden Conſtenaer Stephanus de la Belle, den welcken in alle zijn gheeſte Landtſchappen / Palleyſen / Gheſichten / Ruinen / en ſulckdanighe Ordonnantien / ſulcken wonderheyt van inventie / en gheſtaltenis des levens eyghenthеydt verthoont / dat de ſelve voor het tweede leven worden aenghеſien / jae zijn teeckeninghen / pinten ende ſchildrijen verwecken de Menſchen tot luſt en tot vreught die de ſelve beſchouwen / om dat ſy met eenen ſonderlinghen lupſter van Conſt overgoten zijn ende de volmaeckthеyt van alle deughden in ſich verthoonen / welck de oorſaeck is / dat onſe ſinnen door een ſoet en aenghenaem ghewelt daer toe ghetrocken worden. D'welck voor een Lief-hebber en Kennis-dragher van Pictura niet te verwonderen en is / ter wijlen datmen uyt een wel ghetrocken linie oft omtreck (die Meeſterlijckе douwen en volmaeckte gheſtaltenis heeft) ſal connen ſien een levendich roerſel van t'Menſchelijck bedrijf / datmen oock een ſachten adem tocht in copere oft ſteene Beelden ſchijnt te vernemen / wijders in wel gheſneden oft gheetſte placten (die eenich Landtſchap verthoonen) eenen diepen inganck / wijdt verſchiet / roerende loof / ſinghende voghels / ſpringende fonteynen en loopende rivieren oft water-vallen / met een aenghenaem verheugingh ſal connen ſien / die den luſt vanden Menſch ſoo veer verleyden dat hy dickwils wenſcht op ſulcken plaetſen zijn vermaeck te moghen nemen / daer de afbeldinghen van La Belle vol van zijn die thien-mael meer lof meriteert als Muſa den Leſer hier verthoont ende om corthеyt wille is ſeggheende aldus :

Den

Stefano de la Belle, natif de Florence en Italie, en l'an 1614. tres bon painctre en petit, ausi faict merueilles, en l'eau fort d'vn grand esprit, tres abondant, en inuentions, a faict son comencement aupres Iaecques Callot, on voit quantite de ses estampes par tout.

Stocade pinxit. Wtaller fecit. Ioannes Meyssens excudit.

Den Naem des Conſtenaers, *La Bell'*, is weert t'aenmercken,
Om dat hy ſchoonheyt duydt, en compt wel over een
Met d'eel gheſteltenis van de verheven wercken
Die van hem ſijn gheeſt, gheſchildert oft gheſneën.
Want niet ſoo wonder fraey, volmaeckt en hoogh verheven
Can worden nau beſien beſonder op de plaet,
Het gen' ſoo over een compt met het eyghen leven
Als dat ſijn Conſt bethoont waer op t'aenſchouwen ſtaet,
Een aenghenaem gheſicht, van Landtſchap, Metſelrijen,
Palleyſen, Hoven en Ruienen, oft Figuer
Soo ſuyver als t'Pinſeel met verf thoont in Schildrijen
Daer d'eyghenſchap in ſchuylt van t'leven en Natuer.
Leeft dan *La Belle* leeft, leeft altijdt ſonder ſterven
Want die ſoo ed'len Conſt op deſe wereldt ſaeyt
Sal naer het ſterven ſonder ſterven t'leven erven
Dat is een eeuwich eer, daer Faem den Naem med' fraeyt.

COENRARD' LAVVERS

Plaedt-ſnijder van Antwerpen.

WAt heeft de Stadt *Parijs* niet Gheeſten op ghequeckt
Op eenen cleynen tijdt die haer woonplaets beſochten
Als *Coenraerd' Lauwers*, wiens Conſt dat leeft en ſpreckt,
(Soo t'ſchijnt) die ſy met vreught van daer naer Neerlant brochten.
Robert Nantuel, *Pollij* en noch veel ander meer
En hebben noyt ſoo vroom jet aerdighs af ghemaelen
Hoe ſuyver uyt ghedruckt hoe gheeſtich, net en teer,
Den ed'len Franſchen aerdt van Conſt is t'achterhaelen
In *Lauwers* druckery, die op zijn plaeten compt,
Als blijckt aen d'handelingh vol krachtighe manieren,
Soo in het groot als cleyn, daer Faem ghenoch op roempt
Die noyt en is vermoyt met lof ſijn Konſt te cieren.

LOF VAN ALLE DE

PLAET-SNYDERS

De welcke met hun Conſt dit tegenwoordich

CABINET

verciert hebben.

ALs mijne *Muſa* van den Avondt tot den Morghen
Werdt jeverich ghequelt van veel-der-hande ſorghen
Om d'eelheyt van *Pictuer* te brenghen in het licht
En haere wetenſchap te ſtellen in het dicht.
Soo ſach ſy voor haer ſtaen veel Nijdtſuchts valſe laeghen
Waer mede dat den Haet haer naermaels ſoude plaeghen
T'gen' eerſt een af-keer gaf, ſulckx dat ſy langh ghenoegh
T'ghewicht van deſen laſt te vooren overwoegh,
Eer haeren jever werdt tot dit beſchrijf gheneghen
Oft eer s'een doorganck heeft in dit ſwaer werck ghecreghen,
Want ſiende dat *Pictuer* haer luyſter leenen quam
Aen *Muſas* Rijmery, en haer vereenen quam
Met t'uytlegh vande Conſt, begoſt ſy moedt te crijghen
En dacht: wou d'edel pen, *Pictuer* en ſou niet ſwijghen,
Om te bethoonen door haer wonder gheeſticheyt
Hoe menich gheeſtich Man haer Eelheyt heeft verbreyt.
Daer ons dit Schilder-boeck van thoont veel vaſte proeven
Naer t'leven af-ghebeldt, die weynich inck behoeven
Om waer te maecken wat een Eer elck een verdient
Door al de vremde Conſt die m' in hun wercken vindt.
Niet beter als het werck ghetuyghenis can gheven
Wat dat den Meeſter is, waer in de gaeven ſweven
Die Godt den Menſch verleent, daer *Muſa* hier van ſpreckt
En niet alleen de Conſt, maer t'weſen ſelfs ontdeckt.

Van die het Weſen en Natuer van alle dinghen
Als d'eyghen leven in ſchildry ten voorſchijn bringhen.
De vry en eel *Pictuer* verthoont haer op de plaet
En beldt hier t'leven af, dat als het leven ſtaet,
Tot cierſel van t'beſchrijf der vrome Conſtenaeren
Die met het Yſer en Pinſeel veropenbaeren,
Den ſchijn van t'leven, op doeck, plaet, panneel en ſteen
Die in dit *Cabinet* vergadert zijn by een.
Daer de aenlockſels van de fraey gheſneden beelden
Soo wel de wercken als t'gheſicht van t'leven melden
Daer d'overvlugghe Faem noch lanck op brallen ſal
En hoeden *Muſas* pen van ramp en ongheval.
De Faem der Conſtenaers haer ſoo veel ſtof quam ſchencken
Dat t'was onmoghelijck om op haer niet te dencken,
Die haere liefd' altijdt ghehandt-haeft heeft met jonſt
Om ſtaegh te taſten naer de paelen vande Konſt.
Soo als ſy heeft ghedaen, doch ſoeckt van niemandt voordeel
Elck een is altijdt vry in ſijn ghepeys en oordeel
Van t'gen' beſchreven is te ſegghen wat hem luſt
Den Schrijver ſoeckt gheen lof, maer wel ghewenſte ruſt.
Hoe ſchelms en onbeleeft de Nijdt knerſt op haer tanden
Om *t'Gulden Cabinet* te brenghen heel in ſchanden,
En daer med' t'aeſen haer vuyl ſlingher-ſlangich hooft
Wijns tongh by volck van eer is altijdt onghelooft,
Daer wordt niet op ghepaſt, men acht gheen ſpotternijen
Ter wijlen ſwangher gaet de Nijdt van guyterijen,
En knaeght haer eyghen herdt in't onder-aertſe poel
Daer grouwelijcken krielt t'wanſchepſels hels ghewoel.
Wat reſt my dan noch meer tot jemandts lof te ſegghen
De Faem (die Taelman is van roemen uyt te legghen)
Heeft hondert-mael meer ſtof gheſoghen uyt t'verſtandt
Der Gheeſten, om hun eer te melden door het Landt.

Doch

Doch aengheſien de gunſt van d'Edel Conſtenaeren
(Die in het ſnijden op de plaeten zijn ervaeren)
Mijn werck ſoo heeft begift met veel verſcheyden aert
Der Konſt, die d'oorſaeck van mijn ſchrijven openbaert,
Soo docht my goedt te ſijn daer van in't cort te mellen
En hun verdiende Eer, den *Leſer* voor te ſtellen,
Te ſegghen wat een kracht in HOLLARS plaeten ſteckt
Die t'weſen van *La Bell'* en van *van Es* ontdeckt.
Elshamer, *vander Borght*, *Boon' Peeters* en *van Baelen*
En die daer by *van Venn'* heeft gheeſtich af-ghemaelen.
EGIDIVS RVCHEL, *Octavio*, *van Veen*
De Cort en *VVillarts* van FRANCISCVS VANDER STEEN.
DE JODE, die daer by compt dit beſchrijf verſtercken
Met veele aerdigheyt, daer gheeſt is in te mercken
Als t'weſen van *Iordaens*, *Niclaes de Helt*, *Teniers*,
Van *Seghers*, *VVouters* en *Du Pont*, *van Lint*, *Coſſiers*.
Bosboom, *Honthorſt*, *d'Artois*, *Cnupfer*, *Danckers de Rije*
En *Gilis Sadeler*, ſoo ſchoon als in Schildrije.
Door LOEMANS *Iaecq. Callot*, *van Leyen* van COLIN
De VVitt' van Thielen en den Beldt-ſnijder *Quellin*.
Van Dijck, *Cocq*, *Diepenbeeck* van PAVLVS PONTIVS
Van BOTTATS, *Rijckaert* en van *Heil* met *Hondius*,
Door MEYSENS *Nieuwelandt*, de *Keyſer*, *Saveri*
Van LVCAS VORSTERMANS, *Thijs*, *Peeters* en *De Bie*,
Van WOVMANS *Poulenborgh*, *Ian Both*, twee *Sadeleren*
Van *Vytrecht* en noch meer die oock dit Boeck vereeren,
Siet *David Beck* die is gheſneden van COYET
Van LAVWERS *Boel*, *van Son*, *Verbrugghen* en *Biſet*.
En voorts wat grooten gheeſt is weſentlijck te mercken
Jn SNYERS edel Conſt, en d'hooch-beroemde wercken
Van BAILLIV, VANDER DOES, COVKERCKEN, SOVTEMAN
En *Iacob Neefs*, daer gheeſt een claer ghetuyghen van

D'af-

D'af-beldtſel van noch meer vernufte Conſt-handtteerders
(Die de Pronck-perels ſijn, Gland-luyſters en Vereerders,
Van t'GULDEN CABINET) bewijſt de goede jonſt
Waer med' beademt wordt mijn *Muſas* rijme Conſt,
Bewijſt hoe dat *Pictuer* compt jeverich vereenen
Met d'edel Poëſi, en haer omtrecken leenen,
Waer uyt te ſpeuren is den weſentlijcken aert
Van t'gen mijn *Muſa* hier in rijm veropenbaert.

GRAF-SCHRIFT

Over de doodt vanden Godtvruchtighen Broeder *Daniel Zegers* der Societeyt JESV, *Ioannes Fyt*, ende *David Rijckaert*, in hun leven conſtige Schilders, die in't drucken van dit GVLDEN CABINET uyt deſe wereldt gheſcheyden ſijn.

Mille modis morimur mortales, naſcimur vno
Sunt hominum morbi mille ſed vna ſalus.

NOynt ſach ick d'eel ghelaet van ons *Pictura* droever
Als toen Broer *Zegers* door de doot t'Pinſeel begaff,
De tranen bigghelden oock van haer ooghens oever
Wanneer ſy *Fyt* en *Rijckaert* ſincken ſach in't graff.
T'was al in rouw becleedt, Pinſeelen en Paletten
Om dat *Picturas* roem verſlenſcht werdt en verdort
De doodt en ſiet niet aen, jae kent gheen Konſt oft Wetten
Als t'haer door Godes wil alſoo bevolen wordt.
Soo *Zegers* d'ooghen ſloot en liet het ſoet becommer
Der vrije Schilder-conſt ſtondt *Flora* heel verſtelt
Om dat den aert des bloms door gheeſt, in Son en lommer
Soo niet meer ſchijnen ſal ghelijck in *Zegers* beldt.
Want nu den wortel van haer leven is bedorven
(T'gen was ſijn cloecke handt, die t'leven quam heel by)

Is oock de Conſt met hem begraven en gheſtorven
Hoe wel dat ſijnen gheeſt blijſt leven in ſchildry.

Wat rijcken ſchat verloor *Pictuer* oock niet in't krencken
Van *Rijckaerts* eel verſtandt, die t'al gheſchildert heeft
Wat m'in ſtilſtaende werck coſt peyſen oft bedencken
Jae tot Figuren toe elck een ſchijnt dat'et leeft.

Diaen de Iacht-Goddin is mede heel verſlaeghen
Midts den Beeſt-Schilder *Fijt* is als den roock vergaen,
Want als ſy moe en mat was vanden Herdt te jaeghen
Soo ſach ſy met vermaeck ſijn jacht-ſchildrijen aen.

Nu ligghen ſy te ſaem in d'Aerdt om ſtof te worden
Wijns gheeſt d'onſterflijckheyt ſal in *Faems* gordel gorden.

Beſluyt van t'Werck.

OM met deſe vooz-verhaelde ende naer-volghende cozte bedenckinghen tot het eynde van mijn werck te comen / ſoo en heb ick niet onghevoegelijck ghevonden het eenich Ken-teecken vande grootſte volmaechthept ende aerdichept der bp Konſten noch eens en vooz het leſt te heirbatten en (daer mede ſluptende) te ſegghen: dat de teeckeningh (daer ick in het eerſte Boeck bzeeder van heb gheſchzeven) het eenich fondament is daer de edelſte Conſten haeren oozſpzonck van hebben. Ick ſegghe de edelſte Conſten in't Generael om datter twee-der-lep Conſten zijn / die malcanderen verſchillen inde qualitept gheliick eenen Boer aen een Edelman. De een Conſt die van Natuer en Ghedaente eel is beſtaet inde reden: ende de andere ſteunt op den lichaemelijcken aerbeyt. De eerſte / die inde reden en volmaecktheyt beſtaet blijſt ons bp tot het eynde des levens / dat is gheleertheyt en wetenſchap van Schilder-conſt / Beldthouwen en andere hier vooz ghemelt / ende de tweede Konſt die van grover ghedaente is / valt ons inden ouderdom af dat zijn ſlavende Ambachten de welcke (ſchoon de wetenſchap daer van in ghedachten blijſt) inden ouden dach niet meer en can gheploghen wozden / om dat de lichaemelijcke krachten met den ouderdom vergaen en verſlijten. De verbozghen ſchatten van vermaeckelijcheydt en vernoeghen (die jemandt vande Lief-hebbers inde Konſte ſiet / en waer dooz datmen zijnen on-verſaedelijcken

appetijt

appetijt af meten can) ſpruyten upt de teeckeningh. Gheen Architecten, Beldthouwers / Plaedt-ſnijders / Voorduerders / Aſtrologanten / Schrijf-meeſters / Medecijnen oft Krupdt-kenders / Muſicanten / Crijghs-overſten / Landt-meters / Goudt oft Silver-ſmeden en ſoo danighe meer andere moeten inde Teecken-conſt ervaren zijn / om de hoedanichept van hun voor-ghenomen wercken door een af-gheſchilderde Schetſe oft teeckeningh ghevoeghelijcker voor te ſtellen ende te fatſoeneren. * D'Architecten ſullen eerſt hun bewerp van groote en machtighe bouwen in een kleyn klompjen pot-aert voorbelden / eer ſy hunnen bou in't groot ſullen beginnen want de proportie die in't cleyn gheſpeurt wordt behoudt de volle kracht in't groot. * Sy behelpen haer met een waſſchen oft potaerden Model daer ſy hun werck in ſullen bevormen eer de fondamenten vande bouwinge ghelept worden. (a) Het voorbeldt vanden Tempel dien GODT wilde dat Salomon hem te Jeruſalem ſou bouwen naer t'voorſchrift oft teeckeningh d'welck hy met zijn eyghen handt ghemaeckt en aen David overghelevert hadde/ (b) Wijders het metalen Serpent dat achter volghens Godts bevel ghegoten wierdt. (c) Den Patroon van het ganſch werck der Arcke des verbondts / die Godt ſelver op den Bergh Sinai aen Moyſes verthoont heeft. Eyndelijck de af teeckeningh van Jeruſalem op een Tichel-ſteen tot ſchrick der Iſraeliten, en ſulckdanighe meer ander wijſen ons inde H. Schrifture aen dat aen Godt deſe Conſt behaeght heeft en dat ſonder voorgaende afteeckeningh ſelden goet werck can voorts ghevorcht worden. Sulckx dat gheene Architecten, Plaedt-ſnijders/ oft Voorduerders hun wercken ſullen beginnen ſonder eerſt de ſelve in pot-aert te boetſeren / op papier te teeckenen oft met de naelde te patrooneren. Ock gheen Chrijghs-Overſte en ſullen hun vpanden beſpringhen / onder-mijnen oft daer teghen bolwercken ſonder eerſt de gheleghenthept der plaetſen af gheteeckent te hebben / ghelijck oock de Beeldt-houwers gheen groote wercken van Kerckciraet / Statuen / oft ander Figuren en ſullen beginnen ſonder eerſt de ſelve naer een teeckeningh te beproeven. Aae de volmaecktheydt van deſe Conſt is ſoo groot datter al menichmael veel goede deught tot baet der zielen / en in teghendeel veel booſe ſonden tot verderbinghe der zielen wordt gheſoghen upt ſteene Statuen / die om hun volmaeckte ſchoonheydt naer gheleghenthept der ſelver de Menſchen oft tot goet oft tot quaet connen verleyden / waer van de materie het lichaem ende de teeckeningh de ſiel is. Datter menichmael upt het gheſicht van ſteenen Beelden groot overſpel en Afgoderijen zijn opgheſtaen om den lieffelijcken aerdt ende aenghename ſchoonheydt die veel ongheloovighe en Godt verghetene Menſchen daer in ſaghen / can beweſen worden inden Coninck Ptolemeus, den welcken eens van verſcheyde Konſtenaers in't verborghen had doen maecken een Steenen-beldt van Diana, ſigh ghelatende al oft hy aende Konſtenaers eenen rijcken loon en groote eer voor hunnen aerbeydt ſoude ghegheven / want als het werck volmaeckt was / heeft den voorſeyden Coninck doen bereyden een heerelijcke maeltijdt voor deſe Conſtenaers in een beſonder Banckket-huys / dat van te voren ſeer bedrieghelijck onder-mijnt was / al waer deſe Conſtenaers door het invallen vanden vloer altemael den hals braecken / waer naer den Coninck aen alle zijn volck wijs maeckte dat dit Beeldt upt den Hemel quam om hun alſoo te beter tot de verdoemde en dupbelſe Afgoderije te

* Greg. Nicenus.

* Vitruvius Lib. 1. Cap. 1.

(a) Chro. 28.

(b) Num. 21.

(c) Exod. 25.

Franciſ. Iunius uyt Iſidorus peluſiota lib. 4. epiſt. 207.

te connen verwilligen / denckende dat niemandt alſoo en coſt dit bedroch uyt brengen. Wederom plachten die van Carthago te aenbidden de copere Statue van Saturnus, ende de Romeynen ten tijde vanden Keyſer Julianus de Beelden van Iupiter, Mars en Mercurius. (d) Dedalus had een houte koe ghemaeckt om de beeſtelijcke en verbloeckte luſten vande raſende Paſiphae door die middel te boeten. (d) Als Medea ſocht dat Pelias ſou ondergaen ſoo heeft ſy daer toe een hol coperen beeldt ghebruyckt. Ontrent de Merckt van Conſtantinopelen placht te ſtaen een coperen Oſſen beeldt d'welck den oven gheweeſt is daer ten tijde des Keyſers Theodoſij veel menſchen levendich in verbrandt zijn; hoe wel dat d'Exempelen van ſulckdanighe onmenſchelijcke tirannijen niet en dienen ghebuecht te worden onder deſe edele Conſten / want de middel die (tot verhoederingh van onſe Pictura ende Sculptura in mijn beſchrijf aenghewesen wordt) en beſtaet gheenſints in ſoo danighe Exempelen / maer uyt reden dat de noodſaeckelijckheyt deſer volmaeckte Conſten meer helt naer de deught om Godt te behaghen als de wereldt / ſoo en wordt hier maer voor oogen gheſtelt het quaet en het goedt dat daer uyt can ghevat worden / gheliick een Bie en een Spin uyt een en de ſelve blomme connen honingh en fenijn ſuyghen ſoo can eenen Menſch inde Conſt verdriet / qualijck-vaert / en ſonde / vermaeck / profijt en deught vinden. Men ſal uyt een devoot gheſneden oft gheſchildert beeldt dickwils meer leeren als t'ghene eenen Predicant jemandt met woorden ſal connen onderwijſen. Wederom uyt een onkuyſch beeldt oock meer quaet ſuyghen / als uyt het eyghen leven. Ende gheliick de Conſten van beldthouwen oft ſchildrijen (die de gheliickeniſſen van het menſchen leven af drucken) ſeer ſelden worden gheſien oft daer can deught oft ondeught / miſnoeghen oft behaeghen in ghebonden worden / ſoo wil ick dan eens bethoonen dat hunne volcomentheden en gratien oock beſtaen ſoo inde leelijckheydt als de ſchoonheyt: te weten dat de volmaeckthepdt der Konſt ſoo wel gheſien wordt in wanſchapen en affichtighe als in fraey en aenghename dinghen. Godt die de eenighe ſprongh-ader en den opperſten Leer-meeſter is van alle Conſten heeft Adam gheſchapen / die de eerſte beſielde Statue van ſlijm en aerde is gheweeſt / waer naer alle Beldt-houwers hun Conſt moeten volmaeckt maecken: dit Beldt is den eerſten oorſpronck daer alle Beldt-ſnijders in d'Academien naer teeckenen / en uyt de teeckeningh hun werrken volepnden. Deſe Konſt heeft dickwils menich Menſch door bekeeringh van een quaet leven tot een goedt eyndt ghebrocht / oock door de naturelijcke volmaeckthepdt bedroghen. * Cicero ſept dat de ſchoonheyt des lichaems de ooghen vanden Menſch beweeght door de bequaeme ſamenſchickinghe der leden en dat alle de deelen door een aenghenaeme lieffelijckheyt met malcanderen over een comen. De conſtighe naerboetſinghe deſer ſchoonheyt heeft dickwils meerder kracht als het leven / want de Conſt (ſtrijdende met den Natuer) can den Menſch door haer aenſchouwinghe meer verlocken als het eyghen leven / om door beweginghe der ſelver meer in luſt te vallen en te ſondighen als met het leven. Om voorders waer te maecken dat de Konſt oock haeren roem en luyſter draeght op de leelijckheyt als de ſelve volmaeckt is; niet teghenſtaende dat leelijcke dinghen ſchroomich en af-ſichtigh zijn / en nochtans ſoo grooten vermaeck in haer perfectie der Konſt connen gheven als lieffelijcke en aenghe-

(d) Diod. Siculus lib. 15.

(d) Higinus Fabula. 40.

* Cicero lib. 1. de officijs.

naeme dinghen. Het selve can ick bewijsen inde voorstellinghe van ghesneden oft gheschilderde Tyghers / Leeuwen / Draecken / Serpenten / Slanghen en Padden die schroomich en leelijck zijn / waerom de Konst haeren glans vande volmaecktheyt niet en compt te verliesen / jae haer aensien gheeft in teghendeel aenden Mensch groot behaghen vermaeck en ghenucht / en dat meer om de ghelijckenis als om de schoonheyt. Ende wat nochtans van het Pinceel / Beirtel / Graef-yser en andere instrumenten voor de gheleertste / en overvlieghende verstanden voyt voor-ghestelt / alles bestaet inde ervaren teeckeningh die het wesen / Natuer / perfectie / ghelijckenis / edelheyt en levenden aerdt aen alle de constichste wercken moet gheven / daer niemandt als Const-gheleerde ooghen de proeven en volmaecktheden in en sien door goede kennisse en oprecht oordeel / maer Botterichen (die van oordeel berooft sijn en gheen oordeel en hebben) daer in niet meer en sien als vlieghende Nacht-uylen sonder lyk. Sulckx dat de Teecken-const is de Voester en eerste Moeder van alle edel handt-werck die dienstich is soo voor den oorlogh als vrede. * En heeft Eneas de belegeringh der Tropaensche Stadt op het versoeck vande verliefde Calypso met een rijsken in het sandt des Ockers niet afghebeldt? de Medecijnen leeren de kruyden kennen siende de ghedaente der selver in verschepde boecken af-gheteeckent. De Geographise wetenschap en can qualijck bestaen sonder teeckeningh: de Steirkijckers en Landt-meters en connen gheen Caerten oft ghesternde Firmamenten met hun Planeten en Ren-teerkenen des Hemels sonder vaste teeckeningh afbelden / de Teeckeningh is de bron die den eersten en lieffelijckisten smaeck van volmaecktheyt gheeft aen alle dinghen / uyt wiens wesen alle dinghen ghekent woordt. Uyt de Teeckeningh die op de Helm-toppen der Krijghs-lieden van Roomen placht te staen met de grijnsende Hoofden van eenighe verbaerelijcke Monsters in coper oft yser ghesneden / voorts uyt de af-teeckeningh van andere schroomelijckheden oft victorieuse daeden die inde Vanmieren / Standaerden / Harnassen en Schilden te sien waeren / rostmen eertijden speuren de gheleghenthey van tijde in den handel van oorlogh oft victorie der cloecke Crijghs-helden.

(a) De waghens vanden Coninck Darius waren seer vrempt toe-gherust ten aensien vande wonder ciraeten van goude oft silvere Beelden der Goden / die aen beyde syden des waghens op gheset waren / eenighe fraey Coninckijcke drinckvaten (die Plinius Delphines noempt) plachten naer de ghedaente van Dolphijnen met aerdighe beduydinghen voor curieuse teeckeningh ghedreven ende ghesneden te zijn. Oock rosteljcke Triumgh-waghens / Lampades oft seldsame torssen verciert met silvere Belden die de jonghelinghen voor de Af-goden droeghen. *Oppidorum Captorum Imagines*, dat sijn af-beldtselen van veroverde en ghewonnen Steden / *Sceptra eburnea* oft yvoore Schepters en meer andere suickdanighe vreught teeckenen gaven eertijts een kenneljck bewijs van peys en vrede / die tusschen d'een en d'ander ghemaeckt was oft de overhandt / die de Heydenen in hun bloedighe Batalien vercreghen hadden; soo en is't niet te verwonderen dat de aenghenaeme / edele en vrye Schilders en Beldt-houwers Const bemindt en ghesocht woordt / ter wijlen soo claer als den dach blijckt dat van over soo veel hondert jaeren de selve in oude tijden gheploghen is. Hebbe dan niet sonder merckelijcke reden aenghelockt gheweest met de Teecken-const dit mijn werck

te be-

* Ovidius lib. 11. de arte Amandi.

(a) Q. Curtius Lib. III Cap. 3.

Homerus.

Ovidius de ponto eleg. 1.

Caius Suetonius.

te beginnen ende daer mede te eynden / naedemael sy den eenighen Steun-stock en Pilaer is daer alle de voorschreven soo levende als overledene Constenaeren hun wercken den alder-cierelijckſten luyſter mede ghegheven hebben en noch daegheliickx dooz ghegheven wordt. Wat overt my dan meer te seggben als den Almoghenden Heer mijnen Godt te bedancken dat ick met ghesontheydt tot zijn Eer en meerder Glorie dit werck heb ten eynde ghebracht / hopende dat den goedt-willighen / oft nausiftighen Leser daer uyt gheen ondeught / spot / schimp oft fenijn en sal suyghen overpeysende dat t'selve uyt een botte en onervaren pen ghedzonghen is / waer van my gheen de minste eer toe en compt maer wel den Al-ghever onsen Heer ende Schepper des wereldts. Want de wetenschap oft Kunst die eenen Mensch is inghestort en compt niet vanden Mensch maer van Godt / het menschelijck werck is ydelheyt behalven Godt te behaghen / lief te hebben en te beminnen. De menschelijcke reden nemt haren oorspronck uyt de goddelijcke reden. * Ghelijck de vlamme altijdt om hoogh treckt sonder om leegh ghedruckt te connen worden soo is het menschen ghemoedt in d'een oft d'ander altijdt levendich, en besich om opwaerts te peysen, van waer alle gaven moeten comen en door den milden Heer ons toe-ghesonden worden. De gaven die hy ons gheeft can hy wederom nemen / alle de menschelijche schoonheyt / gheleertheydt / welspreckentheydt / constighe wetenschap / kloeckheyt en wackerheyt zijn vergancklijcke dinghen en worden ons vande doodt ontrooft / die soo aen gheestelijck als werelijck / een recht Erfdeel is en een spoze waer dooz wy ons selven behoorden te oeffenen inde deught om te becomen den oneyndighen wegh der opperste zaligheyt. Want Seneca sept seer wel: Dat niemandt Godt soo en can behaghen dat hy verseker sy morghen te leven. De doodt gheeft den Mensch al menichmael achterdencken om wel te leven / tis eenen wegh (sept Salomon) die de Menschen rechtveerdigh maeckt / eenen spieghel om daer in te vinden den wegh ende passagie naer de eeuwigheyt / den Heylighen Jeronimus sept: Men can vande weelde tot de blijschap niet gheraecken ende hier altijdt het lichaem vullen met ydelheyt en hier naer de ziel met salicheyt. Siet dan aen goedt-jonstighen en nieu-lustighen Leser mijnen jever ende liefde tot de Konst die ick niet en heb beschreven om mijn selven oft jemandt anders daer dooz tot eenighe ydel glorie te verwecken / maer om te thoonen dat ick de ledighe uren van mijnen tijdts overschot heb soecken waer te nemen in't ondersoecken der verholenthey der menschelijcke wetenschappen inde weert-besaemde Schilder-const tot leeringh der jverighe jeught om t'goet en quaet te onderscheyden / tot vermaeckelijckheyt der Const-minnende Gheesten / om de kracht der Konst te kennen / ende eyndelijck tot meerder eer ende glorie vanden opperſten Heere Godt Almachtich ende sijne heylighe ghebenedijde Moeder MARIA om aen my op dese bedroefde wereldt gratie te verleenen ende naermaels d'eeuwighe salicheyt / Amen.

* Seneca epist. 39.

Seneca.

Salomon.

Ieronimus.

EYNDE.

VVaerheydt baert Nijdt.

GHEBEDT.

DRij-eenich eeuwich Godt ; fonteyn der ſoetigheden
Hert-Kender, Hemels licht, ontfanght mijn cleyn ghebeden
Die ons ghedachten weet, jae vanden Hemel ſiet
Den handel vanden Menſch en wat op d'Aert gheſchiet,
Soo in mijn ſlap beſchrijf wordt ydelheyt ghevonden.
En rekent dat ô Heer ! my naermaels voor gheen ſonden,
Jck ken dat in my niet als booſe kranckheyt is
Die voor U neder-knielt en bidt vergiffenis.
Ach ! als ick overdenck de wercken van mijn daghen
Waer in ick my ſoo ſlecht heb tot de deught ghedraghen,
Soo berſt het tranen nat met ſuchten uyt mijn oogh
En ſien met droef berou naer U ô Godt om hoogh.
Dat U bermhertigheyt my wilt ghenadigh weſen
En door U bitter doodt mijn quaelen eens gheneſen,
Op dat mijn arme ziel in dijen leſten dach
(Als ſy uyt t'lichaem ſcheydt) U eens aenſchouwen mach.
O eenich Sondaers trooſt, ô Goddelijcke waerheyt
Die alle duyſterheyt verdrijft door Uwe claerheyt,
Door wie de gulde Son het Aerdterijck beſtraelt
Gheeft JESV dat in my U grati neder-daelt,
Dan heb ick al veel meer als jemandt vande Menſchen
Op d'Aerd' beſitten can oft wat ſy connen wenſchen.
Vervremt ô Godt ! mijn hert van ydel ſotte waen
Dat ick door vrees van U gheen valſcheyt toe en ſtaen,
Oft laet gheen ſondich quaet in mijn ghedachten dringhen
Die eeuwich mijne ſiel in't duyſter mochten bringhen,
Jck eynd' dan inden Naem van U Almoghend' Heer
Al t'gen' ick heb ghedaen dat is tot Uwer Eer.

U noyt

U noyt volpreſen Loff zy eeuwighlijck gheſonghen
Met ſoo veel Hemelſche en Werelijcke tonghen,
Als daer ſijn druppelen en zanden inde Zee
Oft Voghels inde Locht, en alder-hande Vee,
En bladers op t'gheboompt, en granen inde velden
Want ſchoon men t'altemael by een te ſamen ſtelden
Jae noch ſoo veel daer by, ten waer al niet een ſier
Want voor den Naem van Godt booght Hemel Aert en vier.
Die onſe uren telt en d'eyndt weet van ons leven
Die t'ſterf'lijck leven nempt en t'leven weer can gheven,
Verſterckt my in't gheloof door Uwe ſegheningh
En laet haer kracht ſtets ſijn mijn ſiels vertegheningh.
Op dat ick niet en mach als uwen *Naem* bedencken
Wanneer de bleecke doodt mijn leven eens ſal krencken
Dat mijn benouwde ſiel met kennis en verſtandt
Den uyt-ganck wachten mach en valt in Uwe handt.
Want t'is ſoo ſoeten doodt in uwen Naem te ſterven
En ſoeter noch de hop' van t'Hemel-rijck te erven,
VVaer mede tot beſluyt ick Heer op U betrouw,
En waſch mijn ſonden aff met tranen van berouw.

EYNDE.

Fine Coronato Nobilitatur Opus.

Ad Maiorem Dei, Deiparæque Gloriam.

Fert odia verum.

C. De Bie.

Op

Op t'Gulden Cabinet
VAN Mr. CORNELIS DE BIE
Aucteur.

Comt Vader van Apell', Regeerder van de Son:
Onthaelt dees groote Zee, van d'Aganipſche bron.
Reyckt hem u lauwer-krans, omheymt met ſchittrend goudt.
Neyght neer u gulde ſtrael, die nijdigheyt verdout.
En weeſt niet meer betreurt, om't waerdigh hoogh gheſlaght.
Laet nu u droeven glans, het is weer voort-ghebracht,
In deſe onſe Eeuw, alſt leven van de Konſt,
Vernieuwt wordt, en weer bloeyt door ſijne goede gonſt.
Soo datmen nu t'Pinceel, tot aen de ſterren draeght.
Den Stierder van ſijn ſteert, aen jder een behaeght:
En prijſt ſijn levend' breyn, dat ſtaegh Natuer trotſeert:
Bedrieght der menſchen oogh: en s'Meeſters eer vermeert.
Is hy dan niet den gheen, die Phœbi glans verlight?
En roemt ſijn ouden ſtam, die eeuwigh blijft verplight.

THEODORVS VAN KESSEL
M. D.

Nil nobis proprium
quam velle & intelligere.

Tot

Tot Lof vanden selven Aucteur.

WIe isser, die de Konst bemindt
Die van *Apelles* was besindt:
Die niet en traght, te sien den staet
Van sijn gheslaght en haer ghelaet.
Maer nu ter wijl ons levens tijdt
Seer haest, en snel ten eynde glijdt:
Soo is dien lust noch noeyt voldaen,
Noch oock ghebluſt, noch oock vergaen;
Voor dat de *Bie* des Neerlandts eer,
Volded' het Europeesch begeer:
En toonden, in het open veldt
Haer daden, sin, en eyghen beldt.
Hy is dan waert, te sijn ghekroont:
Met *Daphnes* loof, die ons verthoont
Het bloeysel, t'gheen *Apelles* stam,
Voor desen ded', eert hier toe quam.

DOor *Circes* wet, *De Bie*, uyt *Floras* schoot te suyghen
Een voetsel, naer wiens smaeck, de dieren al schier buyghen:
Maer hier, *De Bie* voortbrenght een *Flora*, op wiens glans
Europa sigh beroemt: en torst den lauwer-krans.
Apollo staet verbaest: *Minerva* schijnt te swichten,
Den wijsen *Estylus*, door schaemt verberght sijn dichten
Als hy dees blom beschout, in wiens soet ghelaet,
Apelles staet ghemprent, met sijn gheslaght en staet.

Theod. van Kessel.

DER

DER NEETSCHE BIE EER-GALM RVGHTIGH VERTHOONT

IN T'LOF-SAEM, DEFTIGH VVERCK VAN MEESTER CORNELIVS DE BIE,

INVVOONDER DER COOP-STEDE LIER.

NOit *Bie* heeft gragher Honingh-douw ghegheven
Als ons de *Neet* werpt uyt haer golven op,
De *Lierſche* ſtrant die doet de Faem her-leven
Door *Helden-conſt* ghebroeyt in Honingh-drop.
Apolſche VVal ô *Lier* ghy toetſt de ſnaeren
Die op de *Lier* van *Pæan* ſtaen ghereckt,
Wat wonder iſt dat gh'uyt u ſilv're baeren
Het Peerlemoer van Conſt hebt op-gheweckt;
Wie cond' de Conſt doch beter lof befaemen
Als *Lyra* d'eenich ſpel van Poëſiê?
Die op haer kuſt *Apol' Apel* te ſaemen
Jn *Blonten tijdt* brocht door een ſtercke *Bie*:
O ſchraend're *Bie* van ſchraend're gheeſt gheſproten!
U cloeckheyt glimt daer Wijsheyts-Moeder woont,
U leden zijn vol gheeſt'ghe Conſt ghegoten,
Soo jeder deel des lichaems ons bethoont;
U *Vleug'len* zijn *t'Pallet* met verf bevreven,
U *Pooten* zijn *Pinceelen* van *Pictur'*
Waer door ghy treft de *Conſtenaers* naer t'leven
Van over langh gheleeft tot deſer ur',
Uw' *Angel* duyt de *Stift* van't eel Graveren
Die vaeck in Plaet van Coper oft Netael
De roembaer Conſt van Snijen ons heeft geren
Gheopent in u *Cabinets* ovael;

U *Hooft*

U *Hooft*, het hardſt' van all' uw' ledemaeten,
Beduyt *Schulptur'*, die uyt een harden ſteên
(Ghelijck Pigmaêl') ſchept wondere ghelaeten
Van Menſch, en Dier, met haer volmaeckte leên.
O wond're *Bie*! ghy doet mijn ooren dreunen,
Jck miſch' in ſangh, mijn ſtem wordt heeſch en grof,
Wie ſal mijn pen met lof-ſangh onder-ſteunen?
Dewijl' mijn gheeſt verſwackt in uwen lof!
Noit heeft het *Iliaens-ghebergh't* ghedraeghen
Soo cloeck gheſwerm van ſwang're honingh-graet,
Als ghy *Ambivarit'* in print doet waeghen,
Door u Homeêrſche pen in *Bie-ghewaet*:
Gheen *Onder-aertſche Roomen* comt ghy roemen,
Ghemorſelt, en ghebriſſelt ſtuck op ſtuck,
Een beter ſap uyt *Nederlandtſche bloemen*
Gheſoghen, gheeft gh' *Advatica* in druck;
O ſwang're *Bie*! vol ſwang're gheeſt gheregent,
Ghy vracht een werck, waer door u ſtaelen Naem
(Door Goden-gunſt onſterfelijck gheſegent)
Blijft rollen op de wiecken vande *Faem*.

Menghel-Veerſch
OP
t'Voorſchreven Schilder-boeck.

Nu de der her-leeſt ſoo roem lof re
ſchil ij vol en ge gent
Js t'ver der ſ'ren Mars oock com lijck ſe

Leeft in vrede.
GERARDVS WOLSSCHATIVS.

TAFEL OFT REGISTER VAN DIT GULDEN CABINET.

Verdeylt in dry Hooft-ſtucken oft Deelen, waer in volghens de onder-gheteeckende Bladt-wijſers te vinden ſijn veel ſchoone Aenmerckinghen ende jnvallende ghedachten van onſe ſeer Edele ende Lof-rijcke

Pictura, Sculptura ende Architectura.

EENSAMENTLYCK

De Naemen van alle de ervaren *Schilders*, *Beldt-houwers*, *Plaedt-ſnijders* ende *Architecten* van onſe eeuw, hier in begrepen.

A.

	Folia.
AEnmerckinge op den oorſpronck van Pictura en andere Conſten.	23
Aenmerckingh op de doodt en Cupido.	36
Aenmerckingh op de verſcheyde ghedachten der Schilders.	53
Abraham Blommaert.	43
Abraham Ianſſens.	65
Abraham Matthijs.	110
Abraham Willarts.	247
Abraham a Diepenbeeck.	284
Aenmerckingh op de doodt.	122
Adam van Oort.	38
Adam Elshamer.	50
Adam Willarts.	112
Adriaen Brouwer.	91
Adriaen van Uytrecht.	106
Adriaen Nieuwelandt.	146
Anthoni van Dijck.	74
Auguſtijn Brun.	145
Andries van Artvelt.	105
Anthoni Salart.	163
Aenmerckinghe op den Peys.	202
Aenwijſinghe vande Excellentie ende deughtſaemheyt van Pictura.	268
Aenmerckinghe op de liefde die veel Heylighen tot de Kunſt hebben ghedraghen.	274
Adriaen Stalbempt.	228
Adriaen de Bie.	230
Adriaen vanden Venne.	234
Aertus Wolfart.	413
Albaen.	291
Anthoni van Leyen. Mecenas van dit Gulden Cabinet.	193
Alexander Adriaenſen.	273

Aen-

TAFEL OFT REGISTER.

Aenſpraeck op de Actituden der Schilder-conſt. 359
Andreas Vacar. 287
Andreas Sack. 296
Anna van Thielen. 347
Anthonius Rocka. 353
Aenmerckinge op de kracht van Pictura. 331
Anthoni Goebouw. 390.
Aenſpraeck waer in de Konſt beſtaet eyndende met het tweede deel. 416.
Aertus Quellinus den ouden. 504.
Andreas Colijns de Nole. 456.
Aenmerckinghe tuſſchen het gheſchil van Pictura en Sculptura. 467.
Alexander del Garde. 503.
Abraham Boſſe. 508.
Aenmerckingh op de Conſt van Beldtſnijden en Architectur. 513.
Aenmerckingh op verſcheyde pharſen oft Quinckſlaghen. 534.
Aertus Quellinus den jonghen. 554.
Anna Maria Schuermans. 557.

B.

BEtrachtingh op de verſcheyde manieren van ſchilderen. 65.
Bedenckingh voor de jonghe jeught om de Neerſtigheydt te minnen, en de Traegheyt en Lactdunckentheyt te ſchouwen. 67 tot 73.
Bedenckingh op de vrindtſchap. 86.
Bonaventura peeters. 170.
By-voeghſel op den ſin vande doodt ſluytende met het eerſte deel. 177.
Balthazar Gerbier. 248.
Bedenckingh op den naturelijcken aert der Schilder-conſt. 217
Betrachtingh op t'bewijs dat de ſchildrynut is ten dienſt van Godt ende profijtich voor ſijn ſelven. 272.
Bartholomeus vander Elſt. 283
Bibiano. 296.
Bernar. 311.
Bordon. 333.
Betrachtingh op t'bewijs dat de Conſt van Pictura het Natuerelijck leven overtreft. 396.
Boëtius Adams Bolſwert. 476
Bertholet Flemael. 507.
Beſluyt van t'werck. 567.

C.

COrnelis Schut. 103.
Cornelis de Vos. 104.
Chriſtoffel Iacob vander Lanen. 159.
Cornelis de Wael. 229.
Carolus Creten. 251.
Cornelis poulenborgh. 256.
Cavailler Calabres. 294.
Cornelis Ianſſens. 298.
Carel van Mander. 314.
Cavailler Maſſimo. 319.
Cornelis de Heem. 369.
Carolus du Iardin. 377.
Carel van Savoyen. 378.
Caſteleyn. 384.
Cornelis van Berchom. 385
Cluchtighe aenmerckinge op verſcheyde Quinck-ſlaghen. 322.
Cornelis Saſtleven. 412.
Cavailler Bernin. 445
Cornelis Danckers de Rije. 446
Cornelis Cort. 450.
Cornelis Blommaert. 485.
Carel Andran. 490.

Carolus de Mallery. 456
Cornelis Galle. 480
Carel Emanuel Biſet. 517
Charles Erpard. 520
Chriſpiaen vande Pas. 533
Catharina Peeters. 558
Coenraerd Lauwers. 562

D.

DE Raſernije van Mars op de uyt-leggingh vande Tijtel-plact. 3
Droom vande Bie. 7
David Rijckaert d'oude. 100
Deodatus del Mont. 134
David Teniers d'oude. 140
David de Haen. 142
David Beck. 160
Daniel van Alſloot. 168
Daniel Zeghers. 212
David Bally. 270
Dirick van Delen. 281
Daniel van Heil. 292
De Colonnen. 304
David Rijckaert den jonghen. 308
Dominiquin. 315
De Bruyn. 319
David Teniers den jonghen. 334
Daniel Mijtens. 412
Den Aucteur tot alle haedt-draghende Momiſſen. 426
Daret. 525
Danoit. idem
Der Neetſche Bie Eer-galm. 576

E.

ERaſmus Quellinus. 260
EGidius van Tilborgh. 399
Egidius Sadeler. 482
Egidius Roſelet. 490
Eliſabeth Neael. 558

F.

FRanchois Snijers. 60
Franchois Perreer. 143
Frederick Brentel. 145
Franchois Padoanino. 150
Franchois Wouters. 174
Franchois Eyckens. 255
Franciſco Maltees. 282
Franciſco Romanelli. 286
Franchoiſe Catharina van Thielen. 347
Franciſcus de Neve. 349
Franciſcus Fruytiers. 389
Franciſcus du Chatel. 399
Franciſcus vander Meulen. idem
Franciſcus Miris. 404
Franciſcus Verwilt. 405
Franciſcus de Queſnoy. 442
Franchois Polly. 521
Franciſcus vander Steen. 552
Franciſco Fanelli. 549
Franciſcus du Sart, genoemt Waloni. 556

G.

GUido Rhrenus. 52
Guiliam Nieuwelant. 64
Gilis Moſtaert. 79
Geeraert Seghers. 96
Gaſpar Raveſteyn. 102
Gabriel Francq. 101
Guiliam en Gilis Bacquereel. 108
Gilis Peeters. 146
Geeraert Honthorſt. 164
Guiliam Mahuc. 168
Graf-ſchrift op de doodt van Adriaen Brouwer. 95

TAFEL OFT REGISTER.

Graf-schrift op de doodt van Bonaventura Peeters. 172
Gaspar de Craijer. 244
Glaude Lorijn. 265
Geeraert Dau. 277
Goovaert Flinck. 280
Giardino de Fiori. 295
Gaspar du Què. idem
Gonsalo Coques. 316
Gaspar van Eyck. 367
Gijsbrecht de Hondecoten. 384
Gaspar de Witte. 394
Gijsbrecht Thijs. 412
Geeraerd van Hoochstadt. 413
Guiliam de Vosch. idem
Glaude Melan. 481
Guiliam Fathorne. 490
Geeraerd van Opstal. 509
Guiliam Gabron. 517
Graf-schrift over de doodt van Daniel Zegers, Joannes Fijt en David Rijckaert. 566

H.

HEnrick van Baelen. 100
Horatio Gentilesco. 105
Henrick vander Borght d'oude. 128
Henrick Verbrugghen. 132
Hans Holsman. 145
Hesselien. idem
Henrick de Clerck. 163
Henrick Andriesens. 176
Herman Swaenevelt. 259
Hans Haringh. idem
Hoscof. 305
Henrick vander Borght den jongen 382
Haddeman. 412
Henrick Berckmans. 414
Huybrecht vanden Eynden. 449
Henrick de Keyser. 458
Henricus Hondius. 486
Huret. 525

I.

INleydinghe. 21
Jan Breughel. 89
Joos de Momper. 90
Joannes Snellincx. 104
Jsack Mijtens. 100
Jan Baptista Francq. 101
Jan de Wael. 108
Joos van Craesbeeck. 109
Jan Guiliam Bouwer. 114
Jan Bijlert, 118
Jan van Baelen. 120
Joannes Parcelis. 126
Joannes Wildens. idem
Jacob de Backer. 130
Jacob Blanchar. 139
Jan van Hoeck. 143
Jacob vander Heyden. 145
Joseph Ribera alias Spaniolet, idem
Jan Both. 156
Jacques Focquier. 168
Joannes de Heem. 216
Jacob van Es. 226
Jacques Jordaens. 238
Justus Sustermans. 242
Joannes Livens. 243
Jan Thomas. 247
Justus d'Egmont. 251
Jan van Bockhorst. 254
Jan Eyckens. 255
Ioannes Cossiers. 266
Iacob Sandraet, 276
Jan Weenincx, 277

Jan

Ian van Bronckhorſt. 278
Ian Franciſco Datſent. 283
Iacques d'Artois, 300
Ian Benedetti Caſtilion. 305
Ioannes Fijt. 339
Ian Baptiſta van Heil. 342
Ian Philip van Thielen. 344
Ioannes Coepers. 348
Ian Peeters. 354
Ioannes van Heck. 366
Ian Meel, 368
Ioannes de Duyts, 370
Ian Sibrechts, 373
Ioris van Schooten, idem
Ioannes Meyſens, 386
Ian Thielens, 401
Ioris van Son, 402
Ian Baptiſta van Deynum, 406
Ioannes van Keſſel, 409
Ioannes van Milder, 448
Ian Claeſen Viſſcher, in placts van Cornelis Viſſcher. 461
Ian Sadeler, 462
Iacobus de Breuck, 472
Ian Witdoeck, 473
Iacobus Matham, 474
Ioannes Baptiſta Barbé, 477
Iacques Francquaert, 478
Ieremias Valck, 481
Ian Morin, 490
Ian Cardon, 494
Ian le potre, 495
Ioannes Saenredam, 498
Ioannes en Ieronimus Wircx. 520
Iacques Calot, 522
Ian de Viſſcher, 524
Iacob van Campen, 525
Iacob Pitau, 532
Iſarael Silveſter, 524
Ian Snijderhoef, 533
Ioannes vander Borght Minne-broeder 532.
Iacques Neefs, 553
Ioanna Vergouwen. 558

L.

LOf-dichten ter eeren vanden Autheur in't eerſte deel, folio 15.
Lof der vry Schilder-conſt, 30
Luis de Vadder, 98
Lucas Franchois d'oude, 152
Lijck-ſangh over de doodt van B. Peeters, 173
Lijck-dicht over de doodt van Franchois Wouters, 176
Lof der Stadt Antwerpen, 180
Lof-dichten ter eeren vanden Aucteur in't 2. deel folio 186 188 189 tot 191
Lucas de Wael, 229
Lucas van Uden, 240
Luis Primo, 320
Leonard Bramer, 252
Lucas Franchois den jonghen, 374
Lillij alias Lelio, 385
Lucas Achtſchellincx, 399
Lof-dichten ter eeren vanden Aucteur in't derde deel, folio 421
Lucas Vorſterman d'oude, 453
Lan Fan, 499
Lucas Faijdarbe, 500
Leo van Heil, 526
Lenaert van Orley, 528
Lijck-dicht op de doot ende Konſt van Jan en Raphael Sadeler, 466

Lucas Vorſtermans den jonghen, 553
Lof van alle de Plaedt-ſnijders die dit Kabinet met hun Konſt verciert hebben, 563

M.

Michiel Mierevelt, 103
Mathias Kager, 162
Mengelrije op de verſcheydentheyt der Schilder-conſt, 200
Michiel Angelo de Batailly, 297
Monſieur Hans, Bernar en Patel, 311
Maria Threſia van Thielen, 347
Marten Rijckaert, 413
Marten Pepijn, idem
Matheus Mereaen, 485
Mengelrije van verſcheyde Plaedt-ſnijders, 489
Michiel Lane, 502
Michiel Natalis, 507
M. Koeſel, 512
Maria van Uden, 558

N.

Nicolaes Knupfer, 116
Nicolaes vander Horſt, 162
Nicolaes poſſin, 287
Nicolaes de Helt Stocade, 312
Nicolaes van Eyck, 388
Nicolaes Lauwers, 473
Nicolaes Regneſſon, 490
Nicolaes Loyer, 491
Nicolaes Pollij, 521
Nicolaes Pitau. 532

O.

Ontſchuldingh vandē Aucteur, 10
Op de ſpreuck des Aucteurs, idem
Op-dracht aende Heer van Leyen, 11
Op de Teecken-conſt, 26
Octavio van Veen, 40
Op dē natuer en kracht der verven 208
Oſtadi, 258
Op het Gulden Cabinet van Mr. Cornelis de Bie, 574

P.

Petrus Paulus Rubbens, 56
Peeter Breughel, 89
Peeter van Avont, 100
Palamedes Palamedeſen, 102
Pauwels Moreelſe, 131
Peeter vande Plas, 139
Peeter Meulenaer, 145
Peeter van Loon, 149
Peeter Franchois, 152
Peeter Soutemans, 154
Peeter Neefs, 155
Petrus Teſta, 158
Peeter van Laer genoemt Ban Boets 169
Peeter Snaijers, 220
Paulus de Voſch, 236
Peeter Saenredam, 246
Peeter vander Borght, 255
Philippus Champani, 273
Petro de Kortono, 280
Peeter Danckers de Rije, 288
Peeter van Aelſt, 291
Peeter van Lint, 306
Peeter Tijſens alias Thijs, 328
Peeter Meert, 350
Peeter Boel, 362
Peeter van Bredael, 380
Peeter Tentenier, 384
Peeter de Witte, 393
Peeter van Halen, 401

Peeter de Jode den ouden. 492
Paulus du Pont. 496
Perelle. 509
Peeter de Iode den jonghen. 510
Peeter Verbrugghen. 530
Peeter vander Willighen. 529
Peeter van Schuppen. 548
Peeter Holsteyn. 533

R.

ROelandt Saverij, 126
Raphael Coxi, 145
Rijnbrant van Rijn, 290
Robert van Hoeck, 340
Robertus van Voorst, 457
Raphael Sadeler, 464
Renatus Lochon, 489
Robert Nantuel, 491

S.

SEbastiaen Francq. 100
Sijmon de Vosch. 237
Sijmon Vovet. 243
Salomon Coningh. 250
Salvator Rose, 303
Schelten Adams Bolswert, 476
Sebastiaen de Neve, 512
Sijmon Bosboom, 546
Stephanus de la Belle. 560

T.

TOt de neghen Musen, 14
Tot den snellen Berisper, 20
Tobias Verhaeght, 48
Theodor Babur, 155
Theodor Rombouts. 163
Thomas Willeborts Bossaert, 166
Theodor van Thulden, 242
Theodor van Loon, 412
Theodorus Galle, 452
Theodorus Corenhert, 454
Theodor Matham. 528

V.

VOor-reden tot den Leser in het eerste deel 13
Vincent Malò, 143
Voor-reden tot den Leser in het tweede deel, 183
Voor-reden tot den Leser in het derde deel, 431
Villamena. 533

W.

WEnslaus Coeberger, 101
Willem Delffius, 551
Willem Swanenborgh, 524
Wenceslaus Hollar, 550
Weert-befaemden roem van verscheyde Nederlandtsche Jofvrouwen haer selven oeffenende inde vry Schilderconst. 557

EYNDE.

ERRA-

ERRATA OFT DRUCK-FEYLEN

In dit teghenwoordich *Schilder-Boeck* by misverstandt begrepen, de welcke den *Leser* sal ghelieven te verbeteren, ende aldus te lesen met de aenwijsinghe vande gheteeckende Folia oft Bladers, soo ende ghelijck hier volght.

FOlio 58. staet hy was van edel stam, leest hy was een Edelman.
Folio 69. staet Fenenum, leest Venenũ.
Folio 72. staet extimavitque, leest extimuitque.
Folio 79. staet effectien, leest effecten.
Folio 80. staet voor sijn huys, leest voor hun huys.
Folio 94. staet regula 4. eenen, leest eenich.
Folio 106. staet ghenoeght, leest ghevoeght.
Folio 109. staet Abram Brouwer, leest Adriaen Brouwer.
Folio 112. staet inden 19. reghel haere deught te weten, leest haer af te meten.
Folio 118. staet die noyt vergaen en sal, leest die noyt vergaen sal.
Folio 122. staet ist edel oft onedel, leest ist edel oft oneel.
Folio 123. staet nachts vermoghen, leest crachts vermoghen.
Folio 126. staet ghecrulde baeren, leest hairen.
Folio 146. staet: op den derden regel het leven ghelijckt, leest het leven wel ghelijckt.
Folio 169. staet van Boets, leest Banboets.
Folio 188. staet: Nobile pando decus rei, leest Nobile pando rei decus an bene livor inique.
Folio 189. staet: wiens penne groeyt als t'cruyt levend' water crois, leest oft levend' water crois.
Folio 190. staet: ronnen, leest ramp.
Folio 193. staet Dedalus, leest Jcarus.
Folio 212. staet Harsouwen, leest Carsauwen.
Folio 295. staet Gasper du Que Tapijt-Schilder, leest Landtschap-Schilder.
Folio 427. staet: op den vijsden regel Botteringhen, leest Botteringen.
Folio 461. staet Cornelis Visser, leest Jan Claessen Visser.
Folio 532. staet Mennebroeder, leest Minnebroeder.

FINIS.

APPROBATIE.

DEsen Boeck (gheintituleert het GULDEN CABINET vande edel vry Schilder-conſt, inhoudende den lof vande Schilders, Architecten, Beldt-houwers ende Plaedtſnijders van deſe eeuw, door den beroemden ende Reden-rijcken Poët CORNELIS DE BIE Notaris tot Lyer) ſal tot luyſter van allen Conſtbarende verſtanden, tot liefde van allen Conſtminnende Gheeſten, tot verweckinge ende profijt der jeverighe Schilder-jeught moghen ghedruckt, ende in't licht ghebrocht worden. Jn Antwerpen den 18. Februarij 1662.

GUILLELMVS VAN HAMME *Preſbiter, Licentiuet in beyde de Rechten, Protonotaris Apoſtolijck Canoninck ende Scholaſter der Cathedrale Kercke binnen Antwerpen.*

GHEDRUCKT T'ANTWERPEN,
By Juliaen van Montfort, Boeck-drucker / ende Boeck-vercooper / woonende inde Hoogh-straet / teghen over de Hayze-straet / inden Wolsack.
ANNO 1662.

A 164 30 39

C. 8025

Een exemplaar van dit werk, werdt den 1e Octob. uit de Nalatenschap van mijnen Vriend den Heere J. P. Bourge verkocht voor de Somme van f 5. en wel veel minder van druk en Condities. – Zynde in een oude pergament band. –